

ФИЛИПА
ГРЕГЪРИ

Шутият
на
Красицата

ФИЛИПА ГРЕГЪРИ

ШУТЪТ НА КРАЛИЦАТА

Превод: Деница Райкова

chitanka.info

Династията на Тюдорите е във възход. След смъртта на болнавия Едуард, мечтания наследник на Хенри VIII, в битка за престола една срещу друга се изправят мрачната, трагична фигура на Мери Тюдор, останала в историята като „Кървавата Мери“ и блестящата млада Елизабет, дъщерята на Ан Болейн. Всяка от сестрите е пълна противоположност на другата — те пренасят унаследената от майките си ненавист във вярата, в политиката и в любовта.

Между двете жени като пленница на собствената си вярност се лута Хана, покръстена еврейка, преоблечена като шут на кралица Мери, неудържимо привлечена от чара на Елизабет и лудо влюбена в довереника на младата принцеса Робърт Дъдли, който признава само една власт — властта на собствената си амбиция.

Преследвана от отблясъците на кладите на Инквизицията, Хана търси своя път. Своя път търси и Англия, докато страшното владичество на Мери отива към своя край и на хоризонта изгрява все по-високо звездата на Елизабет, обречена да стане най-великата кралица на своята страна.

Тази книга е още по-добра от „Другата Болейн“. Поражда наслада, подобна на удоволствието от уютно кресло до камината в студена зимна вечер... удоволствие, което може да предложи само един роден разказвач.

Индипендънт он Сънди

На Антъни

ЛЯТОТО НА 1548

Момичето, кикотещо се и превъзбудено, тичаше из обляната от слънцето градина, бягайки от пастрока си, но не толкова бързо, че той да не може да я хване. Мащехата ѝ, седнала в една беседка, заобиколена от напъпили червени рози, зърна четиринайсетгодишното момиче и красивия мъж, които се гонеха около широките стволоче на дърветата по меката трева, и се усмихна, решена да вижда само най-доброто у двамата: момичето, което отглеждаше, и мъжа, когото обожаваше от години.

Той сграбчи подгъва на развяващата се рокля на девойката и за миг я придърпа към себе си.

— Глоба! — каза той, приближил мургавото си лице към поруменелите ѝ бузи.

И двамата знаеха каква ще бъде глобата. Тя се изплъзна от хватката му като живак и се отдръпна към далечния край на украсен с орнаменти шадраван с широко кръгло корито. Тлъсти шарани плуваха бавно във водата: възбуденото лице на Елизабет се отрази на повърхността, когато се наведе напред и подразни мъжа:

— Не можете да ме хванете!

— Разбира се, че мога.

Тя се наведе ниско, така че той да може да види малките ѝ гърди в квадратното деколте на зелената рокля. Почувства очите му върху себе си и руменината по бузите ѝ се стъсти. Той я гледаше, развеселен и възбуден, докато вратът ѝ порозовя.

— Мога да те хвана, когато поискам — каза той, мислейки си за сексуалното преследване, което завършва в леглото.

— Хайде тогава! — възкликна тя, без да знае точно за какво го подканва, но съзнавайки, че иска да чуе стъпките му в тревата зад нея, да усети ръцете му, протегнати да я сграбчат; и повече от всичко друго, да почувства тези ръце около себе си, как я придърпват към омайващите очертания на тялото му, бодливия допир на бродерията на късия му жакет до бузата ѝ, бедрото му, притиснато към краката ѝ.

Тя нададе лек писък и отново се втурна надолу по алея от тисове, където градината в Челси се спускаше надолу към реката. Кралицата, усмихната, вдигна очи от ръкоделието си и видя обичната си доведена дъщеря да тича бързо между дърветата, следвана само на няколко крачки от красивия ѝ съпруг. Отново сведе поглед над ръкоделието и не го видя как улавя Елизабет, завърта я, обляга я назад на червеникавата тънка като хартия кора на тисовото дърво и затиска с длан полуотворената ѝ уста.

В черните очи на Елизабет припламна възбуда, но тя не се възпротиви. Когато осъзна, че няма да изпищи, той отдръпна ръката си и наведе тъмнокосата си глава.

Елизабет почувства лекото бързо плъзване на мустаците му по устните си, усети замайващия мирис на косата и кожата му. Затвори очи и наклони глава назад, за да поднесе към устата му устните си, шията си, гърдите си. Когато усети острите му зъби да бръсват леко кожата ѝ, тя вече не беше кикотецо се дете, беше млада жена в разгара на първите си желания.

Той внимателно отпусна хватката си около талията ѝ и ръката му се прокрадна нагоре по стегнатия корсаж до деколтето на роклята ѝ, където можеше да плъзне пръст надолу по бельото, за да стигне до гърдите ѝ. Зърното на гърдата ѝ бе твърдо от възбуда: когато той го потърка, тя нададе лек стон от удоволствие, който го накара да се разсмее при мисълта колко предсказуемо бе женското желание: дълбок смях, избликнал от дъното на гърлото му.

Елизабет се притисна към тялото му, чувствайки как в отговор бедрото му се провря напред между краката ѝ. Изпитваше чувство, подобно на завладяващо любопитство. Копнееше да узнае какво може да последва.

Когато той понечи да се отдръпне от нея, сякаш за да я освободи, тя обви ръце около гърба му и го придърпа отново към себе си. По-скоро почувства, отколкото видя как Том Сиймор се усмихва, доволен от съучастието ѝ, когато устните му отново покриха нейните и езикът му, деликатно като език на котка, близна крайчеца на устата ѝ. Разкъсвана между отвращението и желанието, породени от това необичайно усещане, тя плъзна собствения си език да пресрещне неговия и почувства плашещо натрапчивата интимност в целувката на възрастен мъж.

Изведнъж усещането ѝ дойде в повече, и тя се отдръпна от него, но той познаваше ритъма на този танц, който тя така лекомислено беше пробудила, и който сега щеше да пулсира в самите ѝ вени. Улови ръба на брокатената ѝ пола и го повдигна нагоре, още по-нагоре, докато успя да я докосне, плъзгайки умело ръка нагоре по бедрата ѝ, под ленената ѝ долна риза. Тя инстинктивно стисна крака, за да се предпази от докосването му, докато той, с пресметната нежност, допря opakото на ръката си до скритата ѝ женственост. При възбуждащото докосване на кокалчетата му, тя омекна: той почти я почувства как се разтапя под него. Щеше да падне, ако той не я държеше здраво с ръка за кръста, и в този момент той разбра, че може да обладае дъщерята на самия крал, принцеса Елизабет, подпряна на едно дърво в градината на кралицата. Макар и все още девица, точно сега момичето не се различаваше много от блудница.

Леки стъпки по пътеката го накараха бързо да се обърне. Той пусна роклята на Елизабет и я избута зад гърба си, за да не се вижда. Всеки можеше да прочете готовността по лицето на изпадналото в опиянение момиче: тя беше отдадена на желанието си. Той се боеше, че идва кралицата, неговата съпруга, чиято любов потъпкваше ежедневно, прелъстявайки повереницата ѝ направо под носа ѝ: кралицата, на която бе поверена грижата за доведената ѝ дъщеря, принцесата, кралица Катрин, която беше седяла до смъртното ложе на Хенри VIII, но беше мечтала за него.

Но тази, която застана сега пред него на пътеката, не беше кралицата. Беше само едно момиче, малко момиче на около девет години, с големи, сериозни тъмни очи и бяла испанска шапчица, завързана под брадичката. Носеше в ръка две книги, пристегнати с кафява лента, каквато използваша книгопродавците, и го гледаше съссредоточено с хладен интерес, сякаш беше видяла и разбрала всичко.

— Хей, миличка! — възкликна той, престорено бодро. — Стресна ме. Можеше да те помисля за фея, като се появяваш така внезапно.

Тя се намръщи на бързия му, прекалено висок говор, а после отвърна, много бавно, със силен испански акцент:

— Простете, сър. Баща ми поръча да донеса тези книги на сър Томас Сиймор. Казаха, че сте в градината.

Тя подаде пакета с книгите, и Том Сиймор беше принуден да пристъпи напред и да ги вземе от ръцете ѝ.

— Ти си дъщерята на книгопродавеца — каза той жизнерадостно. — Книгопродавецът от Испания.

Тя кимна утвърдително, без да откъсва тъмния си, проникателен поглед от лицето му.

— Какво гледаш, дете? — попита той, даващ си сметка за присъствието на Елизабет, която припряно оправяше роклята си зад него.

— Гледах вас, сър, но видях нещо изключително ужасно.

— Какво? — настоя той. За миг се изплаши, че тя ще каже, че го е видяла да опипва принцесата на Англия, подпряна на едно дърво като обикновена уличница, с размъкната и вдигната нагоре пола.

— Видях зад вас ешафод — каза странното дете, а после се обърна и си тръгна. Бе изпълнила поръчката си и явно считаше, че вече няма какво да прави в обяняната от слънцето градина.

Том Сиймор се извъртя отново към Елизабет, която се опитваше да среши разбърканите си коси с пръсти, все още треперещи от желание. Тя веднага протегна ръце към него, жадна за още.

— Чу ли това?

Очите на Елизабет бяха като черни цепнатини.

— Не — изрече тя с копринен гласец. — Тя каза ли нещо?

— Каза само, че е видяла зад мен ешафод! — Беше по-потресен, отколкото му се искаше да покаже. Опита се да се изсмее престорено, но в смеха се долавяше тръпка на страх.

При споменаването на ешафода Елизабет внезапно застана нащрек:

— Защо? — изсъска тя. — Защо би казала подобно нещо?

— Бог знае — каза той. — Глупава малка вещица. Вероятно е сбъркала думата, чужденка е. Вероятно е имала предвид „трон“! Вероятно е видяла зад мен трона!

Но тази шега не пожъна по-голям успех от перченето му, тъй като във въображението на Елизабет тронът и ешафодът винаги бяха близо един до друг. Кръвта се отдръпна от лицето ѝ, оставяйки я преbledняла от страх.

— Коя е тя? — Нервността беше изострила гласа ѝ. — За кого работи?

Той се обърна да потърси с поглед детето, но алеята беше пуста. В далечния ѝ край видя съпругата си да върви бавно към тях, извила назад гръб, за да понесе тежестта на закръгления си от бременността корем.

— Нито дума — каза той бързо на момичето до себе си. — Нито дума за това, скъпа. Не бива да разстройваш мащехата си.

Едва ли имаше нужда да я предупреждава. Още при първия намек за опасност момичето беше застанало нащрек, пригласяйки роклята си, винаги съзнаващо, че трябва да играе роля, че трябва да оцелява. Можеше да разчита на двуличieto на Елизабет. Тя може и да беше само на четиринайсет, но се беше учила да мами всеки ден от смъртта на майка си насам, вече от дванайсет години се учеше на измама. И беше дъщеря на лъжкиня — на двама лъжци, помисли си злобно той. Може и да изпитваше желание, но винаги беше поподатлива на опасността или амбицията, отколкото на похотта. Той улови студената ѝ ръка и я поведе по алеята към съпругата си Катрин. Опитва се да се усмихне весело.

— Най-после я хванах! — провикна се той.

Хвърли поглед наоколо: не видя детето никъде.

— Такова надбягване си направихме! — подвикна отново.

Аз бях това дете; а това беше първия път, когато зърнах принцеса Елизабет: влажна от желание, задъхана от страст, умилкваща се като котка около съпруга на друга жена. Но това беше първия и последен път, в който видях Том Сиймор. Преди да изтече една година, той загина на ешафода, обвинен в държавна измяна, а Елизабет трикратно бе отрекла между тях да е имало нещо повече от обикновено познанство.

ЗИМАТА НА 1552–1553

— Помня това! — казах развълнувано на баща ми, извърщайки се от парапета на плаващата по Темза баржа, докато бавно се придвижвахме нагоре срещу течението. — Татко! Спомням си това! Помня тези градини, спускащи се надолу към водата, и големите къщи, и деня, в който ме изпрати да предам няколко книги на лорда, на английския лорд, и аз се натъкнах на него и принцесата в градината.

Той успя да ми се усмихне, макар че лицето му бе изнурено от дългото пътуване.

— Наистина ли, дете? — попита той тихо. — Това лято беше щастливо за нас. Тя казваше... — той замлъкна наскоро изречението. Никога не споменавахме името на майка ми, дори когато бяхме сами. Отначало това беше предпазна мярка, за да ни защити от онези, които я бяха убили и щяха да се върнат да преследват и нас, но сега се криехме както от Инквизицията, така и от скръбта: а скръбта беше неумолим преследвач.

— Тук ли ще живеем? — попитах с надежда, като гледах към красивите крайречни дворци и равните ливади. Жадувах за нов дом след години на пътуване.

— Няма да е в някоя толкова великолепна сграда — каза внимателно той. — Ще трябва да започнем от нещо малко, Хана, просто в някой малък магазин. Трябва да изградим живота си отново. А след като се установим, ще зарежеш момчешките дрехи и отново ще се обличаш като момиче, и ще се омъжиш за младия Даниел Карпентър.

— А ще престанем ли да бягаме? — попитах, с много нисък глас.

Баща ми се поколеба. Бяхме от Инквизицията от толкова отдавна, че беше почти невъзможно да се надяваме, че сме стигнали до сигурно убежище. Избягахме същата нощ, когато майка ми беше призната за виновна в това, че е еврейка — лъжехристиянка, нечиста — от църковния съд, и вече отдавна бяхме заминали, когато я бяха предали на гражданския съд, за да бъде изгорена жива на кладата.

Побягнахме от нея като две подобия на Юда Искаротски, отчаяно опитващи се да спасим собствените си кожи, макар баща ми да ми казваше по-късно, отново и отново, със сълзи в очите, че никога нямало да можем да я спасим. Ако бяхме останали в Арагон, те щяха да се върнат и за нас, и тогава и тримата щяхме да умрем, вместо двама от нас да се спасят. Отвърнах, че по-скоро бих предпочела да умра, отколкото да живея без нея, а той каза много бавно и тъжно, че животът е най-ценното нещо от всичко на света и че един ден съм щяла да го разбера. Един ден съм щяла да разбера, че тя с радост би дала живота си, за да спаси моя.

Първо се прехвърлихме през границата в Португалия. Преведоха ни тайно бандити, които откъснаха и последната монета от кесията на баща ми и му оставиха ръкописите и книгите, само защото не можеха да открият начин да ги използват. После с кораб до Бордо — морето беше бурно, а ние пътувахме на палубата, без завет от навявания от вятъра дъжд и летящите водни пръски, и аз мислех, че ще умрем от студ или ще се удавим. Притискахме най-ценните книги към телата си, сякаш бяха деца, които трябваше да пазим на топло и сухо. Стигнахме по суша до Париж, като през цялото време се преструвахме на нещо, което не бяхме: ту на търговец и неговия млад чирак, ту на поклонници на път към Шартр, пътуващи търговци, дребен благородник и неговият паж, пътуващи за удоволствие; ученик и неговият възпитател, отиващи в големия университет в Париж: представяхме се за какво ли не, за да не признаем, че сме новопокръстени християни, подозрителна двойка, по чиито дрехи все още се долавя мирисът на дим от аутодафето, а нощните стражи все още ни преследваха в съня.

Срещнахме се с братовчедите на майка ми в Париж, а те ни изпратиха при роднините си в Амстердам, откъдето ни насочиха към Лондон. Щяхме да крием произхода си под английско небе, щяхме да станем лондончани. Щяхме да станем християни протестанти. Щяхме да се научим това да ни харесва. Аз трябваше да се науча да харесвам това.

Роднините — Народът, чието име не може да бъде изричано, чиято вяра е скрита, Народът, който е осъден да се скита, прокуден от всяка страна в християнския свят — процъфтяваха тайно в Лондон, както и в Париж, а също и в Амстердам. Всички живеехме като

християни и съблюдавахме законите на църквата, празниците, постите, и ритуалите. Мнозина от нас, като майка ми например, приемаха искрено и двете вероизповедания, спазваха тайно Шабата, палеха тайно свещ, приготвили храната и свършили къщната работа, за да може денят да бъде отбелязан като свят празник с откъслечи от полузабравени еврейски молитви, а после, още на следващия ден, отиваха на литургия с чиста съвест. Майка ми ме научи на Библията и на всичко от Тората, което можеше да си спомни — всичко заедно, като един свещен урок. Предупреди ме, че семейните ни връзки и нашата вяра са тайна, дълбока и опасна тайна. Трябваше да бъдем предпазливи и да се уповаваме на Бог, на църквите, на които бяхме направили толкова щедри дарения, на приятелите си: монахините, свещениците и учителите, които познавахме толкова добре. Когато Инквизицията дойде, бяхме заловени като невинни пилета, чиито вратове трябва да бъдат извити, а не прерязани.

Други побягнаха, както бяхме сторили ние; и се озоваха, както бяхме направили ние, в останалите големи градове на християнския свят, за да открият близките си, да намерят убежище и помощ от далечни роднини или верни приятели. Нашето семейство ни помогна да стигнем до Лондон с препоръчителни писма до семейство Д'Израели, което живееше тук под името Карпентър, организира годеща ми със сина на семейство Карпентър, осигури на баща ми средства за покупка на печатарска преса и ни намери жилището над печатницата на Флийт Стрийт.

В месеците след пристигането ни се заех да уча как да се ориентирам из поредния нов град, докато баща ми отвори печатницата си, твърдо решен да оцелее и да се погрижи за мен. Запасът му от текстове веднага се оказа много търсен, особено копията от евангелията, които беше донесъл, скрити в колана на панталоните му, и сега превеждаше на английски. Той изкупи книгите и ръкописите, принадлежали някога на библиотеките на абатствата и манастирите — разрушени от Хенри, кралят, царувал преди младия крал Едуард. Цялото познание на вековете бе захвърлено на вятъра от стария крал, Хенри, и всеки дюкян на всеки ъгъл предлагаше купища листове, които можеха да се изкупуват с чували. Беше истински рай за

библиографите. Баща ми излизаше всеки ден и се връщаше с нещо рядко и ценно, а след като го подредеше и снабдеше с азбучен показалец, всички искаха да купуват. В Лондон бяха луди по Светото Писание. Нощем, дори когато беше изтощен, той печаташе и пишеше съкратени варианти на евангелията и прости текстове, които вярващите да изучават, всичките на английски, всичките — ясни и прости. Хората в тази страна бяха твърдо решени да четат сами и да живеят без свещеници, така че можех да се радвам поне на това.

Продавахме текстовете евтино, на малко по-висока от реалната цена, за да разпространяваме словото Божие. Давахме да се разбере, че вярваме в правото на хората да имат достъп до Словото Божие, защото сега сме убедени протестанти. Не бихме могли да бъдем по-добри протестанти, дори ако животът ни зависеше от това.

Но разбира се, животът ни зависеше от това.

Изпълнявах поръчки, четях коректури, помагах с преводите, печатах, подшивах усърдно страници с острата игла, четях обърнатия огледално текст върху плочата на печатарската преса. В дните, когато не бях заета в печатницата, стоях отвън да подканвам минувачите. Още се обличах в момчешките дрехи, които бях използвала за бягството ни, и всеки би ме взел за безделнически хлапак, с панталони, развяващи се около голите ми прасци, със стари обувки, обути на босо и накривена шапка. Облягах се небрежно на стената на магазина ни всеки път, щом слабото английско слънце се покажеше, попивах с кожата си лъчите му и лениво обхождах с поглед улицата. От дясната ми страна беше магазинът на друг книгопродавец, по-малък от нашия и с по-евтини стоки. Отляво беше един издател на евтини книги с народни песни и приказки, поеми и трактати, които продаваше на пътуващи амбулантни търговци и продавачи на балади, оттатък — художник на миниатюри и майстор на изящни играчки, а зад него — художник на портрети и илюстрации. Всички на тази улица работехме с хартия и мастило, и баща ми казваше, че трябва да съм благодарна, задето водя живот, който поддържа ръцете ми меки. Трябваше да бъда: но не бях.

Улицата беше тясна, по-бедна и мизерна дори от мястото, където се настанихме временно в Париж. Всяка къща беше плътно притисната към друга, всичките наклонени насам-натам като пияници, залитащи надолу към реката, прозорците на островърхите стрехи бяха надвиснали над калдъръма и закриваха небето, затова бледата слънчева

светлина падаше по измазаните с пръст стени на ивици, подобно на прорези в ръкав. Улицата миришеше остро като двор на ферма. Всяка сутрин жените изхвърляха съдържанието на нощните гърнета и помията от надвисналите прозорци и изливаха кофите с насъбраната през нощта мръсотия във вадата наред улицата, където тя се разливаше с бавно бълбукане, оттичайки се по мръсната канавка към Темза.

Исках да живея на по-добро място от това, на някое място като градината на принцеса Елизабет, с дървета и цветя и изглед надолу към реката. Исках да бъде нещо по-добро — не чорлав и опърпан чирак на книгопродавец, не момиче, принудено да се крие, не жена, готова да се сгоди за непознат.

Докато стоях там и се греех като намусена испанска котка на слънцето, чух звън на шпори по калдъръмената настилка. Отворих рязко очи и веднага застанах нащрек. Пред мен, хвърляйки дълга сянка, стоеше млад мъж. Беше в скъпи дрехи, с висока шапка на главата, с развяваща се от раменете му пелерина, с тънка сребърна сабя на кръста. Беше най-смайващо красивият мъж, когото бях виждала.

Всичко това беше достатъчно смайващо: чувствах как съм се втренчила в него, сякаш беше слязъл на земята ангел. Но зад него стоеше друг мъж.

Той беше по-възрастен, почти трийсетгодишен, бледолик, каквито са обикновено учените, с тъмни хлътнали очи. Бях виждала такива като него и преди. Той беше като онези, които посещаваха книжарницата на баща ми в Арагон, които идваха при нас в Париж и които щяха да бъдат клиентите и приятелите на баща ми и тук, в Лондон. Беше учен, личеше си по приведения врат и присвитите рамене. Беше човек, който се занимаваше с писане — виждах трайното петно от мастило върху средния пръст на дясната му ръка; но беше и нещо по-възвишено: беше мислител, човек, готов да търси онова, което е скрито. Беше опасен човек: човек, който не се страхуваше от ереси, не се страхуваше от въпроси, винаги искаше да узнае още: мъж, който търсеше истината дори зад самата истина.

Някога познавах един йезуитски свещеник, който приличаше на този човек. Той идваше в книжарницата на баща ми в Испания и го молеше да намира ръкописи, стари ръкописи, по-стари от Библията, по-стари дори от Словото Божие. Познавах и един еврейски учен,

който приличаше на този мъж: той също беше дошъл в книжарницата на баща ми и беше питал за забранените книги, останки от Тората, от Стария Завет. Йезуитът и ученият идваха често да купуват книги; после изведнъж престанаха да идват. На този свят идеите са по-опасни от изваден от ножницата меч, половината от тях са забранени, а другата половина могат да накарат човек да се усъмни дори в разположението на самата земя — на сигурно място в центъра на вселената.

Бях толкова заинтригувана от тези двамата — младият мъж, подобен на божество, другият — на свещеник — че не бях погледнала третия. Този трети мъж беше облечен целият в бяло, блестеше като полирано сребро. Едва го виждах — толкова ярко блестеше слънцето върху искрящия му плащ. Потърсих с поглед лицето му и видях само ослепителен блясък на сребро. Примигнах и въпреки това пак не го виждах. Тогава се опомних и осъзнах, че които и да бяха, те и тримата се бяха загледали във входа на съседната книжарница.

Един бърз поглед към собствения ни тъмен вход ми показва, че баща ми беше във вътрешната стая. Смесваше ново мастило и не беше забелязал неуспеха ми да привлече клиенти. Ругаейки се, че съм бездейна глупачка, скочих напред и изрекох ясно, с новопридобития си английски акцент:

— Добър ден, господа. Можем ли да ви помогнем? Разполагаме с най-прекрасната колекция от богоугодни и морални книги, която ще намерите в Лондон, най-интересните ръкописи на най-добрите цени и рисунки, изпълнени с най-голямо изящество и красота, които...

— Търся магазина на Оливър Грийн, печатаря — каза младият мъж.

В този миг тъмните му очи бързо се стрелнаха към моите. Почувствах как застивам, сякаш всички часовници в Лондон изведнъж бяха спрели и махалата им бяха утихнали. Обзе ме желание да го прегърна: както си стоеше там, под зимното слънце, в червения си жакет с прорези, и да останем така завинаги. Искях да ме погледне и да ме види, мен, каквато наистина бях: не хлапак с мръсно лице, а момиче, почти млада жена. Но погледът му пробегна с безразличие покрай мен към нашата книжарница, и аз се опомних, отворих вратата и я задържах, за да влязат тримата.

— Това е магазинът на Оливър Грийн, учен и подвързвач на книги. Заповядайте вътре, милорди — поканих ги и извиках към тъмната вътрешна стая: — Татко! Трима важни лордове са дошли да те видят!

Чух шума, когато той бутна назад високото си печатарско столче и излезе, бършейки ръце в престилката си: след него се носеше мирис на мастило и гореща изгладена с пресата хартия.

— Добре дошли — каза той. — Добре дошли на двама ви. Носеше обичайния си черен костюм. Ленът на маншетите беше изцапан с мастило. За миг го възприех през техните очи и видях мъж на петдесет години, с побеляла от преживяния ужас гъста коса, с набраздено от дълбоки бръчки лице: прегърбената му стойка, типична за учените, прикриваше високия му ръст.

Той ме подкани с кимване, и аз издърпах напред три високи столчета изпод тезгяха, но господата не седнаха: стояха и се оглеждаха наоколо.

— А с какво мога да ви услужа? — попита той. Само аз можех да забележа, че се страхуваше от тях, страхуваше се и от тримата: от красивия млад мъж, който с отривист жест свали шапката си и отметна тъмната къдрава коса от лицето си, от скромно облечения по-възрастен мъж и от мълчаливия лорд в блестящо бяло, зад тях.

— Търсим Оливър Грийн, книгопродавеца — каза младият лорд.

Баща ми кимна с глава:

— Аз съм Оливър Грийн — каза той тихо: испанският му акцент се долавяше много силно. — И съм готов да ви услужа по всеки възможен начин. По всеки начин, угоден на законите на страната, и на обичаите...

— Да, да — каза рязко младият мъж. — Научихме, че току-що сте пристигнал от Испания, Оливър Грийн.

Баща ми кимна отново:

— Наистина дойдох в Англия току-що, но напуснахме Испания преди три години, сър.

— Англичанин ли сте?

— Сега съм англичанин, ако ви е угодно — каза баща ми предпазливо.

— Името ви? Това име е твърде английско.

— Беше Верде — каза той с крива усмивка. — За англичаните е по-лесно да наричаме себе си „Грийн“^[1].

— И сте християнин? И издател на християнски теологични и философски трудове?

Видях лекото движение в гърлото на баща ми, когато преглътна при този опасен въпрос, но гласът му беше овладян и силен, когато отговори:

— Несъмнено, сър.

— А към реформираната религия ли се придържате, или към старата традиция? — попита младият мъж, с много тих глас.

Баща ми не знаеше какъв отговор искат на този въпрос, нито можеше да знае какво може да виси на косъм в зависимост от отговора му. Всъщност, *ние* можеше да увиснем на въжето в зависимост от отговора, или да отидем на дръвника, или както там предпочитаха да се справят в днешно време с еретиците в тази страна под управлението на младия крал Едуард.

— Реформираната — каза той боязливо. — Макар в Испания да съм кръстен в старата вяра, сега следвам вярата на английската църква. — Настъпи пауза. — Хвала на Бога — каза той. — Аз съм добър слуга на крал Едуард, и не искам нищо повече, освен да работя занаята си и да живея според неговите закони, и да отдавам почит на Бога в неговата църква.

Усетих мириса на избилата го от ужас пот, лютив като дим, и това ме изплаши. Бързо прокарах опакото на ръката си под бузата, сякаш за да изтрия полепнали сажди.

— Всичко е наред. Сигурна съм, че не им трябваме ние, а нашите книги — прошепнах полугласно на испански.

Баща ми кимна, за да покаже, че ме е чул. Но младият лорд веднага долови шепота ми.

— Какво каза момчето?

— Казах, че сте учени — излъгах на английски.

— Влез вътре, *querida*^[2] — бързо се обърна към мен баща ми. — Трябва да простите на детето, господа. Жена ми умря само преди три години и детето не е съвсем с ума си, държа го тук само за да отваря вратата.

— Детето говори самата истина — отбеляза мило по-възрастният мъж. — Защото ние не сме дошли да ви безпокоим, няма нужда да се

страхувате. Дошли сме само да видим книгите ви. Аз съм учен, а не инквизитор. Искях само да видя библиотеката ви.

Забавих се на прага и по-възрастният мъж се обърна към мен:

— Но защо каза „трима господи“? — попита той.

Баща ми щракна с пръсти, за да ме отпрати, но младият лорд каза:

— Почакайте. Нека момчето да отговори. С какво може да навреди това? Ние сме само двама, момче. Колко души виждаш?

Погледнах от по-възрастния мъж към красивия младеж и видях, че наистина бяха само двама. Третият, мъжът в бяло, сияещ ярко като излъскан калаен съд, беше изчезнал, сякаш никога не беше стоял там.

— Видях трети мъж зад вас, сър — казах на по-възрастния. — Навън на улицата. Съжалявам. Сега го няма.

— Тя не е наред с ума, но е добро момиче — каза баща ми, като ме отпрати с махване на ръка.

— Не, чакайте — каза младият мъж. — Чакайте малко. Мислех, че е момче. Момиче ли? Защо сте я облекли като момче?

— А кой беше третият мъж? — попита ме спътникът му.

Баща ми ставаше все по-нервен и по-нервен под дъжда от въпроси.

— Оставете я, ваша светлост — каза той жално. — Тя е само едно момиче, малко слабоумно момиче, все още потресена от смъртта на майка си. Мога да ви покажа книгите си, имам и някои чудесни ръкописи, които може би също ще ви се полюбят. Мога да ви покажа...

— Наистина искам да ги видя — каза решително по-възрастният мъж. — Но първо искам да говоря с детето. Ще ми позволите ли?

Баща ми се подчини, неспособен да откаже на такива внушителни личности. По-възрастният мъж ме хвана за ръката и ме въведе в средата на малкия магазин. Светлината, проблясваща през прозореца с оловна рамка, падна върху лицето ми. Той постави пръст под брадичката ми и обърна лицето ми на една страна, а после на другата.

— Как изглеждаше третият мъж? — попита ме той тихо.

— Целият в бяло — изрекох през полузатворени устни. — И сияен.

— С какво беше облечен?

— Видях само бял плащ.

— А какво имаше на главата?

— Виждах само белота.

— А лицето му?

— От ярката светлина не можех да видя лицето му.

— Дете, мислиш ли, че той имаше име?

Почувствах как думата идва на устата ми, макар да не я разбирах.

— Уриил.

Ръката под брадичката ми беше съвсем неподвижна. Мъжът ме погледна в лицето, сякаш искаше да ме прочете като някоя от бащините ми книги:

— Уриил ли?

— Да, сър.

— Знаеш ли кой е Уриил?

Поклатих глава:

— Просто си помислих, че това е името на онзи, който влезе с вас. Но никога не съм чувала името, преди да го изрека току-що.

По-младият мъж се обърна към баща ми:

— Когато казвате, че не е с ума си, да не искате да кажете, че тя притежава Зрението?

— Тя говори несвързано — отвърна упорито баща ми. — Нищо повече. Добро момиче е, пращам я на църква през всеки ден от живота ѝ. Не иска да обиди никого, просто говори каквото ѝ хрумне. Не може да се сдържа. Тя е малоумна, нищо повече.

— А защо я обличате като момче? — попита мъжът.

Баща ми сви рамене:

— О, ваша светлост, времената са тревожни. Трябваше да я преведа през Испания и Франция, а след това през Ниските земи, без майка, която да я пази. Налага ми се да я пращам по поръчки и да я карам да работи като мой писар. За мен щеше да е по-добре, ако беше момче. Предполагам, че когато стане зряла жена, ще трябва да ѝ позволя да носи рокля, но няма да знам как да се справям с нея. С момиче бих бил напълно объркан. Но с едно малко момче мога да се справя, като момче тя може да ми е полезна.

— Тя има Зрението — промълви по-възрастният мъж. — Боже мой, идвам да търся ръкописи, а намирам момиче, което вижда Уриил и знае святото му име — той се обърна към баща ми. — Има ли

познания по светите въпроси? Чела ли е нещо повече от Библията и катехизиса? Чете ли вашите книги?

— Кълна се в Бога, не — изрече прочувствено баща ми. Лъжеше безкрайно убедително. — Кълна ви се, милорд, възпитал съм я като добро, невежо момиче. Тя не знае нищо, кълна ви се. Нищо.

По-възрастният мъж поклати глава:

— Моля ви — обърна се той любезно към мен, а после към баща ми, — не се страхувайте от мен. Можете да ми се доверите. Това момиче е надарено със Зрението, нали?

— Не — каза дръзко баща ми, отричайки дарбата ми заради собствената ми безопасност. — Тя е само едно малоумно момиче, бремето на моя живот. Създава ми повече грижи, отколкото струва самата тя. Ако имах роднини, при които да я изпратя — щях да го сторя. Тя не заслужава вниманието ви...

— Успокойте се — мило каза младият мъж. — Не сме дошли да ви създаваме неприятности. Този благородник е Джон Дий, моят възпитател. Аз съм Робърт Дъдли. Не трябва да се боите от нас.

Щом чу имената им, баща ми стана още по-неспокоен, както с право можеше да се очаква. Красивият младеж беше син на най-великия човек в страната: лорд Джон Дъдли, протектор на самия крал на Англия. Ако библиотеката на баща ми им се понравеше, тогава можеше да започнем да доставяме книги на краля, който беше начетен и обичаше науките, и щяхме да натрупаме състояние. Но ако намереха книгите ни за противодържавни, богохулни или еретични, тогава можехме да бъдем хвърлени в тъмница или изпратени в ново изгнание, или на смърт.

— Много сте любезен, сър. Да донеса ли книгите си в двореца? Светлината тук е много слаба за четене, няма нужда да се задоволявате с малкия ми магазин...

По-възрастният мъж не ме пускаше. Още държеше брадичката ми и ме гледаше в лицето.

— Имам тълкувания на Библията — продължи бързо баща ми. — Някои много стари на латински и гръцки, а също и книги на други езици. Имам някои рисунки на римски храмове с обяснение на пропорциите им. Имам копие от някои математически таблици за числа, които ми бяха дадени, но, разбира се, не съм достатъчно учен, за да ги разбера. Имам някои рисунки по анатомия от гръцките...

Най-сетне мъжът на име Джон Дий ме пусна.

— Може ли да видя библиотеката ви?

Забелязах нежеланието на баща ми да позволи на този човек да оглежда лавиците и чекмеджетата, на които бе подредена сбирката му. Страхуваше се, че сега, при новото управление, някои от книгите може да са забранени като еретични. Знаех, че книгите с тайна мъдрост на гръцки и староеврейски бяха винаги скрити, зад плъзгащата се задна част на библиотеката. Но дори изложените, онези, които бяха на показ, можеха да ни въвлекат в беда в тези несигурни времена.

— Да ви ги изнеса ли тук?

— Не, ще вляза вътре.

— Разбира се, милорд — предаде се той. — За мен ще бъде чест.

Той влезе пръв във вътрешната стая и Джон Дий го последва. Младият лорд, Робърт Дъдли, се настани на едно от столчетата и ме погледна с интерес.

— Значи си на дванайсет години?

— Да, сър — излъгах бързо, макар всъщност да бях почти на четиринайсет.

— И си девойка, макар и облечена като момче.

— Да, сър.

— Не е ли уговорено да се омъжиш?

— Не веднага, сър.

— Но скоро ще се сгодиш?

— Да, сър.

— И кого ти е избрал баща ти?

— Трябва да се омъжа за един братовчед от семейството на майка ми, когато стана на шестнайсет — отвърнах. — Не ми се иска твърде много.

— Ти си момиче — каза с насмешка той. — Всички млади момичета казват, че не им се иска.

Стрелнах го с поглед, който показваше твърде ясно неприязънта ми.

— Охо! Оскърбих ли те, госпожице-момче?

— Зная какво искам, сър — казах тихо. — И не приличам на другите момичета.

— Явно. Е, какво искаш, госпожице-момче?

— Не желая да се омъжвам.

— А как ще се изхранваш?

— Бих искала да имам собствена печатница, и да печатам книги.

— А смяташ ли, че едно момиче, дори красиво момиче в мъжки дрехи, може да се справи без съпруг?

— Сигурна съм, че бих могла — казах. — Вдовицата Уъртинг има магазин отсреща.

— Вдовицата е имала съпруг, който да ѝ осигури състояние, не е трябвало да го припечелва сама.

— Едно момиче може и само да натрупа състояние — казах упорито. — Смятам, че едно момиче може да управлява магазин.

— И какво друго може да управлява едно момиче? — подразни ме той. — Кораб? Армия? Кралство?

— Ще видите жена да управлява кралство, ще видите, че една жена може да управлява кралство по-добре от всеки друг на света преди нея — изстрелях в отговор, а после спрях, когато видях изражението на лицето му. Покрих устата си с ръка. — Не исках да кажа това — прошепнах. — Знам, че една жена трябва винаги да бъде ръководена от баща си или от своя съпруг.

Той ме погледна, сякаш искаше да чуе още.

— Госпожице-момче, мислиш ли, че ще доживея да видя как жена управлява кралство?

— В Испания се е случвало — казах със слаб глас. — Веднъж. Кралица Изабела.

Той кимна и изостави темата, сякаш дърпаше и двама ни назад от ръба на нещо опасно.

— И така, знаеш ли как да стигнеш до двореца Уайтхол, госпожице-момче?

— Да, сър.

— Тогава, след като мистър Дий избере книгите, които иска да види, можеш да ги донесеш там, в моите покои. Ясно ли е?

Кимнах.

— Как върви магазинът на баща ти? — попита той. — Продава ли много книги? Идват ли много клиенти?

— Не много — казах предпазливо. — Но ние сме тук отскоро.

— Значи твоята дарба не го направлява в занятието му?

Поклатих глава:

— Не е дарба. По-скоро е като някаква лудост, както казва той.

— Проговаряш неволно? И виждаш неща, които другите не могат да видят?

— Понякога.

— А какво видя, когато погледна мен?

Гласът му беше много нисък, сякаш искаше да ми подсказе да му отговоря с шепот. Вдигнах очи от ботушите му, от силните му крака и красивата му връхна дреха, към меките гънки на бялата му надиплена яка, към чувствената му уста и наполовина закритите от ресниците му тъмни очи. Той ми се усмихваше, сякаш разбираше, че чувствам бузите, ушите и дори косата си сгорещени, сякаш той бе испанското слънце, огряло върху главата ми.

— Когато ви видях за първи път, си помислих, че ви познавам.

— Отпреди? — попита той.

— От едно бъдно време — казах неловко. — Помислих си, че ще ви познавам в дните, които тепърва предстоят.

— Не и ако си момче! — Той се усмихна леко на похотливата мисъл, скрита в думите му. — Е, какъв ще бъда, когато ще ме познаваш, госпожице-момче? Велик човек ли ще бъда? Дали ще управлявам кралство, докато ти управляваш книжарница?

— Наистина вярвам, че ще бъдете велик човек — казах сковано. Не исках да казвам нищо повече, тези дружелюбни закачки не трябваше да ме залъгват да си мисля, че е безопасно да му се доверя.

— Какво мислиш за мен? — попита той с копринен глас.

Тихо си поех дъх:

— Мисля, че ще създадете неприятности на млада жена, която не се облича като момче.

При тези думи той се разсмя високо:

— Дано даде Бог това да е истинско прозрение — каза той. — Но аз никога не се боя от неприятности с момичетата, бащите им са тези, които ме изпълват с ужас.

Не можах да се сдържа и се усмихнах в отговор. В начина, по който играеха очите му, когато се смееше, имаше нещо, от което и на мен ми се приискваше да се засмея, което ме караше да искам да кажа нещо изключително остроумно и зряло, така че той да ме погледне и да ме види не като дете, а като млада жена.

— А случвало ли се е някога да предскажеш бъдещето и предсказанието ти да се сбъдне? — попита той, станал внезапно

сериозен.

Самият въпрос беше опасен в тази страна, в която всички се дебнеха за магьосничество.

— Нямам такива сили — казах бързо.

— Но възможно ли е да виждаш бъдещето, без да използваш такива сили? На някои от нас е дадено като свята дарба, да знаят какво може да се случи. Моят приятел, мистър Дий, вярва, че ангели направляват пътя на човечеството и понякога могат да ни предупредят да се предпазим от греха, точно както разположението на звездите може да покаже на човек каква може да е съдбата му.

При тези опасни приказки поклатих тъпо глава, твърдо решена да не му отговарям.

Той изглеждаше замислен:

— Можеш ли да танцуваш или да свириш на някакъв инструмент? Да научиш роля в поетична драма и да си казваш репликите?

— Не много добре — казах неуслужливо.

Той се засмя на неохотата ми.

— Е, ще видим, госпожице-момче. Ще видим какво можеш да правиш.

Направих лекия си момчешки поклон и внимавах да не кажа нищо повече.

На другия ден, понесла пакет с книги и внимателно навит свитък с ръкопис, тръгнах през града, покрай Темпъл Бар и покрай зелените поля на Ковънт Гардън, към двореца Уайтхол. Беше студено, сипеше се суграшица, която ме принуждаваше да вървя със сведена глава и да смъкна шапката си ниско над ушите. Вятърът откъм реката беше толкова леденостуден, сякаш идваше право от степите на Русия: той ме отвя нагоре по Кингс Стрийт, чак до самите порти на двореца Уайтхол.

Никога преди не бях влизала в кралски дворец, и си мислех, че просто ще предам книгите на стражите пред портата, но когато им показах бележката, която лорд Робърт беше надраскал набързо, с фамилията печат на Дъдли с мечката и жезъла в долния край, те ме пропуснаха през портата с поклон, сякаш бях гостуващ принц, и наредиха на един мъж да ме упъти.

Вътре зад портите, дворецът представляваше поредица от вътрешни дворове, всеки заобиколен с красиви сгради, с голяма градина в средата, пълна с ябълкови дървета, беседки и пейки. Войникът от портата ме преведе през първата градина, без да ми даде време да спра и да се вгледам в прекрасно облечените лордове и дами, които играеха на кегли на моравата, загърнати в кожи и кадифе, за да се предпазят от студа. От вътрешната страна на вратата, която други двама войници отвориха със замах, имаше още изтънчени хора в голяма стая, а зад тази голяма стая — друга, а после и трета. Моят водач ме преведе през безброй врати, докато се озовахме в дълъг коридор, и видях Робърт Дъдли в далечния му край. Бях толкова облечена да го открия, него, единствения човек, когото познавах в целия дворец, че изтичах няколко крачки към него и се провикнах:

— Милорд!

Стражът се поколеба, сякаш искаше да ми попречи да се приближа повече, но Робърт Дъдли му махна с ръка да се дръпне встрани.

— Госпожице-момче! — възкликна той. Изправи се и тогава видях спътника му. Беше младият крал, крал Едуард, петнайсетгодишен и прекрасно облечен в синьо плюшено кадифе, но лицето му беше болезнено бледо, с цвета на суроватка, а беше и по-слаб от всяко момче, което бях виждала преди.

Отпуснах се на едно коляно, като едновременно държах здраво книгите на баща ми и се опитвах да докосна почтително шапката си. Лорд Робърт отбеляза:

— Това е момичето-момче. Не мислите ли, че от нея ще стане прекрасна актриса?

Не вдигнах очи, но чух гласа на краля, изтънял от болка.

— Какви неща си измисляте, Дъдли. Защо ѝ е да става актриса?

— Гласът ѝ — каза Дъдли. — Такъв глас, много сладък, и този акцент, отчасти испански и отчасти лондонски — мога да я слушам цяла вечност. А осанката ѝ! Държанието ѝ е като на принцеса в дрехи на просякиня. Не мислите ли, че е възхитително дете?

Държах главата си сведена, за да не види как засиях от удоволствие. Притиснах думите като скъп дар към слабичките си гърди: „принцеса в дрехи на просякиня“, „сладък глас“, „възхитителна“.

Младият крал ме върна в истинския свят.

— Но каква роля би могла да играе? Момиче, играещо ролята на момче, което се преструва на момиче. Освен това Светото Писание не позволява едно момиче да се облича като момче — гласът му заглъхна в кашлица, която го разтrese, както мечка разтърсва куче.

Вдигнах очи и видях Дъдли да посяга към младия мъж, сякаш искаше да го прегърне. Кралят свали кърпичката от устата си и аз зърнах тъмно петно, по-тъмно от кръв. Той побърза да я скрие, за да не се вижда.

— Не е грях — каза Дъдли с успокоителен тон. — Тя не е грешница. Това момиче е спородено от свещена лудост. Тя видя ангел да върви по Флийт Стрийт. Можете ли да си представите? Бях там, тя наистина го видя.

По-младият мъж се обърна веднага към мен, с лице, грейнало от любопитство:

— Можеш да виждаш ангели?

Застанала все така на едно коляно, сведох поглед:

— Баща ми казва, че съм слабоумна — осмелих се да кажа. — Съжалявам, ваша светлост.

— Но наистина ли видя ангел на Флийт Стрийт?

Кимнах, със сведени очи. Не можех да отрека дарбата си.

— Да, сир. Съжалявам. Сгрехих. Не исках да правя нищо нередно...

— Какво можеш да видиш за мен? — прекъсна ме той.

Вдигнах очи. Всеки можеше да види сянката на смъртта върху лицето му, във възвъхнатата му кожа, в подпухналите му очи, в болезнено слабото му тяло, дори без доказателството на петното върху кърпичката му и треперенето на устните му. Опитах се да излъжа, но почувствах как думите излизат от устата против волята ми:

— Виждам да се отварят райските двери.

Робърт Дъдли отново направи онзи малък жест, сякаш искаше да докосне момчето, но ръката му се отпусна отстрани до тялото.

Младият крал не бе разгневен. Той се усмихна:

— Това дете казва истината, когато всички останали ме лъжат — каза той. — Всички вие, останалите, непрекъснато намирате нови начини да лъжете. Но това дете... — той се задъха и ми се усмихна.

— Ваше величество^[3], дверите на рая са отворени още от раждането ви — каза успокояващо Дъдли, — когато майка ви се възнесе на небето. Момичето не казва нищо повече от това — той ме стрелна с гневен поглед. — Нали?

Младият крал посочи към мен:

— Остани в двора. Ще бъдеш мой шут.

— Трябва да се върна у дома при баща си, ваше величество — казах възможно най-тихо и смирено, без да обръщам внимание на гневния поглед на лорд Робърт. — Днес дойдох само да донеса на лорд Робърт книгите, които поръча.

— Ще бъдеш мой шут и ще носиш ливреята на моя дом — нареди младият крал. — Робърт, признателен съм ти, че ми я намери. Няма да го забравя.

Това беше отпращане. Робърт Дъдли се поклони, щракна с пръсти да ме повика, завъртя се на пета и излезе от стаята. Поколебах се, обзета от желание да откажа на краля, но не можех да направя нищо друго, освен да му се поклоня и да изтичам след Робърт Дъдли, докато той прекосяваше огромната зала за аудиенции, отблъсвайки небрежно двамата мъже, които се опитаха да го спрат и да попитат за здравето на краля.

— Не сега — каза той.

Тръгна надолу по дълъг коридор, към двойни врати, охранявани от още войници с пики, които разтвориха вратите, щом се приближихме. Дъдли мина през вратите, докато войниците му отдаваха чест, а аз го последвах тичешком, като някоя любима хрътка, подтичваща по петите на господаря си. Най-после стигнахме до други двойни врати, където войниците носеха ливреите на рода Дъдли, и влязохме.

— Татко — каза Дъдли и се отпусна на едно коляно.

До огнището в голямата вътрешна зала седеше мъж, загледан в пламъците. Той се обърна и направи с два пръста вял жест на благословия над главата на сина си. Аз също се отпуснах на едно коляно и останах така, дори когато почувствах как Робърт Дъдли се изправя до мен.

— Как е кралят тази сутрин?

— По-зле — каза Робърт с равен тон. — Кашляше лошо, изхвърли черна жлъчка, задъхва се. Едва ли ще изкара дълго, татко.

— А това ли е момичето?

— Това е дъщерята на книгопродавеца, твърди, че е на дванайсет, предполагам, че е по-голяма: облича се като момче, но със сигурност е момиче. Според Джон Дий е надарена със Зрението. Заведох я при краля, както наредихте, измолих да я вземе като шут. Тя му каза, че видяла портите на рая да се отварят за него. Хареса му. Тя ще бъде негов шут.

— Хубаво — каза херцогът. — А осведомихте ли я за задълженията ѝ?

— Доведох я право тук.

— Стани, шуте.

Изправих се на крака и видях за първи път бащата на Робърт Дъдли, херцога на Нортъмбърланд, най-великият човек в кралството. Запечатах в съзнанието си чертите му: издължено костеливо лице, подобно на конска муцуна, тъмни очи, оплешивяваща глава, наполовина закрыта от скъпа кадифена шапчица с голяма сребърна брошка, изобразяваща фамилния му герб: мечката и жезълът. Подрязани по испанската мода брада и мустаци около пълни устни. Погледнах го в очите и не видях... нищо. Това беше човек, чието лице умееше да крие мислите му: дори самите мисли на този човек се наговаряха да крият мислите му.

— Е? — запита ме той. — Какво виждаш с тези твои големи черни очи, шуте мой, който си едновременно момиче и момче?

— Ами не виждам зад вас никакви ангели — казах рязко и бях възнаградена с развеселена усмивка от херцога и изблик на смях от сина му.

— Отлично — каза той. — Добра работа. — Той се обърна към мен: — Слушай, шуте — как ти е името?

— Хана Грийн, милорд.

— Слушай, шуте Хана, ти си измолена за шут и кралят те прие, в съгласие с нашите закони и обичаи. Знаеш ли какво значи това?

Поклатих глава.

— Ти ставаш негова собственост, като някое от неговите кученца, като някой от неговите войници. Твоята работа, подобно на кученце и за разлика от войник, е да бъдеш себе си. Казвай първото нещо, което ти дойде на ума, прави, каквото пожелаеш. Това ще го развеселява. Ще забавлява нас, и ще ни накара да мислим за Божиите

дела, което ще му бъде угодно. Ти ще казваш истината в този двор от лъжци, ще бъдеш нашето невинно създание в този покварен свят. Разбираш ли?

— Как да бъде такава? — Бях напълно объркана. — Какво искате от мен?

— Трябва да бъдеш себе си. Говори, както ти диктува твоята дарба. Казвай, каквото пожелаеш. В момента край краля няма блажен безумец, а той обича в двора да има някое невинно същество. Той нареди да те доведем. Сега ти си кралски шут. Член на свитата. Ще ти се плаща да бъдеш негов шут.

Чаках.

— Разбираш ли, шуте?

— Да. Но не приемам.

— Не можеш да приемаш или да не приемаш. Ти си измолена за шут, нямаш законни права, нямаш глас. Твоят баща те предаде на лорд Робърт, а той те предаде на краля. Сега ти принадлежиш на краля.

— Ако откажа?

Почувствах, че треперя.

— Не можеш да откажеш.

— Ако избягам?

— Ще бъдеш наказана в съответствие с волята на краля, бита като куче. Ти беше собственост на баща си, сега си наша. И ние те измолихме за шут на краля. Той те притежава. Разбираш ли?

— Баща ми не би ме продал — казах упорито. — Не би ме пуснал да си отида.

— Той не може да ни се възпротиви — каза тихо Робърт зад гърба ми. — А аз му обещах, че ще бъдеш в по-голяма безопасност тук, отколкото на улицата. Дадох му думата си и той прие. Сделката беше сключена, докато поръчвахме книгите, Хана. Свършено е.

— Сега — продължи херцогът, — за разлика от някое кученце, и за разлика от един шут, ти имаш и друга задача.

Чаках.

— Ти ще бъдеш наш васал.

При тази непозната английска дума хвърлих поглед към Робърт Дъдли.

— Ще ни служиш и ще бъдеш на нашите заповеди, ще ни служиш до живот — обясни той. — Това е да бъдеш наш васал. Ще

идваш и ще ми съобщаваш всичко, което чуеш и което видиш. Всичко, за което кралят се моли, всичко, което го разплаква, всичко, което го разсмива — ще идваш и ще ми го съобщаваш или ще го казваш на Робърт. Ти ще си нашите очи и нашите уши при краля. Ясно ли е?

— Милорд, трябва да се прибера у дома при баща си — казах отчаяно. — Не мога да бъда шут на краля, нито ваш васал. Имам работа за вършене в книжарницата.

Херцогът повдигна вежда към сина си. Робърт се наведе към мен и заговори много тихо:

— Госпожице-момче, собственият ти баща не може да се грижи за теб. Той каза това в твое присъствие, помниш ли?

— Да, но, милорд, той искаше да каже само, че му създавам трудности...

— Госпожице-момче, мисля, че твоят баща изобщо не е добър християнин от добро християнско семейство, а евреин. Мисля, че сте дошли от Испания, защото сте били прогонени от испанците заради греха, че сте евреи, и ако съседите ви и добрите граждани на Лондон узнаят, че сте евреи, няма да изкарате много дълго в новия си малък дом.

— Ние сме „марано“^[4], нашето семейство се е покръстило преди много години — прошепнах. — Аз съм кръстена, сгодена съм и ще се омъжа за млад мъж, избран от баща ми, англичанин от християнската вяра...

— Не бих се опитал да се измъкна с подобни уверения — предупреди ме рязко Робърт Дъдли. — Отведеш ли ни при този млад мъж, предполагам, че ще ни отведеш до еврейска фамилия, живееща в самото сърце на Англия, а оттам до — къде каза? Амстердам? А след това — Париж?

Отворих уста да отрека, но не можех да говоря от страх.

— Всички — прокудени евреи, преструващи се до един, че са християни. Всички палят свещ в петък вечер, всички избягват свинското и до един живеят с примка на шията си.

— Сър!

— Всички те ви помогнаха и ви доведоха дотук, нали? Всички до един евреи, всички — практикуващи тайно забранена религия, всички си помагат един на друг. Тайна мрежа, точно както твърдят напласените християни.

— Милорд!

— Наистина ли искаш да бъдеш разковничето, което ще накара този най-християнски от всички крале да открие кои сте? Не знаеш ли, че реформираната църква може да запали също толкова ярка клада, колкото и папистите? Нима искаш да изпратиш на нея всичките си роднини? И всички техни приятели? Усещала ли си някога мириса на препичаща се човешка плът?

Треперех, обзета от ужас, гърлото ми беше толкова пресъхнало, че не можех да кажа нищо. Просто го гледах и знаех, че очите ми са потъмнели от страх и че той ще види тънкия слой пот, избила по челото ми.

— Аз знам. Ти знаеш. Баща ти знае, че не може да те опази в безопасност. Но аз мога. Достатъчно. Няма да кажа и дума повече.

Той замълча. Опитах се да кажа нещо, но успях единствено да изхриптя слабо от ужас. Робърт Дъдли кимна, съзнавайки дълбочината на малодушието и силата на страха ми.

— Сега, за твой късмет, твоето Зрение ти спечели най-безопасното и най-високото място, за което можеш да мечтаеш. Служи добре на краля, служи добре на семейството ни, и баща ти ще бъде в безопасност. Провалиш ли ни дори само в едно нещо, той ще бъде подхвърлян в одеяло, докато очите му хлътнат назад в главата, а ти ще бъдеш омъжена за някой червендалест, редовно ходещ на църква лютерански свинар. Можеш да избираш.

Измина кратък миг. После херцогът на Нортъмбърланд ме отпрати с махване на ръка. Дори не ме изчака да направя избора си. Не му беше нужно Зрението, за да разбере какъв ще бъде моят избор.

— И ще живееш в двора? — поиска да се увери баща ми.

Ядохме вечерята си — малък пай, донесен от пекарницата в края на улицата. Непознатият вкус на английската храна засядаше в гърлото ми, баща ми с усилие преглътна соса, подправен с късчета бекон.

— Ще спя при слугините — казах мрачно. — И ще нося ливреята на кралските пажове. Ще бъда негов компаньон.

— Това е по-добро от всичко, което бих могъл да осигуря за теб — каза баща ми, като се опитваше да звучи бодро. — Няма да

спечелим достатъчно пари, за да платим наема за тази къща за следващите три месеца, освен ако лорд Робърт не поръча още книги.

— Мога да ти изпращам надниците си — предложих. — Ще ми плащат.

Той ме потупа по ръката.

— Ти си добро момиче — каза. — Никога не забравяй това. Никога не забравяй майка си, никога не забравяй, че си едно от чедата Израилеви.

Кимнах, без да кажа нищо. Видях го как загреба с лъжицата малко от гъстата плънка и я преглътна.

— Трябва да отида в двореца утре — прошепнах. — Трябва да започна веднага. Татко...

— Всяка вечер ще идвам на портата да те виждам — обеща той. — А ако си нещастна или се отнасят зле с теб, ще избягаме. Можем да се върнем в Амстердам, можем да отидем в Турция. Ще намерим някое място, *querida*. Имай смелост, дъще. Ти си една от Избраните.

— Как ще спазвам постите? — запитах, внезапно обзета от скръб. — Те ще ме карат да работя през Шабата. Как ще казвам молитвите? Те ще ме карат да ям свинско!

Той ме погледна в очите, а после сведе глава.

— Аз ще спазвам закона тук и заради теб — каза той. — Бог е добър. Той разбира. Помниш ли какво казваше онзи германски учен? Че Бог ни позволява по-скоро да нарушим законите, отколкото да изгубим живота си. Ще се моля за теб, Хана. И дори да се молиш на колене в християнския параклис, Бог пак те вижда и чува молитвата ти.

— Татко, лорд Робърт знае кои сме. Знае защо сме напуснали Испания. Знае кои сме.

— На мен не ми каза нищо открито.

— Заплаши ме. Знае, че сме евреи и каза, че ще пази тайната ни, докато му се подчинявам. Заплаши ме.

— Дъще, никъде не сме в безопасност. А ти поне си под негово покровителство. Той ми се закле, че ще бъдеш в безопасност в домакинството му. Никой няма да се усъмни в един от слугите му. Никой няма да се усъмни в шута на самия крал.

— Татко, как можа да ме оставиш да си отида? Защо се съгласи да ме отведат от теб?

— Хана, как можех да ги спра?

В белосаната стая под стрехите на покрива на двореца аз прегледах купчината с новите си дрехи и прочетох описа от канцеларията на главния иконом:

Първо: една жълта ливрея на паж.

И още: един чифт тесни панталони до коляното, тъмnochервени.

И още: един чифт тесни панталони до коляното, тъмнозелени.

И още: една туника, дълга.

И още: две ленени ризи за носене отдолу.

И още: два чифта ръкави, един чифт червени и един чифт зелени.

И още: една черна шапка.

И още: един черен плащ за езда.

И още: чифт обувки, подходящи за танцуване.

И още: чифт ботуши, подходящи за езда.

И още: чифт ботуши, подходящи за ходене пеш.

Всичко — употребявано, но чисто, закърпено и доставено на шута на краля, Хана Грийн.

— Наистина ще изглеждам като смешник.

Онази нощ шепнешком разказах на баща ми за изминалия ден, докато той стоеше пред страничната порта в крепостната стена, а аз стоях облегната в рамката на вратата, наполовина вън и наполовина вътре.

— В двора вече има двама шутове — едно джудже на име Томазина и мъж на име Уил Сомърс. Той беше мил с мен и ми показва къде ще трябва да седя — до него. Той е остроумен човек, разсмиваше всички.

— А ти какво правиш?

— Засега още нищо. Не съм измислила какво да кажа.

Баща ми хвърли поглед наоколо. В тъмнината на градината избуха кукумявка, почти като сигнал.

— Можеш ли да измислиш нещо? Няма ли да искат от теб да измислиш нещо?

— Татко, не мога да се заставя да имам видения, не мога да командвам Зрението. То просто идва или не идва.

— Видя ли лорд Робърт?

— Той ми намигна.

Облегнах се на студения камък и загърнах раменете си с новата си топла наметка.

— А краля?

— Нямаше го дори на вечеря. Беше болен, изпратиха му храна в покоите. Поднесоха голяма вечеря, сякаш той беше на масата, но изпратиха в покоите му малко блюдо. Херцогът зае неговото място начело на масата, само дето не седна на трона.

— А херцогът държи ли те под око?

— Сякаш изобщо не ме забеляза.

— Забравил ли те е?

— О, на него не му се налага да гледа, за да знае кой къде се намира и какво прави. Едва ли ме е забравил. Той е човек, който не забравя нищо.

Херцогът беше решил, че по случай Сретение Господне трябва да се постави поетична драма, и представи решението си като заповед на краля, затова всички трябваше да носим специални костюми и да си научим репликите. Уил Сомърс, кралският шут, който беше дошъл в двора преди двайсет години, когато бил момче на същата възраст като мен, трябваше да представи изпълнението и да рецитира римувани стихове, кралските хористи щяха да пеят, а аз трябваше да изпълня поема, специално съчинена за случая. Костюмът ми щеше да представлява нова ливрея, специално ушита за мен в запазения за дворцовите шутове жълт цвят. Старата ливрея, която ми бяха дали, ми беше твърде тясна в гърдите. Бях онова чудато хермафродитно създание, каквото е момичето на прага на превръщането си в жена. Някой ден, на определена светлина, когато обърнех глава пред

огледалото, зървах непозната красавица. В други дни бях съвсем обикновена и невзрачна.

Дворцовият отговорник за увеселенията ми връчи малка сабя и нареди двамата с Уил да се подготвим за схватка, която щеше да се вмести някъде в историята, разказвана от поетичната драма.

Срещнахме се за първото си упражнение в едно от преддверията на голямата зала. Бях тромава и изпълнена с неохота. Не исках да се уча да се бия със саби като момче, не исках да ставам прицел на шеги заради това, че съм била победена пред всички. Никой в двора освен Уил Сомърс не можеше да ме убеди да го направя, но той се отнасяше към урока ни така, сякаш беше нает да подобри познанията ми по гръцки. Държеше се, сякаш това беше умение, което непременно трябваше да усвоя, и той искаше да го усвоя добре.

Започна със стойката ми. Като отпусна ръце на раменете ми, той внимателно ги приглади, хвана брадичката ми и я повдигна.

— Дръж си главата високо изправена, като принцеса — каза той. — Виждала ли си някога лейди Мери да се прегърбва? Някога да си виждала лейди Елизабет да навежда глава? Не. Те пристъпват, сякаш са родени и възпитани като принцеси: изцяло като две кози.

— Кози ли? — попитах, като се опитвах да вдигна глава, без да повдигам раменете.

Уил Сомърс се усмихна на затруднението ми да разбере шегата.

— В един миг горе, в следващия — долу — каза той. — В един миг — наследница, в следващия — копеле. Нагоре по планината, и после отново надолу. Принцесите и козите — те всички си приличат. Трябва да имаш стойка на принцеса, и да танцуваш като коза.

— Виждала съм лейди Елизабет — казах, без да ме питат.

— Така ли?

— Веднъж, когато бях малка. Баща ми ме доведе на посещение в Лондон и трябваше да предам няколко книги на адмирала лорд Сиймор.

Уил внимателно сложи ръка на рамото ми:

— Колкото по-малко кажеш, толкова по-малко вреда ще нанесеш — посъветва ме той тихо. После се плесна по челото и ми отправи веселата си усмивка. — Ама и аз съм един, да казвам на жена да си държи езика! Наистина съм глупак!

Урокът продължи. Той ми показва правилната стойка при фехтовка — с ръка на хълбока, за да запазя равновесие, — как да се плъзгам напред, без да отделям водещия си крак от пода, за да не се препъна или падна, как да се отдръпвам зад сабята и да я оставям да отстъпи към мен. После се заловихме с финтовете и ударите.

Най-напред Уил ми нареди да замахна към него. Поколебах се:

— Ами ако те улуча?

— Тогава ще отнеса някоя треска от дървото, а не смъртоносен удар — изтъкна той. — Острието е дървено, Хана.

— Пригответи се тогава — казах нервно и се хвърлих напред.

За мое удивление Уил отбягна удара ми и се озова до мен, опрял дървения си меч в гърлото ми.

— Мъртва си — каза той. — В крайна сметка изобщо не те бива толкова да предвиждаш бъдещето.

Изкикотих се:

— Не ме бива в тази работа — признах. — Да опитаме пак.

Този път се хвърлих много по-енергично и закачих подгъва на жакета му, когато отскочи настрани.

— Отлично — каза задъхано той. — И отново.

Упражнявахме се, докато вече можех да го пробода убедително, а после той започна да напада към мен и да ме учи да се снишавам на една или друга страна. След това разстла един дебел килим на пода и ми показва как да се премятам презглава.

— Забавно — каза той, като се изправи до седнало положение, с кръстосани крака, като дете, седнало да чете книга.

— Не много — казах аз.

— Е, но ти си блажен безумец, а не смешен шут — каза той. — Ти нямаш усет за смешните неща.

— Имам — казах, засегната. — Просто работата е там, че ти не си забавен.

— Аз съм най-забавният човек в Англия от близо двайсет години насам — настоя той. — Дойдох в двора, когато Хенри обичаше Ан Болейн, и веднъж ми удари плесница, задето отправих шегата срещу нея. Но по-късно шегата излезе за нейна сметка. Аз бях най-забавният човек в Англия, още преди да си се родила.

— Защо, на колко години си? — попитах, като се вгледах в лицето му. Бръчките от смях бяха дълбоко врязани от двете страни на

устата му, покрай очите му имаше ситна мрежа от бръчици. Но тялото му беше издължено и гъвкаво като на момче.

— Толкова стар, колкото е езикът ми, и малко по-стар от зъбите си — каза той.

— Не, наистина.

— На трийсет и три съм. Защо, да не искаш да се омъжиш за мен?

— Ни най-малко. Благодаря ти.

— Ще се венчаеш за най-остроумния глупак на света.

— Бих предпочела да не се омъжвам за глупак.

— Е, това вече е неизбежно. Мъж, който е с ума си, остава ерген.

— Не успя да ме разсмееш — казах предизвикателно.

— А, ти си момиче. Жените нямат чувство за комичното.

— Аз имам — настоях.

— Добре известно е, че жените, тъй като не са създадени по Божие подобие, нямат усещане за това, кое е забавно, и кое — не.

— Аз имам! Аз имам!

— Разбира се, че жените не притежават това усещане! — заяви тържествуващо той. — Та как иначе една жена би се свързала в брак с мъж? Виждала ли си някога как изглежда един мъж, когато желае някоя жена?

Поклатих глава. Уил сложи дървената сабя между краката си и леко се втурна към единия край на стаята, после към другия.

— Той не може да мисли, не може да говори, не може да владее мислите или желанията си, тича накъдето го води „човката“ му, както куче тича след подушената диря, може единствено да вие. Аууу!

Смеех се с глас, докато Уил тичаше из стаята, протягайки се назад, сякаш за да удържи дървената си сабя, облягайки се назад, сякаш за да поеме тежестта ѝ. Той спря рязко и ми се усмихна:

— Разбира се, че жените нямат ум — каза той. — Коя жена с ум в главата би приела мъж?

— Във всеки случай, не и аз — казах.

— Тогава дано Бог те благослови и те опази девица, момиче-момче. Но как ще се сдобиеш със съпруг, ако не искаш да имаш мъж?

— Не искам съпруг.

— Тогава наистина си глупачка. Защото, ако нямаш съпруг, кой ще ти дава прехрана?

— Аз ще си я изкарвам сама.

— Тогава отново си глупачка, защото единственият начин, по който можеш да се прехранваш, е като се държиш глупаво. Това те прави трикратна глупачка. Веднъж, защото не искаш съпруг, втори път, защото мислиш, че можеш да се изхранваш без него, и трети път — защото си изкарваш прехраната, като правиш и говориш глупости. Аз поне съм само шут, но ти си трикратна глупачка.

— Ни най-малко! — влизайки в тон с неговата реч. — Защото ти си шут от години, бил си шут при двама крале, а аз съм шут само от няколко седмици.

Когато чу това, той се разсмя и ме тупна по рамото.

— Внимавай, момиче-момче, иначе вече няма да бъдеш блажен безумец, а забавен шут, а, казвам ти, да се правиш на смешен и да измисляш шеги всеки ден е по-трудна работа, отколкото да изтърсваш нещо изненадващо веднъж в месеца.

Засмях се при мисълта, че работата ми е да казвам нещо изненадващо веднъж в месеца.

— Да скачаме и да се залавяме за работа! — каза Уил Сомърс, като ме издърпа обратно на крака. — До Сретение Господне трябва да измислим как да ме убиеш по забавен начин.

Успяхме да подготвим танца си със саби навреме и той наистина изглеждаше много забавен. В края на поне две упражнения и двамата изпаднахме в пристъп на кикот, когато преценихме погрешно момента за нападение и си сблъскахме главите, или и двамата финтирахме едновременно, залитахме назад и се прекатурвахме. Но един ден отговорникът за дворцовите тържества подаде глава в стаята и каза:

— Няма да има нужда от вас. Кралят няма да организира поетична драма.

Обърнах се, все още с дървената сабя в ръка:

— Но ние сме съвсем готови!

— Болен е — каза мрачно отговорникът за тържествата.

— А лейди Мери все още ли се кани да дойде в двора? — попита Уил, като нахлузи късото си палто, за да се предпази от студения въздух, който нахлуваше със свистене през отворената врата.

— Твърди се, че да — каза церемониалмайсторът. — Този път ще получи по-хубави покои и по-добра храна, не мислиш ли, Уил?

Той затвори рязко вратата, преди Уил да успее да отговори, а аз се обърнах и попитах:

— Какво иска да каже?

Лицето на Уил беше мрачно:

— Искане да каже, че онези в двора, които клонят към престолонаследника и се отдръпват от краля, ще предприемат своя ход сега.

— Защото...?

— Защото мухите налитат на най-горещата купчина с тор. Цоп, цоп, брѐм.

— Уил! Какво искаш да кажеш?

— Ах, дете. Лейди Мери е наследницата. Тя ще стане кралица, ако изгубим краля, Бог да го благослови, бедното момче.

— Но тя е ере...

— От католическата вяра — поправи ме гладко той.

— А крал Едуард...

— Сърцето му ще бъде разбито при мисълта да остави кралството на наследница от католическата вяра, но той не може да направи нищо по въпроса. Така нареди преди смъртта си крал Хенри. Бог да го благослови, сигурно би се преобърнал в погребалния си саван, ако можеше да види, че се е стигнало до това. Той мислеше, че крал Едуард ще порасне, че ще стане силен и весел мъж и ще има половин дузина малки принцове в детската стая. Това те кара да се замисляш, нали? Ще има ли някога спокойствие в Англия? Двама млади силни крале — бащата на Хенри, самият Хенри, всеки от тях — прекрасен като слънцето, пък и похотливи си бяха като врабчета, а не ни оставиха нищо, освен едно момче, слабо като момиче, и една стара мома, която да го наследи?

Той ме погледна и видях как потрива лицето си, сякаш за да бръсне с ръка събрала се около очите му влага.

— За теб това не значи нищо — каза той рязко. — Ти си пристигнала наскоро от Испания, проклето чернооко момиче. Но ако беше англичанка, сега щеше да си един разтревожен човек — ако беше мъж и то ако беше разумен мъж, вместо момиче, а при това и глупав шут.

Той отвори със замах вратата и закрачи с дългите си крака към голямата зала, като кимна на войниците, които му подвикнаха добродушно за поздрав.

— А какво ще стане с нас? — запитах аз със съскащ шепот, като подтичвах след него. — Ако младият крал умре и сестра му заеме престола?

Уил ми хвърли крива усмивка:

— Тогава ще бъдем шутове на кралица Мери — каза той простишко. — А ако успея да я накарам да се разсмее, това наистина ще бъде нещо ново.

Онази нощ баща ми дойде до страничната порта и доведе със себе си още някого — млад мъж, облечен в наметало от тъмна вълна, с коса, която се спускаше на тъмни букли почти до яката му, с тъмни очи и свенлива момчешка усмивка. Трябваше ми един миг да го разпозная: беше Даниел Карпентър, моят годеник. Виждах го едва за втори път, и се смутих, задето не успях да го позная веднага; а после изпитах огромен срам да бъда видяна от него в златистожълтата си ливрея на паж, цветът, отреден за блажения безумец. Загърнах се с наметката си, за да скрия панталоните си, и направих лек, несръчен поклон.

Той беше млад мъж, на двацет години, обучаваше се да стане лекар като баща си, който беше починал миналата година. Родът му беше дошъл в Англия от Португалия преди осемдесет години като фамилията Д'Израели. Бяха сменили името си с най-английското, което бяха успели да намерят, криейки образованието и чуждестранния си произход зад име на работник^[5]. Остроумното хрумване да изберат занаята на най-прочутия от всички евреи — Иисус, беше типично за тях. Бях разговаряла с Даниел само веднъж, когато той и майка му ни приветстваха с добре дошли в Англия, поднасяйки ни хляб и малко вино, и не знаех почти нищо за него.

Той нямаше по-голям избор по отношение на женитбата си, отколкото аз, и не знаех дали мисълта за нея му е също толкова омразна, или дори повече. Бяха го избрали за мен, защото бяхме внуци на шести братовчеди, и с подходяща разлика във възрастта. Това беше всичко, което бе нужно, и беше по-добро, отколкото би могло да бъде. В Англия нямаше достатъчно братовчеди, чичовци и племенници, та

човек да може да придирия за кого да се ожени. В Лондон имаше не повече от двайсет семейства от еврейски произход, и още около половината от този брой, пръснати из градовете на Англия. Тъй като бяхме длъжни да се женим помежду си, имяхме много малък избор. Даниел можеше да е петдесетгодишен, полусляп, дори полумъртъв, и аз пак щях да се омъжа и да споделя легло с него до шестнайсетия си рожден ден. По-важно от всичко друго на света, по-важно от богатството или това, дали сме подходящи един за друг, или не, беше тайната ни обвързаност. Той знаеше, че майка ми е изгорена жива като еретичка, обвинена, че тайно практикува еврейски ритуали. Знаех, че под елегантния си английски панталон той е обрязан. Дали в сърцето си се беше обърнал към възкръсналия Иисус и вярваше в думите на проповедите, които се изнасяха в местната им църква всеки ден и по два пъти в неделите, беше нещо, което може би щях да открия за него по-късно, както с времето той трябваше да опознае мен. Онова, което знаехме със сигурност един за друг, беше, че нашата християнска вяра бе нова, а нашият народ бе древен, и че ние бяхме мразени в Европа вече от над триста години и че на евреите все още бе забранено да стъпват в повечето страни от християнския свят, включително и в тази, тази Англия, която щяхме да наречем свой дом.

— Даниел помоли да те види насаме — каза баща ми неловко, и се отдръпна леко назад, където не можеше да ни чува.

— Научих, че си била измолена за шут — каза Даниел. Погледнах го и видях как лицето му бавно почервява, докато дори ушите му пламнаха. Той имаше лице на млад мъж, с кожа, мека и гладка като на момиче, наболи като пух мустаци, в същия цвят като копринено гладките му тъмни вежди над дълбоко разположените очи. На пръв поглед приличаше повече на португалец, отколкото на евреин, но очите с тежки клепачи биха го издали на всеки, който се загледа.

Плъзнах поглед надолу от лицето му и запечатах в съзнанието си слабо тяло с широки рамене, тесен кръст, дълги крака: красив млад мъж.

— Да — казах кратко. — Имам работа в двора.

— Когато станеш на шестнайсет, ще трябва да напуснеш двора и да се върнеш у дома — каза той.

Повдигнах вежди към този млад непознат.

— Кой заповядва това?

— Аз.

За миг се възцари ледено мълчание.

— Не смятам, че имаш някаква власт над мен.

— Когато стана твой съпруг...

— Тогава да.

— Аз съм твой годеник. Ти си ми обещана. Имам известни права.

Погледнах го намръщено.

— Приемам нареждания от краля, приемам нареждания от херцога на Нортъмбърланд, приемам нареждания от неговия син, лорд Робърт Дъдли; подчинявам се на баща си: със същия успех можеш да се включиш и ти. Изглежда, всеки мъж в Лондон си мисли, че може да ми заповядва.

Той преглътна леко, за да възпре неволния си смях, и изведнъж лицето му просветна, като на момче. Стисна леко рамото ми, сякаш бях негов другар сред група младежи. Открих, че отвърщам на усмивката му.

— О, горката девойка — каза той. — Горката обещана девойка.

Поклатих глава:

— Всъщност глупачка.

— Не искаш ли да се махнеш от всички тези властни мъже?

Свих рамене:

— За мен е по-добре да живея тук, отколкото да бъда бреме за баща си.

— Можеш да дойдеш у дома с мен.

— Тогава ще бъда бреме за теб.

— След като приключа чиракуването си и стана лекар, ще направя дом за нас.

— А кога ще бъде това? — запитах го с рязката жестокост на младо момиче. Отново проследих бавното мъчително надигане на руменината по лицето му.

— Преди да са изтекли две години — каза той сковано. — Вече ще бъда в състояние да издържам съпруга по времето, когато ти ще си готова за женитба.

— Ела да ме вземеш тогава — казах неприветливо. — Ела със заповедите си тогава, ако все още съм тук.

— Междувременно оставаме сгодени — настоя той.

Опитах се да разчета изражението му.

— Така, както и досега. Изглежда, че стариците са го уредили така, че ако не ние, поне те да са доволни. Нещо повече ли искаше?

— Искам да бъда наясно с положението си — каза той упорито. — Чаках теб и баща ти да пристигнете от Париж, а после от Амстердам. В продължение на месеци никой от нас не знаеше дали сте живи или мъртви. Когато най-сетне дойдохте в Англия, мислех, че ще се радваш... ще се радваш... да имаш дом. А после научавам, че ти и баща ти ще си устроите дом заедно, че няма да дойдеш да живееш при майка ми и мен, и че не си се отказала от момчешките си дрехи. После научавам, че работиш като негов син. След това чувам, че си напуснала сигурността на бащината си къща. А сега те намирам в двора.

Не Зрението ми помогна да издържа всичко това, а острата интуиция на момиче на прага на женствеността.

— Мислеше си, че ще се втурна при теб — казах раздразнено. — Мислеше си, че ще ме избавиш, че ще съм изплашено момиче, копнеещо да се вкопчи в някой мъж, готово да се хвърли към теб!

Внезапното потъмняване на руменината по лицето му и рязкото движение на главата му ми подсказаха, че съм попаднала в целта.

— Е, узнай тогава следното, млади бъдещ докторе: виждала съм гледки и съм пътувала до страни, които не можеш да си представиш. Била съм изплашена и съм се намирала в опасност, и никога дори за миг не съм помисляла, че ще се втурна за помощ към мъж.

— Поведението ти не е... — той не можеше да намери думи, задавен от възмущение, каквото може да изпитва само един млад мъж. — Поведението ти... не подобава на девойка.

— Благодаря на Бога за това.

— Ти не си... покорно момиче.

— Благодаря на майка си за това.

— Не си... — гневът започваше да го надвива. — Не би била първият ми избор!

Това ме накара да млъкна и ние се погледнахме донякъде стреснати. Доста далеч бяхме стигнали за толкова малко време.

— Друго момиче ли искаш? — попитах, леко смутена.

— Не искам друго момиче — каза той навъсено. — Но не искам момиче, което не ме иска.

— Не към теб изпитвам неприязън — осмелих се да кажа. — А към самата женитба. Изобщо не бих избрала женитбата. Какво друго е тя, ако не слугуване с надежда за безопасност от страна на жените, на мъже, които дори не могат да ги опазят?

Баща ми любопитно хвърли поглед през рамо и видя двама ни, лице в лице, застинали в мълчание. Даниел се отдръпна от мен и направи две крачки встрани. Аз се облегнах на студения камък на колоната на вратата и се запитах дали той ще се отдалечи в нощта и дали това ще е последния път, в който ще го видя. Зачудих се колко ли недоволен от мен щеше да бъде баща ми, ако изгубех едно добро предложение заради дръзкото си държание, и дали изобщо щяхме да останем в Англия, ако Даниел и семейството му се сметнеха за обидени от новодошлите. Може и да бяхме едно семейство и да бяхме длъжни да помагаме на родствениците си, но водещите скрит и потаен живот евреи в Англия бяха като херметично затворен малък свят, и ако решаха да ни изключат от своята общност, нямаше къде другаде да отидем, освен отново да поемем на път.

Даниел се овладя и се върна при мен.

— Погрешно постъпваш, като ме дразниш, Хана Грийн — каза той, с глас, треперещ от напрежение. — Независимо от всичко, ние сме обещани един на друг. Ти държиш живота ми в ръцете си, а аз държа своя в своите. Не бива да се караме. Този свят е опасен за нас. Трябва да се държим заедно заради собствената си безопасност.

— Не съществува безопасност — казах студено. — Живял си твърде дълго в тази спокойна страна, ако си мислиш, че изобщо може да съществува безопасност за такива като нас.

— Можем да си устроим дом тук — каза той искрено. — Ти и аз можем да се оженим и да имаме деца, които ще бъдат англичани. Те няма да познават нищо друго, освен този живот, не е нужно дори да им казваме за майка ти, за нейната вяра. Нито за нашата собствена.

— О, ти ще им кажеш — предрекох. — Сега казваш, че няма; но щом вече имаме дете, няма да можеш да устоиш. И ще намериш начини да палиш свещта в петък вечер и да не работиш по време на Шабата. Тогава ще си лекар, ще обрежеш тайно момчетата и ще ги научиш на молитвите. Ще ме накараш да науча момичетата да правят безквасен хляб и да не смесват млякото и месото и да изцеждат кръвта от говеждото. В мига, когато имаш собствени деца, ще поискаш да ги

научиш. И така продължава до безкрайност, като някаква болест, която си предаваме един на друг.

— Не е болест — прошепна той пламенно. Дори насред кавгата, нищо не би ни накарало да повишим глас. Винаги си давахме сметка за сенките в градината, винаги бяхме нащрек за възможността някой да ни подслушва. — Оскърбление е да го наричаш болест. Това е нашият дар, ние сме избрани да пазим вярата.

Щях да възразя, само заради удоволствието да му противореча, но това би било в разрез с по-дълбоко вкоренената обич към майка ми и към нейната вяра.

— Да — казах, отстъпвайки пред истината. — Това не е болест, но ни убива като болест. Тя уби баба ми и леля ми, а също и майка ми. А ти ми предлагаш именно това. Цял живот, изпълнен със страх, не толкова на Избрани, колкото на прокълнати хора.

— Ако не искаш да се омъжваш за мен, тогава можеш да се омъжиш за християнин и да се преструваш, че не знаеш нищо — изтъкна той. — Никой от нас няма да те издаде. Ще те оставя да си отидеш. Можеш да отхвърлиш вярата, заради която загинаха майка ти и баба ти. Само кажи, и ще съобщя на баща ти, че желая да бъда освободен от годежа.

Поколебах се. При все че се бях хвалила с куража си, не се осмелявах да кажа на баща си, че ще проваля плановете му. Не се осмелявах да кажа на старите жени, които бяха уредили всичко това с мисълта за моята безопасност и бъдещето на Даниел, че не желая да имам нищо общо с него. Исках да бъда свободна: не исках да бъда пропъдена.

— Не знам — казах умолително, по момичешки. — Не съм готова да кажа... още не знам.

— Тогава приеми напътствията на онези, които знаят — каза той рязко. Видя ме как при тези думи настръхнах. — Виж, не можеш да се бориш с всички — посъветва ме той. — Трябва да избереш къде ти е мястото и да се установиш там.

— За мен това е твърде голяма цена — прошепнах. — За теб това е добър живот, домът се изгражда около теб, идват децата, ти седиш начело на масата и водиш молитвите. За мен това означава да изгубя всичко, което бих могла да бъда и всичко, което бих могла да направя, и да си остана само твоя жена и твоя слугиня.

— Това не е бремето да бъдеш евреин, това е бремето да бъдеш момиче — каза той. — Независимо дали ще се омъжиш за християнин или за евреин, ти ще бъдеш негова слугиня. Какво друго може да бъде една жена? Нима ще отречеш и пола си, така, както отхвърляш религията си?

Не казах нищо.

— Ти не си жена, способна на вярност — каза той бавно. — Ти ще предадеш себе си.

— Това, което казваш, е ужасно — прошепнах.

— Но е вярно — настоя той. — Ти си еврейка, и млада жена, и си моя годеница, а си готова да отхвърлиш всички тези неща. За кого работиш в двора? За краля? За семейство Дъдли? Вярна ли си им?

Помислих си как бях обещана като васал, измолена за шут и назначена за шпионин.

— Просто искам да бъда свободна — казах. — Не искам да бъда никаква на никого.

— В облеклото на шут?

Видях баща ми да гледа към нас. Сигурно долавяше, че съвсем не става дума за ухажване. Видях го как прави малко предпазливо движение, сякаш се канеше да ни прекъсне, но после се отказа.

— Да им кажа ли, че не можем да стигнем до съгласие, и да те помоля да ме освободиш от годежа ни? — попита сковано Даниел.

В пристъп на своенравие се готвех да се съглася, но неподвижността му, мълчанието му, търпеливото очакване на отговора ми, ме накараха да се вгледам по-внимателно в този млад мъж, този Даниел Карпентър. Светлината се оттегляше от небето и в полумрака виждах мъжа, в какъвто щеше да се превърне. Щеше да бъде красив, щеше да има смугло изразително лице, бърз наблюдателен поглед, чувствителна уста, силен прав нос като моя, гъста черна коса като моята. И щеше да бъде благоразумен мъж, беше благоразумен младеж, беше ме видял, беше ме разбрал и бе възразил срещу самата ми същност, и въпреки това още стоеше и чакаше. Щеше да ми даде възможност. Щеше да бъде великодушен съпруг. Щеше да се постарее да бъде мил.

— Остави ме сега — казах немощно. — Не мога да кажа сега. Вече казах твърде много. Съжалявам, че говорих така дръзко. Съжалявам, ако съм те разгневил.

Но гневът го беше напуснал толкова бързо, колкото и се бе появил, а това беше още нещо, което харесвах у него.

— Да дойда ли отново?

— Добре.

— Все още ли сме сгодени?

Свих рамене. Твърде много неща зависеха от отговора ми.

— Не съм развалила годежа ни — казах, намирайки най-лесния изход. — Все още не е разтрогнат.

Той кимна:

— Ще трябва да знам — предупреди ме той. — Ако няма да се женя за теб, тогава мога да се ожения за друга. Желанието ми е да се ожения преди да изтекат две години, за теб или за друго момиче.

— Сред толкова много ли можеш да избираш? — подразних го, знаейки, че не може.

— В Лондон има много момичета — отвърна той. — Лесно мога да се ожения и за момиче извън нашия род.

— Представям си как ще допуснат това! — възкликнах. — Ще трябва да се ожениш за еврейка, няма начин да избягаш от това. Ще ти изпратят някоя дебела парижанка или момиче от Турция с кожа с цвят на кал.

— Бих се опитал да бъда добър съпруг дори на дебела парижанка или на младо момиче от Турция — каза той спокойно. — И е по-важно да обичаш и цениш съпругата, която Бог ти дава, отколкото да тичаш подир някое глупаво момиче, което не знае какво иска.

— За мен ли говориш? — попитах остро.

Очаквах по лицето му да избие руменина, но този път той не се изчерви. Срещна открито погледа ми и аз бях тази, която първа извърна очи.

— Мисля, че си глупаво момиче, ако се отвърщаш от любовта и закрилата на мъж, който ще ти бъде добър съпруг, заради измамния живот в двора.

Баща ми се приближи до Даниел, преди да успея да отговоря, и сложи ръка на рамото му:

— И така, значи вие двамата се опознавате — каза той с надежда. — Какво мислиш за бъдещата си съпруга, Даниел?

Очаквах Даниел да се оплаче на баща ми от мен. Повечето млади мъже щяха да бъдат вбесени заради засегнатата си гордост, но той ми

отправи лека печална усмивка.

— Мисля, че започваме да се опознаваме — каза той внимателно. — Преодоляхме положението на любезни непознати и стигнахме до несъгласие много бързо, не мислиш ли, Хана?

— Забележително бързо — казах, и бях възнаградена с топлата му усмивка.

Лейди Мери дойде в Лондон за празника Сретение Господне, както беше уговорено: изглежда, никой не ѝ беше съобщил, че брат ѝ е твърде болен, за да стане от леглото. Тя влезе през портата на двореца Уайтхол, следвана от голяма свита, и беше посрещната на самия праг на двореца от херцога, заедно със синовете му, включително лорд Робърт, до него, а членовете на съвета се поклониха ниско пред нея. Както бе седнала високо на коня си, свела дребното си решително лице към морето от покорно сведени глави, ми се стори, че видях как по устните ѝ премина усмивка на неподправено удоволствие, преди да поднесе ръката си за целувка.

Бях чувала толкова много за нея, любимата дъщеря на краля, която бе отхвърлена по волята на Ан Болейн, блудницата. Принцесата, която бе унижена до дъно, скърбящото момиче, на което бе забранено да види умиращата си майка. Бях очаквала трагична фигура: тя бе понесла живот, който би сломил повечето жени: но това, което видях, бе набита, упорита, дребна жена, достатъчно съобразителна, за да се усмихва на придворните, които се кланяха доземи, защото изведнъж тя се оказваше наследницата с огромни изгледи за бъдещето.

Херцогът се отнасяше към нея, сякаш тя вече беше кралица. Помогнаха ѝ да слезе от коня си и я отведоха вътре на пиршеството. Кралят беше в покоите си, кашляше и се разтърсваше от напъни за повръщане в малкото си легло: но въпреки това пиршеството се състоя и аз видях как лейди Мери оглежда грейналите лица, сякаш за да се убеди, че когато звездата на наследницата е във възход, един крал може да лежи болен и сам, и никой няма да помисли да възрази.

След вечерята имаше танци, но тя не стана от мястото си, макар да потропваше в такт и явно се наслаждаваше на музиката. Уил я разсмя няколко пъти, и тя му се усмихваше, сякаш той беше познато лице в един опасен свят. Тя го бе познавала, когато бе служил като шут

при баща ѝ и беше носил брат ѝ на гърба си, а на нея бе пял безсмислени песнички и се бе кълнял, че са на испански. Когато оглеждаше сега в двора суровите лица на мъжете, които бяха станали свидетели как собственият ѝ невръстен брат я подлага на обиди и унижения, сигурно за нея все пак беше малка утеха да знае, че поне Уил Сомърс винаги е непоколебимо добросърдечен.

Тя не пи много, и яде съвсем малко: не беше прочута с чревоугодничество като баща си. Подобно на останалите от двора, я оглеждах от глава до пети: тази жена, която можеше да е следващата ми господарка. Тя беше подкарала вече трийсет и седмата си година, но цветът на лицето ѝ все още бе хубав като на момиче: имаше бледа кожа и бузи, които лесно се покриваха с руменина. Носеше шапчицата си, наклонена назад, за да разкрива квадратното ѝ открито лице, и излагаше на показ косата си, тъмнокафява с лек оттенък на червения цвят, типичен за Тюдорите. Най-чаровното у нея беше усмивката ѝ: тя изгряваше бавно, а очите ѝ бяха топли. Но онова, което ме впечатли най-много у нея, беше прямото ѝ излъчване. Тя изобщо не отговаряше на представата ми за принцеса — след като бях прекарала няколко седмици в двора, си мислех, че всички там се усмихват, но очите им гледат сурово и казват едно, а имат предвид тъкмо обратното. Но тази принцеса сякаш не изричаше нищо, което не мислеше наистина, сякаш копнееше да вярва, че другите също са честни и искаше да бъде пряма и искрена.

В покой дребното ѝ лице беше мрачно, но чертите ѝ изцяло се смекчаваха от усмивката: усмивката на най-обичаната принцеса, първото от децата на баща си, родена, когато той бил млад и още обожавал съпругата си. Тя имаше бързо стрелкащи се тъмни очи, испански очи, които бе наследила от майка си, и като нея умееше бързо да оценява всичко около себе си. Седеше с изправен гръб в стола си, тъмната яка на роклята обрамчваше раменете и врата ѝ. Носеше на шията си голям украсен със скъпоценни камъни кръст, сякаш за да изложи на показ религията си в този отявлено протестантски двор, и аз си помислих, че трябва да е или много смела, или много безразсъдна, за да настоява на вярата си, когато служителите на брат ѝ изгаряха на клада еретици за далеч по-дребни неща. Но после видях как потрепери ръката ѝ, когато посегна за златния си бокал, и си представих, че

подобно на много жени се беше научила да си придава вид на по-смела, отколкото може би се чувстваше.

Когато танците прекъснаха за миг, Робърт Дъдли се появи до нея и ѝ зашепна нещо, а тя хвърли поглед към мен и той ми направи знак да изляза напред.

— Научих, че си от Испания, и си новият шут на брат ми — каза тя на английски.

Поклоних се ниско:

— Да, ваша светлост.

— Говори на испански — нареди ми лорд Робърт, и аз отново се поклоних и казах на испански на принцесата, че се радвам да бъда в двора.

Когато вдигнах очи, видях удоволствието, изписано на лицето ѝ от това, че чува майчиния си език.

— От коя част на Испания? — попита тя нетърпеливо на английски.

— Кастилия, ваша светлост — излъгах веднага. Не исках да ме разпитват за нас и за разрушаването на дома на семейството ми в Арагон.

— А защо дойдохте в Англия?

Бях подготвена за този въпрос. С баща ми бяхме обсъдили опасностите, които криеше всеки отговор, и се бяхме спрели на най-безопасния:

— Баща ми е много начетен и учен човек — казах. — Той искаше да отпечата книги от библиотеката си с ръкописи, и искаше да работи в Лондон, който е такъв важен център на познанието.

Усмивката ѝ изведнъж помръкна, а лицето ѝ стана по-сурово:

— Предполагам, че прави преписи на Библията за заблудени хора, които не я разбират ни най-малко — каза тя сърдито.

Погледът ми се плъзна към Робърт Дъдли, който беше купил една от библиите на баща ми, току-що преведена на английски.

— Само на латински — каза гладко той. — Много чист превод, лейди Мери, и с много малко грешки. Предполагам, че Хана може да ви донесе един, ако желаете.

— За баща ми ще бъде чест — казах.

Тя кимна:

— А ти си придворна гадателка на брат ми — каза тя. — Имаш ли някакви мъдри думи за мен?

Поклатих безпомощно глава:

— Искан ми се да можех да получавам видения, когато пожелаеш, ваша светлост. Мисля, че далеч не съм толкова мъдра като вас.

— Тя каза на моя възпитател Джон Дий, че вижда заедно с нас да върви ангел — вметна Робърт.

Лейди Мери ме погледна с повече уважение.

— Но после каза на баща ми, че не вижда ангели зад него.

Изведнъж лицето ѝ се присви от смях:

— Не! Наистина ли? А какво каза баща ви? Съжаляваше ли, че няма ангел до себе си?

— Не мисля, че бе твърде изненадан — каза Робърт, също усмихнат. — Но тя е добро малко момиче, и мисля, че има истинска дарба. Беше голяма утеха на вашия брат в болестта му. Тя има дарба да вижда истината и да говори правдиво, а на него това му харесва.

— Дори това само по себе си е дар, какъвто рядко се намира в двора — каза лейди Мери. Тя ми кимна любезно и аз се дръпнах назад и музиката засвири отново. Не откъсвах поглед от Робърт Дъдли, докато той изведе една млада дама, а после друга да танцуват пред лейди Мери, и бях възнаградена, когато след няколко минути той хвърли поглед през рамо към мен и ми отправи тайна одобрителна усмивка.

Онази вечер лейди Мери не видя краля, но сред камериерките се мълвеше, че когато влязла в стаята му на следния ден, излязла отново, бяла като платно. Дотогава не знаела, че малкият ѝ брат е толкова близо до смъртта.

След това нямаше причина да остава. Тя потегли, както и беше дошла, следвана от голяма свита, докато всички придворни ѝ се кланяха възможно най-ниско, за да покажат новата си вярогност: половината от тях се молеха мълчаливо, когато младият крал умре и тя се възкачи на престола, да бъде благословена с умението бързо да забравя и да си затвори очите за свещениците, които те бяха изгорили на кладата, и църквите, които бяха ограбили.

Наблюдавах тази шарада на унижението от един от прозорците на двореца, когато усетих леко докосване по ръкава. Обърнах се. До мен стоеше лорд Робърт, който бе свел глава към мен и ми се усмихваше.

— Милорд, мислех, че сте с баща си и се сбогувате с лейди Мери.

— Не, дойдох да те намеря.

— Мен?

— Да те попитам дали би ми направила една услуга?

Усетих как бузите ми се обливат в червенина.

— Каквото пожелаете... — заекнах.

Той се усмихна:

— Нещо съвсем дребно. Ще бъдеш ли така добра да ме придружиш до покоите на моя възпитател, за да видим дали можеш да му помогнеш в един от неговите експерименти?

Кимнах, лорд Робърт взе ръката ми и, като я вмъкна в сгъвката на лакътя си, ме поведе към личните покои на Нортъмбърланд. Големите врати се охраняваха от мъже в ливреята на рода Нортъмбърланд. Веднага щом видяха любимия син на херцога, те застанаха мирно и разтвориха със замах двойните врати. Голямата зала отвъд беше пуста, васалите и придворните от рода Нортъмбърланд бяха в градината на Уайтхол да засвидетелстват огромната си почит към заминаващата лейди Мери. Лорд Робърт ме поведе нагоре по величественото стълбище, през един коридор, до собствените си покои. Джон Дий седеше в библиотеката, от която се разкриваше изглед към вътрешна градина.

Той вдигна ръка, когато влязохме в стаята.

— А, Хана Верде.

Беше ми толкова странно да чуя истинското си име, произнесено изцяло, че за миг не реагирах, а след това се поклоних леко.

— Да, сър.

— Тя казва, че е готова да помогне. Но не съм й казал какво искате — каза лорд Робърт.

Мистър Дий се надигна от масата.

— Имам едно специално огледало — каза той. — Мисля, че е възможно човек, притежаващ онова особено Зрение, да види лъчи от светлина, които не са видими за обикновеното око, разбираш ли?

Не разбирах.

— Смятам, че точно както не можем да видим един звук или миризма, но долавяме съществуването им, е възможно планетите и ангелите да изпращат светлинни лъчи, които бихме могли да видим, ако имавме подходящото стъкло, в което да погледнем.

— О — казах безизразно.

Възпитателят замлъкна с усмивка.

— Няма значение. Не е нужно да ме разбираш. Само си мислех, че след като си видяла ангела Уриил онзи ден, може да видиш подобни лъчи в това огледало.

— Нямам нищо против да погледна, ако такова е желанието на лорд Робърт — осмелих се да кажа.

Той кимна:

— Подготвил съм го. Влез — тръгна пред мен и влезе в една вътрешна стая. Прозорецът бе защитен от плътна завеса, изцяло препречваща достъпа на студената зимна светлина. Пред него бе поставена квадратна маса, четирите ѝ крака бяха поставени върху четири восъчни печата. Върху масата имаше необикновено огледало, много красиво, с рамка от ковано злато, с назъбен ръб. По амалгамата проблягваше златист проблясък. Приблжих се до него и видях себе си, отразена в златисто. Изглеждах не като момчето-момиче, каквото бях, а като млада жена. За миг си помислих, че виждам да ме гледа майка ми, прекрасната ѝ усмивка и движението, с което обръщаше глава.

— О! — възкликнах.

— Видя ли нещо? — попита Дий: долових вълнението в гласа му.

— Стори ми се, че видях майка ми — прошепнах.

Той спря за момент.

— Чуваш ли я? — попита, с треперещ глас.

Почаках за миг, като копнеех с цялото си сърце тя да дойде при мен. Но отсреща ме погледна само собственото ми лице, с разширени и потъмнели от неизплаканите сълзи очи.

— Тя не е тук — казах тъжно. — Бих дала всичко да чуя гласа ѝ, но не мога. Просто ми се стори, че я видях за миг: но това в огледалото е собственото ми лице.

— Искам да затвориш очи — каза той — и да слушаш внимателно молитвата, която ще прочета. Когато кажеш „амин“,

можеш да отвориш отново очи и да ми кажеш какво виждаш. Готова ли си?

Затворих очи и го чух как духна тихо няколкото свещи, осветяващи потъналата в сенки стая. Зад гърба си усещах лорд Робърт, седнал мълчаливо на дървен стол. Искях само да му угодя.

— Готова съм — прошепнах.

Беше дълга молитва на латински. Разбрах я въпреки английското произношение, с което мистър Дий изричаше латинските думи. Беше молитва за напътствие и молба към ангелите да дойдат и да закрилят делото, което щяхме да вършим. Прошепнах „амин“ и после отворих очи.

Всички свещи бяха угаснали. Огледалото бе като езеро от мрак, черно, отразено в чернота. Не виждах нищо.

— Покажи ни кога ще умре кралят — прошепна мистър Дий иззад гърба ми.

Гледах, в очакване нещо да се случи, с взиращи се в мрака очи.

Нищо.

— Денят на смъртта на краля — прошепна отново Дий.

Наистина не виждах нищо. Чаках. Не ме спохождаше никакво видение. И как би могло? Не бях някоя сибила на хълм в Гърция, не бях светица, пред която се разкриваха мистерии. Взирах се в тъмнината, докато очите ми станаха горещи и сухи, и знаех, че не съм блажен безумец, а чисто и просто глупачка, която гледаше към нищото, към отражение на нищото, докато най-великият ум в кралството очакваше моя отговор.

Трябваше да кажа нещо. Нямаше как да се върна назад и да им кажа, че Зрението ме спохожда толкова рядко и така непредсказуемо, че щяха да сторят по-добре, ако ме бяха оставили да се подпирам на стената в бащиния ми магазин. Те знаеха коя съм, бяха ми обещали убежище от опасността. Те ме бяха купили и сега очакваха някаква облага от сделката. Трябваше да кажа нещо.

— Юли — казах тихо: не по-лош отговор от всеки друг.

— Коя година? — подтикна ме мистър Дий: гласът му беше тих и мек като коприна.

Дори само здравият разум предполагаше, че младият крал не може да живее още много дълго.

— Тази година — казах неохотно.

— Денят?

— Шести — прошепнах в отговор, и чух дращането на перото на лорд Робърт, докато записваше фалшивото ми пророчество.

— Назови името на следващия владетел на Англия — прошепна мистър Дий.

Канех се да отвърна: „Кралица Мери“, повтаряйки като ехо собствения му хипнотизиран тон.

— Джейн — казах простичко, изненадвайки самата себе си.

Обърнах се към лорд Робърт.

— Не знам защо казах това. Много съжалявам, милорд. Не знам...

Джон Дий бързо сграбчи челюстта ми и обърна главата ми обратно към огледалото.

— Не говори! — нареди той. — Просто ни кажи какво виждаш.

— Не виждам нищо — казах безпомощно. — Съжалявам, съжалявам, милорд. Съжалявам, не мога да видя нищо.

— Кралят, който идва след Джейн — подтикна ме той. — Погледни, Хана. Кажи ми какво виждаш. Джейн има ли син?

Исках да кажа „да“, но езикът отказваше да се помръдне в пресъхналата ми уста.

— Не мога да видя — казах смирено. — Наистина, не мога да видя.

— Заключителна молитва — каза мистър Дий, като ме задържа в стола ми, сграбчвайки ме здраво за раменете. Помоли се отново на латински делото да бъде благословено, виденията да се окажат истински, и никой ни на този свят, ни в някой друг да не пострада от нашите гадания.

— Амин — казах, по-пламенно сега, когато знаех, че това е опасно дело, може би дори предателско дело.

Почувствах как лорд Робърт се изправя да излезе от стаята, изтръгнах се от мистър Дий и затичах след него.

— Това ли искахте? — запитах.

— Значи каза това, което си мислеше, че искам да чуя?

— Не! Говорих така, както дойдоха в ума ми думите.

Помислих си, че това е вярно за внезапно появилата се дума „Джейн“.

Той ме погледна остро:

— Заклевах ли се? Госпожице-момче, няма да бъдеш от ползата нито на Джон Дий, нито на мен, ако подбиращ думите си, за да ми угодиш. Единственият начин, по който можеш да ми угодиш, е като виждаш правдиво и казваш истината.

— Така е! Направих го! — Нетърпеливото ми желание да му угодя и страхът ми от огледалото, взети заедно, бяха твърде много за мен и аз леко изхълцах. — Направих го, милорд.

Изражението му не се смекчи.

— Кълнеш ли се?

— Да.

Той отпусна ръка на рамото ми. Главата ми пулсираше така силно, че копнеех да облегна буза върху хладния му ръкав, но си помислих, че не бива. Стоях напълно неподвижна като момче, каквото ме наричаше той, за да се изправя пред проницателния му поглед.

— Тогава си ми направила много добра услуга — каза той. — Точно това исках.

Мистър Дий излезе от вътрешната стая с грейнало лице.

— Тя притежава Зрението — каза той. — Наистина го притежава.

Лорд Робърт погледна възпитателя си:

— Това ще промени ли много работата ви?

По-възрастният мъж сви рамене:

— Кой знае? Всички сме чеда на тъмнината. Но тя притежава Зрението — той замълча, а после се обърна към мен. — Хана Верде, трябва да ти кажа нещо.

— Да, сър?

— Ти имаш Зрението, защото си чиста по сърце. Моля те, заради себе си и заради дарбата, която носиш, отказвай всякакви предложения за женитба, устоявай на всяко прелъстяване, пази себе си чиста.

Зад гърба ми лорд Робърт изсумтя развеселено. Почувствах как червенината бавно се надига от шията ми чак до ушите и слепоочията ми.

— Нямам плътски желания — казах с глас, по-нисък от шепот. Не смеех да погледна към лорд Робърт.

— Тогава ще виждаш истината — каза Джон Дий.

— Но не разбирам — възразих. — Коя е Джейн? Лейди Мери е тази, която ще бъде кралица, ако негово величество умре.

Лорд Робърт допря пръст до устните ми и аз изведнъж замлъкнах.

— Седни — каза той и ме натисна в един стол. Придърпа едно столче и седна до мен, с лице, близо до моето. — Госпожице-момче, днес ти видях две неща, заради които всички можем да бъдем обесени, ако се узнаят.

Сърцето ми заби бясно от страх.

— Милорд?

— Само като погледна в огледалото, ти постави всички ни в опасност.

Ръката ми се вдигна към бузата, сякаш за да изтрия петънце от сажди.

— Милорд?

— Не трябва да казваш и дума за това. Държавна измяна е да се изготвя хороскоп на някой крал, а държавната измяна се наказва със смърт. Днес ти изготви неговия хороскоп и предсказа деня на смъртта му. Искаш ли да ме видиш на ешафода?

— Не! Аз...

— Искаш ли самата ти да умреш?

— Не! — Дочух как гласът ми потрепери. — Милорд, страхувам се.

— Тогава никога не казвай и думица за това никому. Нито дори на баща си. Колкото до тази Джейн в огледалото...

Чаках.

— Просто забрави всичко, което си видяла, забрави, че изобщо съм искал от теб да погледнеш в огледалото. Забрави огледалото, забрави стаята.

Погледнах го сериозно:

— Няма да ми се налага да го правя отново?

— Никога няма да ти се налага да го правиш отново, освен ако не се съгласиш. Но сега трябва да го забравиш — той ми отправи нежната си прелъстителна усмивка. — Защото аз те моля за това — прошепна той. — Защото аз те моля за това като твой приятел. Поставил съм живота си в ръцете ти.

Бях объркана.

— Добре — казах.

Дворът се премести в двореца Гринич през февруари. Бе разгласено, че кралят е по-добре. Но той никога не пращаше да повикат мен, нито Уил Сомърс, не искаше музика, нито компания, нито пък идваше в голямата зала да се храни. Лекарите, които първоначално бяха непрекъснато на разположение, с развети мантии, чакаха във всяко ъгълче на двора, разговаряха помежду си и даваха предпазливи отговори на всички въпроси, сякаш започнаха да изчезват незабелязано, докато дните се влачеха бавно и не идваха вести за възстановяването му, и дори бодрите им предсказания, че пиявиците прочиствали кръвта на младия човек, а внимателно прилаганите дози отрова убивали болестта му, не звучаха твърде правдоподобно. Бащата на лорд Робърт, херцогът на Нортъмбърланд, беше почти като истински крал на мястото на Едуард. Седеше отдясно на празния трон по време на вечеря, заемаше стола начело на масата на съвета всяка седмица, но казваше на всички, че кралят е добре, че състоянието му непрекъснато се подобрява, че очаква с нетърпение по-хубавото време и подготвя пътуване това лято.

Не казвах нищо. Плащаха ми като на шут да изричам изненадващи и неуместни неща, но не ми хрумваше нищо по-неуместно и изненадващо от истината — че младият крал бе наполовина пленник на своя регент, че умираше, лишен от приятели и грижи, и че всички в този двор, всеки виден човек в тази страна, мислеше за короната, а не за момчето; и че беше проява на огромна жестокост спрямо едно момче, само малко по-голямо от мен и без майка или баща, които да се грижат за него, да бъде оставено да умре само. Оглеждах мъжете, които се уверяваха взаимно, че петнайсетгодишният младеж, който се раздираше от кашлица, скрит нейде в двореца, ще бъде в състояние да си вземе жена това лято, и си мислех, че наистина щях да съм глупачка, ако не виждах, че те са сбирщина от лъжци и измамници.

Докато младият крал повръщаше черна жлъчка в покоите си, мъжете отвън тихомълком си разпределяха пенсиите, възнагражденията от службите, рентите от манастирите, които бяха затворили за богомолците, а след това — ограбили от алчност, и никой не казваше и дума срещу това. Наистина щях да съм глупачка да казвам истината в този двор от лъжци: щях да изглеждам толкова

нелепо, колкото и един ангел на Флийт Стрийт. Държах главата си наведена, седях близо до Уил Сомърс на вечеря, и си мълчах.

Имах ново задължение за вършене. Възпитателят на лорд Робърт, мистър Дий, ме потърси и ме попита дали ще се съглася да чета заедно с него. Очите му били уморени, каза той, а баща ми му бил изпратил някои ръкописи, които млади очи можели да разчитат по-лесно.

— Не ме бива много в четенето — казах предпазливо.

Той крачеше пред мен в една от слънчевите галерии с изглед към реката, но при думите ми се обърна и се усмихна.

— Ти си много предпазлива млада жена — каза той. — И това е благоразумно в тези несигурни времена. Но с мен и лорд Робърт си в безопасност. Предполагам, че можеш да четеш гладко на английски и латински, прав ли съм?

Кимнах.

— И на испански, разбира се, а може би и на френски?

Залазих мълчание. Беше очевидно, че говорех и четях на испански, като мой роден език, а той сигурно се досещаше, че съм понаучила малко френски по време на престоя ни в Париж.

Мистър Дий дойде малко по-близо и наведе глава, за да прошепне в ухото ми:

— Можеш ли да четеш гръцки? Имам нужда от някой, който да ми чете на гръцки.

Ако бях по-възрастна и по-разумна, щях да отрека познанията си. Но аз бях само на четиринайсет и се гордеех със способностите си. Майка ми сама ме бе научила да чета на гръцки и староеврейски, а баща ми ме наричаше своята малка учена, не по-лоша от което и да е момче.

— Да — казах. — Мога да чета на гръцки и староеврейски.

— Староеврейски? — възкликна той: интересът му се изостри. — За Бога, дете, какви текстове си виждала на староеврейски? Виждала ли си Тората?

Веднага разбрах, че не е бивало да казвам нищо. Ако отговорех утвърдително, ако кажех, че съм виждала законите на евреите и техните молитви, щях извън всяко съмнение да разкрия себе си и баща си като евреи, и при това — изповядващи вярата на евреи. Спомних си как майка ми казваше, че суетата ми ще ме вкара в беда. Винаги си мислех, че има предвид любовта ми към изисканите дрехи и

панделките за коса. Сега, облечена като момче в дрехи на шут, бях се провинила в греха на суетата, бях се показала горда с познанията си и наказанието можеше да бъде изключително тежко.

— Мистър Дий... — прошепнах, ужасена.

Той ми се усмихна:

— Досетих се, че сте избягали от Испания, още щом те видях — каза той тихо. — Предположих, че сте покръстени евреи. Но не беше моя работа да го казвам. И не е в природата на лорд Робърт да преследва хора заради вярата на бащите им, особено вяра, от която са се отказали. Ходите на църква, нали? И съблюдавате празниците? Вярвате в Иисус Христос и Неговата милост?

— О, да, милорд. Несъмнено.

Безсмислено бе да подчертавам, че няма по-набожен християнин от евреин, който се опитва да остане незабелязан.

Мистър Дий направи пауза:

— Колкото до мен, аз се моля да дойде време, когато ще сме прекрачили отвъд подобни разделения, ще сме прекрачили отвъд тях до самата истина. Някои смятат, че не съществува нито Бог, нито Аллах, нито Елоим...

Когато той изрече святото име на единствения Бог, аз леко ахнах от изненада:

— Мистър Дий! Нима принадлежите към Избрания народ?

Той поклати глава:

— Вярвам, че има създател, велик създател на света, но не зная неговото име. Знам имената, които му дава човекът. Защо трябва да предпочитам едно име пред друго? Онова, което искам да познавам, е Неговата Свята Природа, онова, което искам, е помощта на неговите ангели, онова, което искам да правя, е да продължавам неговото дело, да правя злато от обикновен метал, да превръщам Вулгарното в Свято — той замълча на средата на изречението. — Разбираш ли това, което ти говоря?

Лицето ми остана безизразно. В библиотеката на баща ми в Испания имаше книги, които разказваха тайните на създаването на света, и имаше хора като онзи учен, който бе идвал да ги чете, и йезуитът, който искаше да узнае тайни отвъд онези на неговия орден.

— Алхимия ли? — попитах много тихо.

Той кимна:

— Създателят ни е дал свят, пълен със загадки — каза той. — Но аз вярвам, че някой ден те ще ни се разкрият. Сега разбираме малко, а църквата на папата, и църквата на краля, и законите на страната до един твърдят, че не бива да задаваме въпроси. Аз мисля, че той е създал този свят като огромна и бляскава механична градина, в която всичко действа по свои собствени закони, расте по свои собствени закони, и че един ден ние ще се научим да я разбираме. Алхимията — изкуството на промяната — е начинът, по който ще се научим да разбираме света, и когато знаем как се правят нещата, ще можем да ги правим сами, ще имаме познанието на Бог, нашата собствена субстанция ще бъде преобразена, ще бъдем ангели...

Той замлъкна наред изречението.

— Баща ти притежава ли много трудове по алхимия? Той ми показва само онези, посветени на религията. Той има ли текстове по алхимия на староеврейски? Ще ми ги прочетеш ли?

— Познавам само позволените книги — казах предпазливо. — Баща ми не държи забранени книги. — Дори този мил човек, който ми поверяваше собствените си тайни, не можеше да ме подмами да изрека истината. Бях възпитана да пазя пълна тайна, никога нямаше да изгубя навика на изпълненото със страх двуличие. — Мога да чета староеврейски, но не знам еврейските молитви. Баща ми и аз сме добри християни. И той не ми е показвал никакви книги по алхимия, не държи такива. Твърде млада съм да разбирам подобни книги. Не знам дали той би искал да ви чета на староеврейски, сър.

— Ще го помоля, и той със сигурност ще позволи — каза той спокойно. — Да четеш на староеврейски е Божи дар, умението да си служиш с езиците е признак на чисто сърце. Староеврейският е езикът на ангелите, това е най-близкият начин за общение с Бога, който ние, смъртните, можем да постигнем. Нима не знаеше това?

Поклатих глава.

— Но, разбира се — продължи той, грейнал от въодушевление. — Бог говорел на Адам и Ева в Райската градина преди грехопадението, и те станали първите хора на земята. Те трябва да са говорили староеврейски, трябва да са разбирали Бог на този език. Съществува език отвъд староеврейския, който е езикът, на който Бог говори с небесните същества, и именно този език се надявам да открия. А пътят към него трябва да минава през староеврейския,

гръцкия и персийския — той замлъкна за миг. — Не знаеш да говориш или четеш персийски, нали? Или някой от арабските езици?

— Не — казах.

— Няма значение — отвърна той. — Всяка сутрин ще идваш и ще четеш с мен по един час, и ще постигнем голям напредък.

— Ако лорд Робърт ми позволи — поставих условие аз.

Мистър Дий ми се усмихна:

— Млада лейди, ти ще ми помогнеш да разбера не какво да е, а значението на всички неща. Съществува ключ към вселената, и ние едва сега започваме да го овладяваме. Съществуват правила, непроменими правила, които ръководят движението на планетите, приливите и отливите на морето и делата на хората, и аз знам, напълно съм убеден, че всички тези неща са тясно свързани помежду си: морето, планетите, и историята на човека. С Божията милост и умението, което можем да овладеем, ние ще открием тези закони, а когато ги узнаем... — той направи пауза. — Ще знаем всичко.

---

[1] Verde (исп.), green (англ.) — зелен. — Бел.прев. ↑

[2] Скъпа (исп.). — Бел.прев. ↑

[3] В хартиеното копие в 80% от случаите обръщението към краля или кралицата беше „ваша светлост“. — Бел. Dave ↑

[4] Marrano (исп.) — свиня, мръсен. В Испания — обидно определение за евреи, принудени да приемат християнството, но продължаващи да се придържат тайно към юдаизма. — Бел.ред. ↑

[5] Carpenter (англ.) — дърводелец. — Бел.прев. ↑

ПРОЛЕТТА НА 1553

През април ми позволиха да си отида у дома при баща си и аз му занесох надниците си за тримесечието. Отидох, облечена в старите си момчешки дрехи, които ми беше купил, когато най-напред дойдохме в Англия, и открих, че китките ми се подаваха от ръкавите, и не мога да напъхам порасналите си крака в обувките. Трябваше да изрежа петите и да вървя с подпетени обувки през града.

— Скоро ще трябва да те облекат в рокля — отбеляза баща ми.
— Вече си почти жена. Какви са новините от двора?

— Никакви — казах. — Всички казват, че кралят укрепва със затоплянето на времето.

Не добавих, че всички лъжеха.

— Бог да го благослови и да го пази — каза набожно баща ми. Погледна ме, сякаш искаше да узнае още. — А лорд Робърт? Виждаш ли го?

Почувствах как се изчервявам.

— От време на време.

Можех да му кажа с точност до часа и минутата кога за последен път съм видяла лорд Робърт. Той не беше говорил с мен, навярно дори не ме беше видял. Беше възседнал коня си, готвейки се да отиде на лов със соколи за чапли по заливаните от прилива части на речния бряг. Носеше черен плащ и черна шапка, с тъмно перо, забодено на панделката с кехлибарена брошка. На китката му бе кацнал красив сокол с покрита с качулка глава, и той яздеше, протегнал едната си ръка, за да държи птицата стабилно, а с другата ръка удържаше подскачащия кон, който в нетърпението си риеше с копита земята. Приличаше на принц от книжка с приказки, смееше се. Наблюдавах го, както бих наблюдавала чайка, понесла се по вятъра, който духаше по течението на Темза: като същество, толкова прекрасно, че осветяваше деня ми. Наблюдавах го не като жена, която желае мъж: а като момиче, отдаващо благоговейна почит пред икона, пред нещо напълно недосегаемо, но все пак възплъщение на съвършенството.

— Ще има голяма сватба — казах, за да запълня паузата. — Бащата на лорд Робърт я е уредил.

— Кой ще се жени? — попита баща ми с любопитството на човек, който обича клюките.

Отметнах на пръсти трите двойки:

— Лейди Катрин Дъдли ще се омъжва за лорд Хенри Хейстингс, а двете сестри Грей ще се омъжат за лорд Гилфорд Дъдли и лорд Хенри Хърбърт.

— И ти ги познаваш всичките! — заяви баща ми, горд като всеки родител.

Поклатих глава:

— Само семейство Дъдли — казах. — И никой от тях не би ме познал, когато не съм облечена в ливрея. Аз съм много низш слуга в двора, татко.

Той отрязва филия хляб за себе си и една за мен. Хлябът беше стар. В една чиния бе сложил малко парче сирене. В другия край на стаята имаше парче месо, което щяхме да изядем по-късно, в разрез с английския обичай, според който цялата вечеря — месо, хляб, сладкиши — се поставяше едновременно на масата. Помислих си, че колкото и да се преструвахме, всеки, който случайно би влязъл в тази стая сега, щеше да види, че се опитваме да се храним по правилния начин: като отделяме млечните продукти от месото. Всеки, който погледнеше подобната на пергамент кожа на баща ми и тъмните ми очи, щеше да разбере, че сме евреи. Можеше и да настояваме, че сме покръстени, можеше да ходим на църква толкова старателно, колкото според гръмките хвалебствия правеше и самата лейди Елизабет, но всеки щеше да разбере, че сме евреи, и ако им трябваше оправдание да ни ограбят или разобличат, то щеше само да се пъхне в ръцете им.

— Не познаваш ли сестрите Грей?

— Почти не — казах. — Те са братовчедки на краля. Казват, че лейди Джейн не искала да се омъжва, живеела само за да изучава книгите си. Но майка ѝ и баща ѝ я били, докато се съгласила.

Баща ми кимна: насилственото принуждаване на една дъщеря към брак не беше нищо ново.

— И какво още? — попита той. — Какво ще кажеш за бащата на лорд Робърт, херцога на Нортъмбърланд?

— Съществува голяма неприязън към него — сниших гласа си до шепот. — Но той самият е като истински крал. Влиза и излиза от спалнята на краля и казва, че това или онова е желание на краля. Какво може да направи някой срещу него?

— Миналата седмица отведоха съседа ни, рисувача на портрети — отбеляза баща ми. — Мистър Тълър. Казаха, че бил католик и еретик. Отведоха го за разпит и не се е върнал. Преди няколко години беше направил копие на картина с образа на Богородица, някой претърсил една къща и го намерил скрито, с неговото име, написано в долния край — баща ми поклати глава. — Това е безсмислено от гледна точка на закона — каза той обезкуражено. — Каквото и да е убеждението им, няма смисъл. Когато е нарисувал картината, това е било позволено. Сега е ерес. Когато е нарисувал картината, тя е била произведение на изкуството. Сега е престъпление. Картината не се е променила, това, което се е променило, е законът и те прилагат този закон към годините, когато не е съществувал, годините, преди да е написан. Тези хора са варвари. Лишени са от всякакъв разум.

И двамата хвърлихме поглед към вратата. Улицата беше тиха, вратата — заключена.

— Мислиш ли, че трябва да заминем? — попитах тихо. За първи път осъзнах, че сега искам да остана.

Той замислено дъвчеше хляба.

— Не още — каза предпазливо. — Освен това, кое е безопасното място, където можем да отидем? По-скоро бих предпочел да бъда в протестантска Англия, отколкото в католическа Франция. Сега сме добри християни от реформираната църква. Ходиш на църква, нали?

— По два, понякога по три пъти на ден — уверих го. — В този двор изискванията на вярата се съблюдават много строго.

— Аз гледам да ме забелязват, че ходя. И давам милостиня, и плащам задълженията си към енорията. Не можем да направим нищо повече. И двамата сме кръстени. Какво може да каже някой срещу нас?

Не казах нищо. И двамата знаехме, че всеки можеше да каже всичко срещу нас. В страните, които бяха превърнали църковния ритуал в нещо, заради което можеше да отидеш на кладата, никой не можеше да е сигурен, че няма да прегреша чрез начина, по който се моли, дори чрез това в коя посока се обръща, когато се моли.

— Ако кралят заболее и умре — прошепна баща ми, — тогава на престола ще седне лейди Мери, а тя е римокатоличка. Дали ще накара цялата страна отново да приеме римокатолическата вяра?

— Кой знае какво ще се случи? — попитах, мислейки си как бях назовала следващата наследница като „Джейн“ и как Робърт Дъдли изобщо не се изненада. — Не бих заложила и грош в полза на възкачването на лейди Мери на трона. В тази игра има по-големи играчи от теб и мен, татко. И не знам какво планират те.

— Ако лейди Мери наследи престола и страната отново стане римокатолическа, тогава има някои книги, от които ще трябва да се отърва — каза разтревожено баща ми. — А ние сме познати като благочестиви книгопродавци лютерани.

Вдигнах ръка и потрих бузата си, сякаш бръснах сажди оттам. Той веднага докосна ръката ми:

— Не прави това, *querida*. Не се тревожи. Всички в страната ще трябва да се променят, не само ние. Всички ще бъдат в еднакво положение.

Хвърлих поглед към запалената в чест на Шабата свещ, която гореше под обърнатата с дъното нагоре кана: светлината ѝ беше скрита, но пламъкът ѝ гореше за нашия Бог.

— Но не и ние — казах простишко.

Джон Дий и аз четяхме заедно всяка сутрин като отдадени на работата си учени. Най-често той ми нареждаше да чета Библията на гръцки, а после — същия пасаж на латински, така че да може да сравни преводите. Той работеше върху най-старите части от Библията, като се опитваше да разбули тайните на истинското сътворение на света и да ги отдели от цветистата реч. Седеше, подпрял главата си с ръка, нахвърляйки бележки, докато аз четях, като понякога вдигаше ръка, за да ме помоли да спра, щом го осенеше някоя мисъл. За мен тази работа беше лесна, можех да чета, без да разбирам прочетеното, а когато не знаех как да произнеса някоя дума (а такива думи имаше много), просто я изричах по букви и мистър Дий я разпознаваше. Не можех да не го харесвам, той беше толкова мил и внимателен човек: хранех и нарастващо възхищение към огромните му умения. Той ми се струваше човек, притежаващ почти божествени познания. Когато беше

сам, той четеше съчинения по математика, играеше игри с кодове и числа, съчиняваше неимоверно сложни акростихове и загадки. Обменяше теории и писма с най-великите мислители в християнския свят, като вечно успяваше да бъде само с крачка пред папските инквизитори, които забраняваха дори самите въпроси, които работата на всички тези учени загатваше.

Беше измислил собствена игра, която само той и лорд Робърт можеха да играят, наречена „Шах на много нива“, за която мистър Дий беше изобретил дъска на три нива, изработена от дебело, скосено изрязано стъкло, при която, освен да движат фигурите напред-назад по дъската, играчите можеха да се качват и да слизат. Играта беше толкова трудна, че той и лорд Робърт играеха една и съща партия по цели седмици. Друг път той се оттегляше във вътрешния си кабинет и през целия следобед или цялата сутрин цареше тишина. Аз знаех, че се взира в огледалото за гадаене и се опитва да види какво може да съществува в света отвъд нашия, в света на духовете, за който той знаеше, че трябва да съществува, но който зърваше само понякога.

Във вътрешната си стая той имаше малка каменна пейка, с малко огнище, издълбано в камъка. Палеше огън от дървени въглища и окачваше над него големи стъклени съдове, пълни с наkisнати във вода билки. Чрез сложна мрежа от стъклени тръби прецеждаше течност от едната бутилка в другата, а после оставаше да се охлажда. Понякога той оставаше там с часове и единственото, което чувах, докато преписвах страница след страница с числа за него, беше тихото звънтене от допира на едната стъкленица в другата, докато наливаше течност в съд, или съскането на меха, когато разпалваше малкия огън.

Следобедите Уил Сомърс и аз се упражнявахме във фехтовка, като изоставяхме комичните трикове и се съсредоточавахме върху истинските двубои, докато той ми каза, че за шут си служи похвално добре с меча, и че ако някога попадна в беда, мога да се измъкна, сражавайки се. „Като горд идалго“, каза той.

Макар че се радвах да усвоя някакво полезно умение, смятахме, че уроците ще се окажат напразни, тъй като кралят продължаваше да боледува: докато през май ни заповядаха да се явим на големите сватбени тържества в Дърам Хаус на Странд. Херцогът искаше паметна сватба за семейството си, и Уил и аз щяхме да участваме в сложно замислени забавления по време на вечерята.

— Човек би си помислил, че е кралска сватба — каза ми дяволито Уил.

— Как така кралска? — попитах.

Той допря пръст към устните си.

— Майката на Джейн, Франсес Брандън, е племенница на крал Хенри, дъщеря на сестра му. Джейн и Катрин са братовчедки на краля.

— Да — казах. — И следователно...?

— А Джейн ще се омъжи за човек от рода Дъдли.

— Да — казах, без изобщо да следвам мисълта му.

— Кой има повече кралска кръв от семейство Дъдли? — запита наистина той.

— Сестрите на краля — посочих. — Майката на самата Джейн. А също и други.

— Не и ако мериш с мярката на желанието — обясни Уил със сладък гласец. — По мярката на желанието няма никой с по-безспорно кралско потекло от херцога. Той обича трона толкова много, че само дето не усеща вкуса му. Готов е да го погълне.

Уил беше стигнал твърде далеч за мен. Изправих се на крака.

— Не разбирам — казах рязко.

— Благоразумно дете си, щом схващаш толкова бавно — каза той и ме потупа по главата.

Нашият дуел беше предшестван от танци и поетична драма и последван от жонгльори. Ние се представихме добре. Гостите се смееха гръмогласно на премятанятия на Уил и моето победоносно умение, и на контраста между външния ни вид: Уил — толкова висок и дългурест, размахващ бясно меч си насам-натам, и аз, ловка и решителна, докато танцувах около него, мушках с малкия си меч, и парирах ударите.

Първата невеста беше бяла като пришитите към златистата й рокля перли. Женихът й седеше по-близо до майка си, отколкото до младоженката. Булката и женихът не си размениха дори една дума. Сестрата на Джейн беше омъжена за годеника си по време на същата церемония и двамата вдигнаха наздравници един за друг и пиха страстно от една и съща „чаша на любовта“. Но когато се надигна викът за тост в чест на Джейн и Гилфорд, видях, че лейди Джейн

положи голямо усилие, за да вдигне златния бокал към новия си съпруг. Очите ѝ бяха зачервени и възпалени, а под очите ѝ имаше тъмни сенки от изтощение. По двете страни на врата ѝ имаше белези, които приличаха на отпечатыци от палци. Изглеждаше така, сякаш някой я беше разтърсвал за врата, докато се съгласи да изрече брачните клетви. Тя едва докосна с устни сватбения ейл. Не я видях да преглъща.

— Какво мислиш, шуте Хана? — провикна се към мен през залата херцогът на Нортъмбърланд. — Тя ще бъде ли щастлива невеста?

Съседите ми се обърнаха към мен и аз усетих познатото замайване, което беше знак, че ме спохожда Зрението. Опитах се да го пропъдя: дворът не беше най-подходящото място на света, където да изрека истината. Но не можах да възпра думите.

— Никога няма да е по-щастлива, отколкото днес — казах.

Лорд Робърт бързо ми хвърли предупредителен поглед, но не можех да си взема думите назад. Бях изрекла каквото чувствах, не с умението на придворна. Усещах, че късметът на Джейн, който и без това почти я бе изоставил сега, когато се омъжваше със синина на шията, занапред щеше да се стопи напълно. Но херцогът прие това като комплимент към сина си, усмихна ми се, и вдигна високата си чаша. Гилфорд, който не беше много повече от пълен глупак, се обърна с грейнала усмивка към майка си, докато лорд Робърт поклати глава и притвори очи, сякаш му се искаше да е някъде другаде.

Имаше танци, но макар че една невеста трябваше да танцува на собствената си сватба, лейди Джейн седеше в стола си, упорита като бяло муле. Лорд Робърт я поведе нежно към танцуващите. Видях го да ѝ шепне, и тя успя да се усмихне немошно и сложи ръката си в неговата. Запитах се какво ли ѝ казваше, за да я ободри. В миговете, когато танцьорите спираха и чакаха реда си в кръга, устата му беше толкова близко до ухото ѝ, та си мислех, че сигурно усеща топлината на дъха му върху голия си врат. Наблюдавах без завист. Не копнеех да съм на нейно място, дългите му пръсти да държат ръката ми, или тъмните му очи да се впиват в лицето ми. Взирах се в тях, както бих гледала два красиви портрета: лицето му беше обърнато към нея, заострено в профил като клюн на ястреб, бледността ѝ се стопляше под нежността му.

Дворът танцува до късно, сякаш подобни сватби бяха повод за голяма радост, а после трите двойки бяха отведени в спалните си и сложени да си легнат, с много пръскане на розова вода и разхвърляне на листенца от рози. Но всичко това бе просто представление, не по-истинско от дуела с дървени мечове между мен и Уил. Засега никой от браковете нямаше да бъде консумиран. На другия ден лейди Джейн се прибра с родителите си в двореца Съфолк, Гилфорд Дъдли се прибра у дома с майка си, като се оплакваше от стомашни болки и подуване, а лорд Робърт и херцогът станаха рано, за да се върнат при краля в Гринич.

— Защо брат ви не създава дом със съпругата си? — попитах лорд Робърт. Срегнах го на портата към двора с конюшните, и той зачака до мен, докато изведат едрия му кон.

— Е, в това няма нищо необичайно. Аз не живея с моята — отбеляза той.

Видях покривите на Дърам Хаус да се накланят на фона на небето, когато залитнах назад и се хванах за стената, докато светът отново стана стабилен.

— Имате съпруга?

— Охо, нима не знаеше това, моя малка пророчице? Мислех, че знаеш всичко!

— Не знаех... — започнах аз.

— О, да, женен съм още откакто бях момче. И благодаря на Бога за това.

— Защото я харесвате толкова много? — заекнах, усетила странна болка и нещо като гадене под ребрата си.

— Защото ако не бях вече женен, аз щях да бъда онзи, който щеше да се ожени за Джейн Грей, и да танцувам по повеля на баща си.

— Съпругата ви никога ли не идва в двора?

— Почти никога. Предпочита да живее само в провинцията, Лондон не ѝ се нрави, не можем да постигнем съгласие... и е по-лесно за ме... — той млъкна наскоро изречението и хвърли поглед към баща си, който възсядаше едър черен ловен кон и даваше на конярите си нареждания за останалите коне. Веднага разбрах, че за лорд Робърт е по-лесно да ходи ту тук, ту там по работи на баща си, ако не е придружаван от съпруга, чието лице би могло да ги издаде.

— Как се казва?

— Ейми — каза той небрежно. — Защо?

Нямах отговор. Сковано поклатих глава. Изпитвах много неприятно чувство в корема. За миг си помислих, че съм прихванала стомашното подуване на Гилфорд Дъдли. Изгаряше ме отвътре като жлъчка.

— Имате ли деца?

Ако беше казал, че има деца, ако беше казал, че има момиче, любима дъщеря, мисля, че щях да се превия на две и да повърна на калдъръма в краката му.

Но той поклати глава:

— Не — каза кратко. — Някой ден трябва да ми кажеш кога ще се сдобия със син и наследник. Можеш ли да направиш това?

Вдигнах поглед и се опитах да се усмихна въпреки паренето в гърлото си:

— Не мисля, че мога.

— Страхуваш ли се от огледалото?

Поклатих глава:

— Не се страхувам, ако и вие сте там.

Той ми се усмихна:

— Притежаваш цялата хитрост на жена, съчетано с уменията на един блажен безумец. Наблюдаваш ме внимателно, нали, госпожице-момче?

Поклатих глава:

— Не, сър.

— Не ти хареса мисълта, че съм женен.

— Само се изненадах.

Лорд Робърт постави облечената си в ръкавица ръка под брадичката ми и вдигна лицето ми към себе си, така че бях принудена да срещна тъмния му поглед.

— Не се дръж като жена, като лъжовна жена. Кажи ми истината. Измъчват ли те желанията на едно момиче, малка моя госпожице-момче?

Бях твърде млада, за да го скрия. Почувствах как сълзите избиват в очите ми и застанах неподвижно, оставяйки го да ме държи.

Той видя сълзите и разбра какво означават.

— Желание? И то към мен?

Продължавах да мълча, гледайки го като онемяла със замъглен поглед.

— Обещах на баща ти, че няма да допусна да те сполети никакво зло — каза той внимателно.

— То вече ме споходи — казах, изричайки неизбежната истина.

Той поклати глава, в тъмните му очи имаше топлота:

— О, това е нищо. Това е едва зародила се любов, просто увлечение. Грешката, която аз допуснах в младостта си, беше да се ожения именно по такава неубедителна причина. Но ти, ти ще преживееш това, а по-нататък ще се омъжиш за годеника си и ще имаш пълна къща тъмнооки деца.

Поклатих глава, но гърлото ми беше твърде свито, за да говоря.

— Не любовта е онова, което има значение, госпожице-момче, а какво избираш да правиш с нея. Ти какво ще избереш да правиш със своята?

— Мога да ви служа.

Той взе едната от студените ми ръце и я вдигна към устните си. Замаяна, почувствах как устните му докосват връхчетата на пръстите ми — докосване, по-интимно от всяка целувка по устните. Собствената ми уста омекна, устните ми се издадоха напред от копнеж, сякаш исках да ме целуне още там, във вътрешния двор, пред всички тях.

— Да — каза той нежно, без да вдига глава: шепнеше, допирайки с устни пръстите ми. — Можеш да ми служиш. Любящият слуга е голям дар за всеки. Ще бъдеш ли моя, госпожице-момче? От сърце и душа? И ще правиш ли всичко, което поискам от теб?

Мустаците му докоснаха леко ръката ми, меки като перата на гърдите на неговия ястреб.

— Да — казах, почти без да осъзнавам колко огромно е обещанието, което давам.

— Каквото и да поискам от теб?

— Да.

Изведнъж той се изправи, внезапно изпълнен с решителност.

— Добре. Тогава имам за теб нов пост, нова работа.

— Не в двора? — попитах.

— Не.

— Вие ме измолихте за краля — напомних му. — Аз съм негов шут.

За миг устата му се изкриви в гримаса на съжаление.

— Клетото момче няма да усети липсата ти — каза той. — Ще ти обясня всичко. Ела в Гринич утре, с останалите, и тогава ще ти кажа.

Той се засмя тихо, сякаш бъдещето беше приключение, което той искаше да започне веднага.

— Ела в Гринич утре — подхвърли през рамо, докато крачеше към коня си. Конярят му сви ръцете си в шепи, за да стъпи в тях господарят му, и лорд Робърт скочи на високото седло на ловния си кон. Загледах го как обърна коня си и напусна с тропот конюшната, излезе на Странд и препусна под студеното английско утринно слънце. Баща му го следваше отзад по-бавно, и аз видях, че макар когато те минаха, всички мъже да свалиха шапки и сведоха глави, за да отдадат на херцога почитта, която му се полагаше, лицата им бяха смръщени.

Влязох с тропот във вътрешния двор на двореца в Гринич, възседнала по мъжки един от впрегатните коне, които теглеха каруцата с провизиите. Беше прекрасен пролетен ден, полята, простиращи се надолу към реката, бяха като море от златисти и сребристи нарциси, и ми напомниха за желанието на мистър Дий да превръща обикновен метал в злато. Когато спрях за миг, усещайки по-топлия ветрец върху лицето си, един от слугите на Дъдли подвикна към мен:

— Шутът Хана?

— Да?

— Да се яви при лорд Робърт и баща му в личните им покои веднага. Веднага, момче!

Кимнах и влязох в двореца тичешком, покрай кралските покои до други, не по-малко пищни, охранявани от войници в ливреята на рода Дъдли. Те ми отвориха със замах двойните врати и аз се озовах в приемния салон, където херцогът изслушваше прошенията на обикновените хора. Минах през нови две врати, а после през още две: стаите ставаха все по-малки и по-усамотени, докато последните двойни врати се отвориха и аз видях лорд Робърт, наведен над едно писалище с разгънат пред него свитък, докато баща му гледаше над рамото му. Веднага познах почерка на мистър Дий. Това беше карта,

която той бе изготвил отчасти въз основа на древни карти на Британия, взети назаем от баща ми, и отчасти от негови собствени изчисления, които се основаваха на направените от моряците чертежи на крайбрежието. Мистър Дий беше изготвил картата, защото вярваше, че най-голямото богатство на Англия са моретата около крайбрежието: но херцогът я използваше с различна цел.

Беше поставил малка купчинка пулове там, където беше Лондон, и още — в нарисуваното синьо море. В северната част на страната — там, където бяха шотландците, помислих си — имаше купчинка пулове с различен цвят — и друга малка купчинка, подобна на шахматните фигури на лорд Робърт, в източната част на страната. Поклоних се дълбоко пред лорд Робърт и баща му.

— Трябва да се направи бързо — отбеляза херцогът, като се мръщеше. — Ако се направи веднага, преди някой да има възможност да възрази, тогава можем да се справим със Севера, с испанците и с онези от васалите, които й останат верни, в избран от нас момент.

— А тя? — попита тихо лорд Робърт.

— Тя не може да направи нищо — каза херцогът. — А ако се опита да избяга, вашата малка шпионка ще ни предупреди. — При тези думи той вдигна поглед към мен. — Хана Грийн, изпращам те да шпионираш лейди Мери. Ще бъдеш неин шут, докато не те повикам обратно в двора. Синът ми ме уверява, че умееш да си мълчиш. Прав ли е?

Кожата на тила ми изстина.

— Мога да пазя тайна — казах неуслужливо. — Но не обичам да го правя.

— И няма да изпаднеш в транс и да говориш за предсказания, дим и кристали и да издадеш всичко?

— Вие ме наехте заради моите изпадания в транс и предсказания — напомних му. — Не мога да заповядвам на Зрението.

— Често ли го прави? — запита той сина си.

Лорд Робърт поклати глава:

— Рядко, и никога неуместно. Страхът й е по-голям от дарбата. Достатъчно умна е да представи всичко, както пожелае. Освен това, кой би се вслушал в един шут?

Херцогът издаде резкия си, подобен на лай смях:

— Друг шут — предположи той.

Робърт се усмихна.

— Хана ще опази тайните ни — каза той внимателно. — Тя ми е изцяло предана, от сърце и душа.

Херцогът кимна:

— Добре тогава. Кажи й останалото.

Поклатих глава — исках да попреча на слуха си да възприеме думите, — но лорд Робърт заобиколи масата и взе ръката ми. Застана близо до мен и когато вдигнах очите си, с които изучавах пода, срещнах тъмния му поглед.

— Госпожице-момче, необходимо ми е да отидеш при лейди Мери, да ми пишеш и да ми съобщаваш какво мисли тя, къде ходи и с кого се среща.

Примигнах:

— Да я шпионирам?

Той се поколеба:

— Да се сприятелиш с нея.

— Да я шпионираш. Именно — каза безцеремонно баща му.

— Ще направиш ли това за мен? — попита лорд Робърт. — Това ще бъде много голяма услуга. Това е услугата, която искам от твоята любов.

— Ще бъда ли в опасност? — попитах. В ума си чувах как хората на Инквизицията хлопат по тежката дървена врата, и тропота на стъпките им, когато прекрачват прага ни.

— Не — обеща ми той. — Гарантирах безопасността ти, докато си на служба при мен. Ще бъдеш мой шут, под моя закрила. Никой не може да ти причини зло, ако служиш на Дъдли.

— Какво трябва да правя?

— Да следиш лейди Мери и да ми докладваш.

— Искате да ви пиша? Никога ли няма да ви виждам?

Той се усмихна:

— Ще идваш при мен, когато изпратя да те повикат — каза той.

— А ако се случи нещо...

— Какво?

Той сви рамене:

— Времената са вълнуващи, госпожице-момче. Кой знае какво може да се случи? Ето защо се нуждая от теб да ми съобщаваш какво

прави лейди Мери. Ще направиш ли това за мен, госпожице-момче? За да бъда в безопасност?

Кимнах.

— Да.

Той пхна ръка в жакета си и извади писмо. Беше от баща ми до херцога, с което му обещавахе доставянето на някакви ръкописи.

— Ето ти една загадка — каза мило лорд Робърт. — Виждаш ли първите двайсет и шест букви от първото изречение?

Огледах ги набързо.

— Да.

— Те ще бъдат твоята азбука. Когато ми пишеш, искам да използваш тях. С думата „милорд“, започва твоята азбука. Буквата „М“ от „ми“ ти замества буквата „А“. „И“-то е „Б“. И така нататък, разбираш ли? Когато една буква, се повтаря два пъти, я използваш само веднъж. Използвай първата поредица за първото си писмо до мен, а втората — за второто си писмо, и така нататък. Аз имам копие от писмото и когато съобщението ти стигне до мен, мога да го превода.

Той видя как очите ми пробягват надолу по страницата. Имаше само едно нещо, което търсех, и то беше колко дълго ще мога да ползвам тази система. Имаше достатъчно изречения, за да се преведат цяла дузина писма: той ме отправяше за цели седмици.

— Трябва да пиша шифровано? — попитах плахо.

Топлата му ръка покри студените ми пръсти.

— Само за да предотвратим слуховете — каза той успокояващо. — За да можем да си пишем неща, които да бъдат известни само на нас.

— Колко време трябва да остана далеч оттук? — прошепнах.

— О, не чак толкова дълго.

— Ще ми отговаряте ли?

Той поклати глава:

— Само ако трябва да те питам нещо, а ако го правя, аз също ще използвам тази система на буквени съответствия. Първото ми писмо ще бъде с първите двайсет и шест букви, второто — със следващата поредица. Не запазвай писмата ми, изгаряй ги веднага след като ги прочетеш. И не прави преписи на своите до мен.

Кимнах.

— Ако някой намери това писмо, казваш, че то просто е било изпратено от баща ти до мен, което си донесла и си забравила у себе си.

— Да, сър.

— Обещаваши ли да направиш всичко точно както те моля?

— Да — казах нещастно. — Кога трябва да отида?

— До три дни — каза херцогът от мястото си зад масата. — Една каруца ще замине при лейди Мери да откара някои продукти. Можеш да яздиш редом с нея. Момиче, ще ти дам един от моите коне, и ти можеш да го държиш в дома на лейди Мери за връщането си. А ако се случи нещо, което ти се струва, че застрашава мен или лорд Робърт, нещо наистина много сериозно, можеш да дойдеш веднага да ни предупредиш. Ще го направиш ли?

— Та какво би ви заплашвало? — попитах мъжа, който управляваше Англия.

— Аз съм този, който ще пита откъде идва заплахата. Ти ще си тази, която трябва да ме предупреди, ако нещо ме заплашва. Ти ще бъдеш очите и ушите на Робърт в дома на лейди Мери. Той ми казва, че може да ти се довери: постарай се наистина да бъде така.

— Да, сър — казах покорно.

Лорд Робърт каза, че мога да повикам баща си да се сбогувам с него, и той дойде надолу по реката до двореца Гринич с малка рибарска лодка, когато започна приливът. Даниел седеше до него.

— Ти! — възкликнах без въодушевление, когато го видях как помага на баща ми да слезе от поклащащата се лодка.

— Аз — отвърна той с бързо мярнала се усмивка. — Нима това не е постоянство?

Отидох при баща си и почувствах как ръцете му ме обгръщат.

— О, папа — прошепнах на испански. — Искан ми се изобщо никога да не бяхме идвали в Англия.

— *Querida*, наскърби ли те някой?

— Трябва да отида при лейди Мери, а се страхувам от пътуването, страхувам се да живея в дома ѝ, страхувам се от... — спрях насред изречението, когато усетих вкуса на многобройните лъжи върху езика си и осъзнах, че никога повече няма да мога да кажа на

никого истината за себе си. — Предполагам, че просто се държа глупаво.

— Дъще, ела у дома, при мен. Ще помоля лорд Робърт да те освободи, можем да затворим магазина, можем да напуснем Англия. Не си хваната в капан тук...

— Лорд Робърт лично ме помоли да отида — казах простишко. — И аз вече обещах да го сторя.

Ръката му нежно помилва късо подстриганата ми коса.

— Нещастна ли си, *querida*?

— Не съм нещастна — казах, като успях да му се усмихна. — Държа се глупаво. Защото, виж, изпращат ме да живея с наследницата на престола, и лично лорд Робърт ме помоли да отида.

Той се успокои само отчасти.

— Аз ще бъда тук, и ако изпратиш да ме повикат, ще дойда при теб. Или Даниел ще дойде и ще те отведе. Нали, Даниел?

Обърнах се в обятията на баща ми да погледна годеника си. Той се беше облегал на дървения парапет, който заобикаляше кея. Чакаше търпеливо, но беше блед и се мръщеше от тревога.

— Бих предпочел да те отведа сега.

Баща ми ме пусна и аз пристъпих към Даниел. Зад гърба му, полюшваща се на кея, ги чакаше тяхната лодка. По движението на водата разбрах, че приливът е готов да се обърне в отлив: можехме да потеглим нагоре по течението почти веднага. Беше изчислил много внимателно този момент.

— Съгласих се да отида да служа на лейди Мери — казах му тихо.

— Тя е папистка в протестантска страна — каза той. — Не би могла да избереш друго място, където вярата и ритуалите, които спазваш, да бъдат по-зорко следени. Аз съм онзи, който е кръстен на пророк Даниил, не ти. Защо ти е да влизаш в самата бърлога на лъвовете? И какво ще вършиш за лейди Мери?

Той пристъпи по-близо до мен, за да можем да шепнем.

— Ще бъда нейна компаньонка, ще бъда неин шут. — Помълчах, после реших да му кажа истината. — Трябва да шпионирам за лорд Робърт и баща му.

Главата му беше толкова близо до моята, че усещах топлината му буза, опряна в челото ми, когато той се наведе по-плътно, за да шепне

в ухото ми.

— Да шпионираш лейди Мери?

— Да.

— И ти се съгласи?

Поколебах се.

— Те знаят, че татко и аз сме евреи — казах.

Той замълча за миг. Усещах яките му гърди, опрени в рамото ми. Ръката му обгърна талията ми, за да ме притисне по-плътно към него, и аз почувствах топлината на прегръдката му. Когато ме прегърна, ме обзе почти непознато чувство на сигурност, и за миг останах неподвижна.

— Смятат ли да предприемат нещо срещу нас?

— Не.

— Но ти си заложница.

— В известен смисъл. По-скоро изглежда така, сякаш лорд Робърт знае моята тайна и ми поверява своята в замяна. Чувствам се обвързана с него.

Даниел кимна: протегнах врат, за да се вгледам в смръщеното му лице. За миг си помислих, че е ядосан, после осъзнах, че мисли усърдно.

— Той знае ли името ми? — запита. — Имената на майка ми, на сестрите ми? Всички ли сме изложени на опасност?

— Знае, че съм сгодена, но не знае името ти. И не знае нищо за семейството ти — казах, в бърз прилив на гордост. — Не съм ти навлякла опасност.

— Не, пазиш я изцяло за себе си — каза той с тъжна усмивка. — А ако те подложат на разпит, няма да успееш да пазиш задълго тайна.

— Няма да те предам — казах бързо.

Изражението му беше тревожно.

— Никой не може да запази мълчание, когато го разпънат на дибата, Хана. Премазани под купчина камъни, повечето хора, биха признали истината — той се загледа над главата ми надолу към реката. — Хана, би трябвало да ти забраня да отидеш.

Почувства как на мига понечих да изразя несъгласие.

— Не се карай с мен по нищожна причина, заради неумело изречени думи — каза той бързо. — Нямах предвид да ти забраня като

господар. Исках да кажа, че би трябвало да те помоля да не отиваш — така по-добре ли е? Този път води право към опасността.

— В опасност съм, каквото и да правя — казах. — А така лорд Робърт ще ме закриля.

— Но само докато правиш каквото ти нареди.

Кимнах. Не можех да му кажа, че доброволно бях нагазила в тази опасност, и че бих поела и по-големи рискове от обич към лорд Робърт.

Той внимателно ме пусна.

— Съжалявам, че си тук, и то беззащитна — каза той. — Ако беше пратила да ме повикат, щях да дойда по-рано. Това е бреме, което не би трябвало да ти се налага да понасяш сама.

Помислих си за ужаса на детството ми, за безумното ми чиракуване, за страха, който ни преследваше по време на бягството ни през цяла Европа.

— Това е моето бреме.

— Но сега имаш роднини, имаш мен — каза той с гордостта на мъж, поел твърде млад ролята на глава на семейството. — Аз ще нося твоето бреме вместо теб.

— Аз нося своето собствено — казах упорито.

— О, да, ти си господарка на себе си. Но ако благоволиш да пратиш да ме повикат, ако си в опасност, ще дойда и може би ще ми позволиш да ти помогна да избягаш.

Изкикотих се, като чух думите му.

— Обещавам да го сторя — подадох му ръка в жест, който прилягаше на момчешките ми дрехи. Но той взе ръката ми, отново ме притегни към себе си и наведе глава. Целуна ме много нежно, право по устните, и аз почувствах топлината на устата му върху моята.

После ме пусна и пристъпи обратно към лодката. Открих, че съм леко замаяна, сякаш бях изпила наведнъж чаша силно вино.

— О, Даниел! — промълвих, но той се качваше в лодката и не ме чу. Обърнах се към баща ми и го видях как прикрива усмивката си.

— Бог да те благослови, дъще, и да те върне невредима у дома, при нас — каза баща ми тихо. Коленичих на дървения кей, за да получа благословията му, и почувствах как ръката му се отпуска върху главата ми в познатата, обичана ласка. Той улови ръцете ми и ме повдигна. — Даниел *наистина* е привлекателен млад мъж, нали? —

запита той и в тона му се долавяше лек смях. После се загърна в наметалото си и слезе по стълбите до рибарската лодка.

Те потеглиха и малката лодка се понесе бързо през потъмняващата вода, оставяйки ме сама на дървения кей. Надвисналата над реката мъгла и сгъстяващата се тъмнина скриха силуетите им, и скоро единственото, което чувах, беше плясъкът и скърцането на веслата. После и този звук заглъхна и остана само лекото плискане на прииждащия прилив и тихото свирене на вятъра.

ЛЯТОТО НА 1553

Лейди Мери беше в къщата си в Хънсдън, в графство Хартфордшир. Трябваша ни три дни да стигнем до нея. Потеглихме на север, след като излязохме от Лондон, по лъкатушеш път през кални долини, а после се заизкачвахме усърдно през хълмовете в северната част на областта, обхващаща четирите графства Кент, Съсекс, Съри и Хампшир. През известна част от пътя се движехме заедно с други групи пътници, и отсядахме за нощувка по пътя, веднъж — във великолепна къща, която някога била манастир, а сега беше в ръцете на човека, който я беше прочистил от ереста, извличайки известна облага за себе си. Сега тук не можеха да ни предложат по-добри стаи от сеновала отвъд конюшната. Коларят се оплакваше, че в старите времена това бил щедър дом на благочестиви монаси, където всеки пътник можел да е сигурен, че ще получи добра вечеря и удобно легло, и молитва, която да му помага по пътя. Беше отсядал там веднъж, когато синът му бил почти смъртно болен, и монасите го бяха взели под грижите си и го бяха излекували със собствените си билки и умения. Не бяха му взели дори едно пени, а казали, че вършат Божя работа, като служат на бедняците. Подобни истории се разказваха из цялата страна за всеки голям манастир или абатство по пътищата. Но сега всички молитвени домове бяха във владение на великите лордове, на придворните, които бяха натрупали състояние, настоявайки, че светът ще бъде по-добро място, ако богатствата на английската църква бъдат разграбени и изсипани в собствените им джобове. Сега храненето на бедните при манастирските порти, приготвянето на безплатни лекарства в манастирските лечебници, обучаването на децата и грижата за старите хора от селото бяха споделили участва на красивите статуи, на ръкописите, украсени с пъстри миниатюри, и на големите библиотеки.

Коларят ми прошепна, че такова било положението из цялата страна. Величествените религиозни сгради, някога самият гръбнак на Англия, сега пустееха — там вече не влизаха мъжете и жените,

призовани от Бог да служат в тях. Общественото благо се беше превърнало в лична облага и вече не можеше да има обществено благо.

— Ако клетият крал умре, тогава лейди Мери ще се възкачи на престола и ще върне отново всичко това — каза той. — Тя ще бъде кралица на хората. Кралица, която ще ни върне старите ритуали.

Дръпнах назад юздите на коня си. Намирахме се на главния път и нямаше никой, който да е достатъчно близо, за да ни чуе, но винаги се боях от всичко, което лъхаше на интрига.

— Погледнете и тези пътища — продължи той, като се обърна на капрата на колата, за да продължи да се оплаква през рамо. — Прах през лятото и кал през зимата, никога не запълват дори една дупка, никога не преследват дори един разбойник. Знаете ли защо не го правят?

— Ще яздя напред, имате право, прахта е ужасна — казах.

Той кимна и ми даде знак да тръгна напред. Чух как безкрайните му оплаквания заглъхват в далечината зад мен.

— Защото щом параклисите бъдат затворени, няма поклонници, а няма ли поклонници, тогава по пътищата няма никой, освен най-лоши хора, и онези, които ги преследват. Няма добра дума, няма добър дом или приличен път...

Оставих кобилата да се изкатери по малкия насип край пътя, където земята беше по-мека под малките ѝ копита, и минахме пред каруцата.

Тъй като не бях познавала онази Англия, която той твърдеше, че е изгубена, не можех да чувствам като него, че околността е станала по-окаяна. В онази сутрин през ранното лято тя ми се струваше прекрасна, с розите, които се виеха из живите плетове, с пеперудите, които кръжаха над орловите нокти и бобените цветчета. Нивята бяха обработени, набраздени на спретнати малки ивици, подобни на гръбчетата на книги, овцете се разхождаха по високите хълмове, като пухкави петънца на фона на тучната, влажна зеленина. Този пейзаж беше толкова различен от гледките в моята страна, че не можех да спра да му се дивя — откритите села, с черно-белите фасади на къщите с кръстосани греди, и покривите, настлани със златиста тръстика, реките, които сякаш се разтапяха в пътищата при гладките като стъкло бродове с бавни води на всеки завой. Тук земята бе много влажна, затова и нямаше нищо чудно в това, че градината на всяка селска къща

бе пълна с яркозелена растителност: дори върху торищата цъфтяха полюшвани от вятъра маргаритки, дори покривите на по-старите къщи бяха жълто-зеленикави от мъх. В сравнение със собствената ми страна, това беше земя, подгизнала като печатарска гъба, влажна от жизнени сокове.

Най-напред забелязах нещата, които ми липсваха. Тук нямаше виещи се редове от лози, нямаше приведени и натежали от плод маслинови дървета. Нямаше градини от портокалови дръвчета, нито жълти и зелени лимони. Хълмовете бяха заоблени и зелени, не високи, горещи и скалисти, а над тях небето беше изпъстрено с облаци, нямаше я горещата еднообразна синева на родината ми, и над нас имаше извисяващи се чучулиги, а не кръжащи орли.

Яздех, обзета от почуда, че земята може да бъде толкова тучна и толкова зелена: но дори сред това плодородно изобилие имаше глад. Разпознах го по лицата на някои от селяните, и по пресните могилки в гробищата. Коларят беше прав — равновесието, царяло в Англия по време на мира, продължил едно кратко поколение, беше нарушено при управлението на последния крал, а новият продължаваше делото му, хвърлило страната в смут и безпорядък. Големите молитвени домове бяха затворили врати и бяха изхвърлили на пътищата мъжете и жените, които служеха и се трудеха в тях. Огромните библиотеки бяха разпилени и похабени — бях виждала достатъчно разкъсани ръкописи в магазина на баща ми, за да знам, че цели столетия познание бяха захвърлени поради страха от обвинение в ерес. Великолепната златна утвар на богатите църкви бяха отнесени от отделни хора и претопени, красивите статуи и произведения на изкуството, някои — със стъпала и длани, протрити и изгладени от милионите целувки на вярващите, бяха съборени и разбити. През една заможна, мирна земя бе преминало опустошението, и щяха да са нужни години, преди църквата да може отново да стане сигурно убежище за предания на вярата си поклонник или изнурения пътник. Ако изобщо можеше някога отново да бъде превърната в сигурно място.

Беше такова приключение да пътувам така свободно в непозната страна, че съжалих, когато коларят ми подсвирна и се провикна: „Ето го и Хънсдън“. Осъзнах, че тези безгрижни дни бяха приключили, че трябваше да се заема с работа, и че сега имах две задачи: една като „свещен глупак“ в едно домакинство, в което религията се поставяше

на първо място, а другата — като шпионин в домакинство, където измяната и доносничеството бяха най-важните занятия.

Преглътнах с гърло, пресъхнало от прахта по пътя, а също и от страх, дръпнах коня си успоредно с каруцата и ние влязохме през портала покрай къщичката на вратаря заедно, сякаш исках да се подслоня зад четирите големи въртящи се колела, и да се скрия от бдителния поглед на празните прозорци, които се вираха към нас през алеята и сякаш очакваха пристигането ни.

Лейди Мери беше в покоите си и бродираше „черно ръкоделие“ — прочутата испанска бродерия с черен конец върху бял лен — докато една от дамите ѝ, застанала пред висока стойка за книги, ѝ четеше на глас. Първото, което чух, когато стигнах до нея, беше испанска дума, погрешно произнесена, и тя се засмя весело, когато ме видя да трепвам.

— Ах, най-последно! Момиче, което може да говори испански! — възкликна тя и ми поднесе ръката си за целувка. — Само ако можеше и да четеш на испански!

Замислих се за миг.

— Мога да чета — казах, като прецених, че е логично дъщерята на един книгопродавец да може да чете на родния си език.

— О, можеш ли? А на латински?

— Не и на латински — казах, научила се от срещата си с Джон Дий колко е опасно да се гордея с образованието си. — Само на испански, а сега се уча да чета и на английски.

Лейди Мери се обърна към придворната си дама:

— Сигурно си доволна да чуеш това, Сюзън! Сега няма да е нужно да ми четеш следобед.

Сюзън не изглеждаше никак доволна от мисълта, че ще бъде изместена от някакъв шут в ливрея, но седна на едно ниско столче като останалите жени и се залови с някакво ръкоделие.

— Ще ми разкажеш всички новини от двора — подкани ме лейди Мери. — Може би трябва да поговорим насаме.

Едно кимване към придворните дами бе достатъчно те да се преместят при еркерния прозорец. Насядаха в кръг в по-ярката светлина, като разговаряха тихо, сякаш за да ни създадат илюзията за

усамотение. Представих си как всички до една напругаха слух, за да чуят какво ще кажа.

— Брат ми, кралят? — попита тя, като ме подкани с жест да седна на една възглавничка в краката ѝ. — Носиш ли съобщения от него?

— Не, лейди Мери — казах аз и видях разочарованието ѝ.

— Надявах се, че сигурно ще мисли с по-добри чувства за мен сега, когато е толкова болен — каза тя. — Когато беше малко момче, аз се грижех за него по време на половин дузина болести. Надявах се, че той ще си спомни това и ще помисли, че ние...

Чаках я да каже още нещо, но после тя събра ръце, опирайки върхчетата на пръстите си едно в друго, сякаш с този жест искаше да се откъсне от спомените.

— Няма значение — каза тя. — Някакви други съобщения?

— Херцогът ви изпраща дивеч и малко листа от ранна салата — казах. — Пристигнаха с каруцата с мебелите, и ги отнесоха в готварниците ви. Освен това ме помоли да ви предам това писмо.

Тя взе писмото, разчупи печата и изглади листа. Видях усмивката ѝ, а после чух топлия ѝ смях.

— Носиш ми много добри новини, шуте Хана — каза тя. — Това е изплащане по силата на завещанието на покойния ми баща. Дължаха ми това през цялото това дълго време, от смъртта му насам. Мислех си, че никога няма да го видя, но ето го — нареждане за изплащане на парична сума, която ще получа от един лондонски златар. Мога да платя сметките си и отново да погледна в лицата собствениците на магазини в Уеър.

— Радвам се за това — казах неловко, като не знаех какво друго да кажа.

— Да — каза тя. — Човек би си помислил, че единствената законна дъщеря на крал Хенри досега вече би трябвало да е взела богатството си в ръце, но те отлагаха и отказваха, докато сметнах, че искат да умра от глад тук. Но сега започвам да се ползвам с благоволение.

Тя замислено замълча.

— Остава въпросът защо внезапно започват да се отнасят така добре с мен — тя ме погледна неуверено. — Дали и лейди Елизабет

също е получила наследството си? Ще посетиш ли и нея с такова писмо?

Поклатих глава:

— Милейди, как мога да знам? Аз съм само пратеник.

— Не се ли говори за това? Тя не е ли в двора на посещение при брат ми сега?

— Не беше там, когато тръгнах — казах предпазливо.

Тя кимна:

— А той? Брат ми? По-добре ли е?

Помислих си за тихото изчезване на лекарите, които на пристигане сипеха толкова обещания, а после си тръгваха, след като само го бяха измъчили с някое ново лечение. Сутринта, когато бях тръгнала от Гринич, херцогът беше довел една старица да се грижи за краля: стара акушерка, опитна единствено в израждането на деца и обличането на покойници. Явно не се очакваше положението му да се подобри.

— Не мисля, милейди — казах. — Надявах се, че лятото ще успокои болката в гърдите му, но изглежда, че той е по-зле от всякога.

Тя се наведе към мен:

— Кажете ми, дете, кажете ми истината. Умира ли малкият ми брат?

Поколебах се, несигурна дали ще бъде държавна измяна да говоря за предстоящата смърт на краля.

Тя взе ръката ми и аз я погледнах в откритото, решително лице. Очите ѝ, тъмни и честни, срещнаха моите. Изглеждаше като жена, на която можеш да се довериш, господарка, която можеш да обичаш.

— Можеш да ми кажеш, умея да пазя тайна — каза тя. — Пазила съм безброй тайни.

— След като питате за това, ще ви кажа: сигурна съм, че той умира — признах тихо. — Но херцогът го отрича.

Тя кимна:

— А тази сватба?

Поколебах се:

— Каква сватба?

Тя изпъшка раздразнено.

— На лейди Джейн Грей със сина на херцога, разбира се. Какво казват за нея в двора?

— Че тя е проявявала неохота, а и той не е бил много по-доволен.

— А защо херцогът е настоял? — попита тя.

— Може би на Гилфорд му е било време да се ожени? — осмелих се да предположа.

Тя отправи към мен поглед, блестящ като острие на нож.

— Значи не казват нищо повече от това?

Свих рамене:

— Не и пред мен, милейди.

— А ти? — запита тя, очевидно изгубила интерес към лейди Джейн. — Ти ли поиска да приемеш това изгнание от кралския двор в Гринич? И далече от баща ти? — Ироничната ѝ усмивка ми показваше, че не го смята за вероятно.

— Лорд Робърт ми нареди да дойда — признах. — И баща му, херцогът.

— Казаха ли ти защо?

Искаше ми се да прехапя устни, за да задържа тайната.

— Не, милейди. Знам само, че трябва да ви правя компания.

Тя ми отправи поглед, какъвто никога преди не бях виждала от жена. Жените в Испания обикновено извързват поглед встрани, една скромна жена винаги извързва поглед. Жените в Англия държаха погледа си забит в земята, пред краката си. Една от многото причини, заради които се радвах на дрехите си на паж, беше, че маскирайки се като момче, можех да си държа главата изправена и да се оглеждам наоколо. Но лейди Мери имаше дръзкото изражение на баща си, познато от портрета му: застанал наперено, с ръце на хълбоците, с изражението на човек, възпитан да мисли, че може да владее света. Тя имаше неговия поглед — прямо изражение, подобаващо за мъж — оглеждаше лицето ми, четеше в очите ми и ми показваше собственото си открито лице и собствените си ясни очи.

— От какво се страхуваш? — попита тя рязко.

За миг се стреснах дотолкова, че можеше и да ѝ кажа. Страхувах се от арест, от Инквизицията, страхувах се от подозрения, страхувах се от стаята за изтезания и смъртта на еретичка, с натрупани около босите ми крака подпалки и без път за бягство. Страхувах се да не предам други на смърт, страхувах се дори от самия полъх на заговор. Потрих буза с опакото на дланта си.

— Просто съм малко смутена — казах тихо. — Тази страна и дворцовият живот са нови за мен.

Тя остави мълчанието да се проточи, а после ме погледна по-мило:

— Бедното дете, много си млада, за да се носиш така без посока, съвсем сама в тези дълбоки води.

— Аз съм васал на лорд Робърт — казах. — Не съм сама.

Тя се усмихна:

— Навярно ще бъдеш много добра компания — каза накрая. — Имаше дни и месеци и дори години, когато много се нуждаех от едно весело лице и жизнерадостен глас.

— Аз не съм остроумен шут — казах предпазливо. — Не се предполага да съм особено весела.

Лейди Мери се разсмя на глас при тези думи.

— А от мен не се очаква да съм особено предразположена към смях — каза тя. — Може би ще си подходяме. А сега трябва да се запознаеш със свитата ми.

Тя повика дамите си да се приближат и ми ги представи по име. Една-две от тях бяха дъщери на отявлени еретици, които се придържаха към старата вяра и служеха на принцеса римокатоличка от гордост, други две имаха унилите лица на по-млади дъщери с оскъдна зестра, чиято възможност да бъдат на служба при една принцеса в немилост беше съвсем малко по-добра от брака, в който щяха да бъдат принудени да встъпят, ако ги бяха оставили у дома. Това беше малък двор, лъхащ на отчаяние, на ръба на кралството, на ръба на ереста, на ръба на законността.

След вечеря лейди Мери отиде на литургия. Предполагаше се, че трябва да отиде сама — би било престъпление за всеки друг да присъства на службата, — но в действителност тя отиваше открито и коленичеше най-отпред в параклиса, а останалите от свитата ѝ се промъкваха отзад.

Последвах дамите ѝ до вратата на параклиса, а после започнах да се навъртам наоколо, обзета от трескава тревога. Не знаех как е редно да постъпя. Бях уверила краля и лорд Робърт, че с баща ми принадлежим към реформираната църква, но както кралят, така и лорд Робърт знаеха, че в домакинството на лейди Мери се служеше по обявления извън закона ритуал, като папистки остров в едно протестантско кралство. Усещах как ме избива пот от страх, докато и последните домашни прислужници се шмугваха покрай мен да кажат

молитвите си, и не знаех какво е най-безопасно да направя. Ужасявах се, че може да бъда разобличена пред двора като католичка, и въпреки това, как можех да служа в това домакинство, оставайки непоколебима протестантка?

Накрая направих компромис, като седнах отвън, където можех да чувам мърморенето на свещеника и прошепнатите отговори, но никой не можеше наистина да ме обвини, че присъствам на службата. През цялото време, докато бях приседнала на ветровитата пейка в прозоречната ниша, се чувствах готова да скоча и да побягна. Ръката ми постоянно беше върху лицето, бършейки бузата ми, сякаш отново чувствах как саждите от кладите на Инквизицията полепват по кожата ми. Призляваше ми от мисълта, че не знам на кое място е най-безопасно да бъда.

След литургията бях повикана в стаята на лейди Мери да я слушам как чете от Библията на латински. Опитвах се да запазя лицето си безизразно, сякаш не разбирах думите, и когато тя ми я подаде да я сложа на поставката ѝ, щом четенето свърши, трябваше да си напомня да не проверявам предните страници за името на печатаря. Помислих си, че не е такова добро издание като онези, които печаташе баща ми.

Тя си легна рано, като тръгна със свещта, чието пламъче потрепваше пред нея, надолу по дългия, потънал в сенки коридор, покрай тъмните, пропускащи вятъра прозорци на къщата, загледана към обвитата в мрак пуста земя отвъд ронещите се стени на замъка. Всички други също си легнаха: нямаше за какво да стоим будни, нищо нямаше да се случи. Не очаквахме посетители, дошли да видят обичаната принцеса, нямаше да има актьори, танцьори или пътуващи амбулантни търговци, привлечени от богатствата на кралския двор. Казах си, че разбирам защо принцесата не е весела. Ако херцогът бе имал за цел да държи лейди Мери на място, където тя рядко ще има посетители, където сърцето и духът ѝ да бъдат сломени със сигурност, където да понася студенина и самота всеки ден, не би могъл да избере по-подходящо място, което да я направи нещастна.

Домакинството в Хънсдън се оказа точно каквото бях очаквала: беше меланхоличен дом, изпълнен с отхвърлени хора, управляван от болнава жена. Лейди Мери страдаше от тежки главоболия, които често

настъпваха вечер, помрачавайки лицето ѝ, докато светлината се отдръпваше от небето. Придворните ѝ дами забелязваха намръщаното ѝ изражение, но тя никога не споменаваше болката и никога не свеждаше глава в дървения си стол, нито се облягаше на украсения му с резба гръб, нито се отпускате на страничните облегалки. Седеше, както я бе учила майка ѝ, с изправен гръб, като кралица, и държеше главата си вдигната, дори когато присвиваше очи срещу мъждивите пламъчета на свещите. Споменах физическата ѝ слабост пред Джейн Дормър, най-близката приятелка и придворна дама на лейди Мери, и тя каза кратко, че болките, на които присъствах сега, не са нищо. Когато било време за месечното кървене на лейди Мери, тя получавала толкова силни спазми, колкото тези при раждане, които нищо не можело да облекчи.

— Какво я мъчи? — попитах.

Джейн сви рамене:

— Никога не е била здраво дете — каза тя. — Винаги е била болнава и деликатна. Но когато майка ѝ беше прокудена и баща ѝ я отхвърли, тя страдеше, сякаш я беше отровил. Не можеше да спре да повръща и да изхвърля храната си, не можеше да стане от леглото, и трябваше да пълзи по пода. Имаше хора, които казваха, че наистина е отровена, от вещицата Болейн. Принцесата беше почти на смъртно легло, а не ѝ позволяваха да види майка си. Кралицата не можеше да дойде при нея, от страх, че никога няма да ѝ позволят да се върне в собствения си двор. Онази жена Болейн и кралят унищожиха и двете: майката и дъщерята. Кралица Катерина издържа, колкото можеше, но болестта и силната мъка я убиха. Лейди Мери също щеше да умре — тя страда толкова много: но оцеля. Накараха я да се отрече от вярата си, накараха я да отхвърли брака на майка си. Оттогава я измъчват тези болки.

— Не могат ли лекарите...?

— Много години дори не ѝ позволяваха да бъде прегледана от лекар — каза гневно Джейн. — Можеше да умре от липса на грижи — и то неведнъж, а на няколко пъти. Вещицата Болейн желаше смъртта ѝ и съм готова да се закълна, че неведнъж е пращала отрова. Лейди Мери е водила тежък, почти пленнически живот, постоянно ѝ се налагаше да преглъща скръбта и гнева, почти като светица.

Сутрините бяха най-доброто време за лейди Мери. След като присъстваше на литургията и закусеше, тя обичаше да се разхожда, и често избираше мен да я придружавам. Един топъл ден в края на юни тя ми нареди да вървя редом с нея и да ѝ казвам имената на цветята и да описвам времето на испански. Трябваше да пристъпвам с къси крачки, за да не вървя пред нея, защото тя често спираше с ръка на кръста, а цветът се отдръпваше от лицето ѝ.

— Не сте ли добре тази сутрин, милейди? — попитах.

— Просто съм уморена — каза тя. — Нощес не спях.

Усмихна се на загрижеността върху лицето ми:

— О, не е нищо по-лошо от онова, което е било винаги. Би трябвало да се науча да бъда по-спокойна. Но да не знам... и да трябва да чакам... и да знам, че той е в ръцете на съветници, които са си поставили за цел...

— Брат ви ли? — попитах, когато тя замлъкна.

— Мисля за него всеки ден, от деня, в който се роди! — избухна разпалено тя. — Такова мъничко момченце, а от него се очакваше толкова много. Толкова бързо усвояваше знанията и — не знам — изпълнен с толкова студенина в сърцето, там, където би трябвало да има топлота. Клетото момче, клетото момче без майка! Всички ние, и тримата захвърлени, и тримата без жива майка, и тримата в неведение какво ще последва.

— Разбира се, грижех се повече за Елизабет, отколкото за него. Сега тя е далече от мен, а него не мога дори да виждам. Разбира се, че се тревожа за него: за това, което причиняват на душата му, за това, което причиняват на тялото му... и за това, което причиняват на волята му — добави тя много тихо.

— Волята му?

— Наследството се полага на мен — каза тя ожесточено. — Ако докладваш, както съм сигурна, че правиш, кажи им, че никога не забравям това. Кажи им, че наследницата съм аз и нищо не може да го промени.

— Не докладвам! — възкликнах, потресена. Беше вярно. Не бях изпращала никакъв доклад, в скучния ни живот и тихите нощи нямаше нищо, което да съобща на лорд Робърт или на баща му. Това беше една

болна принцеса, вечно нащрек, заета с наблюдение и очакване, а не изменница, която кроеше заговори.

— Независимо дали го правиш или не — пренебрегна тя протеста ми, — нищо и никой не може да ми отрече мястото, което ми се полага. Сам баща ми го остави на мен. Първо съм аз, а после е Елизабет. Никога не съм заговорничила срещу Едуард, макар че имаше хора, които идваха при мен и ме молеха в името на майка ми да се изправа срещу него. Знам, че на свой ред Елизабет никога няма да заговорничи срещу мен. Ние сме трима наследници, които ще заемат престола един след друг, всеки по реда си, за да почетем името на баща си. Елизабет знае, че аз съм следващата наследница след Едуард: той зае престола пръв, защото беше момче, аз съм на второ място като принцесата, първата законна принцеса. И тримата ще се подчиним на баща ни и вероятно ще наследим престола един след друг, както повели баща ни. Имам доверие на Елизабет, както Едуард има доверие на мен. И тъй като се заричаш, че не докладваш, ако някой те попита, можеш да отговориш следното: кажи им, че аз няма да се откажа от наследството си. И им кажи, че това е моята страна.

Умората ѝ беше изчезнала, руменина беше пламнала по бузите ѝ. Тя огледа малката, оградена със стени градина, сякаш можеше да види около себе си цялото кралство, огромното благоденствие, което можеше да бъде възстановено, и промените, които щеше да направи, когато седнеше на престола. Манастирите, които щеше да възстанови, абатствата, които щеше да основе, животът, който можеше да вдъхне обратно на страната.

— Тя е моя — каза тя. — И аз съм бъдещата английска кралица. Никой не може да ме пренебрегне.

Лицето ѝ сияеше от чувството за предопределение.

— Това е целта на живота ми — каза тя. — Никой няма да ме съжалява, никога вече. Ще видят, че съм отдала живота си, за да бъда невеста на тази страна. Ще бъда кралица-дева, няма да имам други деца, освен хората на тази страна, ще бъда тяхна майка. Няма да има никой, който да отвлича вниманието ми, няма да има никой, който да господства над мен. Аз ще живея за тях. Това е моето свято призвание. Ще пожертвам себе си заради тях.

Тя се извърна от мен и закрачи обратно към къщата, а аз я следвах на разстояние. Сутрешното слънце, пронизващо мъглата,

образува светъл кръг във въздуха навсякъде около нея, и за миг усетих замайване, когато осъзнах, че тази жена ще бъде велика кралица на Англия, кралица, която имаше истинска представа за тази страна и щеше да върне богатствата, красотата и милосърдието, които баща ѝ беше отнел от църквите и от всекидневния живот. Слънцето грееше толкова ярко около жълтата ѝ копринена шапчица, че тя приличаше на корона. Спънах се в туфа трева и паднах.

Тя се обърна и ме видя на колене:

— Хана?

— Вие ще бъдете кралица — казах простичко: Зрението говореше с моя глас. — Кралят ще умре, преди да е изтекъл един месец. Да живее кралицата. Клетото момче, клетото момче.

В миг тя се озова до мен, и ме повдигна да стана.

— Какво каза?

— Вие ще бъдете кралица — казах аз. — Той вече отпада бързо.

За миг изгубих сваяст, а после отново отворих очи и тя беше свела поглед към мен, като все още ме притискаше плътно.

— Можеш ли да ми кажеш нещо повече? — попита ме внимателно тя.

Поклатих глава:

— Съжалявам, лейди Мери, нямам понятие какво см казала. Не го изрекох съзнателно.

Тя кимна:

— Светият Дух те е подтикнал да говориш, особено за да ми кажеш такава новина. Ще се закълнеш ли да я запазиш в тайна между нас?

За миг се поколебах, мислейки си за сложните мрежи на лоялност, които бяха преплетени около мен: дългът ми към лорд Робърт, почитта ми към баща ми, майка ми и нашите родственици, обещанието ми към Даниел Карпентър, а сега и тази измъчена жена, която ме молеше да пазя тайна заради нея. Кимнах. Не беше проява на нелоялност да не казвам на лорд Робърт нещо, което той сигурно вече знаеше.

— Да, лейди Мери.

Опитах се да се изправа, но световъртежът ме повали отново на колене.

— Почакай — каза тя. — Не ставай, докато не ти се проясни главата.

Тя седна до мен на тревата и внимателно положи главата ми в скута си. Лъчите на утринното слънце бяха топли, градината бе изпълнена със сънното жужене на пчелите и далечния, натрапчив глас на кукувица.

— Затвори си очите — каза тя.

Доспа ми се, докато тя ме държеше.

— Не съм шпионин — казах.

Пръстът ѝ докосна устните ми.

— Тихо — каза тя. — Зная, че работиш за семейство Дъдли. И знам, че си добро момиче. Кой би могъл по-добре от мен да разбере един живот, оплетен в сложни обещания за вяност? Не е нужно да се боиш, малка Хана. Разбирам.

Почувствах нежното ѝ докосване по косата си: тя навиваше около пръста си късо подстриганите ми къдрици. Почувствах как очите ми се затварят, а стегнатите мускули на гърба и врата ми се отпускат, когато осъзнах, че с нея съм в безопасност.

Лейди Мери, от своя страна, беше далече в миналото.

— Някога правех така, когато Елизабет спеше следобед — каза тя. — Отпускаше глава в скута ми, а аз ѝ сплитах косите, докато спеше. Тя имаше коси с цвета на бронз, бакър и злато, всички цветове на златото в една къдрица. Беше такова хубаво дете, притежаваше онази бляскава невинност на децата. А аз бях само на двайсет. Имах навика да се преструвам пред себе си, че тя е моето дете, и че съм щастливо омъжена за човек, който ме обича, и че скоро ще имаме друго бебе — син.

Седяхме мълчаливо в продължение на дълги минути, а после чух вратата на къщата да се отваря с трясък. Изправих се и седнах. Видях как една от придворните дами на лейди Мери изхвъркна от сенчестата вътрешност на къщата и се заглежда като обезумяла, търсейки я. Лейди Мери помаха с ръка и момичето се приближи тичешком. Беше лейди Маргарет. Когато се приближи, почувствах как стойката на лейди Мери става по-изправена, гърбът ѝ се изопна, тя се овладя, за да чуе новината, която бях предсказала. Щеше да остави компаньонката ѝ да я намери тук, седнала в своята английска градина, с шута, задрямал до нея, и щеше да посрещне новината, че е провъзгласена за

наследница, с думи от Псалмите, които си беше подготвила. Сега ги прошепна:

— Това стана от Господа, и е дивно в очите ни.^[1]

— Лейди Мери! О!

Момичето беше почти онемяло от желанието си да разкаже какво е станало, и задъхано от тичането:

— В църквата, току-що...

— Какво?

— Не се помолиха за вас.

— Не са се помолили за мен?

— Не. Молиха се за краля и неговите съветници, по същия начин, както винаги, но там, където в молитвата се казва: „и за сестрите на краля“, те ви пропуснаха.

Ясният поглед на лейди Мери бързо обходи лицето на момичето:

— И двете ни? Също и Елизабет?

— Да!

— Сигурна ли си?

— Да.

Лейди Мери се изправи на крака, с присвити от тревога очи.

— Изпратете мистър Томлинсън в Уеър, кажете му да отиде оттам при епископ Стортфорд, ако е необходимо, кажете му да събере сведения от другите църкви. Да види дали това се случва навсякъде.

Момичето направи реверанс, събра полите си и изтича обратно в къщата.

— Какво означава това? — попитах, като се изправих с усилие.

Тя ме погледна, без да ме вижда.

— Означава, че Нортъмбърланд е тръгнал срещу мен. Първо не ме предупреждава колко болен е брат ми. После нарежда на свещениците да не споменават Елизабет и мен в молитвите, в следващия момент ще им нареди да споменат друг — новия наследник на краля. После, когато клетият ми брат издъхне, те ще ме арестуват, ще арестуват Елизабет, и ще поставят на престола своя мним принц.

— Кого? — попитах.

— Едуард Кортни — каза тя решително. — Братовчед ми. Той е единственият, когото Нортъмбърланд би избрал, тъй като не може да постави на трона собствените си синове.

И тогава разбрах. Видях отново сватбеното пиршество, бялото лице на лейди Джейн Грей, синините по шията ѝ, сякаш някой я беше стиснал за врата и я беше разтърсил, за да ѝ внуши амбицията си.

— О, но той има кого: лейди Джейн Грей — казах.

— Току-що омъжена за Гилфорд, сина на Нортъмбърланд — съгласи се лейди Мери. Направи кратка пауза. — Не бих предположила, че ще се осмелят. На майка ѝ, моята братовчедка, ще ѝ се наложи да отстъпи, ще трябва да отстъпи претенциите си на дъщеря си. Но Джейн е протестантка, а бащата на Дъдли държи ключовете на кралството. — Тя се изсмя дрезгаво. — Боже мой! Тя е *такава* протестантка. Тя е по-убедена протестантка дори от Елизабет, а за това трябва да са били нужни доста старания. Чрез демонстрирането на протестантската си вяра успя да се добере до завещанието на брат ми. С протестантската си вяра тя си проправи път до държавната измяна, да ѝ прости Господ, горката малка глупачка. Те ще я вземат и ще я унищожат, бедното момиче. Но първо ще унищожат мен. Ще им се наложи. Да ми отнемат молитвите на моя народ е само първото нещо. След това ще ме арестуват, после ще се появи някакво обвинение, и ще бъде екзекутирана.

Бледото ѝ лице внезапно пребледня още повече и я видях как залитна.

— Боже мой, ами Елизабет? Той ще ни убие и двете — прошепна тя. — Ще му се наложи. В противен случай както протестантите, така и католиците могат да вдигнат бунтове срещу него. Той трябва да се отърве от мен, за да се отърве от храбрите мъже, които изповядват истинската вяра. Но трябва да се отърве и от Елизабет. Защо им е на протестантите да следват кралица Джейн и едно оръдие на чужди интереси като Гилфорд Дъдли, ако могат да имат Елизабет за кралица? Ако аз умра, тя е следващата наследница, наследница от протестантската вяра. Той сигурно планира да скалъпи някакво обвинение в държавна измяна срещу нас двете — не е достатъчно да бъде срещу едната от нас. Елизабет и аз ще сме мъртви, преди да са изтекли три месеца.

Тя се отдалечи на две крачки от мен, а после се обърна и се върна отново.

— Трябва да спася Елизабет — каза тя. — Каквото и друго да се случи, трябва да я предупредя да не отива в Лондон. Трябва да дойде

тук. Те няма да ми отнемат трона. Не съм стигнала толкова далече и не съм понесла толкова много неща, та да ми отнемат страната, и да я хвърлят в грях. Няма да се проваля сега.

Тя се обърна към къщата.

— Хайде, Хана! — подхвърли през рамо. — Ела бързо!

Тя писа на Елизабет, за да я предупреди, писа да поиска съвет. Не видях нито едно от двете писма: но онази нощ взех ръкописа, който лорд Робърт ми беше дал, и като използвах писмото на баща ми за основа на кода, внимателно написах съобщението.

М. е много разтревожена, че името ѝ е пропуснато по време на молитвите. Смята, че лейди Дж. ще бъде определена за наследница. Писа на Елиз, да я предупреди. И на исп. посланик за съвет.

После спрях. Беше тежка работа да превръщам всяка буква в друга, но исках да напиша нещо — ред, дума — с което да му напомня за себе си, да го подтикна да ме повика обратно в двора. Някакъв ред, нещо простичко, което той щеше да прочете и да се сети за мен — не като за негова шпионка, не като за шут, а като за мен, самата мен, едно момиче, което беше обещало да му служи, отдавайки му цялото си сърце и душа от любов.

„Липсвате ми“ — написах, а после задрасках написаното, без дори да си правя труда да го шифровам.

„Кога мога да се върна у дома?“, беше сполетяно от същата съдба.

„Уплашена съм“, беше най-искреното от всички признания.

Накрая не написах нищо: не можех да се сетя за нищо, което щеше да насочи вниманието на лорд Робърт към мен, докато момчето крал умираше, а собствената му млада, бледа снаха пристъпваше към трона на Англия и въздигаше фамилията Дъдли до пълно величие.

После нямаше какво друго да правим, освен да чакаме новината за смъртта на краля да дойде от Лондон. Лейди Мери изпращаше и получаваше свои лични тайни съобщения. Но приблизително на всеки

три дни тя получаваше писмо от херцога, което ѝ съобщаваше, че хубавото време върши работата си и кралят се поправя, че треската му е преминала, че болките в гърдите му не са толкова силни, че бил назначен нов лекар, който хранел големи надежди, че кралят ще оздравее до средата на лятото. Гледах как лейди Мери изчита тези оптимистични съобщения по веднъж, виждах как очите ѝ се присвиват леко в неверие. После ги сгъваше, прибираще ги в едно чекмедже на писалището си, и не ги поглеждаше никога повече.

След това, в първия ден на юли, едно писмо я накара да поеме рязко дъх и да притисне ръка към сърцето си.

— Как е кралят, милейди? — попитах я. — Нали не е по-зле?

Бузите ѝ поруменяха и пламнаха:

— Херцогът казва, че е по-добре, че се е оживил и че иска да ме види — тя се изправи и закрачи към прозореца. — Дай Боже наистина да е по-добре — прошепна тя тихо. — По-добре, и готов да възстановим старата привързаност помежду си, по-добре, и прозрял мислите на лъжливите си съветници. Може би Бог му е дал сили да оздравее и най-сетне да проумее истинското положение на нещата. Или поне да се оправи достатъчно, за да спре този заговор. О, Майко Божия, напъти ме какво да сторя!

— Ще вървим ли? — попитах. Вече бях станала при мисълта да се върна в Лондон, в двора, да видя лорд Робърт отново, да видя баща си, и Даниел, да се върна в относителната безопасност край хората, които щяха да ме защитят.

Видях как раменете ѝ се изопнаха, докато вземаше решението.

— Ако пита за мен, аз, разбира се, трябва да отида. Кажи им да приготвят конете. Ще тръгнем утре.

Тя излезе от стаята с шумолене на плътните си поли, и я чух как вика на придворните си дами да опаковат дрехите си, и че всички заминаваме за Лондон. Чух я как тича нагоре по стълбите. Краката ѝ потропваха по голите дървени стъпала, като че ли беше младо момиче, а после чух гласа ѝ, лек и развълнуван, когато се провикна обратно надолу към Джейн Дормър да се погрижи специално да опакова най-хубавите ѝ накити, защото ако кралят наистина бил добре, в двора щяло да има танци и пиршества.

На другия ден потеглихме, с флага на лейди Мери пред нас, заобиколени от нейните войници. Хората от провинцията се изсипваха

от къщите си в малките селца, за да благославят името ѝ, и вдигаха децата си да я видят: истинска принцеса, и при това — красива, усмихната принцеса.

Лейди Мери на кон беше съвсем различна жена от бледата полузатворница, която най-напред бях срещнала в Хънсдън. Сега, когато яздеше към Лондон, а английският народ я приветстваше по пътя, тя приличаше на истинска принцеса. Носеше наситено червена рокля и жакет, които придаваха блясък на тъмните ѝ очи. Яздеше добре, с една ръка, облечена в износена червена ръкавица, върху юздата, с другата махаше на всички, които се провикваха към нея; с руменина, пламтяща по бузите ѝ, с измъкнала се изпод шапката немирна къдрица от гъстата кестенява коса, с вдигната глава, със смела осанка: изтощението я беше напуснало изцяло. Седеше добре на седлото, горда като кралица, полюляваща се от стъпките на коня, докато се движехме по големия път за Лондон.

През голяма част от пътя яздех до нея — малкото доресто конче, което херцогът ми беше дал, вървеше с едри крачки, за да не изостава от по-едрия кон на лейди Мери. Тя ми нареждаше да пея песните от детството си в Испания, понякога разпознаваше думите или мелодията като нещо, което майка ѝ беше пяла някога, и запяваше с мен, с леко потрепване в гласа при спомена за майката, която я беше обичала.

Яздехме усилено по пътя за Лондон, като прекосяхахме с плясък бродовете на реките, намалели от лятната суша, препускайки в галоп там, където пътеките бяха достатъчно меки. Тя отчаяно копнееше да стигне до двора, за да разбере какво става. Спомних си огледалото на Джон Дий и как бях предположила датата на смъртта на краля — шести юли, но не смеех да кажа нищо. Бях изрекла името на следващата кралица на Англия, и то не беше кралица Мери. Датата шести юли беше догадка, за да угодя на милорд, а името Джейн ми беше дошло на ум от нищото — и двете можеше да не означават нищо. И докато лейди Мери яздеше към Лондон, надявайки се, че страховете ѝ ще се окажат неоснователни, аз яздех до нея с надеждата, че моето Зрение е точно толкова измамно и глупаво, колкото предполагах.

От всички обзети от нервност членове на свитата, които яздеха с нея, аз бях най-разтревожена. Защото ако видението ми беше вярно, тя пътуваше не за да се помири с брат си, краля, а за да присъства на

коронацията на лейди Джейн. Яздеше бързо към собствената си абдикация, а всички ние щяхме да споделим лошия ѝ късмет.

Яздихме цялата сутрин, и точно след пладне влязохме в град Ходсдън, уморени от седене на седлото и надяващи се на добър обяд и почивка, преди да продължим пътуването. Изведнъж, от един вход излезе мъж и вдигна ръка като сигнал към принцесата. Тя явно го позна. Веднага му помахаше да се приближи напред, за да може да говори с нея насаме. Той застана близо до шията на коня ѝ, пое свойски юздата в ръката си и принцесата се наведе към него. Човекът говори много кратко, и макар че напрегнах слух да го чуя, той беше снишил гласа си. После се дръпна назад и се стопи в бедните улички на градчето, а лейди Мери рязко даде заповед да спрем, и се смъкна от седлото толкова бързо, че личният ѝ коняр едва успя да я улови. Тя влезе тичешком в най-близкия хан, като извика да ѝ донесат хартия и перо, и нареди на всички да пийнат, да хапнат и да се погрижат за конете си, и да бъдат готови да тръгнат отново, преди да е изтекъл един час.

— Майко Божия, наистина не мога — жално каза лейди Маргарет, когато царствената ѝ господарка мина покрай нея с бързи крачки. — Прекалено съм уморена, за да направя дори само още една стъпка.

— Тогава останете — тросна се лейди Мери, която никога не говореше троснато. Този остър тон ни предупреди, че изпълненото с надежди пътуване към Лондон, за да посетим младия, оздравяващ крал, внезапно се беше объркало ужасно.

Не смеех да напиша бележка на лорд Робърт. Нямаше лесен начин да му я предам, а цялото настроение на пътуването се бе променило. Каквото и да ѝ бе казал онзи мъж, то не беше, че брат ѝ е добре и я кани на танци в неговия двор. Когато излезе от малкия салон, тя беше бледа и очите ѝ бяха зачервени, но скръбта не я беше направила мекушава. Тя беше изпълнена с решимост, и бе разгневена.

Изпрати един вестonosец да препуска на юг, към Лондон, да намери испанския посланик, да го помоли да ѝ даде съвет и да предупреди испанския император, че тя ще има нужда от помощта му, за да предяви претенциите си за трона. Отведе друг вестonosец настрана, за да му продиктува устно съобщение за лейди Елизабет: не

смееше да го напише, не смееше да остави впечатлението, че сестрите заговорничат срещу умирация си брат.

— Говорете само с нея, когато сте насаме — натърти тя. — Кажете ѝ да не отива в Лондон, това е капан. Кажете ѝ да дойде веднага при мен, заради собствената си безопасност.

Тя изпрати допълнително съобщение на самия херцог с твърдението, че е твърде болна, за да язди до Лондон, и че ще си отдъхне спокойно у дома в Хънсдън. След това нареди на основната група да изостане.

— Ще взема вас, лейди Маргарет, и теб, Хана. — Усмихна се на любимката си, Джейн Дормър. — Последвайте ни — каза тя и се наведе напред да ѝ прошепне на ухо целта на пътуването ни. — Трябва да яздите начело на свитата отзад. Ще пътуваме твърде бързо, за да могат всички да се движат в крак с нас.

Тя избра шестима мъже, които да ни ескортират, сбогува се набързо с онези, които я следваха, и щракна с пръсти към главния си коняр да ѝ помогне да се качи на седлото. Обърна рязко коня си и ни изведе от Ходсдън, обратно на посоката, от която бяхме влезли в града. Този път обаче поехме по големия път на север, отдалечавайки се бързо от Лондон, докато слънцето бавно се завъртя над главите ни, а после залезе наляво, докато небето изгуби цвят, и над тъмните силуети на дърветата се издигна малка сребриста луна.

— Къде отиваме, лейди Мери? Става тъмно — попита жално лейди Маргарет. — Не можем да яздим в тъмното.

— Кенингхол — отвърна с ясен глас лейди Мери.

— Къде е Кенингхол? — попитах, виждайки ужасеното лице на лейди Маргарет.

— Норфолк — каза тя, сякаш това беше краят на света. — Бог да ни е на помощ, тя бяга.

— Бяга ли?

Почувствах как гърлото ми се стяга, когато надуших опасността.

— Оттам се отива към морето. Тя ще потегли с кораб от Лоустофт и ще избяга в Испания. Каквото и да ѝ е казал онзи мъж, то сигурно означава, че е в такава опасност, че трябва да напусне страната.

— Каква опасност? — попитах настойчиво.

Лейди Маргарет сви рамене:

— Кой знае? Обвинение в държавна измяна? Но какво ще стане с нас? Ако тя отиде в Испания, аз се прибирам у дома. Няма да ме принудят да служа на господарка изменница. И в Англия беше достатъчно лошо, няма да стана изгнаница в Испания.

Не казах нищо. Трескаво си блъсках ума да измисля къде ще бъда в най-голяма безопасност: у дома с баща ми, при лейди Мери, или ако взема един кон и се опитам да се върна при лорд Робърт.

— А ти? — настойчиво ме запита тя.

Поклатих глава, съвсем изгубила глас от страх, разтривайки трескаво с ръка бузата си.

— Не знам. Не знам. Предполагам, че би трябвало да си отида у дома. Но не мога да намеря пътя сама. Не знам какво би искал да направя баща ми. Не разбирам кое тук е правилно и кое — погрешно.

Тя се засмя: горчив смях за една млада жена.

— Няма правилно и погрешно — каза тя. — Съществуват само онези, които е вероятно да спечелят, и онези, които вероятно ще загубят. А лейди Мери с шестима войници, мен и един шут, изправена срещу херцога на Нортъмбърланд с неговата армия, Лондонския Тауър и всеки замък в кралството, ще загуби.

Пътуването беше изнурително. Не забавихме ход преди нощта да се спусне напълно. Тогава спряхме в дома на един благородник, Джон Хъдълстоун — Состън Хол. Измолих от иконома лист хартия и перо и написах писмо — не на лорд Робърт, чийто адрес не се осмелявах да дам, а до Джон Дий. „Мой скъпи възпитателю“ — написах, с надеждата, че това ще заблуди всеки, който отвореше писмото ми, „тази малка загадка може да ви се види забавна“. После написах отдолу кодираните букви във формата на криволичещ кръг, с надеждата да го направя да изглежда като малка игра, която момиче на моята възраст би могло да изпрати на дружелюбен учен. Написаното гласеше просто: „Тя отива в Кенингхол“. А после написах: „Какво трябва да правя?“

Икономът обеща да изпрати писмото в Гринич по коларя, който щеше да намине утре. Оставаше да се надявам, че то ще стигне до предназначението си и ще бъде прочетено от когото трябва. После се вмъкнах в ниското легло, което бяха придърпали до кухненския огън, и

въпреки изтощението си лежах дълго загледана в бавно гаснещата светлина на огъня, без да мога да заспя, питайки се къде ще бъда в безопасност.

Събудих се мъчително рано, в пет сутринта, и установих, че кухненският слуга трупва ведра с вода и купчини пънове за огрев зад главата ми. Лейди Мери изслуша литургията в параклиса на Джон Хъдълстоун, сякаш в това нямаше нищо противозаконно, закуси, и в седем сутринта вече беше отново на седлото, отпътувайки в най-висок дух от Состън Хол, с Джон Хъдълстоун до нея, за да я упътва.

Аз яздох отзад: дузината коне трополяха пред мен, а моето малко конче беше твърде уморено, за да върви в крак с тях. Тогава подуших познат ужасен мирис във въздуха. Подуших мирис на изгоряло. Подуших дим. Не събуждащия апетита дим на печено говеждо на шиш, не невинния есенен мирис на запалена шума. Усетих мириса на ерес, на огън, запален със зли намерения, изгарящ нечие щастие, изгарящ нечий вяра, изгарящ нечий дом... Обърнах се на седлото и видях заревото на хоризонта, където палеха с факли къщата, която току-що бяхме напуснали — Состън Хол.

— Милейди! — извиках. Тя ме чу, обърна глава, а после дръпна юздите на коня си и спря, с Джон Хъдълстоун до нея.

— Къщата ви! — казах простичко.

Той погледна зад мен: присви очи, за да види. Не можеше да е сигурен, не можеше да подуши дима, както го бях подушила аз. Лейди Мери ме погледна:

— Сигурна ли си, Хана?

Кимнах:

— Мога да усетя миризмата. Усещам мирис на дим. — Чух потрепването от страх в гласа си. Ръката ми беше на бузата, докосвайки лицето ми, сякаш саждите падаха върху мен. — Усещам мирис на дим. Изгарят къщата ви, сър.

Той обърна коня си, сякаш беше готов да си отиде право у дома, после си спомни за жената, чието посещение му беше коствало дома и състоянието:

— Простете ми, лейди Мери. Трябва да си отида у дома... Жена ми...

— Вървете — каза тя мило. — И бъдете напълно сигурен, че когато получа онова, което ми принадлежи, вие също ще получите

своето. Ще ви дам нова къща, по-голяма и по-хубава къща от онази, която изгубихте заради лоялността си към мен. Няма да забравя.

Той кимна, почти оглушал от тревога, а после насочи коня си в галоп към проблясващото на хоризонта зарево от запалената му къща. Конярят му се приближи до лейди Мери:

— Желаете ли да ви показвам пътя, милейди? — попита той.

— Да — отговори тя. — Можете ли да ме отведете до Бъри Сейнт Едмъндс?

Той отново сложи шапката си на главата:

— През Милдънхол и гората на Тетфорд? Да, милейди.

Тя даде сигнал да продължим и пое, без нито веднъж да погледне назад. Помислих си, че е истинска принцеса, щом можеше да види убежището ни от миналата нощ, изгорено до основи, и пак да мисли само за борбата, която беше пред нея, а не за руините, останали зад гърба ѝ.

Тази нощ отседнахме в Юстън Хол близо до Тетфорд, и аз легнах на пода в спалнята на лейди Мери, загърната в наметалото си, все още напълно облечена, в очакване на тревогата, която бях сигурна, че ще се вдигне. През цялата нощ сетивата ми бяха нащрек за приглушения тропот на крака, за мярналата се в миг главня, наведена, за да подпали къщата, за миризмата на дим от факла. Успях само да подремна, очаквайки през цялата нощ тълпа протестанти да дойдат и да разрушат и този сигурен дом, както бяха разрушили Состън Хол. Изпитах огромен ужас, че ще бъда хваната като в капан в къщата, когато подпалят с факли покрива и стълбите. Не можех да затворя очи от страх, че ще бъда събудена от миризмата на дим, затова изпитах почти облекчение малко преди зазоряване, когато чух тропот на конски копита по калдъръма и в миг се озовах на прозореца, знаейки, че безсънното ми бдение е възнаградено, протегнала ръка към лейди Мери, когато се събуди, като я предупреждавах да пази тишина.

— Какво виждаш? — запита настойчиво тя от леглото, когато отметна завивките. — Колко души?

— Само един конник, изглежда изтощен.

— Излез да видиш кой е.

Забързах надолу по дървените стъпала към коридора. Вратарят беше отворил шпионката на вратата и спореше с пътника, който, изглежда, настояваше да го пуснат да пренощува. Докоснах вратаря по

рамото и той се дръпна встрани. Трябваше да се повдигна на пръсти, за да погледна през шпионката на вратата.

— Кой сте вие? — настоях, с възможно най-грубия глас, който успях да докарам, демонстрирайки увереност, каквато не изпитвах.

— А кой сте вие? — попита той в отговор. Веднага долових рязката интонация на лондонския говор.

— По-добре е вие да ми кажете какво искате — настоях.

Той се приближи до шпионката и сниши тихия си глас до шепот:

— Нося важни вести за една велика господарка. Става дума за брат й. Разбирате ли ме?

Нямаше начин да разбере дали е изпратен да ни вкара в капан, или не. Поех риска, отстъпих назад и кимнах на вратаря:

— Пуснете го да влезе, а после отново залостете вратата след него.

Той влезе. От все сърце и душа си пожелах да можех да накарам Зрението да работи за мен, когато му наредя. Бих дала всичко да узная дали зад него имаше още дузина мъже, които в същия този миг обкръжаваха къщата и подпалваха с кремък сеновалите. Но не можех да съм сигурна в нищо, освен че беше уморен, покрит с прах от пътя и силно развълнуван.

— Какво е съобщението?

— Няма да го кажа на никого, освен на самата нея.

Разнесе се шумолене на копринени поли и лейди Мери слезе по стълбите.

— А кой сте вие? — попита тя.

Именно реакцията му, когато я видя, ме убеди, че е на наша страна, и че светът се беше променил за нас, само за една нощ. Бързо като връхлитащ сокол, той падна на едно коляно, смъкна шапката от главата си, и й се поклони като на кралица.

Бог да я благослови, тя дори не трепна. Протегна ръка, сякаш цял живот е била кралица на Англия. Той я целуна благоговейно, а после я погледна в лицето.

— Аз съм Робърт Рейнс, златар от Лондон, изпратен от сър Никълъс Трокмортън да ви донеса вестта, че вашият брат Едуард е мъртъв, ваше величество. Вие сте кралица на Англия.

— Бог да го благослови — каза тя тихо. — Бог да пази скъпата душа на Едуард.

Настъпи кратко мълчание.

— Като вярващ католик ли умря? — попита тя.

Той поклати глава:

— Умря като протестант.

Тя кимна.

— И аз съм провъзгласена за кралица? — сега гласът ѝ зазвуча много по-остро.

Той поклати глава:

— Мога ли да говоря свободно?

— Ако не го сторите, значи сте изминали доста път, за да изречете една гатанка — отбеляза тя сухо.

— Кралят умря в големи мъки през нощта на шести — каза той.

— На *шести* ли? — прекъсна го тя.

— Да. Преди смъртта си той промени бащиното си завещание.

— Той нямаше законно право да го стори. Не е възможно да е променил споразумението.

— Въпреки това го направи. Правото на наследство ви е отречено, на лейди Елизабет също. За негова наследница е назована лейди Джейн Грей.

— Невъзможно е да е сторил това по своя воля — каза тя, с побеляло като платно лице.

Мъжът сви рамене:

— Той стори това собственоръчно, а всички членове на съвета и съдиите се съгласиха и го подписаха.

— *Целият* съвет? — попита тя.

— До последния човек.

— А аз?

— Наредено ми е да ви предупредя, че сте назована като изменница спрямо трона. В този момент лорд Робърт Дъдли пътува насам, за да ви арестува и да ви отведе в Тауър.

— Лорд Робърт идва? — попитах.

— Той ще отиде първо в Хънсдън — успокои ме лейди Мери. — Писах на баща му, че съм отседнала там. Няма да знае къде сме.

Не ѝ възразих, но знаех, че Джон Дий ще му препрати бележката ми още същия този ден, и че благодарение на мен той щеше да разбере точно къде да ни търси.

Загрижеността ѝ бе насочена изцяло към сестра ѝ:

— А лейди Елизабет?

Той сви рамене:

— Не знам. Може вече да е арестувана. Готвеха се да отидат и в нейния дом.

— Къде е сега Робърт Дъдли?

— И това не знам. На мен самия ми отне цял ден да ви намеря. Проследих ви от Состън Хол, защото научих за пожара и предположих, че сте били там. Съжалявам, милейди... Ваше величество.

— А кога беше оповестена смъртта на краля? И лейди Джейн — незаконно провъзгласена за кралица?

— Когато тръгнах, още не бяха го сторили.

Отне й един миг да го разбере, а след това се разгневи:

— Той е умрял, и смъртта му не е била оповестена? Брат ми лежи мъртъв, без някой да бди над тялото? Без да са изпълнени църковните ритуали? Без изобщо да са му оказани някакви почести?

— Смъртта му още се пазеше в тайна, когато тръгнах.

Тя кимна, прехапала устни, за да не отронят нищо от онова, което би могла да каже, погледът й внезапно бе станал притворен и предпазлив.

— Благодаря ви, че дойдохте при мен — каза тя. — Благодарете на сър Никълъс за услугата му към мен, която нямах повод да очаквам.

Сарказмът в тази реплика бе доста остър, дори за мъжа, застанал на колене:

— Той ми каза, че вие сте истинската кралица сега — осмели се да изрече той. — И че той и цялото му домакинство ще ви служат.

— Аз съм истинската кралица — каза тя. — Винаги съм била истинската престолонаследница. И ще имам своето кралство. Можете да спите тук тази вечер. Вратарят ще ви намери легло. Върнете се в Лондон на сутринта и предайте благодарностите ми. Сър Никълъс постъпи правилно, като ми събщи. Аз съм кралица, и ще получа своя престол.

Тя се завъртя на пета и бързо се качи по стълбата. Поколебах се само за миг.

— Шести ли казахте? — попитах пратеника от Лондон. — Кралят е починал на шести юли, така ли?

— Да.

Направих му реверанс и последвах лейди Мери горе. Веднага щом влязохме в стаята ѝ, тя затвори вратата зад нас и захвърли царственото си достойнство.

— Донеси ми слугински дрехи и събуди коняря на Джон Хъдълстоун — каза тя настойчиво. — После иди в конюшните и пригответи два коня — един с допълнително дамско седло за мен и коняря, и един за теб.

— Милейди?

— Вече ще ме наричаш „ваше величество“ — каза мрачно тя. — Аз съм кралица на Англия. Побързай сега.

— Какво трябва да кажа на коняря?

— Кажи му, че трябва да стигнем до Кенингхол днес. Че ще яздя зад него, останалите ще оставим тук. Ти идваш с мен.

Кимнах и забързано излязох от стаята. Слугинята, която ни беше прислужвала миналата вечер, спеше с половин дузина други в спалните помещения на тавана. Качих се по стълбите и надникнах през вратата. Открих я в полумрака и я разтърсих, за да я събудя, покрих устата ѝ с ръка и изсъсках в ухото ѝ:

— Стига ми толкова, вече не мога да търпя това, ще бягам. Ще ти дам един сребърен шилинг за дрехите ти. Можеш да кажеш, че съм ги откраднала, и никой няма да се усъмни и да почне да те разпитва.

— Два шилинга — каза тя на мига.

— Съгласна съм — казах. — Дай ми ги, и ще ти донеса парите.

Тя започна да рови под възглавницата за ризата и полата си.

— Само роклята и пелерината — наредих, сгърчвайки се отвратено при мисълта да облека кралицата на Англия в гъмжащо от въшки бельо. Тя ги направи на вързоп, който завърза с шапчицата си, и аз се отправих с леки стъпки надолу към стаята на лейди Мери.

— Ето — казах. — Струваха ми два шилинга.

Тя намери монетите в кесията си.

— Няма обувки.

— Моля ви, носете собствените си обувки — казах настойчиво. — Бягала съм преди, знаей какво е. Никога никъде няма да стигнете с обувки на заем.

При тези думи тя се усмихна.

— Побързай — беше всичко, което каза.

Изтичах обратно горе с двата шилинга, а после намерих Том, коняря на Джон Хъдълстоун, и го изпратих долу в конюшните да приготви конете. Промъкнах се до пекарната точно до кухненската врата, и открих, както се бях надявала, цял куп хлебчета, изпечени снощи в топлата пещ. Натъпках джобовете на панталоните и на жакета си с половин дузина от тях, така че заприличах на магаре с дисаги, а после се върнах в къщата.

Лейди Мери беше там, облечена като слугиня, спуснала качулката над лицето си. Вратарят спореше, тъй като не желаше да отвори вратата на конюшните заради някаква прислужница. Тя се обърна с облекчение, когато ме чу да се приближавам с леки стъпки по големите каменни плочи.

— Хайде — обърнах се с успокоителен тон към мъжа. — Тя е слугиня на Джон Хъдълстоун, неговият коняр чака. Той ни каза да тръгнем на развиделяване. Трябва да се върнем в Состън Хол, и ще си изпатим, ако закъснеем.

Той възропта, че нощни посетители смущавали съня на един благочестив християнски дом, а после пък разни хора тръгвали рано; но отвори вратата, и лейди Мери и аз се промъкнахме през нея. Том ни чакаше в двора, като държеше един едър ловен кон с допълнително седло на гърба и друг кон за мен. Щеше да се наложи да изоставя предишното си конче — пътуването щеше да е тежко.

Той се качи на седлото и отведе ловния кон до издигнатото дървено трупче за възсядане на конете. Помогнах на лейди Мери да се качи зад него: тя го хвана здраво през кръста и остави шапчицата си спусната напред, за да крие лицето ѝ. Аз също трябваше да отведа коня си до стъпалото за качване: стремето беше прекалено високо, за да се кача без чужда помощ. Когато се озовах върху коня, земята ми се стори много далече: той нервно пристъпи встрани, аз дръпнах юздите твърде стегнато и той отметна глава и се устреми с рамото напред. Не бях яздила такъв едър кон никога преди и се боях от него; но никое по-дребно животно нямаше да се справи с тежката езда, която ни предстоеше днес.

Том обърна коня си и ни изведе от двора. Обърнах коня след него и усетих как сърцето ми блъска в гърдите, и разбрах, че бягам, отново, и че бях изплашена, отново, и че този път навярно бях в по-лошо положение, отколкото когато бяхме избягали от Испания, или когато

бяхме избягали от Португалия, дори когато избягахме от Франция. Защото този път бягах заедно с претендентката за трона на Англия, преследвана от лорд Робърт Дъдли и неговата армия, а аз бях негов васал, заклела се бях да му служа; бях негов верен слуга, и еврейка, но покръстена в християнската вяра, служеща на една папистка принцеса в страна, заклела се да съблюдава протестантството. Нищо чудно, че сърцето ми бе се качило в гърлото и биеше по-шумно от тропачите копита на големите коне, докато яздехме по пътя на изток, пришпорвайки ги в галоп към изгряващото слънце.

Когато стигнахме Кенингхол по пладне, разбрах защо бяхме яздили, докато конете започнаха да се препъват, за да стигнем дотук. Слънцето беше високо в небето и под лъчите му сред равния суров пейзаж укрепеното имение изглеждаше солидно и непревземаемо. Беше солидна къща с крепостен ров. Когато се приближихме, видях, че не е красив малък замък за забавления: този замък имаше подвижен мост, който можеше да се вдига, и подвижна вертикална решетка над него, която можеше да се спусне, за да запечата единствения вход. Беше построен от тухли в топъл червен цвят — измамно красива къща, която въпреки това можеше да бъде удържана по време на обсада.

Пристигането на лейди Мери не беше очаквано, и малкото слуги, които живееха в къщата, за да я поддържат в ред, се втурнаха като вихрушка навън от вратите сред изненадани приветствия. След съгласието на лейди Мери, изразено с кимване, бързо им разказах за смайващите новини от Лондон, докато те отвеждаха конете ни в конюшната. Нестройно ликуване се надигна при вестта за възкачването ѝ на трона, а мен свалиха от седлото и започнаха да ме потупват по гърба като момче, на каквото приличах. Изохках леко от болка. Вътрешната страна на краката ми от глезените до бедрата беше ожулена почти до кръв от трите дни на седлото, а гърбът, раменете и китките ми бяха схванати от друсането при ездата от Хънсдън до Ходсдън, от Состън до Тетфорд, и после дотук.

Лейди Мери сигурно беше полумъртва от изтощение, след като беше седяла отзад на допълнително седло през цялото това продължително време — жена на почти четирийсет години, при това в лошо здраве, — но само аз видях гримасата от болка, когато я свалиха

на земята: всички други я видяха как сведе брадичка, когато ги чу да викат в нейна чест, както и очарованието на онази типична за Тюдорите усмивка, когато приветства и поздрави всички тях в голямата зала. Тя се помоли кратко за душата на мъртвия си брат, а после вдигна глава и им обеща, че точно както е била добра господарка за своите васали, така ще бъде и добра кралица.

Това ѝ спечели нови приветствени възгласи, и имението започна да се пълни с хора — работници от нивите и горите, и селяни от домовете си — слугите тичаха наоколо с гарафи с ейл и чаши с вино, самуни хляб и месо. Лейди Мери зае мястото си начело на масата. Усмиваше се на всички, сякаш изобщо не бе боледувала през живота си, после, след един час в добра компания, тя се засмя и каза, че трябва да свали тази наметка и бедняшката си рокля, и отиде в покоите си.

Малкото къщни слуги се бяха заели трескаво да подготвят стаите ѝ, и леглото ѝ беше застлано с чаршафи. Чаршафите бяха съвсем обикновени, но ако беше толкова уморена, колкото мен, тогава щеше да спи и на домашнотъкани чаршафи. Внесоха корито за баня, подплатиха го с чаршафи, за да я предпазят от отцепилите се трески, и го напълниха с гореща вода. Намериха и няколко стари рокли, които беше оставила при последното си идване в тази къща, и ги подредиха на леглото да си избере.

— Можеш да си вървиш — каза ми тя, когато смъкна слугинското наметало от раменете си, хвърли го на пода и се обърна с гръб, та прислужницата да ѝ развърже връзките на роклята. — Намери нещо да хапнеш и направо си лягай. Сигурно си изтощена.

— Благодаря ви — казах, като се заклатушках към вратата с измъчените си от ездата крака.

— И, Хана?

— Да, лейди... Да, ваше величество?

— Който и да ти е плащал надниците, докато беше в моята свита, и каквото и да са се надявали да спечелят от това — днес ти се държа като моя добра приятелка. Няма да го забравя.

Спрях, мислейки си за двете писма, които бях написала до лорд Робърт, и които щяха да го накарат да тръгне неотклонно по петите ни, мислейки си какво щеше да стане с тази решителна, амбициозна жена, когато той ни настигнеше; мислейки си, че той със сигурност щеше да ни залови тук, тъй като аз му бях съобщила точно къде да дойде, и

тогава нея я чакаше Тауър, а вероятно и смърт по обвинение в държавна измяна. Бях шпионка в нейното домакинство и най-лъжовна приятелка. Бях олицетворение на безчестието, и тя беше разбрала донякъде това: но не можеше дори да си представи лъжовността, която ми беше станала втора природа.

Ако можех да ѝ се изповядам тогава, щях да го сторя. Думите бяха на езика ми, исках да ѝ кажа, че съм изпратена в нейното домакинство, за да работя против нея: но че сега, когато я познавах, и я бях обикнала, бих направила всичко, за да ѝ служа. Исках да ѝ кажа, че Робърт Дъдли бе мой господар и винаги щях да съм длъжна да правя всичко, което поискаше от мен. Исках да ѝ кажа, че всичко, което правех, сякаш винаги беше изпълнено с противоречия: черно и бяло, любов и страх, всичко наведнъж.

Но не можех да кажа нищо, бях възпитана да пазя тайните под лъжливия си език, затова просто паднах на едно коляно пред нея и сведох глава.

Тя не ми поднесе ръката си за целувка, както би направила една кралица. Положи длан върху главата ми, както правеше някога собствената ми майка, и каза:

— Бог да те благослови, Хана, и да те запази от греха.

В този момент, точно при тази проява на нежност, при самото докосване на майчинската ѝ ръка, почувствах как сълзите набъбват в очите ми; и аз излязох от стаята, качих се в собствената си малка таванска стая и в леглото си, без да се измия или да вечерям, за да не би някой да ме види как плача като малко момиче, каквото все още бях.

От три дни бяхме в Кенингхол, нащрек и готови за обсада, но лорд Робърт и кавалерийският му отряд все още не идваха. Благородниците от околността на имението се стекоха заедно със слугите и сродниците си, някои — въоръжени, някои бяха довели ковачи, за да изработят копия и пики от ножовете за подрязване на дървета, лопатите и сърповете, които носеха със себе си. Лейди Мери се провъзгласи за кралица в голямата зала, въпреки съветите на някои по-предпазливи мъже, и открито отхвърли умолителното писмо на испанския посланик. Той ѝ бе писал, за да ѝ каже, че брат ѝ е мъртъв, че Нортъмбърланд е непобедим, и че тя трябва да започне преговори с

него, докато чичо ѝ в Испания щял да направи всичко по силите си, за да я спаси от скалъпеното обвинение в държавна измяна и смъртната присъда, която със сигурност щеше да последва. Тази част от писмото извика на лицето ѝ мрачно изражение, но имаше и още по-лошо.

Той я предупреждаваше, че Нортъмбърланд е изпратил бойни кораби във френските води отвъд Норфолк, най-вече за да попречат на испанските кораби да я спасят и да я отведат на безопасно място. За нея не можеше да има път за бягство, императорът не можеше дори да се опита да я спаси. Тя трябваше да се предаде на херцога, да се откаже от претенциите си към короната, и да се остави на милостта му.

— Какво виждаш, Хана? — попита ме тя. Беше ранна сутрин, и тя току-що се беше върнала от литургия, с все още омотана около пръстите си броеница, с чело, все още влажно от светена вода. За нея сутринта беше лоша, лицето ѝ, понякога толкова озарявано от надеждата, сега беше сиво и уморено. Сякаш се бе поболяла от самия страх.

Поклатих глава:

— Имала съм видение за вас само веднъж, ваше величество, и тогава бях сигурна, че ще бъдете кралица. И сега сте. Оттогава не съм имала никакво видение.

— Сега наистина съм кралица — каза тя иронично. — Поне самата аз се провъзгласих за кралица. Искан ми се да ми беше казала колко дълго ще продължи това, и дали някой друг ще се съгласи с мен.

— Искан ми се да можех — казах искрено. — Какво ще правим?

— Съветват ме да се предам — каза тя простишно. — Съветниците, на които съм се доверявала цял живот, испанците — моите приближени, единствените приятели на майка ми. Всички те ми казват, че ще бъда екзекутирана, ако продължавам да действам по този начин, че това е битка, която не мога да спечеля. Херцогът владее Тауър, държи Лондон, държи страната, държи бойните кораби в морето и цяла армия от последователи, както и кралската гвардия. Той има на свое разположение всички пари в монетния двор, разполага с всички оръжия на страната в Тауър. Аз имам само този замък, това единствено село, тази шепа лоялни мъже и техните вили за сено. А някъде там, навън, е лорд Робърт с неговия отряд, който идва към нас.

— Не можем ли да избягаме? — попитах.

Тя поклати глава:

— Не достатъчно бързо, не достатъчно надалече. Ако тогава бях успяла да се кача на някой испански боен кораб, може би... но херцогът е разположил английски бойни кораби в морето между това място тук и Франция, той беше готов, а аз бях неподготвена. Хваната съм в капан.

Спомних си картата на Джон Дий, разгърната в кабинета на херцога, и малките пулове, които обозначаваха войниците и моряците на корабите край цял Норфолк, и лейди Мери, хваната като в капан наред тях.

— Ще се наложи ли да се предадете? — прошепнах.

Бях помислила, че е изплашена: но при въпроса ми руменината нахлу в бузите ѝ, и тя се усмихна, сякаш бях предложила предизвикателство, някаква рискована игра.

— Знаеш ли, проклета да съм, ако го сторя! — зарече се тя. Засмя се на глас, сякаш ставаше дума за залог по време на турнир, а не за собствения ѝ живот, заложен на карта. — Прекарах целия си живот в бягане, лъжи и криене. Поне веднъж, *поне веднъж* би трябвало да изпитам щастието да потегля под собствения си флаг и да се изправя срещу мъжете, които ме отхвърлиха, отрекоха правото ми и отхвърлиха властта на църквата и на самия Бог.

Почувствах как и собственият ми дух се повдига пред нейния ентусиазъм.

— Милейди... ваше величество! — заекнах.

Тя се обърна към мен с бляскава усмивка:

— Защо не? — каза. — Защо поне веднъж да не се бия като мъж и да се опълча срещу тях?

— Но дали можете да спечелите? — попитах безизразно.

Тя сви рамене в напълно испански жест.

— О! Не е вероятно! — Тя ми се усмихна, сякаш беше истински развеселена от отчаяния избор пред себе си. — Но, Хана, аз бях унижена и стъпкана в прахта от тези мъже, които сега искат да поставят една жена без кралска кръв, каквато е лейди Джейн, пред мен. Веднъж вече предпочетоха Елизабет пред мен. Накараха ме да ѝ прислужвам като нейна придворна дама в детската ѝ стая. А сега аз имам своята възможност. Мога да се бия с тях, вместо да им се кланям. Мога да загина в битка с тях, вместо да пълзя към тях, молейки се за живота си. Тъй като виждам положението по този начин, всъщност

нямам избор. И благодаря на Бога, че за мен няма по-добър избор от това, да вдигна знамето си и да се бия за бащиния си трон и за майчината си чест, за моето наследство. А трябва да мисля също и за Елизабет. Трябва да подсигурия безопасността ѝ. Трябва да ѝ предам нейното наследство. Тя е моя сестра, аз нося отговорност за нея. Аз ѝ писах, за да я повикам да дойде тук, да бъде в безопасност. Обещах ѝ убежище, и ще се боря за нашето наследство.

Лейди Мери събра броеницата в късите си пръсти, напомнящи на пръстите на работник, пхна я в джоба на роклята си и закрачи към вратата на голямата зала, където нейната войска от благородници и войници закусваше. Тя влезе в залата и се качи на подиума.

— Днес потегляме — оповести тя, достатъчно високо и ясно, за да я чуе и най-маловажният човек в дъното на залата. — Отиваме във Фрамлингъм, на един ден път с кон оттук, не повече. Ще издигна знамето си там. Ако успеем да стигнем замъка преди лорд Робърт, можем да го удържим в обсада. Можем да го удържаме в продължение на месеци. Мога да водя битка оттам. Мога да събера войска.

Понесе се шепот, изпълнен първо с изненада, а после — с одобрение.

— Доверете ми се! — нареди им тя. — Няма да ви предам. Аз се провъзгласих за ваша кралица и вие ще ме видите на трона, а тогава аз ще си спомня кой е бил тук днес. Ще си спомня и ще бъдете многократно възнаградени, задето сте изпълнили дълга си към истинската кралица на Англия.

Надигна се дълбок нисък рев, какъвто лесно надават мъже, които току-що са се нахранили добре. Открих, че коленете ми треперят при вида на куража ѝ. Тя се отправи тържествено към вратата в дъното на залата, а аз скочих неуверено пред нея и ѝ отворих.

— А къде е той? — попитах. Не беше нужно да ѝ казвам за кого питам.

— О, недалеч оттук — каза мрачно лейди Мери. — Казаха ми, че е на юг от Кингс Лин. Нещо трябва да го е забавило, можеше да ни залови тук, ако беше дошъл веднага. Но не мога да получа новини за него. Не знам къде е със сигурност.

— Ще се досети ли, че отиваме във Фрамлингъм? — попитах, мислейки си за бележката, която му бях изпратила, и в която се

казваше, че лейди Мери е тръгнала насам, изписано спираловидно върху хартията, като навита на кълбо змия.

Тя спря на прага и погледна назад към мен:

— На подобно събиране със сигурност ще се намери някой, който ще се измъкне и ще му съобщи. В лагера винаги има шпионин. Не мислиш ли така, Хана?

За миг си помислих, че ми е заложила капан. Вдигнах поглед към нея: лъжите бяха пресушили гърлото ми, момичешкото ми лице бледнееше.

— Шпионин ли? — изрекох с треперещ глас. Вдигнах ръка към бузата си и я разтърках силно.

Тя кимна:

— Никога не се доверявам на никого. Винаги знам, че около мен има шпиони. И ако ти беше такова момиче, каквото съм била аз, щеше да си научила същото. След като моят баща изпрати майка ми далече от мен, около мен не остана човек, който да не се опита да ме убеди, че Ан Болейн е истинска кралица, а нейното копеле — истинската престолонаследница. Херцогът на Норфолк ми крещя в лицето, че ако ми бил баща, щял да удря главата ми в стената, докато ми изтече мозъкът. Накараха ме да се отрека от майка си, накараха ме да се отрека от вярата си, заплашиха ме със смърт на ешафода като Томас Мор и епископ Фишър — мъже, които познавах и обичах. Бях момиче на двайсет години, а те ме накараха да обявя себе си за копеле, а вярата си — за ерес.

— После, изведнъж, през един летен ден, Ан умря и те заговориха само за кралица Джейн и нейното дете, Едуард, и Елизабет вече не беше моя неприятелка, а дете без майка, забравена дъщеря, точно като мен. После другите кралици... — тя почти се усмихна. — Една след друга, още три жени дойдоха при мен и ми се нареждаше да правя реверанси на всяка от тях като на кралица, и да я наричам „майко“, и никоя от тях не се доближи до сърцето ми. През това дълго време аз се научих да не вярвам и на една дума, изречена от който и да е мъж, и нито за миг дори да не се вслушвам в думите на някоя жена. Последната жена, която обичах, бе моята майка. Последния мъж, на когото се доверих, беше баща ми. А той я унищожи, и тя умря от разбито сърце, така че какво трябваше да мисля? Дали някога отново ще бъда жена, която ще може да се доверява?

Тя млъкна рязко и ме погледна:

— Сърцето ми беше сломено, когато бях на малко повече от двайсет години — каза тя и добави зачудено: — А знаеш ли, едва сега започвам наистина да мисля, че за мен може и да има живот.

Тя се усмихна:

— О, Хана! — въздъхна и ме потупа по бузата. — Недей да изглеждаш толкова мрачна. Всичко това беше отдавна, и ако успеем да възтържествуваме в тази авантюра, тогава моята история ще има щастлив край. Ще си върна майчиния трон, ще нося нейните накити. Ще видя паметта ѝ почетена, а тя ще погледне надолу от небето и ще види дъщеря си на трона, който бях родена да наследя. Трябва да се смятам за щастлива жена. Нима не разбираш?

Усмигнах се смутено.

— Какво има? — попита тя.

Преглътнах сухо.

— Страхувам се — признах. — Съжалявам.

Тя кимна.

— Всички се страхуваме — каза искрено тя. — Аз също. Слез и си избери кон от конюшната и ботуши за езда. Днес ние сме армия в поход. Дано даде Господ да успеем да стигнем до Фрамлингъм, без да се натъкнем на лорд Робърт и неговите хора.

Мери издигна знамето си в замъка Фрамлингъм — крепост, която не можеше да се мери с никоя друга в Англия — и за нейна почуда половината благородници от околността се появиха на кон и пеш, за да се закълнат във вярност към нея и да искат смърт за бунтовниците. Вървах редом с нея, когато тя тръгна край гъстите редици на мъжете, благодари им за това, че са дошли при нея, и се закле да им бъде истинска и достойна кралица.

Най-сетне получихме вести от Лондон. Съобщението за смъртта на крал Едуард бе направено срамно късно. След като клетото момче бе умряло, херцогът бе държал трупа скрит в стаята му, докато мастилото върху завещанието му засъхваше, а влиятелните мъже в страната обмисляха кое решение е в техен най-голям интерес. Наложило се беше свекърът на лейди Джейн Грей да я завлече до трона. Казваха, че плакала много горчиво и казвала, че не може да бъде

кралица, и че лейди Мери е законната кралица, както знаеха всички. Това не я спасило от съдбата ѝ. Те разстлали брокатения балдахин над сведената ѝ глава, коленичили пред нея въпреки съзливите ѝ протести, а херцогът на Нортъмбърланд я провъзгласил за кралица и склонил пред нея лукавата си глава.

Страната бе въввлечена в гражданска война, насочена срещу нас, предателите. Лейди Елизабет не беше отговорила на предупрежденията на лейди Мери, нито беше дошла да се присъедини към нас във Фрамлингъм. Когато бе научила новината за смъртта на брат си, тя се разболяла и сега била толкова зле, че дори не можела да прочете писмата си. Когато научи за това, лейди Мери се извърна за миг да скрие оскърбеното си изражение. Беше разчитала на подкрепата на Елизабет — да бъдат двете принцеси заедно, бранещи завещанието на баща си — и сама бе обещала, че ще пази младата си сестра. Това, че Елизабет предпочиташе да се крие под завивките на леглото, вместо да побърза да отиде при сестра си, беше удар както по каузата на Мери, така и по сърцето ѝ.

Научихме, че замъкът Уиндзор бил укрепен и подсигурен за обсада, оръдията в Тауър били готови за битка и обърнати към сушата, а кралица Джейн се настанила в кралските апартаменти в Тауър. Твърдяха, че заключвала голямата порта всяка нощ, за да попречи на някой от придворните си да се измъкне — една насила поставена на престола кралица, с държан насила двор.

Самият Нортъмбърланд, закаленият в битки ветеран, беше събрал армия и пристигаше, за да се добере до нашата лейди Мери, която сега беше официално обявена за изменница срещу кралица Джейн. „Кралица Джейн, как не!“, възкликна раздражено Джейн Дормър. Кралският съвет беше наредил арестуването на лейди Мери за държавна измяна, беше обявена цена за главата ѝ като предателка. Тя беше сама в цяла Англия. Беше се разбунтувала срещу една провъзгласена кралица, беше извън закона. Дори чичо ѝ, испанският император, отказваше да я подкрепи.

Никой не знаеше колко войници има Нортъмбърланд под свое командване, никой не знаеше колко дълго можем да издържим във Фрамлингъм. Той щеше да се присъедини към конния отряд на лорд Робърт, а после двамата щяха да тръгнат срещу лейди Мери: начело на

добре обучени, добре платени войници, опитни бойци, вдигнали се срещу една жена и зле организиран лагер от доброволци.

И все пак, всеки ден от близките околности пристигаха още мъже, които се кълнях, че ще се бият за законната кралица. Моряците от бойните кораби, пуснали котва в Ярмът, които бяха получили заповеди да отплават, за да нападнат всички испански кораби, които биха могли да се навъртат по-далеч от брега, дошли да я спасят, се бяха разбунтували срещу командирите си, и казваха, че тя не трябва да напуска страната: не защото ѝ препречваха пътя за бягство, а защото бе редно тя да се възкачи на престола. Те изоставиха корабите и навлязоха във вътрешността на сушата, за да ни подкрепят: а бяха истинска войска, привикнала към битки. Влязоха в замъка в редици, много различни от нашата размъкната сбирщина полски работници. Веднага започнаха да учат мъжете, събрани в замъка, как да се бият, и да ги обучават на правилата на сражението: атаката, отклоняването, отстъплението. Наблюдавах ги как пристигат, наблюдавах ги и как заемат позиции, и за първи път си помислих, че лейди Мери може и да успее да се спаси от плен.

Тя определи служител, който разпрати каруци да докарат храна за импровизираната армия, която сега се разполагаше на лагер навсякъде около замъка. Определи строителни групи да поправят голямата стена, свързваща отделните укрепления. Разпрати снабдителни групи да измолят и вземат назаем оръжия. Всеки ден по зазоряване и по здрач изпращаше съгледвачи във всички посоки, за да се опитат да открият армията на херцога и лорд Робърт, приближаващи тихомълком към нас.

Всеки ден тя правеше преглед на войските и им обещавахе благодарността си и по-солидна награда, ако останат при нея и удържат позициите, а всеки следобед обхождаше бойниците по протежение на яката стена, която опасваше непристъпния замък, и се взираше към пътя за Лондон да зърне облака прах, който щеше да ѝ подсказва, че най-могъщият мъж в Англия препуска насам начело на армията си, поел срещу нея.

Мнозина съветници казваха на лейди Мери, че не може да спечели такава битка при очевидните предимства на херцога. Обикновено слушах уверените им предричания и се питах дали ще е по-безопасно за мен да се измъкна сега, преди сблъсъка, който сигурно

щеше да завърши с поражение. Херцогът бе видял дузина битки, беше се сражавал и удържал надмощие на бойното поле и в залата на съвета. Беше изковал съюз с Франция и можеше да поведе френски войски срещу нас, ако не ни победеше веднага, и тогава французи щяха да отнемат живота на англичани, французи щяха да се сражават на английска земя, и за всичко щеше да е виновна тя. Ужасите на Войните на Розите, когато брат беше въстанал срещу брата, щяха да се повторят отново, ако лейди Мери не проявеше разум и не се предадеше.

Но после, в средата на юли, всички планове на херцога се провалиха. Всички негови съюзи и съглашения не можаха да устоят срещу убеждението, което хранеше всеки англичанин — че Мери, дъщерята на Хенри, беше законната кралица. Нортъмбърланд беше мразен от мнозина и бе ясно, че щеше да управлява чрез Джейн, както беше управлявал чрез Едуард. Народът на Англия, от лордовете до обикновените хора без благороднически произход, възропта, а после се обяви против него.

Споразумението, което бе скърпил, за да втъче кралица Джейн в тъканта на Англия, изцяло се беше разпаднало. Все повече и повече хора се обявяваха открито в подкрепа на лейди Мери, все повече и повече мъже тайно напускаха войската на херцога. Самият лорд Робърт бе разгромен от армия разярени граждани, които просто наизскачали от разораните ниви, като се кълнели, че ще защитят законната кралица. Лорд Робърт се обяви в подкрепа на лейди Мери и изостави баща си, но въпреки промяната на убежденията си, беше пленен при Бъри от граждани, които го обявиха за предател. Самият херцог, хванат като в капан в Кеймбридж, с армия, стапяща се като утринна мъгла, внезапно обяви, че също е на страната на лейди Мери и ѝ изпрати съобщение, в което обясняваше, че винаги се е опитвал да направи само това, което е най-добро за кралството.

— Какво означава това? — попитах я, като видях писмото да трепери толкова силно в ръката ѝ, че едва успяваше да чете.

— Означава, че спечелих — каза тя простичко. — Спечелих по право, според утвърденото право, а не чрез битка. Аз съм кралица и избраница на народа. Въпреки самия херцог, хората казаха думата си и аз съм кралицата, която те искат.

— А какво ще стане с херцога? — попитах, като си мислех за сина му, лорд Робърт, който бе някъде в плен.

— Той е предател — каза тя със студени очи. — Какво мислиш, че щеше да стане с мен, ако бях изгубила?

Не казах нищо. Почаках за миг, времето, достатъчно за един удар на сърцето, на едно момичешко сърце.

— А какво ще стане с лорд Робърт? — попитах със съвсем слаб глас.

Лейди Мери се обърна:

— Той е предател, и син на предател. Какво мислиш, че ще стане с него?

Лейди Мери взе големия си кон и, възседнала го странично, потегли по пътя към Лондон, следвана от хиляда, или може би две хиляди души, а техните васали, прислужници и последователи вървяха пеш зад тях. Лейди Мери беше начело на силна армия, придружавана само от придворните си дами и от мен, нейния шут.

Когато поглеждах назад, виждах прахта, надигаща се под копитата на конете и тропачите крака на войниците, която се носеше като воал над зреещите ниви. Когато минавахме през села, от вратите на домовете си тичешком излизаха мъже, със сърпове или градински брадви в ръце, вливаха се в редиците на армията и нагаждаха стъпката си към тази на маршируващите войници. Жените махаха ликуващо с ръце, а някои от тях изтичваха навън с цветя за лейди Мери или хвърляха рози на пътя пред коня ѝ. Лейди Мери, в стария си червен костюм за езда, с високо вдигната глава, яздеше едрия си кон като рицар, който се отправя в битка, като кралица, отправила се да предяви претенциите си за онова, което ѝ принадлежи. Яздеше като принцеса от книга с приказки, която най-сетне получава всичко, което ѝ се полага. Тя беше спечелила най-голямата победа в живота си само чрез своята решителност и кураж, и наградата ѝ бе обожанието на хората, които щеше да управлява.

Всички мислеха, че нейното идване на престола ще означава завръщането на добрите години, богатите реколти, топлото време, и краят на непрекъснатите епидемии от чума, потна болест и простуда. Всички мислеха, че тя ще възстанови богатството на църквата, красотата на параклисите и сигурността на вярата. Всички помнеха добротата и красотата на нейната майка, която беше кралица на Англия

по-дълго, отколкото е била принцеса на Испания, която бе съпругата, която кралят беше обичал най-дълго и най-много, и която бе умряла, мълвейки благословии за него, макар че той я беше изоставил. Всички се радваха да видят как нейната дъщеря язди към трона на майка си със златистата шапчица на главата и с армията си от верни хора зад гърба си, чиито грейнали щастливи лица показваха на света, че се гордеят да служат на такава принцеса и да я отведат до нейната столица, която дори в този миг се обявяваше в нейна подкрепа и биеше камбаните на всички камбанарии, за да я приветства с „добре дошла“.

По пътя към Лондон написах бележка за лорд Робърт и я преведох на кода, който ми беше дал. Тя гласеше: „Ще бъдете съден за държавна измяна и екзекутиран. Моля ви, милорд, бягайте. Моля ви, милорд, бягайте.“ Пъхнах я в огъня на огнището в един хан и я гледах как изгаря и почернява, а после взех ръжена и я смачках, докато се превърна в черна пепел. Нямаше начин да успея да му предам предупреждението, а и в действителност той нямаше нужда от предупреждение.

Той знаеше рисковете, които поема, и сигурно ги е съзнавал и когато бе претърпял поражение и се беше предал в Бъри. Щеше да съзнава и сега, където и да беше, независимо дали в затвора на някое малко градче, изложен на подигравките на мъже, които само преди месец бяха готови да целуват обувката му, или вече в Тауър, че вече е мъртъв, обречен. Беше извършил предателство срещу законната наследница на трона, а държавната измяна се наказваше със смърт: обесване, докато осъденият изгубеше сваяст, идвайки отново на себе си от шока на агонията, когато палачът разрежеше стомаха му и издърпаше червата от разрязания му корем пред очите му, така че последното нещо, което щеше да види в живота си, бяха собствените му пулсиращи вътрешности, а след това щяха да го разсекат, като първо отсекаат главата от тялото му, а след това насякат тялото му на четири, щяха да набучат красивата му глава на кол за назидание на другите и разпратят късовете от разчлененото му тяло на четирите края на града. Това беше най-ужасната смърт, пред която може да се изправи човек, почти толкова ужасна, колкото да бъдеш изгорен жив — смърт, която именно на мен беше добре позната.

Не заплаках за него, докато яздехме към Лондон. Бях младо момиче, но бях видяла достатъчно смърт и познала достатъчно страх,

за да съм се научила да не плача от скръб. Но открих, че не мога да спя нощем, през нито една нощ, от чудене къде ли беше лорд Робърт и дали някога ще го видя отново, и дали той някога ще ми прости, че влязох в столицата на Англия, докато тълпите ликуваха и крещяха благословии, редом с жената, която го бе победила така безспорно, и която щеше да се погрижи той и цялото му семейство да бъдат унищожени.

Лейди Елизабет, твърде болна да стане от леглото си в дните на опасност, успя да стигне до Лондон преди нас.

— Това момиче е винаги първо, където и да отиде — каза ми кисело Джейн Дормър.

Лейди Елизабет се зададе на кон от града да ни посрещне, начело на хиляда души, всички облечени в зелено и бяло, цветовете на Тюдорите, яздейки в пълния си блясък, сякаш никога не се беше поболявала от ужас и не се беше крила в леглото. Тя излезе, сякаш бе кметът на Лондон, дошъл да ни връчи ключовете на града, докато навсякъде около нея, подобно на камбанен звън, отекваха ликуващите възгласи на лондончани, провикващи се: „Бог да ви благослови!“ към двете принцеси.

Дръпнах юздите на коня си и изостанах малко назад, за да мога да я виждам. Копнеех да я видя отново още откакто лейди Мери беше говорила за нея с такава любяща привързаност, още откакто Уил Сомърс я беше сравнил с коза: в един миг — горе, в следващия — долу. Спомних си бързо мярналата се зелена пола, подканващо наклонената червенокоса глава на фона на тъмната кора на дървото, момичето в градината, което бях видяла да бяга от доведения си баща, полагайки всъщност усилия той да я хване. Бях изпълнена с отчаяно любопитство да видя как се беше променило това момиче.

Момичето на коня нямаше нищо общо с образа на детето, грейнало от невинност, което беше описала лейди Мери, нищо общо с жертвата на обстоятелствата, която Уил си беше представял, и въпреки това не бе и пресметливата сирена, която Джейн Дормър мразеше. Видях жена, поела към съдбата си с пълна увереност. Беше млада, само на деветнайсет години, и въпреки това беше внушителна. Веднага видях, че тя бе подредила кавалкадата — тя познаваше въздействието

на външния вид и притежаваше уменията да постига най-доброто в това отношение. Беше избрала зеления цвят на дрехата си така, че да подхожда на пламтящия медночервен цвят на косата ѝ, която тя носеше разпусната под зелената си шапчица, сякаш за да изтъкне младостта и девическата си свежест редом до по-възрастната си сестра, стара мома. Зеленото и бялото бяха цветовете на Тюдорите, които бе носил баща ѝ, и никой, който погледнеше високото ѝ чело и червените ѝ коси, не можеше да се усъмни кой е баща ѝ. Мъжете, които яздеха най-близо до нея като нейни телохранители, бяха избрани, без съмнение, заради външността си. До нея нямаше нито един мъж, който да не бе забележително красив. Онези със скучна и обикновена външност до един бяха разпръснати по-назад в свитата ѝ. С придворните дами беше точно обратното: нямаше нито една, която да затъмнява нейния блясък — умен избор, но такъв, какъвто би направила само кокетка. Тя яздеше бял скопен кон, едро животно, почти толкова внушително, както бойният кон на някой мъж, и седеше върху него така, сякаш беше родена да язди, сякаш изпитваше радост да овладява силата на животното. Тя сияеше от здраве, младост и жизненост, грееше с блясъка на успеха. На фона на нейната лъчезарност, лейди Мери, изтощена от напрежението през последните два месеца, отиваше на второ място.

Свитата на лейди Елизабет спря на място пред нас и лейди Мери понечи да слезе, но лейди Елизабет скочи от коня си, сякаш цял живот беше чакала този миг, сякаш никога не се беше крила в леглото, гризейки нокти, питайки се какво ще стане в следващия миг. При вида ѝ лицето на лейди Мери грейна — така се усмихва майка, когато вижда детето си. Явно видът на Елизабет, яздеца в целия си блясък, бе събудил у сестра ѝ чиста и безкористна радост. Лейди Мери протегна ръце, Елизабет се хвърли в прегръдката ѝ и лейди Мери я целуна топло. Те останаха прегърнати за миг, изучавайки взаимно лицата си, и аз разбрах, когато ясният поглед на Елизабет срещна честните очи на Мери, че моята господарка е лишена от уменията да прозре през прословутия чар на Тюдорите до тяхното прословуто двуличие, което се криеше отдолу.

Лейди Мери се обърна към спътниците на Елизабет, подаде им ръката си и целуна всеки от тях по бузата, за да им благодари, че са правили компания на Елизабет и са ни устроили такова величествено

посрещане в Лондон. Лейди Мери хвана лейди Елизабет под ръка, и отново огледа лицето ѝ. Не би могла да се усъмни, че Елизабет е добре — момичето сияеше от здраве и енергия, — но въпреки това чух няколко прошепнати уверения за отпадналостта на Елизабет, за някакво подуване на корема ѝ и главоболие, и за тайнствената болест, която я бе приковала към леглото, неспособна да помръдне, докато лейди Мери се беше изправила сама пред собствения си страх, и беше вдигнала страната на оръжие и се беше готвила да се бие за завещанието на баща им.

Елизабет приветства сестра си с добре дошла в града и я поздрави за голямата ѝ победа.

— Това е победа на сърцата — каза тя. — Вие сте кралица на сърцата на вашия народ, такъв е единственият начин да се управлява тази страна.

— Наша победа — веднага каза великодушно лейди Мери. — Нортъмбърланд щеше да убие и двете ни, и вас, както и мен. Аз спечелих правото и на двете ни да вземем своето наследство. Ти отново ще бъдеш призната принцеса, моя сестра и моя наследница, и ще яздиш редом с мен, когато вляза в Лондон.

— Ваше величество ми оказва твърде голяма чест — каза сладко Елизабет.

— Наистина — изрече Джейн Дормър с подобен на съскане шепот до мен. — Лукаво копеле.

Лейди Мери даде сигнал за възсядане на конете и Елизабет се обърна към коня си, докато нейният коняр ѝ помагаше да се качи на седлото. Тя се извърна и се усмихна на всички ни: видя ме, възседнала коня по мъжки, облечена в ливреята си на паж, и погледът ѝ се плъзна покрай мен, напълно незаинтересован. Не разпозна в мое лице детето, което я беше видяло с Том Сиймор в градината, толкова отдавна.

Но аз се интересувах от нея. Още откакто я бях зърнала за първи път, облегната на дървото като обикновена уличница, образът ѝ витаеше в паметта ми. В нея имаше нещо, което напълно ме заплениваше. Първият нейн образ, който бях зърнала, беше този на лекомислено момиче, на кокетка, на дъщеря, флиртуваща със съпруга на майка си, но у нея винаги беше имало нещо повече. Тя беше преживяла екзекуцията на любимия си, беше избегнала опасността на дузина интриги. Беше овладяла поривите си, беше играла ролята на

придворна умело и опитно, не като момиче. Беше се превърнала в любимата сестра на своя брат — протестантската принцеса. Беше останала извън заговорите в двора, и въпреки това бе научила цената на всеки човек до последното пени. Усмивката ѝ беше напълно безгрижна, смехът ѝ — лек като птича песен: но тъмният ѝ поглед беше зорък като на котка, на която нищо не убягва.

Исках да знам абсолютно всичко за нея, да открия всичко, което вършеше, изричаше и мислеше. Исках да знам дали поръбваше сама фустите си, исках да узная кой колосваше надиплената ѝ яка. Исках да зная колко често мие буйната си, подобна на грива червена коса. Още щом я видях в зелената ѝ рокля начело на такава свита от мъже и жени, върху големия бял кон, видях жена, каквато един ден можех да мечтая да бъда. Жена, която беше горда с красотата си и красива в гордостта си, и аз копнеех, когато порасна, да се превърна в такава жена. Лейди Елизабет ми се струваше като нещо, в което шутът Хана можеше да се превърне. Толкова дълго бях нещастно момиче, а после толкова дълго — момче, и шут — от толкова отдавна, че няхах представа как да бъда жена — самата мисъл ме изпълваше със смут. Но когато видях лейди Елизабет, възседнала коня си, сияеща от красота и увереност, аз си помислих, че това е жената, каквато бих искала да бъда. Никога преди не бях виждала такова нещо. Това беше жена, която не търпеше никаква водеща до слабост девическа скромност, това беше жена, която изглеждаше така, сякаш може да предяви претенции за собственост над земята, по която стъпва.

Но тя не беше безочливо дръзка, въпреки червената коса и усмихнатото лице, и енергичните си движения. Тя проявяваше цялата скромност на млада жена, с косата бегла усмивка към мъжа, който я повдигаше, за да я качи отново на седлото, и кокетното обръщане на глава, докато улавяше юздите. Изглеждаше така, сякаш познаваше всички наслади на положението на млада жена, но не беше готова да приеме свързаните с него болки. Имаше вид на млада жена, която знае какво иска.

Преместих поглед от нея към лейди Мери, господарката, която бях обикнала, и си помислих, че за нея ще бъде по-добре, ако предприеме необходимото, за да омъжи лейди Елизабет веднага, и да я изпрати надалече. В никое домакинство не можеше да има покой с тази лудетина в него, и животът в никое кралство нямаше да бъде спокоен с

такава наследница, която пламтеше ярко редом до една старееца кралица.

[\[1\]](#) Евангелие от Марко, 12:11. — Бел.прев. [↑](#)

ЕСЕНТА НА 1553

Докато лейди Мери привикваше към новия си живот като нова кралица на Англия, осъзнах, че трябва да говоря с нея за собственото си бъдеще. Дойде септември и ми изплатиха надницата от сумите за домакински разходи на кралицата, сякаш наистина бях музикант или паж, или какъвто и да било от другите ѝ слуги. Очевидно бях заменила един господар за друг: кралят, за когото бях измолена като шут, беше мъртъв, господарят, който ме бе накарал да се закълна като негов васал, беше в Тауър, а лейди Мери, която се възползваше от услугите ми през цялото това лято, сега беше моя господарка. В противоречие с духа на времената — тъй като всички други в страната, изглежда, идваха в двора с протегната длан да я уверят, че тяхното село никога нямало да се обяви в нейна подкрепа, ако не били собствените им героични самотни усилия — аз реших, че навярно беше дошъл моментът да помоля да бъде освободена от кралска служба и да се върна при баща си.

Подбрах момента внимателно — точно след литургия, когато лейди Мери си тръгваше от параклиса в Ричмънд в настроение на тих възторг. За нея вдигането на нафората не беше просто празен театрален жест: то олицетворяваше присъствието на възкръсналия Бог, това се виждаше в очите ѝ и в блаженото спокойствие на усмивката ѝ. То ѝ действаше възвисяващо по начин, който бях виждала преди единствено у онези, които се посвещаваха на религията, водени от убежденията си. Тя приличаше повече на абатиса, отколкото на кралица, когато се върна от литургия, и именно тогава аз я настигнах и закрачих редом с нея.

— Ваше величество?

— Да, Хана? — усмихна ми се тя. — Имаш ли някакви мъдри слова за мен?

— Аз съм много необикновен шут — казах. — Твърде рядко изричам мъдри думи.

— Ти ми каза, че ще бъда кралица, и аз таях в сърцето си тази надежда в дните, когато ме преследваше страхът — каза тя. — Мога да почакам, докато дарът на Светия Дух те накара отново да проговориш.

— Точно затова исках да говоря с вас — казах неловко. — Управителят на вашето домакинство току-що ми плати...

Тя чакаше.

— Да не би да ти е платил по-малко от дължимото? — попита любезно тя.

— Не! Съвсем не! Не това исках да кажа! — възкликнах отчаяно. — Не, ваше величество. Това е първия път, в който ми платихте вие. Преди ми плащаше кралят. Но аз постъпих на служба при него, когато бях измолена за негов шут от херцога на Нортъмбърланд, който след това ме изпрати като компаньонка при вас. Просто се канех да кажа, че вие, ами... не е нужно да ме задържате, ако не искате.

Докато говорех, ние свърнахме и влязохме в личните й покои, и толкова по-добре, защото тя избухна в твърде неподобаващ за една кралица кикот.

— При това положение не си, така да се каже, задължителен реквизит?

Открих, че и аз се усмихвам.

— Моля ви, ваше величество, бях отнета от баща ми по прищявка на херцога, а след това — измолена за шут на краля. Оттогава съм във вашето домакинство, без вие да потърсите дори веднъж моята компания. Просто исках да кажа, че можете да ме освободите, знам, че никога не сте искали да дойда при вас.

Тя изведнъж се отрезви:

— Искаш ли да си отидеш у дома, Хана?

— Не особено, ваше величество — казах колебливо. — Много обичам баща си, но у дома аз съм негов писар и печатар. Разбира се, в двора е много по-приятно и интересно. — Не добавих условието — „стига да съм в безопасност тук“ — но този въпрос винаги беше най-важен за мен.

— Ти имаш годеник, нали?

— Да — казах, като побързах да отхвърля тази тема. — Но женитбата ни ще бъде чак след години.

Тя се усмихна на детинския ми отговор.

— Хана, би ли искала да останеш с мен? — попита мило тя.

Коленичих в краката ѝ, и отговорих от сърце.

— Да, бих искала — казах. Имах ѝ доверие, мислех, че може би ще бъда в безопасност с нея. — Но не мога да обеща, че ще ме спохожда Зрението.

— Знам това — каза тя любезно. — Това е дар на Светия Дух, който се проявява, когато сам избере, не очаквам да бъдеш мой астролог. Искам да бъдеш моята малка придворна дама, моята малка приятелка. Ще бъдеш ли това?

— Да, ваше величество, това би ми харесало — казах, и почувствах докосването на ръката ѝ върху главата си.

Тя замълча за миг, ръката ѝ се отпусна нежно, когато коленичих пред нея.

— Много рядко намирам човек, на когото мога да се доверя — каза тя тихо. — Знам, че постъпи в моето домакинство, платена от враговете ми: но мисля, че твоята дарба идва от Бог, и вярвам, че Бог те изпрати при мен. И сега ме обичаш, нали, Хана?

— Да, ваше величество — казах простичко. — Не мисля, че някой може да ви служи и да не ви обикне.

Тя се усмихна малко тъжно:

— О, възможно е — каза, и аз разбрах, че мисли за жените, служили в кралската детска стая, на които бяха плащали да обичат принцеса Елизабет и да унижават по-голямото дете. Тя свали ръката си от главата ми и почувствах как се отдръпва, и когато вдигнах очи, я видях да отива към прозореца, за да се загледа към градината. — Можеш да дойдеш с мен сега, и да ми правиш компания — каза тя тихо. — Трябва да говоря със сестра си.

Последвах я, докато вървеше през личните си покои към галерията, която се простираше нататък с изглед към реката. Нивите до една бяха ожънати и голи. Но жътвата не беше добра. По времето за прибиране на реколтата беше валяло, и ако не успееш да изсушат пшеницата, зърното щеше да изгние, нямаше да има достатъчно, за да стигне за зимата, и в страната щеше да настъпи глад. А след глада идваха болестите. За да бъдеш добра кралица на Англия под тези дъждовни небеса, трябваше да господстваш дори над самото време: а дори лейди Мери, която стоеше на колене пред своя Бог по цели часове всеки ден, не би могла да постигне това.

Прошумоля копринена фуста. Озърнах се и видях, че лейди Елизабет беше влязла в галерията от другия край. Младата жена забеляза присъствието ми и ми отправи дяволитата си усмивка, сякаш по някакъв начин бяхме съюзници. Почувствах се като едното от двете момичета, повикани да се явят пред строг учител, и открих, че ѝ се усмихвам в отговор. Елизабет умееше да прави това: можеше да си осигури нечие приятелство само с едно обръщане на главата. После насочи вниманието си към сестра си:

— Добре ли се чувства ваше величество?

Лейди Мери кимна, а после проговори хладно:

— Помолихте да ме видите.

Красивото бледо лице в миг стана сериозно и мрачно. Лейди Елизабет падна на колене, гъстата ѝ като грива медночервена коса се люшна около раменете ѝ, когато сведе глава напред.

— Сестро, боя се, че сте недоволна от мен.

Лейди Мери остана мълчалива за миг. Видях я как възпира едно бързо движение напред, за да повдигне своята полусестра. Вместо това запази разстоянието помежду им и хладния тон на гласа си:

— И следователно...? — попита тя.

— Не мога да разбера по какъв начин съм ви разгневила, освен ако причината не е, че храните съмнения относно моята религия — каза лейди Елизабет, все още със сведена глава в знак на покаяние.

— Не идвате на литургия — сурово отбеляза лейди Мери.

Главата с медночервените коси кимна.

— Знам. Това ли ви оскърбява?

— Разбира се! — отвърна лейди Мери. — Как мога да ви обичам като своя сестра, когато отхвърляте църквата?

— О! — ахна леко Елизабет. — Боях се, че е това. Но, сестро, вие не ме разбирате. Искам да идвам на литургия. Но се страхувах. Не исках да показвам невежеството си. Толкова е глупаво... но, виждате ли... не знам как да го правя. — Елизабет вдигна просълзено лице към сестра си. — Никой не ме е учил какво трябва да правя. Не съм възпитана в пътя на Вярата, както вие. Никой никога не ме е учил. Помните, аз бях отгледана в Хатфийлд, а след това живях с Катрин Пар, а тя беше изключително убедена протестантка. Как бих могла да усвоя нещата, които вие сте научили още в скута на майка си? Моля ви, сестро, моля ви, не ме винете за невежество, което нямаше как да

избегна. Когато бях малко момиче и живеехме заедно, вие не ме научихте на своята вяра.

— На мен самата ми бе забранено да я упражнявам! — възкликна лейди Мери.

— Следователно знаете какво беше за мен — каза убедително Елизабет. — Не ме винете за грешките на възпитанието ми, сестро.

— Сега можете да избирате — каза лейди Мери твърдо. — Сега живеете в свободен кралски двор. Можете да избирате.

Елизабет се поколеба.

— Мога ли да получа указания? — попита тя. — Можете ли да ми препоръчате неща, които би трябвало да прочета, може би ще ми позволите да говоря с изповедника ви? Има толкова много неща, които не разбирам. Ще ми помогне ли ваше величество? Ще ми посочи ли ваше величество правия път?

Беше невъзможно да не ѝ повярваш. Сълзите по бузите ѝ бяха съвсем истински, по лицето ѝ беше избила гореща руменина. Лейди Мери внимателно пристъпи напред, внимателно протегна ръка и я положи върху сведената глава на Елизабет. Младата жена потръпна под докосването ѝ.

— Моля ви, не ми се гневете, сестро — чух я да промълвява. — Сега съм сама в целия свят, нямам си никого освен вас.

Мери сложи ръце върху раменете на сестра си и я повдигна. Елизабет беше с половин глава по-висока от лейди Мери, но в тъгата ѝ главата ѝ бе клюмнала, а раменете — увиснали, затова се наложи да вдигне поглед към по-възрастната си сестра.

— О, Елизабет — прошепна Мери. — Ако си готова да изповядаш греховете си и да се обърнеш към истинската църква, ще бъда така безмерно щастлива. Всичко, което искам, всичко, което някога съм искала, е да видя тази страна, обърната в истинската вяра. И ако никога не се омъжа, и ако ти ме наследиш като още една кралица-дева, като още една католическа принцеса, какво кралство бихме могли да създадем тук заедно! Аз ще върна страната към истинската вяра, а ти ще ме наследиш и ще я запазиш под Божието напътствие.

— Амин за това, амин — прошепна Елизабет, и когато чух радостната искреност в гласа ѝ, си спомних колко често бях стояла в

църквата или на литургия и бях нашепвала „Амин“, и че колкото и сладък да бе този звук, той можеше да не означава нищо.

Тези дни не бяха леки за лейди Мери. Тя се готвеше за коронацията си, но Тауър, където кралете на Англия обикновено прекарваха нощта преди коронацията си, беше пълен с предатели, които бяха вдигнали оръжие срещу нея само преди броени месеци.

Съветниците ѝ, особено испанският посланик, ѝ казваха, че би трябвало незабавно да екзекутира всички, замесени в бунта. Оставени живи, те щяха само да се превърнат в знаме за недоволните; мъртви, скоро щяха да бъдат забравени.

— Не желая да петня ръцете си с кръвта на онова глупаво и лекомислено момиче — каза лейди Мери.

Лейди Джейн беше писала на братовчедка си и беше признала, че е сгрещила, заемайки трона, но че е действала под натиск.

— Познавам братовчедката Джейн — каза тихо лейди Мери на Джейн Дормър една вечер, докато музикантите дърпаха струните на инструментите си, а придворните се прозяваха и чакаха да дойде време да се оттеглят в леглата си. — Познавам я, откакто беше още момиче, познавам я почти толкова добре, колкото познавам Елизабет. Тя е изключително убедена протестантка, и е прекарала живота си, отдавайки се на учене. Тя е повече учен, отколкото момиче, непохватна като младо жребче и груба като францискански монах в убедеността си. Ние с нея не можем да постигнем съгласие по религиозните въпроси: но тя не храни никаква светска амбиция. Никога не би поставила себе си пред някого от назованите от баща ми наследници. Тя знаеше, че аз трябва да бъда кралица, никога не би ме отхвърлила. Този грях е сторен единствено от херцога на Нортъмбърланд и от бащата на Джейн, по споразумение помежду им.

— Не можете да помилвате всички — каза рязко Джейн Дормър. — А тя беше провъзгласена за кралица и сложена да седне под брокатения балдахин на трона. Не можете да се преструвате, че това не се е случило.

Лейди Мери кимна:

— Херцогът трябваше да умре — съгласи се тя. — Но с това нещата могат да приключат. Ще освободя бащата на Джейн, херцога на

Съфолк, а Джейн и съпругът ѝ Гилфорд могат да останат в Тауър, докато мине коронацията ми.

— А Робърт Дъдли? — попитах с възможно най-тих глас.

Тя се огледа и ме видя, седнала на стъпалата пред трона ѝ, с хрътката ѝ до мен.

— О, там ли си, малък шуте? — каза мило тя. — Да, предишният ти господар ще бъде съден за държавна измяна, но няма да бъде екзекутиран, а ще лежи в затвор, докато стане безопасно да го освободя. Това удовлетворява ли те?

— Както желае ваше величество — казах покорно, но сърцето ми подскочи от вълнение при мисълта, че той ще оцелее.

— Това няма да удовлетвори онези, които искат безопасността ви — безцеремонно изтъкна Джейн Дормър. — Как можете да живеете в мир, когато онези, които са готови да ви унищожат, все още ходят по тази земя? Как ще ги накарате да спрат кроежите си? Мислите ли, че те щяха да ви помилват и освободят, ако бяха спечелили?

Лейди Мери се усмихна и сложи ръка върху тази на най-добрата си приятелка:

— Джейн, този трон ми бе даден от Бога. Никой не мислеше, че ще преживея Кенингхол, никой не смяташе, че ще изляза от Фрамлингем, без да бъде даден дори един изстрел. И въпреки това аз влязох в Лондон с благословията на народа. Бог ме изпрати да бъда кралица. Ще проявявам Неговата милост винаги, когато мога. Дори към онези, които не я познават.

Изпратих бележка на баща си, че ще дойда на Архангеловден, събрах надниците си и тръгнах през притъмняващите улици към дома му. Закрачих без страх, обута в нови ботуши по мярка, и с малка сабя на хълбока. Носех ливреята на една обичана кралица, никой нямаше да ме закачи, а стореше ли го, благодарение на Уил Сомърс, можех да се защита.

Вратата на книжарницата беше затворена, през капациите на прозорците се процеждаше светлина на свещи, на улицата цареше спокойствие и тишина. Почуках на вратата и той я отвори предпазливо. Беше петък вечер, свещта за Шабат беше скрита под една кана под тезгяха и гореше със светия си пламък в тъмнината.

Когато влязох в стаята, видях, че баща ми е пребледнял и разбрах незабавно, както само един беглец разбира друг, че чукането на вратата го беше стреснало. Дори когато ме очакваше, дори когато не съществуваше причина за страх, сърцето му пропускаше удар, ако нощем на вратата се почукаше. Знаех, че с него е така, защото и с мен бе същото.

— Татко, това съм само аз — казах нежно и коленичих пред него, а той ме благослови и ме повдигна да стана.

— Значи, отново си на служба в кралския двор — каза той, като се усмихваше. — Наистина, как се подобрява съдбата ти, дъще.

— Тя е прекрасна жена — казах. — Така че съдбата ми се подобри не благодарение на мен. Отначало бях готова да избягам от службата при нея, ако можех да го сторя, и въпреки това сега бих предпочела да служа на нея, отколкото на всеки друг в страната.

— Би я предпочела дори пред лорд Робърт?

Хвърлих поглед към затворената врата:

— Вече не мога да му служа — казах. — Само пазачите в Тауър могат да му служат, и се моля да го правят добре.

Баща ми поклати глава:

— Спомням си го как дойде тук онзи ден — мъж, за когото можеш да си помислиш, че ще господства над половината свят, а сега...

— Тя няма да го екзекутира — казах. — Ще прояви милосърдие към всички, сега, когато херцогът е мъртъв.

Баща ми кимна:

— Опасни времена — каза той. — Мистър Дий отбеляза онзи ден, че опасните времена са топилната пещ, в която се ражда промяната.

— Виждал ли си го?

Баща ми кимна:

— Дойде да провери дали имам последните страници на един ръкопис, който притежава, или пък дали мога да му намеря друг екземпляр. Липсата е изключително неприятна. Купил книгата, и тя е предписание за извършването на алхимичен процес, но последните три страници липсват.

Усмигнах се:

— Рецепта за приготвяне на злато ли беше? И някак недовършена?

Баща ми се усмихна в отговор. Беше наша семейна шега, че бихме могли да си живеем като испански грандове с помощта на процесите от книгите по алхимия, които обещаваха да предоставят рецептата за философския камък, инструкциите за превръщането на обикновен метал в злато, създаването на еликсира за вечен живот. Баща ми имаше цели дузини книги по този въпрос и когато бях малка, го бях молила да ми ги покаже, за да можем да създадем камъка и да станем богати. Но това, което той ми показва, беше смайваща сбирка от загадки и рисунки, поеми, заклинания и молитви, в резултат от които никой не беше станал по-мъдър или по-богат. Мнозина мъже, мъже с блестящи умове, бяха купували книга след книга, опитвайки се да преведат загадките, които традиционно се използваха да укрият тайната на алхимията, но никой от тях така и не се беше върнал при нас, за да каже, че е открил тайната и сега ще живее вечно.

— Ако някой я открие някога, и съумее да направи злато, то това ще бъде Джон Дий — каза баща ми. — Той е много задълбочен учен и мислител.

— Знам това — казах, спомнила си за следобедите, в които бях седяла на високото столче и бях чела пасаж след пасаж на гръцки или латински, докато той превеждаше толкова бързо, колкото аз говорех, заобиколен от сечивата на занаята си. — Но мислиш ли, че може да прозира в бъдещето?

— Хана, този човек може да вижда зад ъглите! Създал е машина, която може да вижда над сградите или около тях. Може да предсказва движението на звездите, може да измерва и предсказва движенията на приливите и отливите, изработва карта на страната, която човек може да използва, за да се ориентира по цялата брегова линия.

— Да, виждала съм я — съгласих се, като си помислих, че за последно я видях върху писалището на враговете на кралицата. — Но той трябва да внимава кой използва работата му.

— Неговата работа е чиста наука — каза твърдо баща ми. — Не може да бъде обвиняван за начина, по който хората използват неговите изобретения. Той е велик човек, смъртта на неговия покровител не значи нищо. Ще го запомнят дълго след като херцогът и цялото му семейство бъдат забравени.

— Не и лорд Робърт — настоях аз.

— Дори той — уверено каза баща ми. — Казвам ти, дете, никога не съм срещал човек, който умее да чете и разбира думи, таблици, механически диаграми, дори шифри по-бързо от този Джон Дий. О! И за малко да забравя. Той поръча няколко книги да бъдат доставени на лорд Робърт в Тауър.

— Така ли? — попитах, с внезапно изострено внимание. — Да ги занеса ли на лорд Робърт?

— Веднага щом пристигнат — каза спокойно баща ми. — И, Хана, ако видиш лорд Робърт...

— Да?

— *Querida*, трябва да го помолиш да те освободи от службата ти при него и да се сбогуваш с него. Той е предател, осъден на смърт. Време е да се сбогувате.

Канех се да възразя, но баща ми вдигна ръка:

— Нареждам ти да го направиш, дъще — настоя. — Живеем в тази страна като крастави жаби под палешник. Не можем да изложим живота си на още по-голям риск. Трябва да се сбогуваш с него. Той е заклеймен предател. Не можем да бъдем свързвани с него.

Сведох глава.

— Такова е желанието и на Даниел.

При тези думи вдигнах глава.

— Защо, какво знае той за това?

Баща ми се усмихна:

— Този млад човек не е недосетлив, Хана.

— Той не живее в двора. Този свят му е непознат.

— Той ще стане много добър лекар — каза тихо баща ми. — Много нощи идва тук и чете книгите, посветени на билките и лекарствата. Изучава гръцките текстове върху здравето и болестите. Не бива да мислиш, че само защото не е испанец, той е невеж.

— Но той не може да знае нищо за уменията на мавританските лекари — казах. — А ти сам ми каза, че те били най-мъдрите на света. Че били научили всичко, на което имали да ги научат гърците, и стигнали дори по-далече.

— Да — призна баща ми. — Но той е сериозен млад човек, и работи усърдно, и има дарба да учи. Идва тук два пъти седмично да чете. И винаги пита за теб.

— Наистина ли?

Баща ми кимна.

— Нарича те своята принцеса — каза той.

За момент така се изненадах, че не можах да кажа нищо.

— Неговата принцеса?

— Да — каза баща ми, усмихвайки се на неразбирането ми. — Той говори за теб като млад влюбен мъж. Идва да ме види и ме пита: „Как е моята принцеса?“ — и има предвид теб, Хана.

Коронацията на моята господарка, лейди Мери, беше определена за първия ден на октомври. Целият двор, цял Лондон и цялата страна бяха прекарвали голяма част от лятото в подготовка за честванията, които най-сетне щяха да възкачат дъщерята на Хенри на неговия престол. В тълпите, редящи се от двете страни на лондонските улици, липсваха някои лица. Страхът на преданите протестанти, които не се доверяваха на искреното обещание за търпимост, дадено от кралицата, вече ги беше пропъдил в изгнание, и те бяха избягали отвъд морето. Намериха приятелски прием във Франция: традиционният враг на Англия отново се въоръжаваше против нея. Липсваха някои лица и от съвета на кралицата: баща ѝ сигурно би се запитал къде са сега някои от неговите фаворити. Част от тях се срамуваха от миналото си отношение към нея, някои протестанти не желяеха да ѝ служат, а други имаха благоприличието да си останат у дома, в същите тези домове, които бяха някогашни абатства. Но останалите хора от двора, града и околността се появиха с хиляди, за да приветстват новата кралица, кралицата, чиито права бяха защитавали срещу други, протестантски претенденти, кралицата католичка, чиято пламенна вяра познавах, и която въпреки това бяха предпочели пред всички останали.

Беше коронация като от приказките, първата, която виждах през живота си. Беше зрелище, напомнящо на сцена от някоя от книгите с истории на баща ми. Принцесата, в златна каляска, облечена в синьо кадифе, обточено с бял хермелин, премина по улиците на своя град. Къщите бяха окичени с гоблени, тя минаваше покрай фонтани, от които течеше вино, така че самият въздух беше наситен с топлия му замайващ аромат, покрай тълпите, които крещяха възторжено при вида на своята принцеса, своята кралица-дева, и спираше за миг край групи

деца, които пееха химни в прослава на жената, която се беше сражавала, за да бъде кралица, и отново връщаше на страната старата религия.

Във втората каляска беше протестантската принцеса, но приветствените възгласи в нейна чест не бяха нищо в сравнение с рева, който посрещаше дребничката кралица всеки път, щом каляската ѝ свърнеше зад някой ъгъл. Заедно с принцеса Елизабет пътуваше отхвърлената съпруга на Хенри, Ана Клев, по-дебела от всякога, с готова усмивка за тълпата, с очи, в които, стори ми се, проблясваше разбирането, което свързва оцелелите след тежки времена. А зад тази каляска се задаваха четирийсет и шест дами от двора и от околността, пеш, облечени в най-хубавите си дрехи, вече леко унили и забавили ход по времето, когато стигнахме от Уайтхол до Тауър.

Зад тях в процесията идваха дребните дворяни и служители, сред които бях и аз. Откакто бях дошла в Англия, смятах себе си за чужденка, за бегълка от един ужас, за който трябваше да се преструвам, че не ме засяга. Но когато вървах в шествието за коронацията на кралицата заедно с Уил Сомърс, остроумния шут, до мен, с жълтата си шапка на главата и със звънчето ми на шут върху пръчка в ръката ми, имах чувството, че съм си намерила мястото. Аз бях шутът на кралицата, съдбата ме беше довела да бъда там, с нея още от първия миг, когато я мамеха, по време на бягството ѝ, та чак до дръзкото ѝ провъзгласяване за кралица. Тя си беше спечелила трона, а аз бях спечелила мястото си до нея.

Не ме беше грижа, че бях определена за шут. Аз бях юродивата, известна с това, че притежава Зрението, известна с това, че бях предсказала деня, когато кралицата щеше да получи онова, което ѝ се полагаше по право. Някои дори се кръстеха, когато минавах край тях, признавайки силата, която ми беше дадена. Затова вървах напред с вдигната глава и не се страхувах, че всички онези очи, приковани върху мен, ще забележат маслинената ми кожа и тъмните коси и ще ме заклеймят като испанка или нещо още по-лошо. В този ден аз се смятах за англичанка, и при това — предана англичанка, доказала обичта си към своята кралица и към страната, която бях приела за своя нова родина, и се радвах да бъда такава.

Тази нощ спяхме в Тауър, а на другия ден лейди Мери беше коронясана за кралица на Англия: сестра ѝ Елизабет носеше шлейфа ѝ,

и първа коленичи пред нея и ѝ се закле във вярност. Едва виждах двете, бях притисната в дъното на Абатството, надзъртайки зад един благородник от двора, а и, във всеки случай, зрението ми бе замъглено от сълзи при мисълта, че моята лейди Мери се бе възкачила на трона, със сестра си до себе си, и продължилата ѝ цял живот битка за признание и справедливост най-сетне беше приключила. Бог (каквото и да беше името Му) най-сетне я беше благословил: тя бе победила.

Колкото и сплотени да бяха изглеждали кралицата и сестра ѝ, когато Елизабет бе коленичила пред нея, лейди Елизабет продължаваше да носи молитвеника на брат си на малка верижка на кръста си, виждаха я само облечена в най-скромни рокли с убити цветове, и рядко се появяваше на литургия. Не би могла по-ясно да покаже на света, че тя би могла да бъде протестантска кралица на мястото на онази, на която току-що се бе заклела в доживотна вярност. Както винаги, когато ставаше дума за Елизабет, нямаше нищо, срещу което кралицата би могла определено да възрази, въпросът бе в самото ѝ излъчване: начинът, по който винаги се отдръпваше леко настрана, начинът, по който се държеше винаги така, сякаш, за съжаление, не беше напълно съгласна с всичко около себе си.

След като това продължи няколко дни, кралицата изпрати на Елизабет категорично съобщение, че от нея се очаква да присъства на литургия, заедно с останалите придворни, на другата сутрин. Докато се готвехме да излезем от приемната на кралицата, дойде отговор. Кралицата, протегнала ръка да вземе требника си, обърна глава и видя една от придворните дами на Елизабет да стои на прага със съобщение от нея.

— Тя моли да я извините днес. Казва, че не е добре.

— Защо, какво ѝ е? — попита кралицата с леко остър тон. — Вчера беше съвсем добре.

— Зле е със стомаха, има силни болки — отвърна жената. — Почетната ѝ дама, госпожа Ашли, казва, че тя не е достатъчно добре, за да отиде на литургия.

— Кажете на лейди Елизабет, че я очаквам в параклиса си тази сутрин, на всяка цена — каза лейди Мери спокойно, като се обърна

отново към придворната си дама и взе требника си, но видях ръцете ѝ да треперят, докато обръщаше страниците да намери нужното място.

Бяхме на прага на покоите на лейди Мери, стражът тъкмо се готвеше да отвори със замах вратата, за да можем да минем по галерията, пълна с доброжелатели, зяпачи и молители, когато друга от дамите на Елизабет се вмъкна през една странична врата.

— Ваше величество — прошепна тя, готова да предаде съобщение.

Кралицата дори не обърна глава:

— Кажете на лейди Елизабет, че очаквам да я видя на литургия — каза тя и кимна на стража. Той отвори вратата и чухме лекото благоговейно ахване, което приветстваше кралицата, където и да отидеше. Хората се снишаваха в реверанси и поклони и тя вървеше сред тях, с две пламтящи червени петна на бузите, които означаваха, че е разгневена, а ръката, в която държеше кораловата си броеница, трепереше.

Лейди Елизабет закъсня за литургия, чухме я как охка, докато се промъкваше през претъпканата галерия, почти превита надве от болка. Разнесе се загрижен шепот за младото момиче, омаломощено от болка. Тя се плъзна на скамейката зад кралицата и я чухме как прошепва високо на една от дамите си: „Марта, ако припадна, можеш ли да ме придържаш изправена?“

Вниманието на кралицата бе насочено към свещеника, който отслужваше литургията с гръб към нея, съсредоточил цялото си внимание върху хляба и виното пред себе си. За Мери, както и за свещеника, това беше единственият момент от деня, който имаше някаква истинска значимост: всичко останало бе светско зрелище и суета. Разбира се, ние, останалите грешници, нямахме търпение да дочакаме светското зрелище и суета да започнат отново.

Лейди Елизабет излезе от църквата след кралицата, като се държеше за корема и стенеше. Едва ходеше, лицето ѝ беше така смъртнобледо, сякаш го беше поръсила с оризова пудра. Кралицата крачеше горделиво напред, с мрачно изражение. Когато стигна до покоите си, заповяда да затворят вратите към предназначенията за обикновените хора галерия, за да заглуши загрижения шепот за бледността на лейди Елизабет и уморената ѝ походка и жестокостта на

кралицата, настояла изтощеното момиче да присъства на литургията, когато бе толкова болно.

— Това клето момиче би трябвало да е на легло — каза ясно една жена към затварящата се врата.

— Наистина — промърмори полугласно кралицата.

ЗИМАТА НА 1553

Беше тъмно като в полунощ, макар все още да беше едва шест вечерта: мъглата се стелеше като черен мъртвешки саван над трупа на студената река. Долавях с обонянието си лъха на отчаянието, което се излъчваше от масивните, мокри, капещи стени на Лондонския Тауър, безспорно най-мрачното място, което някой монарх някога беше строил. Явих се на страничната порта и стражът вдигна пламтящата факла, за да види бледото ми лице.

— Младо момче — заключи той.

— Нося книги, които да предам на лорд Робърт — казах.

Отдръпна факлата и тъмнината ме погълна, сетне скърцането на пантите ме предупреди, че той отваря портата навън и аз отстъпих назад, за да оставя големите ѝ мокри дървени крила да се люшнат и да се отворят, а след това пристъпих напред, за да вляза.

— Дай да ги видя — каза той.

С готовност подадох книгите. Бяха трудове по теология, защитаващи възгледа на папистите, одобрени от Ватикана и утвърдени лично от съвета на кралицата.

— Минавай — каза стражът.

Тръгнах по хлъзгавия калдъръм към стражевата кула, а оттам — по пътеката през вътрешния двор. Противно миришещата тиня блестеше на лунната светлина от двете страни на калдъръма. После се изкачих по дървените стълби до високия вход в крепостната стена на бялата кула. В случай на нападение или опит за спасяване на затворник, войниците вътре можеха просто да изритат външната стълба, и никой нямаше да може да стигне до тях. Никой не можеше да измъкне негова светлост.

На вратата чакаше друг войник. Той ме въведе вътре, а после почука на една вътрешна врата и я отвори пред мен, за да вляза.

Най-после го видях. Милорд Робърт седеше наведен над някакви книжа, със свещ до лакътя си. Златната светлина блестеше по

тъмнокосата му глава, по бледата му кожа, а после видях и бавно изгряващата му лъчезарна усмивка.

— Госпожице-момче! О, моята госпожица-момче!

Паднах на едно коляно.

— Милорд! — успях само да изрека, преди да избухна в сълзи.

Той се засмя, издърпа ме, за да стана на крака, обгърна раменете ми с ръка и избърса лицето ми — всичко в една замайваща ласка.

— Хайде, дете, хайде. Какво има?

— Вие! — преглътнах. — Това, че сте тук. И изглеждате толкова... — непоносимо ми беше да изрека „блед“, „болен“, „уморен“, „сломен“, но всички тези думи бяха верни. — Като затворник — успях да кажа накрая. — И прекрасните ви дрехи! И... и какво ще стане сега?

Той се засмя, сякаш нищо от това нямаше значение, и ме отведе до огъня, настани се на един стол и придърпа едно малко столче, така че седнах с лице към него, като любим племенник. Боязливо протегнах ръце напред и сложих длани върху коленете му. Искях да го докосна, за да се уверя, че е истински. Бях го сънувала толкова често, а сега той беше тук пред мен: непроменен, ако не се брояха дълбоките бръчки, с които поражението и разочарованието бяха белязали лицето му.

— Лорд Робърт... — прошепнах.

Той срещна погледа ми.

— Да, малка моя — каза меко. — Рискът беше голям, и ние изгубихме, и цената, която ще платим, е тежка. Но ти не си дете: знаеш, че на този свят не е лесно да се живее. Ще платя цената, когато се наложи да го сторя.

— Те дали ще...?

Непоносимо ми беше да го попитам дали именно собствената му смърт бе онова, пред което се изправяше с тази непоколебима усмивка.

— О, така смятам — каза той бодро. — Много скоро. Аз бих го сторил, ако бях на мястото на кралицата. Сега ми кажи новините. Нямаме много време.

Придърпах столчето си малко по-близо, събирайки мислите си. Не исках да му казвам новините, които до една бяха лоши, исках да гледам изпитото му лице и да докосвам ръката му. Искях да му кажа, че бях копняла да го видя, и че му бях писала писмо след писмо с

шифъра, който знаех, че сигурно е изгубил, и бях изпратила всичките в пламъците на огъня.

— Хайде — каза той нетърпеливо. — Разкажи ми всичко.

— Кралицата обмисля дали не би трябвало да се омъжи, сигурно знаете това — казах с нисък глас. — И боледува. Предлагат ѝ един след друг различни кандидати. Най-добрият избор е Филип Испански. Испанският посланик ѝ казва, че това ще бъде добър брак, но тя се страхува. Знае, че не може да управлява сама, но се страхува от мисълта над нея да господства мъж.

— Но все пак ще го направи?

— Може и да оттегли съгласието си. Не съм сигурна. Почти се е поболяла от страх при мисълта за това. Страхува се да има мъж в леглото си, а се бои за трона си, ако остане сама.

— А лейди Елизабет?

Хвърлих поглед към масивната дървена врата и сниших тихия си глас до още по-тих шепот.

— Напоследък тя и кралицата не могат да постигнат съгласие — казах. — В началото бяха в много топли отношения. Лейди Мери искаше Елизабет да бъде до нея през цялото време, призна я за своя наследница; но сега не могат да живеят щастливо заедно. Лейди Елизабет вече не е малкото момиче, което кралицата е можела да поучава, а може дори да ѝ бъде истинска наставница, що се отнася до воденето на спорове. Има бърз и находчив ум като на учен. Кралицата мрази споровете на религиозни теми, а Елизабет има готови аргументи за всичко и не приема нищо безусловно. Гледа на всичко със суровия си поглед... — замлъкнах наскоро изречението.

— Суров поглед ли? — запита той. — Тя има красиви очи.

— Искях да кажа, че гледа сурово на нещата — обясних. — Тя няма вяра, никога не затваря очи в благоговейна почит. Тя не е като милейди, никога не я виждате изпълнена с възторг при вдигането на нафората. Тя приема само утвърдените факти, не се доверява на нищо.

Лорд Робърт кимна при точността на това описание.

— Да. Винаги е била човек, който не приема нищо на доверие.

— Кралицата я принуди да присъства на литургия и лейди Елизабет отиде, притиснала с ръка корема си, стенойки от болка. После, когато кралицата я притисна отново, тя каза, че е приела католическата вяра. Кралицата настоя да чуе истината от нея. Поиска

от нея да разкрие тайните на сърцето си: дали вярва в Светото Причастие, или не.

— Тайните на сърцето на Елизабет! — възкликна той през смях. — Какво си въобразява кралицата? Елизабет не допуска никого близо до тайните на сърцето си. Дори като дете в детската стая едва ли ги е нашепвала и на самата себе си.

— Е, тя обеща да покаже публично, че е убедена в достойнствата на старата религия — казах. — Но не го прави. И ходи на литургия само когато се налага. И всички казват...

— Какво казват, моя малка шпионке?

— Че тя разпраща писма до верни протестанти, че разполага с мрежа от поддръжници. Че французите ще финансират бунт срещу кралицата. И че, най-малкото, е достатъчно тя да изчака, докато кралицата умре, а тогава тронът бездруго ще е само неин, и тя ще може да захвърли всякакви преструвки и да бъде протестантска кралица, както сега е протестантска принцеса.

— Охо. — Той направи пауза, докато възприемаше всичко това. — И кралицата вярва на всички тези злословия?

Вдигнах поглед към него, с надеждата, че той ще разбере.

— Тя смяташе, че Елизабет ще ѝ бъде вярна сестра — казах. — Влезе заедно с нея в Лондон в мига на най-великия си триумф. Взе Елизабет до себе си тогава, и отново в деня на коронацията си. Какво повече би могла да направи, за да покаже, че я обича и ѝ се доверява, и че вижда в нейно лице своята наследница? А всеки ден оттогава насам научава, че Елизабет е направила това, или е казала друго, и вижда как Елизабет избягва да присъства на литургия, и се преструва, че ще отиде, и припада и се свестява отново, когато си пожелае. А Елизабет... — млъкнах наред изречението.

— Какво Елизабет?

— Тя присъстваше на коронацията, беше поставена на второ място след самата кралица, по настояване на самата кралица. Пътуваше в каляска зад тази на кралицата — прошепнах ожесточено. — Носеше шлейфа ѝ по време на коронацията, първа коленичи пред новата кралица, сложи ръцете си в нейните и се закле да бъде вярна и предана поданица. Закле се във вярност пред Бога. Как може сега да заговорничи срещу нея?

Той седеше облегнат назад в стола си и с интерес наблюдаваше разпаления ми изблик.

— Кралицата гневи ли се на Елизабет?

Поклатих глава:

— Не. По-лошо е от гняв. Разочарована е от нея. Тя е самотна, лорд Робърт. Искаше малката ѝ сестра да бъде до нея. Избра я от любов и уважение. Сега ѝ е трудно да повярва, че Елизабет не я обича; за нея е много болезнено да открие, че Елизабет е готова да заговорничи срещу нея. А я уверяват, че тя крои заговори. Всеки ден идва някой с нова история.

— Представят ли доказателства?

— Достатъчно, за да арестуват Елизабет дузина пъти, според мен. Има прекалено много слухове, за да бъде толкова невинна, колкото изглежда.

— И въпреки това кралицата не предприема нищо срещу нея?

— Тя иска да въдвори мир — казах. — Не желае да предприема действия срещу Елизабет, освен ако не ѝ се наложи. Казва, че няма да екзекутира лейди Джейн, или брат ви... — не казах „или вас“, но и двамата мислехме за надвисналата над него смъртна присъда. — Тя иска да въдвори мир в тази страна.

— Е, дано да бъде така — каза лорд Робърт. — А Елизабет ще остане ли в двора за Коледа?

— Помоли за разрешение да си тръгне. Казва, че отново се е разболяла и че се нуждае от покоя на провинцията.

— А наистина ли е болна?

Свих рамене:

— Кой може да каже? Лицето ѝ беше много подпухнало и изглеждаше зле, когато я видях онзи ден. Но всъщност никой не я вижда често. Тя стои най-вече в покоите си. Излиза само когато ѝ се налага. Никой не говори с нея, жените се държат с нея хладно. Всички казват, че страда единствено от завист.

Той поклати глава при мисълта за дребнавата злоба на жените:

— И сякаш всичко това не стига, та бедното момиче трябва да носи броеница и требник и да ходи на литургия!

— Тя не е бедно момиче — казах, засегната. — Дамите от двора на кралицата се отнасят зле с нея, но тя може да вини само себе си за това. Само когато има хора, които да забележат това, тя говори много

тихо и върви с клюмнала глава. А колкото до литургията, всички трябва да я посещават, така е през цялото време. Литургия се отслужва в параклиса на кралицата седем пъти на ден. Всички ходят поне два пъти дневно.

Той се усмихна криво на това бързо обръщане на двора към набожността.

— А лейди Джейн? Наистина ли няма да умре заради измяната си?

— Кралицата никога не би убила собствената си братовчедка, една млада жена — уверих го. — Известно време тя ще трябва да живее като затворничка тук, в Тауър, а след това ще бъде освободена, когато страната се успокои.

Той направи лека гримаса:

— Това е огромен риск за кралицата. Ако бях неин съветник, щях да настоявам да сложи край на всичко, да приключи с всички ни.

— Тя знае, че изборът не е бил на лейди Джейн. Би било жестоко от страна на кралицата да накаже лейди Джейн, а тя никога не е била жестока.

— А момичето беше само на шестнайсет — каза той, почти нечуто. Изправи се, почти без да си дава сметка за присъствието ми. — Трябваше да спра това — каза той. — Трябваше да опазя Джейн, да не позволя да се замесва в тази история, каквито и интриги да кроеше баща ми...

Той се загледа през прозореца към тъмния вътрешен двор, където бе езекутиран родният му баща, умолявайки за милост, предлагайки доказателства срещу Джейн, срещу синовете си, срещу всеки, стига само той самият да може да бъде пощаден. Когато бе коленичил пред дръвника, превръзката на очите му се беше смъкнала и той я беше вдигнал, а след това беше пълзял опипом, умолявайки палача да го изчака, докато се приготви. Това беше жалък край: но не по-жалък от смъртта, която бе отредил на младия поверен на грижите му крал, който не беше виновен в нищо.

— Бях глупак — горчиво каза Робърт. — Заслепен от собствената си амбиция. Изненадан съм, че не си го предвидила, дете, бих си помислил, че висшите сили се превиват от смях пред високомерието на рода Дъдли. От сърце и душа ми се иска да ме беше предупредила навреме.

Изправих се, застанах с гръб към огъня.

— Искан ми се да бях го сторила — казах тъжно. — Бих сторила всичко, за да ви спася от пленничеството ви тук.

— А дали ще остана тук, докато изгния? — попита той тихо. — Можеш ли да ми предскажеш това? В някои нощи чувам как плъховете тичат по пода и си мисля, че това е всичко, което ми предстои да чувам, че този квадрат синьо небе през прозореца ще бъде всичко, което ми е останало да виждам. Тя няма да ме обезглави, но ще покоси младостта ми.

Мълчаливо поклатих глава:

— Не преставам да се ослушвам, а веднъж дори я попитах направо. Тя каза, че не иска да се пролива кръв, ако това може да се избегне. Няма да ви ексекутира, и сигурно ще ви пусне на свобода, когато и лейди Джейн излезе на свобода.

— Не бих го сторил, ако бях на нейно място — каза той тихо. — Ако бях на нейно място, щях да се отърва от Елизабет, от Джейн, от брат ми и от мен самия, и да посоча Мери Стюарт като следваща наследница, няма значение доколко е францужойка. Един чист и точен удар. Това е единственият начин да върне тази страна в лоното на папистката църква, и да я задържи там, и скоро тя ще го осъзнае. Тя трябва да изтрие от лицето на земята всички ни, цяло поколение протестантски заговорници. Не го ли стори, ще трябва да сече глави една след друга и да гледа как се надигат други.

Прекоших стаята и застанах зад него. Плахо сложих ръка на рамото му. Той се обърна и ме погледна, сякаш беше забравил за присъствието ми.

— А ти? — запита той мило. — В безопасност ли си сега, на служба при кралицата?

— Аз никога не съм в безопасност — казах с нисък глас. — Знаете защо. Никога не мога да бъда в безопасност. Никога не мога да се почувствам в безопасност. Обичам кралицата и никой не поставя под въпрос коя съм или откъде съм дошла. Знаят ме като нейния шут, сякаш съм била с нея цял живот. Би трябвало да се чувствам в безопасност, но винаги се чувствам така, сякаш се промъквам крадешком по тънък лед.

Той кимна:

— Ще отнеса тайната ти със себе си на ешафода, ако се стигне дотам — обеща той. — Няма защо да се страхуваш от мен, дете, не съм казал на никого коя си или откъде си дошла.

Кимнах. Когато вдигнах поглед, той ме наблюдаваше, в тъмните му очи имаше топлина.

— Пораснала си, госпожице-момче — отбеляза той. — Скоро ще станеш жена. Ще съжалявам, че няма да го видя.

Нямах какво да кажа. Стоях безмълвно пред него. Той се усмихна, сякаш твърде добре си даваше сметка за кипежа на чувствата ми:

— Ах, малки шуте, трябваше да те оставя в магазина на баща ти в онзи ден, а не да те въвличам във всичко това.

— Баща ми каза да се сбогувам с вас.

— Да, той е прав. Сега можеш да ме оставиш. Ще те освободя от обещанието ти да ме обичаш. Вече не си мой васал. Позволявам ти да си отидеш.

За него това беше малко повече от шегата. Той знаеше също така добре, както и аз, че не можеш да освободиш една девойка от обещанието ѝ да обича един мъж. Тя или се освобождава сама, или е обвързана до живот.

— Не съм свободна — прошепнах. — Баща ми каза да дойда да ви видя и да се сбогувам. Но аз не съм свободна. Никога няма да бъда.

— Готова ли си да ми служиш още?

Кимнах.

Лорд Робърт се усмихна и се наведе напред: устата му беше толкова близо до ухото ми, че почувствах топлината на дъха му.

— Тогава направи за мен едно последно нещо. Иди при лейди Елизабет. Кажи ѝ да не унива. Кажи ѝ да учи заедно със стария ми възпитател, Джон Дий. Кажи ѝ непременно да го открие и да учи с него. После намери Джон Дий и му кажи две неща. Първо: мисля, че е добре да се свърже със стария си господар, сър Уилям Пикъринг. Разбра ли това?

— Да — казах. — Сър Уилям. Знам кой е.

— И второ: кажи му да се срещне също и с Джеймс Крофт и Том Уайът. Мисля, че те участват в алхимичен експеримент, който е по сърце на Джон Дий. Едуард Кортни може да направи химична сватба. Можеш ли да запомниш всичко това?

— Да — казах. — Но не зная какво означава.

— Толкова по-добре. Те трябва да направят злато от най-прост метал, и да превърнат сребро в пепел. Кажи му това. Той ще разбере какво имам предвид. И му кажи, че ще изиграя ролята си в алхимичния процес, ако ми помогне да стигна дотам.

— Къде? — попитах.

— Просто запомни съобщението — каза той. — Повтори ми го.

Повторих го, дума по дума, и той кимна.

— Сетне се върни при мен — само веднъж, за последен път, и ми кажи какво си видяла в огледалото на Джон Дий. Трябва да знам. Каквото и да стане с мен, трябва да знам какво ще се случи с Англия.

Кимнах, но той не ме пусна да си вървя веднага. Допря устни до врата ми, точно под ухото — съвсем лека, едва доловима целувка.

— Ти си добро момиче — каза той. — И аз ти благодаря.

После ме пусна, и аз отстъпих назад, отдалечавайки се заднешком от него, сякаш ми беше непоносимо да се извърна. Почуках на вратата зад мен, и стражът я отвори.

— Бог да ви благослови и да ви пази, милорд — казах. Лорд Робърт обърна глава и ми отправи усмивка, толкова нежна, че разби сърцето ми, още докато вратата се затваряше и го скриваше от мен.

— Бог да те благослови, момче — отвърна той с равен тон, към затварящата се врата, а после стражът я затвори и аз отново останах в тъмнината и в студа, отново без него.

На улицата отвън си плюх на петите и затичах към къщи. От един вход внезапно излезе някаква сянка и ми препречи пътя. Ахнах тревожно.

— Тихо! Аз съм, Даниел.

— Откъде знаеше, че съм тук?

— Отидох до магазина на баща ти и той ми каза, че си отнесла книги на лорд Робърт в Тауър.

— О!

Той закрачи редом с мен.

— Със сигурност вече не е нужно да му служиш.

— Не — казах. — Той ме освободи.

Много ми се искаше Даниел да си тръгне, за да мога да помисля за целувката по шията и за топлия дъх на лорд Робърт, докосващ ухото ми.

— Значи няма да му служиш занапред — каза той педантично.

— Току-що го казах — троснах се аз. — Вече не му служа. Нося книги, изпратени от баща ми. Просто така се случи, че този, на когото трябваше да ги предам, беше лорд Робърт. Дори не го видях. Просто ги внесох вътре и ги дадох на един страж.

— Кога тогава те е освободил от службата ти при него?

— Преди месеци — излъгах, опитвайки да се съвзема.

— Когато го арестуваха?

Нахвърлих се върху него:

— Какво значение има за теб? Освободена съм от службата си при него. Сега служа на кралица Мери. Какво още трябва да узнаеш?

Гневът му нарастваше заедно с моя:

— Имам право да знам всичко, което правиш. Ти ще бъдеш моя съпруга, твоето име ще бъде мое. А докато настояваш да тичаш от двореца до Тауър, излагаш на опасност себе си, излагаш на опасност и нас, останалите.

— Не си в опасност — отвърнах сопнато. — Какво ли знаеш ти за това? Ти никога не си правил нищо, и не си бил никъде. Светът се преобърна надолу с главата, а сетне се върна обратно, докато ти си седеше на сигурно място у дома. Защо да си в опасност?

— Не съм залагал на един владетел срещу друг, и не съм се крил зад маска, нито пък съм шпионирал и съм давал лъжливи показания, ако имаш това предвид — каза той остро. — Никога не съм си и помислял, че това са велики и достойни за възхищение постъпки. Аз запазих вярата си и погребях баща си в съгласие с моята вяра. Подкрепях майка си и сестрите си, и пестях пари за деня на женитбата си. Нашата женитба. Докато ти тичаш из тъмните улици, облечена като паж, служиш в един папистки кралски двор, посещаващ един осъден предател и ме укоряваш, че не правя нищо.

Отдръпнах ръката си от него.

— Нима не разбираш, че той ще умре? — изкрещях, а после си дадох сметка, че сълзите се стичат по бузите ми. Гневно ги изтрих с ръкав. — Нима не знаеш, че ще го екзекутират и никой не може да го спаси? Или в най-добрия случай ще го оставят там вътре да чака

безкрайно, та да умре от чакане? Че дори не може да спаси себе си? Нима не виждаш, че явно всички, които обичам, ми биват отнети, без да съм се провинила в нещо? Без да има начин да ги спася? Не мислиш ли, че тъгувам за майка си през всеки ден от живота си? Не мислиш ли, че усещам мирис на дим всяка нощ в сънищата си, а сега този човек... този човек...

Избухнах в сълзи.

Даниел ме улови за раменете: не ме прегърна, а ме хвана здраво, за да ме задържи на една ръка разстояние, така че да може да разчете изражението ми с един продължителен, безпристрастен, преценяващ поглед.

— Този човек няма нищо общо със смъртта на майка ти — каза той решително. — Няма нищо общо с хората, които умират за вярата си. Затова не представяй похотта си като тъга. Ти служиш на двама господари, заклетии врагове. Беше ясно, че единият от тях ще свърши там, вътре. Ако не беше лорд Робърт, щеше да бъде кралица Мери. Единият от тях бе обречен да възтържествува, другият беше обречен да умре.

Изтръгнах се със сила от хватката му, отдръпвайки се от суровия му, лишен от съчувствие поглед, и се затътрих към къщи. След няколко мига го чух да върви след мен.

— Щеше ли да плачеш така, ако там вътре беше кралица Мери, положила глава на дръвника? — запита той.

— Шшшттт — казах, винаги предпазлива. — Да.

Той не каза нищо, но мълчанието му говореше за недоверие.

— Не съм извършила нищо безчестно — казах равно.

— Съмнявам се в теб — каза той. Тонът му беше не по-малко студен от моя. — Ако си останала почтена, било е само поради липса на благоприятна възможност.

— Кучи син — изрекох полугласно, за да не ме чуе. Той ме отведе мълчаливо до вкъщи и ние се разделихме на прага на дома ми с ръкостискане, което не подобаваше нито на братовчеди, нито на влюбени. Оставих го да си отиде: с радост бих запратила някой голям том по неговата отдалечаваща се, високо вдигната глава. После влязох вътре, при баща си, питайки се колко ли време щеше да мине, преди Даниел да дойде да го види, за да му каже, че иска да бъде освободен от годежа ни, и какво ли щеше да стане тогава с мен.

Като шут на кралицата, от мен се очакваше да бъда в покоите ѝ всеки ден, и да съм до нея. Но веднага щом успях да се измъкна незабелязано за час, рискувах и отидох в някогашните покои на семейство Дъдли да потърся Джон Дий. Потропах на вратата. Един мъж в непозната ливрея я отвори и ме погледна подозрително.

— Мислех, че тук живеят хората от домакинството на Дъдли — казах плахо.

— Вече не — каза той кратко.

— Къде мога да ги намеря?

Той сви рамене:

— Херцогинята има покои близо до кралицата. Синовете ѝ са в Тауър. Съпругът ѝ е в пъкъла.

— А възпитателят?

Той сви рамене:

— Замина. Мисля, че се е върнал в бащината си къща.

Кимнах, върнах се в покоите на кралицата и седнах на малка възглавничка до краката ѝ. Кученцето ѝ, една хрътка, си имаше възглавничка, същата като моята; и кучето, и аз седяхме, нос до нос, следейки с еднакво неразбиране в кафявите очи как придворните идваха и се кланяха, молеха за земи и постове, и парични дарения, и понякога кралицата потупваше кученцето, а друг път потупваше мен: и кучето, и аз оставахме безмълвни, и никога не казвахме какво си мислим за тези благочестиви католици, които бяха пазили пламъка на вярата си така чудодейно скрит в продължение на толкова време. Бил е добре скрит, докато те възхваляваха протестантската религия, скрит, докато гледаха изгарянето на католиците, изчаквайки този момент, като нарциси по Великден, за да разпукне и да разцъфти. Като си помисли само човек, че в страната е имало толкова много вярващи католици, и никой не ги е познавал досега!

След като всички си отидоха, тя се приближи до една прозоречна ниша, където никой не можеше да ни чуе, и ми направи знак да отида при нея.

— Хана?

— Да, ваше величество?

Веднага отидох до нея.

— Не е ли време да свалиш тази ливрея на паж? Скоро ще бъдеш жена.

Поколебах се.

— Ако позволите, ваше величество, бих предпочела да продължа да се обличам като паж.

Тя ме погледна любопитно:

— Не копнееш ли да имаш красива рокля и да пуснеш косата си да порасне, дете? Нима не искаш да бъдеш млада жена? Мислех си да ти подаря рокля за Коледа.

Спомних си как майка ми сплиташе гъстата ми черна коса, навиваше плитките около пръстите си и ми казваше, че ще стана красавица, че ще бъда прочута с красотата си. Спомних си как ме упрекваше за любовта ми към скъпите платове, и как бях молила за зелена кадифена рокля за Ханука.

— Изгубих любовта си към изящните неща, когато изгубих майка си — казах тихо. — За мен във всичко това няма наслада, защото нея я няма да ми избира и гласи роклите, и да ми казва, че ми подходат. Дори не искам дълга коса, защото нея я няма, за да ми я сплита.

Лицето ѝ стана нежно:

— Кога умря тя?

— Когато бях на единайсет години — излъгах. — Разболя се от чума. — Никога не бих рискувала да разкрия истината — че тя бе изгорена както еретичка — дори и пред тази кралица, която ме гледаше така сериозно и скръбно в лицето.

— Бедното дете — каза тя мило. — Това е загуба, която никога не се забравя. Можеш да се научиш да я понасяш, но никога не я забравяш.

— Всеки път, когато ми се случи нещо хубаво, ми се иска да ѝ го кажа. Всеки път, когато стане нещо лошо, ми липсва помощта ѝ.

Тя кимна:

— Аз пишех на майка си, дори когато знаех, че никога няма да ми позволят да ѝ изпратя писмата си. Въпреки че в тях нямаше нищо, на което можеха да възразят, никакви тайни, просто нуждата ми от нея и тъгата ми, че е далече от мен. Но не ми позволяваха да ѝ пиша. Аз просто исках да ѝ кажа, че я обичам и че ми липсва. А после тя умря, и

не ми позволиха да отида при нея. Не можах дори да държа ръката ѝ и да ѝ склопя очите.

Тя вдигна ръка към очите си и притисна хладните върхове на пръстите си към клепачите, сякаш за да възпре сълзите, избликнали при спомена.

Тя се изкашля:

— Но това не може да означава, че никога няма да носиш рокля — каза тя бодро. — Животът продължава, Хана. Майка ти не би искала да скърбиш. Тя би искала да съзрееш и да станеш жена, красива млада жена. Тя не би искала малкото ѝ момиче вечно да носи момчешки дрехи.

— Не искам да бъда жена — казах простичко. — Моят баща ми е уредил брак, но знам, че все още не съм готова да бъда жена и съпруга.

— Едва ли искаш да бъдеш девица като мен — каза тя с крива усмивка. — Не са много жените, които биха избрали този път.

— Не — казах. — Не кралица-дева като вас, не съм се отдала на живот на неомъжена жена, но се чувствам, сякаш... — замлъкнах наскоро изречението. — Сякаш не зная как да бъда жена — казах неловко. — Наблюдавам вас, а също и дамите в двора. — Тактично не добавих, че от всички тях наблюдавах най-вече лейди Елизабет, която ми се струваше истинско олицетворение на женствена изтънченост и на достойнство, подобаващо на една принцеса. — Наблюдавам всички, и мисля, че с времето ще се науча. Но все още не.

Тя кимна:

— Разбирам те много добре. Аз не знам как да бъда кралица без съпруг до себе си. Никога не съм чувала за кралица без мъж, който да я напътства. И въпреки това толкова се страхувам да се омъжа... — тя замълча. — Не мисля, че един мъж би могъл да разбере страха, който една жена може да изпитва при мисълта за женитба. Особено жена като мен, не млада жена, не жена, отдадена на плътските удоволствия, дори не и жена, която е особено съблазнителна... — тя протегна ръка, за да ми попречи да ѝ възразя. — Зная го, Хана, не е нужно да ме ласкаеш.

— И, което е още по-лошо, аз не съм жена, която лесно се доверява на мъжете. Неприятно ми е, че се налага да заседавам с влиятелни мъже. Когато спорят по време на съвет, сърцето ми блъска в

гърдите, и се страхувам, че гласът ми ще потрепери, когато трябва да заговоря.

— И въпреки това презирам слабите мъже. Когато погледна моя братовчед Едуард Кортни, за когото лорд-канцлерът иска да ме накара да се омъжа, ми идва да се изсмея на глас, дори само при мисълта за това. Той е просто едно невъзпитано хлапе и суетен глупак и аз никога, никога не бих се унижила да легна под такъв като него.

— Но ако една жена се омъжи за човек, който е свикнал да заповядва... — тя отново замълча. — Колко ужасно би било това — каза тихо. — Да повериш сърцето си на един непознат! Какъв ужас — да обещаеш да се подчиняваш на човек, който може да ти нареди да сториш какво ли не! И да обещаеш да обичаш един мъж, докато смъртта... — тя замлъкна наскоро изречението. — В крайна сметка, мъжете невинаги се смятат обвързани от подобни обещания. И какво става тогава с една добра съпруга?

— Мислила ли сте, че ще живеете и ще умрете като девица? — попитах.

Тя кимна:

— Когато бях принцеса, ме сгодяваха отново и отново. Но когато баща ми ме отхвърли и ме обяви за незаконородена, разбрах, че предложения за женитба няма да има. Тогава отхвърлих всички мисли за брак, а също и всякаква мисъл за свои собствени деца.

— Баща ви се е отрекъл от вас?

— Да — каза кратко кралицата. — Накараха ме да се закълна върху Библията, признавайки собствената си незаконороденост. — Гласът ѝ потрепери, тя си пое рязко дъх. — Никой принц в Европа не би се оженил за мен след това. Да ти призная честно, толкова се срамувах, че никога не бих поискала съпруг. Не можех да погледна никой почтен мъж в лицето. А когато баща ми умря и брат ми стана крал, си помислих, че мога да стана нещо като вдовстваща кралица, като любима стара кръстница, неговата по-голяма сестра, която можеше да го съветва, и си мислех, че той ще има деца, за които можех да се грижа. Но сега всичко се промени и аз съм кралица, и макар да съм кралица, откривам, че въпреки това не мога сама да правя своите избори — тя направи пауза. — Предложиха ми Филип Испански, знаеш ли.

Чаках.

Тя се обърна към мен, сякаш имах повече разум от хрътката й, сякаш можех да я посъветвам.

— Хана, аз съм по-нищожна от мъж, и по-нищожна от жена. Не мога да управлявам като мъж, и не мога да дам на тази страна наследника, който тя има право да желае. Аз съм половинчато подобие на принц — нито кралица, нито крал.

— Страната със сигурност се нуждае само от владетел, когото може да уважава — казах колебливо. — И се нуждае от мирни години. Аз съм новодошла тук, но дори аз мога да видя, че хората вече не знаят кое е правилно и кое — погрешно. Църквата се е променяла отново и отново през живота им, и те е трябвало отново и отново да се променят заедно с нея. В града цари голяма нищета, а в страната — глад. Не можете ли просто да почакате? Не можете ли просто да нахраните бедните и да възстановите земите на онези, които нямат земя, да накарате хората отново да се заловят за работа и да прогоните просяците и крадците от пътищата? Да възвърнете красотата на църквата и да върнете земите на манастирите?

— А след като съм направила това? — попита кралица Мери, със странен, треперливо настойчив глас. — Какво тогава? Когато страната отново бъде на сигурно място в лоното на църквата, когато всички са добре нахранени, когато хамбарите са пълни, а манастирите процъфтяват? Когато свещениците започнат да водят чист и непорочен живот, а Библията се чете на хората, както е редно да бъде? Когато католическата литургия се отслужва във всяко село, а камбаните за утринната молитва отекват навред из нивята, всяка сутрин, както е редно, както е било винаги? Тогава какво?

— Тогава ще сте изпълнили задачата, за която Бог ви е призовал, нали?... — заекнах.

Тя поклати глава:

— Ще ти кажа какво ще стане тогава. Тогава ще ме сполети болест или злополука, и ще умра бездетна. И тогава за трона ще се изстъпи да претендира копелето на Ан Болейн и свирача на лютня Марк Смейтън: Елизабет. А в мига, щом седне на трона, тя ще захвърли маската си и ще се покаже такава, каквата е.

Не можех да я позная — чувах съскане в гласа й, виждах изписаната по лицето й омраза.

— Защо, каква е тя? Какво е направила, за да ви разстрои така?

— Предаде ме — каза тя категорично. — Когато се борех за нашето наследство, за нейното, както и за моето, тя е писала на човека, който беше тръгнал на поход срещу мен. Сега знам това. Докато се борех за нея, както и за себе си, тя е готвела споразумение с него за времето след смъртта ми. Била е готова да го подпише на дръвника, приготвен за екзекуцията ми.

— Когато я доведох в Лондон редом с мен, хората приветстваха протестантската принцеса, а тя приемаше с усмивка приветствията. Когато ѝ изпратих учители и учени да ѝ обяснят грешките на вярата ѝ, тя им се усмихна с лукавата усмивка на майка си, и им каза, че вече е разбрала и че ще приеме благословията на католическата литургия.

— А после идва на литургия така, сякаш е принудена да го стори против съвестта и убежденията си, Хана! Когато бях не по-възрастна от нея, търпях, докато най-великите мъже на Англия ме проклинаха и ме заплашваха със смърт, ако не приема новата религия. Отведоха майка ми и тя умря болна, сломена, и сама, но никога не преви коляно пред тях. Те ме заплашиха, че ще ме изпратят на ешафода за държавна измяна! Заплашиха ме с изгаряне заради ерес! Изгаряха на клада мъже и жени за по-дребни неща от онези, които изричах. Трябваше да се придържам към вярата си с цялата си смелост и не се отрекох от нея, докато сам императорът на Испания не ми каза, че трябва да го направя, че трябва да се отрека, защото, ако упорствам, ще си навлека смъртна присъда. Той знаеше, че ще ме убият, ако не се отрека от вярата си. Но от Елизабет поисках само да спаси собствената си душа и да бъде отново малката ми сестричка!

— Ваше величество... — прошепнах. — Тя просто е млада, ще се научи...

— Не е толкова млада.

— Тя ще се научи...

— Ако смята да се учи, то тогава избира грешните наставници. Тя заговорничи с френското кралство срещу мен, заобиколила се е с мъже, които няма да се спрат пред нищо, за да я видят как наследява трона. Всеки ден някой ми разказва за нов подъл заговор, и винаги следите водят към нея. Сега, всеки път, щом я погледна, виждам жена, затънала в грях, точно като майка си, отровителката. Почти виждам как плътта ѝ почернява от греха в сърцето ѝ. Виждам я как обръща гръб на

Светата църква, виждам я как обръща гръб на обичта ми, виждам я как се устремява към измяната и греха.

— Казахте, че тя е малката ви сестричка — напомних ѝ. — Казахте, че сте я обичали като свое дете.

— Наистина я обичах — каза горчиво кралицата. — Повече, отколкото тя си спомня. Повече, отколкото беше редно, след като знаех какво стори майка ѝ на моята. Наистина я обичах. Но тя вече не е детето, което обичах. Не е малкото момиченце, което учех да чете и пише. Тя тръгна по грешен път. Беше покварена. Затънала е в грях. Не мога да я спася: тя е вещица и дъщеря на вещица.

— Тя е млада жена — възразих тихо. — Не вещица.

— По-лоша от вещица — каза тя обвинително. — Еретичка. Лицемерка. Блудница. Знам, че тя е всички тези неща. Еретичка е, защото, макар че идва на католическата литургия, аз знам, че е протестантка, клетвопрестъпница, приковала очи в нафората. Лицемерка е, защото не признава дори собствената си вяра. В тази страна има смели мъже и жени, които са готови да идат на кладата заради заблудата си: но тя не е от тях. Когато брат ми Едуард беше на трона, тогава тя бе ярката пътеводна светлина на реформираната вяра. Тя беше истинска протестантска принцеса — с тъмните си рокли и белите плисирани яки, и със сведените очи, без злато или скъпоценни камъни на ушите или по пръстите. Сега, когато той е мъртъв, тя коленичи до мен, присъства на ритуалното издигане на нафората, и се кръсти, и се кланя пред олтара, но аз знам, че всичко това е лъжа. Това е оскърбление към мен, което е нищо, но то е оскърбление към паметта на майка ми, която бе отблъсната заради нейната, и е оскърбление към Светата църква, което е грях срещу самия Бог.

— И, да ѝ прости Господ, тя е блудница заради онова, което правеше с Томас Сиймор. Целият свят щеше да го узнае, но другата велика протестантска блудница прикри и двамата, и умря, без да разкрие тайната.

— Коя? — попитах. Бях едновременно отвратена и очарована, спомнила си момичето в огрятата от слънцето градина и мъжа, който я бе подпрял на едно дърво и плъзгаше ръка нагоре под полата ѝ.

— Катрин Пар — изрече кралица Мери през зъби. — Тя знаеше, че нейният съпруг Томас Сиймор е бил прелъстен от Елизабет. Хвана ги в стаята на Елизабет: Елизабет — по долна риза, лорд Томас —

проснат върху нея. Катрин Пар изпрати Елизабет в провинцията, отстрани я. Усмири клюките, отрече всичко. Защити момичето — е, трябваше да го стори, детето се отглеждаше в нейния дом. Защити съпруга си, а после умря, раждайки детето му. Глупачка. Глупава жена.

После поклати глава:

— Бедната жена. Тя го обичаше толкова много, че се омъжи за него, още преди баща ми да е изстинал в гроба. Предизвика скандал в двора, и рискува мястото си в обществото. А за награда той се задяваше в собствената ѝ къща с четиринайсетгодишно момиче, поверено на грижите ѝ. Това момиче, моята Елизабет, моята малка сестричка, което се извиваше под ласките му, се оплакваше, че ще умре, ако той я докосне отново, но никога не заключи вратата на спалнята си, нито се оплака на мащехата си, и не се опита да намери друг подслон.

— Аз знаех за това. Милостиви Боже, носеха се такива клюки, че дори аз, скрита в дълбоката провинция, ги дочувах. Писах ѝ и предложих да дойде при мен: имах дом, можех да се грижа и за двете ни. Тя ми писа много мило, много вежливо. Написа ми, че нищо не ѝ се е случило и че не е нужно да се мести в друг дом. А през цялото това време го е пускала сутрин в стаята си, и му е позволявала да повдига крайчеца на роклята ѝ, за да види фустата ѝ, а веднъж, Бог да ѝ е на помощ, му позволила да смъкне и роклята от тялото ѝ, така че останала почти гола пред него.

— Тя така и не прати да ме повикат на помощ, макар да знаеше, че бих я отвела още същия ден. Беше малка уличница тогава, уличница е и сега, а аз го знаех, да ме прости Господ, и се надявах, че може да бъде превъзпитана. Мислех си, че ако ѝ дам място до себе си, и почитта, която ѝ се полага, тя ще израсне и ще се превърне в принцеса. Мислех си, че една млада уличница, чийто нрав още се оформя, може да бъде променена, да бъде създадена наново, да бъде научена да се държи като принцеса. Но тя не може. Не иска. Ще я видиш как ще се държи занапред, когато отново някой започне да я ухажва.

— Ваше величество... — подех, зашеметена от изблика на огорчението ѝ.

Тя си пое дъх и се обърна към прозореца. Опря чело на дебелото стъкло и видях как топлината от дъха ѝ го замъгли. Навън беше студено — дошла бе непоносимата английска зима — и Темза беше

металносива отвъд градината с цвят на камък, под оловното небе. Виждах лицето на кралицата, отразено в дебелото стъкло като камей, удавена във вода. Чувствах трескавата енергия, пулсираща в тялото ѝ.

— Трябва да се освободя от тази омраза — каза тя тихо. — Трябва да се освободя от болката, която майка ѝ ми причини. Трябва да се отрека от нея.

— Ваше величество... — подхванах отново, по-внимателно.

Тя се обърна отново към мен.

— Тя ще дойде на трона след мен, ако умра без наследник — каза категорично. — Тази лъжлива блудница. Всичко, което ще постигна, ще бъде разрушено от нея, ще бъде съсипано от нея. Тя винаги е съсипвала всичко в живота ми. Аз бях единствената принцеса на Англия и огромна радост за сърцето на майка ми. Достатъчен бе един миг, един поглед, и аз вече прислужвах на Елизабет в детската стая като нейна придворна дама, а майка ми бе изоставена и после — умря. Елизабет, дъщерята на блудницата, е олицетворение на покварата. Трябва да имам дете, което да се изпречи между нея и трона. Това е най-големият ми дълг към тази страна, към майка ми и към мен самата.

— Ще трябва да се омъжите за Филип Испански?

Тя кимна:

— Той ще свърши същата работа, както и всеки друг — каза тя. — Мога да сключа с него траен договор. Той знае, баща му знае каква е тази страна. С мъж като него ще мога да бъда кралица и съпруга. Той има своя собствена земя, свое собствено състояние, няма нужда от малката Англия. И тогава ще мога да бъда кралица на собствената си страна, и негова съпруга, и майка.

В начина, по който каза „майка“, имаше нещо, което ме накара да застана нащрек. Бях почувствала докосването ѝ върху главата си, бях я виждала как се държи с децата, които излизаха тичешком от мръсните селски хижи.

— Та вие мечтаете за собствено дете — възкликнах. Видях отчаяния копнеж в очите ѝ, сетне тя отново се извърна от мен към прозореца и гледката към студената река.

— О, да — каза тя тихо на студената градина отвън. — От двайсет години копнея за собствено дете. Затова обичах клетия си брат толкова много. В глада на сърцето си обичах дори Елизабет, когато

беше бебе. Навярно Бог в Своята добрина сега ще ме дари с мой собствен син. — Тя ме погледна. — Ти имаш Зрението. Ще имам ли дете, Хана? Ще имам ли свое собствено дете, което да държа в прегръдките си и да обичам? Дете, което ще порасне и ще наследи трона и ще направи Англия велика страна?

Почаках за миг, в случай, че ме споходи видение. Единственото, което изпитах, бе чувство на огромно отчаяние и безнадеждност, нищо повече. Сведох поглед към пода и коленичих пред нея.

— Съжалявам, ваше величество — казах. — На Зрението не може да се заповядва. Не мога да ви кажа отговора на този въпрос, нито на някой друг. Способността да предвиждам ме спохваща неочаквано. Не мога да кажа дали ще имате дете.

— Тогава аз ще предскажа вместо теб — каза тя мрачно. — Ще ти кажа следното. Ще се омъжа за този Филип Испански без любов, без желание, но със съвсем вярното чувство, че именно от това се нуждае страната. Той ще ни донесе богатството и мощта на Испания, ще превърне тази страна в част от своята империя, от която се нуждаем толкова много. Той ще ми помогне да върна страната към догмите на истинската църква, и ще ме дари с дете, което ще стане богобоязлив християнски наследник, за да задържи тази страна в правата вяра — тя направи пауза. — Би трябвало да кажеш „Амин“ — напомни ми тя.

— Амин.

Лесно беше да го кажа. Бях покръстена еврейка, момиче, облечено като момче, млада жена, влюбена в един мъж и сгодена за друг. Момиче, което скърбеше за майка си, а никога не споменавахе името ѝ. Прекарвах целия си живот в престорено съгласие.

— Амин — казах.

Вратата се отвори и Джейн Дормър подкани с жест в стаята двама носачи, които крепяха помежду си рамка, обвита в ленен плат.

— Нещо за вас, ваше величество! — възкликна тя със закачлива усмивка. — Нещо, което ще ви бъде приятно да видите.

Кралицата бавно се отърси от замислеността си.

— Какво има, Джейн? Сега съм уморена.

В отговор мистрес Дормър изчака, докато мъжете облегат товара си на стената, а после хвана крайчеца на плата и се обърна към царствената си господарка:

— Готова ли сте?

Кралицата благоволи да се усмихне:

— Портретът на Филип ли е това? — попита тя. — Няма да се подлъжа от него. Забравяте, че съм достатъчно възрастна, за да помня времето, когато моят баща се ожени заради един портрет, но се разведе с оригинала. Каза, че това била най-лошата шега, изигравана някому. Един портрет е винаги красив. Няма да се оставя да бъда омаяна от един портрет.

В отговор Джейн Дормър рязко отметна платното настрана. Чух затаеното ахване на кралицата, видях как руменината нахлу в бледите ѝ бузи, а после се отдръпна, и чух лекия ѝ момичешки кикот.

— Боже мой, Джейн, това се казва мъж! — прошепна тя.

Джейн Дормър се преви от смях, пусна плата и се втурна през стаята да се отдръпне назад, за да се възхити на портрета.

Той наистина беше красив мъж. Беше млад, трябва да беше в средата на двайсетте си години, докато кралицата беше на четиридесет, с кафява брада и с тъмни усмихнати очи, пълни чувствени устни, хубава фигура, широки рамене и стройни, здрави крака. Беше облечен в тъмnochервено, с тъмnochервена шапка, килната под закачлив ъгъл върху къдравата му кафява коса. Имаше вид на мъж, готов да шепне любовни слова в ухото на някоя жена, докато ѝ омекнат коленете. Приличаше на красив нехранимайко, но имаше някаква твърдост около устата му и нещо в стойката на раменете му, което намекваше, че въпреки това може да е способен на честност.

— Какво мислите, ваше величество? — настоя Джейн.

Кралицата не каза нищо. Отново преместих поглед от портрета към лицето ѝ. Тя се взираше в него. За миг не можах да се сетя на какво ми напомняше, после разбрах. Така изглеждаше собственото ми лице в огледалото, когато мислех за Робърт Дъдли. Беше същото това пробуждане, същото широко разтваряне на очите, същата несъзнателно изгряла усмивка.

— Той е много... привлекателен — каза тя.

Джейн Дормър срещна погледа ми и ми се усмихна.

Исках да отвърна на усмивката, но в главата ми отекваше странен шум, някакво дрънчене като на малки звънчета.

— Какви тъмни очи има — посочи Джейн.

— Да — промълви кралицата.

— Носи много висока яка, сигурно такава е модата в Испания. Той ще донесе в двора най-новата мода.

Шумът в главата ми се усилваше. Затулих ушите си с ръце, но звукът отекна по-силно в главата ми: сега звучеше като пеещ звън.

— Да — каза кралицата.

— И виждате ли? Златен кръст на верижка — изгука Джейн. — Слава на Бога, Англия отново ще има католически принц.

Усещането вече беше непоносимо. Сякаш бях в камбанария, когато камбаните бият най-силно. Превих се и се извъртях, като се опитвах да прогоня ужасното звънтене от ушите си. После избухнах: „Ваше величество! Сърцето ви ще бъде разбито!“, и изведнъж шумът замлъкна и настъпи тишина — тишина, някак дори по-шумна от звънящите камбани, и кралицата впери поглед в мен, Джейн Дормър също, и аз осъзнах, че бях изрекла нещо неуместно, че бях крещяла като юродива глупачка.

— Какво каза? — Джейн Дормър ме предизвикваше да повторя думите си, предизвикваше ме да разваля щастливото следобедно настроение, с което двете жени разглеждаха портрет на красив мъж.

— Казах: „Ваше величество, сърцето ви ще бъде разбито“ — повторих аз. — Но не мога да кажа защо.

— Ако не можеш да кажеш защо, по-добре изобщо да не беше проговаряла — разгневи се Джейн Дормър, винаги пламенно предана на господарката си.

— Знам — казах сковано. — Не мога да се сдържам.

— Не е твърде остроумно да кажеш на една жена, че сърцето ѝ ще бъде разбито, но че не знаеш как или защо!

— Знам — повторих. — Съжалявам.

Джейн се обърна към кралицата:

— Ваше величество, не обръщайте внимание на шута.

Лицето на кралицата, което беше толкова лъчезарно и така оживено, внезапно се навъси.

— И двете можете да си вървите — каза тя с равен тон. Приведе рамене и се извърна. От този жест, характерен за една упорита жена, разбрах, че беше направила избора си и никакви мъдри слова нямаше да променят решението ѝ. Най-малко пък думите на един шут. — Можете да си вървите — каза тя. Джейн посегна да покрие портрета с

платното. — Оставете го така — каза кралицата. — Може да го погледна отново.

Докато траеха дългите преговори за женитбата между съветниците на кралицата, поболели се от тревога при мисълта за испанец на трона на Англия, и испанските пратеници, нетърпеливи да добавят още едно кралство към своята обширна империя, аз се упътих към бащиния дом на Джон Дий. Беше малка къща близо до реката в централната част на града. Потропах на вратата и за миг никой не отговори. После един прозорец над входната врата се отвори и някой извика надолу:

— Кой е?

— Търся Роланд Дий — извиках нагоре. Стрехичката над входната врата ме криеше: той можеше да чуе гласа ми, но не и да ме види.

— Няма го тук — извика в отговор Джон Дий.

— Мистър Дий, това съм аз, шутът Хана — извиках. — Търсех вас.

— Тихо — каза припряно той и затръшна прозорчето. Чух стъпките му да отекват по дървените стъпала в къщата и шума от дърпането на резетата, а после вратата се отвори навътре към тъмен коридор. — Влизай бързо — каза той.

Промъкнах се през пролуката, а той затръшна вратата и пусна резето. Застанахме мълчаливо един срещу друг в тъмния коридор. Канех се да заговоря, но той сложи ръка върху моята, за да ме предупреди да мълча. Изведнъж застинах. Отвън чувах обичайните шумове на лондонската улица — минаващи хора, няколко провикващи се търговци, улични продавачи, които предлагаха стоките си, далечният вик на някой, разтоварващ лодка на брега на реката.

— Проследи ли те някой? Каза ли на някого, че търсиш мен?

Сърцето ми заблъска в гърдите при този въпрос. Почувствах как ръката ми се вдига към бузата, сякаш за да изтрие петънце от сажди.

— Защо? Какво се е случило?

— Възможно ли е някой да те е проследил?

Опитах се да мисля, но усещах само силното биене на уплашеното си сърце.

— Не, сър. Не мисля.

Джон Дий кимна, а после се обърна и се качи горе, без да ми каже и дума. Поколебах се, а после го последвах. Едва не се измъкнах през задната врата, за да изтичам до къщата на баща си и да не видя Джон Дий никога повече.

Вратата в най-горния край на стълбите беше отворена и той ми направи знак да вляза в стаята му. До прозореца беше писалището му, с красив, непознат месингов инструмент, поставен на почетно място. Отстрани имаше голяма маса от полиран дъб, върху която бяха пръснати неговите книжа, чертожни инструменти, моливи, пера, мастилници и хартиени свитъци, покрити със ситно изписан текст и множество числа.

Не можех да задоволя любопитството си, докато не се уверях, че съм в безопасност:

— Издирват ли ви, мистър Дий? Да си вървя ли?

Той се усмихна и поклати глава:

— Проявявам прекалена предпазливост — каза искрено той. — Отведоха баща ми за разпит, но той е известен член на група протестантски мислители. Никой не разполага с никакви сведения против мен. Просто се стреснах, когато те видях.

— Сигурен ли сте? — запитах го настойчиво.

Той се изсмя тихо:

— Хана, приличаш на млада кошута, готова да побегне. Успокой се. Тук си в безопасност.

Овлдах се и започнах да се оглеждам. Той видя как погледът ми отново се върна към инструмента на прозореца.

— Какво мислиш, че е това? — попита той.

Поклатих глава. Беше красив предмет, напълно непознат за мен. Беше изработен от месинг — топка с големината на гълъбово яйце в средата на пръчка, заобиколена от месингов пръстен, умело закрепен на други две пръчки, така че да може да се полюлява и движи: една топка се плъзгаше по него. Отвън имаше друг пръстен и още една топка, а извън нея — друга. Беше цяла поредица от халки и топки, и онази, която беше най-далече от центъра, беше най-малката.

— Това — каза той тихо — е модел на света. Това е начинът, по който творецът, великият майстор дърводелец в небесата, е създал света, а после го е привел в движение. Тук се съдържа тайната на

начина, по който работи Божият ум. — Той се наведе напред и докосна леко първия пръстен. Сякаш по магия всички пръстени започнаха да се движат бавно, като всеки се въртеше със собствена скорост, всеки следваше собствена орбита, като понякога се подминаваха, а друг път се застигаха. Само малкото златно яйце в средата не се движеше, всичко друго се люлееше около него.

— Къде е нашият свят? — попитах.

Той ми се усмихна:

— Тук — каза, като посочи към златното яйце в самия център на всички останали. Посочи към следващия пръстен с бавно въртящата се в кръг топка. — Това е луната — посочи следващата. — Това — слънцето — посочи следващите няколко: — Това са планетите, а това зад тях са звездите, а това — той посочи към един пръстен, който не приличаше на другите: пръстен, направен от сребро, който се беше задвижил при първото му докосване и беше накарал всички останали да се задвижат в такт. — Това е така нареченият *premium mobile*. Това е Божието докосване върху света, символизирано от този пръстен, докосването, започнало движението на всичко, докосването, което е поставило началото на този свят. Това е Словото. Това е проявлението на думите: „Да бъде светлина“.

— Светлина — повторих тихо.

Той кимна.

— „Да бъде светлина“. Узная ли какво е породило това движение, ще узная тайната на всяко движение на небесата — каза той. — С този модел мога да играя ролята на Бог. Но в истинските небеса — каква е силата, която кара планетите да се въртят, която кара слънцето да обикаля около земята?

Той чакаше да отговоря, знаейки, че не мога, понеже никой не знаеше отговора. Поклатих глава, замаяна от движението на златните топки върху техните златни халки.

Доктор Дий сложи ръка върху инструмента, за да го задържи, и видях как той забави движението си и спря.

— Моят приятел, Жерар Меркатор, изработи това за мен, когато учехме заедно. Някой ден той ще стане велик картограф, знам това. А аз... — той млъкна наред изречението. — Аз ще следвам пътя си — каза той. — Където и да ме отведе. Трябва да бъда с ясен ум и

свободен от амбиция, и да живея в страна, която е ясна и свободна. Трябва да вървя по чист и ясен път.

Той замълча за миг, а после, сякаш внезапно си спомни за мен, запита със съвсем различен тон:

— А ти? Защо дойде тук? Защо викаше баща ми?

— Не ми трябваше той. Търсех вас. Само исках да го попитам къде сте — казах. — В двора ми казаха, че сте заминали у дома, при баща си. Търсех вас. Нося съобщение.

Внезапно той грейна от нетърпение:

— Съобщение ли? От кого?

— От лорд Робърт.

Лицето му посърна.

— За миг си помислих, че може би те е навестил ангел с послание за мен. Какво иска лорд Робърт?

— Искане да узнае какво предстои да се случи. Възложи ми две задачи. Едната — да кажа на лейди Елизабет да ви открие и да ви помоли да бъдете неин възпитател, а другата — да ви предам, че трябва да се срещнете с неколцина мъже.

— Кои мъже?

— Сър Уилям Пикъринг, Том Уайът и Джеймс Крофт — изредих аз. — И поръча да ви кажа следното: че те са се заели с алхимичен експеримент да направят злато от обикновен метал и да превърнат среброто обратно в пепел и вие трябва да им помогнете с това. Едуард Кортни може да направи химична сватба. И ще трябва да се върна и да му кажа какво ни чака.

Мистър Дий хвърли поглед към прозореца, сякаш се опасяваше, че дори на самия перваз отвън може да има подслушвачи.

— Времената не са подходящи да служа на една изложена на подозрения принцеса и на човек, затворен в Тауър за държавна измяна, и на трима други, чиито имена може би вече знам, и в чиито планове може би вече се съмнявам.

Погледнах го спокойно:

— Както желаете, сър.

— А ти можеш да имаш по-безопасна служба, млада жено — каза той. — Какво си мисли той, като те излага на такава опасност?

— Аз съм на негово разположение — казах твърдо. — Дадох дума.

— Редно е да те освободи — каза той внимателно. — От Тауър не може да дава никакви заповеди.

— Той ме освободи. Ще го видя само още веднъж — казах. — Когато се върна и му съобща какво сте предrekli за Англия.

— Да погледнем ли в огледалото и да видим сега? — попита той.

Поколебах се. Страхувах се от тъмното огледало и затъмнената стая, страхувах се от нещата, които можеха да изникнат през мрака и да ни преследват.

— Мистър Дий, последния път нямах истинско видение — признах неловко.

— Когато каза датата на смъртта на краля?

Кимнах.

— Когато предсказа, че следващата кралица ще бъде Джейн?

— Да.

— Отговорите ти бяха верни — отбеляза той.

— Не бяха нищо повече от догадки — казах. — Измислих ги. Съжалявам.

Той се усмихна:

— Тогава просто го направи отново — каза той. — Просто направи някакви догадки заради мен. Просто направи някаква догадка заради лорд Робърт. След като той моли за това...

Бях хваната натясно и го знаех.

— Много добре.

— Ще го направим сега — каза той. — Седни, затвори очи, опитай се да не мислиш за нищо. Ще ти приготвя стаята.

Направих каквото ми каза и седнах на едно столче. Чувах го как се движи тихо в съседната стая, чух шумолене от затваряне на завеса и лекият съскащ шум на пламък, докато носеше една главня от огъня да запали свещите. После каза тихо:

— Готово е. Ела, и дано добрите ангели ни направляват.

Хвана ме за ръката и ме въведе в малка стаичка. Същото огледало, което бяхме използвали преди, стоеше облегнато на една стена, на маса пред него беше закрепена намазана с восък табличка със странни знаци по нея. Една свещ гореше пред огледалото, а той беше поставил друга отсреща, така че изглеждаха като безброй свещи, изчезващи някъде в безкрая, отвъд света, отвъд слънцето, луната и планетите, както ми ги беше показал върху въртящия се кръгъл модел,

не чак до небесата, а в пълна тъмнина, където накрая щеше да има повече мрак, отколкото пламък на свещи и нямаше да има нищо друго, освен тъмнина.

Поех продължително дъх, за да отблъсна страха си, и се настанех пред огледалото. Изслушах молитвата, която произнесе шепнешком, и повторих: „Амин“. После се втренчих в мрака на огледалото.

Чувах се, че говоря, но почти не различавах думите. Чувах дращенето на перото му, докато записваше това, което казвах. Чух се как изреждам поредица от числа, а после странни, непознати думи, като необузdana поезия със свой ритъм и красота, но доколкото можех да преценя, лишена от всякакъв смисъл. После чух гласа си да изрича много ясно на английски: „Ще има дете, но не дете. Ще има крал, но не истински крал. Ще има кралица-дева, напълно забравена. Ще има кралица, но не дева“.

— А лорд Робърт Дъдли? — прошепна той.

— Той ще има качества и властта на принц, способен да промени историята на света — прошепнах в отговор. — И ще умре, обичан от кралица, ще умре спокойно в постелята си.

Когато дойдох на себе си, Джон Дий стоеше до мен с питие с плодов вкус, в който се долавяше лъх на метал.

— Добре ли си? — попита ме той.

Кимнах:

— Да. Малко сънлива.

— По-добре е да се върнеш в двора — каза той. — Ще забележат, че те няма.

— Няма ли да дойдете да видите лейди Елизабет?

Той придоби замислено изражение:

— Ще го направя, когато се убедя, че е безопасно. Можеш да кажеш на лорд Робърт, че ще му служи, и ще служи на каузата, и че аз също мисля, че сега моментът е назрял. Ще я съветвам и ще събирам сведения по нейна поръка в тези дни на промяна. Но трябва да внимавам.

— Не се ли страхувате? — попитах, като мислех за собствения си ужас от мисълта, че ме наблюдават, за собствения си страх от

почукването по вратата в мрака.

— Не много — каза той. — Имам влиятелни приятели. Имам планове, които трябва да осъществя. Кралицата възстановява манастирите, и техните библиотеки също трябва да бъдат възстановени. Мой вменен от Бога дълг е да открия и върна книгите по местата им, да възстановя ръкописите в полза на науката. И се надявам да видя как обикновен метал се превръща в злато.

— Философският камък? — попитах.

Той се усмихна:

— Този път остава загадка.

— Какво да кажа на лорд Робърт, когато се върна да го видя в Тауър? — попитах.

Джон Дий придоби замислено изражение.

— Кажи му само това, че ще умре в леглото си, обичан от кралица — каза той. — Ти видя това, без да съзнаваш какво виждаш. Това е истината, макар че сега изглежда невъзможно.

— А сигурен ли сте? — попитах. — Сигурен ли сте, че няма да го екзекутират?

Той кимна:

— Сигурен съм. Предстоят му много дела, и ще дойде времето на златната кралица. Лорд Робърт не е човек, който ще умре млад, оставяйки работата си недовършена. Освен това му предричам голяма любов, най-великата любов, която е познавал.

Зачаках, като едва дишах.

— Знаете ли коя жена ще обича? — прошепнах.

Дори за миг не си помислих, че ще съм аз. Как беше възможно? Аз бях негов васал, той ме наричаше „госпожица-момче“, смееше се на момичешкото обожание, което виждаше в лицето ми, и предложи да ме освободи. Дори и в този миг, когато Джон Дий му предрече голяма любов, не си помислих, че ще бъда аз.

— Една кралица ще го обича — каза Джон Дий. — Той ще бъде най-голямата любов на живота й.

— Но тя ще се омъжва за Филип Испански — отбелязах.

Той поклати глава:

— Не мога да видя испанец на трона на Англия — предрече. — Мнозина други също не могат.

Беше трудно да намеря начин да говоря с лейди Елизабет, без половината двор да забележи това. Макар да нямаше приятели в двора, а само малък кръг собствени слуги, тя сякаш беше постоянно обкръжена от привидно случайно минаващи хора, на половината от които се плащаше да я шпионират. Френският крал имаше свои шпиони в Англия, испанският император имаше своя мрежа. Всички видни личности бяха внедрили свои слуги в други домакинства, за да следят за някакъв знак на промяна или предателство, а самата кралица създаваше и плащаше на мрежа от доносници. Вероятно на някого се плащаше да доносничи и за мен, и при самата мисъл за това ми прилошаваше от страх. Беше напрегнат живот, изпълнен с непрестанни подозрения и престорено приятелство. Напомняше ми за изработения от Джон Дий модел на земята, около която се въртяха всички планети. Принцесата беше като земята, в самия център на всичко, само че всички звезди в нейната небесна твърд я наблюдаваха със завистливи очи и ѝ желаеха злото. Нямаше нищо чудно в това, че тя ставаше все по-бледа и по-бледа, а сенките под очите ѝ тъмнееха и ставаха от сини виолетови като на синини от удар. Коледа приближаваше, а никой от човечите не проявяваше благоволение към нея.

Враждебността на кралицата нарастваше с всеки ден, в който Елизабет се явяваше в двора с високо вдигната глава и вирнат нос, всеки път, щом извърнеше поглед от статуята на Дева Мария в параклиса, всеки път, когато изоставеше броеницата си и вместо това носеше миниатюрен молитвеник на верижка на кръста си. Всички знаеха, че молитвеникът съдържаеше предсмъртната молитва на брат ѝ: „О, Господи, повелителю мой, защити това кралство от папизма и подкрепи истинската религия“. Да носи него, вместо кораловата броеница, която кралицата ѝ бе подарила, беше нещо повече от явен акт на пренебрежение: беше живо олицетворение на неподчинението.

За Елизабет това навярно не бе много повече от показан протест: но за нашата кралица то бе оскърбление, което я поразяваше право в сърцето. Когато Елизабет излизаше на езда, облечена в ярки цветове и усмихната, и махаше с ръка за поздрав, хората я приветстваха и сваляха шапки в нейна чест; когато си оставаше у дома, облечена скромно в черно и бяло, хората идваха в двореца Уайтхол да я видят

как се храни на масата на кралицата и да отбележат крехката ѝ красота и скромната протестантска благочестивост, с която се обличаше.

Кралицата виждаше, че макар Елизабет никога да не я предизвикваше открито, тя непрекъснато даваше на сплетниците материал за клюки, който да изнесат извън двора и да разпространят сред онези, които се придържаха към протестантската религия:

„Протестантската принцеса беше бледа днес, и не докосна купела със светена вода.“

„Протестантската принцеса помоли да не присъства на вечерната литургия, защото отново не се чувстваше добре.“

„Протестантската принцеса, почти пленница в паписткия двор, се придържа към вярата си възможно най-усърдно, и чака благоприятен случай, в самите челюсти на Антихриста.“

„Протестантската принцеса е същинска мъченица на вярата си, а грозноватата ѝ сестра е упорита като глутница кучета, нападащи мечки, в преследването на чистата съвест на младата жена.“

Кралицата, блестяща в скъпи рокли, радваща се на възможността да носи накитите на майка си, изглеждаше невзрачна редом до огнената коса на Елизабет, мъченическата белота на бледото ѝ лице и изключително скромната ѝ черна рокля. Както и да се обличаше кралицата, каквото и да носеше, Елизабет, протестантската принцеса, грееше с лъчезарното сияние на момиче на прага на женствеността. Редом с нея кралицата, достатъчно възрастна да ѝ бъде майка, изглеждаше изнурена и смазана от бремето на задачата, която бе наследила.

Затова не можех просто да отида в покоите на Елизабет и да поискам да се срещна с нея. Със същия успех можех да се представя на испанския посланик, който следеше всяка стъпка на Елизабет, и докладваше всичко на кралицата. Но един ден, докато вървах зад нея в галерията, тя се спъна за миг. Отидох да ѝ помогна, и тя ме хвана за ръката.

— Счупих си тока на обувката. Трябва да я изпратя на обувчаря — каза тя.

— Позволете да ви помогна да стигнете до покоите си — предложих, и добавих шепнешком: — Имам съобщение за вас от лорд Робърт Дъдли.

Тя не ми хвърли дори кос поглед, и по тази пълна способност да се владее веднага разбрах, че бе завършена интригантка и че кралицата беше права да се страхува от нея.

— Не мога да получавам съобщения без благословията на сестра си — каза мило Елизабет. — Но много ще се радвам, ако ми помогнеш да стигна до стаята си. Изкълчих си крака, когато токът се счупи.

Тя се наведе и събу обувката си. Не можах да не забележа красивата бродерия на чорапа ѝ, но си помислих, че сега не е подходящият момент да я питам за модела. Винаги всичко, което притежаваше, всичко, което вършеше, ме очароваше. Предложих ѝ ръката си. Един минаващ придворен изгледа двете ни.

— Принцесата си счупи тока на обувката — обясних. Той кимна и си продължи по пътя. Лично той нямаше да си направи труда да ѝ помогне.

Елизабет гледаше право напред, накуцваше леко с обувия си в чорап крак и това забавяше походката ѝ. Даваше ми много време да ѝ предам съобщението, което бе казала, че не може да чуе без позволение.

— Лорд Робърт ви моли да повикате Джон Дий за свой домашен учител — казах тихо. — Каза: „непременно“.

Тя все още не ме поглеждаше.

— Мога ли да му кажа, че ще го сторите?

— Можеш да му кажеш, че няма да сторя нищо, което би ми навлякло гнева на сестра ми, кралицата — каза тя спокойно. — Но отдавна искам да уча заедно с мистър Дий и смятах да го помоля да чете с мен. Особено интересно ми е да прочета поученията на Светите отци на църквата.

Тя ме стрелна с прикрит поглед.

— Опитвам се да науча нещо за римокатолическата църква — каза тя. — Досега образованието ми беше много занемарено.

Бяхме пред вратата на покоите ѝ. Когато се приближихме, един страж застава мирно и отвори вратата. Елизабет ме освободи.

— Благодаря ти за помощта — каза тя хладно и влезе вътре. Докато вратата се затваряше зад нея, я видях да се навежда и да си обува отново обувката. Токът, разбира се, беше съвсем здрав.

Предсказанието на Джон Дий, че хората на Англия ще се надигнат, за да предотвратят брака на кралицата с испанец, се потвърждаваше всеки ден в десетки инциденти. Пееха се балади против тази женитба, по-смелите проповедници говореха гневно срещу един брак, толкова опасен за независимостта на страната. Неприлични рисунки се появяваха по всяка варосана стена в града, от ръка на ръка се предаваха евтини книжлета, които хулеха испанския принц и обсипваха с обиди кралицата, задето изобщо обмисля кандидатурата му. Не помагаше и испанският посланик, който уверяваше всеки благородник в двора, че неговият владетел не проявява интерес да поеме властта в Англия, че принцът бил убеден за този брак от баща си, че всъщност принц Филип, привлекателен мъж на по-малко от трийсет години, със същия успех би могъл да си потърси невяста, която да му донесе повече наслада и облаги от кралицата на Англия, по-възрастна от него с единайсет години. Всяко предположение, че той желае този брак, беше доказателство за испанска алчност, всеки намек, че би могъл да отправи поглед другаде, беше обида.

Самата кралица почти рухна под тежестта на противоречивите съвети, под бремето на огромния си страх, че ще изгуби обичта на народа на Англия, без да спечели подкрепата на Испания.

— Защо каза, че сърцето ми ще бъде разбито? — трескаво ме запита тя един ден. — Защото прозря в бъдещето, че ще стане така ли? Заради всичките тези съветници, които ми казват да отхвърля този брак, и в същото време ми казват незабавно да се омъжа и да имам дете? Заради цялата страна, която танцуваше на коронацията ми, а след това, мигове по-късно, всички проклинаха новината за женитбата ми?

— Не — казах. — Не бих могла да предскажа това. Мисля, че никой не би могъл да предскаже подобна рязка промяна в настроението на хората за толкова кратко време.

— Трябва да се предпазя от тях — каза тя, повече на себе си, отколкото на мен. — При всеки обрат трябва да ги имам изцяло на свое разположение. Великите лордове, и всеки човек под тяхно командване, трябва да бъдат мои верни слуги: но през цялото време те шушукат в ъглите и са готови да ме съдят.

Тя стана от стола си и извървя осемте стъпки до прозореца, обърна се и пак се върна. Спомних си първия път, когато я бях видяла в

Хънсдън, в нейния малък двор, където тя рядко се смееше, където не беше много повече от пленница. Сега беше кралица на Англия, и въпреки това волята на народа я превръщаше в затворничка, и тя все така не се смееше.

— А членовете на съвета са по-лоши и от придворните ми дами! — възкликна тя. — Непрестанно спорят, дори в мое присъствие, на брой са десетки, но не мога да получа дори едничка смислена дума за съвет, те всички желаят нещо различно и всичките — всичките до един! — ме лъжат. Моите шпиони ми донасят едни истории, а испанският посланик ми разказва други. И през цялото време знам, че те се сплотяват срещу мен. От чиста лудост ще ме свалят от трона със сила и ще поставят на него Елизабет. Ще се отскубнат от сигурността на рая и ще се хвърлят в пъкъла, защото са изучавали ереста, и сега не могат да чуят истинското слово, когато им се дава.

— Хората искат да мислят сами... — предположих.

Тя ми се нахвърли:

— Не, не искат. Те искат да следват човек, който е готов да мисли вместо тях. И сега си мислят, че са го намерили. Намерили са Томас Уайът. О, да, знам за него. Синът на любовника на Ан Болейн: на чия страна е според теб? Те имат хора като Робърт Дъдли, който чака своя момент в Тауър, имат и принцеса като Елизабет: едно лекомислено момиче, твърде млада, за да знае какво иска, твърде суетна, за да внимава, и прекалено алчна, за да чака, както трябваше да чакам аз, да чакам почтено, през всичките тези дълги тежки години. Аз чаках в пустошта, Хана. Но тя изобщо не желае да чака.

— Не трябва да се боите от Робърт Дъдли — казах бързо. — Нима не помните, че той се обяви във ваша подкрепа? Против родния си баща? Но кой е този Уайът?

Тя отиде до стената и се върна отново при прозореца.

— Той се закле, че ще ми бъде верен, но ми отрича правото да имам съпруг — каза тя. — Сякаш подобно нещо може да бъде сторено! Казва, че ще ме свалят от трона, а после ще ме върне отново.

— Много хора ли има на своя страна?

— Половината Кент — прошепна тя. — И разполага с онзи лукав дявол Едуард Кортни като бъдещ крал, ако добре го познавам, и с Елизабет, която се надява да бъде негова кралица. Не се и съмнявам, че отнякъде ще дойдат пари, с които да му заплатят за престъплението.

— Пари?

Гласът ѝ беше горчив:

— Франкове. На враговете на Англия винаги се плаща във франкове.

— Не можете ли да го арестувате?

— Мога, ако го намеря — каза кралицата. — Той е десетократен предател. Но не знам къде е, нито кога планира да предприеме своя ход.

Тя отиде до прозореца и се загледа навън, сякаш искаше да види отвъд градината в подножието на дворцовите стени, отвъд сребристата Темза, студена на зимното слънце, чак до Кент и мъжете, които пазеха планове си в тайна.

Бях поразена от контраста между надеждите ни по пътя към Лондон и положението сега, когато тя бе коронована кралица.

— Знаете ли, когато влязохме в Лондон, си мислех, че всичките ви борби и тревоги ще свършат.

Когато се обърна към мен, приличаше на човек, видял призрак. Очите ѝ бяха заобиколени от кафяви сенки, кожата — плътна като восък за свещи. Изглеждаше с цели години по-стара, отколкото в деня, когато бяхме влезли в Лондон, посрещнати от ликуващите тълпи, начело на ликуваща армия.

— И аз мислех така — каза тя. — Мислех, че нещастията ми са свършили. Страхът, който изпитвах през цялото си детство: кошмарите нощем и ужасното събуждане всеки ден, когато откривах, че са истина. Мислех си, че ако бъда провъзгласена за кралица, и коронована за кралица, ще се почувствам в безопасност. Но сега е по-лошо от преди. Всеки ден научавам за нов заговор срещу мен, всеки ден виждам как някой ме гледа накриво, когато отивам на литургия, всеки ден чувам някой да се възхищава на начетеността на лейди Елизабет или на достойнството ѝ, или на изяществото ѝ. Всеки ден научавам, че още някой е шушукал с френския посланик, разпространил е дребна клюка, изрекъл е дребна лъжа, намекнал е, че ще хвърля кралството си в скута на Испания, сякаш не съм прекарала живота си, целия си живот, в очакване да седна на трона! Сякаш майка ми не се пожертва, и не отказа всякакво споразумение с краля, за да може да запази мен като наследница! Тя умря без мен до себе си, без една мила дума от него, в студена, влажна развалина, далече от приятелите си, за да мога един

ден аз да бъда кралица. Сякаш аз бих захвърлила наследството й само заради едно увлечение по нечий портрет! Полудели ли са, та си мислят, че мога така да се самозабравя?

— За мен няма нищо, *нищо* по-ценно от този трон. За мен няма нищо по-ценно от тези хора, и въпреки това те не могат да видят това и не желаят да ми се доверят!

Тя се тресеше цялата. Никога не я бях виждала толкова разстроена.

— Ваше величество — казах. — Трябва да се успокоите. Трябва да изглеждате спокойна, дори когато не сте.

— Трябва да имам някого до себе си — прошепна тя, сякаш не ме беше чула. — Някой, който държи на мен, някой, който разбира опасността, в която се намирам. Някой, който да ме закриля.

— Принц Филип Испански няма да... — подхванах, но тя вдигна ръка, за да ме накара да замълча.

— Хана, нямам на какво друго да се надявам, освен на него. Надявам се, че ще дойде при мен, въпреки всички злостни клевети срещу него, въпреки опасността и за двамата ни. Въпреки заплахите, че ще го убият в мига щом кракът му стъпи в това кралство. Дано даде Бог той да има куража да дойде при мен, да ме направи своя съпруга и да ме опази. Защото, Бог ми е свидетел, не мога да управлявам това кралство без него.

— Вие казахте, че ще бъдете кралица-дева — напомних й. — Казахте, че ще живеете като монахиня в името на своя народ и няма да имате никого освен тях — нито съпруг, нито деца.

Тя се извърна от прозореца, от гледката на студената река и металносивото небе.

— Казах го — съгласи се тя. — Но тогава не знаех какво ми предстои. Тогава не знаех, че когато стана кралица, ще страдам повече, отколкото когато бях принцеса. Не знаех, че да бъда кралица-дева, каквато съм аз, означава да бъда вечно в опасност, вечно завладяна от страх за бъдещето, и вечно сама. И което е по-лошо от всичко останало: да знам, че нищо от това, което правя, няма да се задържи дълго.

Мрачното настроение на кралицата продължи до времето за вечеря, и тя зае мястото си със сведена глава и скръбно изражение. Потискаща тишина се спусна над голямата зала, никой не можеше да бъде весел, когато радостта на кралицата беше помрачена, а всички си имаха собствени страхове. Ако кралицата не можеше да задържи трона си, кой можеше да бъде сигурен, че домът му е в безопасност? Ако тя щеше да бъде свалена от власт и Елизабет да заеме мястото ѝ, тогава хората, които току-що бяха построили наново своите параклиси и плащаха за отслужване на литургии, щяха да бъдат принудени отново да сменят посоката на верността си. Дворът беше притихнал от тревога, всички се оглеждаха, а после сред хората настана леко оживление, когато Уил Сомърс се надигна от мястото си, оправи жакета си с контешко движение, и се приближи до масата на кралицата. Когато разбра, че погледите на всички са приковани върху него, той умело се отпусна на едно коляно и размаха с елегантен жест кърпичката си, когато се поклони.

— Какво има, Уил? — попита разсеяно тя.

— Дойдох да сторя предложение за бракуване — изрече Уил, тържествено като епископ, произнасяйки изопачено думите. Целият двор затаи дъх.

Кралицата вдигна поглед, в очите ѝ проблесна усмивка:

— Брак ли? Уил?

— Макар да имам заклевание за ергенуване — каза той: от дъното на залата се разнесе приглушен кикот. — И то обявено на всезнание. Но аз подлагам това на отхвърляние при това случване.

— Какъв случай?

Гласът на кралицата потрепна от смях.

— В случване на мойто предложение — каза той. — Към ваше величество, за бракуване.

Това бяха опасни води дори за Уил.

— Не си търся съпруг — каза надменно кралицата.

— Тогава ще се оттегля — каза той с огромно достойнство. Изправи се и се отдалечи заднешком от трона. Дворът затаи дъх в очакване на шегата: кралицата също. Той направи пауза: подбираше подходящия момент като музикант, като композитор, който създава смях. После се обърна отново към нея: — Но не се отдавайте на мислуване — той предупредително размаха към нея дълъг костелив

показалец, — не се отдавайте на мислуване, че трябва да се хвърлите в ръцете на някакъв си син на император. Сега вече знаете, че можете да имате мен, нали разбирате.

Дворът избухна в буен смях, дори кралицата се засмя, когато Уил, с комичната си тромава походка, се върна на мястото си и си наля огромна чаша вино. Погледнах към него през масата и той вдигна чашата към мен за поздрава, като един шут към друг. Беше направил точно каквото се очакваше от него: да вземе най-трудното и болезнено нещо и да го превърне в шега. Но Уил винаги можеше да направи повече от това, можеше да отнеме язвителната нотка, можеше да съчини шега, която не нараняваше никого, така че дори кралицата, която знаеше, че разкъсва страната си в своята решимост да се омъжи, можеше да се усмихне, да изяде вечерята си и да забрави събиращите се срещу нея войски поне за една вечер.

Заминах у дома при баща си, оставяйки един гъмжащ от клюки двор, вървейки през град, кипящ от зараждащия се бунт. Слуховете за армия, събирана тайно, за да тръгне срещу кралицата, се носеха навсякъде. Всеки имаше по някой познат, изчезнал от дома си, избягал да се присъедини към бунтовниците. Говореше се, че лейди Елизабет била напълно готова да се омъжи за един достоен англичанин — Едуард Кортни — и обещала да седне на престола веднага щом сестра ѝ бъде отстранена. Мъжете от Кент отказваха да позволят един испански принц да ги завладее и подчини. Англия не беше никаква си зестра, която една принцеса, наполовина испанка, можеше да връчи на Испания. Имало достойни англичани, които кралицата било редно да приеме, ако смятала да се омъжва. Например красивият млад Едуард Кортни, сам той сродник на кралската фамилия. Из цяла Европа имало дребни протестантски владетели, имаше знатни и образовани благородници, всеки от които би станал добър консорт на кралицата. Несъмнено тя трябвало да се омъжи, и то веднага, понеже никоя жена на света не би могла да управлява дори домакинство, камо ли пък кралство, без ръководството на мъж: природата на една жена не била подобаваща за тази работа, умът ѝ не бил достатъчен да взема нужните решения, смелостта ѝ не била достатъчно голяма да посреща трудностите, в характера ѝ липсвала дългосрочна упоритост. Разбира

се, че кралицата трябвало да се омъжи, и да даде на кралството син и наследник. Но не бивало да се омъжва, не бивало да си *помисля* дори да се омъжва за испански принц. Дори самата представа за това била измяна спрямо Англия и тя трябвало да е полудяла от любов към него, както казваха всички, та изобщо да мисли за това. А една кралица, която можела да пренебрегне здравия разум заради страстта си, не била годна да управлява. По-добре било да свалят от власт една кралица, оставила се желанието да я подлуди на стари години, отколкото да търпят един испански тиранин.

Баща ми имаше гости в книжарницата. Майката на Даниел Карпентър се беше настанила на едно от столчетата до тезгяха, синът ѝ стоеше до нея. Коленичих да получа благословията на баща си, а после се поклоних леко на госпожа Карпентър и на бъдещия си съпруг. Дватама родители гледаха Даниел и мен, наежени като котки върху градинска стена, и се опитваха безуспешно да прикрият колко ги развеселява видът ни — нещо обичайно за врелите и кипели хора, когато виждат раздражителността на млада двойка по време на ухажването.

— Чаках да те видя и да науча новините от двора — каза госпожа Карпентър. — И Даниел също искаше да те види, разбира се.

Погледът, с който я стрелна Даниел, даде ясно да се разбере, че не желае тя да ми обяснява постъпките му.

— Ще се състои ли женитбата на кралицата? — попита баща ми. Той ми наля чаша хубаво испанско червено вино и издърпа за мен едно столче до тезгяха на магазина. Отбелязах развеселено иронията на положението — работата ми като шут ме беше превърнала в личност, достойна за уважение, със собствено място и собствена чаша вино.

— Без съмнение — казах. — Кралицата отчаяно се нуждае от помощник и другар, и е естествено да иска испански принц.

Не казах нищо за портрета, който тя беше закачила в личния си кабинет, на стената срещу молитвеното си столче, и с който се съветваше с поглед във всеки труден момент, като обръщаше глава от статуята на Бога към образа на бъдещия си съпруг, а после се обръщаше отново да се моли.

Баща ми хвърли поглед към госпожа Карпентър:

— Дай Боже това да не промени нещата за нас — каза той. — Дай Боже тя да не въведе испанските порядки.

Тя кимна, но пропусна да се прекръсти, както беше редно. Вместо това се наведе напред и потупа ръката на баща ми:

— Забрави миналото — каза успокоително тя. — Живеем в Англия вече от три поколения. Никой не може да си помисли, че бихме могли да бъдем нещо друго освен добри християни и добри англичани.

— Не мога да остана, ако тази страна се превърне във втора Испания — каза баща ми с нисък глас. — Знаете ли, всяка неделя, на всеки празник, посветен на някой светец, изгаряха еретици, понякога стотици наведнъж. Онези от нас, които бяха приели християнството от години, бяха изправени на съд редом с другите, които само се бяха престрували, че го правят. И никой не можеше да докаже невинността си! Стари жени, пропуснали литургията, защото са били болни, млади жени, забелязани да извърщат очи при вдигането на нафората... можеха да те наклеветят по всякакъв повод, с всякакво основание. И винаги, винаги страдаха онези, които бяха спечелили пари, или си бяха създали добро положение и си бяха спечелили врагове. А аз знаех, че с моите книги, моите дела и репутацията ми на учен човек, ще дойдат за мен и започнах да се подготвям. Но не мислех, че преди мен ще отведат родителите ми, сестрата на жена ми, съпругата ми... — той замлъкна наред изречението. — Трябваше да се сетя за това, трябваше да заминем по-рано.

— Папа, не можехме да я спасим — казах, утешавайки го със същите думи, които ми бе казвал той, когато казвах през плач, че сме можели да останем и да умрем редом с нея.

— Минали времена — каза рязко госпожа Карпентър. — Те няма да настъпят тук. Не и Светата Инквизиция, не и в Англия.

— О, да, ще настъпят — убедено каза Даниел.

Сякаш бе изрекъл неприлична дума. Изведнъж се възцари мълчание: и майка му, и баща ми се обърнаха да го погледнат.

— Испански принц, кралица, наполовина испанка: тя сигурно е твърдо решена да възстанови старата вяра. Какъв по-добър начин да го стори от това да въведе Инквизицията, за да изкорени ереста? А принц Филип отдавна се изказва възторжено за Инквизицията.

— Твърде милостива е, за да го стори — казах. — Тя дори не екзекутира лейди Джейн, макар всичките ѝ съветници да казват, че би

трябвало да го направи. Лейди Елизабет ходи неохотно на литургия и я пропуска винаги, щом може, а никой не ѝ казва нищо. Ако трябваше Инквизицията да бъде призвана да отсъди, тогава Елизабет би била десетократно призната за виновна. Но кралицата вярва, че истинността на Светото Писание сама става очевидна. Тя никога няма да изгаря еретици. Тя знае какво е да се страхуваш за живота си. Знае какво е да бъдеш погрешно обвинена.

— Тя ще се омъжи за Филип Испански, но няма да му предаде страната. Никога няма да бъде негова пионка. Тя иска да бъде добра кралица, каквато е била майка ѝ. Мисля, че ще върне тази страна към истинската вяра с почтени и добри средства: половината от народа е доволен от връщането към католическата литургия, другите ще я последват по-късно.

— Надявам се — каза Даниел. — Но казвам отново: трябва да бъдем подготвени. Не искам някоя нощ да чуя чукане на вратата и да разбера, че сме закъснели да се спасим. Не искам да ме заварят неподготвен, няма да се предам без борба.

— Защо, къде бихме могли да отидем? — попитах. Усетих онова старо чувство на ужас под лъжичката, чувството, че никое място няма да е безопасно за мен, че вечно ще чакам да чуя тропота на крака по стълбите, и ще усещам мирис на пушек във въздуха.

— Първо в Амстердам, а след това в Италия — каза той твърдо. — С теб ще се оженим веднага, щом стигнем в Амстердам, а след това ще продължим по суша. Ще пътуваме всички заедно. Баща ти, майка ми и сестрите ми заедно с нас. Мога да завърша обучението си като лекар в Италия, има италиански градове, в които са толерантни към евреите, където можем да живеем открито, изповядвайки вярата си. Баща ти може да продава книгите си, а сестрите ми могат да си намерят работа. Ще живеем като семейство.

— Виж как планира бъдещето — одобрително прошепна госпожа Карпентър на баща ми. Той също се усмихваше на Даниел, сякаш този млад мъж беше отговорът на всички въпроси.

— Обещаха си да се оженим чак догодина — казах. — Още не съм готова да се омъжа.

— О, не започвайте пак — каза баща ми.

— Всички момичета мислят така — каза госпожа Карпентър.

Даниел не каза нищо.

Смъкнах се от столчето си.

— Може ли да поговорим насаме? — помолих.

— Идете в стаята за печатане — препоръча баща ми на Даниел.

— Майка ти и аз ще изпием по чаша вино тук навън.

Той й наля още вино и аз долових развеселената й усмивка, докато двамата с Даниел влизахме във вътрешната стая, където стоеше голямата преса.

— Мистър Дий ми каза, че ще изгубя Зрението, ако се омъжа — казах сериозно. — Той смята, че това е дар от Бога, не мога да го захвърля.

— Това са догадки и сънища в будно състояние — грубо каза Даниел.

Думите му бяха толкова близки до собственото ми мнение, че едва ли можех да споря.

— Това е отвъд нашето разбиране — казах упорито. — Мистър Дий иска да бъде негова гадателка. Той е алхимик и казва...

— Звучи като магьосничество. Когато принц Филип Испански дойде в Англия, Джон Дий ще бъде съден за магьосничество.

— Няма. Това е свята работа. Той се моли преди предсказанията и след това. Това е свята духовна задача.

— И какво си научила досега? — попита той саркастично.

Помислих си за всички тайни, които вече бях узнала: детето, което нямаше да бъде дете, девата, която няма да е кралица, кралицата, която няма да е дева, и сигурността и славата, които щяха да споходят милорд.

— Има тайни, които не мога да ти разкрия — казах, а сетне добавих: — И това е още една причина да не мога да бъда твоя съпруга. Между съпруг и съпруга не бива да има тайни.

Даниел се извърна с раздражено възклицание.

— Недей да хитруваш пред мен — каза той. — Ти ме оскърби пред майка ми и пред баща си, като каза, че изобщо не искаш да се омъжваш. Недей да идваш тук с мен и да се опитваш да хитруваш и да си намираш причини, задето се отметна от думата си. Ти си толкова измамна, че с приказките си сама ще се лишиш от щастие и ще разбиеш сърцето си.

— Как да бъда щастлива, ако трябва да бъда нищожество? — попитах. — Аз съм любимка на кралица Мери, и съм високо платена.

Бих могла да приемам подкупи и облаги на стойност стотици лири. Ползвам се с доверието на самата кралица. Най-великият философ в страната смята, че Бог ме е надарил да предсказвам бъдещето. А ти мислиш, че щастието ми се крие в това да обърна гръб на всички тези неща, за да се омъжа за един недоучил лекар!

Даниел улови ръцете ми, които бях започнала да кърша, и ме придърпа към себе си. Дъхът му излизаше толкова бързо, колкото и моят.

— Достатъчно — каза гневно. — Мисля, че ме оскърби достатъчно. Не е нужно да се омъжваш за недоучил лекар. Можеш да бъдеш блудница на Робърт Дъдли или последователка на неговия възпитател. Може и да се смяташ за компаньонка на кралицата, но всички те познават като нейния шут. Сама превръщаш себе си в нещо по-нищожно от това, което бих ти предложил аз. Можеш да бъдеш съпруга на почтен мъж, който ще те обича, а вместо това сама се хвърляш в калта, откъдето може да те вдигне всеки срещнат.

— Не правя това! — ахнах, като се опитвах да издърпам ръцете си.

Внезапно той ме притегли към себе си и обви ръце около талията ми. Тъмнокосата му глава се сведе, устата му се доближи до моята. Усещах мириса на помада в косата му и топлата кожа на бузата му. Отдръпнах се назад, макар да изпитвах желание да се приближа още повече.

— Обичаш ли друг мъж? — запита той настоятелно.

— Не — излъгах.

— Кълнеш ли се, върху всичко, в което вярваш, че си свободна да се омъжиш за мен?

— Свободна съм да се омъжа за теб — казах, съвсем честно, защото Бог знаеше така добре, както и аз, че никой друг не ме искаше.

— Като честна жена — изтъкна той.

Почувствах как устните ми се разтварят: от гняв ми идваше да го заплюя.

— Разбира се, като целомъдрена жена — отвърнах аз. — Нима не ти казах, че моята дарба зависи от девствеността ми? Нима не казах, че няма да рискувам да я загубя? — Отдръпнах се от него, но той ме стисна по-здраво. Против волята ми тялото ми попи усещането за него: силните му ръце, здравите му бедра, които се притискаха в мен,

аромата му и, по някаква странна причина, чувството на пълна сигурност, което ми даваше. Трябваше да се отдръпна от него, за да се съдържа и да не се поддам. Осъзнах, че искам да се обвия около него, както се обвива глина около калъп, да сложа глава на рамото му, да го оставя да ме притисне към себе си и да знам, че съм в безопасност — само ако можех да му позволя да ме обича, само ако можех да се оставя да го обичам!

— Ако въведат Инквизицията, ще трябва да заминем, знаеш това.

Прегръдката му беше по-силна отвсякога. Почувствах как бедрата му притискат корема ми и трябваше да се възпра да се надигна на пръсти, за да се облегна на него.

— Да, знам — казах, но го чувах само наполовина, чувствайки го с всеки инч на тялото си.

— Ако заминем, ще трябва да дойдеш с мен като моя съпруга. Няма да отведа на безопасно място теб и баща ти при никакво друго условие.

— Да.

— Значи се разбрахме?

— Ако трябва да напуснем Англия, ще се омъжа за теб — казах.

— И във всеки случай ще се оженим, когато станеш на шестнайсет.

Кимнах, със затворени очи. После почувствах как устните му се спускат върху моите и усетих как целувката му разтопи всяко възражение.

Даниел ме пусна и аз отново се облегнах на печатарската преса за опора. Той се усмихна, сякаш знаеше, че съм замаяна от желание.

— Колкото до лорд Робърт, молбата ми е да не му служиш повече — каза той. — Той е осъден предател, затворен е в тъмница, и ти излагаш себе си и всички нас на опасност, като търсиш неговата близост. — Изражението му помръкна. — А той не е човек, на когото бих поверил годеницата си.

— Той мисли за мен като за дете и за шут — поправих го.

— Не си нито едно от двете — каза той тихо. — Нито пък аз. Ти си почти влюбена в него, Хана, и аз няма да търпя това.

Поколебах се, готова да възразя, а след това изпитах най-странното усещане в живота си: желанието да кажа истината на някого. Никога преди не бях изпитвала желанието да бъда честна. Бях

прекарала целия си живот, оплетена в мрежа от лъжи: еврейка в християнска страна, момиче в момчешки дрехи, страстна млада жена, облечена като юродива, а сега — млада жена, сгодена за един мъж и влюбена в друг.

— Ако ти кажа истината за нещо, ще ми помогнеш ли? — попитах.

— Ще направя всичко, което ми позволяват силите, за да ти помогна — каза той.

— Даниел, да говоря с теб е все едно да се пазаря с фарисей.

— Хана, да говоря с теб е все едно да ловя риба в Галилейско море. Какво искаш да ми кажеш?

Щях да се извърна, но той ме хвана и отново ме притегли плътно към себе си. Тялото му се притисна към мен, почувствах твърдостта му и внезапно разбрах — по-голямо момиче щеше да е разбрало много по-рано — че това беше неговото нарастващо желание. Той беше мой годеник. Желаете ме. Аз го желяех. Всичко, което трябваше да направя, беше да му кажа истината.

— Даниел, това е истината. Видях, че кралят ще умре. Назовах деня. Видях, че Джейн ще бъде коронясана за кралица. Видях, че кралица Мери ще седне на престола, и зърнах частица от бъдещето ѝ, в което я чака сломено сърце, и бъдещето на Англия, което е неясно за мен. Джон Дий казва, че съм надарена със Зрение. Казва ми, че то се дължи на това, че съм девица, и аз искам да отдам заслужената почит на тази дарба. И искам да се омъжа за теб. И те желяя. И не мога да не обичам лорд Робърт. Всички тези неща. Всичките наведнъж.

Бях притиснала чело към гърдите му. Усещах копчетата на късото му палто, които се притискаха в челото ми, и ме споходи неловката мисъл, че когато вдигна поглед, той ще види следата от копчетата, отпечатали се върху кожата ми, и ще изглеждам не съблазнително, а глупаво. Въпреки това останах така, прегръщайки го плътно, докато той обмисляше пороя от истини, които му бях казала. Минути по-късно ме отдръпна леко от себе си и ме погледна в очите.

— Това почтена обич ли е, като на служител към господар? — попита той.

Видя как очите ми избягват сериозния му поглед, и сложи ръка под брадичката ми, за да вдигне лицето ми към себе си:

— Кажи ми, Хана. Ти ще бъдеш моя съпруга. Имам право да знам. Почтена обич ли е това?

Почувствах как устната ми потреперва и сълзите набъбват в очите ми.

— Всичко е объркано — казах немощно. — Обичам го заради това, което е... — бях принудена да замълча поради невъзможността да предам на Даниел привлекателността на Робърт Дъдли: външния му вид, дрехите му, богатството му, ботушите му, конете му — всички тези неща бяха отвъд запаса от думи, с който разполагах. — Той е... прекрасен. — Не смеех да го погледна в очите. — Обичам го заради онова, в което би могъл да се превърне — той ще бъде освободен, ще стане велик човек, наистина велик човек, Даниел. Той ще създаде един владетел на Англия. А сега е в Тауър, очаквайки смъртна присъда, и аз мисля за него, мисля си и как майка ми е чакала, както чака той, утрото, в което ще я изведат... — загубих глас, поклатих глава. — Той е затворник, каквато беше тя. Той е на прага на смъртта, както беше тя. Разбира се, че го обичам.

Той ме задържа още няколко секунди, а после студено ме отблъсна от себе си. Почти почувствах как леденият въздух в тихата стая за печатане нахлу между нас.

— Това не е майка ти. Той не е хвърлен в тъмница заради вярата си — каза Даниел тихо. — Той не е изправен на съдебен процес от Инквизицията, а от една кралица, за която ти ме уверяваш, че е милостива и мъдра. Няма причина да обичаш един човек, който със заговори и интриги е стигнал дотам да се провини в държавна измяна. Той щеше да постави лейди Джейн на престола и да обезглави господарката, която твърдиш, че обичаш: кралица Мери. Той не е почтен човек.

Отворих уста да възразя, но нямаше какво да кажа.

— А ти си се замесила дълбоко с него, със свитата му, с неговите коварни планове, и с чувството, което изпитваш към него. Няма да го нарека любов, защото ако си мислех дори и за миг, че е нещо повече от момичешко увлечение, още сега щях да отида при баща ти и да разтрогна годежа ни. Но ти казвам следното: трябва да напуснеш службата си при Робърт Дъдли, независимо какво бъдеще си прозряла за него. Трябва да страниш от Джон Дий и трябва да се откажеш от дарбата си. Можеш да служиш на кралицата, докато навършиш

шестнайсет, но трябва да бъдеш моя годеница и в думите си, и с всяка своя постъпка. А след осемнайсет месеца, считано отсега, щом навършиш шестнайсет години, ще се оженим и ще напуснеш двора.

— Осемнайсет месеца? — казах, много тихо.

Той вдигна ръката ми към устата си и захапа заобления „венерин хълм“ в основата на палеца ми, където закръглената плът подсказва на хитреците и панаирджийските гадатели, че жената е готова за любов.

— Осемнайсет месеца — каза той категорично. — Или, кълна се, ще взема друго момиче за своя съпруга и ще те захвърля на произвола на съдбата, която ще ти създадат гадателят, изменникът и кралицата, каквато и да е тя.

Зимата беше студена, и дори Коледа не донесе никаква радост на хората. Всеки ден кралицата получаваше новини за още дребни недоволства и бунтове във всяко графство на страната. Всеки инцидент беше дребен, почти незаслужаващ внимание: бяха замервали испанския посланик със снежни топки, мъртва котка беше провесена над пътеката между пейките на църква, на някаква стена бяха надраскани оскърбителни думи, някаква жена предсказвала злочестини в църковен двор — нищо, което, взето отделно, да обезпокои свещениците или господарите на графствата: но взети заедно, тези неща бяха непогрешими знаци за ширещо се недоволство.

Кралицата отпразнува Коледа в Уайтхол, назначи церемониалмайстор, който да отговаря за увеселенията, и настоя дворът да се весели, както по-рано, но нямаше полза. Празните места на коледното пиршество говореха достатъчно красноречиво: лейди Елизабет дори не посети сестра си, а остана в Ашридж, дома си на големия път, водещ на север, идеално разположен, така че да може да дойде в Лондон в мига, когато получи необходимата вест. Половин дузина от съветниците на кралицата необяснимо отсъстваха; френският посланик беше по-зает, отколкото един добър християнин би трябвало да бъде по Коледа. Беше ясно, че се зараждат беди, които щяха да достигнат до самия трон, и кралицата го знаеше: всички го знаехме.

Нейният лорд-канцлер, епископ Гардинър, и испанският посланик я съветваха да се премести в Тауър и да постави страната на

бойна нога, или направо да се премести от Лондон и да подготви замъка Уиндзор за обсада. Но твърдостта, която бях видяла у нея в дните, когато двете пътувахме през страната, само с един коняр, който да ни упътва, отново я завладя и тя се зарече, че няма да побегне от двореца си още на първата Коледа от царуването си. Тя беше миропомазана владетелка на Англия от по-малко от три месеца: нима щеше да стане още една кралица като Джейн? Нима трябваше и тя да се заключи заедно със своя намаляващ двор в Тауър, докато друга, по-обичана принцеса събираше армия и се готвеше да потегли към Лондон? Мери се зарече, че ще стои в Уайтхол от Коледа до Великден и ще отхвърли слухове за поражението си.

— Но не е много весело, нали, Хана? — попита ме тъжно тя. — Цял живот съм чакала тази Коледа, а сега изглежда, че хората са забравили как да бъдат щастливи.

Бяхме почти сами в покоите ѝ. Джейн Дормър беше седнала в прозоречната ниша, за да улови последната слаба сива следобедна светлина, докато шиеше. Една придворна дама свиреше на лютня — печална песен, подобна на вопъл — а друга вадеше конци за бродирание и ги размотаваше. Беше всичко друго, но не и весело. Човек би си помислил, че това е дворът на кралица, намираща се на косъм от смъртта, а не такава, която се готви да се омъжва.

— Догодина ще бъде по-добре — казах. — Тогава ще сте омъжена и принц Филип ще е тук.

Дори само при споменаването на името му руменината се надигна в бледите ѝ бузи.

— Тихо — каза тя, грейнала. — Ще бъде грешно да очаквам това от него. Той ще трябва често да бъде в другите си кралства. Знаеш ли, на света няма по-велика империя от тази, която той ще наследи.

— Да — казах, мислейки си за огньовете на аутодафето. — Знам колко могъща е испанската империя.

— Разбира се, че знаеш — каза тя, спомнила си националността ми. — И трябва да говорим на испански през цялото време, за да подобря акцента си. Ще говорим на испански сега.

Джейн Дормър вдигна очи и се засмя:

— А, скоро всички ще трябва да говорим на испански.

— Той няма да го наложи — каза бързо кралицата, винаги наясно с присъствието на шпиони дори тук, в личните ѝ покои. — Той не иска

нищо друго, освен най-доброто за англичаните.

— Знам това — каза Джейн с успокоителен тон. — Само се шегувах, ваше величество.

Кралицата кимна, но намръщеното изражение не напусна лицето ѝ.

— Писах на лейди Елизабет, за да ѝ кажа да се върне в двора — каза тя. — Трябва да се върне за коледното празненство, не биваше да ѝ позволявам да си тръгне.

— Е, не може да се каже, че допринася особено за веселието — спокойно отбеляза Джейн.

— Не изисквам присъствието ѝ заради това, че ме развеселява — каза остро кралицата, — а заради едно по-голямо удоволствие — да знам къде се намира.

— Може би ще трябва да я извините, ако е твърде болна, за да пътува... — отбеляза Джейн.

— Да — каза кралицата. — Ако наистина е зле. Но ако е твърде болна, за да пътува, тогава защо ѝ е да се мести от Ашридж в замъка Донингтън? Защо му е на едно болно момиче, твърде болно, за да дойде в Лондон, където за нея могат да се полагат грижи, да планира пътуване до замък, идеално разположен за обсада, в самото сърце на Англия?

Възцари се дипломатично мълчание.

— Страната ще промени мнението си за принц Филип — каза тихо Джейн Дормър. — И всички тези тревоги ще бъдат забравени.

Внезапно стражите отвън почукаха рязко и двойните врати бяха широко разтворени. Шумът ме стресна и аз в миг скочих на крака, с бясно биещо сърце. В рамката на вратата стоеше вестоносец, придружен от лорд-канцлера, а до него беше воинът ветеран Томас Хауърд, херцог на Норфолк, всички с мрачни лица.

Отстъпих назад, сякаш исках да се скрия зад кралицата. Внезапно изпитах увереност, че са дошли за мен, че по някакъв начин бяха открили коя съм и имаха заповед да ме арестуват като еврейка еретичка.

После видях, че не гледаха мен. Гледаха към кралицата и челюстите им бяха здраво стиснати, а очите — студени.

— О, не — прошепнах.

Кралицата сигурно беше помислила, че за нея е дошъл краят, защото се изправи бавно на крака и премести поглед от едно сурово лице към друго. Тя знаеше, че херцогът може да промени убежденията си в един миг, че съветът можеше бързо да е сътворил заговор: бяха го направили по-рано срещу Джейн, можеха да го сторят отново. Но тя не пребледня, лицето, което обърна към тях, беше така спокойно, сякаш бяха дошли да я повикат за вечеря. В този миг я обичах заради куража ѝ, заради категоричната ѝ царствена решимост никога да не показва страх.

— Е, какво има, милорди? — каза тя любезно, с овладян глас, макар че те влязоха в средата на стаята и я погледнаха сурово. — Надявам се, че ми носите добри новини, макар всички да изглеждате толкова сериозни.

— Ваше величество, новините не са добри — каза с равен тон епископ Гардинър. — Бунтовниците са тръгнали на поход срещу вас. Младият ми приятел Едуард Кортни сметна за благоразумно да се изповяда пред мен и да се остави на милостта ви.

Видях как очите ѝ бързо трепват и се извързват настрани, докато бързият ѝ ум преценяваше сведенията: но иначе изражението ѝ изобщо не се промени, тя все още се усмихваше.

— И какво ви съобщава Едуард?

— Че се подготвя заговор за нахлуване в Лондон, за да ви затворят в Тауър и да поставят лейди Елизабет на престола на ваше място. Разполагаме с имената на някои от заговорниците: сър Уилям Пикъринг, сър Питър Кару в Девън, сър Томас Уайът в Кент, и сър Джеймс Крофт.

За първи път тя изглеждаше потресена.

— Питър Кару, който ми оказа подкрепа в мига, когато се намирах в нужда, през есента? Който вдигна мъжете от Девън на оръжие в моя защита?

— Да.

— И сър Джеймс Крофт, моят добър приятел?

— Да, ваше величество.

Продължавах да стоя зад нея. Това бяха същите мъже, чиито имена ми беше назвал милорд, които ме беше помолил да съобщя на Джон Дий. Това бяха мъжете, които щяха да направят химична сватба, да разложат среброто на пепел и да го заменят със злато. Сега си

помислих, че знам какво е искал да каже. Помислих си, че знам коя кралица е среброто и коя — златото в неговата метафора. И си помислих, че отново бях предала кралицата, докато бях на служба при нея, и че нямаше да мине много време, преди някой да открие кой е бил катализаторът в този заговор.

Тя си пое дъх, за да се овладее:

— Има ли други?

Епископ Гардинър ме погледна. Трепнах и се свих от погледа му, но той се плъзна покрай мен. Дори не ме беше видял: трябваше да ѝ съобщи най-лошите новини:

— Херцогът на Съфолк не е в къщата си в Шийн, и никой не знае къде е отишъл.

Видях как Джейн Дормър, седнала в прозоречната ниша, настръхна. Ако херцогът на Съфолк беше изчезнал, тогава това можеше да означава само едно: той събираше стотиците си наематели и васали, за да върне трона на дъщеря си Джейн. Бяхме изправени пред въстание в подкрепа на Елизабет и бунт в подкрепа на кралица Джейн. Тези две имена можеха да накарат повече от половината страна да излезе да се бие, и целият кураж и решителност, които кралица Мери бе показала преди, сега не можеха да постигнат нищо.

— А лейди Елизабет? Знае ли за това? Още ли е в Ашридж?

— Кортни твърди, че била на косъм от решението да се омъжи за него, и двамата с него щели да завземат трона ви и да управляват заедно. Слава Богу, че момчето се вразуми и дойде при нас навреме. Тя знае за всичко, чака в готовност. Кралят на Франция ще подкрепи претенциите ѝ и ще изпрати френска армия да я постави на престола. Възможно е дори вече да се е отправила да оглави бунтовническата армия.

Видях как цветът се отдръпва от лицето на кралицата.

— Сигурен ли сте в това? Че моята Елизабет би потеглила, за да присъства на екзекуцията ми?

— Да — каза категорично херцогът. — Затънала е в заговора чак до красивите си уши.

— Слава Богу, че Кортни ни каза за всичко това сега — намеси се епископът. — Може би все още има време да ви измъкнем безпрепятствено.

— Щях да съм по-благодарна на Кортни, ако беше проявил достатъчно разум изобщо да не се замесва в това — отвърна остро моята кралица. — Милорд, вашият млад приятел е глупак, и при това — слаб, вероломен глупак. — Тя не го изчака да се защити. — Е, какво трябва да направим?

Херцогът пристъпи напред.

— Трябва веднага да отидете във Фрамлингъм, ваше величество. А ние ще подготвим боен кораб, който да ви изведе от страната и да ви отведе в Испания. Не можете да спечелите тази битка. Щом се озовете на сигурно място в Испания, може би ще успеете да прегрупирате силите си, може би принц Филип...

Видях как стисва по-здраво облегалката на стола.

— Минаха едва шест месеца, откакто влязох в Лондон от Фрамлингъм — каза тя. — Тогава хората ме искаха за своя кралица.

— Те ви избраха, защото предпочетоха вас вместо херцога на Нортъмбърланд с кралица Джейн като негова марионетка — безцеремонно й напомни той. — А не вместо Елизабет. Хората искат протестантската религия и протестантската принцеса. Може би дори са готови да умрат за това. Те няма да ви приемат с принц Филип Испански като крал.

— Няма да напусна Лондон — каза тя. — Цял живот съм чакала да седна на майчиния си трон. Няма да го изоставя сега.

— Нямате избор — предупреди я той. — Те ще бъдат пред портите на града само след дни.

— Ще изчакам дотогава.

— Ваше величество — каза епископ Гардинър. — Бихте могли поне да се оттеглите в Уиндзор...

Кралица Мери се нахвърли върху него:

— Нито в Уиндзор, нито в Тауър, нито където и да е, освен тук! Аз съм владетелка на Англия и ще остана тук, в двореца си, докато ми кажат, че вече не ме искат за владетелка на Англия. Не ми говорете за заминаване, милорди, защото не желая да обмислям този въпрос.

Епископът отстъпи пред гнева ѝ.

— Както желаете, ваше величество. Но времената са смутни и вие рискувате живота си...

— Времената може и да са смутни, но аз не съм смутена — каза тя ожесточено.

— Излагате на риск живота си, както и трона си — почти ѝ изкрещя херцогът.

— Знам това! — възкликна тя.

Той си пое дъх.

— Имам ли заповедта ви да събера кралската гвардия и обучените отряди на града и да ги изведе срещу Уайът в Кент? — попита той.

— Да — каза тя. — Но не трябва да има обсада на градове и плячкосване на села.

— Това е невъзможно! — възропта той. — По време на битка човек не може да отбранява бойното поле.

— Това са заповедите ми — настоя ледено тя. — Няма да позволя из житните ми ниви да се води гражданска война, особено в тези времена на глад. Бунтовниците трябва да бъдат унищожени като вредители. Няма да позволя невинни хора да пострадат от преследването им.

За миг той сякаш се канеше да възрази. После кралицата се наведе към него.

— Доверете ми се за това — каза тя убедително. — Аз знам. Аз съм кралица-дева, единствените ми деца са хората от моя народ. Те трябва да видят, че ги обичам и милея за тях. Не мога да се омъжа, проливайки невинната им кръв. Това трябва да бъде сторено внимателно, и твърдо, и да бъде сторено само веднъж. Можете ли да го направите заради мен?

Той поклати глава.

— Не — каза. Беше прекалено изплашен, за да губи време в ласкателства. — Никой не може да го направи. Те се събират със стотици, с хиляди. Тези хора разбират само едно, и това е силата. Те разбират от големите общи бесилки по кръстопътищата и набучените върху пики глави. Не можете да управлявате Англия и да бъдете милостива, ваше величество.

— Грешите — каза тя, като вървеше редом с него, толкова решителна, колкото и той. — Възкачих се на този престол по чудо, а Бог не променя решението си. Ще спечелим обратно на своя страна тези хора чрез Божията любов. Трябва да го сторите, както ви нареждам. То трябва да бъде сторено така, както Бог повелява, иначе Неговото чудо не може да се осъществи.

Херцогът отново понечи да възрази.

— Заповядвам ви — каза тя категорично.

Той сви рамене, поклони се и каза:

— Както заповядате, тогава. Каквито и да са последствията.

Тя погледна над главата му към мен, с въпросително изражение, сякаш за да ме попита какво мисля. Поклоних се леко. Не исках да узнае какъв огромен ужас изпитвах.

ЗИМАТА НА 1554

После ми се искаше да я бях предупредила. Херцогът на Норфолк взе чираците от Лондон и личната гвардия на кралицата, и ги отведе в Кент, за да се срещнат с войската на Уайът в зрелищна битка, която трябваше да обърне в бяг мъжете от Кент само след ден. Но в мига, щом кралската армия се изправила срещу войниците на Уайът и видяла честните им лица и решителността им, нашите войски, заклели се да защитават кралицата, хвърлили шапките си във въздуха и извикали: „Всички сме англичани!“

Не беше даден дори един изстрел. Те се прегърнаха като братя и се обърнаха против командира си, обединени срещу кралицата. Херцогът, обзет от отчаяно желание да спаси живота си, побягна бързо обратно към Лондон, след като не беше постигнал нищо, освен да добави един обучен отряд към зле организираната армия на Уайът, която продължи настъплението си, още по-бързо, още по-решително отпреди, чак до портите на Лондон.

Моряците на бойните кораби по Медуей, винаги сериозен показател за настроенията сред народа, дезертираха вкупом на страната на Уайът, изоставяйки каузата на кралицата, обединени от омразата си към Испания и решени да имат протестантска английска кралица. Те взеха от корабите оръжия, провизии, и уменията си на бойци. Спомних си как пристигането на моряците от Ярмът беше променило цялото ни положение във Фрамлингъм. Тогава, когато моряците се бяха присъединили към нас за битка по суша, бяхме разбрали, че това е битка на хората, и че сплотеният народ не може да бъде победен. Сега хората отново бяха обединени, но този път срещу нас. Помислих, че когато кралицата чу новините от Медуей, ще осъзнае, че е загубила.

Тя заседаваше със силно намалелия си съвет в стая, изпълнена с парливия мирис на страха.

— Половината от тях избягаха в домовете си в провинцията — каза тя на Джейн Дормър, докато гледаше празните места около

масата. — И вероятно сега пишат писма на Елизабет, в опит да уравновесят везните, в опит да се присъединят към печелившата страна.

Непрекъснато я засипваха със съвети. Онези, които бяха останали в двора, бяха на различни мнения: едни казваха, че трябва да отмени женитбата и да обещае да си избере протестантски принц за съпруг, други я умоляваха да повика испанците, за да помогнат за жестокото потушаване на бунта, за назидание на всички.

— И по този начин да докажа на всички, че не мога да управлявам сама! — възкликна кралицата.

Армията на Томас Уайът, набъбнала от попълнения от всяко село по пътя за Лондон, стигна до южния бряг на Темза, понесена от вълна на въодушевление, и откри, че лондонският мост е вдигнат, за да им попречи да влязат в града, а оръдията на Тауър — насочени към южния бряг, готови да ги обстрелват.

— Не бива да откриват огън — постанови кралицата.

— Ваше величество, за Бога...

Тя поклати глава:

— Искате от мен да открия огън по Съдърк, където ме посрещнаха така мило като кралица? Няма да обстрелвам жителите на Лондон.

— Сега бунтовниците са се разположили на лагер достатъчно близо, за да бъдат в обхвата на оръдията. Можем да открием огън и да ги унищожим с една канонада.

— Ще трябва да останат там, докато успеем да съберем армия, която да ги отблъсне.

— Ваше величество, вие нямате армия. Няма войници, които са готови да се бият за вас.

Тя беше бледа, но не трепна дори за миг.

— *Все още* нямам армия — натърти тя. — Но ще събера такава от достойните граждани на Лондон.

Противно на съветите на лордовете, и докато вражеската войска ставаше все по-силна с всеки изминал ден, в който лагеруваше, необезпокоявана, на южния бряг на града, кралицата си сложи пищната владетелска мантия и отиде в Гилдхол да се срещне с кмета и с народа. Джейн Дормър, останалите ѝ дами и аз бяхме в свитата ѝ,

облечени възможно най-богато и с уверен вид, макар да знаехме, че сме се отправили към провал.

— Не знам защо идваш *ти* — каза ми остро един от старейшините на съвета. — В свитата й вече има достатъчно глупаци.

— Но аз съм юродива, невинен шут — казах наперено. — А тук има твърде малко невинни. Предполагам, че вие едва ли сте такъв.

— Глупак съм, защото изобщо съм тук — каза той кисело.

От всички съветници на кралицата и безспорно от всичките й придворни дами, само Джейн и аз хранехме надежди да се измъкнем от Лондон живи: но Джейн и аз я бяхме видели при Фрамлингъм и знаехме, че тя е кралица, готова да се изправи срещу всяка опасност. Виждахме острия поглед на тъмните й очи и гордостта в осанката й. Бяхме я виждали как полага короната върху малката си тъмнокоса глава и се усмихва на отражението си в огледалото. Бяхме видели кралица, която не беше изпълнена със страх от един непобедим враг, а играеше за живота си, сякаш това беше игра на зарове. Тя беше в най-добрата си форма, когато тя и нейният Бог се изправяха срещу нещастieto: когато врагът беше пред самите порти на Лондон, не ни трябваше друга кралица.

Но въпреки всичко това се страхувах. Бях виждала мъже и жени да загиват от жестока смърт, бях усещала мириса на дима, когато горяха еретици. Познавах тази смърт така, както надали я познаваха повечето от придворните й дами.

— Идваш ли с мен, Хана? — попита мило тя, докато се качваше по стъпалата към Гилдхол.

— О, да, ваше величество — изрекох с изстинали устни.

Бяха поставили трон за нея в Гилдхол и половин Лондон дойде чисто и просто от любопитство, търпейки се да чуе какво ще каже кралицата, за да запази живота си. Когато тя се изправи — дребна фигурка под тежката златна корона, загърната в тежката владетелска мантия — за миг си помислих, че няма да успее да ги убеди да запазят вратата си в нея. Изглеждаше твърде крехка, приличаше твърде много на жена, която наистина трябва да бъде напътствана от съпруга си. Приличаше на жена, на която не можеш да разчиташ.

Тя отвори уста да заговори и от нея не излезе звук. „Мили Боже, нека проговори.“ Помислих си, че е загубила глас чисто и просто от страх, и че Уайът можеше със същия успех да влезе в двореца сега и да

заяви, че на престола трябва да седне лейди Елизабет, защото кралицата не можеше да се защити. Но после гласът ѝ отекна, така високо, сякаш изкрещяваше всяка дума, но така ясен и сладък, сякаш пееше като хористка в параклиса на Коледа.

Тя им каза всичко: беше съвсем просто. Разказа им историята на наследството си: че е кралска дъщеря и че претендира за бащината си власт, и за тяхната вяност. Напомни им, че е девица без собствено дете и че обича народа на страната така, както само майка може да обича детето си, че ги обича като тяхна господарка и че понеже ги обича така силно, не може да се съмнява, че и те я обичат в замяна.

Беше убедителна. Нашата Мери, която бяхме виждали болна, обсадена, печално самотна под истински домашен арест, и само веднъж — като пълководец, стоеше пред тях, пламнала от силата на убежденията си, докато и те се запалиха от нейния огън и станаха част от него. Тя им се закле, че се омъжва за тяхно добро, единствено за да ги дари с наследник, и че ако те не смятали, че това е най-добрият избор, тогава тя щяла да живее и да умре като девица заради тях; че е тяхната кралица — за нея нямало никакво значение дали има мъж или не. Това, което било важно, бил тронът, който бил неин, и наследството, което нейният син трябвало да получи. Нищо друго не било по-важно. Нищо друго не можело да бъде по-важно. Тя щяла да се ръководи от тях в брака си, както и във всичко останало. Щяла да ги управлява като пълноправна кралица, омъжена или не. Тя принадлежеше на тях и те на нея — нищо не можеше да промени това.

Оглеждайки се из залата, видях как хората започват да се усмихват, а после да кимат. Тези хора искаха да обичат една кралица, искаха да вярват, че светът може да бъде управляван със здрава ръка, че една жена може да удържи желанията си, че в една страна може да бъде създадена сигурност, че промяната може да бъде възприета. Тя им се закле, че ако ѝ останат верни, тя ще им бъде вярна, а после им се усмихна, сякаш всичко това беше игра. Познавах тази усмивка, познавах и този тон: беше същият като при Фрамлингъм, когато бе запитала защо не бива да повежда армия срещу многократно по-многочислен противник? Защо да не се бие за трона си? А сега отново срещу нея имаше многократно превъзхождащ я по численост противник: подкрепяна от народа армия, разположила се на лагер в Съдърк, обичана от народа принцеса, тръгнала на поход срещу нея,

докато най-голямата сила в Европа се мобилизираше срещу нея, а нейните съюзници не се виждаха никъде. Мери тръсна глава под тежката корона и лъчите от диамантите се стрелнаха из стаята в стрели от светлина. Тя се усмихна на огромната тълпа лондончани, сякаш всеки един от тях я обожаваше — и в този миг наистина беше така.

— А сега, добри поданици, съберете кураж, изправете се като истински мъже срещу тези бунтовници и не се страхувайте от тях, защото, уверявам ви, аз съвсем не се страхувам от тях!

Беше внушителна. Те хвърляха шапки във въздуха, приветстваха я с ликуващи възгласи, сякаш беше самата Дева Мария. После се втурнаха навън и отнесоха вестта на всички онези, които не бяха успели да влязат в Гилдхол, така че из целия град се понесоха от уста на уста думите на кралицата, която се беше заклела, че ще бъде тяхна майка, тяхна господарка, и че ги обича толкова много, че е готова да се омъжи, или пък не, както им е угодно, стига те да я обичат в замяна.

Лондон полудя по Мери. Мъжете доброволно се записваха да тръгнат срещу бунтовниците, жените разкъсваха най-хубавите си чаршафи за превръзки и печаха хляб, който войниците доброволци да вземат в торбите си. Стотици, хиляди мъже ставаха доброволци, и битката беше спечелена: не когато армията на Уайът беше притисната натясно и разгромена само няколко дни по-късно, а в този единствен следобед, от Мери, застанала сама, с високо вдигната глава, когато пламтяща от смелост, им казваше, че като кралица-дева изисква тяхната любов към нея, така, както тя им даваше своята.

За пореден път кралицата разбра, че да задържи трона бе трудно, отколкото да го спечели. Тя прекара дните след въстанието, борейки се със съвестта си, изправена пред мъчителния въпрос как трябва да се постъпи с бунтовниците, които бяха тръгнали на поход срещу нея и бяха така драматично сразени. Явно Бог щеше да защити Мери на престола ѝ, но с Бог шега не биваше. Мери трябваше да се предпази и сама.

Всички съветници, до които се допитваше, настоятелно твърдяха, че в кралството никога няма да има покой, докато мрежата от смутители не бъдат арестувани, съдени за държавна измяна и екзекутирани. Вече не можеше да има милост, проявена от

мекосърдечна кралица. Дори онези, които в миналото бяха възхвалявали кралицата, задето беше задържала лейди Джейн и братята Дъдли затворени в Тауър, сега я подтикваха да сложи край на това и да ги изпрати на дървника. Нямаше значение, че Джейн не беше предвождала този бунт, точно както нямаше значение и това, че не бе водила бунта, който я беше поставил на трона. Главата, която искаха да короноват, беше нейната, и следователно нейната глава беше тази, която трябваше да бъде отделена от тялото.

— Тя щеше да стори с вас същото, ваше величество — нашепваха ѝ те.

— Тя е момиче на шестнайсет години — отвърщаше кралицата, притиснала пръсти към слепоочията, които я боляха.

— Баща ѝ се присъедини към бунтовниците заради нейната кауза. Другите бяха на страната на принцеса Елизабет. Тези две млади жени са най-тъмните сенки в живота ви. И двете са родени да бъдат ваши врагове. Тяхното съществуване означава, че животът ви е в постоянна опасност. И двете трябва да бъдат унищожени.

Кралицата отнесе коравосърдечните им съвети и до молитвения си стол.

— Джейн няма никаква друга вина, освен потеклото си — прошепна кралицата, вгледана в статуята на разпнатия Христос.

Зачака, сякаш се надяваше да стане чудо и да получи отговор.

— И Ти знаеш, както зная аз, че Елизабет наистина е виновна — каза тя, с много нисък глас. — Но как мога да изпратя братовчедка си и сестра си на ешафода?

Джейн Дормър ме стрелна с поглед и двете преместихме столчетата си така, че останалите придворни дами да не могат да виждат и чуват. Кралицата, коленичила за молитва, не биваше да бъде подслушвана. Тя се допитваше до единствения съветник, комуто се доверяваше истински. Представяше пред босите, пробити с гвоздеи нозе на своя Бог избора, който трябваше да направи.

Съветът потърси доказателства за заговора на Елизабет с бунтовниците, и откри достатъчно, за да я обеси дузина пъти. Тя се беше срещала както с Томас Уайът, така и със сър Уилям Пикъринг, още в самото зараждане на бунта. Самата аз знаех, че тя беше приела съобщение от мен с ловкостта на опитен заговорник. Не се и съмнявах, кралицата също не се съмняваше, че ако бунтът беше успял — както и

щеше да стане, ако не беше безразсъдството на Едуард Кортни — сега кралица Елизабет щеше да бъде тази, която щеше да седи начело на съвета и да се пита дали да подпише смъртната присъда на своята полусестра и на братовчедка си. Не се съмнявах, че кралица Елизабет също щеше да прекара цели часове на колене. Но Елизабет щеше да подпише.

Един страж потропа на вратата и надникна в тихата стая.

— Какво има? — попита Джейн Дормър много тихо.

— Съобщение за шута, на страничната порта — каза младият мъж.

Кимнах и се измъкнах тихо от стаята, прекосих голямата зала за аудиенции, където сред малката тълпа настана леко оживление, когато отворих вратата на личните покои на кралицата, и излязох. Всички бяха молители, от различни краища на страната: от Уелс, Девън и Кент — местата, които бяха въстанали срещу кралицата. Сега те щяха да молят за милост: милост от една кралица, която бяха поискали да унищожат. Видях изпълнените им с надежда лица, когато вратата се отвори да ме пропусне, и не ми се стори чудно, че тя прекарваше цели часове на колене, опитвайки се да открие волята Божия. Веднъж кралицата се беше показала милостива към онези, които ѝ бяха отнели трона: щеше ли сега отново да прояви милост? А следващия път, и последващия?

Не беше нужно да проявявам към тези предатели любезността на придворен. Изгледах ги смръщено и с лакти си пробих път през тълпата. Изпитвах абсолютна непреклонна омраза към тях, заради това, че бяха пожелали да унищожат кралицата неведнъж, а два пъти, а сега идваха в двора, като мачкаха шапките си в ръце, със сведени глави, за да помолят за позволение да се приберат у дома и отново да заговорничат срещу нея.

Промуших се покрай тях и надолу по витото каменно стълбище до портата. Открих, че се надявам там да е Даниел, и затова бях разочарована, когато видях един паж, момче, което не познавах, в дрехи от домашнотъкан плат, а не в ливрея, и не носеше отличителен знак.

— Какво искаш от мен? — попитах, застанала мигновено нащрек.

— Нося ви тези книги, за да ги отнесете на лорд Робърт — каза той просто, и тикна в ръцете ми две книги: един молитвеник и едно издание на Стария и Новия завет.

— От кого?

Той поклати глава:

— Той ги иска — каза. — Казаха ми, че ще бъдеш склонна да му ги занесеш.

Без да дочака отговора ми, той изчезна в тъмнината, тичайки полуприведен покрай заслона на стената, оставяйки ме с двете книги в ръце.

Преди да се върна в двореца, разтръсках и двете книги, и проверих подвързиите за скрити съобщения. Нямаше нищо. Можех да му ги занеса, ако желаех. Единственото, което не знаех, беше дали искам да отида, или не.

Реших да отида в Тауър на сутринта, посред бял ден, сякаш няхах нищо за криене. На вратата показах книгите на пазача и този път той прелисти с палец страниците и погледна гръбчетата на книгите, сякаш за да се увери, че няма нищо скрито. Вгледа се в печатния текст.

— Какво е това?

— Гръцки — казах. — А другата е на латински.

Той ме огледа от горе до долу.

— Покажи ми жакета си и отвътре. Обърни си джобовете.

Направих каквото ми нареди.

— Какво си ти всъщност — момче или момиче, или нещо по средата?

— Аз съм шутът на кралицата — казах. — И ще е по-добре за вас, ако ме пуснете да мина.

— Бог да благослови нейно величество! — възкликна той с внезапно въодушевление. — И всички чудати създания, с които избира да се забавлява!

Той ме поведе към една нова постройка, като вървеше през моравата. Последвах го, като внимавах да не поглеждам към мястото, където обикновено издигаха ешафода.

Влязохме през красива двойна врата и се качихме по витите каменни стълби. Стражът на най-горното стъпало се дръпна встрани и

отключи вратата, за да ме пусне вътре.

Лорд Робърт стоеше до прозореца, вдишвайки студения въздух, който идваше откъм реката. Обърна глава, когато вратата се отвори, и задоволството му, когато ме видя, бе очевидно.

— Госпожице-момче! — възкликна той. — Най-сетне!

Тази стая беше по-голяма и по-хубава от онази, в която беше затворен преди. От нея имаше изглед към тъмния двор отвън, бялата кула на Тауър проблясваше на фона на небето. Най-забележителното нещо в стаята беше голямото огнище, около което бяха издълбани фамилни гербове, инициали и имена на различни хора, ужасяващи свидетелства, че те са били държани там толкова дълго, че бяха имали време да издълбаят имената си в камъка с джобни ножчета. Там беше и неговият фамилен герб — брат му и баща му го бяха издълбали в камъка, докато очакваха присъдата си, и бяха надраскали тук имената си, докато отвън пред прозореца им са строили ешафода.

Прекараните в тъмницата месеци започваха да оставят отпечатъка си върху него. Кожата му беше бледа, по-бяла дори от предизвиканата от зимата бледност: от бунта насам не му позволяваха да се разхожда в градината. Очите му бяха хлътнали по-дълбоко в орбитите си, отколкото когато беше любимият син на най-влиятелния мъж в Англия. Но бельото му беше чисто, страните му бяха избръснати, а косата му беше лъскава и гладка като коприна, и сърцето ми все така се преобръщаше при вида му, дори докато се отдръпвах и се опитвах да го видя такъв, какъвто беше в действителност: предател, осъден на смърт, очакващ деня на екзекуцията си.

Той разчете изражението ми с един бърз поглед.

— Недоволна ли си от мен, госпожице-момче? — запита наистина. — Оскърбил ли съм те с нещо?

Поклатих глава:

— Не, милорд.

Той се приближи и макар че долових мириса на чистата кожа на ботушите му и топлия аромат на кадифения му жакет, аз се отдръпнах от него.

Той сложи ръка под брадичката ми и повдигна лицето ми.

— Нещастна си — отбеляза. — Какво има? Не е заради годеника ти, нали?

— Не — казах.

— Какво тогава? Мъчно ти е за Испания?

— Не.

— Нещастна си в двора? — предположи той. — Момичешки караници?

Поклатих глава.

— Не искаш да си тук? Не си искала да идваш? — После, забелязал вълнението, трепнало за миг по лицето ми, той възкликна: — Охо! Вероломно същество! Насочила си верността си другаде, госпожице-момче, както често става с шпионите. Привлекли са те на другата страна и сега шпионираш мен.

— Не — казах категорично. — Никога. Някога не бих ви шпионирала.

Щях да се отдръпна, но той сложи ръце от двете страни на лицето ми и ме задържа. Не можех да се отдръпна от него, а той можеше да разчита погледа ми като тайнопис, чийто ключ му е добре познат.

— Отчаяла си се от моята кауза, отчаяла си се от мен и си започнала да служиш на нея, вместо на мен — обвини ме той. — Ти обичаш кралицата.

— Никой не може да не обича кралицата — казах отбранително. — Тя е прекрасна жена. Тя е най-смелата жена, която съм познавала, и се бори със силата на вярата си срещу целия свят, всеки ден. Тя е на път да се превърне в светица.

При тези думи лорд Робърт се усмихна:

— Какво момиче си ти! — каза той все така усмихнат. — Вечно си влюбена в някого. И значи сега предпочиташ кралицата пред мен, твоят истински господар.

— Не — казах. — Нали съм тук, изпълнявайки волята ви. Правя това, което ми е казано. Макар че онзи, който дойде да ми я съобщи, бе непознат и не знаех дали съм в безопасност.

Той сви рамене, когато чу думите ми.

— И ми кажи, не ме ли предаде?

— Кога? — запитах, потресена.

— Когато те помолих да занесеш съобщение на лейди Елизабет и на моя възпитател?

Той можеше да види ужаса, изписан на лицето ми дори само при мисълта за подобно предателство.

— За Бога, не, милорд. Изпълних и двете поръчения и не казах на никого.

— Защо тогава всичко се обърка?

Той свали ръце от лицето ми и се извърна. Отиде до прозореца, а после обратно до масата, на която работеше. Там се обърна и отиде до огнището. Помислих си, че сигурно редовно изминава този път — четири крачки до масата, четири крачки до огнището, четири крачки обратно до прозореца: такова кратко разстояние за човек, който беше свикнал да излиза на езда с коня си преди да закуси, а след това да ловува цял ден, и да танцува с дамите от двора цяла нощ.

— Милорд, отговорът на този въпрос е лесен. Едуард Кортни е този, който е съобщил на епископ Гардинър и заговорът е бил разкрит — казах много тихо. — Епископът донесе новината на кралицата.

Той рязко се извъртя:

— За миг са изпуснали от погледа си това безгръбначно псе!

— Епископът знаеше, че нещо се готви. Всички знаеха, че се крои нещо.

Той кимна:

— Том Уайът винаги е бил недискретен.

— Ще си плати за това. Сега го разпитват.

— За да открият кой друг е замесен в заговора?

— За да го накарат да назове принцеса Елизабет.

Лорд Робърт блъсна с юмруци двете страни на прозоречната рамка, сякаш искаше да я разтегне и да излети на свобода.

— Имат ли доказателства срещу нея?

— Достатъчно — казах горчиво. — В този момент кралицата е на колене, и се моли за напътствия. Ако реши, че Божията воля е да пожертва Елизабет, разполага с повече от достатъчни доказателства.

— А Джейн?

— Кралицата се бори да я спаси. Тя помоли Джейн да изучава истинската вяра. Надява се, че Джейн ще се отрече от протестантската вяра и тогава ще може да бъде помилвана.

Той се изсмя кратко.

— Истинската вяра, така ли, госпожице-момче?

Изчервих се до алено:

— Милорд, това е просто начинът, по който говорят всички в двора сега.

— А заедно с тях и ти, моя малка *conversa*, моя *nueva cristiana*^[1]?

— Да, милорд — казах спокойно, като го погледнах в очите.

— Да принуждаваш шестнайсетгодишно момиче да прави подобен избор — каза той. — Бедната Джейн. Вярата, или смъртта. Нима кралицата иска да превърне братовчедка си в мъченица?

— Исква да създава новопокръстени — казах аз. — Исква да спаси Джейн от смърт и от вечни мъки в ада.

— А аз? — попита той тихо. — Ще бъда ли спасен или ще загина на кладата, как мислиш?

Поклатих глава:

— Не зная, милорд. Но ако кралица Мери последва съветите, които ѝ дават, тогава всеки, чиято вяност е съмнителна, ще бъде обесен. Войниците, участвали в бунта, вече висят по бесилките на всеки ъгъл.

— Тогава по-добре да прочета бързо тези книги — каза той сухо. — Може би за мен ще изгрее светлина. Какво мислиш, госпожице-момче? Изгря ли светлина за теб? За теб и истинската вяра, както я наричаш?

По вратата се разнесе блъскане и стражът я отвори:

— Шутът ще си тръгва ли?

— След минута — каза припряно лорд Робърт. — Още не съм му платил. Дайте ми един миг.

Стражът изглежда подозрително и двама ни, затвори вратата и я заключи отново. За секунда цареше мъчителна тишина.

— Милорд — избухнах, — не ме измъчвайте. Не съм се променила. Аз ви принадлежа.

Лорд Робърт си пое дъх. После успя да се усмихне.

— Госпожице-момче, аз съм мъртъв — каза той простишко. — Би трябвало да ме оплачеш, а сетне да ме забравиш. Слава на Бога, че не загуби нищо от познанството си с мен. Настаних те като фаворит в двора на печелившата страна. Направих ти услуга, мое малко момиче. Радвам се, че го сторих.

— Милорд — прошепнах настойчиво. — Не можете да умрете. Вашият възпитател и аз погледнахме в огледалото и видяхме съдбата ви. Нямаше съмнение, пътят ви не може да свърши тук. Той каза, че ще умрете спокойно в леглото си, и че ви очаква голяма любов, любовта на една кралица.

За миг той се намръщи, когато чу думите, после въздъхна леко като човек, изкушен от лъжлива надежда.

— Преди няколко дни щях да те умолявам да ми кажеш още. Но сега е твърде късно. Стражът ще дойде. Трябва да си вървиш. Чуй следното. Освобождавам те от верността ти към мен и към моята кауза. Работата ти при мен е приключена. Можеш да припечелиш добре в двора, а после да се омъжиш за своя годеник. Можеш наистина да бъдеш шут на кралицата и да ме забравиш.

Пристъпих малко по-близо.

— Милорд, никога няма да мога да ви забравя.

Лорд Робърт се усмихна:

— Благодаря ти за това, и ще се радвам, ако се помолиш за мен в часа на смъртта ми. За разлика от повечето си сънародници всъщност нямам претенции какви ще са тези молитви. И знам, че ще бъдат изречени от сърце, а твоето сърце е любящо.

— Да отнеса ли някакво съобщение от вас? — попитах нетърпеливо. — На мистър Дий? Или на лейди Елизабет?

Той поклати глава:

— Никакви съобщения. Всичко свърши. Мисля, че много скоро ще видя всичките си приятели на небето. Или пък не, зависи кой от нас е прав за естеството на Бог.

— Не може да умрете — изплаках, изпълнена с болка.

— Не мисля, че ще ми оставят голям избор — каза той.

Едва можех да понеса горчивината в гласа му.

— Лорд Робърт — прошепнах. — Нищо ли не мога да направя за вас? Съвсем нищо?

— Можеш — каза той. — Виж дали можеш да убедиш кралицата да помилва Джейн и Елизабет. Джейн — защото е невинна за всичко, а Елизабет — защото е жена, която трябва да живее. Жена като нея не е родена да умре млада. Ако знам, че мога да ти поверя това поръчение и че може да успееш, ще мога да умра спокойно.

— А за вас? — попитах.

Лорд Робърт отново сложи ръка под брадичката ми, наведе тъмнокосата си глава и ме целуна нежно по устните.

— За мен — нищо — каза той тихо. — С мен е свършено. А тази целувка, госпожице-момче, скъпи мой малък васал, тази целувка беше последната, която някога ще ти дам. Това беше сбогуване.

Той се извърна от мен, обърна се към прозореца и извика на стража да отключи вратата. Не ми оставаше нищо друго, освен да го оставя в онази студена стая, загледан в тъмнината, в очакване на вестта, че ешафодът му е построен, че палачът чака, и че животът му е приключил.

Върнах се в двора замаяна и мълчалива и четири пъти на ден, когато ходехме на литургия, падах на колене и искрено се молах онзи Бог, който беше спасил Мери, да спаси и милорд Робърт.

Обзелата ме измъчена потиснатост устройваше кралицата. Не живеехме като победоносен двор в победоносен град. Дворът висеше на косъма на собствената си нерешителност, поболял се от тревога. Всеки ден, след литургия и закуска, кралица Мери се разхождаше край реката, заровила студените си ръце дълбоко в маншона си, вървеше забързано заради студения вятър, който развяваше полите ѝ напред. Вървах зад нея, плътно загърната в черното си наметало, със сгушено в яката лице. Радвах се на плътните тесни панталони от облеклото ми на шут и на топлия си жакет. Не бих се обличала като жена в тези зимни дни дори заради всички испански принцове в империята.

Знаех, че е разтревожена, и затова си мълчах. Вървах на две крачки след нея, защото знаех, че ѝ допада утехата да чува стъпките на спътник по замръзналия чакъл зад себе си. Беше прекарала сама толкова много години, беше предприемала толкова много самотни разходки, че ѝ се нравеше мисълта някой да споделя бденията ѝ.

Вятърът, който духаше откъм реката, беше твърде студен, за да се разхожда дълго, дори с дебело наметало и кожена яка на врата. Тя се обърна рязко и аз едва не се блъснах в нея, докато вървах с усилие напред, свела глава.

— Простете, ваше величество — казах, като се наведох в лек поклон и се дръпнах от пътя ѝ.

— Можеш да вървиш до мен — каза тя.

Тръгнах редом с нея. Не казвах нищо, а чаках тя да заговори. Тя мълча, докато стигнахме до малката градинска врата, която стражът отвори широко пред нея. Вътре чакаше камериерка, за да поеме наметалото ѝ и да ѝ подаде чифт сухи обувки. Аз преметнах

наметалото през ръката си и затропах по тръстиките на пода, за да стопля краката си.

— Ела с мен — каза кралицата през рамо и тръгна пред мен нагоре по витата каменна стълба към покоите си. Знаех защо беше избрала градинските стълби. Ако бяхме минали през главната сграда, трябваше да минем през голямата зала, стълбите и приемната, пълни с просители, половината от тях — дошли да молят за синове или бащи, които също като Том Уайът щяха да получат смъртна присъда. Кралица Мери трябваше да минава през тълпи от разплакани жени всеки път, когато отиваше на литургия, всеки път, когато отиваше да се храни. Те протягаха към нея ръце, със склучени длани, викаха името ѝ. Неспирно я умоляваха за милост, тя постоянно трябваше да отказва. Нищо чудно, че предпочиташе да се разхожда сама в градината и да се промъква по тайните стълби.

Стълбите извеждаха в малко преддверие, от което се влизаше в личните покои на кралицата. Джейн Дормър шиеше на пейката в прозоречната ниша, половин дузина жени работеха редом с нея: една от придворните дами на кралицата четеше от Псалтира. Видях как кралицата обхожда с поглед стаята като учителка, която наблюдава клас от покорни ученици, кимва леко в знак на задоволство. Когато най-сетне пристигнеше Филип Испански, щеше да намери един съдържан и набожен двор.

— Ела, Хана — каза тя, като седна до огнището и ми направи знак да седна на едно столче наблизо.

Смъкнах се върху столчето, присвих колене под брадичката си и вдигнах поглед към нея.

— Искам да ми направиш една услуга — каза тя рязко.

— Разбира се, ваше величество — казах. Канех се да се изправам, защото мислех, че иска да ме изпрати да изпълня някаква поръчка, но тя сложи ръка на рамото ми.

— Не те изправам да предадеш съобщение — каза тя. — Изправам те да погледнеш нещо заради мен.

— Да погледна нещо?

— Да погледнеш с дарбата си, с вътрешното си око.

Поколебах се:

— Ваше величество, ще опитам, но знаете, че дарбата ми не се подчинява на моите заповеди.

— Не, но ти прозря бъдещето на два пъти с мен: веднъж говори за това, че ще стана кралица, а веднъж проговори, за да ме предупредиш, че сърцето ми ще бъде сломено. Сега искам отново да можеш да ме предупредиш.

— Да ви предупредя за какво?

И двете говорехме много тихо. Никой в стаята не би могъл да ни чуе над пукането на пъновете в огнището.

— За Елизабет — промълви тя.

За миг не казах нищо, приковала поглед върху пещерите от червена жарава под големите пънове от ябълково дърво.

— Ваше величество, има по-мъдри глави от моята, които да ви посъветват — казах с усилие. В яркия огън почти виждах пламъка на косите на принцесата, блясъка на уверената ѝ усмивка.

— На никого нямам по-голямо доверие. Никой не разполага с дарба като твоята.

Поколебах се.

— Тя ще дойде ли в двора?

Мери поклати глава:

— Няма да дойде. Казва, че е болна. Казва, че е почти смъртно болна, че страда от отоци по тялото и крайниците. Твърде болна била да стане от леглото. Твърде болна, за да се мести. Тя отдавна страда от тази болест, истинска е, вярвам. Но винаги настъпва в определени моменти.

— Определени моменти?

— Когато е много уплашена — каза Мери тихо, — и когато е заловена да постъпва нередно. За първи път се разболя така, когато ексекутираха Томас Сиймор. Мисля, че сега се страхува да не бъде обвинена в друг заговор. Изпращам лекарите си да я видят, и искам и ти да отидеш.

— Разбира се.

Не знаех какво друго мога да кажа.

— Седи с нея, чети ѝ, прави ѝ компания, както правиш компания на мен. Ако се чувства достатъчно добре да дойде в двора, можеш да пътуваш с нея и да я ободряваш по време на пътуването. Ако умира, можеш да я утешаваш, да повикаш свещеник и да се опитаеш да насочиш мислите ѝ към спасението. За нея не е прекалено късно Бог да ѝ дари опрощение. Моли се с нея.

— Нещо друго?

Гласът ми едва се долавяше. Кралицата трябваше да се наведе напред, за да ме чуе.

— Следи я — каза тя безцеремонно. — Наблюдавай всичко, което прави, всеки, с когото се вижда, всички в нейното домакинство, които до един са еретици и лъжци, всички до един. Помни всяко име, което чуеш да се споменава, всеки приятел, който им е скъп. Пиши ми всеки ден и ми съобщавай какво си научила. Трябва да знам дали тя заговорничи срещу мен. Трябва да имам доказателства.

Здраво склчих ръце около коленете си и почувствах треперенето на краката си и потрепването в пръстите на ръцете си.

— Не мога да бъда шпионин — промълвих. — Не мога да предам на смърт една млада жена.

— Сега нямаш друг господар — напомни ми тихо тя. — Нортъмбърланд е мъртъв, а Робърт Дъдли — в Тауър. Какво друго можеш да правиш, освен това, което аз ти наредя?

— Аз съм шут, а не шпионин — казах. — Аз съм ваш шут, а не ваш шпионин.

— Ти си мой шут и ще ме даряваш със съветите си — нареди тя. — А аз ти нареждам да отидеш при Елизабет, да ѝ служиш, както служиш на мен, и да ми докладваш всичко каквото виждаш и чуваш, и което е по-важно — да чакаш дарбата ти да проговори. Мисля, че ще прозреш през лъжите ѝ и ще можеш да ми кажеш какво се крие в сърцето ѝ.

— Но ако тя е болна и умираща...

За миг суровите бръчки около устата и очите ѝ омекнаха.

— Ако умре, ще съм изгубила единствената си сестра — каза тя мрачно. — Ще съм изпратила при нея инквизитори, вместо да отида там сама и да я взема в прегръдките си. Не съм забравила, че тя беше бебе, когато започнах да се грижа за нея. Не съм забравила, че тя се научи да ходи, като се държеше за пръстите ми.

Тя замълча за миг, усмихвайки се при мисълта за пълничките ръчички, вкопчени в нея за опора, а после поклати глава, сякаш искаше да отпъди любовта, която беше изпитвала към онова малко, червенокосо, едва прохождащо дете.

— Тази болест идва твърде навреме — каза тя протичко. — Том Уайът е заловен, армията му — разбита, а Елизабет се оттегля в

леглото, твърде болна да пише, твърде болна да ми отговори, твърде болна, за да дойде в Лондон. Тя е толкова болна, колкото беше, когато Джейн бе поставена на престола и аз исках тя да е до мен. Тя винаги се разболява, когато усети опасност. Тя заговорничи срещу мен и е претърпяла провал, но не и коренна промяна. Трябва да знам дали тя и аз можем да живеем заедно като кралица и наследница, като сестри, или ме е сполетяло най-лошото и тя е мой враг, и няма да се спре пред нищо, за да постигне смъртта ми. — Тя обърна тъмния си, открит поглед отново към мен. — Можеш да ми кажеш това — каза тя. — Не е безчестно да ме предупредиш, ако тя ме мрази и желае смъртта ми. Можеш да я доведеш в Лондон, или да ми пишеш, че наистина е болна. Ти ще бъдеш моите очи и уши до леглото ѝ, и Бог ще те направлява.

Предадох се пред убедителността на думите ѝ.

— Кога заминавам?

— Утре призори — каза кралицата. — Можеш да посетиш баща си тази вечер, ако желаеш, не е нужно да идваш на вечеря.

Изправих се на крака и леко ѝ се поклоних. Тя протегна ръка към мен.

— Хана — каза тихо.

— Да, ваше величество?

— Искане ми се да можеше да погледнеш в сърцето ѝ и да видиш, че тя е способна да ме обича, и способна да се обърне към истинската вяра.

— И аз се надявам да видя това — казах пламенно.

Тя прехапа устни, сдържайки сълзите си.

— Но ако е невярна, трябва да ми кажеш, макар че това ще разбие сърцето ми.

— Ще го сторя.

— Ако може да бъде спасена, тогава можем да управляваме заедно. Тя може да бъде моя сестра, до мен, първа сред поданиците ми, момичето, което ще ме наследи.

— Дай Боже.

— Амин — каза тя тихо. — Липсва ми. Искане да е на сигурно място, при мен. Амин.

Изпратих съобщение на баща си, че ще дойда да го посетя, и че ще донеса вечеря. Когато потропах на вратата, видях, че още работи до късно: в осветената стая за печатане в дъното на тъмния магазин грееше ярка светлина. Светлината нахлу в магазина, когато той отвори вратата на стаята с печатарската преса и излезе, вдигнал високо свещта.

— Хана! *Mi querida!*

След миг той беше отместил резето и аз влязох бързешком, като оставих кошницата си с храна на земята, за да го прегърна, а после коленичих пред него, за да ме благослови.

— Донесох ти вечеря от двореца — казах.

Той се подсмихна.

— Истинско угощение! Ще ям като кралица.

— Тя се храни много бедно — казах. — Изобщо не си угажда. Трябва да ядеш като съветник, ако искаш да надебелееш.

Той бутна вратата да се затвори зад мен, обърна глава и извика към печатарската стая:

— Даниел! Тя дойде!

— Даниел е тук? — попитах нервно.

— Дойде да ми помогне да подготвим за отпечатване текста за една медицинска книга, и когато казах, че ще дойдеш, той остана — каза щастливо баща ми.

— Няма достатъчно храна и за него — казах грубо. Не бях забравила, че се разделихме скарани.

Баща ми се усмихна на сприхавостта ми, но не каза нищо, когато вратата на печатарската стая се отвори и Даниел излезе, с изцапана с мастило престилка върху черния панталон, и с мръсни ръце.

— Добър вечер — казах, без да се усмихвам.

— Добър вечер — отвърна той.

— Хайде! — възкликна баща ми, който предвкушаваше с наслада вечерята. Придърпа три високи столчета до тезгяха, докато Даниел излезе в двора да си измие ръцете. Разопаковах кошницата. Имаше питка с пълнеж от еленско месо, самун мек пшеничен хляб от най-фино брашно, току-що изваден от пещта и още топъл, два резена говеждо, изрязани от шиша и увити в муселин, и половин дузина крехки агнешки котлети на скара. Бях сложила в кошницата си две бутилки хубаво червено вино от личната изба на кралицата. Не бях

донесла зеленчуци, но от кухнята, в която се приготвяха сладкишите, бях отмъкнала купа горещо мляко с вино и подправки. Сложихме млечния десерт със сметана настрана, за да го изядем по-късно, и подредихме останалото пиршество на масата. Баща ми отвори виното, а аз донесох три високи чаши от бюфета под тезгяха и два ножа с костени дръжки.

— Е, какви са новините? — попита баща ми, когато започнахме да се храним.

— Възлагат ми да отида при принцеса Елизабет. Говори се, че е болна. Кралицата иска от мен да ѝ правя компания.

Даниел вдигна поглед, но не каза нищо.

— Къде е тя? — попита баща ми.

— В дома си в Ашридж.

— Сама ли отиваш? — попита той загрижено.

— Не. Кралицата изпраща лекарите си и няколко от съветниците си. Мисля, че може би ще сме десетина души.

Той кимна:

— Радвам се. Не мисля, че пътищата са безопасни. Много от бунтовниците успяха да избягат и сега отиват обратно към домовете си. Тези хора са гневни и въоръжени.

— Ще ме пазят добре — казах. Загризах кокала от един котлет и когато вдигнах поглед, видях, че Даниел ме наблюдава. Оставих кокала настрана, напълно загубила апетит.

— Кога ще се върнеш? — попита Даниел тихо.

— Когато принцеса Елизабет е в състояние да пътува — казах.

— Има ли някакви новини за лорд Робърт? — попита баща ми.

— Той ме освободи от службата при него — казах сковано. Бях приковала очи върху тезгяха: не исках нито един от двамата да види болката ми. — Подготвя се за смъртта си.

— И тя трябва да дойде — каза простичко баща ми. — Кралицата подписа ли заповедта за екзекуцията на брат му и на лейди Джейн?

— Не още — казах. — Но и това ще стане всеки момент.

Той кимна и каза:

— Тежки времена. А кой би си помислил, че кралицата може да вдигне града на оръжие и да победи бунтовниците?

Поклатих глава.

— Тя може да владее тази страна — каза баща ми. — Докато може да владее сърцата на хората, както сега, тя може да бъде кралица. Може да бъде дори велика кралица.

— Имаш ли вести от Джон Дий? — попитах.

— Той пътува — каза баща ми. — Купува ръкописи в огромни количества. Изпраща ми ги тук, за да ги съхранявам на сигурно място. Прав е да стои далече от Лондон, името му беше споменато. Повечето бунтовници навремето са били негови приятели.

— Те бяха придворни до един — възразих аз. — Познавах всички. Самата кралица Мери се сприятели с Едуард Кортни. По едно време дори се говореше, че тя ще се омъжи за него.

— Чух, че той посочил останалите? — попита Даниел.

Кимнах.

— Нито добър поданик, нито добър приятел — заяви Даниел.

— Бил е изправен пред изкушения, каквито ние не можем да си представим — казах остро. После си помислих за Едуард Кортни — такъв, какъвто го познавах: с отпусната, безхарактерна уста и постоянно зачервени бузи. Момче, преструващо се на мъж, при това не особено приятно момче. Самохвалко, надяващ се да се издигне бързо, увъртайки се около кралица Мери или лейди Елизабет, или около всеки друг, който би му помогнал да се издигне.

— Прости ми — казах на годеника си. — Имаш право. Той не е нито добър поданик, нито добър приятел, а и като човек изобщо не е кой знае какво.

Усмивката стопли лицето му, и стопли мен. Взех парче хляб и ме обзе чувство на лекота.

— Как е майка ти? — попитах любезно.

— Боледуваше в това студено влажно време, но сега е добре.

— А сестрите ти?

— Добре са. Когато се върнеш от Ашридж, бих искал да дойдеш в дома ми, за да се запознаеш с тях.

Кимнах. Не можех да си представя как се запознавам със сестрите на Даниел.

— Скоро ще дойде време, когато всички ще живеем заедно — каза той. — Би било по-добре, ако се запознаете отсега, за да можете да свикнете една с друга.

Не казах нищо. Не се бяхме разделили като двойка годеници, но явно Даниел имаше намерение да пренебрегне тази кавга, както беше пренебрегвал и други. В такъв случай годежът ни още не беше разтрогнат. Усмихнах му се. Не можех да си представя как живея в дома му, докато майка му нарежда да се спазва установения в домакинството ред, а сестрите му пърхат около него, любимото дете: синът.

— Мислиш ли, че ще изпаднат във възторг, като видят панталоните ми? — запитах предизвикателно.

Видях го как пламна.

— Не, не ми се вярва — каза кратко. Облегна се на тезгяха, отпи глътка вино и погледна към баща ми: — Мисля, че ще довърша онази страница сега. — Слезе от високия стол и посегна за печатарската си престилка.

— Да ти донеса ли млечния десерт по-късно? — попитах.

Той ме погледна, очите му бяха мрачни и сурови:

— Не. Не обичам неща, които са едновременно сладки и кисели.

Уил Сомърс беше в двора на конюшната, докато оседлаваха конете за пътуването ни, и си разменяше шеги с конярите.

— С нас ли идваш, Уил? — попитах с надежда.

Той поклати глава:

— Не и аз! Твърде студено е за мен. Бих си казал, че това не е работа и за теб, Хана Грийн.

Направих гримаса:

— Кралицата поиска това от мен. Помоли ме да се вгледам в сърцето на Елизабет.

— В сърцето ѝ? — повтори насмешливо той. — Първо го намери!

— Какво друго можех да направя? — запитах настойчиво.

— Нищо, освен да се подчиниш.

— А какво трябва да правя сега?

— Същото.

Приблжих се малко:

— Уил, смяташ ли, че тя наистина е заговорничила да сваля кралицата от власт и сама да се възкачи на трона?

Той се усмихна с леката си, уморена усмивка:

— Глупачка, няма съмнение в това. А ти си глупачка, задето изобщо можеш да се съмняваш в това.

— Тогава, ако кажа, че се преструва на болна, ако съобщя, че лъже, аз я водя на смърт.

Той кимна.

— Уил, не мога да причиня това на жена като принцесата. Ще бъде все едно да застрелям чучулига.

— Тогава пропусни целта си — каза той.

— Значи да излъжа кралицата и да кажа, че принцесата е невинна?

— Ти си надарена със Зрението, нали? — настоя той.

— Искане ми се да не бях.

— Време е да развиеш дара на слепотата. Ако нямаш мнение, не могат да искат от теб да отговаряш за него. Ти си невинен шут, бъди невинна, но не и глупава.

Кимнах, леко ободрена. Един от мъжете изведе коня ми от конюшната и Уил сви длан, за да ми помогне да се кача на седлото.

— Качвай се — каза. — Високо и все по-високо. Беше шут, а сега си и съветник. Наистина трябва да е самотна тази кралица, която се обръща за съвет към един шут.

Трябваша ни три дни да пропътуваме трийсетте мили до Ашридж, мъчително, с наведени глави през буря от суграшица, постоянно премръзнали от студ. Съветниците, водени от самия братовчед на лейди Елизабет, лорд Уилям Хауърд, се страхуваха от бунтовници по пътищата и трябваше да се движим с маршовата стъпка на нашите стражи, докато вятърът свистеше по изровения коловоз, който бе единственият наличен път, а бледожълтото зимно слънце надничаше през тъмните облаци.

Стигнахме до къщата по пладне и с радост видяхме виещия се дим от високия комин. С тропот заобиколихме до конюшната и открихме, че няма коняри, готови да поемат конете, изобщо никой, способен да ни обслужи. Лейди Елизабет държеше съвсем малка прислуга — един главен коняр и половин дузина конярчета — и те не бяха в състояние да посрещнат многобройни гости. Оставихме

войниците да се настанят възможно най-удобно, и заобиколихме до предната врата на къщата.

Самият братовчед на кралицата заблъска по вратата и опита да я отвори. Беше заключена и залостена отвътре. Той отстъпи назад и се огледа, търсейки началника на стражата. Именно в този момент осъзнах, че неговите заповеди бяха много различни от моите. Аз бях тук, за да се вгледам в сърцето на принцесата, да ѝ върна обичта на сестра ѝ. Той беше тук, за да я отведе в Лондон, жива или мъртва.

— Почукайте отново — каза той мрачно. — А после я разбийте.

Изведнъж вратата поддаде. Отвориха двама не твърде въодушевени слуги, които погледнаха тревожно важните гости, лекарите в техните подплатени с кожа мантии и войниците зад тях.

Влязохме с резки крачки в голямата зала — без покана, като врагове. Вътре цареше тишина, на пода имаше посипани допълнително треви, за да заглушават шума от стъпките на слугите, силен мирис на мента прочистваше въздуха. Една страховита, вдъхваща респект жена, мистрес Кат Ашли, най-вярната служителка и закрилница на Елизабет, стоеше на входа на главната зала, склонила ръце под едрата си гръд, с коси, прибрани назад под внушителна шапка. Тя огледа кралските пратеници, сякаш бяхме шайка пирати.

Съветниците предадоха препоръчителните си писма, а лекарите — своите. Тя ги взе, без да ги поглежда, и каза рязко:

— Ще кажа на милейди, че сте тук, но тя е твърде болна, за да се среща с когото и да било. Ще се погрижа да ви сервират прилична вечеря, но не разполагаме с достатъчно стаи да подслоним толкова много хора.

— Ще отседнем в Хилам Хол, мистрес Ашли — каза любезно сър Томас Корнуолис.

Тя повдигна вежда, сякаш не смяташе избора му за твърде сполучлив, и се обърна към вратата в дъното на залата. Настигнах я и тръгнах зад нея. Тя веднага се нахвърли върху ми.

— А ти къде си мислиш, че отиваш?

Вдигнах поглед към нея, с невинно изражение.

— С вас, мистрес Ашли. При лейди Елизабет.

— Тя не иска да вижда никого — заяви жената. — Твърде болна е.

— Тогава позволете ми да се моля до краката на леглото й — казах тихо.

— Ако е наистина толкова болна, ще й бъдат нужни молитвите на шута — каза някой в залата. — Това дете може да вижда ангели.

Кат Ашли, хваната натясно поради собствената си думи, кимна отсечено и ми позволи да я последвам през вратата и през приемната до личните покои на Елизабет.

Над вратата имаше тежка завеса от дамаска, за да заглушава шума от приемната. На прозореца имаше завеси от същия плат, спуснати плътно, за да не пропускат вътре светлината и въздуха. Само свещи осветяваха стаята с потрепващия си пламък и озаряваха принцесата, с червени коси, струящи като кръв по възглавницата, с побеляло лице.

Веднага разбрах, че наистина е болна. Коремът й бе толкова подут, сякаш беше бременна, ръцете й, отпуснати върху бродираната завивка, също бяха подпухнали, пръстите — дебели и плътни, сякаш беше противна старица, а не дваисетгодишно момиче. Прекрасното й лице беше подпухнало, дори вратът й беше надебелял.

— Какво й е? — запитах.

— Воднянка — отговори мистрес Ашли. — По-тежък пристъп от когато и да било преди. Тя има нужда от почивка и покой.

— Милейди — промълвих.

Тя повдигна глава и надникна към мен изпод подутите си клепачи.

— Кой е?

— Шутът на кралицата — казах. — Хана.

Погледът й отново стана прикрит.

— Съобщение ли? — попита тя, с едва доловим глас.

— Не — казах бързо. — Дойдох при вас по поръка на кралица Мери. Тя ме изпрати да ви правя компания.

— Благодаря й — прошепна тя. — Можеш да й кажеш, че наистина съм болна и имам нужда да бъда сама.

— Тя изпрати лекари да ви помогнат — казах. — Чакат да ви видят.

— Твърде болна съм, за да пътувам — каза Елизабет, за първи път със силен глас.

Прехапах устна, за да скрия усмивката си. Беше болна, никой не можеше да имитира подуване на самите кокалчета на пръстите, за да се спаси от обвинение в държавна измяна. Но щеше да се възползва от болестта си и да я изиграе като силен коз.

— Тя изпрати съветниците си, за да ви придружат — предупредих я.

— Кои?

— Братовчед ви, лорд Уилям Хауърд, заедно с другите.

Видях как подпухналите ѝ устни се извиват в горчива усмивка.

— Трябва да е наистина настроена срещу мен, щом изпраща собствените ми роднини да ме арестуват — отбеляза тя.

— Мога ли да ви правя компания по време на боледуването ви? — предложих.

Тя извърна глава.

— Твърде уморена съм — каза. — Можеш да се върнеш, когато съм по-добре.

Надигнах се от мястото до леглото, където бях коленичила, и пристъпих назад. Кат Ашли рязко посочи с глава към вратата, за да ме отпрати от стаята.

— И можеш да кажеш на онези, които са дошли да я отведат, че е на косъм от смъртта! — каза тя рязко. — Не можеш да я заплашваш с ешафода, тя отпада и напуска живота сама, без чужда намеса!

Звук, подобен на ридание, се откъсна от устните ѝ, и личеше, че нервите ѝ са изопнати като струни от тревога за принцесата.

— Никой не я заплашва — казах.

Тя изсумтя леко в знак на неверие.

— Дойдоха да я отведат, нали?

— Да — Казах неохотно. — Но не по заповед, тя не е арестувана.

— Тогава няма да тръгне — каза Кат Ашли гневно.

— Ще им кажа, че е твърде болна да пътува — Казах. — Но лекарите ще искат да я прегледат, каквото и да кажа.

Тя леко изпуктя в знак на раздразнение и се приближи до леглото да оправи завивката. Долових бърз, ясен поглед изпод подутите клепачи на Елизабет, докато се покланях отново и излизах от стаята.

После зачакахме. Мили Боже, само как чакахме. Тя беше невероятно умела в отлагането. Когато лекарите заявиха, че е достатъчно добре, за да пътува, тя не можеше да избере кои рокли да вземе, после дамите ѝ не можаха да ги опаковат навреме, за да тръгнем преди здрачаване. После всичко трябваше да бъде разопаковано отново, тъй като щяхме да останем още един ден, а после Елизабет беше толкова изтощена, че не можеше да се среща с никого през целия следващ ден, и веселият танц на чакането на Елизабет започна отново.

През една от тези сутрини, когато слугите с усилие товареха големите сандъци в каруците, отидох при лейди Елизабет да видя дали мога да ѝ помогна с нещо. Тя лежеше на едно легло за дневна почивка, в състояние на пълно изтощение.

— Всичко е опаковано — каза тя. — А аз съм толкова уморена, че не знам дали мога да потегля на път.

Отоците по тялото ѝ бяха спаднали, но тя явно още не беше добре. Щеше да изглежда по-добре, ако не си беше напудрила бузите с оризова пудра и ако, кълна се, не бе потъмнила сенките под очите си. Приличаше на болна жена, която играе ролята на по-болна.

— Кралицата настоява да отидете в Лондон — предупредих я. — Носилката ѝ пристигна за вас вчера, можете да пътувате легнала, ако желаете.

Тя прехапа устни:

— Знаеш ли дали ще ми предяви обвинение, когато стигнем там? — попита, с много нисък глас. — Не съм се провинила в кроене на заговор срещу нея, но има мнозина, които говорят против мен, клеветници и лъжци.

— Тя ви обича — уверих я. — Мисля, че е готова да ви върне благоволенieto си и да ви приеме обратно в сърцето си дори и сега, ако само склоните да приемете вярата ѝ.

Елизабет ме погледна в очите, с онзи пряк, честен поглед на Тюдорите, като баща си, като сестра си.

— Истината ли ми казваш? — попита тя. — Юродива ли си, или измамница, Хана Грийн?

— Не съм нито едно от двете — казах, срещайки погледа ѝ. — Бях измолена като шут от Робърт Дъдли, противно на желанията ми. Никога не съм искала да бъда шут. Надарена съм със Зрение, което ме

спохожда неканено, и понякога ми показва неща, които дори не мога да разбера. А през повечето време изобщо не идва.

— Видяла си ангел зад Робърт Дъдли — напомни ми тя.

Усмихнах се:

— Видях.

— Как изглеждаше?

Изкикотих се, не можах да се сдържа:

— Лейди Елизабет, бях толкова запленена от лорд Робърт, че почти не забелязах ангела.

Тя седна в леглото, напълно забравила, че се преструва на болна, и се засмя заедно с мен.

— Той е много... толкова е... наистина е мъж, по когото може да се загледаш.

— И едва след това осъзнах, че другият е ангел — казах за свое оправдание. — В онзи момент просто бях изумена от тях тримата — мистър Дий, лорд Робърт и третият.

— А виденията ти сбъдват ли се? — попита оживено тя. — Правила си предсказания по искане на мистър Дий, нали?

Поколебах се, обзета от чувството, че под краката ми се разтваря пропаст.

— Кой го твърди? — попитах предпазливо.

Тя ми се усмихна: проблеснаха ситните ѝ бели зъби, приличаше на лисица със светла козина.

— Няма значение какво знам аз. Питам какво знаеш ти.

— Случвало се е неща, които съм виждала, да се сбъднат — казах, което беше достатъчно честно. — Но понякога не мога да позная тъкмо тези неща, които трябва да знам, най-важните неща на света. Тази дарба е безполезна. Ако бях получила предупреждение — само веднъж...

— Предупреждение за какво? — попита тя.

— За смъртта на майка ми — казах. Прииска ми се да си взема думите назад в мига, щом ги изрекох. Не исках да разказвам миналото си на тази прозорлива и умна принцеса.

Хвърлих поглед към лицето ѝ, но тя ме гледаше с дълбоко съчувствие.

— Не знаех — каза тихо. — В Испания ли умря тя? Дошла си от Испания, нали?

— В Испания — казах. — От чума.

Почувствах как коремът ми рязко се присви от болка, че лъжа за майка си, но не смеех да мисля за огньовете на Инквизицията, докато тази млада жена ме наблюдаваше. Сякаш можеше да види потрепването на отразените в очите ми пламъци.

— Съжалявам — каза тя, с много нисък глас. — За една млада жена е трудно да израсне без майка.

Знаех, че за миг се е замислила за себе си, и за своята майка, която бе загинала на ешафода, заклеямена като вещица, прелюбодейка и блудница. Тя отпъди мисълта.

— Но какво ви накара да дойдете в Англия?

— Имаме роднини тук. А и баща ми беше уредил брак за мен. Искяхме да започнем отново.

Тя изгледа усмихнато панталоните ми:

— Годеникът ти знае ли, че ще вземе момиче, което е наполовина момче?

Нацупих се леко:

— На него не му харесва, че живея в двора, не ме харесва в ливрея, и не ме харесва в панталон.

— А ти харесваш ли го?

— Достатъчно като родственик. Не достатъчно за съпруг.

— А имаш ли някакъв избор по въпроса?

— Не кой знае какъв — казах сухо.

Тя кимна.

— Винаги е едно и също, за всички жени — каза тя с нотка на негодувание в гласа. — Единствените хора, които могат да избират живота си, са онези, които носят панталони. Правилно постъпваш, че ги носиш.

— Скоро ще трябва да ги изоставя — казах. — Позволено ми беше да ги нося, когато не бях много повече от дете, но аз... — заставих се да замълча. Не исках да ѝ се доверявам. Тази принцеса имаше дарбата — присъщата на Тюдорите дарба — да кара хората да ѝ се доверяват.

— Когато бях на твоите години, си мислех, че никога няма да се науча как да бъда млада жена — каза тя, повтаряйки като ехо мисълта ми. — Искях само да се занимавам с наука. Беше ми ясно как да правя това. Имах прекрасен възпитател и той ме учеше на латински и гръцки,

а също и на всички говорими езици. Толкова много исках да зарадвам баща си, мислех, че ще се гордее с мен, ако можех да бъда умна като Едуард. Пишех му на гръцки — можеш ли да си представиш? Най-големият и ужасяващ страх в живота ми беше, че ще ме омъжат и ще ме изпратят далече от Англия. Най-голямата надежда в живота ми беше да мога да стана прочута с начетеността дама и да ми позволят да остана в двора. Когато баща ми умря, си мислех, че винаги ще бъда в двора; като любима сестра на брат ми и леля на многобройните му деца, и че заедно ще видим делото на баща ми завършено.

Тя поклати глава и каза:

— Наистина, не бих искала да притежавам дара на Зрението, който имаш ти. Ако знаех, че ще стигна до това, да живея под сянката на неодобрението на сестра си, и че обичният ми брат ще е мъртъв, а заветът на баща ми — пренебрегнат...

Елизабет млъкна наред изречението, а после се обърна към мен, с пълни със сълзи тъмни очи. Тя протегна ръка с дланта нагоре, и видях, че ръката леко трепери.

— Можеш ли да видиш бъдещето ми? — попита тя. — Ще ме посрещне ли Мери като сестра и ще разбере ли, че не съм сторила нищо грешно? Ще й кажеш ли, че съм невинна в сърцето си?

— Ако може, ще го стори — поех ръката ѝ, но не откъсвах очи от бледото ѝ лице, което внезапно беше станало бяло като платно. Тя отново се отпусна назад на богато избродираните възглавници. — Наистина, принцесо, кралицата е готова да бъде ваша приятелка. Знам това. Ще бъде много щастлива да чуе, че сте невинна.

Тя отдръпна ръката си.

— Дори Ватиканът да ме провъзгласи за светица, пак няма да е щастлива — каза тя. — И ще ти кажа защо. Въпросът не е в отсъствието ми от двора, не е дори в съмненията ми по отношение на нейната религия. Въпросът е в гнева, който съществува между нас, двете сестри. Тя никога няма да ми прости за онова, което причиниха на майка ѝ, и за онова, което сториха на самата нея. Никога няма да ми прости, че бях любимката на баща си и бебето на кралския двор. Никога няма да ми прости, че бях най-обичаната дъщеря. Помня я като млада жена, седнала в долната част на леглото ми, втречена в мен, сякаш беше готова да притисне възглавницата върху лицето ми, макар че през цялото време ми напяваше приспивна песен. Тя има своите

любови и омрази, и това я обърква и смущава. Последното нещо, което иска в двора, е една по-млада сестра, която да е наясно с това.

Не казах нищо: преценката ѝ беше твърде проникателна.

— По-млада сестра, която е по-красива от нея — напомни ми Елизабет. — По-млада сестра, която изглежда като истинска Тюдор, а не като нечистокръвна испанка.

Обърнах глава:

— Внимавайте, принцесо.

Елизабет се засмя: буен, кратък смях.

— Тя те изпрати тук да се вгледаш в сърцето ми. Нали? Тя силно вярва, че Бог изпълнява своята цел чрез живота ѝ. Че ѝ казва какво ще бъде. Но нейният Бог, струва ми се, твърде много се бави да ѝ донесе радост. Това безкрайно дълго чакане за трона, и после, накрая — едно разбунтувано кралство. А сега и сватба, но с жених, който не бърза да идва, а вместо това си стои вкъщи с любовницата си. Какво виждаш за нея, шуте?

Поклатих глава:

— Нищо, ваша светлост. Не мога да виждам по заповед. А и във всеки случай, се страхувам да погледна.

— Мистър Дий вярва, че може би си велика прорицателка, която може да му помогне да разбули загадките на небесата.

Обърнах глава, изплашена, че върху лицето ми може да проличи внезапното ярко видение, което споходи ума ми: тъмното огледало и изливащите се от устата ми думи, в които се говореше за двете кралици, които щяха да управляват Англия. Дете, но не истинско дете, владетел, но не крал, кралица-дева, напълно забравена, кралица, но не дева. Не знаех кои може да са те.

— Не съм говорила с мистър Дий от много месеци — казах предпазливо. — Едва го познавам.

— Веднъж ти ми заговори без покана, спомена неговото име, а с него и други — каза тя, с много нисък глас.

Не трепнах дори за секунда.

— Не съм, ваша светлост. Ако си спомняте, токът на обувката ви се счупи и ви помогнах да стигнете до стаята си.

Тя притвори очи и се усмихна:

— Тогава изобщо не си глупачка, Хана.

— Не съм толкова глупава — казах кратко.

Между нас се възцари мълчание, после тя седна в леглото и протегна крака към земята.

— Помогни ми да стана — каза тя.

Хванах я за ръката и тя отпусна тежестта си върху мен. Залитна леко, когато се изправи на крака: това не беше преструвка. Беше болна, аз почувствах, че трепери, и разбрах, че се беше поболяла от страх. Тя пристъпи към прозореца и се загледа навън към студената градина: на всеки лист висеше сълза от лед.

— Не смея да отида в Лондон — каза ми тя с тих стон. — Помогни ми, Хана. Не се осмелявам да отида. Имаш ли вести от лорд Робърт? Наистина ли нямаш за мен никакво съобщение от Джон Дий? От някого от другите? Нима няма никой, който да е готов да ми помогне?

— Лейди Елизабет, кълна ви се, всичко свърши. Никой не може да ви спаси, няма войска, която може да тръгне срещу сестра ви. Не съм виждала мистър Дий от месеци, а когато видях лорд Робърт за последен път, той беше в Тауър, очаквайки екзекуцията си. Не очакваше да живее дълго. Освободи ме от службата ми при него — чух лекото треперене в гласа си, поех си дъх и се овладях. — Последните му думи към мен бяха да поискам милост за лейди Джейн. — Не добавих, че беше помолил да искам милост и за Елизабет. Надали беше нужно да ѝ се напомня, че е толкова близо до дървника, колкото и братовчедка ѝ.

Тя затвори очи и се облегна на дървените капаци на прозорците.

— А ти помоли ли за нея? Ще бъде ли помилвана?

— Кралицата винаги е милостива — казах.

Елизабет ме погледна с пълни със сълзи очи.

— Наистина се надявам да е така — каза тя мрачно. — Защото какво би станало с мен?

На другия ден тя вече не можеше да се съпротивлява. Каруците със сандъците, мебелите и чаршафите ѝ вече бяха заминали, поклащайки се на юг надолу по големия път, който водеше от север към Лондон. Личната носилка на кралицата, с възглавнички и пътнически одеяла от най-топла вълна стоеше пред вратата, с впрегнати в нея четири бели мулета, мулетарят беше готов. На прага

Елизабет залитна и сякаш ѝ прималя, но лекарите бяха до нея и наполовина я вдигнаха, наполовина я завлякоха в носилката и я качиха вътре. Тя нададе вик като от болка, но аз си помислих, че това, което я задушаваше, беше страх. Беше се поболяла от страх. Знаеше, че я чака процес за държавна измяна, а после — смърт.

Пътувахме бавно. При всяко спиране принцесата отлагаше и се бавеше, молейки за по-дълга почивка, като се оплакваше от тръскането, неспособна да стъпи на земята, за да слезе от носилката, а след това — неспособна да се качи отново. Лицето ѝ, единствената част от нея, изложена незащитена на зимния вятър, порозовяваше от студа и подпухваше още повече. Времето изобщо не беше подходящо за пътуване, определено не бе подходящо за болен човек, но съветниците на кралицата не желяеха да се бавят. След като самият братовчед на Елизабет настояваше да продължават пътя си, решителността им подсказваше на Елизабет, че е обречена на смърт така ясно, сякаш държаха в ръка заповедта.

Никой не би се осмелил да оскърби една престолонаследница така, както дръзваха да се отнасят те с нея. Никой не би накарал следващия монарх на Англия да се качи в носилка в тъмна утрин и да се друса по изровен замръзнал път, още преди да се е развиделило. Всеки, който се отнасяше с Елизабет по този начин, явно знаеше със сигурност, че тя никога няма да стане кралица.

Вече от три дни бяхме на път, който сякаш щеше да продължи цяла вечност, тъй като всяка сутрин принцесата ставаше все по-късно, твърде измъчена от болки в ставите, за да се качи в носилката преди пладне. Всеки път, когато спирахме по пътя да се нахраним, тя седеше до късно на масата и изпитваше нежелание да се връща обратно в носилката. Когато стигнехме до къщата, където щяхме да прекараме нощта, съветниците вече ругаеха раздражено конете си, и се затваряха в стаите си, като ритяха гневно тръстиките, с които беше посипан подът.

— Какво смятате да спечелите от това забавяне, принцесо? — попитах една сутрин, когато лорд Хауърд ме беше изпратил в стаята ѝ за десети път да я попитам кога ще е готова да дойде. — Няма голяма вероятност кралицата да ви прости, ако я карате да чака.

Тя стоеше напълно неподвижна, докато една от дамите ѝ бавно увиваше шал около врата ѝ.

— Печеля още един ден — каза тя.

— Но с каква цел?

Тя ми се усмихна, макар че очите ѝ бяха потъмнели от страх.

— Ах, Хана, никога не си копняла за живот така, както копнея аз, щом не знаеш, че още един ден е най-скъпоценното нещо. Точно сега бих направила всичко, за да спечеля още един ден, и утре ще е същото. Всеки ден, в който не стигаме до Лондон, е още един ден, в който съм жива. Всяка сутрин, в която се събуждам, всяка нощ, в която заспивам, е победа за мен.

На четвъртия ден, откакто бяхме започнали пътуването, на пътя ни пресрещна вестносец, който носеше писмо за лорд Уилям Хауърд. Той го прочете и го пхна в предницата на жакета си, с внезапно помрачняло лице. Елизабет го изчака да извърне поглед, а после закриви подутия си пръст към мен. Приблжих коня си до носилката.

— Бих дала много да разбера какво пишеше в това писмо — каза тя. — Иди и подслушвай заради мен. Няма да ти обърнат внимание.

Отвори се възможност, когато спряхме да се нахраним. Лорд Хауърд и другите съветници надзираваха прибирането на конете си в конюшните. Видях го как изважда писмото от жакета си и спрях до него да оправя ботуша си за езда.

— Лейди Джейн е мъртва — съобщи той без заобикалки. — Екзекутирана преди два дни. Гилфорд Дъдли преди нея.

— А Робърт? — запитах настойчиво, надигайки внезапно глава: гласът ми проряза оживените коментари. — Робърт Дъдли?

На един шут винаги се прощаваха много неща. Той посрещна интереса ми с кимване.

— Нямам вести за него — каза. — Предполагам, че е екзекутиран заедно с брат си.

Почувствах как очертанията на света се замъгляват и размазват около мен и осъзнах, че всеки миг ще припадна. Тръснах се на студеното стъпало и отпуснах глава в ръцете си.

— Лорд Робърт — прошепнах в коленете си. — Милорд.

Невъзможно беше да е мъртъв, да ги няма вече онези тъмни очи, пълни с живот. Невъзможно беше да си представя, че палачът би могъл да отсече главата му, сякаш той беше обикновен предател, че тъмните

му очи, нежната му усмивка и непринуденият му чар нямаше да го спасят от дръвника. Кой можеше да се застави да убие милия Робърт? Кой можеше да подпише такава заповед, кой палач можеше да понесе да го стори? И всичко това бе още по-невъзможно, защото бях видяла пророчеството в негова полза. Бях чула думите, когато излязоха от устата ми, бях усетила мириса от дима на свещта, бях видяла потрепващия пламък и огледалата, които превръщаха отражението в проблясък дълбоко в мрака при мистър Дий. Тогава бях узнала, че той ще бъде обичан от кралица, че ще умре в леглото си. Това ми беше показано, думите ми бяха казани. Ако милорд Робърт бе мъртъв, тогава не само голямата любов на живота ми беше мъртва, а и по най-суровия възможен начин ми бе дадено да разбере, че дарбата ми е химера и заблуда. Всичко беше свършило с един замах на брадвата.

Станах на крака и залитнах назад към каменната стена.

— Зле ли ти е, шуте? — долетя хладният глас на един от хората на лорд Хауърд. Негова светлост с безразличие хвърли поглед през рамо.

Преглътнах буцата, заседнала в гърлото ми.

— Може ли да кажа на лейди Елизабет за лейди Джейн? — попитах го. — Тя ще иска да знае.

— Можеш да й кажеш — каза той. — Вярвам, че *сигурно* ще иска да знае. Всички ще узнаят до няколко дни. Джейн и двамата Дъдли са умрели на дръвника пред тълпа от няколкостотин души. Екзекуцията била публична.

— Обвинението? — попитах, макар да знаех отговора.

— Държавна измяна — каза той с равен тон. — Кажи й това. Държавна измяна. И претенции за трона.

Без да бъде изречена и дума повече, всички се обърнаха към носилката, откъдето лейди Елизабет слизаше с усилие, протегнала ръка към мистрес Ашли, докато с другата ръка се държеше отстриани за вратата.

— Така умират всички предатели — каза братовчед й, като гледаше към пребледнялото момиче, негова собствена сродница, приятелка на всеки един от мъжете, които сега висяха на обща бесилка. — Така умират всички предатели.

— Амин — каза един глас от задните редици на тълпата.

Изчаках всички да се нахранят, преди да отида до нея. Тя топеше пръсти в легена с вода, който един слуга ѝ поднесе, а след това ги подаваше на един паж да ги подсуши.

— Писмото? — попита ме тя, без да обръща глава.

— Ще бъде общоизвестна новина, преди да изтече денят — казах. — Лейди Елизабет, съжалявам, че трябва да ви го съобща — вашата братовчедка лейди Джейн Грей е екзекутирана, а също и съпругът ѝ... също и лорд Робърт Дъдли.

Ръцете, които тя протегна към пажа, не трепваха, но видях очите ѝ да потъмняват.

— Значи го направи — отбеляза тя тихо. — Кралицата. Намери смелост да екзекутира собствената си роднина, собствената си братовчедка, млада жена, която познаваше от детството ѝ. — Тя ме погледна, ръцете ѝ бяха толкова спокойни, колкото и тези на пажа, който попиваше пръстите ѝ с ленената кърпа с монограм. — Кралицата откри силата на брадвата. Вече никой няма да може да спи спокойно. Благодаря на Бога, че не съм виновна в никакво прегрешение.

Кимнах, но почти не чувах думите ѝ. Мислех си как лорд Робърт е отишъл на смърт, с високо вдигната тъмнокоса глава. Тя отдръпна ръце от кърпата и се извърна от масата.

— Много съм уморена — каза на братовчед си. — Твърде уморена, за да продължа да пътувам днес. Трябва да си почина.

— Лейди Елизабет, трябва да продължим — каза той.

Тя поклати глава в жест на категоричен отказ.

— Не мога — каза простичко. — Сега ще си почина, а утре ще тръгнем рано.

— Стига да е рано — отстъпи той. — На зазоряване, ваша светлост.

Тя му се усмихна само с устни и отвърна:

— Разбира се.

Както и да протакаше пътуването, то трябваше да свърши, и десет дни след потеглянето, късно вечерта отседнахме в дома на един благородник в Хайгейт.

Бях настанена заедно с придворните дами на лейди Елизабет. Призори те бяха вече на крак, за да се подготвят за влизането ѝ в Лондон. Докато гледах как четкат и гладят бялото ѝ бельо, фустите и бялата като на девица рокля и ги носят в стаята ѝ, аз си спомних деня, когато поздрави сестра си в Лондон, облечена в белите и зелени цветове на Тюдорите. Сега беше като снежна пряспа, цялата в бяло, невеста мъченица. Когато носилката дойде до вратата, тя беше готова, нямаше да отлага, когато се събираше тълпа да я види.

— Ще трябва да спуснете завеските — каза троснато лорд Хауърд.

— Оставете ги дръпнати назад — каза тя веднага. — Хората могат да ме виждат. Могат да видят в какво състояние съм, след като съм била принудена да напусна дома си за двуседмично пътуване в такова време.

— Десет дни — каза той грубо. — А можеше да пристигнем за пет.

Тя не благоволи да му отговори, а се облегна назад на възглавниците си и вдигна ръка да му покаже, че може да си върви. Чух го как изруга кратко под нос, а после се метна върху седлото на коня си. Застанах с коня си зад носилката, малката кавалкада излезе от двора, свърна към пътя за Лондон и влезе в града.

Лондон вонеше на смърт. На всеки уличен ъгъл имаше бесилки, от чиито напречни греди висеше ужасен товар. Ако човек вдигнеше поглед нагоре, можеше да види мъртвеца, с лице, ужасно като чудовищата по водоливниците, с оголени зъби, с изцъклени очи, гневно втренчени в него. Духнеше ли вятър, вонята от труповете се разнасяше по улиците и телата се полюшваха напред-назад, а връхните им дрехи се развяваха около тях, сякаш бяха още живи и ритяха, борейки се за живота си.

Елизабет беше вперила очи право напред и не поглеждаше нито наляво, нито надясно, но чувстваше присъствието на полюшващите се тела на всеки ъгъл: половината от тях ѝ бяха познати, а всички бяха загинали в бунт, за който вярвах, че е свикан от нея. Тя беше бледа като бялата си рокля, още когато се качи в носилката, но когато

отминахме Кингс Стрийт лицето ѝ вече беше с прозрачната бледност на суроватка.

Няколко души ѝ подвикнаха: „Бог да пази ваша светлост!“, тя се опомни и вдигна немощната си ръка към тях с бъдещо съжаление лице. Приличаше на мъченица, която влачат на смърт, и под тази арка от бесилки, никой не можеше да се усъмни в страха ѝ. Това беше бунтът на Елизабет и четирийсет и пет люлеещи се трупа свидетелстваха за факта, че той се бе провалил. Сега на Елизабет щеше да ѝ се наложи да се изправи пред правосъдието, което беше наредило тяхната екзекуция. Никой не можеше да се съмнява, че тя също ще умре.

В Уайтхол ни отвориха широко големите порти, още щом зърнаха кавалкадата ни да се насочва бавно към двореца. Елизабет се изправи в носилката и погледна към големите стълби на двореца. Кралица Мери не беше застанала там да посрещне сестра си, нямаше и никой от придворните. Тя пристигаше, посрещната с мълчание, доказващо, че е в немилост. Само един дребен благородник от прислугата стоеше на стъпалата, и той се обърна към лорд Хауърд, а не към принцесата, сякаш пристигналите с нея бяха нейни тъмничари.

Лорд Хауърд се приближи до носилката и подаде ръка на Елизабет.

— Подготвили са ви апартамент — каза той. — Можете да изберете две прислужници, които да вземете със себе си.

— Моите дами трябва да дойдат с мен — възрази тя незабавно. — Не съм добре.

— Заповедите са само за две прислужници — каза той кратко. — Избирайте.

Ако по време на пътуването ѝ беше говорил с хладен тон, сега гласът му беше направо рязък. Бяхме в Лондон, следяха го стотици очи и уши. Лорд Хауърд искаше да е напълно сигурен, че никой няма да го види да проявява любезност към своята братовчедка — предателка.

— Избирайте.

— Мистрес Ашли и... — Елизабет се огледа и погледът ѝ падна върху мен. Отстъпих назад, по-изплашена от който и да е изменник при мисълта да бъда свързана с тази обречена принцеса. Но тя знаеше, че чрез мен има възможност да стигне до кралицата. — Мистрес Ашли и шутът Хана — каза тя.

Лорд Хауърд се разсмя.

— Компания от глупци — промърмори той под нос и махна на благородника да ни отведе в покоите на Елизабет.

Не изчаках да видя Елизабет настанена в покоите ѝ, преди да потърся своя събрат, шута Уил Сомърс. Той дремеше на една от пейките в голямата зала. Някой беше метнал отгоре му едно наметало: всички обичаха Уил.

Седнах на пейката до него, питайки се дали да го събудя.

Без да отваря очи, той отбеляза:

— Наистина трябва да сме двама глупави шутове — не сме се виждали от седмици, а не си проговаряме — седна изправен като свещ и ме прегърна през раменете.

— Мислех, че спиш — казах аз.

— Това беше един от номерата ми на шут — каза той с достойнство. — Реших, че един заспал шут е по-забавен от буден шут, особено в този двор.

— Защо? — попитах предпазливо.

— Никой не се смее на шегите ми — каза той. — Затова се опитах да видя дали ще се смеят на мълчанието ми. И тъй като предпочитат мълчалив шут, сигурно страшно ще им хареса спящ шут. А ако съм заспал, няма да знам дали ми се смеят или не. Така че мога да се утешавам, че съм много забавен. Сънувам остроумието си и после се събуждам със смях. Остроумна мисъл, нали?

— Много — казах.

Той се обърна към мен:

— Принцесата дойде, нали?

Кимнах.

— Болна?

— Много. Мисля, че наистина е болна.

— Кралицата може да ѝ предложи мигновен лек за всяка болка. Станала е хирург, специализира в ампутациите.

— Дай Боже да не се стигне до това — казах бързо. — Но, Уил, кажи ми — достойно ли умря Робърт Дъдли? Бърза ли беше смъртта му?

— Още е жив — каза той. — Противно на всички очаквания.

Почувствах как сърцето ми се преобръща.

— Мили Боже, казаха ми, че е обезглавен.

— Спокойно — каза Уил. — Хайде, сложи главата си между коленете.

Някъде от много далеч чух гласа му да пита:

— По-добре ли си, влюбено малко момиче?

Изправих се.

— Сега пък се изчервяваш — отбеляза Уил. — Мое малко момиче, скоро ще захвърлиш момчешките дрехи, след като пламваш толкова лесно.

— Сигурен ли си, че е жив? Мислех, че е мъртъв. Казаха ми, че е мъртъв.

— Бог е свидетел, че би трябвало да бъде мъртъв. Видях как извеждат и екзекутират под прозореца му всички — баща му, брат му и бедната му снаха, и въпреки това все още е там — каза Уил. — Може би косата му е побеляла от ужас, но главата му си е още на раменете.

— Значи е жив? — Все още ми беше трудно да го повярвам. — Сигурен ли си?

— Засега.

— Мога ли да го посетя, без да си навлека неприятности?

Той се засмя:

— Всички от рода Дъдли винаги носят неприятности — каза той.

— Имам предвид, без да събудя подозрения.

Уил поклати глава:

— В този двор се възцари мракът — каза той тъжно. — Никой не може да стори нищо, без да събуди подозрения. Затова спя. Не мога да бъда обвинен в кроежи, докато спя. Имам невинен сън. Внимавам да не сънувам.

— Просто искам да го видя — казах. Не можах да сдържа копнежа в гласа си. — Просто да отида да го видя и да знам, че е жив и ще остане жив.

— И той е като всеки човек — отбеляза правдиво Уил. — Смъртен. Мога да те уверя, че днес е жив. Но не мога да ти кажа за колко време. Ще трябва да се задоволиш с това.

---

[1] Conversa (исп.) — покръстена, nueva cristiana (исп.) — нова християнка. — Бел.ред. ↑

ПРОЛЕТТА НА 1554

В дните, които последваха, сновях между покоите на кралицата и покоите на лейди Елизабет, но на нито едно от двете места не можех да се почувствам спокойна. Кралицата бе мълчалива и решителна. Тя знаеше, че Елизабет ще трябва да умре за държавна измяна, и въпреки това не можеше да понесе мисълта да изпрати момичето в Тауър. Членовете на съвета разпитаха принцесата и бяха убедени, че е знаела всичко за заговора, че наполовина го е направлявала, че е искала да задържи Ашридж на север за бунтовниците, докато те превземат Лондон от юг, и — и това беше най-лошото — че е искала помощ от Франция за бунта. Само благодарение на лоялността на лондонските граждани кралицата беше на трона и принцесата — арестувана, а не обратното.

Макар че всички настоятелно искаха това от нея, кралицата изпитваше неохота да обвини Елизабет в държавна измяна заради вълненията, които това щеше да предизвика в страната. Тя беше удивена от броя на хората, пожелали да участват в бунта на Елизабет; никой не можеше да предвиди колко души можеха да излязат на бунт, за да спасят живота ѝ. Нови трийсет мъже бяха изпратени у дома, в Кент, за да бъдат обесени в родните си градове и села, но не можеше да има съмнение, че ще има стотици, готови да заемат мястото им, ако научеха, че протестантската принцеса ще бъде изпратена на ешафода.

Имаше и по-лошо: кралица Мери не можеше да се застави да действа решително. Беше се надявала, че Елизабет ще дойде в двора като разкаяла се грешница, и че биха могли да се помирят. Надяваше се Елизабет да е разбрала, че Мери е по-силна от нея, че можеше да командва столицата, дори и ако Елизабет можеше да свика на оръжие половин Кент. Но Елизабет отказваше да признае, отказваше да моли сестра си за милост. Надменна и непоколебима, тя продължаваше да се кълне, че е невинна за всичко, а Мери не можеше да понесе да я гледа, когато устните ѝ изричаха лъжи. Час след час кралицата стоеше на колене пред молитвения си стол, подпряла брадичка на ръцете си, с

очи, приковани върху разпятието, молейки се за напътствия как да постъпи с вероломната си сестра.

— Тя щеше да реши да ви обезглави за минути — каза безцеремонно Джейн Дормър, когато коленичилата кралица се изправи и отиде до огнището, облегна глава на каменната издадена част от стената около комина и се загледа в пламъците. — Тя щеше да ви свали главата от раменете в мига, когато усети короната на собствената си глава. Нямаше да я е грижа дали сте се провинили в завист или бунт. Щеше да нареди да ви убият просто заради това, че сте наследницата.

— Тя ми е сестра — отвърна Мери. — Аз я научих да ходи. Аз я държах за ръце, докато се препъваше. Нима сега трябва да я изпратя в ада?

Джейн Дормър изрази несъгласието си, като сви рамене, и взе ръкоделието си.

— Ще се моля за напътствия — каза тихо кралицата. — Трябва да намеря начин да живея с Елизабет.

През март времето се затопли. Небесата избледняваха по-рано сутрин и по-късно вечер. Дворът беше нащрек, в очакване да види какво ще стане с принцесата. Членовете на съвета я разпитваха почти всеки ден, но кралицата отказваше да се среща на четири очи с нея. „Не мога“, каза тя кратко и тогава разбрах, че тя събираше кураж, за да изпрати Елизабет на съд, защото оттам пътят до ешафода щеше да бъде кратък.

Имаха достатъчно доказателства да я обесят трикратно, но въпреки това кралицата чакаше. Точно преди Великден с радост получих писмо от баща си, в което ме питаше дали мога да се отделя от двора за седмица и да дойда в магазина. Пишеше, че не се чувства добре и имал нужда от някой, който да отваря и затваря магазина вместо него, но не бивало да се тревожа, било само обикновена треска, а Даниел идвал всеки ден.

Бях малко подразнена при мисълта, че Даниел ще бъде там постоянно, но занесох писмото на кралицата и когато тя ми даде разрешение, приготвих едни резервни панталони и нова, чиста ленена риза, и отидох в покоите на принцесата.

— Получих разрешение да си отида у дома, при баща ми — казах, като коленичих пред нея.

От стаята отгоре се чуваше шум. Готварницата на царствената братовчедка на лейди Елизабет, Маргарет Дъглас, беше преместена над спалнята на Елизабет, и никой не бе казал на слугите да работят тихо. Ако се съдеше от шума, бяха им дали допълнително метални съдове, които да блъскат едни в други. Вечно киселата лейди Маргарет, която също бе от рода на Тюдорите, щеше да има солидни основания да претендира за трона, ако Елизабет умреше, и имаше всички основания да докара принцесата до изтощение.

Елизабет трепна от някакъв внезапен трясък.

— Заминаваш? Кога ще се върнеш? — попита тя.

— Преди да е изтекла седмицата, ваша светлост.

Тя кимна и за своя изненада видях, че устата трепна, сякаш щеше да се разплаче.

— Трябва ли да заминеш, Хана? — попита тя със слаб глас.

— Да — казах. — Той е болен, има треска. Трябва да отида при него.

Тя се извърна и бръсна очи с опакото на ръката си.

— Мили Боже, слаба съм като дете, което губи бавачката си!

— Какво става? — попитах. Никога не я бях виждала така унила. Бях я виждала подпухнала и болна на легло, и все пак дори тогава бях виждала как очите ѝ блестят от остроумно лукавство. — Какво има?

— Смразена съм от страх до мозъка на костите — каза Елизабет. — Казвам ти, Хана, ако страхът е студ и тъмнина, то все едно че живея в руските степи. Никой не идва при мен, освен за да ме разпитва, никой не ме докосва, освен за да ме настави на стола за разпит. Никой не ми се усмихва, взират се в мен, сякаш искат да видят сърцето ми. Единствените ми приятели в целия свят са изпратени в изгнание, хвърлени в тъмница или обезглавени. Аз съм само на двайсет години, а съм напълно сама. Аз съм само една млада жена, и въпреки това не мога да разчитам на ничия любов и грижа. Никой не се приближава до мен, освен Кат и ти, а сега ти ми казваш, че заминаваш.

— Трябва да видя баща си — казах. — Но ще се върна веднага щом състоянието му се подобри.

Когато се обърна към мен, тя не беше непоколебимата принцеса, мразената протестантска неприятелка на този страстно католически

двор. Лицето, което обърна към мен, беше лице на млада жена, сама, без майка и баща, без приятели. Млада жена, опитваща се да намери смелостта да посрещне смъртта, която трябваше да дойде скоро.

— Ще се върнеш при мен, нали, Хана? Свикнах с теб. А около себе си нямам никого, освен теб и Кат. Моля те за това като приятелка, не като принцеса. Ще се върнеш, нали?

— Да — обещах. Поех ръката ѝ. Не беше преувеличила с думите, че изпитва студ: беше толкова ледена, сякаш вече беше мъртва. — Кълна се, че ще се върна.

Хладните ѝ влажни пръсти стиснаха моите в отговор.

— Навярно ще ме помислиш за страхливка — каза тя. — Но кълна ти се, Хана, че не мога да запазя смелостта си без приятелско лице до мен. А мисля, че скоро ще имам нужда от цялата смелост, която мога да събера. Върни се при мен, моля те. Върни се бързо.

Магазинът на баща ми беше затворен, макар да беше едва рано следобед. Ускорих крачка, когато свърнах надолу по улицата, и за първи път почувствах как страх сграбчва сърцето ми при мисълта, че и той е смъртен човек, точно както Робърт Дъдли, и че никой от нас не може да каже колко дълго ще живеем.

Даниел залостваше последния от капациите и се обърна при звука на бързите ми стъпки.

— Добре е, че си тук — каза той кратко. — Ела вътре.

Сложих длан върху ръката му:

— Много ли е болен, Даниел?

Той покри за миг ръката ми със своята.

— Ела вътре.

Влязох в магазина. Книгите бяха разчистени от тезгяха, в стаята с печатарската преса цареше тишина. Качих се по паянтовите стълби в задната част на магазина и погледнах към малкото ниско легло в ъгъла на стаята, боейки се, че ще го видя там, твърде болен, за да се изправи.

Леглото бе затрупано с книжа и малка купчина дрехи. Баща ми стоеше пред него. Веднага разпознах признаците — опаковаше багаж за дълго пътуване.

— О, не — казах.

Баща ми се обърна към мен:

— Време е да вървим — каза той. — Позволиха ли ти да заминеш за седмица?

— Да — казах. — Но очакват да се върна. Дотичах тук, обзета от ужас, че си болен.

— Това ни дава една седмица — каза той, без да обръща внимание на оплакването ми. — Повече от достатъчно време да стигнем до Франция.

— Не отново — казах рязко. — Каза, че ще останем в Англия.

— Не е безопасно — настоя Даниел, като влезе в стаята зад гърба ми. — Женитбата на кралицата ще се състои, и принц Филип Испански ще въведе Инквизицията. Бесилките вече са издигнати по уличните ъгли, а във всяко село има доносник. Не можем да останем тук.

— Ти каза, че ще бъдем англичани — умолително се обърнах зад него към баща ми. — А бесилките са за предателите, не за еретиците.

— Днес тя ще беси предатели, а утре — еретици — каза Даниел твърдо. — Открила е, че единственият начин да си осигури безопасност на трона е чрез кръв. Тя екзекутира собствената си братовчедка, ще екзекутира родната си сестра. Можеш ли да се усъмниш и за миг, че би се поколебала да обеси теб?

Поклатих глава:

— Тя няма да екзекутира Елизабет, полага усилия да прояви милост към нея. Не става въпрос за религията на Елизабет, става дума за нейното покорство. А ние сме покорни поданици. И тя е привързана към мен.

Даниел ме хвана за ръката и ме отведе до леглото, покрито с ръкописни свитъци.

— Виждаш ли тези свитъци? Сега всеки един от тях е забранена книга — каза той. — Те са състоянието на баща ти, те са твоята зестра. Когато баща ти дойде в Англия, те представляваха неговата библиотека, неговата огромна сбирка, сега могат да послужат само като доказателство срещу него. Какво трябва да направим с тях? Да ги изгорим, преди да изгорят нас?

— Да ги опазим на сигурно място за по-добри времена — казах, като непоправима дъщеря на книжовник.

Той поклати глава:

— Никъде няма сигурно място за тях, и никъде няма безопасно място за техния собственик в страна, управлявана от Испания. Трябва да заминем и да ги вземем с нас.

— Но къде трябва да отидем сега? — изплаках. Беше вопъл на дете, пътувало твърде дълго.

— Венеция — каза той кратко. — Франция, после Италия, а после Венеция. Ще уча в Падуа, баща ти ще може да отвори печатница във Венеция, и там ще бъдем в безопасност. Италианците обичат науката, градът е пълен с учени. Баща ти ще може отново да купува и продава текстове.

Зачаках: знаех какво ще последва.

— И ще се оженим — каза той. — Ще се оженим веднага щом пристигнем във Франция.

— А майка ти и сестрите ти? — попитах. Именно съжителството с тях бе онова, от което се ужасявах не по-малко, отколкото от женитбата.

— Сега приготвят багажа — каза той.

— Кога заминаваме?

— След два дни, призори. На Цветница.

— Защо толкова скоро? — ахнах.

— Защото вече дойдоха да задават въпроси.

Взирах се в Даниел, неспособна да възприема думите, но вече изпълнена с ужас, докато най-лошите ми страхове започваха да приемат форма.

— Дошли са за баща ми?

— Дойдоха в магазина ми да търсят Джон Дий — каза тихо баща ми. — Знаеха, че е изпращал книги на лорд Робърт. Знаеха, че се е виждал с принцесата. Знаеха, че е предсказал смъртта на младия крал, а това е държавна измяна. Поискаха да видят книгите, които той ме помоли да съхранявам тук.

Кърших ръце:

— Книги ли? Какви книги? Скрити ли са?

— Държа ги на сигурно място в мазето — каза той. — Но ще ги открият, ако вдигнат дъските на пода.

— Защо съхраняваш забранени книги? — изкрещях в безсилен гняв. — Защо съхраняваш книги на Джон Дий по негова молба?

Лицето му беше спокойно.

— Защото всички книги са забранени, когато една страна започне да бъде управлявана със силата на страха. Ешафодите по тългите, списъкът на книги, които не са позволени за четене. Тези неща винаги вървят заедно. Джон Дий и лорд Робърт, и дори Даниел и аз, дори ти, дете мое, до един сме хора на науката, посветили се на познание, което внезапно стана незаконно. За да ни възпрат да четем забранени книги, ще трябва да изгорят всички ръкописи. Но за да ни попречат да имаме забранени мисли, ще трябва да ни отсекаат главите.

— Не сме виновни в държавна измяна — казах упорито. — Лорд Робърт е още жив, Джон Дий също. А обвиненията са в държавна измяна, не в еретично мислене. Кралицата е милостива...

— А какво ще стане, когато Елизабет признае? — изсъска Даниел. — Когато назове останалите изменници, не само Томас Уайът, но и Робърт Дъдли, Джон Дий, навярно дори теб. Никога ли не си носила съобщение или изпълнявала поръчка по нейна молба? Можеш ли да се закълнеш в това?

Поколебах се.

— Тя никога няма да признае. Тя знае какво ще ѝ донесе признанието.

— Тя е жена — каза пренебрежително той. — Ще я сплашат, а след това ще ѝ обещаят помилване, и тя ще бъде готова да признае всичко.

— Ти не знаеш нищо за нея, не разбираш нищо от това! — избухнах гневно. — Познавам я. Тази млада жена не се плаши лесно, и нещо повече — страхът не я докарва до сълзи. Ако се страхува, ще се бие като разярена котка. Тя не е момиче, което се предава и плаче.

— Тя е жена — повтори той. — И се е забъркала с Дъдли, и Дий, и Уайът, и останалите. Предупредих те за това. Казах ти, че ако играеш двойна игра в двора, навличаш опасност на себе си и на всички нас, и сега ти доведе опасността пред вратата ни.

От ярост бях останала без дъх.

— Каква врата? — запитах. — Ние нямаме врата. Имаме открития път, имаме морето между нас и Франция, а после трябва да прекосим Франция като семейство просяци, защото ти, като страхливец, се боиш от собствената си сянка.

За миг помислих, че Даниел ще ме удари. Ръката му се издигна нагоре, а после той замръзна.

— Съжалявам, че ме наричаш страхливец пред баща си — той почти изплю думите. — Съжалявам, че имаш толкова ниско мнение за мен, бъдещия ти съпруг и човека, който се опитва да спаси теб и баща ти да не загинете като предатели. Но каквото и да мислиш за мен, аз ти нареждам да помогнеш на баща си да си приготви багажа и да бъдеш готова.

Поех си дъх. Сърцето ми все още се блъскаше силно в ребрата от ярост.

— Няма да дойда — казах категорично.

— Дъще! — подхвана баща ми.

Обърнах се към него:

— Ти върви, татко, ако желаеш. Но аз няма да бягам от опасност, която не виждам. Аз съм любимка на кралицата в двореца и нищо не ме заплашва от нейна страна, а съм твърде маловажна, за да привлека вниманието на съвета. Не вярвам, че и вие сте в опасност. Моля те, не захвърляй онова, което започнахме тук. Моля те, не настоявай отново да бягаме.

Баща ми ме взе в обятията си и облегна главата ми на рамото си. Почувствах как се отпускам, облегната на него, и за миг закопнях да бъда отново малкото момиче, което се обръщаше към него за помощ, което знаеше, че неговата преценка е винаги правилна.

— Каза, че ще останем тук — прошепнах. — Каза ми, че това ще бъде моят дом.

— *Querida*, трябва да заминем — каза той тихо. — Наистина вярвам, че ще дойдат първо за бунтовниците, после за протестантите, а след това — за нас.

Повдигнах глава и се отдръпнах от него.

— Татко, не мога да прекарам живота си в бягане. Искам дом.

— Дъще, ние сме хора, които нямат дом.

Настъпи мълчание.

— Не искам да принадлежа към народ, който няма дом — казах. — Имам дом в двора, и приятели в двора, и място там. Не искам да ходя във Франция, а после — в Италия.

Той направи пауза.

— Страхувах се, че ще кажеш това. Не искам да те принуждавам. Свободна си да вземеш сама решение, дъще. Но желанието ми е да дойдеш с мен.

Даниел извървя няколко крачки до таванското прозорче, после се обърна и ме погледна:

— Хана Верде, ти си моя годеница и аз ти нареждам да дойдеш с мен.

Изправих се и го погледнах:

— Не желая да дойда.

— Тогава с годежа ни ще бъде свършено.

Баща ми вдигна ръка в знак на несъгласие, но не каза нищо.

— Така да бъде — казах. Почувствах студ.

— Желаете годежът ни да бъде прекратен? — попита той отново, сякаш не можеше да повярва, че бих го отблъснала. Тази нотка на арогантност ми помогна да стигна до решението си.

— Желанието ми е на годежа ни да се сложи край — казах, гласът ми беше също толкова спокоен като неговия. — Освобождавам те от обещанието ти към мен и те моля да ме освободиш.

— Това е лесно да се направи — гневно каза той. — Освобождавам те, Хана, и се надявам, че никога няма да имаш причина да съжаляваш за това решение — той се обърна рязко и тръгна към стълбите. Спря за миг и каза: — Но въпреки това ще помогнеш на баща си — забелязах, че още ми заповядва. — А ако размислиш, може да дойдеш с нас. Няма да храня лоши чувства към теб. Можеш да дойдеш като негова дъщеря и като непозната за мен.

— Няма да размисля — казах ожесточено. — И не е нужно ти да ми казваш да помогна на баща си. Аз съм му добра дъщеря и ще бъда добра съпруга на подходящия мъж.

— И кой ли ще да е този подходящ мъж? — подметна насмешливо Даниел. — Женен мъж и осъден предател?

— Хайде, хайде — каза тихо баща ми. — Споразумяхте се да се разделите.

— Съжалявам, че мислиш толкова лошо за мен — казах ледено. — Ще се погрижа за баща си и ще му помогна да тръгне, когато докараш каруцата.

Даниел слезе с тропот по стълбите, после чухме как вратата на магазина се затръшна, и той си отиде.

През следващите два дни работехме в почти непрекъснато мълчание. Помогнах на баща ми да завърже книгите си, ръкописите навихме на свитъци, пъхнахме ги в цилиндрични кутии и ги тикнахме зад пресата в стаята за печатане. Той можеше да вземе само основната част на библиотеката си; щеше да се наложи останалите книги да го последват по-късно.

— Искан ми се да можеше да дойдеш и ти — каза той сериозно. — Твърде млада си да те оставя тук сама.

— Аз съм под закрилата на кралицата — казах. — А стотици хора в кралския двор са на същата възраст като мен.

— Ти си една от избраните да бъдат свидетели — прошепна той ожесточено. — Редно е да бъдеш при народа си.

— Избрани да бъдат свидетели? — запитах горчиво. — По-скоро избрани никога да нямат дом. Избрани винаги да опаковат най-ценните си вещи и да изоставят останалото? Избрани да бъдат винаги с един скок пред огъня или пред примката на палача?

— По-добре с един скок напред — каза иронично баща ми.

Работихме през цялата последна нощ, и когато той не пожела да спре, за да се нахрани, разбрах, че скърбеше за мен като за дъщеря, която беше загубил. На зазоряване чух скърцането на колелата по улицата и погледнах навън през прозореца на долния етаж. Там се виждаше тъмният силует на каруцата, която идваше бавно към нас, докато Даниел водеше яките, набити коне.

— Ето ги — казах тихо на баща си и започнах да изнасям сандъците с книги през вратата. Каруцата спря до мен и Даниел внимателно ме отмести.

— Аз ще го направя — каза. Вдигна сандъците и ги сложи отзад в каруцата, където зърнах четири бледи лица: майка му и трите му сестри.

— Здравейте — казах неловко, а после се върнах в магазина.

Чувствах се толкова жалка, че едва успях да изнеса сандъците от задната част на печатницата до каруцата и да ги подам на Даниел. Баща ми не правеше нищо. Стоеше, облегнал чело на стената на къщата.

— Пресата — каза той тихо.

— Ще се погрижа да бъде свалена, покрита и съхранена на сигурно място — обещах. — Заедно с всичко останало. И когато

решиш да се върнеш, тя ще те чака тук и ще можем да започнем отново.

— Няма да се върнем — каза Даниел. — Тази страна ще стане зависима от Испания. Как можем да сме в безопасност тук? Как можеш ти да си в безопасност тук? Мислиш ли, че Инквизицията няма памет? Мислиш ли, че имената ви не са в архивите им като еретици и бегълци? Те ще дойдат тук в цялата си мощ, ще има съдилища във всеки голям град из цялата страна. Мислиш ли, че ти и баща ти ще се спасите? Новопристигнали от Испания? С името Верде? Наистина ли мислиш, че ще минеш за английско момиче на име Хана Грийн? С говора си, и с външността си?

Вдигнах ръце към лицето си. Почти запуших уши с тях.

— Дъще — каза баща ми.

Беше непоносимо.

— Добре — казах яростно, обзета от гняв и отчаяние. — Достатъчно! Добре! Ще дойда.

В триумфа си Даниел не каза нищо, дори не се усмихна. Баща ми промърмори: „Слава Богу“, вдигна един сандък, сякаш беше двайсетгодишен носач, и го натовари отзад в каруцата. След броени минути всичко беше готово и аз вече заключвах предната врата на магазина.

— Ще платим наема за следващата година — реши Даниел. — Тогава можем да вземем останалите неща.

— Ще пренасяш печатарска преса през цяла Англия, Франция и Италия? — попитах заядливо.

— Ако се налага — каза той. — Да.

Баща ми се качи отзад в каруцата и ми подаде ръка. Поколебах се. Трите бели лица на сестрите на Даниел се обърнаха към мен, изпълнени с враждебност.

— Значи сега реши, че ще идва, така ли? — попита една от тях.

— Можеш да ми помагаш с конете — каза бързо Даниел и аз слязох от задната част на каруцата и отидох до главата на най-близкия кон.

Поведохме ги, подхлъзвайки се малко тромаво по калдъръма на страничната улица, докато излязохме на солидната настилка на Флийт Стрийт и се отправихме към централната част на града.

— Къде отиваме? — попитах.

— На доковете — каза той. — Има кораб, който чака прилива. Запазил съм места за пътуването ни до Франция.

— Имам пари да си платя сама пътя — казах.

Той ми хвърли мрачна усмивка:

— Вече платих за теб. Знаех, че ще дойдеш.

Изскърцах със зъби при тази негова арогантност, дръпнах юздите на едрия кон и казах: „Хайде, давай!“, сякаш конят беше виновен. Когато почувства равния терен на улицата под копитата си, той започна да върви уверено и спокойно и аз се метнах на капрата на каруцата. Няколко мига по-късно Даниел се присъедини към мен.

— Не исках да те дразня — каза сковано той. — Само исках да кажа, че знаех, че ще постъпиш правилно. Не можеше да изоставиш баща си и своя народ, и да избереш да живееш вечно сред чужденци.

Поклатих глава. В студената утринна светлина с кълбящата се откъм Темза мъгла виждах големите дворци, които гледаха към реката, с техните градини на удоволствията, спускащи се надолу досами водата. Всички те бяха места, на които се бях забавлявала като любима гостенка в свитата на кралицата. Влязохме в града, който едва се пробуждаше, за да посрещне деня. Видях дима от пещите, който се виеше от комините на лекарките, отвъд църквата „Сейнт Пол“, която отново ухаеше на тамян, а после се отправихме по познатия път към Тауър.

Даниел знаеше, че мислех за Робърт Дъдли, когато сянката на крепостната стена падна върху нашата малка каруца. Плъзнах очи покрай стената до мястото, където голямата бяла кула се издигаше като вдигнат юмрук, размахан заканително към небето, сякаш за да каже, че който държи Тауър, държи Лондон, и справедливостта и милостта нямат нищо общо с това.

— Може би ще се измъкне на свобода — каза Даниел.

Извърнах глава:

— Заминавам, нали? — казах, без връзка. — Това би трябвало да ти е достатъчно.

На един от прозорците примигваше светлина — пламъче на свещ. Помислих си за масата на Робърт Дъдли, придърпана до прозореца, и стола му пред нея. Представих си как не може да заспи през нощта, опитвайки се да се подготви за собствената си смърт, оплаквайки онези, които бе довел до тяхната, изпълнен със страх за

онези, които още чакаха, като принцеса Елизабет, очакваха сутринта, в която щяха да им кажат, че това е последният им ден. Запитах се дали чувства присъствието ми там, навън в тъмнината, отдалечаваща се от него, копнееща да съм с него, предавайки го с всяка стъпка на копитата на едрите коне.

— Стой — каза тихо Даниел, сякаш се бях раздвижила на седалката. — Не можеш да направиш нищо.

Отпуснах се на мястото си и се загледах безизразно в дебелите стени и мрачните, тежки затворени порти, докато заобиколихме Тауър по цялата дължина на стените и най-сетне се върнахме край реката.

Една от сестрите на Даниел подаде глава от дъното на каруцата.

— Пристигаме ли вече? — попита тя, гласът ѝ беше изтънял от страх.

— Почти — каза тихо Даниел. — Поздрави новата си сестра, Хана. Това е Мери.

— Здравей, Мери — казах аз.

Тя ми кимна и се втренчи в мен, сякаш бях някакво чудато създание от панаира в деня на свети Вартоломей. Обхвана с поглед скъпото ми наметало и фините ми дрехи, а после очите ѝ се сведоха към лъснатите ми ботуши и бродираните панталони. После, без да каже и дума повече, се обърна, отпусна се в каруцата и зашепна на сестрите си. Чух приглушения им смях.

— Стеснителна е — каза Даниел. — Не иска да бъде груба.

Бях напълно сигурна, че е твърдо решена да бъде груба, но нямаше смисъл да му го казвам. Вместо това се загърнах малко поплътно с наметалото и се загледах в движението на тъмната вода, докато колата се движеше тежко надолу по пътя към доковете.

Хвърлих поглед назад срещу течението и тогава видях гледка, която ме накара да протегна ръка към Даниел:

— Спри!

Той не опъна юздата.

— Защо? Какво има?

— Казах, спри! — троснах се. — Видях нещо по реката.

Тогава той спря, конете се обърнаха леко, докато забавяха ход, и ние видяхме кралската баржа, но без развяващо се знаме. Беше личната баржа на кралица Мери, но кралицата я нямаше на борда. Чувахме барабанните удари, които поддържаха ритъма на гребците. В

предния край на лодката се очертаваше тъмна фигура. Видяхме и още двама мъже с качулки, един отзад, един — на носа, които оглеждаха бреговете, нащрек за неприятности.

— Сигурно водят Елизабет — предположих.

— Невъзможно е да се разбере — каза Даниел. Стрелна ме с поглед. — Дори наистина да я водят, какво от това, то няма нищо общо с нас. Непременно ще трябва да я арестуват сега, когато Уайът...

— Ако свърнат и влязат в Тауър, това означава, че на борда е тя и я водят на смърт — казах с равен тон. — И лорд Робърт също ще умре.

Той посегна да дръпне юздите, за да накара коня да продължи, но аз стиснах китката му.

— Остави ме да видя, проклет да си — изсъсках му.

Той почака за миг. Докато гледахме, баржата зави, пребори се с прииждащия прилив, а след това се отправи към Тауър. Тежката подвижна вертикална решетка, която защитаваше Тауър откъм реката, се вдигна: предварително бе уредено това влизане да бъде тайно и безшумно. Баржата влезе, решетката се спусна, възцари се пълна тишина, ако не се броеше плискането на тъмната вода, която течеше край нас. Сякаш тихата баржа и двамата мрачни бдящи мъже на носа и на кърмата никога не бяха съществували.

Смъкнах се от каруцата и се облегнах на предното колело, затворила очи. Можех да си представя сцената толкова ярко, сякаш беше пладне: как Елизабет спори, отлага и се бори за всяка допълнителна минута, по целия път от шлюза до стаята, която сигурно ѝ бяха приготвили в Тауър. Виждах я как се бори за всяко зрънце пясък в пясъчния часовник, както бе правила винаги, както щеше да прави винаги. Виждах я как разменя дума срещу минута. И накрая я виждах и в стаята ѝ в Тауър, как гледа надолу към моравата, където главата на майка ѝ е била светкавично отделена от тялото с най-острия френски меч, който могли да намерят, и си я представях как гледа, докато строят ешафода, който щеше да бъде мястото на собствената ѝ смърт.

Даниел беше до мен.

— Трябва да отида при нея — казах. Отворих очи, сякаш се бях събудила от сън. — Трябва да отида. Обещах ѝ, че ще се върна при нея, а сега тя е близо до смъртта. Не мога да изменя на обещание, дадено на умираща жена.

— Ще те обвинят като заговорница заедно с нея и с него — прошепна той разпалено. — Когато започнат да наказват слугите, ти ще бъдеш сред тях.

Дори не му отговорих: нещо глождеше ума ми.

— Какво беше това, което каза за Уайът?

Той пламна. Разбрах, че съм го хванала натясно.

— Нищо.

— Каза. Когато видях баржата. Каза нещо за Уайът. Какво за него?

— Бил е съден, признат за виновен и осъден на смърт — каза рязко Даниел. — Разполагат с признанията му, за да осъдят Елизабет.

— Знаел си това? И си го скрил от мен?

— Да.

Придърпах наметалото около тъмните си панталони, заобиколих и отидох до задната част на каруцата.

— Къде отиваш?

Той протегна ръка и ме сграбчи за лакътя.

— Прибирам си багажа, отивам в Тауър, отивам при Елизабет — казах простичко. — Ще остана с нея до смъртта ѝ, а после ще се върна да те намеря.

— Не можеш да пътуваш до Италия сама — каза той във внезапен пристъп на гняв. — Не можеш да проявяваш такова неподчинение спрямо мен. Ти си моя годеница. Казах ти какво ще направим. Виждаш ли, сестрите ми, майка ми, до една ми се подчиняват. Ти трябва да правиш същото.

Изскърцах със зъби и застанах войнствено пред него, сякаш наистина бях млад мъж, а не момиче в панталони.

— Разбери, аз не ти се подчинявам — казах безцеремонно. — Разбери, аз не съм момиче като сестрите ти. Разбери, дори да ти стана съпруга, ще откриеш, че не съм покорна. А сега махни ръката си от рамото ми. Не съм момиче, с което можеш да се държиш грубо. Аз съм на кралска служба, държавна измяна е да ме докосваш. Пусни ме!

Баща ми слезе от каруцата, а сестрата на Даниел, Мери, се измъкна трмаво след него, с лице, светнало от възбуда.

— Какво става? — попита баща ми.

— Лейди Елизабет току-що беше отведена в Тауър — обясних аз. — Видяхме кралската баржа да влиза през шлюза. Сигурна съм, че тя

беше на борда. Обещах ѝ, че ще се върна при нея. Щях да наруша това обещание, за да дойда с вас. Но сега тя е в Тауър и я очаква смъртна присъда. Не мога да я оставя. Честта ме задължава да отида при нея, и аз ще отида.

Баща ми се обърна към Даниел, в очакване на решението му.

— Това няма нищо общо с Даниел — продължих, като се опитвах да сдържа яростта в гласа си. — Няма нужда да гледаш към него. Това решение е мое.

— Ще отидем във Франция, както планирахме — каза овладяно Даниел. — Но ще те чакаме в Кале. Ще изчакаме екзекуцията на Елизабет, а после ще дойдеш при нас.

Поколебах се. Кале беше английски град, пълен с английски заселници — това бе всичко, останало от великото английско кралство, владяло голяма част от Франция.

— Не се ли страхувате от Инквизицията в Кале? — попитах. — Ако стигнат дотук, техните разпоредби ще важат и там.

— Ако стане така, можем да избягаме във Франция — каза той. — А и ще бъдем предупредени. Обещавах ли, че ще се присъединиш към нас?

— Да — казах, чувствайки как гневът и страхът ме напускат. — Да, мога да обещая, че ще дойда, когато всичко свърши: когато Елизабет е в безопасност или ще бъде екзекутирана, ще дойда при вас.

— Ще се върна за теб, когато науча, че е мъртва — каза той. — Тогава ще можем да вземем печатарската преса и останалите книжа наведнъж.

Баща ми взе ръцете ми в своите.

— Нали ще дойдеш, *querida*? — попита той тихо. — Няма да излъжеш?

— Обичам те, татко — прошепнах. — Разбира се, че ще дойда при теб. Но обичам и лейди Елизабет, а тя е уплашена, а аз обещах да остана близо до нея.

— Обичаш я? — попита той, изненадан. — Една протестантска принцеса?

— Тя е най-смелата и най-умна жена, която съм познавала някога, смела е като лъв, и има бърз ум — казах. — Обичам кралицата, никой не може да не обича кралицата, но принцесата привлича като

пламък, никой не може да устои на желанието да бъде близо до нея. А сега тя сигурно се бои, очаквайки смъртта, и аз трябва да бъда с нея.

— Какво прави сега? — настоя една от сестрите на Даниел с ожесточен съскащ шепот от задната част на каруцата. Мери пристъпи настрана, и ги чух да си шепнат възмутено.

— Дай ми торбата и ме остави да си вървя — казах кратко на Даниел. Пристъпих до задния край на каруцата и казах: „Довиждане“ на всички.

Даниел пусна торбата ми на калдъръма.

— Ще дойда за теб — напомни ми той.

— Да, знам — казах, с толкова малко топлина в гласа, колкото имаше и в неговия.

Баща ми ме целуна по челото и положи длан върху главата ми да ме благослови, а сетне се обърна, без да каже и дума повече, и се качи отново в каруцата. Даниел го изчака, докато се настани вътре, а после протегна ръка към мен. Искях да се отдръпна, но той ме придърпа плътно и ме целуна ожесточено по устата — целувка, толкова изпълнена с желание и гняв, че трепнах и се отдръпнах от него. Едва когато той рязко ме пусна и се метна на капрата, осъзнах, че исках тази целувка от него и че исках още. Но беше твърде късно да кажа нещо, твърде късно да направя нещо. Даниел дръпна юздите и каруцата мина покрай мен, а аз останах в студеното лондонско утро само с една малка торба в краката, болезнено горящи устни и с обещанието да изпълня дълга си към една предателка.

Онези дни, а след това — и седмици в Тауър с принцесата бяха най-тежките от живота ми в Англия, най-тежките и за Елизабет. Тя изпадна в някакъв транс от униние и страх, от който нищо не можеше да я извади. Знаеше, че ще умре, и то точно на същото място, където бяха обезглавили майка ѝ Ан Болейн, леля ѝ Джейн Рочфорд, братовчедка ѝ Катрин Хауърд и братовчедка ѝ Джейн Грей. Кръвта на мнозина от семейството ѝ вече се беше просмукала в тази земя, която скоро щеше да попие и нейната. Това място на моравата между стените на Тауър, неотбелязано по никакъв начин, засенчено от Бялата кула, беше лобното място за жените от семейството ѝ. Тя се почувства

обречена в мига щом се доближи до него, беше сигурна, че вижда със зачервените си очи мястото на своята смърт.

Комендантът на Тауър, отначало изплашен от драматичността на пристигането ѝ — която Елизабет бе изцедила докрай, като бе седнала на стълбите край решетката и беше отказала да върви нататък под дъжда — се разтревожи още повече, когато тя изпадна в ужас и отчаяние, още по-убедителни от театралното ѝ поведение. Позволиха ѝ да се разхожда в градината на коменданта, в безопасност сред високите стени, но тогава едно малко момче надникна през портата с китка цветя, а на втория ден беше пак там. На третия ден съветниците на кралицата, в страха и злобата си решиха, че не е безопасно да позволяват на Елизабет дори утехата от тази малка разходка, и тя беше върната в покоите си. Сновеше нагоре-надолу като лъва, на който я бях оприличила, а после лягаше на леглото си и вперваше поглед нагоре в балдахина в продължение на дълги, скучни часове, без да казва нищо.

Мислех си, че се подготвяше за смъртта, и я попитах дали иска да говори със свещеник. Тя ми отправи напълно безжизнен поглед, сякаш вече тялото ѝ умираше от очите надолу. Цялата ѝ жизненост бе изцедена от нея, беше останал единствено ужас.

— Те ли ти казаха да ме попиташ? — прошепна тя. — За последно причастие ли ще дойде? Утре ли ще е денят?

— Не! — възкликнах припряно, като се сгълчах, че съм влошила положението. — Не! Просто си мислех, че може би ще искате да се помолите за успешното си избавление.

Тя обърна глава към тясното стреловидно прозорче, което ѝ показваше късче сиво небе и ѝ позволяваше глътка студен въздух.

— Не — каза тя кратко. — Не и със свещеника, който тя ще ми изпрати. Тя измъчваше Джейн с изгледи за помилване, нали?

— Надяваше се тя да приеме католическата вяра — казах, опитвайки се да бъда честна.

— Тя ѝ предложи живот в замяна на вярата ѝ — Елизабет изви презрително устни. — Да направиш подобна сделка с едно младо момиче. Нека ѝ бъде за урок това, че Джейн имаше смелостта да откаже. — Очите ѝ потъмняха отново и тя обърна лице към покривката на леглото. — Аз нямам тази смелост. Аз не разсъждавам така. Аз трябва да живея.

Два пъти през времето, докато очакваше процеса си, отидох до двореца, за да взема дрехите си и да науча новини. Първия път видях за кратко кралицата, която ме попита студено как е затворничката.

— Опитай се да ѝ внушиш желание да се покае. Само това може да я спаси. Кажи ѝ, че ако признае, ще я помилвам и ще се спаси от дръвника.

— Ще го направя — обещах. — Но можете ли да ѝ простите, ваше величество?

Тя вдигна очи към мен. Бяха пълни със сълзи.

— Не и в сърцето си — каза тя меко. — Но ако мога да я спася от смърт на предателка, ще го сторя. Не искам да виждам как дъщерята на баща ми умира като престъпница. Но тя трябва да признае вината си.

При второто ми посещение в двора кралицата беше заета със съвета, но намерих Уил да гали някакво куче на една пейка в голямата зала.

— Не си ли заспал? — попитах.

— Не си ли обезглавена? — отвърна той.

— Трябваше да отида с нея — казах кратко. — Тя помоли за мен.

— Да се надяваме, че това няма да бъде последната ѝ молба — каза той сухо. — Да не реши случайно да те изведе като последна вечеря.

— Ще умре ли? — прошепнах.

— Със сигурност — каза той. — Уайът отрече вината ѝ на ешафода, но всички доказателства сочат срещу нея.

— Но нали я е оневинил? — попитах с надежда.

Уил се разсмя:

— Той оневини всички. Оказва се, че това е било бунт на един човек и армията на бунтовниците ни се е привидяла. Той оневини дори Кортни, който вече беше признал! Не мисля, че гласът на Уайът ще бъде от особено значение. А и няма да го чуем отново. Той няма да повтори думите си.

— Кралицата ще отсъди ли против нея?

— Доказателствата отсъдиха срещу нея — каза той. — Кралицата не може да обеси сто души и да пощади водача им. Елизабет развъжда предателство, както старото месо развъжда ларви. Няма голяма полза да биеш мухите, а да оставяш месото да гние на открито.

— Скоро ли? — попитах, ужасена.

— Попитай я сама... — той млъкна насред изречението и кимна към вратата на залата за аудиенции. Тя се отвори и кралицата излезе. Усмихна се искрено от удоволствие, когато ме видя, а аз пристъпих напред и паднах на едно коляно пред нея.

— Хана!

— Ваше величество — казах. — Радвам се да ви видя отново.

По лицето ѝ премина сянка.

— От Тауър ли дойде?

— Както заповядахте — казах бързо.

Тя кимна:

— Не искам да знам как е тя.

Забелязала студеното ѝ изражение, стиснах устни и сведох глава.

Тя прие с кимване покорството ми.

— Можеш да дойдеш с мен. Отиваме да яздим.

Присъединих се към свитата ѝ. Имаше две-три нови лица, дами и господа, но много скромно облечени за кралски двор, а бяха и много тихи за млади хора, излезли на езда за удоволствие. В този двор се бе възцарила неловкост.

Изчаках, докато всички бяхме вече на конете и излизахме от града на север, покрай красивата Саутхемптън Хаус и нататък към откритата околност, и едва след това доведох коня си редом до този на кралицата.

— Ваше величество, мога ли да остана с Елизабет, докато... — замлъкнах насред изречението. — До края? — заключих.

— Толкова много ли я обичаш? — попита горчиво тя. — На нея ли отдаде верността си сега?

— Не — казах. — Съжалявам я, както бихте я съжалили и вие, ако само пожелаехте да я видите.

— Не желая да я виждам — каза тя твърдо. — И не смея да я съжалявам. Но да, можеш да ѝ правиш компания. Ти си добро момиче, Хана, и аз не забравям, че влязохме заедно в Лондон през онзи първи ден. — Тя хвърли поглед назад. Сега улиците на Лондон бяха много различни, с голяма бесилка на всеки ъгъл, с обесен на нея предател, и с гарвани по всички покриви, които дебелееха от богатата плячка. Вонята в града напомняше на вятъра, довяващ чума, така миришеше

измяната в Англия. — Тогава имах големи надежди — каза тя кратко. — Тези времена ще се върнат, знам го.

— Сигурна съм в това — казах: празни думи.

— Когато Филип Испански пристигне, ще направим много промени — увери ме тя. — Ще видиш, тогава нещата ще се подобрят.

— Скоро ли ще пристигне той?

— Този месец.

Кимнах. Това беше датата на смъртната присъда на Елизабет. Той се беше зарекъл, че няма да дойде в Англия, докато протестантската принцеса е жива. Не ѝ оставаха повече от двайсет и четири дни живот.

— Ваше величество — казах колебливо. — Предишният ми господар, Робърт Дъдли, е все още в Тауър.

— Знам това — каза тихо кралица Мери. — Заедно с други предатели. Не желая да чувам за никого от тях. Онези, които са признати за виновни, трябва да умрат, за да опазим страната.

— Знам, че ще бъдете справедлива, и знам, че ще бъдете милостива — казах с надежда.

— Със сигурност ще бъда справедлива — повтори тя. — Но някои, а сред тях и Елизабет, вече са изчерпали възможностите си да получат милост от мен. За нея ще бъде по-добре, ако се моли да получи Божията милост.

Тя докосна хълбока на коня си с камшика, придворните препуснаха в лек галоп след нея и вече нямаше какво да бъде казано.

ЛЯТОТО НА 1554

В средата на май, месецът, предложен за женитбата на кралицата, времето се затопляше, но ешафодът за Елизабет още не бе построен, Филип Испански все така не пристигаше. После, един ден, в Тауър настъпи внезапна промяна. Един благородник от Норфолк и неговите хора в сини ливреи нахлуха с маршова стъпка в Тауър, за да го превземат. Елизабет сновеше от вратата до прозореца, обезумяла от страх, притискайки лице към тясното прозорче и надничайки през ключалката на вратата, опитвайки се да разбере какво става. Най-сетне ме изпрати навън да попитам дали този човек е дошъл да надзирава екзекуцията ѝ, и попита пазачите на вратата дали строят ешафода на моравата. Те се заклеха, че не е така, но тя ме изпрати да погледна. Не можеше да се довери никому, никога не можеше да се успокои, докато не види със собствените си очи, а нямаше да ѝ позволят да види.

— Доверете ми се — казах кратко.

Тя улови ръцете ми в своите.

— Закълни се, че няма да ме излъжеш — каза тя. — Трябва да знам дали ще бъде днес. Трябва да се подготвя, не съм готова. — Тя прехапа устната си, вече напукана и възпалена от стотици захапвания. — Аз съм само на дваайсет години, Хана, не съм готова да умра утре.

Кимнах и излязох. Моравата беше пуста, не се виждаха рендосани дъски, очакващи дърводелеца. Тя беше в безопасност за още един ден. Спрях при шлюза и подхванах разговор с един от мъжете в сини ливреи. Слухът, който той ми разказа, ме накара да хукна обратно към принцесата.

— Вие сте спасена — казах кратко, когато влязох през вратата на тясната ѝ стая. Кат Ашли вдигна очи и направи кръстен знак: страхът я беше подтикнал към стария навик.

Елизабет, която бе застанала на колене до прозореца, загледана към кръжащите чайки, се обърна, с пребледняло лице и зачервени клепачи:

— Какво?

— Ще бъдете освободена и предадена на сър Хенри Бедингфийлд — казах. — И ще трябва да отидете с него в двореца Удсток.

На лицето ѝ не изгря надежда.

— А после какво?

— Домашен арест — казах аз.

— Не съм обявена за невинна? Не съм приета в двора?

— Срещу вас няма да има съдебен процес и няма да бъдете екзекутирана — изтъкнах аз. — И ще бъдете далече от Тауър. Тук остават други затворници, в по-тежко положение.

— Ще ме погребат в Удсток — каза тя. — Това е хитрост — да ме махнат от града, за да може да бъда забравена. Когато изчезна от поглед, ще ме отровят и ще ме погребат далече от двора.

— Ако кралицата желаше смъртта ви, можеше да изпрати палач — казах. — За вас това е свобода, поне частична свобода. Бих си помислила, че ще се зарадвате.

Лицето на Елизабет беше безизразно.

— Знаеш ли какво причини моята майка на нейната? — попита тя шепнешком. — Изпрати я в една къща в провинцията, а после в друга — по-малка, по-мизерна, а после в трета, още по-ужасна, докато накрая бедната жена се озова във влажна руина накрай света и издъхна болна, без лекар, умирайки от глад, тъй като нямаше пари да си купи храна, и плачейки за дъщеря си, на която не беше позволено да дойде при нея. Кралица Катерина умря в бедност и лишения, докато дъщеря ѝ беше прислужница в моята детска стая, обслужвайки мен. Не мислиш ли, че дъщерята помни това? Няма ли и с мен да се случи именно това? Нима не виждаш, че това е отмъщението на Мери? Нима не виждаш как нещата се повтарят с абсолютна точност?

— Вие сте млада — казах. — Всичко може да се случи.

— Знаеш, че получавам болестни пристъпи, знаеш, че не мога да спя. Знаеш, че съм водила изключително опасен живот, още откакто ме обвиниха, че съм незаконородена, когато бях едва на две години. Не мога да преживея пренебрежението. Не мога да избегна отровата, нито ножа на платения убиец през нощта, не мисля, че ще мога да преживея още дълго сред самота и страх.

— Но, лейди Елизабет — казах умолително аз. — Нали вие ми казахте, че всяка минута, която имате, е спечелена минута. Когато си

тръгнете оттук, ще сте си спечелила още мигове.

— Когато си тръгна оттук, отивам на скрита и позорна смърт — каза тя рязко. Извърна се от прозореца, отиде до леглото си и коленичи пред него, като закри лицето си с ръце и се притисна към бродираната покривка. — Ако ме убият тук, поне ще ми остане името на принцеса мъченица, ще бъде запомнена като втора, по-велика Джейн. Но те дори нямат смелостта да ме изпатят на ешафода. Ще дойдат при мен потайно и ще ме убият скритом.

Знаех, че не мога да си тръгна от Тауър, без да се опитам да видя лорд Робърт. Той все още беше в същите помещения, сгъснени срещу голямата кула, където баща му и брат му бяха издълбали фамилния герб на полицата над огнището. Помислих си, че сигурно му е тежко да обитава тази стая, откъдето се виждаше моравата, където те бяха екзекутирани, мястото, където щеше да умре и той.

Броят на пазачите му беше удвоен. Претърсиха ме, преди да ме допуснат до вратата му, и за първи път не ме оставиха насаме с него. Службата ми при Елизабет беше опетнила репутацията ми на верен слуга на кралицата.

Когато отвори вратата, той беше на писалището си до прозореца, топлите лъчи на вечерното слънце нахлуваха през прозореца. Той четеше, наклонил страниците на малката книга към светлината. Извърна се в стола си, когато вратата се отвори, за да види кой влиза. Когато ме видя, се усмихна — уморена и тъжна усмивка. Пристъпих в стаята и попих с поглед промяната у него. Беше натежал, лицето му — подпухнало от умора и отегчение, кожата му — бледа от месеците на затворничество, но тъмните му очи бяха спокойни, а устата му — извита нагоре в подобие на някогашната весела усмивка.

— Това е моята госпожица-момче — каза той. — Отпратих те заради собственото ти добро, дете. Защо проявяваш неподчинение към мен, като се връщаш?

— Заминах — казах, като влязох в стаята, смутена от присъствието на пазача зад гърба ми. — Но кралицата ми нареди да правя компания на лейди Елизабет, затова през всичкото това време бях в Тауър, но не ме пускаха да дойда при вас.

В тъмния му поглед припламна интерес:

— А тя добре ли е? — попита, с умишлено безразличен глас.

— Напоследък е болна и много нервна — казах. — Дойдох да ви видя сега, защото утре заминаваме. Тя ще бъде поставена под домашен арест и предадена на сър Хенри Бедингфийлд. Наредено ни е да отидем в двореца Удсток.

Лорд Робърт стана от мястото си и отиде до прозореца, за да погледне навън. Само аз можех да се досетя, че надеждата караше сърцето му да блъска като чук.

— Освободена — каза той тихо. — Защо ли Мери проявява милост?

Свих рамене. Беше против интересите на кралицата, но беше типично за нрава ѝ.

— Тя храни нежни чувства към Елизабет дори сега — предположих. — Все още мисли за нея като за малката си сестра. Не би могла да изпрати сестра си на ешафода дори и за да угоди на новия си съпруг.

— Елизабет винаги е имала късмет — каза той.

— А вие, милорд?

Не можах да скрия обичта в гласа си.

Лорд Робърт се обърна и ми се усмихна:

— Сега съм по-уравновесен — каза той. — Животът и смъртта ми не са в моя власт и сега съзнавам това. Но се питах за бъдещето си. Веднъж ти ми каза, че ще умра в леглото си. Все още ли смяташ така?

Неловко хвърлих поглед към пазача:

— Да — казах. — Така мисля, а вярвам и в още неща. Мисля, че ще бъдете възлюбен на кралица.

Той се опита да се засмее, но в тази малка стая нямаше място за радост.

— Наистина ли така мислиш, госпожице-момче?

Кимнах:

— И ще създадете владетел на Англия, който ще промени историята на света.

Той се намръщи:

— Сигурна ли си? Какво искаш да кажеш?

Пазачът прочисти гърло:

— Извинете — каза той смутено. — Не е позволено да се говори неразбираемо.

Лорд Робърт поклати глава на глупостта на мъжа, но овладя нетърпението си.

— Е — каза той и ми се усмихна. — Хубаво е да знам, че според теб няма да последвам баща си там — той кимна към моравата зад прозореца. — И започвам да се примирявам със затворническия живот. Имам книгите си, имам посетители, обслужват ме достатъчно добре, научих се да приемам скръбта за баща си и брат си — той протегна ръка към огнището и докосна издълбания там герб. — Съжалявам за тяхната измяна, но се моля да почиват в мир.

На вратата зад нас се потропа.

— Още не мога да си тръгна! — възкликнах, като се обърнах, но на прага не стоеше поредният пазач: беше жена. Беше хубава жена с кафява коса, с прекрасна млечнобяла кожа и меки кафяви очи. Беше облечена скъпо, обходих бързо с поглед бродерията на роклята ѝ и обточените ѝ с кадифе и коприна ръкави. Небрежно държеше в едната ръка панделките на шапката си, и кошница с пресни салатени листа в другата. Обхвана с поглед сцената: аз — с пламнали бузи и пълни със сълзи очи, лорд Робърт усмихнат в стола си — а после прекоси стаята и той се изправи да я посрещне. Тя го целуна хладно по двете бузи, и се обърна към мен, пхнала длан под ръката му, сякаш за да каже: „Ти пък коя си?“

— Какво е това? — попита тя. — А! Ти трябва да си шутът на кралицата.

Измина един миг, преди да отговоря. Никога преди не бях имала нищо против титлата си. Но начинът, по който я изрече тя, ме накара да се сепна. Чаках лорд Робърт да каже, че съм юродива, че съм видяла ангели на Флийт Стрийт, че съм била гадателка на мистър Дий, но той не каза нищо.

— А вие трябва да сте лейди Дъдли — казах рязко, решила да се държа като шут, след като трябваше да приема тази титла.

Тя кимна.

— Можеш да си вървиш — каза тихо и се обърна към съпруга си. Той я спря:

— Още не съм приключил работата си с Хана Грийн.

Настани я в стола си зад писалището и ме дръпна към другия прозорец, за да не ни чуват.

— Хана, не мога да те приема отново на служба при мен и вече си освободена от клетвата си да ме обичаш, но ще се радвам, ако ме помниш — каза той тихо.

— Винаги ще ви помня — прошепнах.

— И ако се застъпиш за мен пред кралицата.

— Милорд, правя го. Тя не желае да чуе нищо за който и да било от затворниците в Тауър, но ще опитам отново. Никога няма да престана да опитвам.

— А ако нещо се промени между принцесата и кралицата, ако успееш да се срещнеш с нашия приятел Джон Дий, ще се радвам да узная за това.

Усмяхнах се на докосването му по ръката ми, на думите му, които говореха, че не само е жив, но и копнее за живот.

— Ще ви пиша — обещах му. — Ще ви разказвам всичко, каквото мога. Не мога да бъда нелоялна към кралицата...

— А сега вече и към Елизабет? — предположи той с усмивка.

— Тя е прекрасна млада жена — казах. — Невъзможно е да ѝ служиш и да не ѝ се възхищаваш.

Той се засмя:

— Дете, ти толкова искаш да обичаш всички и да бъдеш обичана, че винаги си едновременно на страната на всички.

Поклатих глава:

— Никой не би могъл да ме вини. Всички, които служат на кралицата, я обичат, а Елизабет... Тя си е Елизабет.

— Познавам я, откакто се помня — каза той. — Аз я научих да скача с първото си конче. Тогава тя беше изключително впечатлително дете, а когато порасна — стана истинска малка бъдеща кралица.

— Принцеса — напомних му.

— Принцеса — поправи се той. — Предай ѝ моите най-добри пожелания, любовта ми и предаността ми. Кажи ѝ, че ако можех да я покана на вечеря, щях да го сторя.

Кимнах.

— Тя е истинска дъщеря на баща си — каза той нежно. — Бога ми, жал ми е за Хенри Бедингфийлд. Съвземе ли се веднъж от уплахата си, тя ще го подлуди. Той не е човекът, който може да командва Елизабет, дори не и с подкрепата на целия съвет. Тя ще го надхитри и надвие, и ще го подлуди.

— Съпруже?

Ейми се надигна от мястото си на масата.

— Милейди?

Той пусна ръката ми и пристъпи назад към нея.

— Бих искала да останем насаме — каза тя простичко.

Почувствах внезапен прилив на омраза към нея, а с него дойде и моментното видение, толкова страшно, че отстъпих назад и изсъсках, както котка изфучава внезапно на непознато куче.

— Какво има? — попита ме лорд Робърт.

— Нищо — казах. Тръснах глава, за да прогоня картината. Не беше нищо разбираемо: не бях успяла да видя ясно, нищо не можах да преценя. Бях видяла как Ейми пада, блъсната от Робърт Дъдли, и предположих, че моята пророческа дарба, замъглена от ревност и женска злоба, ми представя тази картина: как тя полита, блъсната в тъмнина, черна като смъртта. — Нищо — повторих.

Той ме погледна странно, но не настоя.

— По-добре си върви — каза тихо. — Не ме забравяй, Хана.

Кимнах и тръгнах към вратата. Пазачът ми я отвори, поклоних се на лейди Дъдли и тя ми отправи кратко пренебрежително кимване. Беше прекалено нетърпелива да остане насаме със съпруга си, за да си прави труда да бъде любезна към човек, който не беше много повече от слуга.

— Приятен ден, ваша светлост — казах, само за да я принудя да ми заговори.

Не можех да я накарам да забележи присъствието ми. Беше ми обърнала гръб: за нея вече не съществувах.

Унинието и страхът не напуснаха Елизабет, докато носилката не дойде до портата на Тауър и тя не излезе под тъмната вдигната решетка, озовавайки се в централната част на Лондон. Поехме през града. Аз и шепа придворни дами яздехме зад нея, но колкото по на запад отивахме, толкова повече пътуването се превръщаше в триумфално шествие. В малките селца, щом чуеха дрънченето от юздечките на конете и тропота на копита, хората излизаха тичешком и подскачаха и танцуваха по пътя, а децата плачеха да ги вдигнат, за да видят протестантската принцеса. Дори в градчето Уиндзор, в сянката

на кралския замък, в Итън, а след това и в Уиткомб, хората се изсипваха от къщите си, за да ѝ се усмихнат и да ѝ помахат, а Елизабет, която никога не можеше да устои на публика, беше накарала да разбухнат възглавниците ѝ, за да може да пътува седнала, та да ги вижда и да бъде виждана.

Те ѝ носеха в дар храна и вино и скоро бяхме затрупани със сладкиши, захаросани плодове и китки крайпътни цветя. Режеха клонки и цветчета от глог и ги хвърляха на пътя пред носилката ѝ. Хвърляха към нея букетчета от иглики и маргаритки. Сър Хенри, който яздеше нагоре-надолу покрай малката свита, отчаяно се опитваше да попречи на хората да се тълпят напред, опитваше се да възпре възгласите, обещаващи любов и преданост, но това беше все едно да язди срещу прииждаща река. Хората я обожаваха, и когато той изпрати войници пред нас в едно село, за да забрани на хората да излизат пред вратите си, те се надвесиха от прозорците си и викаха името ѝ. А Елизабет, с медночервени коси, сресани така, че се спускаха по раменете ѝ, с избила по бледото лице руменина, се обръщаше наляво и надясно, махаше с дългопръстата си ръка и изглеждаше — както само Елизабет умееше — едновременно като мъченица, която водят на екзекуция, и като принцеса, радваща се на обичта на своя народ.

На другия ден, и в деня след това, вестта за пътуването на принцесата ни изпревари, и в енорийските църкви в селата, през които минавахме, биеха камбаните. Много от свещениците на църквите, чиито камбани биеха за протестантската принцеса, се питаха как ще приеме това техният епископ, но онези, които биеха камбаните, бяха твърде многобройни, за да им се оказва съпротива, и единственото, което сър Хенри можеше да направи, бе да нареди на войниците си да яздят по-близо до носилката и да внимават поне никой да не се опита да освободи Елизабет.

За Елизабет възторгът на хората беше като хляба и водата. Подутите ѝ пръсти и глезени вече се връщаха към нормалния си размер, лицето ѝ руменееше в розово, очите ѝ се оживиха, а умът ѝ се изостри. Вечер тя се хранеше и спеше в къщи, където я посрещаха радушно като наследницата на трона, и тя се смееше и позволяваше на хората да забавляват кралската ѝ особа. Денем се будеше рано и се чувстваше достатъчно добре да пътува. Слънчевата светлина я опиваше като вино и скоро кожата ѝ вече блестеше на светлината.

Всяка сутрин разресваха косата ѝ по сто пъти, така че вълните ѝ се стелеха и пръскаха искри по раменете ѝ, носеше шапката си закачливо килната на една страна, с панделка в зеления цвят на Тюдорите. Усмиваше се на всеки войник, който отправяше добри пожелания, получаваше в отговор приветливо помахване с ръка. Елизабет, която прекосяваше покритата с ранни летни цветя Англия, макар на път към тъмницата, беше в стихията си.

Удсток се оказа рушащ се стар дворец, занемарен от години. Бяха пригодили за Елизабет стражевата кула край портите. Беше набързо свършена работа, след която в стаите все още минаваха течения, вятърът виеше през прозорците и под изпочупените дъски на пода. Беше по-добре от Тауър, но тя несъмнено беше все още затворничка. Отначало ѝ беше позволен достъп само до четирите стаи на кулата, но след това — нещо типично за нея — тя успя да разшири границите на домашния си арест, докато получи позволение да се разхожда в цветните градини, а след това — и в голямата овощна градина.

Отначало трябваше да моли за всяко парче хартия и всяко перо, едно по едно, но времето минаваше, и тя не преставаше да отправя нови искания към изтормозения сър Хенри, и се сдобиваше с все повече и повече свободи. Настоя да пише на кралицата, изиска правото да се обърне и към съвета на кралицата. Със затоплянето на времето настоя за правото да се разхожда извън парка на двореца.

С всеки изминал ден се убеждаваше, че няма да бъде убита от сър Хенри, и вместо да се страхува от него, започна да храни към него пълно презрение. Горкият човек, точно както беше предрекъл милорд, бе посивял и отслабнал, преследван от властните искания на най-лишената от благосклонността на кралицата нейна затворничка, престолонаследницата на Англия.

После, един ден в началото на лятото, пристигна вестonosец от Лондон, с вързоп книжа за Елизабет и писмо за мен. Беше адресирано до „Хана Грийн, при лейди Елизабет в Тауър, Лондон“, и беше написано с почерк, който не познавах:

Скъпа Хана,

Целта на това писмо е да ти съобщя, че баща ти пристигна благополучно в Кале. Наехме къща и магазин, и той купува и продава книги и ръкописи. Майка ми поддържа домакинството му, а сестрите ми работят: едната — при един шапкар, другата — при един майстор на ръкавици, а третата — като домашна прислужница. Аз работя при един лекар, работата е трудна, но той е опитен и научавам много от него.

Съжалявам, че не дойде с нас, съжалявам и че ти говорих по такъв начин, че не можах да те разубедя. Ти ме намираш за рязък и понякога твърде взискателен. Трябва да помниш, че аз съм глава на семейството си вече от доста време и съм привикнал сестрите ми и майка ми да правят каквото им е наредено. Ти си била обичана и облагодетелствана единствена дъщеря и си свикнала да постигаш своето. В по-късния си живот си се сблъскала с много опасности, а сега си съвсем без господар. Разбирам, че не си склонна да правиш каквото ти наредя, разбирам, че не ти е ясно защо трябва аз да командвам. Такова поведение не подхожда на една девойка: но истината е, че си такава.

Нека се опитам да бъда ясен с теб: не мога да стана машина в нечий ръце. Не мога да правя каквото желаеш ти, и да те определя за господарка на нашия дом. Аз трябва да бъда мъжът и господарят в собственото си ложе и на собствената си трапеза и не мога да си представя никакъв друг начин, и съм убеден, че не бива да си представям никакъв друг начин. Бог ми е дал право да властвам над твоя пол. От мен зависи да прилагам тази власт чрез състрадание и доброта, и да те предпазвам от грешките ти и от моите собствени. Но аз съм предопределен да бъда твой господар. Не мога да ти преотстъпя правото да бъдеш господар в семейството ни: това е мой дълг и моя отговорност, не могат да бъдат твои.

Позволи ми да ти направя едно предложение. Ще ти бъда добър съпруг. Можеш да питаш сестрите ми — нямам

лош нрав, не съм човек, който мени често настроенията си. Никога не съм вдигал ръка на никоя от тях, винаги съм добър с тях. Мога да намеря сили в себе си да бъда добър към теб, мисля, далеч по-добър, отколкото си представяш в момента. Наистина, искам да бъда добър към теб, Хана.

За да бъда кратък: съжалявам, че те освободих от годежа ни и с това писмо искам да те помоля да ми се вречеш отново. Искам да се ожения за теб, Хана.

Мисля непрекъснато за теб, искам да те видя, искам да те докосна. Страхувам се, че когато те целунах за сбогом, бях груб с теб и ти не желаете целувката ми. Не исках да те отблъсна. В онзи миг изпитвах едновременно гняв и желание, и не ме беше грижа какво може да изпиташ ти. Моля се на Бога тази целувка да не те е изплашила. Виждаш ли, Хана, мисля, че съм влюбен в теб.

Казвам ти това, защото не знам какво друго да направя с този горещ водовъртеж от чувства в сърцето и тялото ми. Не мога да спя, не мога да ям. Правя всичко, което трябва да правя, и въпреки това не мога да се спра на нищо. Прости ми, ако това те обижда, но какво би трябвало да сторя? Нима не бива да ти го кажа? Ако бяхме женени, щяхме да споделим тази тайна в брачното ложе — а аз не мога дори да помисля да се ожения и да споделя легло с теб, кръвта ми започва да бушува дори само ако помисля за теб като за моя съпруга.

Моля те, отговори ми веднага щом прочетеш това, и ми кажи какво искаш. По-скоро ще скъсам това, отколкото да предизвикам присмеха ти с него. Навярно ще е по-добре, ако не го изпратя. Може да се присъедини към останалите писма, които ти написах, но така и не изпратих. Те са цели дузини. Не мога да ти кажа какво чувствам. Не мога да ти кажа в едно писмо какво искам. Не мога да ти кажа колко силни чувства изпитвам, колко много те желая.

Моля се на Бог да ми пишеш. Моля се на Бог да мога да те накарам да разбереш треската, която ме измъчва.

Даниел

Една жена, готова за любов, би отговорила веднага, едно момиче, готово да се превърне в жена, щеше поне да изпрати някакъв отговор. Аз прочетох писмото много внимателно, а после го сложих най-отзад в огнището и го изгорих, сякаш исках да изпепеля страстта си заедно с писмото му. Поне бях достатъчно честна да призна желанието си. Бях го изпитала, когато ме беше прегърнал в обвитата в сенки стая с печатарската преса, то беше припламнало, докато той ме притисна силно към себе си, когато се разделихме при каруцата. Но знаех, че ако му отговоря, той ще дойде да ме вземе, и тогава щях да бъда негова съпруга и покорна жена. Това беше мъж, който вярваше, че Бог го е предопределил да бъде мой естествен повелител. Жената, която го обичаше, трябваше да се научи на покорство, а аз още не бях готова да бъда покорна съпруга.

Освен това няхах време да мисля за Даниел или за бъдещето си. Пратеникът от Лондон беше донесъл книжа както за Елизабет, така и за мен. Когато влязох в покоите ѝ, я открих развълнувана до краен предел при мисълта за женитбата на сестра ѝ, и собственото си лишаване от наследство. Сновеше из стаята като вбесена котка. Беше получила студено съобщение от шамбелана на кралицата, че Филип Испански е потеглил от своята страна и пътува по море към новия си дом в Англия, че дворът ще го посрещне в Уинчестър — но самата Елизабет не беше поканена. И — сякаш за да оскърбят още повече наранената гордост на Елизабет — ѝ се нареждаше да ме изпрати да се присъединя към кралицата и двора незабавно след получаването на тези заповеди. Шутът беше по-високо ценен от принцесата. Трябваше да напусна службата при Елизабет, предположих, че тази служба ще бъде забравена, както бе забравена сега и самата Елизабет.

— Целта на това е да ме обиди — изсъска тя.

— Едва ли е дело на кралицата — казах с успокоителен тон. — Това ще бъде само едно събиране на двора.

— Аз съм част от нейния двор!

Не казах нищо, дипломатично премълчавайки многото случаи, когато Елизабет беше отказвала да се присъедини към двора, като се преструваше, че не е в добро здраве или отлагаше, защото имаше собствени причини да остане в дома си.

— Тя не се осмелява да посрещне Филип Испански, ако аз стоя до нея! — каза тя грубо. — Знае, че той ще премести поглед от старата

кралица към младата принцеса и ще предпочете мен!

Не я поправих. Никой не би погледнал със страстно желание към Елизабет в този миг: тя отново бе подпухнала от болестта си, а очите ѝ бяха възпалени и зачервени. Само гневът ѝ помагаше да се държи на крака.

— Той е сгоден за нея — казах тихо. — Не е въпрос на желание.

— Тя не може да ме остави да гния тук цял живот! Ще умра тук, Хана! Бях почти смъртно болна, а тук няма кой да се погрижи за мен, тя не желае да ми изпрати лекари, надява се, че ще умра!

— Сигурна съм, че тя няма...

— Тогава защо не ме вика в двора?

Поклатих глава. Спорът се въртеше в кръг, също като яростните крачки на Елизабет из стаята. Внезапно тя спря и сложи ръка на сърцето си.

— Болна съм — каза тя. — Сърцето ми тръпне от тревога, и съм толкова зле, че сутрин не мога да стана от леглото. Наистина, Хана, дори когато никой не гледа. Не мога да издържам това, не мога да продължавам така. Всеки ден си мисля, че ще ми съобщят, че тя е решила да даде заповед за екзекуцията ми. Всяка сутрин се събуждам с мисълта, че войниците ще дойдат да ме отведат. Докога мога да живея така, как мислиш, Хана? Аз съм млада жена, аз съм само на двайсет години! Би трябвало да очаквам с нетърпение празненството в двора в чест на пълнолетието ми, би трябвало да получавам подаръци. Досега трябваше вече да съм сгодена! Как може да се очаква от мен да понасям такъв непрекъснат страх? Никой не знае какво е.

Кимнах. Единственият човек, който можеше да разбере, беше кралицата, защото тя също някога бе наследницата, която всички мразеха. Но Елизабет беше отхвърлила обичта на кралицата и щеше да ѝ бъде трудно да я намери отново.

— Седнете — казах тихо. — Ще ви донеса малка чаша ейл.

— Не искам малка чаша ейл — каза тя ядосано, макар че краката ѝ се подкосяваха. — Искам си мястото в двора. Искам свободата си.

— Тя ще дойде. — Донесох кана и чаша от бюфета и ѝ налях питие. Тя отпи от него, а после ме погледна.

— За теб всичко е наред — каза тя злобно. — Ти не си затворничка. Дори не си моя прислужница. Можеш да идваш и да си отиваш, както пожелаеш. Тя те иска до себе си. Ще можеш да видиш

отново всичките си важни приятели, ще се срещнеш с тях в Уинчестър на сватбеното пиршество. Несъмнено са приготвили нов жакет и панталони за теб — галения хермафродит. Несъмнено ще бъдеш в свитата на кралицата.

— Може би.

— Не можеш да ме оставиш, Хана — каза тя решително.

— Лейди Елизабет, трябва да отида, кралицата ми заповядва.

— Тя каза, че трябва да ми правиш компания.

— А сега казва, че трябва да си тръгна.

— Хана! — Тя млъкна рязко. Всеки момент щеше да се разплаче.

Коленичих бавно в краката ѝ и се вгледах в лицето ѝ. Елизабет винаги беше такава смесица от бушуващи чувства и пресметливост, че рядко можех да преценя поведението ѝ.

— Милейди?

— Хана, тук нямам никого освен теб, Кат и онзи глупак сър Хенри. Аз съм млада жена, в разцвета на красотата и остроумието си, а живея сама, като затворничка, без никаква компания освен една дойка, един шут и един глупак.

— Тогава едва ли шутът ще ви липсва — казах сухо.

Намерението ми беше да я разсмея, но когато ме погледна, очите ѝ бяха пълни със сълзи.

— Шутът ще ми липсва — каза тя. — Нямам нито един приятел, нямам с кого да разговарям. Нямам никой, когото да го е грижа за мен.

Тя се изправи и заповяда:

— Придружи ме!

Минахме през порутения дворец, през вратата, която висеше, наполовина откачила се от пантите, и излязохме в градината: тя се облегна на мен и аз почувствах колко е слаба. Тревата беше израснала в безпорядък върху пътеката, във всички канавки беше прораснала коприва. Елизабет и аз си проправяхме път през съсипаната градина като две старици, вкопчени една в друга. За миг си помислих, че страховете ѝ са верни: че затворничеството щеше да я погуби, дори ако кралицата не изпратеше за палача с неговата брадва. Минахме през люлеещата се порта и излязохме в овощната градина. Венчелистчетата на цветовете бяха разпръснати по тревата като сняг, клоните се привеждаха, натегнали от млечнобял цвят. Елизабет се огледа из градината, преди да ме хване под ръка и да ме притегли към себе си.

— Свършено е с мен — каза тя. — Ако тя му роди син, с мен е свършено. — Извърна се и тръгна през тревата: опърпаната ѝ черна рокля докосваше влажните цветчета, които полепваха по края на полите. — Син — промърмори тя, като дори в огорчението си внимаваше да снишава гласа си. — Проклет син на испанец. Проклет син на испанец католик. А Англия ще бъде преден пост на испанската империя. Англия, моята Англия пионка в испанската политика. И ще се върнат католическите свещеници, ще пламнат кладите, и бащината ми вяра и бащиното ми наследство ще бъдат изкоренени от земята на Англия, още преди да имат време да разцъфнат. Проклета да е. Проклета да е, нека върви в ада, а с нея — и проклетото ѝ дете.

— Лейди Елизабет! — възкликнах. — Не говорете така!

Тя се нахвърли върху ми, с вдигнати ръце и стиснати юмруци. Ако бях по-близо, щеше да ме удари. Беше толкова разгневена, че не знаеше какво прави.

— Проклета да е, проклета да си и ти, че оставаш нейна приятелка!

— Трябва да сте знаели, че това може да се случи — започнах. — Бракът беше уговорен, той нямаше да отлага вечно...

— Как да предположа, че тя ще се омъжи? — процеди Елизабет. — Кой би я взел? Стара и невзрачна, заклеявявана като копеле през половината си живот, половината принцове на Европа вече я отхвърлиха. Ако не беше проклетата ѝ испанска кръв, Филип никога не би я взел. Сигурно е умолявал да го освободят от това задължение. Сигурно е паднал на колене и се е молил за всяка друга участ, вместо това, да бъде принуден да се люби с тази съсухрена стара девица.

— Елизабет! — възкликнах: бях искрено потресена.

— Какво? — Очите ѝ пламтяха от гняв. За миг повярвах, че не съзнава какво говори. — Какво лошо има да кажа истината? Той е млад, красив мъж, който ще наследи половин Европа, тя е жена, остаряла преждевременно, а и без друго си е достатъчно стара. Отвратително е, като си помислиш за тях двамата, как се съешават, като младо прасенце върху стара свиня. Това е отвратително. А ако е като майка си, тя ще ражда само мъртви бебета.

Запуших ушите си с ръце.

— Държите се противно — казах искрено.

Елизабет се извъртя рязко към мен.

— А ти си нелоялна! — изкрещя тя. — Би трябвало да ми бъдеш приятелка, и да останеш моя приятелка, каквото и да се случи, каквото и да казвам. Ти беше измолена за мой шут, редно е да бъдеш на моя страна. А аз казвам единствено истината. Аз бих се срамувала да преследвам един млад мъж като нея. По-скоро бих умряла, отколкото да ухажвам мъж, достатъчно млад да ми бъде син. По-скоро бих умряла сега, отколкото да стигна до нейната възраст и да бъда нежелана стара мома, негодна за нищо, непривлекателна за всички, безполезна!

— Не съм нелоялна — казах спокойно. — И съм ваша компаньонка, тя не ме е измолила като шут, за да бъда при вас. Готова съм да ви бъда приятелка. Но не мога да ви слушам как я ругаете като продавачка на риба от Билингсгейт.

При тези думи тя нададе вопъл и рухна на земята, с лице, бяло като ябълков цвят, с разпилени по раменете коси, притиснала ръце към устата си.

Коленичих до нея и взех ръцете ѝ. Бяха ледени, тя изглеждаше на косъм от припадъка.

— Лейди Елизабет — казах успокоително. — Успокойте се. Този брак ще бъде сключен, това е неизбежно, и вие не можете да направите нищо по този въпрос.

— Но дори да не ме покани...

Тя изплака тихо.

— Това е грубо. Но тя беше милостива към вас. — Направих пауза. — Спомнете си, че той искаше от нея да нареди да ви обезглавят.

— И трябва да съм благодарна за това?

— Можете да бъдете спокойна. И да чакате.

Лицето, което вдигна към мен, внезапно беше станало леденостудено.

— Ако тя му роди син, тогава аз няма да имам какво да очаквам, освен принудителен брак с някой папистки принц — или смърт.

— Казахте ми, че всеки ден, в който можете да останете жива, е победа — напомних ѝ.

Тя не се усмихна в отговор. Поклати глава.

— Важното не е да остана жива — каза тя тихо. — Никога не е било. Аз оцелявах заради Англия. Оцелявах, за да бъда принцеса на

Англия. Оцелявах, за да наследя престола.

Не я поправих: тези думи бяха верни за нея сега, макар да смятах, че познавам Елизабет твърде добре, за да я виждам като жена, оцеляваща единствено заради страната си. Но не исках да я хвърлям в някой от гневните ѝ пристъпи.

— Трябва да го направите — казах успокоително. — Да останете жива заради Англия. И да чакате.

На следващия ден тя ме пусна да си вървя, макар че негодуванието ѝ бе силно като на дете, което са пропуснали да поканят на пиршество. Не знаех кое я разстрои повече: тежкото ѝ положение на единствена протестантска принцеса в римокатолическа Англия, или това, че не беше поканена на най-важното събитие в християнския свят след срещата на баща ѝ с Франсоа Първи на така наречените „Позлатени поля“^[1]. Когато ме отпрати с махване на ръка, без нито една дума, обръщайки нацупено глава, аз си помислих, че вероятно пропускането на празненството беше най-лошото нещо за нея тази сутрин.

Ако хората на сър Хенри не знаеха пътя за Уинчестър, можехме да го намерим, следвайки тълпите. Като че ли всеки мъж, жена и дете искаха да видят как кралицата най-сетне си взема съпруг, и пътищата бяха претъпкани с фермери, докарали продуктите си на най-големия пазар в страната, актьори, които разпъваха шатрите си по целия път, уличници, мошеници и амбулантни търговци с разни лекове, гъсарки и перачки, колари и ездачи, които водеха по няколко резервни коня. После идваше и цялата онази пъстрота, съпътстваща кралския двор, потеглил на път: сновящите в двете посоки вестоносци, мъжете в ливреи, войниците, ездачите, които съпровождаха екипажите, и онези, които препускаха с все сили да ги настигнат.

Хората на сър Хенри носеха на съветниците на кралицата доклади относно Елизабет, затова се разделихме на входа на двореца Улвси — голямата къща на епископа, където бе отседнала кралицата. Отидох направо в покоите на кралицата и открих на всеки вход тълпи от хора, които си пробиваха път напред с прошения, с надежда тя да ги удовлетвори. Плъзгах се под лакти, между рамене, промъквах се

между облицовани с ламперия стени и едри лакеи, докато стигнах до стражите на вратата и застанах пред кръстосаните им алебарди.

— Шутът на кралицата — представих се. Един от мъжете ме позна. Той и другарят му пристъпиха напред и ме оставиха да се стрелна зад тях и да отворя вратата, докато те удържаха напирещата тълпа.

В залата за аудиенции беше почти също толкова претъпкано, но тук повечето дрехи бяха от коприна и бродирана кожа, а споровете се водеха както на английски, така и на френски и на испански. Тук бяха амбициозните, желаещи да се издигнат в обществото мъже и жени на кралството, домогващи се до място в двора и нетърпеливи да бъдат забелязани от новия крал. Той щеше да създаде нов двор, който трябваше — дай Боже! — да включва поне няколко чистокръвни англичани, освен стотиците испанци, които беше настоял да доведе като своя лична свита.

Пообиколих из залата, като подслушвах откъслеците от разговори — най-вече скандални коментари по въпроса как младият принц ще възприеме старата кралица. Открих, че докато стигнах до вратата на личните ѝ покои, бузите ми бяха пламнали от гняв, а зъбите — стиснати.

Стражът ме пусна да мина, кимвайки в знак, че ме е познал, но дори в личните покои на кралицата нямаше спокойствие. Тук имаше още придворни дами и слуги, музиканти, певци, членове на свитата и обикновени зяпачи, които никога преди не бях виждала с нея. Огледах се за нея, но тя не беше там: столът до огнището, който ѝ служеше за трон, беше празен. Джейн Дормър беше в прозоречната ниша и шиеше, на вид също толкова подчертано безразлична, колкото и в деня на първата ми среща с нея, когато кралицата беше една болна жена в двор, изпълнен със сенки, без надежда да се възкачи на трона.

— Дойдох при кралицата — казах ѝ аз с лек поклон.

— Ти си една от многото — каза тя кисело.

— Видях ги — казах аз. — Все така ли е, откакто пристигнахте от Лондон?

— Всеки ден има все повече хора — каза тя. — Сигурно си мислят, че и умът ѝ е мек като сърцето. Дори да раздаде трикратно кралството си, пак няма да успее да задоволи исканията им.

— Да вляза ли?

— Тя се моли — каза Джейн. — Но ще иска да те види.

Надигна се от мястото си в прозоречната ниша и тогава видях, че се беше разположила така, че никой да не може да влезе през тясната врата на кралицата, без първо да мине покрай нея. Тя отвори вратата и надзърна вътре, после ми махна да вляза.

Кралицата се молеше пред изящна икона от злато и седеф, но сега седеше отпусната назад на петите си, лицето ѝ беше спокойно и сияеше. Излъчваше радост, както бе коленичила там, толкова спокойна и мила в щастието си, че всеки, който я погледнеше, щеше да познае в нейно лице една невеста в сватбения ѝ ден: жена, която се готви за любов.

Когато чу вратата да се затваря зад мен, тя бавно обърна глава и се усмихна:

— А, Хана! Колко се радвам, че дойде, тъкмо навреме.

Прекоших стаята и коленичих пред нея.

— Бог да благослови ваше величество в този изключително щастлив ден.

Тя сложи ръка на главата ми, за да ме благослови, с онзи познат любящ жест.

— Това е щастлив ден, нали?

Вдигнах очи: сиянието около нея блестеше ярко като слънчева светлина.

— Така е, ваше величество — казах. Изобщо не се съмнявах в това. — Виждам, че за вас този ден е прекрасен.

— Това е началото на новия ми живот — каза тя тихо. — Началото на живота ми като омъжена жена, като кралица с мъж до себе си, с моята страна, в която цари мир, и с най-силната държава в християнския свят, родината на майка ми, като наш съюзник.

Вдигнах поглед с усмивка: още бях на колене пред нея.

— А ще имам ли дете? — попита тя с тих шепот. — Можеш ли да прозреш това за мен, Хана?

— Сигурна съм в това — казах с глас, тих като нейния.

Радост озари лицето ѝ.

— Сърцето ли ти казва това, или дарбата ти? — попита ме тя бързо.

— И двете — казах простиичко. — Сигурна съм в това, ваше величество.

Тя затвори очи за миг, и аз знаех, че благодари на Бог за увереността ми и за обещанието за бъдеще за Англия, в което щеше да има мир и край на религиозното разделение.

— Сега трябва да се приготвя — каза тя, като се изправи на крака. — Хана, помоли Джейн да ми изпрати камериерките. Искam да се облека.

Не можах да видя много от самата брачна церемония. Зърнах принц Филип, когато пристъпи към блесналия в злато олтар на Уинчестърската катедрала, но после човекът, който стоеше пред мен, едър дворянин от Съмърсет, се премести и ми препречи изгледа и можех вече само да чувам извисяващите се гласове на хористите на кралицата, които пееха химните от брачната литургия, а после тихото ахване, когато епископ Гардинър вдигна сключените ръце на двойката, за да покаже, че венчавката е приключила и че кралицата-дева на Англия сега е омъжена жена.

Мислех си, че ще видя принца ясно на сватбеното угощение, но докато бързах на път към залата, чух дрънченето на оръжията на испанската гвардия и се отдръпнах назад в една прозоречна ниша, докато преминат войниците, а после след тях шумно се зададоха неговите придворни, със самия принц в средата. А после, сред цялата тази суматоха, нещо се случва с мен. Беше породено от вихрушката от коприна и кадифе, бродерия и диаманти, от смуглата, ярка пищност на испанския двор. Беше породено от мириса на помадата, с която бяха намазани косите и брадите им, и топките ароматни треви, които носеха закрепени със златни токи към колана си. Дължеше се на дрънченето на скъпоценните инкрустирани брони на войниците, потропването на красиво изработените саби по камъка на стените, на бързата смяна на езика, който звучеше като гукане в роден гълъбарник за мен, която от толкова отдавна бях чужденка в чужда земя. Усещах мириса на испанците, и ги виждах, чувах и усещах по начин, по който не бях възприемала нищо друго досега, и се запрепъвах назад, търсейки опипом студената стена зад мен, за да се закрепя, като едва не припаднах, връхлетяна от мъка по дома и копнеж за Испания, толкова силен, че беше почти като болка в стомаха. Мисля, че дори извиках, и

един мъж ме чу, един мъж обърна тъмни, познати очи и погледна към мен.

— Какво има, момче? — попита той, видял златистото ми облекло на паж.

— Това е свещеният глупак на кралицата — отбеляза един от хората му на испански. — Някаква играчка, към която е привързана. Момче-момиче, някакъв хермафродит.

— Мили Боже, съсухрена стара девица, обслужвана от нещо, което изобщо не е девица — подметна духовито някой, с кастилски акцент. Принцът каза: „Тихо“, но разсеяно, сякаш не защитаваше жената, за която се беше оженил току-що, а отправяше упрек за прекалено фамилиарна забележка.

— Болна ли си, дете? — попита ме той на испански.

Един от спътниците му пристъпи напред и ме хвана за ръката.

— Принцът пита дали си болна? — настоя той на предпазлив английски.

Почувствах как ръката ми потреперва при докосването му: докосването на испански благородник по испанската ми кожа. Очаквах да ме познае веднага, да узнае, че разбирах всяка дума, която изричаше, че отговорът ми на испански напираше с по-голяма готовност на езика ми, отколкото този на английски.

— Не съм болна — казах на английски, като говорех много тихо и се надявах, че никой няма да долови следите от акцента ми. — Бях удивена от вида на принца.

— Само сте я удивили с вида си — засмя се той, като се обърна към принца и заговори на испански. — Дано даде Бог да успеете да удивите и господарката й.

Принцът кимна, безразличен към мен като към слугиня, недостойна за вниманието му, и отмина нататък.

— По-вероятно е тя да го стресне — отбеляза тихо някой от задните редици. — Да ни пази Господ, как ще сложим нашия принц да си легне с такава стара дама?

— Че и девица — отвърна някой друг. — Дори не и отзивчива и охотно отдаваща се вдовица, която знае какво й е липсвало. Тази кралица ще смрази нашия господар, той ще увехне в леглото й.

— И е толкова скучна — продължаваше първият.

Принцът чу това, спря за миг и погледна назад към свитата си.

— Достатъчно — каза той с ясен глас, като говореше на испански, мислейки, че единствено те ще го разберат. — Свършено е. Аз се венчах за нея, и ще споделя легло с нея, а ако чуете, че не мога да го направя, тогава можете да размишлявате върху причината. Междувременно нека цари мир. Не е почитено към англичаните да идваме в страната им и да обиждаме тяхната кралица.

— Те не се отнасят честно към нас... — подхвана някой.

— Страна на глупаци...

— Бедни и злонравни...

— И алчни!

— Достатъчно — каза той.

Последвах ги надолу по галерията до стълбите, които водеха към голямата зала. Последвах ги, сякаш теглена на верига: не можех да се отделя от тях, дори животът ми да зависеше от това. Бях отново сред собствените си хора, чувах ги как говорят, макар всяка дума, която изричаха, да бе злословие срещу единствената жена, която беше проявила добрина към мен, или срещу Англия, моята втора родина.

Уил Сомърс беше онзи, който ме извади от унеса. Той ме хвана за ръката над лакътя, докато се канех да последвам испанците в голямата зала, и леко ме разтърси:

— Какво има, девойче? Размечта ли се?

— Уил — казах и го сграбчих за ръкава, сякаш за да се закрепя.
— О, Уил.

— Спокойно — каза той, като ме потупваше нежно по гърба, сякаш наистина бях развълнуван паж. — Глупаво малко момиче.

— Уил, испанците...

Той ме издърпа от главните врати и обгърна раменете ми с топлата си ръка.

— Внимавай, малки шуте — предупреди ме той. — Дори стените в Уинчестър имат уши и никога не знаеш кого ще оскърбиш.

— Толкова са... — не можех да намеря думите. — Те са толкова... красиви! — изтърсих.

Той се разсмия високо, пусна ме и плесна с ръце.

— Красиви, така ли? Ти си оглупяла от любов към сеньорите, точно като нейно величество, Бог да я благослови?

— Заради... — отново направих пауза. — Заради парфюма им е — казах простичко. — Миришат толкова прекрасно.

— О, малка девойко, време ти е да се венчаеш — каза той престорено сериозно. — Щом тичаш след мъжете и душиш дирите им като малка кучка по време на лов, тогава един ден ще повалиш плячката и вече няма да бъдеш свещен глупак.

Той замълча за миг, като ме гледаше преценяващо.

— Ах, бях забравил. Ти беше от Испания, нали?

Кимнах. Безсмислено беше да заблуждавам един шут.

— Напомнят ти за дома ти — предположи той. — Това ли е?

Кимнах.

— Е, добре — каза той. — Тогава за теб този ден е по-добър, отколкото за онези англичани, които цял живот са мразили испанците. Отново ще имаш испански господар. За останалите от нас това е нещо като края на света.

Той ме притегни малко по-близо:

— А как е принцеса Елизабет? — попита тихо.

— Разгневена — казах. — Неспокойна. През юни беше болна, сигурно си научил, че искаше кралицата да ѝ изпрати лекарите си, и беше огорчена, когато не дойдоха.

— Да я пази Господ — каза той. — Кой би си помислил, че на този ден тя ще е там, и че ние ще сме тук? Кой би помислил, че този ден ще дойде?

— Кажете ми в замяна новините — започнах.

— Лорд Робърт?

Кимнах.

— Още е в тъмницата, и няма кой да се застъпи за него в двора, а и без друго няма кой да изслуша застъпничеството.

Изсвириха фанфари: кралицата и принцът бяха влезли в залата и бяха заели местата си.

— Време е да вървим — каза Уил. Той лепна на лицето си широка усмивка и преувеличи обичайната си тромава походка. — Ще бъдеш удивена, дете, научих се да жонглирам.

— Добре ли го правиш? — попитах, като подтичвах, за да го настигна, докато крачеше към големите отворени врати. — Умело?

— Всъщност много зле — каза той с тиха наслада. — Много комично.

Разнесе се бурен смях, когато той влезе в стаята, и аз се дръпнах назад, за да го оставя да продължи.

— Ти няма да разбереш, тъй като си само една обикновена девойка — каза през рамо. — Всички жени се смеят много злобно.

Не бях забравила Даниел Карпентър и писмото му до мен, при все че бях го хвърлила в огъня само след едно прочитане. Със същия успех можех да го сгъна и да го прибера в късото си палто, близо до сърцето, понеже помнех всяка дума, която беше написал, сякаш препрочитах всяка нощ писмото като изгарящо от любов момиче.

Открих, че мисля за него по-често след пристигането на испанския двор. Никой, който можеше да види кралицата, не можеше да мисли лошо за брака: още от сутринта, в която стана от брачното си ложе, тя сияеше с топлота, която никой не беше виждал у нея преди. У нея имаше някакво уверено спокойствие, изглеждаше като жена, която е намерила най-сетне сигурен пристан. Тя беше влюбена жена, беше обичана съпруга, имаше съветник, на когото можеше да се довери, силен мъж, посветил се на нейното благополучие. Най-сетне, след детство и зряла възраст, изпълнени с тревога и страхове, тя можеше да се отпусне спокойна в прегръдките на мъж, който я обичаше. Наблюдавах я и си мислех, че щом една жена, така отявлено непорочна и толкова силно отдадена на духовното като кралицата, можеше да намери любовта, тогава навярно аз също можех. Може би щеше да се окаже, че женитбата не означава край за една жена, край на истинската ѝ същност, а нейното разцъфване. Може би щеше да се окаже, че една жена може да бъде съпруга, без да се налага да потъпква гордостта и духа си. Една жена можеше да разцъфне, превръщайки се в съпруга, вместо да подрежат крилете ѝ, за да кротува на мястото си. Това ме накара да кажа, че Даниел можеше да е мъжът, към когото бих могла да се обърна, на когото можех да се доверя, Даниел, който ме обичаше, който ми каза, че не може да спи от мисли за мен, чието писмо бях прочела веднъж и бях хвърлила в огъня, но никога не бях забравила — всъщност, можех да го рецитирам дума по дума.

Освен това се сещах за него заради страховете и предупрежденията му, макар че навремето бях гледала на тях с

насмешка. Макар че испанският двор ме привличаше, както магнитът клони на север, знаех, че той ми носи опасност и смърт. Разбира се, в Англия Филип не беше същият като в Испания. В Англия Филип беше миролюбив, нетърпелив да въдвори мир, твърдо решен да не оскърбява новото си кралство и да не подбужда вражди по религиозни въпроси. Но въпреки това Филип беше израснал в страна, в която господстваха поравно управлението на баща му и исканията на Инквизицията. Именно законите на бащата на Филип бяха изгорили майка ми на кладата и биха станали причина да изгорят и мен, и баща ми, ако ни бяха заловили. Даниел имаше право да бъде предпазлив, дори смятах, че е бил прав да изведе семейството си и баща ми от страната. Аз можех да се скрия зад самоличността на шута на кралицата, дете, осенено със свещена лудост, нейна спътница от мрачните дни, но всеки, който не притежаваше подобна закрила, можеше да очаква, че ще бъде разследван в някакъв момент в бъдеще. Това беше все още началото, но имаше признаци, че пословичната доброта на кралицата — толкова великодушна към онези, които бяха оспорили правото ѝ на трона — може би нямаше да се разпростре и към онези, които оскърбяваха вярата ѝ.

Много внимавах да ходя на литургия с кралицата и придворните ѝ дами всеки ден, по три пъти дневно, и бях добросъвестна до дребнавост в онези малки подробности от съблюдаването на ритуалите, които бяха издали толкова много от моите родственици в Испания — обръщането към олтара в точния момент, свеждането на глава при вдигането на нафората, внимателното изричане на молитвите. Не ми беше трудно да правя това. Вярата ми в Бога на моя народ, Бога на пустинята и на горящия храст, Бога на изгнаниците и потиснатите, никога много пламенна или много силна, беше дълбоко скрита в сърцето ми. Не смятах, че съм Го предала с няколко леки престорени кимания и изричания на „Амин“. Всъщност, смятах, че каквато и да е била великата Му цел, когато е превърнал хората от моя народ в най-окаяните изгнаници в християнския свят, Той щеше да прости свеждането на моята тъй незначителна глава.

Но вниманието, което дворът обръщаше на подобни въпроси, ме караше да бъда благодарна на Даниел за неговата предпазливост. Накрая си помислих, че е редно да му пиша, а също и на баща ми, и да изпратя писмото по някого от многобройните войници, които

заминаваха за Кале да укрепят отново града срещу французите, сега двукратни наши врагове, тъй като имахме крал испанец. За съчиняването на писмото щеше да е нужно усилие: ако попаднеш в ръцете на многото шпиони — английски, френски, испански, венециански или дори шведски — то трябваше да мине за невинно писмо от девойка до нейния любим. Налагаше се да разчитам, че той ще чете между редовете.

Скъпи Даниел,

Не ти отговорих по-рано, защото не знаех какво да кажа, а освен това бях с принцесата в Удсток и не можех да изпратя писмо. Сега съм с кралицата в Уинчестър и скоро ще отидем в Лондон, когато ще мога да ти изпратя това писмо.

Много се радвам, че делата ти са те отвели в Кале, и предлагам да се присъединя към теб и баща ми, когато положението ми тук се промени, точно както се споразумяхме. Мисля, че ти прецени много правилно кога трябваше да заминеш, и съм напълно готова да се присъединя скоро към теб.

Прочетох писмото ти много внимателно, Даниел, и често мисля за теб. Ако трябва да ти отговоря честно, още не жадувам за женитба, но когато ми говориш както в писмото си, и когато ме целуна на раздяла, почувствах не страх или отвращение, а наслада, която не мога да назова, не от престорена скромност, а защото не зная нейното име. Ти не ме изплаши, Даниел, целувката ти ми хареса. Готова съм да те приема за свой съпруг, Даниел, след като бъда освободена от задълженията си, когато моментът е подходящ, и ние и двамата сме еднакво готови. Не мога да не изпитвам леко безпокойство при мисълта да стана съпруга, но след като видях колко щастлива е кралицата от своята женитба, започвам да очаквам с нетърпение моята. Приемам предложението ти да се сгодим, но трябва да разчистя пътя си към женитбата.

Не искам да те превръщам в зависим човек в собствения ти дом, грешно е да се опасяваш от това и да ме упрекваш, приписвайки ми желание, което не изпитвам. Не искам да господствам над теб, но и не искам ти да господстваш над мен. Имам нужда да бъда пълноправна жена, а не само съпруга. Знам, че възгледите на майка ти не са такива, и вероятно дори тези на баща ми не са такива, но, както каза, аз съм свикнала нещата да стават така, както искам: в такава жена се превърнах. Пътувала съм къде ли не и съм живяла по свое усмотрение, и изглежда, че заедно с панталоните съм се сдобила и с момчешка гордост. Не искам да захвърля и гордостта, когато се откажа от ливреята. Надявам се, че твоята любов към мен може да се пригоди към жената, в която ще се превърна. Не желая да те заблуждавам по този въпрос, Даниел: не мога да бъда слугиня на един съпруг, ще трябва да бъда негов приятел и другар. Пиша ти, за да те попитам дали би могъл да приемеш такава съпруга?

Надявам се това да не те наскърби: много ми е трудно да пиша тези неща, но често, когато говорехме за тях, се карахме — затова може би писмата са начин, по който можем да постигнем съгласие? А би трябвало да искам да постигна съгласие с теб: ако ще бъдем сгодени, това трябва да стане при условия, на които и двамата можем да се доверим.

Прилагам писмо за баща ми, той ще ти разкаже останалите ми новини. Уверявам те, че съм в безопасност и щастлива в двора, и че ако това някога се промени, ще дойда при теб, както обещах. Не забравям, че си тръгнах от теб само за да бъда с принцесата в Тауър. Сега тя е освободена от Тауър, но все пак е затворничка и, да ти призная честно, все още смятам, че би трябвало да удържа думата си, че ще служи на кралицата и на принцесата, и да бъда с тази от двете, при която бъда изпратена. Ако нещата тук се променят, ако кралицата вече няма нужда от мен, ще дойда при теб. Но такива са задълженията ми. Знам, че ако бях обикновено сгодено момиче, нямаше да имам други

задължения, освен към теб — но, Даниел, аз не съм такова момиче. Искам да приключа службата си при кралицата, и тогава, и само тогава, да дойда при теб. Надявам се, че можеш да разбереш това.

Но бих искала да се сгодим отново, ако можем да постигнем съгласие...

Хана

Препрочетох писмото и открих, че дори аз, която го бях написала, се усмихвам на странната смесица от настъпление и отстъпление. Искаше ми се да пиша по-ясно, но това би било възможно единствено ако можех да виждам по-ясно. Сгънах писмото и го прибрах, готова да го изпратя на Даниел, когато дворът се преместеше в Лондон през август.

Кралицата беше планирала триумфално влизане в Лондон за своя нов съпруг; и градът, винаги добре настроен към Мери, а сега — освободен от гледката и вонята на големите общи бесилки, които бяха замествени с триумфални арки, полудя от нетърпение да я види. Изборът ѝ на испанец за съпруг никога не можеше да бъде радушно приет, но да видят кралицата в златната ѝ рокля, щастливо усмихната, и да знаят, че решението е изпълнено и че сега страната можеше да се успокои и да се радва на известна стабилност и мир — всичко това радваше видните личности в града. Освен това, имаше и известни облаги в една женитба, която щеше да отвори Испанска Нидерландия за английските търговци, които като всички богаташи искаха да увеличат богатствата си.

Кралицата и новият ѝ съпруг се настаняха в двореца Уайтхол и започнаха да изграждат ежедневието на управлявания от тях кралски двор.

Бях в стаята ѝ рано една сутрин, докато я чаках да дойде на литургия, когато тя излезе по нощница и коленичи мълчаливо пред молитвения стол. Нещо в мълчанието ѝ ми подсказа, че е дълбоко развълнувана, и аз коленичих зад нея, сведох глава и зачаках. Джейн Дормър излезе от спалнята на кралицата, в която тя спеше, когато

кралят не беше със съпругата си, и също коленичи със сведена глава. Явно нещо много важно се беше случило. След поне половин час безмълвни молитви, докато кралицата все още стоеше, унесена, на колене, предпазливо затътрих крака към Джейн и се облегнах на рамото ѝ, за да прошепна с глас, толкова нисък, че не можеше да обезпокои кралицата:

— Какво става?

— Тя пропусна цикъла си — каза Джейн, с едва доловим глас.

— Цикъла си?

— Месечното си кървене. Възможно е да чака дете.

Самата аз почувствах как стомахът ми се сви, сякаш някой положи студена ръка, току под лъжичката ми.

— Възможно ли е да стане толкова скоро?

— Достатъчен е само един път — каза Джейн грубо. — А, Бог да ги благослови, при тях е било повече от веднъж.

— И тя чака дете? — Бях го предсказала, но ми беше трудно да го повярвам. И не изпитвах радостта, която би била естествена при мисълта, че мечтите на Мери ще се сбъднат. — Наистина чака дете?

Тя дочу съмнението в гласа ми и ме погледна сурово.

— В какво се съмняваш, шуте? В моята честна дума? В нейната? Или смяташ, че знаеш нещо, което ние не знаем?

Джейн Дормър се обръщаше към мен с „шуте“ само когато ми беше ядосана.

— Не се съмнявам в никого — казах бързо. — Дай Боже да е така. И никой не би могъл да го иска повече от мен.

Джейн поклати глава:

— Никой не би могъл да го иска повече от нея — каза тя, като кимна към коленичилата кралица, — защото тя се моли за този миг почти от година. Честно казано, тя се моли да роди син за Англия още откакто стана достатъчно голяма, за да се моли.

---

[1] Позлатените поля — такова име е дадено на мястото, определено за срещата на крал Хенри VIII с френския крал Франсоа I от 7 до 24 юни 1520 във Франция, близо до Кале. Целта е била да се укрепи приятелството между двамата крале след договора, сключен между тях през 1518 година. Наименованието е възникнало

сравнително по-скоро и е свързано с изключителния разкош, сред който протекла срещата. — Бел.ред. ↑

ЕСЕНТА НА 1554

Кралицата не съобщи нищо на краля, нито на придворните, но Джейн я наблюдаваше с предаността на майка, и на следващия месец, през септември, когато кралицата отново пропусна месечното си кървене, тя ми отправи леко тържествуващо кимване и аз се усмихнах широко в отговор. Кралицата съобщи на краля тайно, но всеки, който беше видял удвоената му нежност към нея, сигурно се беше досетил, че тя носи неговото дете, и че това бе огромна скрита радост и за двамата.

Тяхното щастие осветяваше двореца. За първи път живеех в кралски двор, оживен от радост и задоволство. Хората от свитата на краля си оставаха все така горди и бляскави, както когато най-напред бяха влезли в Англия, фразата „горд като испански дон“ се превърна в обичайна поговорка. Невъзможно беше някой да види пищността на кадифените им дрехи и тежките им златни вериги и да не им се възхити. Когато излизаха на лов, имаха най-добрите коне, когато играеха комар, прахосваха по едно малко състояние, когато се смееха заедно, караха стените да се тресат, а когато танцуваха, ни показваха красивите бални танци на Испания.

Дамите на Англия се стичаха на служба при кралицата и до една чезнеха от любов към испанците. Всички четяха испанска поезия, пееха испански песни и учеха новите испански игри на карти. Дворът беше изпълнен с флиртове, музика и танци и празненства, а в сърцето на всичко това беше кралицата, блажено спокойна и усмихната, винаги с любящия си млад съпруг до себе си. Това беше най-начетеният, най-елегантният, най-пищният кралски двор в целия християнски свят, и ние го знаехме. С кралица Мери, грееща начело на този сияен двор, ние се изкачвахме, танцувайки на върха на насладите и самодоволството.

През октомври уведомих кралицата, че Елизабет отново се е разболяла. Тя ме помоли да ѝ прочета съобщението на сър Хенри Бедингфийлд, докато си почиваше на един диван. Удсток и Елизабет, и

многобройните хитрости, които Елизабет използваше, за да привлече вниманието, изглеждаха много далечни, докато кралицата се взираше сънено през прозореца към градината, където дърветата се обагряха в жълто, златисто и бронзово.

— Може да бъде прегледана от моите лекари, щом настоява — каза тя разсеяно. — Ще се съгласиш ли да отидеш с тях, Хана? И да видиш дали тя наистина е толкова зле, колкото твърди? Не искам да бъда жестока към нея. Ако само склони да признае участието си в заговора, съм готова да я освободя. Не искам да бъда безпокоена с този въпрос, не и сега.

Сякаш собственото ѝ щастие беше толкова голямо, че не можеше да остане несподелено.

— Но ако тя признае, че е допуснала грешка, нима съветът на краля няма да поиска тя да бъде изправена на съд? — предположих.

Кралица Мери поклати глава и каза:

— Тя би могла да си признае насаме, пред мен, и аз ще ѝ простя. Нейните съучастници в заговора са мъртви или в изгнание, вече няма за какво да заговорничи. А аз нося наследник на трона, наследник за Англия и за цялата испанска империя, това ще бъде най-великият принц, когото светът е познавал. Елизабет може да признае прегрешението си и аз ще ѝ простя. А после е редно тя да се омъжи: кралят предложи братовчед си, херцогът на Савоя. Кажи на Елизабет, че това време на чакане и подозрения може да приключи, кажи ѝ, че чакам дете. Кажи ѝ, че ще родя в началото на май. Каквито и надежди да е имала за трона, те ще приключат до другото лято. Погрижи се да разбере, Хана. Между нас имаше омраза, но може да я забравим, веднага щом Елизабет се съгласи.

Кимнах.

— Сър Хенри пише, че тя посещава литургията като добра дъщеря на църквата — каза тя. — Кажи ѝ, че това ме радва. — Тя направи пауза. — Но той ми съобщава, че когато по време на службата идва моментът да се помолят за мен, тя никога не казва „амин“. — Тя замълча за миг. — Как се тълкува такова нещо? Тя никога не се моли за мен, Хана.

Мълчах. Ако кралицата говореше гневно, може би щях да се опитам да защитя Елизабет, и гордостта ѝ, и независимия ѝ дух. Но кралицата не беше разгневена. Изглеждаше само наскърбена.

— Знаеш, аз щях да се моля за нея, ако местата ни бяха разменени — каза тя. — Споменавам я в молитвите си, защото е моя сестра. Можеш да ѝ кажеш, че се моля за нея всеки ден, и го правя още откакто се грижех за нея в Хатфийлд, защото е моя сестра и защото се опитвам да ѝ простя, задето заговорничи против мен, и защото се опитвам да се подготвя за освобождаването ѝ, и да се науча да се отнасям към нея благосклонно, да я съдя така милостиво, както се надявам да бъда съдена аз. Моля се за добруването ѝ през всеки ден от живота ѝ, а после научавам, че тя не желае да изрече дори едно „амин“ след молитва за мен!

— Ваше величество, тя е млада и много самотна жена — казах тихо. — Няма си кой да я съветва. — Честно казано, срамувах се от твърдоглавието и дребнавата злоба на Елизабет.

— Опитай се да я научиш на малко от твоята мъдрост, шуте мой — предложи кралицата с усмивка.

Коленичих пред нея и сведох глава.

— Ще ми липсва съжителството с вас — казах искрено. — Особено сега, когато сте толкова щастлива.

Тя положи ръка върху главата ми.

— Ти също ще ми липсваш, мой малки шуте — каза тя. — Но ти ще се върнеш за коледното празненство, а след това ще ми правиш компания, когато се затворя в покоите си в очакване на раждането.

— Ваше величество, за мен ще бъде голямо удоволствие да бъда с вас.

— Пролетно бебе — каза тя замечтано. — Едно малко пролетно ангелче. Няма ли да е прекрасно, Хана? Наследник за Англия и за Испания.

Напускането на Уайтхол, отиването в Удсток, беше за мен като пътуване до друга страна. Напуснах един щастлив двор, отдаден на забавления, ликуващ, изпълнен с оптимизъм в очакване на наследник, и пристигнах в малък затвор, снабдяван и управляван от старите слуги на Елизабет, които дори не биваха допускани в порутената стражева кула да я обслужват, а трябваше да вършат цялата си работа в общото помещение на близкия хан, където си имаха работа с всевъзможни наистина странни личности.

В Удсток намерих Елизабет много болна. Никой не би могъл да се усъмни в слабостта ѝ. Тя беше на легло, изтощена и подпухнала, изглеждаше с години по-стара от своите двајсет и една. Изглеждаше по-стара от по-голямата си сестра. Помислих си, че по-раншните ѝ заядливи подмятания за младостта и красотата ѝ, и за бездетната старост на кралицата ѝ се връщаха изключително жестоко тази есен, когато изглеждаше подпухнала, дебела като старата Ана Клев, а кралицата цъфтеше като Церера. С подпухнали от болестта страни Елизабет приличаше зашеметяващо на портретите на баща си в по-късните му години. Ужасяващо бе да се види как момичешката ѝ хубост се изменя, наподобявайки неговите противни черти. Ясното очертание на челюстта ѝ беше изчезнало сред надиплена тлъстина, очите ѝ бяха скрити под червените клепачи, красивата ѝ, подобна на розова пъпка уста беше скрита от издутата плът на бузите ѝ и от носа към брадичката се спускаха вдълбани бръчки.

Дори красивите ѝ ръце бяха дебели. Не носеше пръстените си — не ѝ ставаха на пръстите, дори самите нокти бяха почти скрити от чудовищно разрасналата се плът.

Изваках лекарите да я прегледат, да ѝ пуснат кръв и да си почине, преди да влезе в спалнята ѝ. Тя ми хвърли един сърдит поглед и остана да лежи неподвижно на леглото си, без да казва нищо. Кат Ашли се измъкна бързо от вратата и застана отвън да ни пази от подслушвачи.

— Не се бави твърде дълго — подхвърли тя, когато мина покрай мен. — Много е слаба.

— Какво ѝ е? — прошепнах.

Тя сви рамене:

— Не знаят. Никога не са знаели. Това е някаква болест, която се получава от излишък на вода, тя подпухва, защото тялото ѝ се изпълва с вода и тя не може да се освободи от нея. Състоянието ѝ се влошава, когато е нещастна, а тук я карат да се чувства много нещастна.

— Лейди Елизабет — казах аз и се отпуснах на колене до леглото.

— Невярна — каза тя, като едва отвори очи.

Трябваше да задуша кикота, който ме напуши пред постоянната ѝ склонност да драматизира.

— О, милейди — казах укорително. — Знаете, че трябва да отивам там, където ми кажат. Не забравяйте, че дойдох при вас в

Тауър, когато не биваше да идвам изобщо.

— Знам, че изприпка в Уинчестър за сватбата, и не съм те виждала оттогава.

Гласът ѝ се усили заедно с гнева ѝ.

— Кралицата ми нареди да отида с нея в Лондон, а сега ме изпрати при вас. И нося съобщение.

Тя се понадигна на възглавниците.

— Прекалено болна съм, за да слушам, така че ми кажи накратко. Ще бъда ли освободена?

— Ако признаете вината си.

Тъмните ѝ очи припламнаха под подпухналите клепачи.

— Кажи ми точно какво каза тя.

С точността на писар ѝ повторих какво беше предложила кралицата. Не ѝ спестих нищо, нито новината за бременността, нито тъгата на сестра ѝ поради омразата на Елизабет, нито готовността ѝ отново да бъдат приятелки.

Мислех си, че ще изпадне в ярост, когато чу, че кралицата чака дете, но тя дори не коментира новината. Тогава осъзнах, че е знаела това още преди да ѝ го съобщя. В такъв случай тя имаше шпионин, и то толкова приближен до престола, че знаеше тайна, за която смятах, че е известна само на краля, на кралицата, на Джейн Дормър и на мен. Елизабет, подобно на притиснато в ъгъла куче, не биваше никога да бъде подценявана.

— Ще помисля за това, което ми съобщи — каза тя, следвайки обичайния си инстинкт да печели време. — При мен ли ще останеш? Или трябва да се върнеш при нея с отговор?

— Не съм длъжна да се връщам в двора до Коледа — казах. С изкустителен тон добавих: — Ако се съгласите да я помолите за прошка, навярно ще можете да бъдете в двора за Коледа. Сега е много весело, принцесо, дворът е пълен с красиви испански благородници, и всяка вечер има танци, а кралицата е весела.

Тя извърна глава от мен.

— Не бих танцувала с испанец, дори и да отида. — За миг тя започна да си представя картината. — Могат да се тълпят около мен и да ме умоляват да танцувам, а аз няма дори да стана на крака.

— И ще бъдете единствената принцеса там — напомних ѝ в опит да я убедя. — Единствената принцеса в двора. Дори да откажете да

танцувате, всички ще се въртят около вас. И ще има нови рокли. Вие ще бъдете единствената принцеса-дева в Англия, в най-великия кралски двор на света.

— Не съм дете, което да изкушаваш с играчки — каза тя със съдържано достойнство. — И не съм глупачка. Можеш да си вървиш сега, Хана, ти си й служила и си правила каквото ти нареди. Но през остатъка от престоя си тук ще служиш на мен.

Кимнах и се изправих на крака. За миг се поколебах: тя наистина изглеждаше много болна, докато лежеше на леглото си, принудена да избира между признание, че се е провинила в държавна измяна, и вечно затворничество и немилост.

— Нека Бог упъти ваша светлост — казах с внезапно съчувствие. — Нека Бог ви направлява, принцесо Елизабет, и ви изведе благополучно оттук.

Тя затвори очи и видях, че миглите ѝ бяха потъмнели от сълзи. После прошепна!

— Амин!

Тя не го направи. Не призна. Знаеше, че упоритостта ѝ я обрича да остане в Удсток, навярно завинаги, и се опасяваше, че здравето ѝ няма да издържи на омразата на кралицата. Но да признае означаваше да се остави напълно във властта на кралицата, а тя не желаше да стори това. Не се доверяваше на милостта на Мери, а непреклонната упоритост на Тюдорите ръководеше и двете сестри. Мери беше назована като наследница, а после обявена за незаконородена, а след това — отново посочена за наследница. Елизабет беше подложена точно на същото изпитание. И двете бяха решили никога да не се предават, винаги да отстояват рожденото си право, никога да не се отчайват и да вярват, че ще получат короната. Елизабет нямаше да изостави един навик, изграждан цял живот, дори заради възможността да блесне в един богат, щастлив двор и да бъде приета с почести. Може би беше виновна, може би не, но никога нямаше да направи признания.

— Какво да кажа на кралицата? — попитах я в края на една дълга седмица. Лекарите бяха обявили, че отново е на път да се възстанови, можеха да отнесат съобщение от мен, когато се върнеха в двора. Ако положението на Елизабет продължеше да се подобрява, тя

можеше триумфално да пристигне в двора за Коледа, стига само да си признаеше.

— Можеш да й кажеш една гатанка — каза Елизабет с немощна злоба в гласа. Седеше на един стол, облегната на възглавница, с одеяло, увито около гореща тухла под студените й крака.

Зачаках.

— Ти си шут стихоплетец, нали?

— Не, принцесо — казах тихо. — Както знаете, нямам такива шутовски умения.

— Тогава ще те науча на едно стихче — каза тя яростно. — Можеш да го напишеш на кралицата, ако желаш. Можеш да го гравираш на всеки проклет прозорец в тази адска дупка, ако искаш. — Тя ми се усмихна мрачно. — Звучи ето така:

*Във безброй злини ме подозират,
как да го докажат, не намират,
казва твоята затворничка Елизабет.*

— Не мислиш ли, че е хубаво?

Поклоних се и отидох да напиша писмото си до кралицата.

ЗИМАТА НА 1554–1555

Чакахме: Коледа дойде и отмина, и за мен също нямаше радост, тъй като ми беше наредено да остана с Елизабет, докато тя помолеше за прошка. В Удсток бе смразяващо студено, през всички прозорци в стаите нахлуваше студен въздух, всички огнища пушеха. Чаршафите на леглата бяха вечно влажни, дори дъските под краката ни бяха мокри при допир. През зимата тази къща беше ужасна. Бях в добро здраве, когато пристигнах, а въпреки това дори аз можех да почувствам как отпадам от безмилостния студ и тъмнината, късното зазоряване и ранното падане на здрача. За Елизабет, която вече изтощена от изпитанието в Тауър, винаги бързо преминаваше от безпокойство към болест, къщата беше истински убиец.

Тя беше твърде болна да изпита каквото и да е удоволствие от празненствата, а те бяха оскъдни и бедни. Беше твърде слаба да направи нещо повече, освен да гледа през прозореца коледарите, които идваха до вратата. Вдигна ръка да им помаха — Елизабет никога не пропускаше да се покаже пред публика, — но след като си отидоха, се отпусна отново на леглото, на което си почиваше през деня, и остана да лежи неподвижно. Кат Ашли хвърли в огъня нов пън, и той изсъска, когато скрежът във вътрешността на дървото започна да се топи, и започна да пуши ужасно.

Писах на баща ми, за да му пожелае весели празници, да му кажа, че ми липсва и че се надявам да го видя скоро. Приложих бележка за Даниел, в която му изпращах най-добрите си пожелания. Няколко седмици по-късно, сред студените януарски снегове, когато ветровитият дворец Удсток беше истински леден и мрачен кошмар от сивата зора чак до ранния здрач, получих писма и от двамата. Писмото на баща ми беше кратко и любящо, в него той ми съобщаваше, че работите му в Кале вървят добре, и ме молеше да отида да нагледам магазина в Лондон следващия път, когато съм в града. После отворих писмото от Даниел.

Скъпа бъдеща съпруго,

Пиша ти от Падуа, за да ти честитя празника и се надявам, че това писмо те намира в добро здраве, в каквото съм и аз, докато го пиша. Баща ти и моето семейство също са в добро здраве в Кале и те очакват всеки ден, тъй като чуваме, че положението в Англия е доста спокойно сега, когато кралицата чака дете, а лейди Елизабет ще напусне Англия и ще живее с кралица Мария Унгарска. Вярвам, че когато тя напусне Англия, ти ще дойдеш в Кале, където те очакват майка ми и сестрите ми.

Аз съм тук, за да уча медицина в прочутия университет. Моят наставник предложи да дойда тук, за да изуча изкуството на хирургията, в което италианците и особено университетът в Падуа са постигнали изключително много, а също и фармакопееята. Няма да те отегчавам с моите науки — но наистина, Хана! Тези хора разбулват самите тайни на живота, проследяват движението на течностите из тялото, а във Венеция, която е наблизо, проследяват как приливите и реките текат по тялото на света. Не мога да ти опиша какво е да бъда тук и да чувствам, че всеки ден се приближаваме малко повече към проумяването на всичко — от прииждането и отдръпването на приливите и отливите до биенето на сърцето, от извличането на една есенция до съставките на философския камък.

Сигурно ще се изненадаш да научиш, че се натъкнах на Джон Дий във Венеция миналия месец, когато слушах лекция от един много начетен монах, който умело използва отрови така, че да убие болестта, и въпреки това да спаси пациента. Мистър Дий е много уважаван тук, има репутация на много учен човек. Той изнесе лекция върху Евклид и аз присъствах, макар че разбирах едва по една дума на всеки десет. Но имам по-добро мнение за него сега, след като го видях заедно с тези мъже, които създават ново светоусещане, и то такова, което ще преобрази познанията ни за всичко — от най-малкото зрънце до най-голямата планета. Той притежава изключително блестящ

ум, сега вече много по-добре разбирам защо имаш толкова високо мнение за него.

Зарадвах се, когато получих писмото ти и узнах, че според теб службата ти при принцесата скоро ще приключи: вярвам, че ще помолиш кралицата да те освободи. Сега обмислям дали можем да живеем далеч от Англия няколко години. Хана, любов моя, толкова е вълнуващо да бъдеш в град като Венеция, тук времето е толкова ясно и хубаво, мъжете и жените — така благоденстващи и лекарите — толкова начетени — не можеш да ме виниш, задето искам да остана тук и задето искам да споделиш това с мен. Това е неизмеримо богат и красив град, изобщо няма улици, навсякъде само каналите и лагуната, и всички пътуват с лодки до прага на дома си. Науката и учените тук са твърде необикновени, можеш да питаеш за всичко и да получиш отговор на всичко.

Пазя първото ти писмо в жакета си, притиснато до сърцето ми. Сега слагам до него бележката ти за Коледа и ми се иска да беше писала повече. Мисля за теб всеки ден и те сънувам всяка нощ.

Ние създаваме нов свят, с нови разбирания за движенията на планетите и естеството на света. Разбира се, че трябва да е възможно един мъж и една жена също да бъдат женени по нов начин. Не те искам за своя слугиня, искам те като своя любима. Уверявам те, че ще имаш свободата да запазиш собствената си сладка същност. Пиши ми отново и ми кажи, че ще дойдеш при мен скоро. Аз ти принадлежа в мислите, думите и делата си, и дори моята наука, която ме изпълва с такава надежда и вълнение, нямаше да означава нищо, ако не мислех, че един ден ще мога да споделя наученото с теб.

Даниел

Второто писмо на Даниел, в което ми обещаваше любов, отиде там, където и първото — в огъня, — но едва след като го бях прочела дузина пъти. То трябваше да бъде унищожено: беше изпълнено с

еретични идеи, заради които можех да стана жертва на преследване, стига да го прочетеше някой друг. Но изгорих това второ писмо със съжаление. Мислех си, че в него долавям истинския глас на един помъдрял млад мъж, на годеник, който подготвяше женитбата си, на един пламенен мъж, който очакваше живота с избрана от него жена, на мъж, комуто можех да се доверя.

Зимата бе дълга и студена. Състоянието на Елизабет не се подобряваше. Вестите от двора, че кралицата е здрава и че укрепва, ни най-малко не развеселяваха нейната полусестра, докато лежеше, увита в кожи, със зачервен от студа нос, загледана през прозорец с пукнато стъкло към градина, съсипана от ледените ветрове и немарата.

Научихме, че парламентът е възстановил римокатолическата религия, а членовете му плакали от радост, че са приети отново в лоното на църквата. Имало благодарствена служба за повторното приемане на върховенството на папата, което веднъж вече бяха отхвърлили. В този ден Елизабет изглеждаше много мрачна, съзнавайки, че бащиното ѝ наследство и най-голямата гордост на брат ѝ биват принасяни в жертва на победата на сестра ѝ. От този ден нататък Елизабет съблюдаваше католическата литургия три пъти на ден с покорно сведена глава. Вече нямаше начин да се измъкне от спазването на ритуалите. Залозите се бяха вдигнали.

Докато сутрин светлината ставаше по-ярка, а снегът се топеше и се оттичаше в задържащи се задълго локви студена вода, Елизабет поукрепна и отново започна да се разхожда в градината, докато аз подтичвах редом с нея в ботушите си за езда с тънки подметки, загърната в одеяло, за да се предпазя от студа, като духах върху леденостудените си ръце и се оплаквах от ледения вятър.

— В Унгария ще бъде по-студено — каза кратко тя.

Не отбелязах, че явно всички знаят тайните планове на кралицата за нея.

— В Унгария ще бъдете почетна гостенка — отвърнах. — Ще има топло огнище, край което да се върнете.

— Има само един огън, който кралицата иска да стъкне за мен — каза мрачно Елизабет. — А отида ли веднъж в Унгария, ще видиш, че тя ще се превърне за мен в такъв дом, от който никога вече няма да ме

пуснат да се върна в Англия. Няма да отида. Никога няма да напусна Англия. Можеш да й кажеш това, когато те попита. Никога няма да напусна Англия по своя воля, а английският народ никога няма да позволи да бъде пропъдена като затворничка. Не съм лишена от приятели, макар че изгубих сестра си.

Кимнах и запазих дипломатично мълчание.

— Но ако не Унгария, която тя досега още не е имала смелостта да ми предложи направо, тогава какво? — попита тя високо. — И, за Бога — кога?

ПРОЛЕТТА НА 1555

За изненада на всички, кралицата отстъпи първа. Когато суровата зима се разтопи в дъждовна пролет, Елизабет беше повикана в двора, без да искат от нея да прави признания, без дори да е написала на сестра си и една дума, а на мен бе заповядано да яздя в свитата ѝ: не ми дадоха никакво обяснение за промяната в мнението на кралицата, а аз и не очаквах такова. За Елизабет това не беше завръщането, което би могла да желае: беше доведена почти като пленница, пътувахме рано сутрин и късно следобед, за да не ни забелязват, нямаше тълпи, на които тя да се усмихва и да маха. Заобиколихме града: кралицата беше постановила, че Елизабет не бива да минава по големите улици на Лондон, но докато минавахме по малките улички, изведнъж почувствах как от ужас сърцето ми пропусна един удар, спрях коня си наскрел уличката и накарах принцесата да спре.

— Хайде, шуте — каза тя грубо. — Пришпори го.

— Бог да ми е на помощ, Бог да ми е на помощ — избъбрих.

— Какво има?

Един от хората на сър Хенри Бедингфийлд ме видя, застинала напълно неподвижна, обърна коня си и се върна.

— Хайде — каза той грубо. — Имаме заповеди да продължим.

— Боже мой — повторих: не бях в състояние да произнеса нищо повече.

— Тя е юродива — каза Елизабет. — Може би има видение.

— Ще ѝ дам аз едно видение — каза той, хвана юздата и дръпна коня ми напред.

Елизабет ни настигна и тръгна успоредно с нас.

— Вижте, бяла е като платно и трепери — каза тя. — Хана? Какво има?

Щях да падна от коня си, ако тя не ме беше хванала за рамото да ме задържи. Войникът продължи от другата страна, като теглеше коня ми, притиснал коляно към моето, като наполовина ме държеше на седлото.

— Хана! — дочух отново гласа на Елизабет сякаш от много далече. — Болна ли си?

— Дим — беше всичко, което успях да изрека. — Огън.

Елизабет хвърли поглед към града, където сочех.

— Не подушвам нищо — каза тя. — Предупреждение ли отправяш, Хана? Пожар ли ще има?

Безизразно поклатих глава. Чувството на ужас, което изпитвах, беше толкова силно, че не можех да кажа нищо, но, сякаш от другаде, чух тих хленч, сякаш плачеше дете, измъчвано от дълбок, неизлечим страх.

— Огън — казах тихо. — Огън.

— О, това са огньовете в Смитфийлд — каза войникът. — Това е разстроило девойката. Това е, нали, дете?

Доловил бързия въпросителен поглед на Елизабет, той обясни:

— Нови закони. Еретиците се умъртвяват чрез изгаряне. Днес изгарят хора в Смитфийлд. Аз не мога да усетя миризмата, но вашето малко девойче може. Това я е разстроило. — Той дружелюбно ме тупна по рамото с тежката си ръка и каза: — Нищо чудно. Това е лоша работа.

— Изгаряне ли? — настойчиво попита Елизабет. — Изгаряне на еретици? Имате предвид протестанти? В Лондон? Днес? — Очите ѝ пламтяха, потъмнели от гняв, но това не впечатли войника. За него едната от нас не беше кой знае колко по-ценна от другата. Бяхме просто две момичета, едното — онемяло от ужас, другото — разярено.

— Да — каза той кратко. — Това е нов свят. Нова кралица на трона, с нов крал до нея, и разбира се, нов закон. А всички, които изповядваха реформираната религия, се реформираха отново, и това бе твърде умно. Това е хубаво, казвам аз, и казвам: Слава на Бога. Не сме имали нищо друго освен противно време и лош късмет, откакто крал Хенри скъса с папата. Но сега отново приехме върховенството на папата, Светият Отец ще благослови Англия отново и ще можем да имаме престолонаследник, и хубаво време.

Елизабет не каза нито дума. Тя свали топката с ароматични вещества от колана си, сложи я в дланта ми и вдигна ръката ми към носа, за да мога да усетя уханието на сушен портокал и зрънца карамфил. Но то не прогони вонята на горяща плът, никога нищо нямаше да ме освободи от този спомен. Можех дори да чуя виковете на

хората на кладите, които умоляваха семействата си да раздухат пламъците и да натрупат дърва, за да могат да умрат по-бързо, а не да се мъчат, усещайки мириса на собствените си изпичащи се тела, пищейки в болезнена агония.

— Майко — изрекох задавено, а после замлъкнах.

Пътувахме към Хамптън Корт в ледено мълчание и бяхме посрещнати като затворници, със стража. Изблъскаха ни през задната врата, сякаш се срамуваха да ни посрещнат. Но щом вратата на личните й покои беше заключена зад нас, Елизабет се обърна и взе студените ми ръце в своите.

— Аз не можах да доловя мирис на дим, никой не можа. Войникът знаеше единствено, че днес изгарят хора, не можеше да усети мириса — каза тя.

Все така не казвах нищо.

— Това беше дарбата ти, нали? — попита тя любопитно.

Прочистих гърло: спомних си онзи странен плътен вкус в задната част на езика си, вкусът от дима на горяща човешка плът. Бръснах късче сажди от лицето си, но когато отдръпнах ръка, тя беше чиста.

— Да — признах.

— Бог те изпрати да ме предупредиш — каза тя. — Другите можеше и да ми кажат: но ти беше там, по лицето ти видях ужаса на това, което се случва.

Кимнах. Тя можеше да го тълкува, както поиска, но аз знаех, че онова, което беше видяла, бе собственият ми ужас, ужасът, който бях изпитала като дете, когато бяха извели от къщата ни собствената ми майка, за да я завържат на клада и да запалят огъня под краката ѝ в един неделен следобед, като част от ритуала на всеки неделен следобед, част от неделната разходка, благочестива и доставяща наслада традиция за всички останали: смъртта на майка ми, краят на моето детство.

Принцеса Елизабет се приближи до прозореца, коленичи и отпусна светлокосата си глава в ръцете си.

— Мили Боже, благодаря ти, че ми изпрати тази вестителка с това видение — чух я да изрича тихо. — Разбирам го, разбирам съдбата си днес, така, както никога преди. Възкачи ме на трона, който

ми се полага, за да мога да изпълня дълга си заради теб и заради своя народ. Амин.

Не казах „амин“, макар че тя се огледа бързо да види дали съм се присъединила към молитвата ѝ: дори в мигове на най-голямо духовно извисяване Елизабет винаги броеше поддръжниците си. Но аз не мажех да се моля на един Бог, който може да позволи майка ми да бъде изгорена жива. Не можех да се моля на Бог, който можеше да бъде призован от факлоносците. Не исках нито този Бог, нито Неговата религия. Исках само да се отърва от мириса в косата си, в кожата си, в ноздрите си. Исках да изтрия саждите от лицето си.

Тя се изправи на крака.

— Няма да забравя това — каза тя кратко. — Днес ти ми дари видение, Хана. Знаех го и преди, но сега го видях в очите ти. Аз трябва да стана кралица на тази страна и да сложа край на този ужас.

Преди вечеря бях повикана в покоите на кралицата и я заварих да се съвещава с краля и новопристигналия най-голям фаворит: архиепископът и папски легат, кардинал Реджиналд Поул. Бях в приемната, преди да го видя, защото ако знаех, че е там, изобщо нямаше да прекося прага. Незабавно, инстинктивно, изпитах страх от него. Той имаше остри пронизващи очи, които гледаха с еднакво решителен и непоколебим поглед и грешниците, и светците. Беше прекарал цял живот в изгнание заради вярванията си и не се съмняваше, че убежденията на всеки могат и трябва да бъдат подлагани на изпитание чрез огън, както бяха подложени неговите. Мислех си, че ако ме види дори само за миг, ще ме подуши, и ще разбере, че съм „марано“ — покръстена еврейка — и че в тази нова католическа Англия, която той, кралят и кралицата създаваха, щяха най-малкото да ме прокудят обратно в Испания, където да намеря смъртта си, или да ме екзекутират в Англия, ако беше възможно.

Той вдигна бързо поглед, когато влязох в стаята, очите му преминаха с безразличие над мен, но кралицата стана от масата и протегна ръце за поздрав. Изтичах към нея и паднах на едно коляно в краката ѝ.

— Ваше величество!

— Мой малки шуте — каза тя нежно.

Вдигнах поглед към нея и веднага видях промените, които бременността беше предизвикала във външността ѝ. Цветът на лицето ѝ беше добър, бузите ѝ бяха розови, лицето ѝ — по-пълно, по-закръглено, очите ѝ — по-ясни сега, когато беше в добро здраве. Коремът ѝ беше гордо заоблен, само отчасти скрит от разхлабения корсаж и по-широката кройка на роклята ѝ, и си помислих колко ли е горда, когато всеки ден отпуска връзките на корсета, за да може растящото дете да се чувства удобно. Гърдите ѝ също бяха по-пълни, цялото ѝ лице и тяло провъзгласяваха щастието и плодовитостта ѝ.

Отпуснала длан върху главата ми за благословия, тя се обърна към другите двама мъже:

— Това е скъпият ми малък шут Хана, с мен е от смъртта на брат ми, тя измина дълъг път заедно с мен, за да сподели радостта ми сега. Тя е предана и любяща, и аз я използвам като своя малка пратеничка при Елизабет, която също ѝ има доверие. — После попита: — Тя тук ли е?

— Току-що пристигна — казах.

Тя ме потупа леко по рамото, за да ми нареди да стана, аз се изправих предпазливо на крака и погледнах двамата мъже.

Кралят не сияеше като съпругата си, изглеждаше изпит и уморен, сякаш дните, през които предпазливо се ориентираше в английската политика, и дългата английска зима, бяха изпитание за човек, привикнал към абсолютната власт и слънчевото време в двореца Алхамбра.

Кардиналът имаше тясно, красиво лице на истински аскет. Погледът му, остър като нож, обходи очите ми, устата ми, а след това и ливреята ми на паж. Помислих си, че веднага, само с този оглед, той видя моето вероотстъпничество, моите желания и тялото ми, съзряващо в женствеността въпреки моето отрицание и взетите ми назаем дрехи.

— Юродива? — попита той с неутрален тон.

Сведох глава:

— Така казват, ваше превъзходителство.

Пламнах от смущение. Не знаех как е редно да се обръщам към него на английски. Преди в двора не беше идвал кардинал легат.

— Значи получаваш видения? — попита той. — И чуваш гласове?

Ясно ми беше, че всякакви гръмки твърдения ще бъдат посрещнати с изключителен скептицизъм. Това не беше човек, когото можеше да заблудиш с актьорски умения.

— Много рядко — казах кратко, като се опитвах да прикрия акцента си. — И, за нещастие, никога в моменти по мой избор.

— Тя видя, че ще бъда кралица — каза Мери. — И предсказа смъртта на брат ми. А вниманието на първия си господар привлякла, защото видяла ангел на Флийт Стрийт.

Кардиналът се усмихна. Мрачното му, тясно лице грейна, и аз видях, че беше не само обаятелен, но и красив мъж.

— Ангел ли? — запита той. — Как изглеждаше? Как разбра, че е ангел?

— Беше с неколцина благородници — казах смутено. — И едва го видях изобщо, защото беше ослепително бял. И изчезна. Беше там само за миг, а после изчезна. Другите казаха, че е ангел. Не аз.

— Изключително скромна гадателка — усмихна се кардиналът. — От Испания, ако съдя по акцента ти?

— Баща ми беше испанец, но сега живеем в Англия — казах предпазливо. Почувствах, че неволно се каня да пристъпя към кралицата, и на мига замръзнах. Не биваше да показвам колебание и страх, тези мъже разпознаваха страха по-бързо от всичко друго.

Но кардиналът не се интересуваеше много от мен. Усмихна се на краля:

— Нищо ли не можеш да ни посъветваш, шуте? Захванали сме се с Божии дела, каквито не са вършени в Англия от поколения насам. Ние ще върнем страната обратно в лоното на църквата. Ние поправяме онова, което е било лошо толкова дълго време. Дори гласовете на хората в парламента са направлявани от Бог.

Поколебах се. Беше ми ясно, че това е по-скоро реторика, отколкото въпрос, който изисква отговор. Но кралицата ме погледна в очакване да заговоря.

— Смятам, че това би трябвало да се направи внимателно — казах. — Но това е моето мнение, не гласът на пророческата ми дарба. Просто ми се иска да можеше това да се осъществи внимателно.

— Трябва да се направи бързо и решително — каза кралицата. — Колкото повече време отнема, толкова повече съмнения ще възникнат.

По-добре да се извърши веднъж и добре, отколкото със сто дребни промени.

Двамата мъже не изглеждаха убедени.

— Човек никога не бива да наскърбява повече хора, отколкото може да убеди — каза съпругът ѝ, владетел на половин Европа.

Видях я как се разтопи при звука на гласа му; но не промени мнението си.

— Тези хора са упорити — каза тя. — Ако им се даде възможност, те никога няма да се решат. Те ме принудиха да екзекутирам бедната Джейн Грей. Тя им предложи избор, а те не могат да избират. Те са като деца, които се прехвърлят от ябълката на сливата, отхапват по малко от всяка, и съсипват всичко.

Кардиналът кимна на краля.

— Нейно величество е права — каза той. — Претърпели са твърде много промени. Най-добре би било да накараме цялата страна да се закълне във вярност, веднъж, и да приключим с всичко. Тогава ще изкореним ереста, ще я унищожим, отново ще въдворим мир в страната и ще върнем старите ритуали.

Кралят изглеждаше замислен.

— Трябва да го направим бързо и твърдо, но милостиво — каза той. Обърна се към кралицата. — Познавам пламенната ви вяра, и ѝ се възхищавам. Но вие трябва да бъдете нежна майка на своя народ. Хората трябва да бъдат убеждавани, а не принуждавани.

Тя нежно положи ръка върху растящия си корем:

— Наистина искам да бъда нежна майка — каза тя.

Той сложи ръка върху нейната, сякаш и двамата искаха да усетят през твърдата преграда на корсета мястото, където тяхното бебе се движеше и риташе в утробата ѝ.

— Знам това — каза той. — Кой би могъл да знае по-добре от мен? Ние заедно ще създадем свято католическо наследство за този наш син, така че когато се възкачи на трона си и тук, и в Испания, той ще бъде двойно благословен с най-великите земи в християнския свят и най-големия мир, който светът е познавал.

Уил Сомърс забавляваше присъстващите на вечерята: намигна ми, когато мина покрай моето място.

— Гледай сега — каза. Измъкна две малки топки от ръкава на късата си горна дреха и ги хвърли във въздуха, после добави още една, и още една, докато и четирите вече се въртяха едновременно.

— Умело — отбеляза той.

— Но не и забавно — казах аз.

В отговор той обърна към мен кръглото си като месечина лице, сякаш внезапно бе забравил, че трябва да следи топките във въздуха. Изведнъж те се разпиляха с трясък навсякъде около нас, като отскочиха от масата, преобърнаха калаените чаши, и навсякъде се разля вино.

Жените запищяха и скочиха, опитвайки се да спасят роклите си. Уил се направи на втрещен от удивление пред безпорядъка, който бе предизвикал: испанските грандове се смееха гръмко на внезапната суматоха, настанала сред английските придворни като на селски майски празник, а кралицата, усмихната, с ръка на корема, се провикна:

— О, Уил, внимавай!

Той ѝ се поклони, почти опрял нос в коленете, а после отново се изправи, сияещ:

— Трябва да обвинявате юродивата — каза той. — Тя ми отвлече вниманието.

— О, нима тя предвиди, че ще предизвикаш този безпорядък?

— Не, ваше величество — каза той невинно. — Тя никога не предвижда нищо. През цялото време, откакто я познавам, през цялото време, откакто е на служба при вас и се храни забележително добре за духовна личност, тя никога не е изрекла нещо по-прозорливо, отколкото бъбренето на коя да е уличница.

Смеех се и протестирах едновременно, кралицата се смееше гласно, а кралят се усмихваше, опитвайки се да следи нишката на шегата.

— О, Уил! — укори го кралицата. — Знаеш, че това дете притежава Зрението!

— Зрение може и да има, но не и дар слово — каза весело Уил. — Понеже никога не е изрекла и дума, която според мен да си струва да се чуе. Но определено има апетит, ако я държите заради този необичаен талант. Справя се изключително добре.

— Защо, Уил! — изплаках.

— Нито една думичка от нея — настоя той. — Тя е толкова юродива, колкото вашият мъж е крал. Само по име.

Това беше твърде много за гордостта на испанците. Англичаните се изсмяха гръмко на шегата, но щом испанците я разбраха, се смръщиха, а усмивката на кралицата рязко угасна.

— Достатъчно — каза тя остро.

Уил се поклони:

— Но също като самия крал, юродивата има по-големи дарби, отколкото един обикновен смешен шут като мен може да предположи — поправи се бързо той.

— Че какви са те? — провикна се някой.

— Кралят дарява радост на най-прекрасната лейди в кралството, за което аз мога само да мечтая — каза внимателно Уил. — А юродивата поднесе на кралицата сърцето си, както най-великодушно стори и кралят.

Кралицата кимна, когато Уил се поправи, и му махна с ръка да заеме мястото си за вечеря при служителите. Той мина покрай мен, като ми намигна.

— Весело — каза той твърдо.

— Ядоса испанците — казах полугласно. — И ме посрами.

— Разсмях двора — защити се той. — Аз съм английски шут в английски двор. Работата ми е да разстройвам испанците. А ти си абсолютно незначителна. Ти си просто мливо, дете, мливо за мелницата на моето остроумие.

— Твърде ситно мелиш, Уил — казах, все още засегната.

— Като самия Господ Бог — каза той с очевидно задоволство.

Онази вечер отидох да пожелаая лека нощ на лейди Елизабет. Тя беше по нощница, с шал около раменете, седнала до огнището. Проблясващите въглени топлеха бузите ѝ, а косата ѝ, разресана и падаща върху раменете, почти искреше на светлината от гаснещия огън.

— Лека нощ, милейди — казах тихо, като се поклоних.

Тя вдигна очи и каза грубо:

— А, малката шпионка.

Поклоних се отново, очаквайки разрешението ѝ да си тръгна.

— Кралицата ме повика, знаеш ли — каза тя. — Точно след вечеря, за едно приятелско бърбрене насаме между две любящи сестри. Това било последната ми възможност да си призная. И ако не греша, онзи нещастен испанец се беше скрил някъде в стаята, чувайки всяка дума. Вероятно са били двамата — с онзи ренегат Поул.

Чаках, в случай, че иска да каже още нещо.

Тя сви рамене:

— Е, няма значение — каза дръзко. — Не признах нищо, невинна съм за всичко. Аз съм наследницата, и те не могат да направят нищо по въпроса, освен ако не намерят някакъв начин да ме убият. Няма да се изправя на съд, няма да се омъжа, и няма да напусна страната. Просто ще чакам.

Не казах нищо. И двете мислехме за приближаващото раждане на кралицата. Едно здраво момченце щеше да означава, че Елизабет е чакала напразно. Щеше да направи по-добре да се омъжи сега, докато имаше престижното си положение на наследница, или щеше да свърши като сестра си: възрастна булка, или още по-лошо — само една леля — стара мома.

— Бих дала много да разбера колко трябва да чакам — каза тя искрено.

Поклоних се отново.

— О, върви си — каза тя нетърпеливо. — Ако знаех, че ме водиш в двора за поучително слово преди лягане от сестра ми, изобщо нямаше да дойда.

— Съжалявам — казах. — Но имаше момент, когато и двете смятахме, че в двора ще ви е по-добре, отколкото в онзи мразовит хамбар в Удсток.

— Не беше толкова лошо — каза нацупено Елизабет.

— Принцесо, беше по-ужасно от свинска кочина.

При тези думи Елизабет се разкикоти: истински момичешки кикот.

— Да — призна тя. — А да бъда хокана от Мери не е толкова лошо, колкото да бъда надзиравана от онзи лакей Бедингфийлд. Да, предполагам, че тук е по-добре. Само... — тя замлъкна наскоро изречението, а после се изправи и побутна тлеещия пън с носа на пантофката си. — Бих дала много да разбера колко трябва да чакам — повтори тя.

Посетих магазина на баща си, както ме беше помолил в писмото си по Коледа, за да се уверя, че там всичко е наред. Сега сградата беше занемарена: зимните бури бяха съборили една керемида от покрива, а по белосаната стена на старата ми спалня се спускаше влажно петно. Печатарската преса беше обвита в покривало, за да не се праши и стоеше под него като скрит дракон, очакващ да излезе и да почне шумно да бълва думи. Но кои думи можеха да са безопасни в тази нова Англия, където дори Библията се изнасяше от енорийските църкви, за да може хората само да чуват словата ѝ от свещеника, а не да четат сами? Ако достъпът до самото слово Божие бе забранен, какви книги можеха да бъдат позволени тогава? Плъзнах поглед по дългите лавици с книги и памфлети на баща ми: сега половината от тях щяха да бъдат обявени за ерес, а съхраняването им за престъпление.

Изпитах силна тревога и страх. Заради собствената ни безопасност би трябвало или да прекарам един ден тук и да изгоря книгите на баща си, или да не се появявам тук никога вече. Докато в големите складове в Смитфийлд се трупаха подпалки и факли, едно момиче с минало като моето не биваше да се намира в стая с книги като тези. Но те бяха нашето състояние, баща ми ги беше трупал през годините в Испания, беше ги събирал по времето, прекарано в Англия. Те бяха плод на стотици години труд от начетени мъже, а аз не бях просто тяхна собственичка: бях техен пазител. Щях да бъда лош пазител, ако ги изгорях, за да спася собствената си кожа.

На вратата се потропа и аз ахнах изплашено: бях много боязлив пазител. Влязох в магазина, като затворих зад гърба си вратата на стаята за печатане с уличаващите заглавия, но се оказа, че е само съседът ни.

— Стори ми се, че те видях да влизаш — каза той бодро. — Баща ти не се ли е върнал още? Франция май му харесва твърде много?

— Така изглежда — казах, като се опитвах да възстановя нормалното си дишане.

— Имам писмо за теб — каза той. — Поръчка ли е? Трябва ли да ми предадеш нещо?

Хвърлих поглед към листа. Носеше печата на Дъдли, с мечката и жезъла. Запазих любезно-безразлично изражение.

— Ще го прочета, сър — казах любезно. — Ще ви го донеса, ако става дума за нещо, което имате в склада си.

— Мога да доставям и ръкописи, знаеш — каза той нетърпеливо. — Стига да са позволени. Разбира се, никаква теология, никаква наука, никаква астрология, никакво изучаване на планетите и излъчването на планетите, или приливите и отливите. Нищо за новите науки, нищо, което оспорва Библията. Но всичко останало.

— Не бих казала, че има кой знае какво друго, след като отказвате да предлагате всичко изредено — казах кисело, като си мислех за Джон Дий, чиито дългогодишни проучвания обхващаха всичко това.

— Развлекателни книги — обясни той. — И писанията на светите отци, във вид, одобрен от църквата. Но само на латински. Бих могъл да приемам поръчки от дамите и господата в двора, стига да споменете там името ми.

— Да — казах. — Но те не питат един шут за мъдростта на книгите.

— Да. Но ако все пак питат...

— Ако го сторят, ще ги препратят към вас — казах: нямах търпение да си отиде.

Той кимна и тръгна към вратата.

— Изпрати на баща си моите най-добри пожелания, когато го видиш — каза. — Хазяинът казва, че може да продължи да съхранява печатарската преса тук, докато успее да намери нов наемател. Делата все още вървят толкова зле... — той поклати глава. — Никой няма пари, никой не е достатъчно уверен, за да захване някакво занятие, докато очакваме наследник и се надяваме на по-добри времена. Тя е добре, нали, Бог да я благослови? Кралицата? Изглежда добре и носи бебето високо, нали?

— Да — казах. — И вече остават само няколко месеца.

— Бог да пази малкия принц — каза съседът ни и набожно се прекръсти. Веднага последвах примера му, а после му държах вратата, докато излезе.

Щом залостих вратата, отворих писмото:

Скъпа госпожице-момче,

Ако можеш да отделиш един миг за един стар приятел, той много ще се радва да те види. Имам нужда от малко хубава хартия и няколко добри пера и моливи, след като се обърнах към утехата на поезията, тъй като времената са твърде тревожни, за да мислим за друго, освен за красота. Ако имаш такива неща във вашия магазин, моля те, донеси ги, когато ти е удобно.

Робт. Дъдли

(Ще ме намериш у дома, готов да приемам посетители в Тауър по всяко време — няма нужда от предварителни уговорки.)

Той гледаше през прозореца навън, към моравата: беше придърпал писалището си близо до прозореца, за да улови светлината. Беше с гръб към мен и аз вече бях прекосила стаята и бях застанала до него, когато се обърна. Веднага се озовах в обятията му: прегърна ме, както мъж би прегърнал дете, обичано малко момиче. Но когато почувствах ръцете му да ме обгръщат, закопнях за него така, както една жена желае мъж.

Той го усети веднага. От твърде отдавна си имаше работа с жени, за да не бъде наясно кога държи изпълнена с желание и готовност жена в обятията си. Веднага ме пусна и отстъпи назад, сякаш се опасяваше, че собственото му желание ще се надигне, за да посрещне моето.

— Госпожице-момче, поразен съм! Ти си станала зряла жена.

— Не си давах сметка за това — казах аз. — Мисля за други неща.

Лорд Робърт кимна: бързият му ум последва намека ми.

— Светът се променя много бързо — отбеляза той.

— Да — казах. Хвърлих поглед към вратата, която беше здраво затворена.

— Нов крал, нови закони, нов глава на църквата. Елизабет добре ли е?

— Напоследък боледуваше — казах. — Но сега е по-добре. В Хамптън Корт е, при кралицата. Току-що пристигнах с нея от Удсток.

Той кимна.

— Тя срещна ли се вече с Джон Дий?

— Не. Не мисля.

— Ти видя ли го?

— Мислех, че е във Венеция.

— Беше, госпожице-момче. И изпрати от Венеция един пакет на баща ти в Кале, който баща ти ще изпрати в магазина в Лондон, за да му го предадеш, ако желаш.

— Пакет ли? — попитах нервно.

— Просто една книга.

Не казах нищо. И двамата знаехме, че заради една неподходяща книга може да загина.

— Кат Ашли още ли е с принцесата?

— Разбира се.

— Предай на Кат от мое име, тайно, че ако ѝ предложат панделки, непременно трябва да ги купи.

Веднага се отдръпнах.

— Милорд...

Робърт Дъдли властно протегна ръка към мен:

— Някога вкарвал ли съм те в опасност?

Поколебах се, мислейки си за заговора на Уайът, когато бях пренасяла предателски послания, които не разбирах.

— Не, милорд.

— Тогава занеси това съобщение, но не приемай други от никой друг, и не носи никакви съобщения по молба на Кат, за каквото и да те помоли. След като ѝ кажеш да купи панделките и след като предадеш книгата на Джон Дий, вече нямаш нищо общо с това. Книгата е съвсем невинна, а панделките са си панделки.

— Кроите заговор — казах нещастно. — И ще въвлечете и мен в него.

— Госпожице-момче, трябва да правя нещо, не мога по цял ден да пиша поезия.

— След известно време кралицата ще ви прости, и тогава можете да се приберете у дома...

— Тя никога няма да ми прости — каза той категорично. — Трябва да чакам, докато настъпи промяна, дълбока промяна, а докато чакам, ще защитавам интересите си. Елизабет знае, че не бива да отива в Унгария, нито където и да било другаде, нали?

Кимнах:

— Тя е твърдо решена да не заминава и да не се омъжва.

— Смятам, че сега крал Филип ще я задържи в двора и ще опита да се сближи с нея.

— Защо?

— Едно бебе, при това още неродено, не е достатъчно да подсигури трона — изтъкна той. — А следващата поред наследница е Елизабет. Ако кралицата умре при раждане, той ще бъде в изключително опасна позиция: хванат като в капан в Англия, а новата кралица и целият ѝ народ — негови врагове.

Кимнах.

— А ако той лиши Елизабет от наследство, следващата наследница ще бъде Мери, която е омъжена за престолонаследника на Франция. Не смяташ ли, че нашият испански крал Филип по-скоро ще предпочете да види на английския трон превъплъщение на дявола, отколкото сина на френския крал?

— О — казах.

— Именно — каза той с тихо задоволство. — Можеш да напомним на Елизабет, че тя е в по-силна позиция сега, когато Филип е в съвета на кралицата. Не са много хората там, които могат да мислят трезво: но той определено може. Гардинър още ли се опитва да убеди кралицата да обяви Елизабет за незаконородена и да я обезнаследи?

Поклатих глава:

— Не знам.

Робърт Дъдли се усмихна:

— Уверен съм, че го прави. Всъщност, знам, че е така.

— Много добре сте осведомен за затворник без приятели, който не получава новини и няма посетители — отбелязах хапливо.

Той се усмихна с мрачната си, прелъстителна усмивка:

— Нямам приятели, които да са ми така мили като теб, скъпа.

Опитах се да не се усмихвам в отговор, но почувствах как лицето ми се обля в топлина при проявеното от него внимание.

— Наистина си се превърнала в млада жена — каза той. — Време е да съблечеш дрехите на паж, птиче мое. Време е да се омъжиш.

Пламнах бързо при мисълта за Даниел и за това как той би приел лорд Робърт да ме нарича „скъпа“ и „птиче мое“.

— А как е момъкът? — попита лорд Робърт, като се отпусна в стола пред писалището и вдигна крака върху разпилените листове. — Погълнат от пламенно ухажване? Страстен? Настойчив?

— Работи в Падуа — казах със сдържана гордост. — Изучава медицина в университета.

— И кога се връща у дома да поиска девствената си невеста?

— Когато Елизабет ме освободи от службата ми при нея — казах. — Тогава ще отида при него във Франция.

Той кимна, замислен:

— Знаеш ли, че сега си съблазнителна жена, госпожице-момче? Не бих познал в твоё лице малкото полумомче, което беше преди.

Почувствах как бузите ми пламват в алено, но не сведох очи като хубавичка слугиня, зашеметена от усмивката на господаря. Останах с вдигната глава и почувствах как погледът му потрепва по мен като пламък.

— Никога не бих те приел, докато беше дете — каза той. — Това е грях, който не е по вкуса ми.

Кимнах, в очакване на това, което щеше да последва.

— А също и докато предсказваше бъдещето по молба на възпитателя ми — каза той. — Не бих лишил никого от двамата ви от твоята дарба.

Все така мълчах.

— Но като си зряла жена и съпруга на друг мъж можеш да дойдеш при мен, ако ме желаеш — каза той. Гласът му беше нисък, топъл, безкрайно изкусителен. — Бих искал да те обичам, Хана. Бих искал да те държа в прегръдките си и да чувствам как сърцето ти бие бързо, както мисля, че бие сега. — Той направи пауза. — Прав ли съм? Блъскащо в гърдите сърце, пресъхнала уста, омекнали колене, надигащо се желание?

Мълчаливо, искрено, аз кимнах. Той се усмихна:

— Значи аз ще остана от тази страна на масата, а ти ще останеш от другата, а когато вече не си девица и момиче, ще си спомниш, че те

желая, и ще дойдеш при мен.

Трябваше да заявя искрената си любов и уважение към Даниел, трябваше да избухна гневно пред арогантността на лорд Робърт. Вместо това му се усмигнах, сякаш се съгласявах, и бавно, стъпка след стъпка, запристъпвах назад от писалището, докато стигнах до вратата.

— Мога ли да ви донеса нещо, когато дойда пак? — попитах.

Той поклати глава:

— Не идвай, докато не пратя да те повикат — нареди с хладен тон, много различен от моята възбуда. — И стой далеч от Кат Ашли и от Елизабет заради собствената си безопасност, птиче мое, след като предадеш съобщението си. Не идвай при мен, освен ако не пратя специално да те повикат.

Кимнах, намерих опипом дървената врата зад гърба си и потропах по нея с треперещи пръсти.

— Но нали *ще* изпратите да ме повикат? — настоях със слаб глас. — Няма просто да ме забравите?

Той допря пръсти до устните си и ми изпрати въздушна целувка.

— Госпожице-момче, огледай се: виждаш ли около мен кралски двор, пълен с мъже и жени, които ме обожават? Нямам други посетители, освен съпругата си и теб. Всички други се измъкнаха, с изключение на двете жени, които ме обичат. Не пращам да те викат често, защото не искам да те излагам на опасност. Съмнявам се, че искаш в двора да почнат да питат коя си и откъде идваш, и на кого си вярна, дори сега. Пращам да те викат, когато имам работа за теб, или когато не мога да издържа дори още ден, без да те видя.

Войникът отвори вратата зад мен, но аз не можех да помръдна.

— Обичате да ме виждате? — прошепнах. — Наистина ли казахте, че понякога не можете да преживеете един ден, без да ме видите?

Усмивката му бе топла като милувка, и също толкова лека.

— Да те виждам, е едно от най-големите ми удоволствия — каза той нежно. После войникът внимателно ме хвана под ръка, и аз излязох.

ПРОЛЕТТА — ЛЯТОТО НА 1555

В Хамптън Корт приготвиха стаята за раждането на кралицата. В личния кабинет зад спалнята ѝ бяха окачени най-скъпи гоблени, специално избрани заради изобразените на тях свещени и насърчителни сцени. Прозорците бяха залостени, та в стаята да не прониква дори полъх. Завързаха на колоните на леглото огромни, плашещи ивици плат, в които тя да се вкопчва, когато родилните болки започнеха да раздират трийсет и деветгодишното ѝ тяло. Леглото беше застлано с великолепна покривка и също такава калъфка за възглавница, които кралицата и нейните дами бродираха още от деня на сватбата ѝ. До каменното огнище имаше големи купчини от пънове, така че стаята да може да бъде затоплена до крайност. Покриха подовите с килими, та всеки звук да бъде заглушаван, и внесоха великолепната кралска люлка с двеста и четирийсет дрешки и постелки за момчето, което щеше да се роди някъде през следващите шест седмици.

В горната част на великолепната люлка беше издълбан куплет, приветстващ принца:

*О, Боже Всемогъщи, детето, що на Мери пращаш
ти,
на Англия за радост ти здраво опази, и защити.*

В стаите пред личните покои на кралицата се стичаше постоянен поток от акушерки, бавачки, болногледачки, аптекари и лекари, навсякъде тичаха прислужнички, понесли купчини с току-що изпрани чаршафи, за да ги приберат в родилната стая.

Елизабет, сега свободна да се разхожда из двореца, стоеше на прага на родилната стая заедно с мен.

— Всички тези седмици там вътре — каза тя с истински ужас. — Все едно да те зазидат жив.

— Тя трябва да почива — казах. Тайно се страхувах за кралицата в онази тъмна стая. Мислех си, че ще се разболее, ако я държат толкова дълго без светлина и слънце. Нямаше да ѝ е позволено да вижда краля, никаква компания, музика, пеене или танци. Щеше да бъде като затворничка в собствената си стая. А след по-малко от два месеца, когато се очакваше бебето, на него сигурно щеше да му е невероятно горещо, заключено в онази стая, потопено в тъмнина заради спуснатите завеси, и увито в пелени.

Елизабет се дръпна от вратата, потръпвайки някак показно, подчертавайки страха на една невинна девойка, тръгна начело през залата за аудиенции и влезе в галерията. Сега по стените от двете страни на коридора се редяха портрети на испански грандове и принцове в цял ръст с тържествено-сериозни лица, Елизабет мина покрай тях, без да обърне глава, сякаш, като не им обръщаше внимание, можеше да ги накара да изчезнат.

— Странно е, като си помисля, че тя ме освободи от тъмницата точно когато на самата нея ѝ предстои да се затвори в родилната стая — каза тя, прикривайки възможно най-добре задоволството си. — Ако знаеше какво е да бъдеш хванат като в капан между четири стени, щеше да промени традицията. Никога няма да позволя отново да бъде държана под ключ.

— Тя ще изпълни дълга си заради бебето — казах твърдо.

Елизабет се усмихна, придържайки се към собственото си мнение със спокойна самоувереност.

— Научих, че си ходила да видиш лорд Робърт в Тауър.

Тя ме хвана за ръката и ме придърпа по-близо до себе си, за да можем да шепнем.

— Искаше хартия за писане от стария магазин на баща ми — отвърнах спокойно.

— Предал ти е съобщение за Кат — продължи Елизабет. — Тя сама ми каза.

— Предадох го лично на нея. За някакви панделки — казах обезкуражаващо. — Той е свикнал да ме използва като доставчик на яки, панделки и материали за писане. Именно така ме видя за първи път — в магазина на баща ми.

Тя замълча и ме погледна.

— Значи не знаеш нищо за каквото и да било, Хана?

— Точно така — казах.

— Тогава няма да видиш това — каза тя бързо и ме пусна, за да се обърне и да се усмихне през рамо на един благородник в тъмен костюм, който бе излязъл от една странична стая зад нас и ни следваше, вървейки бавно зад нас.

За свое удивление познах краля. Притиснах се назад към стената и се поклоних, но той дори не ме забеляза: беше приковал очи в Елизабет. Ускори крачка, забелязал мигновеното колебание в стъпките на Елизабет, когато тя спря и му се усмихна: но тя не се обърна и не направи реверанс, както бе редно. Тръгна спокойно надолу по протежение на галерията, поклащайки леко бедра. Всяка нейна крачка бе подканване към всеки мъж да тръгне след нея. Когато стигна края на галерията, спря при облицованата врата, с ръка върху дръжката, и се обърна да хвърли поглед през рамо — открито предизвикателство да я последва, — после се шмугна през вратата и след миг изчезна, оставяйки го да се взира след нея.

Времето се затопляше, а кралицата изгуби донякъде бодростта и руменината си. През първата седмица на май, след като беше отлагала възможно най-дълго, тя се сбогува с придворните, мина през вратите на личния си кабинет и влезе в затъмнената стая, където трябваше да остане до раждането на сина си и в продължение на още шест седмици след това, преди да се причести в църква. Единствените хора, които щяха да я виждат, бяха придворните ѝ дами: щеше да се наложи членовете на съвета на кралицата да приемат заповеди от краля, действащ като неин заместник. Дамите щяха да предават съобщения в покоите ѝ, макар вече да се шушукаше, че кралицата е помолила краля да я посещава тайно насаме. Тя не можеше да понесе мисълта да не го вижда в продължение на три месеца, независимо колко неуместно беше той да идва при нея в такъв момент.

Спомняйки си за погледа, с който Елизабет беше стрелнала краля, и как той беше проследил с поглед на гладно куче нейните поклащащи се бедра надолу по дългата галерия, аз си помислих, че кралицата беше постъпила благоразумно, като го беше помолила да я посещава, независимо от традицията за ражданията при кралските особи. Елизабет беше момиче, с което никоя жена не би трябвало да

оставя съпруга си, особено когато съпругата беше изолирана и заключена за цели три месеца.

Бебето малко закъсняваше, седмиците минаваха, а от него нямаше и следа. Акушерките предричаха, че бебето ще бъде по-силно, защото не бързаше, и че раждането ще е по-леко, когато започне — което трябваше да стане вече всеки момент. Но щом отмина май, те започнаха да споменават, че бебето закъснява изключително много. Бавачките навиха бебешките повои и започнаха да говорят, че трябва да донесат пресни билки, които да посипят по пода. Лекарите се усмихваха и тактично предполагаха, че една толкова духовна и неземна жена като кралицата може да е сбъркала датата на зачеването: можеше да се наложи да чакаме до края на месеца.

Докато дългите горещи скучни седмици се влачеха мъчително, се стигна и до един смущаващ момент — някакъв слух разбуни Лондон с вестта, че кралицата е родила син. Градът полудя, зазвънтяха камбани, хората запяха по улиците, и празнуващите стигнаха с глъчка чак до Хамптън Корт, за да научат, че нищо не се беше случило, че още чакахме, че нямаше какво друго да се прави, освен да се чака.

Всеки ден седях с кралица Мери в обвитата в гоблени и завеси стая. Понякога ѝ четях от Библията на испански, понякога ѝ съобщавах дребни вести за двора, или ѝ разказвах последните измислици на Уил. Носех в стаята ѝ цветя — цветя като онези, които растяха по живите плетове, например маргаритки, а после малките напъпили рози, всичко, което можеше да ѝ даде усещането, че още съществува външен свят, към който тя скоро щеше отново да се присъедини. Тя ги приемаше с усмивка на удоволствие.

— Какво, нима розите са напъпили вече?

— Да, ваше величество.

— Мъчно ми е, че ще пропусна да ги видя тази година.

Както се бях опасявала, тъмнината и тишината на стаята потискаха духа ѝ. Тъй като завесите бяха спуснати, а свещите — запалени, беше твърде тъмно, за да шие дълго, без да получи ужасно главоболие, четенето беше истинско изпитание. Лекарите бяха постановили, че тя не бива да слуша музика, а придворните дами скоро изчерпаха темите си за разговор. Въздухът стана застоял и тежък, изпълнен с дим на дърва от силния огън, и с въздишките на нейните затворени като в тъмница компаньонки. След сутрин, прекарана с нея,

откривах, че излизам от вратите тичешком, отчаяно копнееща да бъда отново навън, в свежия въздух и светлината.

Кралицата беше започнала затворничеството си в родилната стая със спокойното очакване скоро да роди. Като всяка жена, очакваща да роди за първи път, беше леко изплашена, още повече, че наистина беше твърде стара за първо дете. Но я крепеше убеждението, че Бог ѝ бе дарил това дете, че бебето се бе раздвижило в утробата ѝ, когато папският легат се беше върнал в Англия, че това зачатие бе знак на божествено благоволение. Мери, като вярна Божия рабиня, бе изпълнена с увереност. Но докато дните бавно и мъчително се превръщаха в седмици, спокойствието ѝ бе подкопано от забавянето. Добрите пожелания, които се стичаха от цялата страна, звучаха като поредица от настоявания за син. Писмата от нейния свекър, императора, с въпроси за бавенето, звучаха като укор. Лекарите казваха, че според всички признаци бебето щяло да се появи скоро, но то все така не идваше.

Джейн Дормър ходеше наоколо с лице, мрачно като буреносен облак. Всеки, дръзнал да попита за здравето на кралицата, биваше удостоен с втрещен гневен поглед заради безочието си.

— Приличам ли на някоя селска вещица? — чух я как пита веднъж една жена. — Приличам ли на астролог, който прави заклинания и предсказва рождени дати? Нали не? Нейно величество кралицата ще роди, когато сметне за уместно, а не преди това, и ще имаме принц, когато Бог даде, а не преди това.

Това беше устойчива защита, и можеше да удържи придворните, но не можеше да предпази кралицата от собственото ѝ мъчително нарастващо безпокойство. Бях я виждала нещастна и изплашена преди и разпознах измъченото изражение на лицето ѝ, когато вътрешното сияние угасна.

За разлика от нея, Елизабет, сега свободна да ходи, където пожелае, да язди, където иска, да се вози с лодка, да се разхожда, да играе различни игри, ставаше все по-уверена, докато лятото се изнизваше. Беше се отървала от подпухването, което съпътстваше болестта ѝ, беше изпълнена с енергия и жажда за живот. Испанците я обожаваха — дори само цветът на лицето и косите им се струваше пленителен. Когато яздеше едрият си сив ловен кон, облечена в зеления си костюм за езда, с разпилени по раменете ѝ медночервени коси, те я

наричаха Чародейката, и Медноглавата красавица. Елизабет се усмихваше и възразяваше, че така се суетят около нея, с което ги насърчаваше още повече.

Крал Филип никога не ги възпираше, макар че един внимателен зет би следил да не би на Елизабет да ѝ се замае главата от ласкателствата на неговите придворни. Но той никога не казваше нищо, за да обуздае нейната растяща суетност. Вече изобщо не говореше за това, че тя трябва да се омъжи и да напусне Англия, нито пък за гостуването ѝ при неговата леля в Унгария. Всъщност той даваше ясно да се разбере, че Елизабет е почетен, постоянен член на кралския двор, и наследница на трона.

Мислех, че това е просто политически ход от негова страна, но после един ден, когато гледах от прозореца на двореца към една закътана поляна в южния край на двореца, видях двама души да се разхождат, доближили глави, надолу по алеята с тисовете, ту наполовина скрити, ту показващи се зад тъмните дървета. Усмихнах се, докато ги гледах, като си помислих, че е някоя от дамите на кралицата заедно с испански придворен, а кралицата щеше да се смее, когато ѝ разкажех за това потайно ухажване.

Но после момичето обърна глава и видях как под тъмната ѝ шапчица бързо се мярна нещо — добре познатият ми проблясък на медночервена коса. Момичето беше Елизабет, а мъжът, който вървеше редом с нея, достатъчно близо, за да я докосне, но без да я докосва, беше принц Филип: съпругът на Мери. Елизабет държеше в ръце разтворена книга, главата ѝ беше сведена над нея, тя беше истинско олицетворение на прилежна ученичка, но вървеше, поклащайки бедра, с плъзгащата се походка на жена, чийто спътник съобразява бързината на крачките си с нейната.

Изведнъж си припомних първия път, когато бях видяла Елизабет, и как тя предизвикваше Том Сиймор, съпруга на мащехата ѝ, да я гони из градината в Челси. Оттогава може и да бяха минали седем години, но това бе същото възбудено момиче с гореща кръв, което хвърляше с тъмните си очи коси погледи към съпруга на друга жена и го подканваше да дойде малко по-близо.

Кралят погледна назад към двореца, явно питайки се колко ли хора може да го наблюдават от прозорците, и аз очаквах да прецени каква е опасността да го видят и да прояви предпазливостта, типична в

тези случаи за испанците. Но вместо това той дръзко сви рамене и пристъпи малко по-близо до Елизабет, която невинно ахна, трепна, сякаш изненадана, и постави дългия си показалец под думата в книгата, за да не изгуби мястото, докъдето беше стигнала. Видях я как вдигна поглед към него, с нахлуваща в бузите ѝ руменина и широко отворени невинни очи, но с лукава усмивка на устните. Той плъзна ръка около талията ѝ, за да може да върви заедно с нея, като гледаше през рамо към пасажа в книгата ѝ, сякаш и двамата се интересуваха от думите, сякаш ги беше грижа за друго, освен да се докосват взаимно, сякаш не бяха напълно погълнати от звука на собственото си учестено дишане.

Онази вечер се настаних пред вратата на Елизабет и зачаках тя и дамите ѝ да отидат на вечеря.

— А, шуте — каза тя мило, когато излезе от покоите си. — С мен ли ще вечеряш?

— Ако желаете, принцесо — казах вежливо, като се присъединих към свитата ѝ. — Днес видях нещо интересно в градината.

— В коя градина? — попита тя.

— Лятната градина — казах. — Видях двама влюбени да вървят един до друг и да четат книга.

— Не бяха влюбени — каза тя безгрижно. — Не си надарена със Зрението, ако си видяла влюбени, шуте мой. Това бяхме ние с краля, разхождахме се и четяхме заедно.

— Изглеждахте като влюбени — казах безцеремонно. — Оттам, където стоях. Приличахте на ухажваща се двойка.

Тя нададе лек, подобен на ромон, възхитителен смях.

— Е, добре — каза небрежно. — Кой може да прецени как изглежда в очите на другите?

— Принцесо, едва ли искате да ви изпратят обратно в Удсток — казах настойчиво. Приближавахме големите двойни врати на трапезарията в Хамптън Корт и бързах да я предупредя, преди да влезем и всички очи да се насочат към нея.

— Как ще ме изпратят обратно в Удсток? — попита тя. — Лично кралицата ме освободи от ареста и обвинението, преди да се заключи в покоите си, а аз съм наясно, че не съм участвала в никакъв заговор.

Кралят е мой приятел и мой зет, почтен и достоен човек. Аз, както и всички останали в Англия, чакам да възликувам при раждането на бебето на сестра си. В какво бих могла да се провиня?

Наведох се към нея:

— Принцесо, ако кралицата беше видяла вас и съпруга си днес, както ви видях аз, щеше на мига да ви прокуди в Удсток.

Елизабет се изсмя доволно:

— О, не, той не би й позволил.

— Той? Не той дава заповедите тук.

— Той е крал — изтъкна тя. — Той й каза, че е редно да се отнасят към мен с уважение, и сега получавам точно такова отношение. Той й каза, че трябва да мога да ходя, където пожелае, и сега е така. Ще й каже, че трябва да остана в двора, и аз ще остана. Ще й каже, че не бива да бъда заставяна да върша нещо по принуда, тормозена или обвинявана в каквото и да било. Ще бъда свободна да се срещам с когото искам, да говоря, с когото искам, накратко, да правя всичко, каквото поискам.

Ахнах, удивена, че може да стигне толкова далеч в самоувереността си.

— Винаги ще бъдете под подозрение.

— Не и аз — каза тя. — Вече не. Може още утре да открият дузина пики в кошницата с прането ми, и пак няма да повдигнат обвинения срещу мен. Той ще ме защити.

Млъкнах зашеметена.

— А той е хубав мъж — тя почти измърка от удоволствие. — Най-могъщият мъж в християнския свят.

— Принцесо, играете изключително опасна игра — предупредих я. — Никога преди не съм ви чувала да говорите така безразсъдно. Къде отиде предпазливостта ви?

— Ако той ме обича, тогава нищо не може да ме засегне — каза тя, с много нисък глас. — А аз мога да го накарам да ме обикне.

— Невъзможно е той да има друго намерение, освен да ви опозори, и да сломи сърцето й — казах ожесточено.

— О, той няма абсолютно никакви намерения — тя сияеше от удоволствие. — Той е над всякакви намерения. Аз не го оставям на спокойствие. Той не възнамерява нищо, не мисли нищо. Предполагам, че почти не може да се храни или да спи. Нима не познаваш насладата

от това да завъртиш главата на един мъж, Хана? Трябва да ти кажа, че това е по-хубаво от всичко друго на света. А когато мъжът е най-влиятелният човек в християнския свят, крал на Англия и принц на Испания, и съпруг на студената ти като лед, високомерна, тиранична, грозна стара сестра, тогава това е най-голямата радост, която изобщо може да се изпита!

Няколко дни по-късно бях излязла на езда. Вече бях твърде едра за дребното конче, което семейство Дъдли ми бяха подарили, и сега яздех един от собствените прекрасни коне на кралицата, от кралските конюшни. Отчаяно копнеех да бъда навън. Хамптън Корт, въпреки цялата си красота, въпреки здравословното си разположение, беше като затвор това лято, и когато излизах сутрин да яздя, винаги имах чувството, че съм временно пусната на свобода. Тревожността на кралицата и очакването на бебето измъчваха всички, докато най-сетне заприличахме на кучки на верига, готови да прегризем собствените си лапи, за да се освободим.

Обикновено яздех на запад по протежение на реката, докато ярката утринна слънчева светлина топлеше гърба ми, покрай градините и малките ферми и нататък, където околността ставаше по-дива, а фермерските къщи се срещаха по-рядко. Можех да накарам ловната си кобила да прескача ниските живи плетове, тя прецапваше потоците в стремителен, бърз галоп. Яздех повече от час и винаги тръгвах да се прибирам с неохота.

През тази топла сутрин се радвах, че успях да изляза рано: по-късно щеше да бъде твърде горещо за езда. Усещах горещото слънце върху лицето си, и смъкнах шапката си по-ниско, за да защитя лицето си от изгарящата му светлина. Свърнах назад към двореца и видях друг конник на пътя пред себе си. Ако се беше запътил към конюшните или беше останал на главния път, едва ли щях да го забележа: но той свърна от пътя, който водеше към двореца, и пое по малка пътека, която се спускаше успоредно на стените на градината. Предпазливото му приближаване ме накара да застана нащрек, и аз се извърнах към него, за да го огледам по-внимателно. Веднага разпознах приведените му рамене на учен. Провикнах се, без да се замисля:

— Мистър Дий!

Той спря коня си, обърна се и ми се усмихна, напълно невъзмутим.

— Толкова се радвам да те видя, Хана Верде — каза той. — Надявах се, че може да се срещнем. Добре ли си?

Кимнах:

— Много добре, благодаря. Мислех, че сте в Италия. Моят годеник ми писа, че е слушал лекцията ви във Венеция.

Той поклати глава:

— От известно време съм си у дома. Работя върху карта на крайбрежието, и трябваше да отида в Лондон заради някои моряшки карти и чертежи. Получи ли книга за мен? Бях я оставил на съхранение при баща ти в Кале, и той каза, че ще я препрати.

— Не съм била в магазина няколко дни, сър — казах.

— Ще се радвам, когато пристигне — каза той небрежно.

— Кралицата ли ви повика, сър?

Той поклати глава:

— Не, тук съм на лично посещение при принцеса Елизабет. Тя ме помоли да ѝ донеса някои ръкописи. Изучава италиански, а аз донесох някои много интересни стари текстове от Венеция.

Въпреки това не долових опасността.

— Да ви заведе ли при нея? — предложих. — Това не е пътят към двореца. Можем да стигнем до конюшната по главния път.

Още преди той да отговори, портичката в стената се отвори тихо и в рамката ѝ застана Кат Ашли.

— А, шутът — каза тя мило. — И магьосникът.

— Наричате и двама ни с погрешни имена — каза той със сдържано достойнство и слезе от седлото. Един паж се шмугна край Кат Ашли, за да задържи коня на Джон Дий. Разбрах, че го очакваха, че бяха планирали той да влезе в двореца тайно; осъзнах също и че — понякога наистина бях глупачка — за мен щеше да е по-добре, ако не го бях видяла, или поне след като го видях, да бях извърнала глава и минала покрай него, преструвайки се, че не съм го забелязала.

— Вземи и нейния кон — каза Кат на момчето.

— Аз ще заведе кобилата в конюшната — казах. — Трябва да се захващам с работата си.

— Това ти е работата — каза тя рязко. — След като вече си тук, ще трябва да дойдеш с нас.

— Не съм длъжна да правя нищо, освен това, което ми нарежда кралицата — казах рязко.

Джон Дий внимателно положи длан върху ръката ми.

— Хана, бих могъл да използвам дарбата ти за работата, която имам да върша тук. И твоят господар би искал да ми помогнеш.

Поколебах се, и докато мълчах, Кат ме хвана за ръката и почти ме завлече в оградената със стени градина.

— Хайде, влизай — каза тя. — Можеш да избягаш, щом влезеш вътре, но излагаш на опасност мистър Дий и мен, докато спориш тук на открито. Хайде, идвай, а по-късно ще си тръгнеш, ако толкова държиш.

Както винаги мисълта, че съм наблюдавана, ме изплаши. Подхвърлих на конярчето юздите на коня си и последвах Кат, която отиде до малка, закрыта от бръшлян врата, която не бях забелязвала никога преди това, макар да бях прекарала толкова време в двореца. Тръгнахме нагоре по вита стълба и излязохме през друг скрит вход, защитен от гоблен, срещу покоите на принцесата.

Кат почука на вратата по специален начин и тя се отвори веднага. Джон Дий и аз влязохме бързо вътре. Никой не ни беше видял.

Елизабет седеше на столче в прозоречната ниша, с лютня на коленете: на няколко крачки от нея новият ѝ италиански учител по лютня подреждаше ноти върху поставка. Изглеждаха невинни като актьори, които играят ролята на невинни. Всъщност изглеждаха толкова подчертано невинни, че късите косъмчета на подстриганата коса на тила ми настръхнаха, като на изплашено куче.

Елизабет вдигна поглед и ме видя:

— О, Хана.

— Кат ме принуди да вляза — казах. — Мисля, че трябва да си вървя.

— Почакай за миг — отвърна тя.

Кат Ашли подпря големия си задник на дървената врата и се облегна на нея.

— Ще виждате ли по-добре, ако Хана ви помага? — обърна се Елизабет към Джон Дий.

— Не мога да виждам без нея — каза той искрено. — Не притежавам нужната дарба. Само щях да ви подготвя астрологичните

таблицы: това е всичко, което мога да направя без ясновидец. Не знаех, че Хана ще бъде тук днес.

— Ако тя погледне по ваша молба, какво можем да видим?

Той сви рамене:

— Всичко. Нищо. Как да разбера? Но може би ще успеем да предскажем деня, в който ще се роди бебето на кралицата. Може би ще успеем да узнаем дали е момче или момиче, и до колко ще бъде здраво, и какво може да му готви бъдещето.

Елизабет се приближи към мен с блеснали очи.

— Направи това за нас, Хана — прошепна тя, почти умолително. — Всички искаме да узнаем. И ти също не по-малко от всички други.

Не казах нищо. Това, което знаех за нарастващото отчаяние на кралицата в онази затъмнена стая, не беше нещо, което бих споделила с нейната кокетлива полусестра.

— Не смея да го направя — казах категорично. — Страхувам се, мистър Дий. Това са забранени науки.

— Сега всичко е забранено — каза той простишно. — Светът се дели на две групи хора — онези, които задават въпроси и се нуждаят от отговори, и онези, които смятат, че отговорите са ни дадени. Нейна светлост е личност, която задава въпроси, а кралицата — от онези, които смятат, че всичко е вече знайно. Аз принадлежа към света на онези, които питат; питат за всичко. Ти също. Също и лорд Робърт. Жизненоважно е да задаваш въпроси: равносилно е на смърт, когато човек трябва да приеме отговор, който идва с лъх на гробна пръст, и не може дори да попита „защо?“ Ти обичаш да питаш, нали, Хана?

— Бях възпитана в този дух — казах аз, сякаш се оправдавах за някакъв грях. — Но научих цената. Виждала съм цената, която хората на науката трябва понякога да плащат.

— Няма да платиш никаква цена за това, че задаваш въпроси в моите покои — увери ме Елизабет. — Аз съм под закрилата на краля. Можем да правим каквото пожелаем. Сега съм в безопасност.

— Но аз никога не съм в безопасност! — възкликнах.

— Хайде, дете — насърчи ме Джон Дий. — Ти си сред приятели. Нима нямаш куража да упражняваш дадената ти от Бог дарба, пред очите на твоя Създател и в компанията на приятелите си, дете?

— Не — казах искрено. Мислех си за наръчите дърва, струпани на градския площад в Арагон, за кладите в Смитфийлд, за решимостта

на Инквизицията да вижда само онова, от което се боеше, и да забелязва само онова, което подозираше.

— И въпреки това живееш тук, в самото сърце на двора — отбеляза той.

— Аз съм тук, за да служа на кралицата, защото я обичам, и защото не мога да я оставя сега, не и докато очаква раждането на бебето си. И служа на принцеса Елизабет, защото... защото тя не прилича на никоя друга жена, която съм срещала.

Елизабет се засмя.

— Изучаваш ме, сякаш съм книга — каза тя. — Забелязвала съм, че го правиш. Знам, че е така. Наблюдаваш ме, сякаш искаш да се научиш как да бъдеш жена.

Кимнах, без да признавам верността на никое от твърденията ѝ:

— Може би.

Тя се усмихна:

— Обичаш сестра ми, нали?

Погледнах я в лицето без страх.

— Да. Кой може да не я обича?

— Тогава не мислиш ли, че ще облекчиш положението ѝ, като ѝ кажеш кога ще дойде това мудро бебе? То закъснява с месец, Хана. Хората ѝ се присмиват. Ако е сбъркала датите, не би ли искала да ѝ кажеш, че бебето в утробата ѝ расте и е добре, и че ще се роди още тази седмица, или следващата?

Поколебах се:

— Как мога да ѝ кажа, че знам такова нещо?

— Дарбата ти! Дарбата ти! — възкликна тя раздразнено. — Можеш да ѝ кажеш, че току-що си имала видение за това. Не е нужно да казваш, че видението е било измислено в покоите ми.

Замислих се за миг.

— А когато отидеш да видиш отново лорд Робърт, можеш да го посъветваш — каза тихо Елизабет. — Можеш да му кажеш, че трябва да се помири с нея, защото тя ще постави сина си на трона на Англия, и Англия ще бъде католическа и обвързана с Испания сила завинаги. Можеш да му кажеш да се откаже да чака и да се надява на каквото и да е друго. Можеш да му кажеш, че каузата е загубена и той трябва да приеме католицизма, да помоли за милост и да получи свободата си.

Тази новина ще означава, че той може да помоли за свободата си. Ти можеш да го освободиш.

Не казах нищо, но тя разбра причината за избилата по бузите ми руменина.

— Не знам как издържа — каза тя, с нисък глас, сякаш изричаше заклинание. — Бедният Робърт, да чака безкрайно в Тауър, без да знае какво ще донесе бъдещето. Не мислиш ли, че ако узнае, че Мери ще бъде на трона през следващите двайсет години, а след нея — синът ѝ, той ще помоли за свободата си и ще я получи? Земите му усещат неговата липса, хората му имат нужда от него, той е човек, който има нужда да усеща земята под ботушите си и вятъра в лицето си. Не е човек, който може да бъде затворен като покрит с качулка сокол през половината си живот.

— Ако знае със сигурност, че кралицата ще има син, ще може ли да излезе на свобода?

— Ако се роди принц, тя ще освободи повечето от онези, които са затворени в Тауър, защото ще знае, че положението ѝ на трона е сигурно. Всички ще се откажем.

Вече не се колебаех.

— Ще го направя — казах.

Елизабет кимна спокойно.

— Трябва ви вътрешна стая, нали? — попита тя Джон Дий.

— Осветена със свещи — каза той. — И огледало, и маса, покрита с ленена покривка. Би трябвало да има и още неща, но ще направим каквото можем.

Елизабет влезе в личния си кабинет зад залата за аудиенции и я чухме как затваря завесите и издърпва една маса пред огнището. Джон Дий подреди астрономическите си чертежи върху писалището ѝ: когато Елизабет се върна, той беше свързал с черта рождената дата на кралицата и датата на раждането на краля.

— Женитбата им е била във Везни — каза той. — Това е брак, изпълнен с дълбока любов.

Погледнах бързо лицето на Елизабет, но тя не гледаше насмешливо, мислейки си за триумфа, който бе постигнала над сестра си, флиртувайки с Филип: сега беше прекалено сериозна за такова дребнаво злорадство.

— А ще даде ли плод? — попита тя.

Той прокара една черта през тесните неразбираеми колонки с цифри. Прокара друга надолу, и се наведе напред да прочете числото там, където линиите се пресичаха.

— Не мисля — каза. — Но не мога да съм сигурен. Ще има две бременности.

Елизабет издаде лек, задъхан звук, подобен на котешко фучене.

— Две? И ще роди живи деца?

Джон Дий отново погледна числото, а после — друга поредица числа в най-долния край на свитъка.

— Много е неясно.

Елизабет седеше съвсем неподвижно, външно нищо не показваше колко отчаяно иска да разбере.

— Кой тогава ще наследи трона? — попита тя напрегнато.

Джон Дий тегли нова черта, този път хоризонтално, напърно през колоните.

— Би трябвало да сте вие — каза той.

— Да, знам, че *би трябвало* да съм аз — каза Елизабет, обуздавайки нетърпението си. — Аз съм наследницата сега, ако не бъда отхвърлена. Но *ще* бъда ли аз?

Той се облегна назад, отдръпвайки се от страниците.

— Съжалявам, принцесо. Твърде неясно е. Любова, която тя изпитва към него, и копнежът ѝ за дете замъгляват всичко. Никога не съм виждал жена, която да изпитва по-силна любов към мъж. Никога не съм виждал жена да копнее по-силно за дете. Желанието ѝ се съдържа във всеки символ на таблицата, почти сякаш може да призове раждането на дете само със силата на волята си.

Елизабет, с лице, подобно на красива маска, кимна:

— Разбирам. Ще можете ли да видите повече, ако Хана гадае за вас?

Джон Дий се обърна към мен:

— Съгласна ли си да опиташ, Хана? И да видиш какво можем да научим. Помни, това е Божие дело, ще търсим съвета на ангелите.

— Ще опитам — казах. Не бях твърде нетърпелива да вляза в затъмнената стая и да се вгледам в обвитото в сенки огледало. Но мисълта да отнеса на лорд Робърт новината, която можеше да го освободи, да отнеса на кралицата вестта, която може би щеше да ѝ

достави най-голяма радост след възкачването ѝ на трона, беше голямо изкушение за мен.

Влязох в стаята. Пламъчетата на свещите се поклащаха от двете страни на златно огледало. Върху масата имаше бяла ленена покривка. Докато гледах, Джон Дий нарисова петолъчна звезда върху лена, с перо, от което пръскаше тъмно мастило, а после — символи на власт във всеки ъгъл.

— Дръжте вратата затворена — каза той на Елизабет. — Не знам колко време ще ни отнеме.

— Не може ли да бъде вътре? — попита тя. — Няма да говоря.

Той поклати глава:

— Принцесо, не е нужно да говорите, вие притежавате присъствието на кралица. А тук трябва да присъстваме само Хана, аз, и ангелите, ако благоволят да ни споходят.

— Но ще ми кажете всичко — настоя тя. — Не само нещата, които смятате, че е редно да узная. Ще ми кажете всичко, което видите, нали?

Той кимна и затвори вратата пред любопитното ѝ лице, а после се обърна отново към мен. Придърпа едно столче пред огледалото и внимателно ме сложи да седна, като гледаше над главата ми към изражението ми в огледалото.

— Значи имаш желание и готовност да го направиш? — попита, за да се увери.

— Да — казах сериозно.

— Дарбата, която притежаваш, е голяма — каза той тихо. — Бих дал цялото си познание, за да мога да я получа.

— Просто искам да можеше да има решение — казах. — Искан ми се Елизабет да можеше да получи трона, и все пак кралицата да го задържи. Искан ми се кралицата да може да роди сина си, без Елизабет да бъде лишена от наследство. От все сърце ми се иска лорд Робърт да може да бъде свободен и въпреки това да не заговорничи срещу кралицата. Искан ми се да можех да живея тук и въпреки това да бъда с баща си.

Той се усмихна:

— Ти и аз сме най-безполезни за заговорниците — каза той тихо. — Защото аз не се интересувам коя кралица е на трона, стига тя да позволи на хората да следват вярата си. Искан библиотеките да бъдат

възстановени, а знанието — позволено, а тази страна да изследва моретата и да се разпростира все по-нататък, към нови земи на запад.

— Но как тази работа би спомогнала за това? — попитах.

— Ще узнаем какво ни съветват ангелите — каза той тихо. — За нас не може да има по-добро напътствие.

Джон Дий се отдръпна от огледалото и го чух тихо да се моли на латински да извършим Божието дело и ангелите да ни споходят. Казах „Амин“, изричайки го искрено, и после зачаках.

Стори ми се, че отне много дълго време. Виждах свещите, отразени в огледалото, после мракът около тях стана по-тъмен, а те сякаш станаха по-ярки. Тогава видях, че в сърцевината на всяка свещ имаше ореол от тъмнина, а вътре в този ореол от тъмнина беше черният фитил на свещта, имаше и лека мъгла около него. Бях толкова омаяна от тази анатомия на пламъка, че не можех да си спомня какво би трябвало да правя. Просто се вирах и вирах в движещите се светлини, докато изведнъж разбрах, че съм заспала, а после ръката на Джон Дий леко докосна рамото ми и чух в ухото си гласа му, който каза: „Изпий това, дете“.

Беше чаша топъл ейл. Аз се облегнах назад в стола си и отпих от него. Усещах тежест зад очите и умора, сякаш бях болна.

— Съжалявам — казах. — Трябва да съм заспала.

— Нищо ли не помниш? — попита той любопитно.

Поклатих глава:

— Просто наблюдавах пламъка, а после заспах.

— Ти говори — каза той тихо. — Заговори на език, който не можах да разбера, но мисля, че беше езикът на ангелите. Хвала на Бога, мисля, че ти им заговори на техния език. Преписах чутото възможно най-добре, ще се опитам да го превода... и ако то е ключът към общението с Бог!

Той замлъкна наред изречението.

— Казах ли нещо, което можахте да разберете сега? — попитах, все още замаяна.

— Задавах ти въпроси на английски, а ти отговаряше на испански — каза той. Видя тревогата, изписана на лицето ми. — Всичко е наред — каза. — Каквито и тайни да имаш, те са в безопасност. Не каза нищо, което да не може да бъде чуто от всекиго. Но ми каза за кралицата и за принцесата.

— Какво казах? — настоях.

Той се поколеба:

— Дете, ако ангелът, който те направлява, искаше да знаеш какви думи си изрекла, щеше да те остави да ги изречеш в будно състояние.

Кимнах.

— Той не го стори. Навярно е по-добре, че не знаеш.

— Но какво да кажа на лорд Робърт, когато го видя? — настоях.

— И какво мога да кажа на кралицата за бебето й?

— Можеш да кажеш на лорд Робърт, че ще бъде свободен, преди да са изтекли две години — каза Джон Дий твърдо. — Ще има момент, в който ще мисли, че всичко е изгубено, отново, а то ще бъде в същия миг, когато всичко ще започва наново за него. Тогава не трябва да се отчайва. А на кралицата трябва да кажеш да се надява. Ако някоя жена на света трябва да бъде дарена с дете, защото ще бъде добра майка, защото обича бащата, и защото копнее за дете, това е тази кралица. Но дали ще носи син в утробата си така, както го носи в сърцето си, не мога да ти кажа. Не мога да ти кажа дали ще има дете от това раждане, или не.

Изправих се на крака.

— Тогава ще вървя — казах. — Трябва да върна коня. Но, мистър Дий...

— Да?

— Ами принцеса Елизабет? Ще наследи ли трона по силата на наследственото си право?

Той ми се усмихна:

— Помниш ли какво видяхме, когато гадаехме за първи път?

Кимнах.

— Ти каза, че ще има дете, но не истинско дете. Мисля, че това е първото бебе на кралицата, което трябваше да се е родило, но още го няма. Каза, че ще има крал, но не истински владетел — мисля, че това е Филип Испански, когото наричаме крал, но който не е и никога няма да бъде крал на Англия. После каза, че ще има кралица-дева, напълно забравена, и кралица, но не и дева.

— Да не би това да е кралица Джейн, която беше кралица-дева, а сега всички са я забравили, а сега кралица Мери, която наричаше себе си дева, а сега е омъжена кралица? — попитах.

Той кимна:

— Може би. Мисля, че часът на принцесата ще дойде. Имаше и още, но повече не мога да ти разкрия. Сега си върви.

Кимнах и излязох от стаята. Докато затварях вратата след себе си, видях мрачното му умислено лице в огледалото, когато се наведе напред да духне свещите, и се запитах какво ли друго ме беше чул да казвам, когато бях изпаднала в подобния на транс сън.

— Какво видя? — запита нетърпеливо Елизабет в мига, щом затворих вратата.

— Нищо! — възкликнах. Почти ме напуши смях при изражението на лицето ѝ. — Ще трябва да питате мистър Дий. Не видях нищо. Беше нещо като заспиване.

— Но говорила ли си, а той видя ли нещо?

— Не мога да кажа, принцесо — казах, като тръгнах към вратата и спрях за миг, само за да ѝ се поклоня леко. — Трябва да отведе кобилата си обратно в конюшната, иначе ще забележат, че я няма и ще започнат да ме търсят.

Елизабет ми кимна, в знак, че съм свободна, и точно когато се канех да отворя вратата, на нея се почука отвън, в същия ритъм, с който Кат Ашли си беше послужила по-рано. След миг Кат се озова до вратата и я отвори. Един мъж се шмугна в стаята и тя бързо затвори вратата зад него. Свих се и се отдръпнах, когато познах сър Уилям Пикъринг, стария приятел на Елизабет, съратник в заговора от времето на бунта на Уайът. Дори не бях разбрала, че на сър Уилям е простено и отново е допуснат в двора — после осъзнах, че вероятно изобщо не е получил опрощение, нито пък го допускат в двора. Това беше тайно посещение.

— Милейди, трябва да вървя — казах решително.

Кат Ашли ме спря:

— Ще те помолят да занесеш няколко книги на мистър Дий. Той ще ти предаде някои книжа, които да занесеш на сър Уилям в една къща, която аз ще ти посоча — каза тя. — Погледни го сега, за да те познае, когато те види. Сър Уилям, това е юродивата на кралицата, тя ще ви донесе книжката, които са ви нужни.

Ако нареждането не беше дошло от Кат Ашли, може би нямаше да си спомня предупреждението на лорд Робърт: но милорд беше съвсем ясен с мен, и думите му потвърждаваха собствения ми ужас от това, което замисляха тук.

— Съжалявам — казах простичко на Кат Ашли, като избягвах дори да поглеждам към сър Уилям и ми се искаше той никога да не ме беше виждал. — Но негова светлост лорд Робърт ми каза да не предавам съобщения по ничия молба. Такава беше заповедта му. Трябваше да ви кажа за панделките и да не изпълнявам поръчки след това. Трябва да ме извините, принцесо, сър, мистрес Ашли, не мога да ви помогна.

Отидох бързо до вратата и излязох, преди да успеят да възразят. Когато се озовах на сигурно място, извън стаята и тръгнах надолу по коридора, си поех дъх и едва тогава осъзнах, че сърцето ми блъскаше силно, сякаш бях избягала от някаква опасност. Когато видях, че вратата остана затворена, и чух тихото пускане на добре смазаното резе и глухото тупване на задника на Кат Ашли върху дъските, осъзнах, че наистина съществуваше опасност.

Беше юни. Бебето на кралица Мери закъсняваше вече с повече от месец: сега вече всички имаха основание да се тревожат, а вятърът навяваше нападалите от живите плетове цветчета от глог по пътищата като сняг. Поляните бяха пищно обрасли с цветя, чийто аромат бе опияняващ в топлия въздух. А ние все още се бавехме и чакахме в Хамптън Корт, макар че в друго време досега кралският двор щеше да е потеглил към някой друг дворец. Чакахме, макар че розите разцъфнаха в градините, а всички птици в Англия отглеждаха малки в гнездата си — всички, с изключение на кралицата.

Кралят ходеше наоколо с лице като буреносен облак, изложен на остроумия в английския двор, и на опасност извън стените на двореца. Беше поставил стражи, които стояха ден и нощ на пътищата към двореца, и войници — при всеки кей на реката. Говореше се, че ако кралицата умре при раждане, на портата на двореца ще се стекат хиляди хора, готови да разкъсат испанците. Единственото нещо, което можеше да го опази тогава, щеше да бъде благоволенieto на новата кралица, Елизабет. Нищо чудно, че принцесата шестваше из двореца в тъмната си рокля, като черна котка, галената обитателка на някоя млекарница, преяла със сметана.

Испанските благородници от свитата на краля ставаха все по-раздражителни, сякаш забавянето на бебето поставяше под съмнение

собствената им мъжественост. Бояха се от злонамереността на англичаните. Те бяха малка група под обсада, без надежда за подкрепление. Само появата на бебето би гарантирала безопасността им, а бебето се бавеше тревожно.

Дамите в свитата на кралицата станаха унили: имаха чувството, че ги правят на глупачки, насядали с малки ръкоделия в ръце, да изработват кърпи, пеленки и дрешки за бебе, което не идваше. Помладите момичета, които се надяваха на весела пролет в двора с балове и пикници, поетични драми и лов, съжаляваха, че трябва да седят с кралицата в задушната затъмнена стая, докато тя се молеше безмълвно по цели часове. Излизаха от стаята, където тя живееше в усамотение, нацупени като разглезени деца, за да кажат, че днес отново не се е случило нищо, през целия ден; а кралицата не даваше вид да е по-близо до времето за раждане сега, отколкото когато беше влязла в стаята за усамотение преди два месеца.

Единствено Елизабет изглеждаше незасегната от напрегнатата атмосфера в двореца, докато се разхождаше наперено из градините с дълги крачки, с развяващи се зад гърба ѝ медночервени коси, с книга в ръце. Никой не се разхождаше с нея, никой не се сприятеляваше открито с нея, никой не рискуваше да бъде определен като близък с тази изключително съмнителна принцеса, но всички си даваха сметка по-ясно от всякога, че при сегашното състояние на нещата тя беше наследницата на трона. Раждането на син би означавало, че Елизабет отново е нежелана, заплаха за спокойствието на всички. Но докато нямаше син, тя беше следващата кралица. Освен това, независимо дали тя беше следващият монарх, или беше нежелана принцеса, кралят не можеше да откъсне очи от нея.

Всяка вечер крал Филип ѝ кимваше, преди да затвори очи за благодарствената молитва преди хранене, сутрин ѝ се усмихваше и ѝ пожелаваше приятен ден. Понякога, когато имаше танци, тя отиваше да танцува с младите придворни дами, а той се облягаше назад в стола си и я наблюдаваше прикрито: лицето му не разкриваше нищо от мислите му. В тези дни тя никога не отвърщаше направо на погледа му: стрелваше го хладно с тъмните си очи изпод сведени клепачи и внимателно изпълняваше стъпките на танца, с изправена шия, а тънката ѝ талия се движеше ту на една, ту на друга страна, в такт с музиката. Когато правеше реверанс към празния трон на сестра си в

края на танца, лицето ѝ оставаше сведено, но в усмивката ѝ се четеше пълен триумф. Елизабет знаеше, че Филип не може да откъсне очи от нея, колкото и овладяно да беше изражението му. Знаеше, че Мери, уморена, отчаяна от дългото очакване на детето, едва ли беше съперница, която си струва да победи: но младата, ликуваща гордост на Елизабет не можеше да устои на предизвикателството да унижи по-голямата си сестра, изпълвайки зет си със смущаващо желание.

Отивах на вечеря в голямата зала през една хладна вечер в първите дни на юни, когато усетих докосване по ръката. Беше един малък паж, на служба при сър Уилям Пикъринг. Хвърлих бърз поглед нагоре по стълбите, за да разбера кой друг може да го е видял, а после наведох глава да чуя шепота му.

— Лорд Робърт казва да ви предам, че Джон Дий е арестуван, задето е изготвил хороскопа на кралицата — каза той: дъхът му погъделичка ухото ми. — Каза да изгорите всички негови книги или писма.

В следващия миг той изчезна, а с него изчезна и целият ми душевен покой. Обърнах се и влязох на вечеря, с лице, превърнало се в маска, със сърце, което блъскаше като чук в гърдите ми, докато с opakото на ръката трескаво търках бузата си, и не мислех за нищо друго, освен за книгата, която Джон Дий беше изпратил на баща ми и която той беше препратил, като стрела, сочеща нашия праг.

Тази нощ лежах в леглото, без да заспя, сърцето ми блъскаше в гърдите от ужас. Не ми хрумваше какво трябва да направя, за да се предпазя, да предпазя състоянието на баща ми, което още се съхраняваше в онзи пращен магазин в далечния край на Флийт Стрийт. Ами ако Джон Дий им кажеше, че съм правила предсказания по негово искане? Ако някой шпионин беше съобщил за онзи следобед в покоите на принцеса Елизабет, когато той беше начертал астрологичните диаграми с хороскопа на самата кралица? Ами ако знаеха за красивия сър Уилям, облегнат на вратата, получаващ уверенията им, че аз ще изпълнявам поръчки по негова молба и по искане на Елизабет?

Гледах как малкият ми прозорец избледнява от светлината на зората, и към пет сутринта бях на стълбите на портата към реката,

оглеждайки водата за минаваща ладия, която можеше да ме отведе в града.

Имах късмет. Един стар лодкар, който започваше работата си за деня, наближи брега, когато му махнах, и ме качи на борда. Съненият войник, който охраняваше кея, дори не видя, че не съм истинско момче в ливрея.

— По жени ли? — попита той с намигване, предполагайки заради странния час, че съм младеж, който е бил с някоя от кухненските прислужници в двореца.

— О, да, най-развратни — казах бодро и скочих в лодката.

Платих на лодкаря и забързано скочих на брега при стъпалата на Флийт. Приблжих се внимателно към улицата, опитвайки се да видя дали вратата на магазина ни е била насилвана. Беше твърде рано, за да ме забележи досадният ни съсед, само няколко млекарки викаха кравите си да излязат от задните дворове, за да ги заведат на паша в ливадите: нямаше кой да ми обърне внимание.

Въпреки това стоях колебливо на отсрещната врата в продължение на няколко дълги мига, наблюдавах улицата и се уверявах, че никой не ме гледа, преди да пресека мръсния калдъръм, да вляза в магазина и бързо да затворя вратата зад гърба си.

В магазина беше тъмно и прашно заради затворените капаци на прозорците. Не забелязах да е разхвърляно, все още никой не беше идвал тук, бях дошла навреме. Съседът ни беше внесъл пакета, надписан с бащиния ми почерк „За мистър Джон Дий“, и го беше оставил на тезгяха — толкова уличаващ, че все едно бе главня, приготвена за нашето изгаряне.

Развързах връвта и разчупих печата на баща си. Вътре имаше две книги: едната беше сборник от таблици, които показваха, доколкото можех да разбера, разположенията на планетите и звездите, другата беше наръчник по астрология на латински. Тези две книги в нашия магазин, адресирани до мистър Джон Дий — човек, арестуван, задето се беше опитал да предскаже датата на смъртта на кралицата — биха били достатъчна причина и двамата с баща ми да бъдем обесени за държавна измяна.

Занесох ги до огнището и смачках хартията, в която бяха увити, готова да ги изгоря, с разтреперани от бързане ръце. Удрях огнивото дълги минути, преди да пламне, страхът ми се усилваше с всеки миг.

После кремъкът даде искра и запали праханта, и аз успях да запаля свещ и да поднеса пламъка към хартията в решетката на огнището. Задържах го под ъгълчето на хартията от обвивката и загледах как пламъкът я близна, докато тя пламна в яркожълто.

Взех книгите, като смятах да откъсвам по цяла шепа страници наведнъж и да изгоря всяка една. Първата книга, онази, написана на латински, се разтвори с леко шумолене в ръката ми. Хванах в ръка голяма шепа от изработените от мека хартия листове. Те поддадоха безсилно в пръстите ми, сякаш не бяха най-опасното нещо на света. Опитах се да ги откъсна от крехкото гръбче на книгата, но след това се поколебах.

Не можех да го направя. Нямаше да го направя. Отпуснах се назад и седнах на пети с книгата в ръка, докато светлината на огъня потрепваше и замираще, и осъзнах, че дори когато бях в смъртна опасност, не можех да се заставя да изгоря книга.

Това противоречеше на самата ми същност. Бях виждала баща ми да пренася някои от тези книги през целия християнски свят, увити и завързани до сърцето му, знаейки, че тайните, които съдържаха, са били току-що заклеени като еретични. Бях го виждала да купува и продава книги и, нещо повече от това, да ги дава и взема назаем, само заради радостта да види как съдържашото се в тях познание продължава нататък, разпростира се нататък. Бях виждала наладата му, когато откриеше някой липсващ том, бях го виждала как приветства завръщането на някой изгубен фолиант отново на лавиците си, сякаш той беше синът, когото никога не бе имал. Книгите бяха мои братя и сестри: не можех да се обърна срещу тях сега. Не можех да стана една от онези, които виждат нещо, което не могат да разберат, и го унищожават.

Когато радостта на Даниел от учението му във Венеция и Падуа караше собственото ми сърце да се вълнува, то беше, защото аз също вярвах, че някой ден всичко може да бъде узнато, и че нищо не трябва да бъде скрито. А всяка от тези две книги може би съдържаше тайната на целия свят, може би съдържаше ключа към разбирането на всичко. Джон Дий беше велик учен: щом като си даваше толкова труд да се добере до тези томовете и да ги изпрати тайно, те сигурно наистина бяха ценни. Не можех да се заставя да ги унищожа. Ако изгорях тази книга, тогава не бях по-добра от инквизиторите, които бяха убили майка ми.

Ако я изгорях, ставах като онези, които мислят, че идеите са опасни и следва да се унищожават.

Не бях една от тях. Дори да излагах на опасност живота си, не можех да стана една от тях. Бях млада жена, живееща в самото сърце на един свят, който започваше да задава въпроси, живееща във време, когато хората започваха да мислят, че въпросите са най-важното нещо. А кой можеше да каже къде могат да ни отведат тези въпроси? Таблиците, които баща ми беше изпратил за Джон Дий, можеше да съдържат лекарство, което лекува чумата, можеше да съдържат тайната на това как да се определи местонахождението на кораб в морето, можеше да ни кажат как да летим, можеше да ни разкрият как да живеем вечно. Не знаех какво държа в ръцете си. Можех да го унищожа, толкова, колкото и да убия новородено дете: скъпоценно само по себе си, и пълно с непознаваеми обещания.

С натежало сърце взех двете книги и ги пяхнах зад побезобидните заглавия върху един рафт в библиотеката на баща ми. Казах си, че ако къщата бъде претърсена, ще мога да твърдя, че не съм знаела нищо. Бях унищожила най-опасната част от пакета: опаковката с името на Джон Дий, изписано върху нея с почерка на баща ми. Баща ми беше далече, в Кале и нямаше нищо, което да ни свърже пряко с мистър Дий.

Поклатих глава, уморена от опита да се самозалъгам. В действителност съществуваха дузина връзки между мен и мистър Дий, стига някой да поискаше да ги проследи. Имаше дузина връзки между баща ми и учения. Аз бях известна като шута на лорд Робърт, като шута на кралицата, като шута на принцесата, бях свързана с всеки, чието име беше символ на опасност. Можех да се надявам единствено, че пъстрото облекло на шут ще ме скрие, морето между Англия и Кале ще защити баща ми, а ангелите на мистър Дий ще го напътстват и ще го закрилят, дори когато се озове на дибата, дори ако неговите тъмничари му връчеха снопа с подпалки и го накараха сам да ги отнесе до кладата.

Това беше оскъдна утеха за едно момиче, прекарало момичешките си години в постоянно бягство, криейки вярата си, укривайки пола си, укривайки себе си. Но сега не можех да направя нищо, освен отново да бягам, а ужасът ми при мисълта да бягам от Англия бе по-голям от ужаса да не ме заловят. Когато баща ми бе

обещал, че това ще бъде моят дом, че тук ще съм в безопасност, му бях повярвала. Когато кралицата бе положила главата ми в скута си и бе навивала къдриците ми около пръстите си, аз ѝ се бях доверила, както вярвах на майка си. Не исках да напускам Англия, не исках да изоставя кралицата. Изтупах праха от късото си палто, оправих шапката си и се измъкнах на улицата.

Върнах се в Хамптън Корт навреме за закуска. Изтичах през пустата градина откъм реката и влязох в двореца през вратата на конюшните. Всеки, който ме видеше, щеше да си помисли, че съм излизала на езда рано сутринта, както правех често.

— Добър ден — каза един от пажовете и аз се обърнах към него с любезната усмивка на закоравяла лъжкия.

— Добър ден — отвърнах.

— И как е кралицата тази сутрин?

— Наистина весела.

Подобно на завесите, препречващи лятното слънце в стаята, където прекарваше усамотението си преди раждането, кралицата ставаше все по-бледа и залиняваше с всеки ден от десетия месец на очакването. За разлика от нея Елизабет ставаше все по-уверена, самото ѝ присъствие, косата ѝ, кожата ѝ, сякаш блестяха по-ярко. Когато влизаше забързано в родилната стая, вземайки ниско столче, за да бърбри безгрижно, да пее под съпровода на лютните си или да шие невероятно фини бебешки дрешки, кралицата сякаш се свиваше и ставаше невидима. Това момиче беше лъчезарно, блестяща красавица, дори докато седеше приведено над ръкоделието си и скромно свеждаше главата си с червени като пламък коси. До нея, с ръка на корема, във вечно очакване да не би детето да се раздвижи, Мери постепенно се превръщаше в нещо не много повече от сянка. Докато дните се влачеха мъчително през безкрайно дългия месец юни, тя заприлича на сянка, очакваща раждането на сянка. Сякаш почти не присъстваше, бебето ѝ сякаш почти не съществуваше. И двамата се изпаряваха.

Кралят беше един сломен човек. Всичко го караше да изпитва непреклонна вяра към съпругата си: любовта ѝ към него, уязвимото ѝ състояние, нуждата да успокоява английските благородници и да

поддържа членовете на съвета благоразположени към испанската политика, докато страната се присмиваше на безплодния испански крал. Той съзнаваше това, беше блестящ политик и дипломат: но не можеше да се сдържи. Вървеше натам, накъдето го водеше Елизабет. Когато тя яздеше, той поръчваше да доведат коня му и яздеше в галоп след нея. Когато тя танцуваше, той я гледаше и поръчваше на музикантите да засвирят отново. Когато тя учеше, той ѝ заемаше книги и поправяше произношението ѝ като безпристрастен учител, докато през цялото време погледът му бе прикован върху устните ѝ, върху деколтето на роклята ѝ, върху ръцете ѝ, леко склучени в скута.

— Принцесо, това е опасна игра — предупредих я.

— Хана, това е животът ми — каза тя простичко. — Когато кралят е до мен, не е нужно да се страхувам от нищо. А ако беше свободен да се ожени, тогава не бих могла да очаквам по-добър жених.

— Съпругът на сестра ви! Когато тя е бременна с неговото дете! — възкликнах, потресена.

Сведените ѝ очи приличаха на тънки резки от черен кехлибар.

— Може би считам също като нея, че един съюз между Испания и Англия ще установи господство над целия християнски свят — каза тя със сладък гласец.

— Да, кралицата смяташе така, и въпреки това единственото, което се случи, е, че тя наложи на поданиците си законите против ереста — казах язвително. — А себе си докара до усамотение в затъмнена стая, докато сърцето ѝ се къса, а отвън, под слънчевата светлина, сестра ѝ флиртува със съпруга ѝ.

— Кралицата се влюби в съпруг, който се ожени за нея по политически причини — заяви Елизабет. — Аз никога нямаше да бъда такава глупачка. Ако той се ожени за мен, ще бъде точно обратното. Аз ще съм онази, която сключва брак заради политиката, а той ще е онзи, който се жени по любов. И ще видим чие сърце първо ще бъде разбито.

— Той каза ли ви, че ви обича? — прошепнах, ужасена, мислейки си за кралицата, изгубена в самотата на уединената стая. — Каза ли ви, че ще се ожени за вас, ако тя умре?

— Той ме обожава — каза Елизабет с тихо задоволство. — Мога да го накарам да каже всичко.

Беше трудно да получа вести за Джон Дий, без да изглеждам прекалено любопитна. Той просто си беше отишъл, сякаш никога не беше съществувал, изчезнал в ужасните подземия на английската Инквизиция в „Сейнт Пол“, надзиравани от епископ Бонър, чиито решителни и сурови разпити подхранваха кладите в Смитфийлд с по половин дузина нещастни мъже и жени всяка седмица.

— Какви са новините за Джон Дий? — попитах тихо Уил Сомърс една сутрин, когато го открих легнал на една пейка, припичащ се като гущер на лятното слънце.

— Още не е мъртъв — каза той, като едва отвори едно око. — Тихо.

— Спиш ли? — попитах, с желанието да науча повече.

— Още не съм мъртъв — каза той. — В това отношение между мен и него има нещо общо. Но мен не ме разпъват на дибата, не трупат камъни върху гърдите ми, нито ме отвеждат за разпит в полунощ, или призори, вместо на закуска. Така че не ни свързват толкова много неща.

— Признал ли е? — попитах, с едва доловим глас.

— Невъзможно — каза прагматично Уил. — Ако беше признал, щеше да е мъртъв, и с това приликата му с мен щеше да приключи, тъй като аз не съм мъртъв, а просто заспал.

— Уил...

— Дълбоко заспал, дори сънувам, и изобщо не говоря.

Отидох да намеря Елизабет. Смятах да говоря с Кат Ашли, но знаех, че ме презира заради това, че не можех да реша твърдо на кого да съм вярна, и се съмнявах в дискретността ѝ. Чух изсвирването на ловджийски рогове и разбрах, че Елизабет е излизала на езда. Забързах надолу към конюшните и стигнах там, когато хрътките се втурнаха вътре, с ездачите зад тях. Елизабет яздеше нов черен ловен кон, подарък от краля: шапката ѝ беше накривена настрани, лицето ѝ сияеше. Всички придворни слизаха от конете и викаха конярите си. Изтичах напред да задържа коня ѝ и ѝ прошепнах тихо, така че сред всеобщия шум никой друг не ме чу:

— Принцесо, имате ли вести за Джон Дий?

Тя ми обърна гръб и потупа коня по плешката:

— Браво, Сънбърст — каза високо, като говореше на коня. — Справи се добре. — На мен каза полугласно: — Задържан е за призоваване на духове и изготвяне на хороскопи.

— Какво? — попитах, ужасена.

Тя беше напълно спокойна:

— Казват, че се опитал да изготви хороскопа на кралицата, и че призовавал духове, за да предскаже бъдещето.

— Дали няма да го склонят да спомене и други, които са правили това заедно с него? — промълвих.

— Ако го обвинят в ерес, можеш да очакваш, че ще пропее като малък дрозд — каза тя, като се обърна към мен и се усмихна сияйно, сякаш на карта не бяха заложени нито нейният, нито моят живот. — Ще го изтезават, нали знаеш. Никой не може да издържи на тази болка. Неминуемо ще проговори.

— Ерес?

— Така разбрах.

Тя подхвърли юздите на коняря си и тръгна към двореца, облегната на рамото ми.

— Ще го изгорят ли?

— Несъмнено.

— Принцесо, какво ще правим?

Тя обгърна с длан рамото ми и го стисна силно, сякаш се опитваше да ме задържи в съзнание. Забелязах, че ръката ѝ не потрепери дори за миг.

— Ще чакаме. И ще се надяваме да преживеем това. Същото, както винаги, Хана. Чакай и се надявай да оцелееш.

— *Вие* ще оцелеете — казах с внезапна горчивина.

Елизабет обърна будното си лице към мен: усмивката ѝ бе весела, но очите ѝ бяха като парченца въглен:

— О, да — каза тя. — Досега успяха.

В средата на юни кралицата, все още бременна, наруши правилата и напусна стаята, в която прекарваше усамотението си. Лекарите не можеха да твърдят, че състоянието ѝ ще се влоши с нещо, ако е навън, и смятаха, че разходките на чист въздух може да събудят апетита ѝ и тя да започне да се храни. Страхуваха се, че тя не се храни

достатъчно, за да поддържа живота си и този на бебето. В сутрешната прохлада или сенчестата вечер тя се разхождаше бавно в личната си градина, придружавана само от придворните си дами и от членовете на свитата си. Пред очите ми тя се изменяше от възхитително увлечената жена, с която принц Филип Испански се бе венчал и споделил легло, която бе обичал, на която бе донесъл радост, отново в нервната, преждевременно остаряла жена, която бях срещнала най-напред. Новата ѝ увереност в любовта и щастието се изцеждаше от нея, заедно с розовината на бузите ѝ и синия цвят на очите ѝ, и виждах как се оттегля отново в самотата и страха на детството си, почти като болен човек, плъзгащ се бавно към смъртта.

— Ваше величество.

Паднах на едно коляно, когато я срещнах в личната ѝ градина един ден. Беше се загледала към реката, която течеше бързо покрай кея за лодки: гледаше и въпреки това не виждаше. Ято патета си играеше в течението, докато майката бдително стоеше наблизко, наглеждайки малките топчици пухкава перушина, докато газеха във водата и се поклащаха. Дори патиците по Темза имаха малки: но люлката на Англия, с онези изписани над горната част, изпълнени с надежда стихове, беше все още празна.

Тя обърна към мен мрачен, невиждащ поглед:

— О, Хана.

— Добре ли сте, ваше величество?

Тя се опита да ми се усмихне, но видях как устните ѝ се извиха надолу.

— Не, Хана, дете мое. Не съм много добре.

— Боли ли ви нещо?

Тя поклати глава:

— Бих се зарадвала да изпитам болки, родилни болки. Не, Хана. Не чувствам нищо, нито в тялото, нито в сърцето си.

Приблжих се малко по-плътно:

— Може би това са фантазиите, които идват преди раждане — казах успокоително. — Като в онези случаи, когато казват, че жените изпитват желание да ядат сурови плодове или въглища.

Тя поклати глава:

— Не, не мисля така — протегна ръце към мен, търпелива като болно дете. — Не можеш ли да видиш, Хана? С дарбата си? Можеш ли

да видиш и да ми кажеш истината?

Почти неохотно взех ръцете ѝ и при докосването ѝ почувствах прилив на отчаяние, толкова мрачно и студено, сякаш бях паднала в реката, която течеше под кея. Тя видя потреса върху лицето ми и веднага го разчете правилно.

— Вече го няма, нали? — прошепна тя. — По някакъв начин съм го изгубила.

— Няма как да знам, ваше величество — заекнах. — Не съм лекар, едва ли имам нужното умение да преценя...

Тя поклати глава: ярката слънчева светлина проблясваше по пищната бродерия на шапчицата ѝ, по златните халки на ушите ѝ, по цялото това земно богатство, което обгръщаше скръбта ѝ.

— Знаех го — каза тя. — Носех син в утробата си, а сега вече го няма. Чувствам празнота там, където преди усещах живот.

Все още държах ледените ѝ ръце: открих, че ги разтривам, както хората разтриват ръцете на труп.

— О, ваше величество! — възкликнах. — Може да има друго дете. След като е било създадено едно, можете да създадете и второ. Вие имахте дете и го изгубихте, това се случва на стотици жени, а после те раждат друго дете. Вие също можете да го направите.

Изглежда, тя дори не ме чу: остави ръцете си да лежат в моите и се загледа към реката, сякаш ѝ се искаше тя да я отнесе.

— Ваше величество — прошепнах, много тихо. — Кралица Мери? Най-скъпа Мери?

Когато обърна лице към мен, очите ѝ бяха пълни със сълзи.

— Нищо не е наред — каза тя, и гласът ѝ беше нисък и напълно сломен. — Всичко тръгна в погрешна посока, откакто майката на Елизабет отне баща ми от нас и разби сърцето на майка ми, и нищо не може да се поправи отново. Всичко върви в погрешна посока, откакто майката на Елизабет спечели баща ми за греха и го отклони от вярата му, така че той живя и умря в мъки. Всичко е погрешно, Хана, и аз не мога да го поправя, макар да се опитвах многократно. Това е твърде много за мен. В тази история има твърде много тъга, грях и загуба, за да я поправя. Това е отвъд силите и възможностите ми. А Елизабет ми отне съпруга, моя съпруг, който беше най-голямата радост в живота ми — единствената радост на живота ми — единствения мъж, който

някога ме е обичал, единствения човек, когото съм обичала, откакто изгубих майка си. Тя ми го отне. А сега загубих и сина си.

Мрачното ѝ настроение нахлу в тялото ми като повеи на най-дълбоко отчаяние. Стиснах ръцете ѝ, сякаш тя се давеше, понесена от нощното течение.

— Мери!

Тя внимателно издърпа ръцете си от мен, и се отдалечи, отново сама, както винаги, както вече сигурно вярваше, че ще бъде докрай. Затичах зад нея, и макар да чу стъпките ми, тя не забави ход, нито обърна глава.

— Можете да имате друго дете — повторих. — И можете да спечелите обратно съпруга си.

Тя не спря, не поклати глава. Знаех, че върви с вдигната брадичка и стичащи се по бузите ѝ сълзи. Не можеше да помоли за помощ, не можеше да приеме помощ. Болката в сърцето ѝ беше болката на загубата. Беше загубила обичта на баща си, беше загубила майка си. Сега беше загубила детето си и с всеки изминал ден, пред очите на целия двор, губеше съпруга си, отнет от красивата ѝ по-млада сестра. Изостанах назад и я оставих да си отиде.

През дългия горещ месец юли кралицата не даде никакво обяснение защо бебето ѝ не идваше. Елизабет разпитваше за здравето ѝ всяка сутрин с най-искрена сестринска загриженост, и всеки ден отбелязваше със сладкия си ясен глас:

— За Бога, колко време му отнема на това бебе да се роди!

Всеки ден хората от Лондон излизаха да отслужват литургии за благополучното раждане на кралицата, а всички ние се изправяхме на крака по три пъти на ден в църквата, за да кажем „амин“. Вестите, които носеха от Лондон, бяха за град на ужасите. Убеждението на кралицата, че бебето ѝ няма да се роди, докато Англия не бъде прочистена от ереста, беше довело до жесток обрат. Назначените от нея инквизитори, епископ Бонър и останалите, водеха жестока политика на тайни арести и жестоки изтезания. Носеха се слухове за несправедливи съдебни процеси срещу еретици, за слугини, които, подведени от невежеството си, се заклевали, че няма да се откажат от Библията, и после отвеждани на кладата и изгаряни заради вярата си.

Имаше една ужасна история за жена, бременна с първото си дете, която била обвинена в ерес и изправена на съд. Когато отказала да преклони глава пред догмите на римокатолическия свещеник, те я завързали на клада и я запалили. В ужаса си тя получила родилни болки там и тогава, и родила детето върху подпалките. Когато бебето се изхлузило от треперещите ѝ бедра на земята, плачейки достатъчно високо, за да го чуят над пукота на пламъците, палачът набол голото дете с вила и го хвърлил обратно в огъня, сякаш било плачещ вързоп подпалки.

Грижеха се тези истории да не стигат до кралицата, но бях сигурна, че ако знаеше, щеше да сложи край на жестокостите. Една жена, която очаква раждането на собственото си дете, не изпраща друга бременна жена на кладата. Възползвах се от възможността една сутрин, когато тя се разхождаше.

— Ваше величество, може ли да говоря с вас?

Тя се обърна и се усмихна:

— Да, Хана, разбира се.

— Това е държавнически въпрос и не съм достатъчно подготвена, за да отсъждам — казах предпазливо. — И съм млада и може би не разбирам.

— Да разбираш какво? — попита тя.

— От Лондон идват новини за големи жестокости — казах решително. — Съжалявам, ако е неуместно да говоря, но се вършат множество жестокости във ваше име, и вашите съветници не ви съобщават за това.

Дързостта започна да ми изневерява. В дъното на групата от дами видях как Уил Сомърс завъртя очи към мен.

— Защо, какво имаш предвид, Хана?

— Ваше величество, знаете, че много от убедените протестанти в страната ходят покорно на литургия, а техните свещеници са изоставили съпругите си и са се подчинили на новите закони. Само техните слуги и наивните хора по селата нямат достатъчно ум да изрекат лъжа, когато бъдат подложени на разпит. Нима искате обикновените хора в страната ви да бъдат изгаряни заради вярата си? Нима не искате да проявите милост към тях?

Очаквах да се усмихне с признателност, но лицето ѝ, когато се обърна към мен, беше намръщено:

— Ако има семейства, които са станали изменници, но не са променили вярата си, тогава искам имената им — каза тя, със суров глас. — Имаш право: целта ми не е да горя слуги, аз искам всички те, господари и слуги, да се обърнат отново към църквата. Бих била лоша кралица на Англия, ако не настоявах законът да е еднакъв за богатите и за бедните. Хана, ако знаеш името на някой свещеник, който крие съпругата си, тогава по-добре да ми кажеш сега, иначе излагаш на риск собствената си безсмъртна душа.

Никога не я бях виждала толкова студена.

— Ваше величество!

Сякаш не ме беше чула. Сложи ръка на сърцето си и възкликна:

— Кълна се в Бога, Хана, ще спася тази страна от греха, дори ако това коства живота на безброй хора. Трябва да се обърнем отново към Бог и да извърнем лице от ереста, и ако за това са нужни дузина клади, ако са нужни сто клади, ще го направим. И ако ти, дори ако ти криеш някое име, то аз ще го изтръгна от теб, Хана. Няма да се правят изключения. Дори ти ще бъдеш разпитана. Ако не пожелаеш да кажеш, ще наредя да те разпитат...

Почувствах как цветът се отдръпна от лицето ми, а сърцето ми започна да бие бясно. След като оцелях толкова дълго, да се изложи на опасност, да отида на дибата!

— Ваше величество! — заекнах. — Невинна съм...

От дъното на двора се чу писък и всички се обърнахме да погледнем. Една придворна дама тичаше към кралицата, повдигнала поли над глезените си.

— Ваше величество! — изхленчи тя. — Спасете ме! Шутът! Полудял е!

Уил Сомърс стоеше приведен, дългите му крака бяха прегънати в коленете. До него в тревата имаше жаба, изумруденозелена, примигваща с кръглите си очички. Уил също примигваше, подражавайки на това, което правеше жабата.

— Надбягваме се — каза той с достойнство. — Мосю Жабок и аз сме се обзаложили, че аз ще стигна до края на овощната градина преди него. Но той не бърза. Опитва се да покаже по-добра стратегия от моята. Ще ми се някой да го погъделичка с пръчка.

Дворът се разтърси от смях, жената, която изпищя, се беше съвзела и също се смееше. Уил, приклепнал като жаба, вдигнал колене

към ушите, примигващ с изблещени очи, беше неудържимо смешен. Дори кралицата се усмихваше. Някой донесе пръчка, застана зад жабата и леко я смушка.

Изплашеното създание веднага скочи напред. Уил също направи дълъг неочакван скок. Явно взе преднина още с първия скок. С гръмък смях придворните се затичаха и се подредиха в две редици, за да направят пътека, и някой отново смушка жабата. Този път тя се изплаши повече, направи три големи подскока и също започна да пълзи. Дамите размахаха поли, за да не я отклоняват от посоката, в която се движеше, докато Уил подскачаше зад нея, но жабата очевидно набираше скорост. Още едно докосване с пръчката, и жабокът отново хукна, преследван с всичка сила от Уил, докато хората крещяха предположения и залози, испанците клатеха глава на глупостта на англичаните, но после се разсмяха против волята си и заложиха кесия с монети на жабата.

— Някой да погъделичка Уил! — разнесе се вик. — Изостава!

Един от мъжете намери пръчка и мина зад Уил, който заподскача малко по-бързо, за да избяга.

— Аз ще го направя! — казах, грабнах пръчката от него и наподобих силен удар, но всъщност пръчката удари земята зад Уил и дори не докосна панталоните му.

Той се движеше възможно най-бързо, но жабата беше ужасно изплашена и явно знаеше, че гъстият трънен жив плет, из който се виеха бобени цветчета, в края на овощната градина, е сигурно убежище. Заподскача натам и Уил пристигна почти веднага след нея. Разнесоха се гръмки аплодисменти и звън на монети, които сменяха собствениците си. Кралицата се държеше за корема и се смееше високо, а Джейн Дормър плъзна ръка около кръста ѝ, за да я подкрепи, и се усмихна, когато видя подарката си поне за малко весела.

Уил стана от земята, дългите му крака най-сетне се изпънаха, лицето му се разкри в усмивка, докато се покланяше. Целият двор продължи нататък, като говореше и се смееше за надбягването на Уил Сомърс с жабата, но аз го задържах, като положих длан върху ръката му.

— Благодаря ти — казах.

Той ме погледна безизразно: сега нито един от двамата ни не се държеше като шут.

— Дете, не можеш да промениш един крал, можеш само да го разсмееш. Понякога, ако си изключителен шут, можеш да го накараш да се надсмее над себе си, и тогава можеш да го превърнеш в по-добър човек и по-добър крал.

— Постъпих глупаво — признах. — Но, Уил, днес говорих с една жена, и нещата, които ми каза тя, щяха да те разплачат!

— Във Франция е далеч по-лошо — каза той бързо. — И в Италия е по-лошо. Дете, тъкмо ти би трябвало да знаеш, че в Испания е по-лошо.

Това ме спря.

— Дойдох в Англия с мисълта, че това е страна, в която ще царят по-милостиви нрави. Кралицата със сигурност не е жена, която би изгорила съпруга на свещеник.

Той отпусна ръка върху раменете ми.

— Дете, ти наистина си глупачка — каза тихо. — Кралицата няма майка, която да я посъветва, няма съпруг, който я обича, и няма дете, което да отвлеча вниманието ѝ. Тя иска да постъпва правилно, а всички около нея ѝ казват, че най-добрият начин да подчини тази страна е да изгори няколко нищожни души, които и без друго вече са обречени да отидат в ада. Сърцето ѝ може и да страда за тях, но тя е готова да ги принесе в жертва, за да спаси останалите, точно както би пожертвала тялото си заради собствената си безсмъртна душа. Твоята работа, както и моята, е да се погрижим никога да не ѝ дойде на ума да пожертва нас.

Обърнах към него лице. Изражението ми беше толкова сериозно, че и той не би могъл да желае нещо повече.

— Уил, аз ѝ се доверих. Бих ѝ поверила живота си.

— Правилно постъпваш — каза той с иронично одобрение. — Ти си съвсем истинска глупачка. Само глупак се доверява на един крал.

Обикновено през юли дворът потегляше на път, обикаляше големите дворци на Англия, наслаждаваше се на ловуване, празненства и всички удоволствия на английското лято, но кралицата все още не казваше нищо за евентуалното ни отпътуване. Потеглянето ни се отлагаше ден след ден в очакване на раждането на принца, и сега, след

дванайсет седмици закъснение, никой не вярваше искрено, че принцът ще се появи.

Никой не казваше нищо на кралицата — това беше най-лошото. Никой не я питаше как се чувства, дали е болна, дали кърви или се чувства зле. Тя беше загубила едно дете, което означаваше за нея повече от целия свят, а никой не я питаше как се справя, не ѝ предлагаше утеха. Беше заобиколена от стена на вежливо мълчание, но след като отминеше, придворните се усмихваха, а някои дори се смееха, закрили устата си с ръце, и казваха, че тя е стара и глупава жена и че е сбъркала пресъхването на месечните си неразположения с бременност! Каква глупачка била! И как направила на глупак и краля! Колко ли я мразел той, задето го е направила на посмешище пред целия християнски свят!

Тя сигурно знаеше как говореха за нея, и горчивото присвиване на устата ѝ показваше колко е наскърбена; но вървеше с високо вдигната глава през кралския двор, оживен това лято от злоба и клюки, и не казваше нищо. В края на юли, без кралицата да е разгласила каквото и да било, акушерките опаковаха своите дузини превръзки, прибраха бродираните копринени дрешки и постелки, отнесоха шапчиците, малките чорапки, бельото и повоите, и накрая изнесоха великолепната дървена люлка от родилната стая. Слугите свалиха гоблените от прозорците и стените, дебелият турски килим от пода, парчетата плат и скъпите чаршафи от леглото. Без нито една дума за обяснение от лекарите, от акушерките или от самата кралица, всички разбраха, че нямаше бебе, нямаше бременност, и въпросът беше приключен. В почти безмълвно шествие дворът се пренесе в двореца Оутландс и се настани там така безшумно, та бихте си помислили, че някой е умрял скрит, от срам.

Джон Дий, обвинен в ерес, призоваване на духове и опити за предсказване на бъдещето, изчезна в ужасния търбух на епископския дворец в Лондон. Говореше се, че бараките за въглища, складовете за дърва, избите и дори отводнителните канали под двореца служат като килии за стотиците заподозрени в ерес, очакващи да бъдат разпитани от епископ Бонър. В намиращата се в съседство катедрала „Сейнт Пол“, камбанарията беше претъпкана със затворници, които едва

имаше къде да седнат, камо ли пък да легнат, оглушени от еката на камбаните в сводовете над главите им, изтощени от жестоки разпити, сломени от изтезания и очакващи, с ужасяваща сигурност, да бъдат изведени и изгорени.

Не можех да науча нищо за мистър Дий — нито от принцеса Елизабет, нито от ключките, които се носеха из двора. Дори Уил Сомърс, който обикновено знаеше всичко, не беше чул какво е станало с Джон Дий. Когато го попитах, ме изгледа смръщено и каза:

— Шуте, занимавай се само със собствените си глупави шутовски дела. Има някои имена, които е по-добре да не се споменават между приятели, дори ако и двамата са глупави шутове.

— Трябва да знам как е той — казах настойчиво. — Това е... доста важно за мен.

— Изчезнал е — каза Уил мрачно. — Излиза, че наистина е бил магьосник, щом може да изчезне така напълно.

— Мъртъв ли е?

Гласът ми беше толкова тих, че Уил нямаше как да е чул думата: от ужасеното ми лице се досети какво искам да кажа.

— Изгубен — каза той. — Изчезнал. Кое то вероятно е по-лошо.

Тъй като не знаех какво може да каже един изгубен човек, преди да изчезне, никога не спях повече от няколко часа всяка нощ, събуждайки се стреснато при всеки звук пред вратата, като мислех, че са дошли да ме отведат. Започнах да сънувам деня, в който бяха дошли да отведат майка ми, и измъчвана от детинския си ужас за нея и страховете за самата себе си, бях в окаяно състояние.

Не беше така с принцеса Елизабет. Тя все едно никога не беше чувала за Джон Дий. Живееше живота си в двора с присъщия на Тюдорите блясък, от който сега можеше да се възползва, разхождаше се в градината, хранеше се в голямата зала, присъстваше на литургията, седнала зад сестра си, и винаги, абсолютно винаги, срещаше погледа на краля с неизречено обещание.

Страстта им един към друг огряваше двора. Горещото чувство беше почти осезаемо. Всеки можеше да види как, щом тя влезе в стаята, той се напруга като хрътка, чула ловджийския рог. Когато той минеше зад стола ѝ, тя неволно потръпваше, сякаш самият въздух

между тях бе погалил тила ѝ. Когато се срещнеха случайно в галерията, стояха на три крачки един от друг, сякаш никой от тях не се осмеляваше да се приближи, и се заобикаляха един друг, движейки се в една посока, а после в друга, сякаш танц под звуците на музика, която чуваха само те. Ако тя обърнеше глава настрани, той гледаше към тила ѝ, към перлата, поклащаща се от ухото ѝ, сякаш никога преди не беше виждал такова нещо. Когато той обърнеше глава, тя крадешком хвърляше поглед към профила му, а устните ѝ се разтваряха в лека въздишка, докато го гледаше. Когато ѝ помагаше да слезе от седлото на коня си, той я притискаше към себе си, след като кракът ѝ бе докоснал земята, а когато я пуснеше, и двамата трепереха.

Те не си разменяха и дума, която кралицата да не може да чуе, нямаше ласки, които някой би могъл да види. Обикновената близост на всекидневния живот беше достатъчна да възпламени и двамата: ръцете му върху талията ѝ, нейните ръце на рамото му по време на танц, мигът, в който стояха близо един до друг, гледайки се в очите. Нямаше съмнение, че тази жена ще избегне всяко наказание, докато този крал управляваше страната. Той почти не можеше да я изпусне от поглед, не беше твърде вероятно да я изпрати в Тауър.

Кралицата бе принудена да гледа всичко това. Кралицата, отслабнала дотолкова, че беше направо мършава, с плосък корем, трябваше да гледа как по-малката ѝ сестра призовава краля само с едно повдигане на оскубаната си вежда. Кралицата трябваше да гледа как мъжът, когото все още страстно обичаше, сега бе изцяло отдаден на друга жена, и тази жена, Елизабет, нежеланата сестра, която беше откраднала бащата на Мери, сега прелъстяваше съпруга ѝ.

Кралица Мери никога не даваше и най-малък признак, че е разстроена. Не го правеше, когато се навеждаше от стола си и с усмивка отправеше към Филип някаква реплика, а след това осъзнаваше, че той бе толкова погълнат да гледа как Елизабет танцува, че дори не я беше чул. Нито когато Елизабет му донесе една книга, която четеше, и съчини мотото на латински за посвещението, импровизирано пред целия двор. Нито когато Елизабет му изпя мелодия, която беше написала за него, нито когато Елизабет го предизвика да се надбягват, докато бяха на лов, и двамата изпревариха придворните и отсъстваха в продължение на половин час. Мери притежаваше цялото достойнство на майка си, Катерина Арагонска,

която бе гледала собствения си съпруг, оглупял от любов по друга жена в продължение на цели шест дълги години, и през първите три от тях беше седяла на трона си и се беше усмихвала и на двамата. Точно както бе правила майка ѝ, Мери се усмихваше на Филип с любов и разбиране и отправяше към Елизабет вежлива усмивка: и само аз и малкото хора, които наистина я обичаха, разбираха, че сърцето ѝ се късаше.

През август получих писмо от баща си, в което ме питаше кога ще се присъединя към тях в Кале. Всъщност нямах търпение да отида. Вече не можех да спя в Англия, мястото, към което се бях стремила като свой дом, вече не беше убежище. Исках да бъда със собствения си народ, исках да бъда с баща си. Исках да бъда далече от епископ Бонър и димящите кладии в Смитфийлд.

Отидох първо при Елизабет:

— Принцесо, баща ми ме моли да отида при него в Кале: имам ли позволение да ви да замина?

Хубавото ѝ лице веднага се смръщи. Елизабет обичаше да събира около себе си верни слуги, не ѝ беше приятно някой да си отива:

— Хана, имам нужда от теб.

— Бог да ви благослови, принцесо, но мисля, че ви обслужват добре — казах с усмивка. — А и не ме посрещнахте много топло, когато дойдох при вас в Удсток.

— Тогава бях болна — каза тя раздражено. — А ти беше шпионка на Мери.

— Никога не съм шпионирала никого — казах, удобно забравяйки работата си за лорд Робърт. — Кралицата ме изпрати при вас, както ви казах. Сега, когато виждам, че сте уважавана в двора и с вас се отнасят добре, мога да ви оставя, нямам нужда от мен.

— Аз ще решавам от какви слуги имам нужда и без какви мога да мина — каза тя веднага. — Не ти.

Направих лекия си поклон на паж.

— Моля ви, принцесо, пуснете ме да отида при баща си и годеника си.

Тя се развесели при мисълта за женитбата ми, както и знаех, че ще стане. Усмихна ми се: през раздражителността ѝ проблесна чарът

на Тюдорите.

— Това ли си наумила? Готова си да захвърлиш облеклото на шут и да отидеш да намериш любимия си? Мислиш ли, че си готова да бъдеш жена, малки шуте? Изучава ли ме достатъчно?

— Не бих изучавала вас, ако искам да бъда добра съпруга — казах остро.

Тя се разсмя игриво.

— Слава Богу, не. Но какво научи от мен?

— Как да измъчваш един мъж до лудост, как да накараш един мъж да те последва, без дори да обърнеш глава, и как да слезеш от коня си, така че да се притиснеш към всеки инч от него.

Тя отметна глава назад и се разсмя — висок искрен смях.

— Добре си се учила — каза тя. — Надявам се само да получиш толкова радост от тези умения, колкото получавам аз.

— Но каква е ползата? — попитах.

Погледът, с който ме стрелна Елизабет, беше остър и пресметлив.

— Известно забавление — призна тя. — И истинска облага. Ти и аз спим по-спокойно в леглата си, защото кралят е влюбен в мен, Хана. А пътят ми към трона е малко по-ясен, откакто най-влиятелният мъж в света се закле, че ще ме подкрепи.

— Имате неговото обещание? — попитах, удивена от нея.

Тя кимна:

— О, да. Сестра ми не осъзнава доколко е предадена. В мен е влюбена половината й страна, а сега и съпругът й. Съветът ми към теб е, когато отидеш при съпруга си, никога да не му се доверяваш и никога да не го обичаш повече, отколкото те обича той.

Усмехнатото поклатих глава:

— Имам намерение да бъда добра съпруга — казах. — Той е добър човек. Имам намерение да напусна двора, да отида при него и да му стана добра и вярна съпруга.

— О, ти не можеш да бъдеш това — каза тя безцеремонно. — Още не си зряла жена. Страхуваш се от собствената си сила. Страхуваш се от неговото желание. Страхуваш се от собственото си желание. Страхуваш се да бъдеш жена.

Не казах нищо, макар това да беше истината.

— Е, върви тогава, малки шуте. Но когато се отегчиш — а ти ще се отегчиш — можеш да се върнеш при мен. Приятно ми е да те имам

на служба при себе си.

Поклоних се и се запътих към покоите на кралицата.

Още в мига, когато отворих вратата, разбрах, че нещо не е наред. Първата ми мисъл беше, че кралица Мери е болна, сполетяна от фатална болест, и още никой не се е погрижил за нея. Дамите ѝ не бяха в стаята, тя беше почти сама. Стаята беше мрачна: заради затворените капаци на прозорците беше студено, тъй като лятната горещина не проникваше през дебелиите стени. Тя се беше свила на пода, превита на две, притиснала чело към студената плоча на празното огнище. С нея беше само Джейн Дормър, седнала в сенките зад нея, и мълчеше сковано. Когато отидох при кралицата и коленичих пред нея, видях, че лицето ѝ беше мокро от сълзи.

— Ваше величество!

— Хана, той ме напуска — каза тя.

Стрелнах Джейн с объркан поглед и тя ми се намръщи, сякаш аз бях виновна.

— Напуска ви?

— Отива в Ниските земи. Хана, той ме оставя... оставя ме.

Хванах ръцете ѝ:

— Ваше величество...

Очите ѝ бяха невиждащи, пълни със сълзи, приковани в празното огнище.

— Той ме оставя — каза тя.

Приближих се до Джейн Дормър, която забиваше иглата си в една ленена риза, седнала в прозоречната ниша.

— Откога е така?

— Откакто той ѝ съобщи новината, тази сутрин — каза тя студено. — Отпрати дамите ѝ, когато тя започна да крещи, че сърцето ѝ ще бъде разбито, после, когато не успя да я накара да спре да плаче, той също си тръгна. Не се е връщал, и те също не са се връщали.

— Не е ли яла? Нищо ли не ѝ донесохте?

Тя ме изгледа гневно:

— Той разби сърцето ѝ, както предсказа ти — заяви безцеремонно. — Не помниш ли? Аз помня. Когато ѝ донесох портрета и бях така изпълнена с надежда, а тя беше толкова запленена от него. Ти каза, че той ще разбие сърцето ѝ, и той го стори. Той и неговото бебе, което тя си бе внушила, че носи в утробата си, а после се разбра,

че го няма. Той с неговите испански благородници, които копнееха да отидат да се бият с французите, и вечно се оплакваха от Англия. Сега той ѝ каза, че отива на война срещу французите, но не и кога ще се върне, а тя не може да разбере нищо, освен че той си отива, напуска я. И плаче, сякаш ще умре от скръб.

— Не трябва ли да я сложим да си легне?

— Защо? — запита тя. — Той няма да дойде в леглото ѝ от страст, след като не желае да дойде от жалост, а присъствието му е единственото нещо, което ще ѝ помогне.

— Мистрес Джейн, не можем просто да седим тук и да я гледаме как плаче така безспирно.

— Какво искаш да направим? — попита тя. — Нейното щастие е в ръцете на мъж, който не държи на нея достатъчно, за да остане, след като тя е изгубила бебето му и е изгубила любовта на народа си към него. Мъж, който не притежава и капчица обикновена жалост, за да ѝ каже една утешителна дума. Не можем да излекуваме това страдание с чаша топъл ейл и тухла под краката ѝ.

— Е, нека ѝ дадем поне това — казах, хващайки се за предложението.

— Ти донеси — каза тя. — Няма да я оставя сама. Това е жена, която може да умре от самота.

Отидох при кралицата, която плачеше безмълвно, а челото ѝ се удряше леко в плочата на огнището, докато тя се поклащаше напред-назад, и коленичих до нея.

— Ваше величество, слизам в готварницата, мога ли да ви донеса нещо за ядене или за пиене?

Тя се отпусна назад на пети, но не ме погледна. Челото ѝ беше окървавено на местата, където го беше одраскала в камъка. Погледът ѝ си остана прикован в празното огнище; но тя протегна студената си малка ръка и взе моята.

— Не ме оставяй — каза тя. — Не и ти. Той ме изоставя, нали разбираш, Хана. Току-що ми каза. Той ме напуска, и не знам как ще мога да събера сили да живея.

Скъпи татко,

Благодаря ти за благословията в писмото ти до мен. Радвам се, че си добре и че магазинът в Кале върви успешно. Щях с радост да се подчиня на нареждането ти и да дойда при теб веднага, но когато отидох да поискам от кралицата разрешение да напусна службата си при нея, я намерих толкова болна, че не мога да я оставя, поне за този месец. Кралят отплава за Ниските земи, а тя не може да бъде щастлива без него, напълно неутешима е. Дойдохме в Гринич и дворът е като в траур. Ще остана с нея, докато той се върне — което той обеща, давайки честната си дума, че ще бъде много скоро. Когато той се върне, ще дойда незабавно при теб. Надявам се, че това е приемливо за теб, татко, и че ще обясниш на Даниел и на майка му, че бих предпочела да съм с тях, но че смятам, че е мой дълг да остана с кралицата в този момент, когато страда толкова силно.

Изпращам ти любовта и покорството си и се надявам да те видя скоро.

Твоята Хана

Скъпи Даниел,

Прости ми, все още не мога да дойда. Кралицата е изпаднала в толкова голямо отчаяние, че не смея да я оставя. Кралят замина и тя се е вкопчила в приятелите, които са ѝ останали. Толкова е съкрушена, че се страхувам за разсъдъка ѝ. Прости ми, любов моя, ще дойда веднага щом мога. Той се зарече, че отсъствието му ще бъде кратко, само за да защити интересите си в Ниските земи, и затова го очакваме обратно, преди да е изтекъл месецът. През септември или най-късно през октомври ще мога да дойда при теб. Искам да бъда твоя съпруга, наистина искам.

Хана

ЕСЕНТА НА 1555

Кралицата се оттегли в един усамотен свят на безмълвно страдание в двореца, който някога бе най-весел от всички дворци: Гринич. Раздялата с краля беше истинска агония за нея. Като мъж той се беше скрил от отчаянието ѝ в сложната официалност на сбогуването: беше се погрижил с тях винаги да има някого, за да не може тя да плаче насаме пред него. Уреди раздялата им така, че тя се сбогува с него като кралица кукла: кукла, чиито ръце, крака и уста се задвижваха от безразличен кукловод. Когато той най-сетне си отиде, краищата сякаш бяха прерязани и тя се свлече на пода, точно като разпаднала се кукла.

Елизабет се беше разделила с него с усмивка, която намекваше на някои, че тя има по-добра представа кога той ще се върне в Англия, отколкото собствената му съпруга, и че е успокоена от плановите му. Той имаше благоприличието да не я прегърне на раздяла, но когато се качи на кораба, се наведе над борда и помахаше, като целуна ръката си — това беше двусмислен жест, насочен и към принцесата, и към сломената кралица.

Кралицата не напускаше затъмнените си покои и я обслужвахме само Джейн Дормър или аз, а дворът се превърна в свърталище на призраци, из което витаеше нейното нещастие. Малцината испански благородници, останали след заминаването на краля си, отчаяно искаха да се присъединят към него, нетърпението им да си тръгнат събуждаше у всички ни чувството, че английската женитба не е била нищо повече от антракт в живота им, и освен това — грешка. Когато се обърнаха към кралицата за позволение да се присъединят към краля, тя изпадна в безумен пристъп на ревност, като нареждаше, че те заминават, защото тайно знаят, че няма смисъл да го чакат в Англия. Започна да им крещи, а те се поклониха и побягнаха пред яростта ѝ. Придворните ѝ дами избягаха от стаята или се притискаха плътно към столовете си, опитвайки се да не чуват и виждат нищо, само Джейн и аз отидохме при нея, като я умолявахме да се успокои. Тя беше извън себе си:

докато траеше бурята, Джейн и аз трябваше да стискаме ръцете ѝ, за да ѝ попречим да удря глава в покритите с ламперия стени на личния си кабинет. Беше докарана до умопомрачение от страстта си към краля, движена от убеждението, че го е изгубила завинаги.

Когато яростта на кралицата се уталожи, стана по-лошо, защото тя се отпусна на пода, притисна колене към гърдите си и зарови лице в тях, като малко момиченце, което са набили. С часове не можехме да я накараме да се изправи и дори да отвори очи. Тя криеше лицето си от нас, потънала в дълбоко отчаяние и изпълнена със срам от мисълта колко ниско я беше накарала да падне любовта. Седнала до нея на студения дървен под, без да мога да кажа нищо, което да ѝ помогне в страданието ѝ, виждах как полата на роклята ѝ бавно потъмнява, докато сълзите се просмукваха в кадифето, а тя не издаваше нито звук.

Тя не говори в продължение на едно денонощие, а в деня след това лицето ѝ беше каменно като на статуя на отчаянието. Когато излезе, за да седне на трона си в празната стая, тя откри, че испанците открито се опълчваха срещу това, че са принудени да останат, и че всички английски придворни, и мъже, и жени също са разгневени. Животът на служба при кралицата не беше същият, както по времето, когато кралят беше пристигнал и я беше приел с любов; дворът не беше такъв, какъвто би трябвало да е един кралски двор. Вместо занимания с литература и музика, танци и игри, тук цареше атмосфера на метох, управляван от смъртно болна игуменка. Никой не говореше с глас, по-висок от шепот, не се провеждаха пиршества, нямаше забавления и веселие, а кралицата седеше на трона в крайно нещастен вид, и при всяка възможност се оттегляше в покоите си, за да бъде сама. Животът в двора се беше превърнал в дълги дни на безнадеждно очакване кралят да се завърне. Всички знаехме, че той никога няма да го направи.

След като нямаше мъж, когото да измъчва, и никаква възможност да направи кралицата по-нещастна, отколкото тя вече беше, принцеса Елизабет се възползва от възможността да напусне двора в Гринич и да отиде в двореца си в Хатфийлд. Кралицата ѝ позволи да замине, без нито една мила дума. Всякаква обич, която беше изпитвала към детето Елизабет, беше заличена от непочтеността на младата жена Елизабет. Флиртуването на Елизабет с краля, докато Мери мъчително понасяше последните седмици на една безплодна бременност, беше последният

акт на преднамерена жестокост, който можеше да нарани сестра ѝ. В сърцето си Мери видя това като окончателното доказателство, че Елизабет е дъщеря на блудница и свирач на лютня. Кое друго момиче би се отнесло към сестра си така, както беше сторила Елизабет? В сърцето си тя отрече родството си с Елизабет, отхвърли я като своя сестра, отхвърли я като своя наследница. Тя си взе назад обичта, която постоянно засвидетелстваше на по-младата жена, и я изхвърли от сърцето си. Беше доволна да я види, че си отива, и нямаше да я е грижа, ако не я видеше никога повече.

Слязох до голямата порта да се сбогувам с принцесата. Тя носеше строгата си рокля в черно и бяло, облеклото на протестантска принцеса, тъй като пътят ѝ минаваше през Лондон и гражданите на Лондон щяха да излязат да я приветстват. Намигна ми дяволито, докато поставяше обувия си в ботуш крак в свитите в шепи ръце на един коняр, за да ѝ помогне да се качи на седлото.

— Обзалагам се, че би предпочела да дойдеш с мен — каза тя язвително. — Не ми се вярва да изкараш твърде весела Коледа тук, Хана.

— Ще служа на господарката си в добри и лоши времена — казах спокойно.

— Сигурна ли си, че твоят млад човек ще те чака? — подразни ме тя.

Свих рамене:

— Казва, че ще чака — нямах намерение да казвам на Елизабет, че като гледах Мери, съкрушена от любовта към съпруга си, бракът не беше голяма примамка за мен. — Обещах му, че ще се омъжи за него, когато мога да напусна кралицата.

— Е, можеш да дойдеш при мен, по всяко време, ако желаеш — каза тя.

— Благодаря, принцесо — казах и се изненадах от удоволствието, което ми достави поканата ѝ, но наистина никой не можеше да устои на чара на Елизабет. Дори в сянката на един помръкнал кралски двор Елизабет беше искрица слънчева светлина, с усмивка, напълно непомрачена от загубата, понесена от сестра ѝ.

— Не чакай много, за да не стане твърде късно — предупреди ме тя с престорена сериозност.

Приблжих се до шията на коня ѝ, за да мога да вдигна поглед към нея.

— Твърде късно ли?

— Когато стана кралица, всички ще се втурнат да искат служба при мен, ти трябва да си начело на опашката — каза тя искрено.

— Това може да стане и след години — отвърнах.

Тя поклати глава: в тази свежа есенна утрин беше изключително самоуверена.

— О, не мисля така — каза. — Кралицата не е здрава жена, не е и щастлива жена. Мислиш ли, че крал Филип ще дотича у дома при нея при първа възможност, и ще ѝ направи син и наследник? Не. А ми се струва, че в негово отсъствие бедната ми сестра просто ще се стопи от скръб. И когато това стане, ще ме намерят да изучавам Библията, а аз ще кажа... — тя замлъкна за миг. — Какво смяташе да каже сестра ми, когато ѝ съобщят, че е кралица?

Поколебах се. Помнех много ясно думите на Мери в онези изпълнени с оптимизъм дни, когато тя бе обещала, че ще бъде кралицата-дева и ще върне Англия от времето на майка си към истинската ѝ вяра и щастие.

— Смяташе да каже: „Това стана от Господа, и е дивно в очите ни“, но в крайна сметка получи вестта, докато бягахме, и трябваше да се пребори сама за трона си, вместо да бъде удостоена с него.

— Това ми харесва — каза одобрително Елизабет. — „Това стана от Господа, и е дивно в очите ни“. Отлично. Ще кажа това. Ще искаш да бъдеш с мен, когато това се случи, нали?

Огледах се бързо наоколо, за да се уверя, че не са ни подслушали, но Елизабет знаеше, че наблизко няма никой, който да ни чуе. През цялото време, откакто я познавах, тя никога не се беше излагала на риск — винаги приятелите ѝ бяха тези, които в крайна сметка попадаха в Тауър.

Малката кавалкада беше готова да потегли. Елизабет сведе поглед към мен: дребното ѝ лице беше будно и оживено под черната кадифена шапка.

— В такъв случай, по-добре ще е да дойдеш при мен скоро — напомни ми тя.

— Ако мога да дойда, ще го направя. Бог да ви пази, принцесо.

Тя се наведе надолу и потупа ръката ми с прощален жест.

— Ще чакам — каза тя, с играещи очи. — Ще оцелея.

Крал Филип пишеше често, но писмата му не бяха отговор на нежните обещания на Мери за любов и настояванията ѝ той да се върне при нея. Бяха резки писма с делови съобщения и нареждания за съпругата му какво да прави в своето кралство. Той не отговаряше на молбите ѝ да се прибере у дома, дори не и за да ѝ каже поне кога да очаква завръщането му, нито ѝ позволяваше да отиде при него. Отначало той пишеше топло, нареждайки ѝ да прави неща, с които да се разсейва, да очаква дните, когато той отново ще бъде с нея; но сетне, тъй като всеки ден получаваше ново писмо, умоляващо го да се върне, предупреждаващо го, че тя е сломена от нещастие, поболяла се от загубата му, стана по-делови. Писмата му бяха просто указания относно това как съветът да реши един или друг въпрос, и кралицата беше принудена да отива на срещите на съвета с писмото му в ръце и да излага пред съветниците заповедите на един човек, който бе крал само по име, и да прокарва изпълнението на тези заповеди със силата на собствения си авторитет. Съветниците не я посрещаха с охота, когато влизаше със зачервени очи в стаята, и открито се съмняваха, че един испански принц, който водеше собствени войни, взема присърце английските интереси. Кардинал Поул беше единственият ѝ приятел и другар: но той беше живял в изгнание извън Англия толкова дълго и беше така мнителен по отношение на толкова много англичани, че Мери започна да се чувства като кралица в изгнание сред врагове, вместо владетелка на английските сърца, каквато бе някога.

Един ден през октомври търсех Джейн Дормър преди вечеря, и след като не я открих никъде другаде, надникнах през вратата на параклиса на кралицата, в случай че почетната дама на кралицата се беше отдала на молитва за няколко мига. За своя изненада видях Уил Сомърс, коленичил пред една статуя на Девата, да пали свещ в краката ѝ, със сведена глава; заострената шапка на шут беше смачкана в ръката му, беше покрил звънчето със свития си юмрук, за да го заглуши.

Никога не бях смятала Уил за набожен човек. Отстъпих назад и го изчаках на прага. Гледах го как сведе ниско глава, а след това се прекръсти. С тежка въздишка, той се изправи на крака и тръгна надолу

по пътеката леко прегърбен, и с вид на по-стар от трийсет и петте си години.

— Уил — казах, като се запътих да го посрещна.

— Дете.

Обичайната му мила усмивка веднага се появи на устните му, но очите му още бяха мрачни.

— В беда ли си?

— Ах, не се молах за себе си — каза той кратко.

— За кого тогава?

Той се огледа из пустия параклис, а после ме придърпа на една скамейка.

— Имаш ли някакво влияние над нейно величество, как мислиш, Хана?

Замислих се за миг, после искрено, и със съжаление, поклатих глава:

— Тя се вслушва само в кардинал Поул и краля — казах. — И преди всичко, в собствената си съвест.

— Ако говориш, подтиквана от дарбата си, би ли те послушала?

— Възможно е — казах предпазливо. — Но не мога да заповядвам на дарбата си да ми служи, знаеш това, Уил.

— Мислех си, че можеш да се престориш — каза той безцеремонно.

Свих се ужасено.

— Това е свещен дар! Ще бъде богохулство да се преструвам!

— Дете, този месец в тъмницата има трима Божии служители, обвинени в ерес, и ако не греша, те ще бъдат изведени и изгорени живи: клетият архиепископ Кранмър, епископ Латимър и епископ Ридли.

Чаках.

— Кралицата не може да изгаря благочестиви мъже, ръкоположени за епископи в църквата на баща ѝ — каза рязко шутът. — Това не трябва да се случи.

Той ме погледна, обви ръка около рамото ми и ме прегърна.

— Кажи ѝ, че Зрението те е дарило с видение, и че те трябва да бъдат изпратени в изгнание — настоя той. — Хана, ако тези мъже умрат, кралицата ще си създаде враг в лицето на всеки състрадателен човек. Това са благочестиви мъже, почтени мъже, избрани от

собствения ѝ баща. Те не са променили вярата си, променил се е светът около тях. Те не бива да умират по заповед на кралицата, тя ще бъде опозорена завинаги, ако направи това. Историята няма да запомни нищо освен това, че тя е била кралицата, която е изгаряла епископи.

Поколебах се:

— Не смея, Уил.

— Ако се съгласиш да го направиш, аз ще бъда там — обеща ми той. — Ще ти помогна. Ще се справим някак с това.

— Ти сам ми каза никога да не се меся — прошепнах настойчиво. — Сам ми каза никога да не се опитвам да променя решението на владетеля. Твоят господар е обезглавил две съпруги, за епископи пък да не говорим, а ти не си го спрял.

— И ще бъде запомнен като човек, който убива съпругите си — предрече Уил. — А всичко друго за него, за неговата смелост, справедливост и добрите му дела, ще бъде забравено. Ще забравят, че той донесе мир и благоденствие на страната, че създаде една Англия, която всички ние можехме да обичаме. Единственото, което ще запомнят за него, е, че е имал шест съпруги и е обезглавил две от тях.

— Единственото, което ще запомнят за тази кралица, ще бъде, че е донесла на страната наводнения, глад и огън. Тя ще бъде запомнена като проклятието на Англия, а трябваше да бъде нашата кралица-дева, спасителката на Англия.

— Тя няма да ме изслуша...

— Трябва да слуша — настоя той. — Иначе ще бъде презряна и забравена, и хората ще запомнят Бог знае кого! Елизабет! Мери Стюарт! — някое блудно момиче, вместо тази чистосърдечна кралица.

— Тя не е сторила нищо, освен да следва съвестта си — защитих я.

— Тя трябва да следва нежното си сърце — каза той. — Съвестта ѝ не е добър съветник напоследък. Вместо нея трябва да следва доброто си сърце. А ти трябва да изпълниш дълга, който ти налага обичта ти към нея, и да ѝ кажеш това.

Надигнах се от скамейката: открих, че коленете ми треперят.

— Страхувам се, Уил — казах със слаб глас. — Твърде много се страхувам. Видях каква беше, когато заговорих открито преди... не мога да позволя да ме обвини. Не мога да допусна някой да пита откъде съм дошла, кои са близките ми...

Той замълча, после каза:

— Джейн Дормър отказва. Вече опитах да говоря с нея. Кралицата няма друг приятел освен теб.

Направих пауза. Усещах как неговата воля и моята съвест притискат главата ми, принуждавайки ме да направя каквото е редно, въпреки страховете ми.

— Добре, ще говоря с нея — произнесох с усилие. — Но ще го направя сама. Ще направя най-доброто, което мога.

Той ме спря, като сложи ръка върху моята, и дръпна ръката ми да я види. Треперех, пръстите ми се тресяха.

— Дете, толкова ли се страхуваш?

Погледнах го за миг и видях, че и двамата се страхувахме. Кралицата беше създала страна, в която всеки мъж и жена се страхуваше да не каже или направи нещо погрешно, което да го отведе до клада на някой пазарен площад, до купчина сурови подпалки, които горяха бавно, с лютив пушек.

— Да — казах искрено, като издърпах ръка от неговата, за да бръсна от бузата си късче сажди. — Прекарах живота си, бягайки от този страх, а сега изглежда, че трябва да се изправя очи в очи с него.

Изчаках, докато кралицата започна да се приготвя за лягане онази вечер, и коленичи пред молитвения си стол в тъгъла на спалнята си. Коленичих до нея, но не започнах да се моля. Премислях какво мога да кажа, за да я убедя да не извършва това ужасно нещо. В продължение на цял час тя остана на колене, и когато надникнах през полузатворените си клепачи, видях, че лицето ѝ беше извърнато нагоре към фигурата на разпнатия Христос, а сълзите се лееха по бузите ѝ.

Най-сетне тя се изправи и отиде при стола си до огнището. Измъкнах ръжена от разжарените въглени, където се топлеше, и го пяхнах в чашата с ейл, за да я стопля. Когато сложих чашата в ръцете ѝ, пръстите ѝ бяха леденостудени.

— Ваше величество, искам да ви помоля за нещо — казах много тихо.

Тя ме погледна, сякаш едва ме виждаше.

— Какво има, Хана?

— Никога не съм ви молила за нищо през годините, откакто съм с вас — напомних ѝ.

Тя се намръщи леко:

— Не, не си. Какво искаш сега?

— Ваше величество, научих, че във вашите тъмници по обвинения в ерес са затворени трима благочестиви мъже. Епископ Латимър, епископ Ридли, и архиепископ Кранмър.

Тя обърна лице към малкия огън в огнището, така че не можех да видя изражението ѝ, но гласът ѝ беше равен.

— Да. Вярно е, че срещу тези мъже са повдигнати обвинения.

— Искам да ви помоля да проявите милост — казах простичко. — Ужасно е да изпратиш на смърт един добър човек. А всички казват, че това са добри мъже. Просто мъже, които са сгрешили... просто изразяващи несъгласие с поученията на църквата. Но те служеха добре на брат ви, ваше величество, и са ръкоположени епископи на англиканската църква.

Дълго време тя не каза нищо. Не знаех дали да продължа да настоявам, или да се откажа. Мълчанието започна леко да ме плаши: отпуснах се и седнах на пети: чаках я да заговори и чувах чак собственото си дишане — твърде бързо, твърде повърхностно за невинен човек. Чувствах как се задава опасността, която заплашваше самата мен, като куче, тръгнало по следа, която е надушило, и мирисът, който то следваше, беше потта на страха ми, която избиваше на бодливи капчици по подмишниците ми и се стичаше, студена и влажна, надолу по гърба ми.

Когато се обърна към мен, тя изобщо не приличаше на онази Мери, която обичах. Лицето ѝ приличаше на снежна маска.

— Те *не са* добри мъже, защото отричат словото Божие и Божията власт, а печелят и други за греха, който вършат — изсъска тя. — Те могат да се разкаят за греховете си и да бъдат помилвани, или могат да умрат. С тях би трябвало да говориш, Хана, не с мен. Такъв е законът: не човешки закон, не какъвто и да е закон, не моят закон, а законът на църквата. Ако не искат да бъдат наказани от църквата, тогава не бива да вършат грях. Не аз съм тази, която определя себе си за съдник тук, църквата е тази, която решава, и те трябва да ѝ се подчинят, както се подчинявам аз.

Тя замълча за миг, но не можех да оборя с нищо убеждението ѝ.

— Именно мъже като тях навлякоха на Англия Божия гняв — каза тя. — Няма добра жътва, няма плодородна година, откакто баща ми се обърна срещу църквата, и в люлката на Англия не се е раждало здраво дете, откакто той изостави майка ми.

Виждах как ръцете ѝ се тресат, а гласът ѝ трепери от надигащия ѝ се гняв.

— Нима не виждаш? — запита тя. — Тъкмо ти? Нима не виждаш, че той изостави майка ми, и никога след това не се сдоби със здраво законно дете?

— Принцеса Елизабет? — промълвих.

Кралицата се изсмя високо и рязко.

— Тя не е негова — каза тя подигравателно. — Погледни я. Тя е Смейтън, от главата до петите. Майка ѝ се опита да представи своето копеле като родно дете на краля, но сега, когато Елизабет порасна и се държи като дъщеря на свирач на лютня и блудница, всеки може да види произхода ѝ. Бог даде на баща ми едно здраво дете: мен; а сетне настроиха горкия ми баща против мен и майка ми. От този ден насам тази страна и за миг не е имала благоденствие. Убедиха го да унищожи словото Божие, абатствата и манастирите, а после брат ми въвлече Англия още по-дълбоко в греха. Виждаш ли цената, която платихме? Глад в страната и болести в градовете.

— Бог трябва да бъде умиловителен. Едва когато грехът бъде изкоренен от страната, ще мога да зачена дете и ще мога да родя. В страна като тази не може да се роди свят принц. Злото, чието начало баща ми постави, което брат ми продължи, трябва да бъде отклонено. Всичко трябва да се върне назад.

Тя замълча рязко, задъхана. Не казах нищо. Бях зашеметена от пламенността ѝ.

— Знаеш ли, понякога мисля, че нямам сили да го направя — продължи тя. — Но Бог ми дава сили. Дава ми решителност, за да заповядвам изпълнението на тези ужасни присъди, да казвам, че те трябва да продължат. Бог ми дава силите да върша Неговото дело, да изпращам грешниците на кладите, за да може страната да бъде пречистена. А после ти — на която се доверявах! — ти идваш тук при мен, когато се моля, за да ме изкушиш и да ме въведеш в грешка, в слабост, като ме молиш да отхвърля Бог и святата работа, която върша за Него.

— Ваше величество...

Гласът ми заседна в гърлото. Тя се изправи на крака и аз скочих. Десният ми крак беше изтръпнал и схванат, защото бях стояла на колене толкова дълго, и поддаде под мен, така че се проснах на земята. Лежах наполовина на пода, вдигнала поглед към нея, а тя ме гледаше, сякаш сам Бог ме беше сразил.

— Хана, дете мое, ти самата си на половината път към смъртния грях, като ме молиш за това. Не прави дори крачка по-нататък, или ще изпратя свещениците да се преборят с душата ти.

Усетих мириса на дима: опитах се да си внуша, че е от огъня в огнището, но знаех, че беше димът от горящото тяло на майка ми, димът от други английски мъже и жени, които изгаряха по пазарните площи надлъж и нашир из страната, че скоро щяха да изведат епископ Латимър и епископ Ридли, и тълпата щеше да ги гледа, а доктор Ридли щеше да каже на приятеля си да не пада духом, защото те сега ще запалят в Англия такава свещ, която никога няма да бъде угасена. Гърчех се в краката на кралицата като сакат просяк, а тя отдръпна полите си от мен, сякаш ѝ беше непоносимо да я докосвам, и излезе от стаята, без да каже и дума повече, оставяйки ме на пода, преследвана от мириса на дим и разплакана от истински, неподправен ужас.

ЗИМАТА НА 1555

Коледа бе отпразнувана в двора с множество пищни церемонии, но без радост, точно както беше предрекла Елизабет. Всички помнеха, че миналата година кралица Мери бе пристъпвала гордо из двора с разхлабени връзки на корсажа, изпъчила пред себе си големия си корем. Миналата година ние очаквахме нашия принц. Тази година знаехме, че принц няма да има, защото кралят беше напуснал ложето на кралицата, а зачервените ѝ очи и слабото ѝ тяло свидетелстваха, че е безплодна и сама. През цялата есен имаше слухове за заговори и контразаговори, говореше се, че английският народ не може да търпи да бъде управляван от крал испанец. Бащата на Филип щеше да предаде империята на сина си, и тогава по-голямата част от християнския свят щеше да е под негово господство. Хората роптаеха, че за него Англия е просто един затънтен остров, че той ще го управлява чрез безплодната кралица, която не преставаше да го обожава, макар всички да знаеха, че той си беше взел любовница и никога повече нямаше да се прибере у дома при нея.

Кралицата сигурно беше чувала поне половината от тези клюки: съветът я уведомяваше постоянно за заплахите, които се отправяха срещу съпруга ѝ, срещу самата нея, срещу трона ѝ. Тя стана много мълчалива, вгълбена и решителна. Придържаше се към представата си за една мирна религиозна страна, в която мъжете и жените щяха да са на сигурно място в църквата на бащите си, и се опитваше да вярва, че може да осъществи това, ако не се отклонява от дълга си, без значение каква цена трябваше да плати. Съветът на кралицата прокара нов закон, който гласеше, че еретик, разкалял се на кладата, е размислил твърде късно — и въпреки всичко трябва да бъде изгорен жив. Освен това всички, които му съчувстваха за участието му, също щяха да бъдат изгорени.

ПРОЛЕТТА НА 1556

Студената влажна зима се превърна в още по-влажна пролет. Кралицата чакаше писма, които идваха все по-рядко и ѝ носеха малко радост.

Една вечер в началото на май тя оповести намерението си да прекара цялата нощ в молитва и отпрати мен и всичките си дами. Радвах се, че съм освободена от поредната дълга тиха вечер, когато шиехме край огнището и се опитвахме да не забелязваме как сълзите на кралицата мокреха ленената риза, която шиеше за краля.

Вървах бързо към стаята, която делях с три от другите прислужници, когато видях някаква сянка до една врата в галерията. Не се поколебах: никога не спирах заради някой, който искаше да говори с мен, и той трябваше да ме настигне и да тръгне със същите бързи крачки като мен.

— Трябва да дойдеш с мен, Хана Верде — каза той.

Не спрях, дори когато чух цялото си име.

— Подчинявам се само на кралицата.

Той вдигна пред мен навит на руло свитък и пусна единия му край, така че да се разтвори като бавно веещо се знаме. Почти против волята си почувствах как краката ми забавят ход и спират. Видях печатите в долния край и името си най-отгоре — Хана Верде, наричана още Хана Грийн, наричана още шутът Хана.

— Какво е това? — попитах, макар да знаех.

— Заповед — каза той.

— Заповед за какво? — попитах, макар да знаех.

— За арестуването ти по обвинение в ерес — каза той.

— Ерес ли? — ахнах, сякаш не бях чувала тази дума никога преди, сякаш не очаквах този момент всеки ден, откакто отведоха майка ми.

— Да, момиче, ерес — каза той.

— Искам да се видя с кралицата.

Понечих да се обърна и да изтичам при нея.

— Ще дойдеш с мен — каза той и сграбчи ръката и талията ми в хватка, с която нямаше да мога да се преборя, дори ако от ужас силите не бяха започнали да ме напускат.

— Кралицата ще се застъпи за мен! — изхленчих, долавяйки, че гласът ми беше слаб като на дете.

— Това е кралска заповед — каза той простичко. — Ще бъдеш арестувана за разпит, и тя ни даде пълномощия за този арест.

Отведоха ме в катедралата „Сейнт Пол“ в града и ме задържаха през нощта в затворническа стая заедно с една жена, която беше изтезавана толкова ужасно, че лежеше като парцалена кукла в ъгъла на килията: костите на ръката и крака ѝ бяха счупени, гръбнакът — разместен, стъпалата ѝ — насочени навън като стрелките на часовник, показващ три без четвърт. От окървавените ѝ устни се носеше стенание като въздишката на вятъра. През цялата нощ тя надаваше тихи стонове от болка, тихи като пролетен вятър. При нас имаше и една жена, чиито нокти бяха изтръгнати от пръстите. Тя държеше обезобразените си ръце в скута, и не вдигна очи, когато завъртяха ключа във вратата и ме блъснаха вътре. Беше присвила уста в странна гримаса, после осъзнах, че са ѝ отрязали и езика.

Свих се на прага като просякиня, опитвайки се да остана незабележима, с гръб към вратата. Обезобразената стенеща жена и нямата с изтръгнатите нокти не ми казаха нищо. В ужаса си и аз не им казах нищо. Гледах как лунната светлина пълзи бавно по пода, като освети първо жената, чието тяло беше изкривено като на счупена кукла, а после блесна върху пръстите на жената, която държеше ръцете си свити в скута и присвиваше устни. На сребристата светлина върховете на пръстите ѝ изглеждаха черни като метални отливки, потопени в печатарско мастило.

Най-сетне нощта отмина, макар да ми се струваше, че ще продължи вечно.

На сутринта вратата се отвори и никоя от жените не вдигна глава. Неподвижността на изтезаваната жена я правеше да изглежда мъртва, може би наистина беше.

— Хана Верде — каза гласът отвън.

Опитах се да се подчиня и да се изправа, но краката ми се подгънаха от ужас. Знаех, че няма да мога да издържа да изтръгват ноктите ми, без да запищя за милост, и да кажа всичко, което знаех. Беше невъзможно да ме завържат на дибата, без да предам милорд, Елизабет, Джон Дий, всяко име, което някога бях чувала да се изрича шепнешком, дори имена, които никога не бях чувала да споменават. След като не можех дори да стоя на краката си, когато ме извикаха, как щях да им се противопоставя?

Стражът ме обгърна с ръце и ме повлече: краката ми се тътреха като на пияница по камъните зад нас. От него се носеше воня на ейл, и някакъв по-противен мирис, на дим и горяща мазнина, полепнал по вълненото му наметало. Осъзнах, че този мирис е от огньовете — пушекът от подпалките и главните, мазнината от цвъртящата кожа на умиращите мъже и жени. Когато ме споходи това осъзнаване, почувствах как стомахът ми се бунтува и се задавих с повръщано.

— Ей, внимавай! — каза той раздражено и отблъсна главата ми от себе си, така че удари лицето ми в каменната стена.

Повлече ме нагоре по каменни стъпала, а после през вътрешен двор.

— Къде? — попитах немощно.

— При епископ Бонър — каза той кратко. — Бог да ти е на помощ.

— Амин — казах бързо, сякаш точното съблюдаване на ритуалите сега щеше да ме спаси. — Мили Боже, амин.

Знаех, че съм загубена. Не можех да говоря, камо ли пък да се защитя. Помислих си каква глупачка бях, че не отидох с Даниел, а той щеше да ме спаси. Какво надменно дете съм била да помисля, че мога да си проправа с криволичене път през тези заговори, без да привлека вниманието. Аз, с маслинената си кожа и тъмни очи, и с името Хана!

Стигнахме до облицована с ламперия врата, чудовищна на вид заради гвоздеите, с които беше обкована. Той потропа на нея, отвори я, когато отвори се обади някой, и влезе, обгърнал ме здраво с ръце, сякаш бяхме някаква нелепа, неподходяща си влюбена двойка.

Епископът седеше до една маса с лице към вратата: писарят му беше с гръб към вратата. На известно разстояние беше поставен стол, обърнат с лице към масата, и към епископа. Тъмничарят ме стовари грубо в него и се дръпна назад, затвори вратата и застана пред нея.

— Име? — попита уморено епископът.

— Хана Верде — отговори тъмничарят, докато аз се опитвах да издам някакъв глас, и открих, че от ужас съм го изгубила.

— Години?

Той протегна ръка напред и ме побутна по рамото.

— Седемнайсет — прошепнах.

— Какво?

— Седемнайсет — казах, малко по-високо. Бях забравила с каква точност водеше документите си Инквизицията, бюрокрацията на терора. Първо щяха да запишат името ми, възрастта ми, адреса ми, занятието ми, имената на баща ми и майка ми, техния адрес, техните занятия, имената на бабите и дядовците ми и техните адреси и занятия, и тогава, и само тогава, след като бяха назовали и определили всичко, щяха да ме изтезават, докато издам всичко, което знаех, всичко, което можех да си представя, и всичко, което мислех, че може би ще искат да узнаят.

— Занятие?

— Шут на кралицата — казах.

В стаята се разнесе плискане, позната от детството топла влага в панталоните ми, и смущаващ мирис на обор. Бях се напикала от страх. Сведох глава: унижението задуши ужаса ми.

Писарят вдигна глава, сякаш стреснат от топлия остър мирис. Обърна се и ме забеляза.

— О, аз мога да гарантирам за това момиче — каза той, сякаш въпросът бе твърде незначителен.

Беше Джон Дий.

Нямах сили да го разпозная, нямах сили да се запитам как се беше оказал в ролята на писар на епископа, след като бе негов затворник. Просто срещнах безразличния му поглед с празните очи на момиче, твърде изплашено, за да мисли само.

— Така ли? — попита епископът със съмнение.

Джон Дий кимна:

— Тя е юродива — каза той. — Веднъж видя ангел на Флийт Стрийт.

— Това трябва да е признак на еретизъм — заяви епископът.

Джон Дий обмисли казаното за миг, сякаш това не беше въпрос на живот и смърт за мен.

— Не, беше истинско видение според мен, а кралица Мери смята същото. Няма да е особено доволна, когато открие, че сме арестували шута ѝ.

Това накара епископа да се сепне. Виждах как се колебае.

— Заповедите на кралицата към мен са да изкоренявам ереста навсякъде, където я открия, в нейното домакинство, по улиците, и да не показвам благоволение и предпочитания. Това момиче беше арестувано с кралска заповед.

— О, добре, както желаете — каза Джон Дий небрежно.

Отворих уста да заговоря, но от нея не излязоха думи. Не можех да повярвам, че ме защитава така неохотно. И въпреки това той беше тук, обърна ми гръб и записа името ми в регистъра на Инквизицията.

— Подробности — каза епископ Бонър.

— Обвиняемата е била забелязана да извърща поглед от вдигането на нафората сутринта на двајсет и седми декември — прочете Джон Дий монотонно по маниера на писарите. — В присъствието на придворни обвиняемата е помолила кралицата да прояви милост към еретици. Обвиняемата е приближена на принцеса Елизабет. Обвиняемата има познания по науки и езици, които не прилягат на жена.

— Как ще отговорите на обвинението? — попита ме епископ Бонър.

— Не съм извърщала поглед от вдигането на нафората... — подхванах, с уморен и безнадежден глас. Ако Джон Дий не смяташе да ме подкрепи, тогава дори само това обвинение беше достатъчно да ме осъдят на смърт. А започнеха ли да разследват пътуването ми из Европа и семейството на годеника ми, щях да бъда разкрита като еврейка и това щеше да означава смърт за мен, за баща ми, за Даниел, за неговото семейство и техните приятели — мъже и жени, които дори не познавах, семейства в Лондон, в Бристол, в Йорк.

— О! Това е просто зъл умисъл — каза нетърпеливо Джон Дий.

— Моля? — каза епископът.

— Злонамерено оплакване — каза рязко Джон Дий и отблъсна регистъра. — Наистина ли мислят, че имаме време за клюките на прислужниците? От нас се очаква да изкореняваме ереста, а те ни занимават с кавгите на придворните дами.

Епископът хвърли поглед към документа.

— Съчувствие към еретици? — запита той. — Това е достатъчно за изгаряне.

Джон Дий вдигна глава и се усмихна уверено на господаря си.

— Тя е юродива — каза той, в гласа му се долавяше смях. — Нейната задача в живота е да задава въпросите, които никой човек с ума си не би задал. Тя говори безсмислици, от нея се *очаква* да говори безсмислици, нима трябва да искаме от нея да отговаря за това, че пее безсмислени песнички и реди глупави рими? Мисля, че е редно да изпратим много строго писмо, за да съобщим, че няма да се оставим да ни правят за смях с безсмислени обвинения. Няма да позволим да ни използват за уреждане на съперничествата между слугите. Ние преследваме врагове на страната, не изтезваме малоумни момичета.

— Да я пуснем да си върви? — попита епископът, повдигайки вежди.

— Подпишете тук — каза Джон Дий, като плъзна един лист през масата. — Нека се отървем от нея и да продължим с работата си. Това дете е глупачка, а ние ще сме глупаци да я разпитваме.

Затаих дъх. Епископът подписа.

— Отведете я — каза отегчено Джон Дий. Завъртя се в стола си да ме погледне в лицето. — Хана Верде, известна също като Шутът Хана, освобождаваме те от разследването за ерес. Срещу теб не е отправено обвинение, на което да отговаряш. Имаш ли достатъчно разсъдък, за да разбереш това, дете?

— Да, сър — казах много тихо.

Джон Дий кимна на тъмничаря:

— Освободете я.

С усилие се надигнах от стола: краката ми още бяха твърде омекнали, за да ме държат. Стражът плъзна ръка около кръста ми и ме задържа на крака.

— Жените в моята килия — казах тихо на Джон Дий. — Едната умира, а на другата са ѝ изтръгнали ноктите.

Джон Дий се изсмя, сякаш му бях казала най-възхитителната пиперлива шега, а смехът на епископ Бонър прозвуча като силен рев.

— Безценна е! — извика епископът. — Нещо друго, което мога да направя за теб, шуте? Някакви оплаквания за закуската? За леглото ти?

Преместих поглед от зачервеното тресящо се от смях лице на епископа към потрепващата усмивка на неговия писар и поклатих глава. Сведох глава към епископа и към мъжа, когото за мен някога беше чест да познавам, и ги оставих с опетнените им с кръв ръце да разпитват невинни хора и да ги изпращат да бъдат изгорени.

Не виждах как бих могла да се върна в двора в Гринич. Когато ме изпъдиха грубо на мръсната улица, заскитах наоколо, зад „Сейнт Пол“ и се запрепъвах сляпо, докато почувствах, че съм оставила безопасно разстояние между злоещата разтеглена сянка на камбанарията и изплашените си криволичещи стъпки. После се отпуснах пред една врата като скитница и се разтресох, сякаш страдах от малария. Собственикът на една къща ми извика да се махам и да отнеса чумата с мен, и аз се преместих една врата по-нататък и рухнах отново.

Яркото слънце изгаряше лицето ми и по него разбрах, че минава пладне. След като седях дълго на студеното стъпало, аз се надигнах с усилие и повървах малко. Открих, че плача като бебе, и трябваше отново да спра. Стъпка по стъпка продължих нататък, спирайки за миг, когато краката ми се подгъваха, докато стигнах до малкия ни магазин в далечния край на Флийт Стрийт и почуках на вратата на съседа ни.

— Мили Боже, какво е станало с теб?

Успях да се усмихна криво:

— Имам треска — казах. — Забравих си ключа, и се загубих. Ще ме пуснете ли да вляза?

Той се дръпна назад от мен. В тези тежки времена всички се страхуваха от зараза.

— Имаш ли нужда от храна?

— Да — казах, изпаднала в твърде жалко положение, за да проявявам гордост.

— Ще ти оставя нещо на прага — каза той. — Ето ключа.

Взех го безмълвно и се запрепъвах към магазина. Ключът се превъртя в ключалката и влязох в стаята със спуснати капаци на прозорците. Веднага ме обгърна скъпоценният мирис на печатарско мастило и суха хартия. Стоях, вдишвайки го — самото ухание на ереста, познатият обичан мирис на дома.

Чух стържене и издрънчаване на блюда върху стъпалата и отидох да прибера един пай и малка чаша ейл. Нахраних се, седнала на пода зад тезгяха, скрита от прозорците със спуснати капаци, опряла гръб в топлите фолианти, усещайки аромата на подвързиите от щавена кожа.

Щом се нахраних, сложих купата отново на прага и заключих вратата. После влязох в печатницата и хранилището на баща си и разчистих томовете от най-долната полица. Не исках да спя в собственото си малко сгъваемо легло. Не исках да спя дори в леглото на баща си. Исках да съм още по-близо до него. Изпитвах суеверен ужас, че ако легна в собственото си легло, епископ Бонър отново ще ме измъкне от съня ми, но ако се криех при обичните книги на баща ми, те ще ме опазят в безопасност.

Настаних се да спя на най-долната лавица от сбирката му с книги. Пъхнах два фолианта под бузата си за възглавница и събрах няколко френски книги във формат „ин кварто“, за да се задържа на полицата. Сама подобна на изгубен текст, аз се свих под формата на буквата „G“, затворих очи и заспах.

На сутринта, когато се събудих, вече бях взела твърдо решение за бъдещето си. Взех парче хартия от един ръкопис и написах писмо на Даниел — писмо, което мислех, че никога няма да напиша.

Скъпи Даниел,

Време ми е да напусна двора и Англия. Моля те, ела веднага да вземеш печатарската преса и мен. Ако това писмо се изгуби или ако не те видя, преди да е изтекла една седмица, ще дойда сама.

Хана

Когато го запечатах, бях сигурна, както го знаех в сърцето си през последните няколко месеца, че вече никой не е в безопасност в управляваната от кралица Мери Англия.

На вратата се потропа. Сърцето ми подскочи от познатия ужас, но после видях през капациите на прозорците силуета на съседа ни.

Отворих му вратата.

— Добре ли спа? — запита той.
— Да — казах.
— Нахрани ли се добре? Добре ли бяха изпечени?
— Да, благодаря ви.
— По-добре ли си сега?
— Да, добре съм.
— Днес ли се връщаш в двора?

Поколебах се за миг, после си дадох сметка, че нямаше къде другаде да отида. Ако изчезнех от двора, това беше равносилно на признание за вина. Трябваше да се върна и да играя ролята на невинна жена, правдиво освободена, докато Даниел дойдеше да ме вземе, и тогава можех да се махна.

— Да, днес — казах бодро.

— Ще се погрижиш ли това да стигне до кралицата? — попита той, смутен, но решителен. Подаде ми търговско картонче, украсен с орнаменти текст, който уверяваше читателя, че той може да осигури всички морални, поучителни и одобрени от църквата книги. Взех го и си помислих иронично, че при последното си посещение в магазина бях подметнала нещо за оскъдния брой на книгите, чието четене се допускаше от църквата. Сега нямаше да кажа и дума срещу това.

— Лично ще го сложа в ръцете ѝ — излъгах го. — Можете да разчитате на това.

Върнах се в двор, където цареше потиснатост. Придворните дами, при които спях, бяха помислили, че съм отишла в магазина на баща си. Кралицата не беше почувствала липсата ми. Само Уил Сомърс въпросително повдигна вежда към мен, когато влязох на вечеря, и дойде до пейката, на която седях. Направих му място и той седна до мен.

— Добре ли си, дете? Бяла си като платно.

— Току-що се върнах — казах кратко. — Арестуваха ме.

Всеки друг човек в двора щеше да си намери оправдание да се премести да вечеря другаде. Уил опря лакти на масата.

— Не може да бъде! — възкликна той. — Как така се измъкна отново?

От устните ми се откъсна тих неволен кикот:

— Казах, че съм един глупав шут, и не могат да ме държат отговорна.

Смехът, който Уил нададе, накара всички на съседните маси да обърнат глави и да се усмихнат.

— Ти! Е, това е добра новина за мен. Ще знам как да се оправдая. И наистина ли казаха това?

— Да. Но, Уил, работата изобщо не е за смях. Там имаше две жени, едната — полумъртва от разпъване на дибата, а другата — с изтръгнати нокти на ръцете. Навсякъде, от избата до тавана, беше претъпкано с хора, които очакваха да бъдат изправени на съд.

Лицето му стана мрачно:

— Тихо, дете, сега не можеш да направиш нищо по въпроса. Ти направи каквото можеш, и навярно именно това, че проговори открито, те отведе там.

— Много се изплаших, Уил — казах тихо.

Топлата му едра ръка леко стисна студените ми пръсти.

— Дете, всички до един се страхуваме. Идват по-добри времена, нали?

— Кога ще дойдат? — прошепнах.

Той поклати глава, без да каже нищо: но аз знаех, че мисли за Елизабет и за времето, когато ще може да започне нейното царуване. Ако Уил Сомърс мислеше за Елизабет с надежда, тогава кралицата беше изгубила обичта на човек, който някога бе неин истински приятел.

Броях дните, очаквайки пристигането на Даниел. Преди да потегля надолу по течението към Гринич, бях пхнала писмото в ръката на един капитан на кораб, който отплаваше за Кале същата сутрин. Изреждах пред себе си етапите на пътя му: „Да кажем: до Кале има един ден път, после, да речем, още един ден — да намери къщата, после, да кажем, че Даниел разбере, и тръгне веднага, би трябвало да е при мен след около седмица.“

Реших, че ако не получа никаква вест от него в рамките на седем дни, ще отида в магазина, ще опаковам най-ценните книги и ръкописи в сандък, толкова голям, колкото мога да нося, и ще тръгна сама за Кале.

Междувременно трябваше да чакам. Присъствах на литургията заедно със свитата на кралицата, четях ѝ Библията на испански в стаята ѝ всеки ден след вечеря, молах се заедно с нея, когато дойдеше време да си ляга. Гледах как нещастieto ѝ се превръща в трайно страдание, състояние, в което смятах, че ще остане до края на дните си. Тя беше потънала в отчаяние: никога преди не бях виждала толкова отчаяна жена. Беше по-лошо от смъртта: това беше постоянен копнеж за смърт и постоянно отхвърляне на живота. Тя сякаш сама разпръскваше мрак върху светлината на дните си. Беше ясно, че нищо не може да се направи, за да се вдигне сянката, надвиснала над нея, и затова аз, а и всички останали, не казвахме и не правехме нищо.

Една сутрин, докато излизахме от литургия, начело с кралицата, и придворните дами вървяха зад нея, една от най-новите придворни дами на кралицата ме настигна и тръгна редом с мен. Наблюдавах кралицата. Тя вървеше бавно, обронила глава, с приведени рамене, сякаш скръбта беше бreme, което трябваше да носи.

— Научихте ли? Научихте ли? — прошепна ми момичето, когато свърнахме и влязохме в приемната на кралицата. Галерията беше претъпкана с хора, дошли да се срещнат с кралицата, повечето — за да поискат помилване за хора, изправени на съд по обвинение в ерес.

— Какво да съм научила? — казах ядосано. Издърпах ръкава си от хватката на стара жена, която се опитваше да ми препречи пътя. — Жено, не мога да направя нищо за теб.

— Не става дума за мен, а за сина ми — каза тя. — Моето момче. Против волята си забавих ход.

— Имам спестени пари, той може да отиде в чужбина, ако кралицата прояви добрина и го изпрати в изгнание.

— Молите синът ви да бъде изпратен в изгнание?

— Арестуван е от епископ Бонър.

Не беше нужно да казва нищо повече.

Отдръпнах се от нея, сякаш беше чумава:

— Съжалявам — казах. — Не мога да направя нищо.

— Ако се застъпите за него? Името му е Джоузеф Удс.

— Госпожо, ако помоля за милост, ще загубя собствения си живот — казах ѝ. — Рискувате дори само като говорите с мен. Идете си у дома и се молете за душата му.

Тя ме погледна, сякаш бях варварин.

— Казвате на една майка да се моли за душата на сина си, когато той не е виновен в нищо?

— Да — казах мрачно.

Придворната дама ме издърпа нетърпеливо.

— Новината! — напомни ми тя.

— Да, какво?

Извърнах се от старата жена, на чието лице бе изписана примесена с неразбиране болка, съзнавайки, че най-добрият съвет, който можех да ѝ дам, беше да вземе парите, които беше спестила за освобождаването на сина си, и вместо това да купи кесия барут, която да окачи на шията му, така че той да не страда цели часове в огъня, а да се взриви веднага щом бъдеше запалена кладата.

— Принцеса Елизабет е обвинена в държавна измяна! — изсъска ми придворната дама, изпълнена с отчаян копнеж да ми съобщи новината си. — Всичките ѝ слуги са арестувани. Обръщат лондонската ѝ къща наопаки, претърсват я.

Въпреки горещината, която се излъчваше от тълпата, почувствах как замръзвам чак до носовете на ботушите си.

— Елизабет ли? Каква държавна измяна? — прошепнах.

— Заговор за убийството на кралицата — каза момичето: дъхът ѝ беше леден.

— Кой друг е обвинен заедно с нея?

— Не знам! Никой не знае! Кат Ашли със сигурност, може би и всички останали.

Кимнах. Познавах някой, който щеше да знае. Измъкнах се от свитата, която влизаше след кралицата в приемната. Тя щеше да бъде вътре поне два часа, изслушвайки едно прошение след друго, докато хората я молеха за услуги, за милост, за постове, за пари. При всяка молба тя щеше да изглежда по-изтощена, далеч по-стара от своите четирийсет години. Но нямаше да усети липсата ми, докато изтичам надолу по галерията до голямата зала.

Уил не беше там: един войник ме упъти към конюшните и аз го намерих в едно от отделенията, в които конете можеха да се разхождат свободно, да си играе с едно от малките на хрътката за лов на елени. Животното, цялото дълги крака и възбуда, се катереше навсякъде по него.

— Уил, претърсват лондонската къща на принцеса Елизабет.

— Да, знам — каза той, като отдръпна лице от кученцето, което възторжено го ближеше по шията.

— Какво търсят?

— Няма значение какво са търсели, важното е какво са намерили.

— Какво са намерили?

— Каквото би могла да очакваш — каза той, което не ми помогна с нищо.

— Не очаквам нищо — троснах се. — Просто ми кажи. Какво са намерили?

— Писмо и памфлети и всевъзможни безсмислени противодържавни стихове в ковчезето на Кат Ашли. Необмислен заговор, като шега за майския празник, забъркан между нея, новия италиански свирач на лютня на принцесата, и Дъдли... — той млъкна наскоро изречението, когато видя ужасеното ми лице. — О, не твойт господар. Братовчед му, сър Хенри.

— Значи лорд Робърт не е под подозрение? — настоях.

— Трябва ли да бъде?

— Не — излъгах на мига. — Как би могъл да направи каквото и да било? А и във всеки случай, той е верен на кралица Мери.

— Както сме и всички ние — каза той бързо. — Дори този тук, хрътката Тобиас. Е, Тобиас е по-предан, защото не може да казва едно, а да мисли друго. Той отдава обичта си на този, който му дава вечерята, а това е по-голяма вяност от тази на други, които мога да спомена.

Пламнах:

— Ако имаш предвид мен, аз обичам кралицата и винаги съм я обичала.

Лицето му омекна.

— Знам, че я обичаш. Имах предвид хубавата й малка сестричка, която няма търпение да изчака реда си, а отново заговорничи.

— Тя не е виновна в нищо — казах веднага: верността ми към Елизабет бе винаги готова да се прояви, както и обичта ми към кралицата.

Уил се изсмя кратко:

— Тя е наследница в очакване. Привлича неприятностите така, както високо дърво привлича мълнии. И затова Кат Ашли и сеньор

свирачът на лютня ще идат в Тауър, а с тях — и половин дузина души от домакинството на Дъдли. Издадена е заповед за арестуването на сър Уилям Пикъринг, стария ѝ приятел. Дори не знаех, че е в Англия. Ти знаеше ли?

Не казах нищо, гърлото ми се стегна от страх.

— Не.

— По-добре да не знаеш.

Кимнах, после почувствах как главата ми кима отново и отново: в опитите си да изглеждам нормално изглеждах нелепо. Чувствах, че лицето ми бе като книга на страха, която всеки можеше да прочете.

— Какво има, дете? — тонът на Уил беше загрижен. — Бяла си като сняг. Замесена ли си в това, малка моя? Да не си просиш обвинение в държавна измяна, в тон с обвинението в ерес? Наистина ли се прояви като глупачка?

— Не — казах, гласът ми прозвуча дрезгаво. — Не бих заговорничала срещу кралицата. През последната седмица не се чувствам добре. Болна съм. Имам пристъп на треска.

— Да се надяваме, че няма да се разпространи — каза иронично Уил.

Придържах се към лъжата си за треската и не ставах от леглото. Мислех за Елизабет, която сякаш имаше умението да призовава лошото здраве като свое алиби, когато ѝ беше необходимо, и знаех, че болезнените спазми на ужаса ме караха да се потя толкова силно, че наистина щях да мина за болна.

Научавах новините от жените, с които делях стая. Кардинал Поул оглавил разследването на заговора и всеки ден нов човек бил арестуван и отвеждан за разпит. Първо сър Хенри Дъдли, който бил готов да предаде страната си на французите в замяна на тяхната помощ. Той разполагал с френско злато и с обещанието за малка армия от наемници и френски доброволци. Оттам проследиха уликите и стигнаха до предател във Върховния финансов съд, който беше обещал да открадне пари, за да плати за армията и оръжията. Подложен на разпит, той разкри, че имали намерение да изпратят кралицата при съпруга ѝ в Ниските земи и да поставят на престола Елизабет. После кардиналът открил, че Кат Ашли и Уилям Пикъринг са стари приятели

и се срещали дори в самия кралски двор: сър Уилям бил тайно въведен в страната и в самия Хамптън Корт.

Ковчежето на Кат Ашли в лондонската къща на Елизабет съдържало първата чернова на памфлет, подтикващ англичаните да се вдигнат на бунт срещу кралицата католичка и да поставят на трона протестантската принцеса.

Кардинал Поул започна да търси кой сред приятелите и познатите на Елизабет може да притежава печатарска преса, която би напечатала тайно подобен памфлет. Помислих си за разглобената преса в печатницата на Флийт Стрийт и се запитах колко ли време щеше да мине, преди да дойдат да ме отведат.

Кардиналът, осенен от Божието вдъхновение, решителен и проникателен, следваше пътека, която щеше да отведе до мнозина английски протестанти, мнозина приятели и служители на Елизабет, щеше неизбежно да го отведе и до мен, както и до много други. Всеки път, щом някой бъдеше арестуван и отведен за разпит, това беше поредният човек, който можеше да спомене, че юродивата на кралицата често е била с принцесата. И как някой бил казал на някой друг, че юродивата на кралицата е изпълнявала поръчки или е носела съобщения, че е позната на сър Уилям Пикъринг, че е доверена служителка на семейство Дъдли, макар да се твърди, че служи на кралицата.

Знаех, че ако кардинал Поул ме отведеше в тихата си стая с плътни завеси и ме накараше да застана пред тъмната му полирана маса и да му разкажа историята си, щеше да успее да я разнищи напълно. Бягството ни от Испания, пристигането ни в Англия, изчезването на баща ми, при което бе изоставил пресата: всичко сочеше към вината ни като „марано“ — евреи, които се опитват да минат за християни — и можехме да бъдем изгорени за ерес в Смитфийлд, така, както можехме да бъдем изгорени и в Арагон. Ако отидеше в магазина на баща ми, щеше да намери текстове, които бяха забранени и еретични. Някои от тях бяха забранени от закона, защото поставяха под съмнение словото Божие, дори намекваха, че земята се движи около слънцето, или че сега съществуват животни, които не са били създадени от Бог за шест дни при сътворяването на света. Някои от тях бяха незаконни, защото оспорваха превода на Словото Божие, като твърдяха, че ябълката на познанието била всъщност кайсия. А

някои от тях бяха незаконни, просто защото не можеха да бъдат разбрани. Те разискваха загадки, а църквата на кардинала настояваше, че трябва да упражнява контрол над всички загадки на света.

Заради книгите в магазина можехме да бъдем екзекутирани за ерес, заради печатарската преса можеше да бъдем екзекутирани за държавна измяна, а ако някога кардиналът направеше връзка между най-добрите клиенти на баща ми, Джон Дий и Робърт Дъдли, и мен, в миг щях да се озова на ешафода с примка на шията — за държавна измяна.

Прекарах три дни в леглото, с поглед, втренчен в белия таван, трепереща от страх, макар че слънцето хвърляше ярки отблясъци по белосаните стени, а пред стъклото на прозореца жужаха пчели. После, вечерта на третия ден, станах от леглото. Знаех, че кралицата се подготвя да отиде в голямата зала и да седне пред сервираната вечеря, макар да й беше непоносимо да яде. Стигнах до покоите й, когато се надигаше от молитвения си стол.

— Хана, по-добре ли си сега?

Думите бяха любезни, но погледът й беше безучастен, тя беше хваната като в капан в един свой собствен скръбен свят. Една от дамите й се наведе и оправи шлейфа зад гърба й, но тя не обърна глава — сякаш не го беше почувствала.

— По-добре съм, но съм много разстроена от едно писмо, което получих днес — казах. Напрегнатото изражение на лицето ми подкрепяше моята история. — Баща ми е болен, почти смъртоносно, и бих искала да отида при него.

— В Лондон ли е той?

— В Кале, ваше величество. Той има магазин в Кале и живее при годеника ми и неговото семейство.

Тя кимна:

— Можеш да отидеш при него, разбира се. И се върни, когато той се почувства по-добре, Хана. Можеш да отидеш при ковчежника на домакинството и да вземеш надниците си до днешна дата, ще имаш нужда от пари.

— Благодаря ви, ваше величество.

Почувствах как гърлото ми се свива при мисълта за добротата й към мен сега, когато бягах от нея. Но после си спомних винаги топлата

пепел в Смитфийлд, и жената с окървавените ръце в катедралата „Сейнт Пол“, останах със сведени очи и запазих спокойствие.

Тя протегна ръка към мен, аз коленичих и целунах пръстите ѝ. Ръката ѝ за последен път докосна нежно главата ми.

— Бог да те благослови, Хана, и да те пази — каза тя топло, без да знае, че именно собственият ѝ доверен кардинал и воденото от него разследване ме караха да треперя, когато коленичих пред нея.

Кралицата отстъпи назад и аз се изправих.

— Върни се при мен скоро — нареди тя.

— Колкото мога по-скоро.

— Кога ще потеглиш? — попита тя.

— Утре на зазоряване — казах.

— Тогава добър път, и безопасно завръщане — каза тя с цялата си предишна нежност. Отправи ми лека изнурена усмивка, когато отиде до двойните врати и те се разтвориха широко да я пропуснат, а после излезе, с вдигната глава, с изпито лице, с потъмнели от тъга очи, за да се изправи пред придворните, които вече не я уважаваха, макар да се кланяха, когато влизаше, и се хранеха хубаво, и пиеха обилно на нейни разноски.

Не дочаках зората. Още щом чух придворните да седат на вечеря, си сложих тъмнозелената ливрея, новите ботуши за езда, наметалото и шапката. Взех малката си торба от нишата, в която спях, и сложих в нея католическия требник, който кралицата ми бе подарила веднъж, и малката кесия с надниците ми, които бях взела от ковчежника. Не притежавах нищо друго, дори след тригодишната си служба в двора — не бях натрупала пари, макар да можех да го сторя.

Промъкнах се по страничните стълби и се поколебах на входа за голямата зала. Чувах познатия шум на вечерящото домакинство, жуженето на разговори и случайния изблик на смях, по-високите гласове на жените, седнали в края на залата, стърженето на нож по блюдо, звънът при допира на бутилка до чаша. Това бяха звуците на живота ми през последните три години: не можех да повярвам, че това вече не беше моят дом, моето убежище. Не можех да повярвам, че ставаше все по-опасно да бъда на това място.

Затворих очи за миг, копнеейки да ме споходи дарът на Зрението, да можех да разбера какво трябва да направя, та самата аз да съм в безопасност. Но не Зрението беше това, което ме накара да взема

решение, а най-старият ми страх. Някой беше прегорил нещо в готварницата и миризмата на обгорено месо внезапно появя в залата, когато в нея тичешком влезе един слуга. За миг изпитах чувството, че не съм в трапезарията на кралицата, усещайки мириса на печено месо: бях на градския площад на Арагон, и мирисът на горящото тяло на жена насищаше въздуха с воня, докато тя пищеше ужасено при вида на собствените си почерняващи крака.

Обърнах се рязко и се втурнах навън през вратата, без да ме е грижа кой ме вижда. Отправих се към реката — по нея можех най-бързо и незабелязано да вляза в града. Слязох на кея и зачаках да мине някоя лодка.

Бях забравила какви страхове преследват двора на Мери сега, когато испанците бяха открито мразени, а Мери беше изгубила любовта на народа. На кея имаше четирима войници, и още дузина — на стража покрай речния бряг. Трябваше да се усмихна и да се престоря, че се измъквам за тайна среща с любим човек.

— Но кой е обектът на любовта ти? — подметна закачливо един от младите войници. — С дрехи на момче, но с глас като на момиче? Какво предпочиташ, миличка? Какво ще ти хареса?

От необходимостта да търся отговор ме спаси една лодка, която се задаваше с клатушкане по течението и водеше група лондончани в двора.

— Твърде много ли закъсняхме? Тя още ли вечеря? — запита една дебела жена в предната част на лодката, докато те ѝ помагаша да слезе на кея.

— Още вечеря — казах.

— Под кралския балдахин, и всичко останало? — уточни тя.

— Както е редно — потвърдих.

Тя се усмихна със задоволство:

— Не съм го виждала никога преди, макар че често съм си обещавала удоволствието да я видя — каза тя. — Направо ли да влизаме?

— Има вход към голямата зала — упътих я. — На вратата има войници, но те ще пуснат вас и семейството ви да минете. Може ли да взема вашата лодка? Искам да отида в града.

Тя отпрати лодкаря с махване на ръка.

— Но се върнете да ни вземете — каза му тя.

Качих се в люлеещата се лодка и изчаках да се отдалечим достатъчно, за да не ни чуят, а после го насочих към стъпалата за Флийт Стрийт. Не исках дворцовите стражи да разберат къде отивам.

Отново тръгнах надолу по пътя към магазина ни, като крачех бавно и неохотно. Искях да се уверя, че всичко е непокътнато, преди да се приближа до него. Внезапно се заковах рязко на едно място. За свой ужас, когато свърнах зад ъгъла, видях, че магазинът е разбит и някой е влизал. Вратата беше широко разтворена, тъмният вход беше осветен от потрепваща светлина, докато двама — не, трима мъже се движеха вътре. Отвън чакаше голяма каруца с два коня. Мъжете изнасяха големи цилиндрични кутии: разпознах опакованите ръкописи, които бяхме съхранили, когато баща ми замина, и знаех, че те ще са достатъчно доказателство, за да ме обесят двукратно.

Свих се в един тъмен вход и смъкнах качулката ниско над лицето си. Ако бяха намерили кутиите с ръкописите, тогава сигурно бяха намерили и сандъците със забранени книги. Щяхме да бъдем разобличени като разпространители на ерес. За главите ни щеше да бъде обявена цена. По-добре беше да се обърна и да се отправя обратно към реката и да се кача на кораб за Кале възможно най-скоро, защото баща ми и аз щяхме да загинем на кладата, ако ни откриеха в Лондон.

Тъкмо се готвех да се вмъкна обратно в уличката, когато една от сенките в магазина излезе с голяма кутия и я стовари отзад в каруцата. Спрях за миг, като го чаках да се върне в магазина и да остави улицата чиста, за да се измъкна, когато нещо у него ме накара да спра. Нещо в профила му ми беше познато: раменете, прегърбени като на учен, слабото тяло под износеното наметало.

Почувствах как сърцето ми блъска в гърдите от надежда и страх, но не пристъпих навън, докато не бях сигурна. Тогава другите двама мъже излязоха, понесли добре увита част от печатарската преса. Мъжът отпред беше съседът ни, а мъжът, който носеше другия край, беше годеникът ми, Даниел. Изведнъж осъзнах, че опаковаха и изнасяха всичко от магазина и че още не бяхме разкрити.

— Татко! Моят татко! — извиках тихо и изтичах от тъмния вход до потъналата в сенки улица.

Той рязко вдигна глава при звука на гласа ми, а ръцете му се разтвориха широко. След миг бях в прегръдката му, усещайки топлиите

му силни ръце, обвити около мен. Прегръщаше ме така, сякаш никога вече нямаше да ме пусне.

— Хана, дъще моя, моето момиче — каза той, като ме целуна по косата. — Хана, дъще моя, *mi querida*!

Вдигнах очи и се вгледах в лицето му, изнурено и по-старо, отколкото си спомнях, и го видях, че също оглежда чертите ми. И двамата заговорихме едновременно:

— Получих писмото ти: в опасност ли си?

— Татко, добре ли си? Толкова се радвам...

Засмяхме се.

— Кажи ми първо ти — каза той. — В опасност ли си? Дойдохме да те вземем.

Поклатих глава.

— Слава на Бога — казах. — Арестуваха ме за ерес, но ме освободиха.

При думите ми той бързо се огледа наоколо. Помислих си, че сега всеки в Англия би познал, че е евреин, по онзи плах, вечно виновен поглед на Народа, който нямаше дом и не бе добре дошъл сред чужденци.

Даниел прекоси калдъръмената улица, приближи се с едри крачки до канала и спря рязко пред нас.

— Хана — каза той неловко.

Не знаех какво да отговоря. Последния път, когато се бяхме срещнали, аз го бях освободила от годежа ни, заливайки го с жлъч и злоба, а той ме беше целунал така, сякаш искаше да ме ухапе. После беше написал най-страстното писмо, което човек можеше да си представи, и отново се сгодихме. Бях го повикала да ме спаси, по право му се полагаше да получи от мен нещо повече от сведено надолу лице и едно измърморено: „Здравей, Даниел.“

— Здравей — каза той, също толкова смутен.

— Да влезем в магазина — каза баща ми, като хвърли отново предпазлив поглед по протежение на улицата. Отведе ме до прага и затвори вратата зад нас: — Опаковахме нещата тук, а после Даниел щеше да те вземе. Защо си тук?

— Бяха от двора — казах. — Не смеех да ви чакам да дойдете. Смятах да дойда при вас.

— Защо? — попита Даниел. — Какво се е случило?

— Арестуват хора по обвинение в заговор за сваляне на кралицата от престола — казах. — Кардинал Поул провежда разследването и аз се страхувам от него. Помислих си, че ще открие откъде съм дошла, или... — млъкнах насред изречението.

Погледът, който ми хвърли Даниел, беше остър:

— Ти беше ли замесена в заговора? — попита той рязко.

— Не — казах. — Не, наистина.

При суровия му скептичен поглед пламнах и се изчервих.

— Бях донякъде замесена — признах.

— Слава Богу тогава, че сме тук — каза той. — Вечеряла ли си?

— Не съм гладна — казах. — Мога да ви помогна да опаковате.

— Добре, защото имаме кораб, който тръгва с прилива в един часа.

Смъкнах се от печатарското столче и се залових за работа с Даниел, баща ми и съседа ни, носехме кутиите, свитъците и отделните части от пресата до каруцата. Конете стояха неподвижно и тихо. Една жена отвори прозореца си и ни попита какво правим, а съседът ни отиде и й каза, че най-после магазинът ще бъде даден под наем и сега се разчистват боклуците на стария собственик.

Когато свършихме, приближаваше десет вечерта и късна пролетна луна, топла и жълта, беше изгряла и осветяваше улицата. Баща ми седна отзад в каруцата, Даниел и аз пътувахме отпред на капрата. Съседът ни се ръкува с всички и се сбогува с нас. Даниел даде знак на конете да потеглят, те опънаха ремъците на хамутите и каруцата леко потегли напред.

— Това е като последния път — отбеляза Даниел. — Надявам се, че няма пак да скочиш, преди да се качим на кораба.

Поклатих глава:

— Няма.

— Няма неизпълнени обещания? — усмихна се той.

— Не — казах тъжно. — Кралицата не се нуждае от компанията ми, не иска никого освен краля, а мисля, че той никога няма да се прибере у дома при нея. И макар че хора от обкръжението на принцеса Елизабет са обвинени в държавна измяна, тя се ползва с благоволенieto на краля. Може и да я затворят в тъмница, но сега вече няма да я убият. Твърдо е решена да оцелее и да чака.

— Нима не се опасява, че кралицата може да я пренебрегне и да даде короната на друг — на Маргарет Дъглас или може би на Мери Стюарт?

— Бъдещето ѝ беше предсказано — казах му с едва доловим шепот. — И я увериха, че тя ще бъде наследницата. Не знае колко дълго ще трябва да чака, но е уверена.

— А кой ѝ предсказа бъдещето? — попита той остро.

Забелязал виновното ми мълчание, той кимна:

— Бих казал, че наистина трябва да дойдеш с мен този път — каза с равен тон.

— Бях обвинена в ерес — казах. — Но освободена. Не съм извършила нищо лошо.

— Направила си достатъчно, за да бъдеш трикратно обесена за държавна измяна, удушена като вещица и изгорена като еретичка — каза той, без следа от усмивка. — По право би трябвало да си на колене пред мен, умолявайки ме да те отведа.

По-малко от миг ме делеше от гневното избухване, когато видях, че само ме дразнеше, и се засмях неохотно. Изведнъж той засия, хвана ръката ми и я поднесе към устните си. Докосването на устните му върху ръката ми беше топло, усетих дъха му по кожата си, и за миг не можех да виждам нищо, да чувам нищо и да мисля за нищо, освен за неговото докосване.

— Не е нужно да умоляваш — каза той тихо. — И без друго щях да дойда за теб. Не мога да продължавам да живея без теб.

Пътят ни минаваше покрай Тауър. По-скоро почувствах, отколкото видях, как Даниел настръхна, когато мрачната сянка на затвора на Робърт Дъдли падна върху нас.

— Знаеш ли, не можех да не го обикна — казах тихо. — Когато го видях за първи път, бях дете, а той беше най-красивият мъж, когото бях виждала в живота си, и син на най-великия човек в Англия.

— Е, сега си жена, а той е предател — каза рязко Даниел. — И си моя.

Стрелнах го с кос поглед.

— Както кажеш, съпруже — казах смирено. — Както кажеш.

Корабът чакаше, както Даниел беше уговорил, и няколко часа ние работихме усилено, товарейки частите на разглобената преса, буретата и сандъците с книги и листове, и едва тогава се качихме на борда и моряците освободиха платната, баржите ни взеха на буксир, и корабът потегли бавно надолу по течението, подпомаган от прииждащия прилив. Баща ми беше донесъл кошница с храна и ние седнахме на палубата, трепвайки понякога от гласа на моряк, хукнал да се подчини на някаква заповед, и ядохме студено пиле, странно сирене с остър вкус и твърд хрупкав хляб.

— Ще трябва да свикнеш с това ядене — присмя ми се Даниел.
— Това е храна от Кале.

— В Кале ли ще останем? — попитах.

Той поклати глава:

— Не е безопасно за нас да останем за постоянно — каза той. — Скоро кралица Мери ще насочи вниманието си и натам: Това място гъмжи от избягали протестанти, лютерани и привърженици на учението за подчинена на държавата църква, и всякакви други еретици, нетърпеливи да се измъкнат бързо до Франция, Фландрия или Германия. Също и заговорници. А пък кралство Франция води собствена битка с хугенотите и с всеки, който не е покорен син на църквата. Мисля, че тези две сили ще прокудят хората като нас и оттам.

Изпитах познатото чувство за несправедливост.

— Прокудени — а къде ще отидем? — попитах.

Даниел ми се усмихна и сложи ръка върху моята.

— Успокой се, мила — каза той. — Намерих дом за нас. Ще отидем в Генуа.

— Генуа ли?

— Създават общност от евреи там — каза той с много тих глас.
— Позволяват на Народа да се установи там. Нужни са им търговските връзки, златото и солидните приходи, които хората от нашия Народ носят със себе си. Ще отидем там. Един лекар винаги може да намери работа, а един книгопродавец винаги може да продава книги на евреите.

— А майка ти и сестрите ти? — попитах. Надявах се да ми каже, че те ще останат в Кале, че са си намерили съпрузи и домове в града, и можем да ги посещаваме веднъж на всеки две години.

— Мери и майка ми ще дойдат с нас — каза той. — Другите две имат добри служби и искат да останат в Кале, каквито и да са рисковете за тях. Сара харесва един мъж от нееврейски произход, и може би ще се омъжи за него.

— Не възразяваш ли?

Даниел поклати глава:

— Когато бях във Венеция и Падуа, научих много повече неща, не само новите науки — каза той. — Промених мнението си за нашия народ. Мисля, че сега ние сме маята на християнския свят. Нашата задача е да ходим сред християните и да им носим нашите познания и нашите умения, уменията ни в търговията и да ги убеждаваме в нашата почтеност. Може би някой ден отново ще имаме наша собствена страна, Израил. Тогава ще трябва да я управляваме с доброта и разбиране — знаем какво е да бъдем управлявани с жестокост. Но ние не сме родени да се крием и да се срамуваме. Родени сме да бъдем себе си, и да се гордеем, че сме избрани да бъдем водачи. Ако сестра ми се омъжи за християнин, тя ще донесе на семейството своите познания и мъдрост, и това ще ги превърне в по-добри християни, дори и ако никога не узнаят, че тя е еврейка.

— А ние като какви ще живеем — като евреи или не? — попитах.

Усмивката, която ми отправи, беше безкрайно топла:

— Ще живеем така, както намираме за добре — каза той. — Няма да приема християнските правила, които забраняват моите познания. Няма да приема еврейските правила, които ми забраняват да водя живота, който съм си избрал. Ще чета книги, които задават въпроса дали слънцето се движи около земята, или земята — около слънцето, и ще ям свинско, когато е добре отгледано, убито по подходящия начин и добре приготвено. Няма да приема да налагат задръжки на мислите или постъпките ми, освен такива, които ми се струват смислени.

— Ами аз? — попитах, чудейки се докъде ще ни отведе тази независимост.

— И ти — каза той простишко. — Писмата ти и всичко, което някога си казала, има смисъл за мен само ако гледам на теб като на мой партньор в това начинание. Да. Ти ще намериш собствения си път и се надявам, че ще постигнем съгласие. Ще намерим нов начин да живеем,

и той ще е такъв, който оказва почит на нашите родители и техните убеждения, но ни дава възможност да бъдем себе си, а не просто техни деца.

Баща ми, който седеше малко настрани от нас и много се стараеше да не слуша разговора ни, се прозина неубедително:

— Доспа ми се — каза той. Положи ръка на главата ми. — Бъди благословена, дете, хубаво е да те имам отново при себе си.

Загърна се с наметалото си и легна на студената палуба.

Даниел протегна ръка към мен.

— Ела тук, аз ще те топля — каза той.

Ни най-малко не ми беше студено, но не му го казах, когато се вмъкнах в прегръдката му и се изпънах, притисната към загадката, каквато представляваше за мен неговото мъжко тяло. Почувствах как целува нежно късо подстриганата ми коса, а после почувствах как дъхът му докосва ухото ми.

— О, Хана — прошепна той. — От толкова отдавна мечтая да те имам, че от желание мога да заплача като момиче.

Изкисках се.

— Даниел — казах, опитвайки вкуса на непознатото име върху устните си. Повдигнах лице към него и почувствах топлината му уста върху своята — целувка, която ме разтопи чак до мозъка на костите, така че усетих как се разтваряме един в друг като някаква алхимична смес, като еликсир на насладата. Под наметалото ръцете му милваха гърба ми, вмъкнаха се неумело под късата дреха и бельото ми и започнаха да гаят гърдите, шията, корема ми, и аз почувствах как се протягам като котка, която са погалили, и отново прошепвам „Даниел“, и този път това беше подканване. Ръцете му изследваха нежно очертанията на тялото ми, като странник в нова земя. Свенливо, но с нарастващо любопитство, оставих пръстите си да изследват меките фини косъмчета на гърдите му, топлината кожа под панталоните, а после необичайната форма на члена му, който при докосването ми се надигна и започна да пулсира, докато Даниел стенеше от желание.

Нощта бе твърде дълга, а небесата — твърде тъмни, за да изпитваме срам. Под наметалото на Даниел ние смъкнахме панталоните си и се съвкупявахме с непринудена, уверена наслада, която започна задъхано и се превърна в екстаз. Не знаех, че може да има такова усещане. Докато наблюдавах как други жени и мъже се

ухажват, дори докато потрепвах под докосването на лорд Робърт, не знаех, че е възможно такова удоволствие. Разделихме се само за да дремнем, а след по-малко от час се събудихме и телата ни отново се задвижиха в един ритъм. Едва когато видяхме небето да просветлява през възетата вляво от нас, преминах от силното желание и задоволство към сън от изтощение.

Когато се събудих, беше студена утрин, и трябваше да нахлузя бързо дрехите си, преди моряците да забележат какво сме вършили. Отначало не виждах нищо, освен тъмното очертание на сушата, а после гледката бавно се изясни. Яка, солидна крепост охраняваше входа към пристанището.

— Укреплението Ризбан — каза Даниел, като застана зад мен, така че да мога да се облегна на топлите му гърди. — Виждаш ли пристанището оттатък?

Надигнах се малко и се изкикотих като момиче, когато почувствах как тялото му реагира на движението ми.

— Къде? — попитах, съвсем невинно.

Той ме отмести от себе си, като леко изпъшка от смущение.

— Кокетка — каза рязко. — Ето. Пред теб. Това е главното пристанище, а каналите се вливат от него из целия град, така че градът е ограден както със стени, така и с крепостен ров.

Докато корабът влизаше в пристанището, стоях отстрани, оглеждайки този град с усещането — познато на толкова много хора от моя народ — че ще трябва да започна живота си отново, и да си създам нов дом тук. Покритите с червени керемиди покриви, едва показващи се над яките дебели градски стени, щяха да ми станат познати, по настланите с калдъръм улици между високите къщи щях да стигам до пекаря и да се връщам оттам, по тях щях да отивам от пазара до къщата си. Този странен аромат, мирисът на едно оживено пристанище: стара риба, смолистият мирис на съхнещи мрежи, свежият мирис на току-що рендосано дърво, чистият полъх на соления вятър — всичко това щеше да се превърне в познат вкус по устните ми и аромат по вълненото ми наметало. Скоро за мен всичко това щеше да бъде символ на дома ми, а не след дълго щях да престана да се питам как ли се е чувствала кралицата тази сутрин — по-добре или по-зле, —

как ли е Елизабет, докато чака търпеливо, както без съмнение бе принудена да стори, и как се чувства милорд, докато гледа изгрева на слънцето от тясното прозорче на затвора си. Трябваше да оставя зад гърба си всички тези мисли, любов и преданост, и да посрещна новия си живот. Бях напуснала двора, бях изоставила кралицата, бях обърнала гръб на Елизабет и се бях сбогувала с мъжа, когото обожавах: лорд Робърт. Сега щях да живея за съпруга си и за баща си и щях да се науча да принадлежа към това ново семейство: съпруг, три сестри и свекърва.

— Майка ми ни чака.

Топлият дъх на Даниел докосна косата ми, когато той се облегна на мен до парапета на кораба. Отново се облегнах назад и почувствах как при докосването ми членът му се раздвижи в панталоните, и аз отвърнах на натиска, похотлива и отново изпълнена с желание. Погледнах натам, накъдето гледаше той, и я видях, застрашителна, с ръце, скръстени върху широка гръд, оглеждайки внимателно палубата на кораба, сякаш за да види дали непокорната ѝ снаха този път е изпълнила дълга си и е пристигнала.

Когато видя Даниел, тя вдигна ръка за поздрав, и аз помахав в отговор. Бях твърде далече, за да видя лицето ѝ, но си я представих как внимателно овладява изражението си.

— Добре дошла в Кале — каза ми тя, когато слязохме по мостчето. После безмълвно обърна Даниел в изпълнена с обожание прегръдка.

Той се помъчи да се освободи.

— Трябва да се погрижа за разтоварването на пресата — каза ѝ той, върна се на борда и слезе в трюма. Госпожа Карпентър и аз останахме сами на кея: като остров от неловко мълчание сред мъжете и жените, които се суетяха около нас.

— Значи те намери — каза тя без особено удоволствие.

— Да — казах.

— А сега готова ли си да се омъжиш за него?

— Да.

— Ще трябва да махнеш тези дрехи — каза тя. — В Кале живеят почтени хора, няма да им хареса да те виждат в панталони.

— Знам — казах. — Тръгнах набързо, иначе щях да се преоблека, преди да дойда.

— Щеше да е по-добре.

Отново замълчахме.

— Донесе ли надниците си?

— Да. — Бях жегната от тона й. — Всичките ми надници за последните шест месеца.

— Ще ти бъдат нужни, за да си купиш чорапи и рокли, фусти и шапчици; ще се изненадаш от цената.

— Не може да е по-скъпо от Лондон.

— Много по-скъпо — каза тя рязко. — Толкова много неща трябва да се докарват с кораби от Англия.

— Защо не купуваме френски стоки? — попитах.

Тя направи лека гримаса и каза:

— Трудно — но не си направи труда да обясни.

Даниел се появи. Изглеждаше доволен, че си говорим.

— Мисля, че разтоварих всичко — каза той. — Баща ти ще остане тук с нещата, докато докарам каруца.

— Ще изчакам с него — казах припряно.

— Не — каза той. — Върви вкъщи с майка ми, тя може да ти покаже къщата ни и можеш да се стоплиш.

Той искаше да се погрижи да ми е удобно. Не знаеше, че последното, което исках да направя, беше да отида вкъщи с майка му, да седя със сестрите му и да чакам мъжете да си свършат работата и да се приберат.

— Тогава ще дойда с теб да вземем каруцата — казах. — Не ми е студено.

Когато майка му хвърли поглед към него, той се поколеба.

— Не можеш да отидеш в двора с каруците, облечена така — каза тя твърдо. — Ще ни посрамиш всичките. Загърни се с наметалото си и ела с мен у дома.

Въпросният дом беше хубавичка малка къща на Лъндън Стрийт, сбутана до други в една редица недалече от южната порта на града. Горният етаж беше разделен на три спални: трите сестри на Даниел си деляха голямото легло в стаята, която гледаше към задната част на къщата, майка му имаше мъничка стая само за себе си, а баща ми разполагаше с третата. Даниел живееше през повечето време при

наставника си, но щеше да спи на сгъваемо легло в стаята на баща ми, когато останеше за през нощта. Следващият етаж служеше като трапезария и гостна за семейството, на приземния етаж беше магазинът на баща ми, гледащ към улицата, а отзад имаше малка кухня и помещение за миене на съдове. В двора отзад Даниел и баща ми бяха построили и покрили със сламен покрив един навес, печатарската преса щеше да бъде сглобена отново и поставена там.

И трите сестри на Даниел чакаха да ни посрещнат в дневната най-горе на стълбите. С мъчително смущение помислих за изцапаните си от пътя дрехи и мръсното си лице и ръце, когато ги видях как ме оглеждат от горе до долу, а после мълчаливо хвърлят поглед една към друга.

— Ето ги моите момичета — каза майка им. — Мери, Сара и Ана.

Трите се изправиха като наредени в редица марионетки, направиха реверанс като една, и отново седнаха. В ливреята си на паж не можех да направя реверанс: поклоних им се леко и видях как очите им се разширяват.

— Ще сложа чайника — каза госпожа Карпентър.

— Ще ти помогна — каза Ана и бързо излезе от стаята. Другите две и аз се гледахме с мълчалива неприязън.

— Добре ли пътува? — попита Мери.

— Да, благодаря.

Шеметната нощ на палубата и настойчивата близост на Даниел сега ми изглеждаха много далечни.

— И сега ще се омъжиш ли за Даниел?

— Мери! Как може! — възропта сестра й.

— Не виждам защо да не питам. Беше доста дълъг годеж. И ако тя ще ни бъде снаха, имаме право да знаем.

— Това засяга само нея и Даниел.

— Този въпрос засяга всички ни.

— Да, ще се омъжа — казах, за да прекратя препирнята им.

Те обърнаха будните си любопитни лица към мен:

— Наистина — каза Мери. — Значи си напуснала двора?

— Да.

— И няма ли да се върнеш? — попита другата, Сара.

— Не — казах, като внимавах съжалението да не се прокрадне в гласа ми.

— Няма ли да ти се струва ужасно скучно тук, след живота в двора? Даниел каза, че си била компаньонка на кралицата и си прекарвала целия ден с нея.

— Предполагам, че ще помагам на баща си в магазина — казах.

И двете придобиха ужасени изражения, сякаш мисълта за работа с книги и с печатарската преса беше по-стряскаща от това, да се омъжа за Даниел и да живея с тях.

— Къде ще спите вие с Даниел? — попита Мери.

— Мери! Не те е срам!

— Ами едва ли могат да се поберат на сгъваемото легло — посочи тя благоразумно. — Не можем да искаме от майка ни да се премести. А пък ние винаги сме имали най-хубавата задна спалня.

— Ние с Даниел ще решим — казах с остра нотка в гласа. — И ако тук няма достатъчно място за нас, ще си направим собствена къща.

Мери нададе лек ужасен писък, докато майка ѝ се качваше по стълбите.

— Какво има, дете? — запита тя.

— Хана е в къщата от няма и пет минути, а вече казва, че тя и Даниел ще живеят другаде! — възкликна Мери, почти просълзена. — Вече ни отнема Даниел! Точно както и знаех, че ще направи! Точно както казах — тя ще съсипе всичко!

Тя скочи на крака, отвори рязко вратата и изтича нагоре по стълбите, които водеха към стаята ѝ, като остави дървената врата да се затръшне зад гърба ѝ. Чухме изскърцването на въженото легло, когато тя се хвърли върху него.

— О, наистина! — възкликна възмутено майка ѝ. — Това е нелепо!

Канех се да се съглася, и после видях, че ме гледа обвинително.

— Как можа да разстроиш Мери още в първия си ден? — запита настойчиво тя. — Всички знаят, че тя се разстройва лесно и обича брат си. Ще трябва да се научиш да си държиш езика, госпожице Хана. Сега живееш със семейство. Вече нямаш право да говориш като шут, каквото ти дойде на ум.

За един миг, зашеметена, не казах нищо, за да се защитя. После процедих през зъби:

— Съжалявам.

ЛЯТОТО НА 1556

Дълго и горещо беше това първо лято в Кале. Посрещах слънчевата светлина, сякаш бях езичница, готова да ѝ се кланям като на божество, а когато Даниел ми каза, че бил убеден от новата теория, че земята се върти около слънцето в огромното необятно пространство, а не обратното, трябваше да призная, че и на мен това ми звучеше напълно логично, докато се разтварях като пъпка на цвете в горещината.

Разхождах се бавно по площадите и се шляех на рибарския кей, за да гледам ослепителната светлина на слънцето, която блестеше по надиплените води в пристанището. Наричаха го *Le Bassin du Paradis*^[1], и на яркото слънце това място наистина ми приличаше на рай. Винаги, когато можех, си намирах оправдание да изляза от града и да се измъкна през портите, където небрежните пазачи гледаха сновящите напред-назад граждани и идващите хора от провинцията. Разхождах се край малките зеленчукови градини извън градските стени, за да вдъхна свежия мирис на растителността в топлата пръст, и копнеех да отида по-далеч, долу до пясъчната ивица, за да видя как вълните се разбиват в брега, да прекося мочурищата, където чаплите стояха и гледаха собствените си високи отражения, и още по-нататък, където можех да видя тъмни гори на фона на яркозелените ливади.

Лятото ми се стори дълго. За мен то беше и зашеметяващо тягостно. Даниел и аз бяхме под един и същи покрив, но трябваше да живеем като девойка и кандидат за ръката ѝ, почти никога не ни оставяха насаме заедно. Копнеех за докосването му, за целувката му, и за насладата, която ми беше доставил в нощта, когато отплавахме за Франция. Но за него бе почти непоносимо да се приближи до мен, знаейки, че веднага трябва да се отдръпне, че не му е позволено нищо повече от някоя целувка по устните или по ръката. Дори уханието ми, когато минавах край него по стълбите или в тесните стаи, го караше да трепне, а когато докоснеше пръстите ми, докато ми подаваше блюдо или чаша, копнеех за ласката му. Никой от нас не показваше открито

страстта си пред изпълнените му с живо любопитство сестри, но не можехме изцяло да я скрием, и начинът, по който погледът им бързо се местеше от единия от нас към другия, ми бе омразен.

Първата седмица махнах панталоните и облякох рокля, и скоро бях подложена на постоянни поучения как е редно да се държи една млада дама. Изглежда, съществуваше негласно споразумение между баща ми и майката на Даниел, че тя трябва да ме обучи на уменията, които една млада жена е редно да притежава. Изглежда, че когато избягахме от Испания, бях забравила всичко, свързано с домашните умения, на което ме беше научила майка ми. А оттогава никой не ме беше учил как да варя и пека, как да бия масло, как да отцеждам суроватката от сиренето. Никой не ме беше учил как да полагам ленените чаршафи в настлана с буника и лавандула ракла за чаршафи, как да подреждам маса, как да обирам каймака от млякото, за да направя сметана. Баща ми и аз бяхме живели в спокойно съгласие, като работещ човек и неговият чирак. В двора се бях научила да се дуелирам, да се премятам и да остроумнича от Уил, възприех политическата предпазливост и страстта — от Робърт Дъдли, математиката от Джон Дий, на потайност и заговорничене ме научи принцеса Елизабет. Явно няхах полезни умения за дома на един млад лекар. Самата аз не бях кой знае каква млада жена, нито кой знае каква съпруга. Майката на Даниел си беше поставила задачата да „ме вкара в пътя“.

Тя намери една нацупена и невъзприемчива ученичка. Няхах природни дарби за домакинстване. Не исках да знам как да изтъркам месингова тенджерата с пясък, така че да заблести. Не исках да жуля с четка предните стъпала. Не исках да беля тънко картофи, така че нищо да не се губи, а с обелките да храня кокошките, които държахме в малка градина извън градските стени. Не исках да знам нищо от тези неща, и не разбирах защо трябва да ги уча.

— Като моя съпруга ще трябва да знаеш как да правиш такива неща — отбеляза съвсем основателно Даниел. Бях се измъкнала да го пресрещна на мястото, където пътят, по който се прибираще вкъщи от работа, пресичаше пазарния площад пред Стейпъл Хол, голямата сграда на търговските гилдии, за да мога да говоря с него, преди да влезе в къщата и двамата да попаднем под властта на майка му.

— Защо трябва да ги знам? Ти не ги правиш.

— Защото аз ще съм навън, на работа, а ти ще се грижиш за децата ни и ще им приготвяш храна — каза той.

— Мислех, че ще държа печатница и книжарница като баща ми.

— А кой ще ни готви и чисти?

— Не може ли да имаме прислужница?

Той потисна напушилия го смях.

— Може би, по-късно. Но отначало не бих могъл да си позволя да плащам надници на прислужница, знаеш, Хана. Не съм заможен човек. Когато започна собствена практика, ще трябва да живеем само от таксите, които вземам.

— А тогава ще имаме ли собствена къща?

Той придърпа ръката ми в сгъвката на лакътя си, сякаш се страхуваше, че при отговора му може да се отдръпна.

— Не — каза простичко. — Ще намерим по-голяма къща, може би в Генуа. Но аз винаги ще предлагам подслон на сестрите и майка си, също и на баща ти. Сигурен съм, че ти не искаш нищо по-различно, нали?

Не казах нищо. Честно казано, наистина исках да живея с баща си, и с Даниел. Струваше ми се трупно да понасям майка му и сестрите му. Но едва ли можех да му кажа, че бих предпочела да живея с баща си, но не и с майка му.

— Мислех, че ще живеем сами заедно — казах: това беше лъжа.

— Трябва да се грижа за майка си и сестрите си — каза той. — Това е свято задължение. Знаеш го.

Кимнах. Наистина го знаех.

— Зле ли се държат с теб?

Поклатих глава. Не можех да се оплача от отношението им към мен. Всяка нощ спях на сгъваемо легло в стаята на момичетата, и всяка нощ, когато заспивах, ги чувах да си шепнат в голямото легло до мен, и си представях, че говорят за мен. Сутрин те дърпаха завесите на леглото, за да не ги виждам, докато се обличат. Показваха се, за да срещат и сплетат взаимно косите си пред малкото огледало, и хвърляха коси погледи към растящата ми буйна гъста коса, само наполовина покрита от шапката. Всичките ми рокли и бельо бяха нови и бяха прицел на силна мълчалива завист, а от време на време — и тайно вземаха по нещо назаем. Накратко, бяха толкова злобни и груби, колкото могат да бъдат момичетата, действащи в съгласие, и през

много нощи аз заравах лице в дюшека си и плачех мълчаливо, чисто и просто от безсилен гняв.

Майката на Даниел никога не ми казваше дори една дума, от която можех да се оплача на сина й. Никога не казваше нищо, което можех да цитирам, ако се оплача. Коварно, почти безмълвно, тя ме караше да чувствам, че не съм достатъчно добра за Даниел, недостатъчно добра за семейството й, че не се справям подходящо с нито една домашна задача, че съм млада жена с неподходящ външен вид, млада жена с осъдителни религиозни убеждения, и непокорна дъщеря, която може би в бъдеще щеше да се окаже непокорна съпруга. Ако някога решише да признае истината, щеше да каже, че не ме харесва: но ми се струваше, че тя твърдо се противопоставя да казва истината за каквото и да било.

— Тогава със сигурност можем да живеем щастливо заедно — каза Даниел. — Най-сетне в безопасност. Най-после заедно. Не си ли щастлива, любов моя?

Поколебах се:

— Не се разбирам много добре със сестрите ти, а майка ти не ме одобрява — казах тихо.

Той кимна. Не му казвах нищо ново.

— Те ще променят отношението си — каза топло. — Ще се осъзнаят. Трябва да останем заедно. Заради собствената си безопасност и оцеляване трябва да останем заедно, и всички ще се научим да променяме по малко поведението си и да бъдем щастливи.

Кимнах, криейки многобройните си съмнения.

— Надявам се — казах, и видях как се усмихна.

Оженихме се в края на юни, веднага щом всичките ми рокли бяха ушити, а косата ми стана достатъчно дълга, за да изглеждам — както каза майката на Даниел — прилично, в „Нотр Дам“, голямата църква в Кале, където колоните, поддържащи свода, напомняха на френска катедрала, но се издигаха нагоре към голяма типично английска църковна камбанария. Беше християнска сватба, последвана от литургия, и всички старателно спазихме църковните ритуали. След това, когато останахме сами в малката къща на Лъндън Стрийт, сестрите на Даниел държаха един шал като балдахин над главите ни, докато баща ми повтори седемте сватбени благословии, доколкото можеше да си ги спомни, а майката на Даниел сложи в краката му

увита чаша, която да настъпи. После отново отворихме капациите на прозорците, разтворихме вратите и дадохме сватбено угощение за съседите, с дарове и танци.

Спорният въпрос къде ще спим като брачна двойка беше решен, след като баща ми се премести на походно легло при печатарската преса в малката стая, която направихме, като покрихме задния двор. Даниел и аз спяхме в старата стая на татко на най-горния етаж, с една тънка стена между нас и майка му, която не можеше да спи, от една страна, и любопитните му сестри, будни и подслушващи, от другата.

В брачната си нощ ние се нахвърлихме един върху друг като двойка развратни любовници, копнеещи за преживяване, което твърде дълго им е отказвано. Сложиха ни в леглото с много смях, шеги и престорено смущение, и щом си отидоха, Даниел залости вратата, затвори капациите на прозорците и ме придърпа в леглото. Отчаяно копнеещи за усамотение, ние издърпахме завивките изцяло върху главите си и се целувахме и галехме в горещата тъмнина, като се надявахме, че одеялата ще заглушат шепота ни. Но насладата от докосването му ме завладя и аз нададох тих вик. Веднага спрях рязко и затиснах устата си с ръка.

— Няма значение — каза той, като отдръпна пръстите ми от устните, за да ги целуне отново.

— Има — казах, изричайки единствено истината.

— Целуни ме — помоли ме той.

— Добре, много тихо...

Целунах го и почувствах как устата му се разтапя под моята. Той се претърколи под мен и ме напътстваше, докато го възседна. При първото докосване на втвърдения му член между краката ми простенах от удоволствие и захапах опакото на ръката си, като се опитвах да се приуча да пазя мълчание.

Той ме обърна, така че се озовах под него.

— Затисни устата ми с ръката си — настоях.

Той се поколеба:

— По този начин сякаш те насилвам — каза неловко.

Изсмях се леко и задъхано:

— Ако ме насилваше, щях да съм по-тиха — пошегувах се, но той не можеше да се засмее. Отдръпна се от мен и се отпусна по гръб, и ме придърпа да легна до него, с глава на рамото му.

— Ще изчакаме, докато всички заспят — каза той. — Не могат да будуват цяла нощ.

Чакахме и чакахме, но тежките стъпки на майка му се отправиха нагоре по стълбите чак късно през нощта, а после чухме, със смущаваща яснота, въздишката ѝ, когато седна отстрани на леглото, потропващият звук, когато пусна на пода една обувка с дървена подметка, после друга. После чухме рязко — и това ни показва колко тънки трябва да са стените — приглушеното шумолене, докато се събличаше, а после скърцането на въжетата на леглото, докато се вмъкваше под завивките.

След това беше невъзможно. Дори ако само се обърнех, леглото скърцаше толкова силно, че знаех, че тя ще го чуе. Притиснах устни към ухото му и прошепнах:

— Нека се любим утре, когато всички са излезли — и почувствах как кимна мълчаливо в знак на съгласие. После останахме да лежим, изгарящи от желание, неспособни да заспим от страст, без да се докосваме, без дори да се гледаме, през първата си брачна нощ.

На сутринта те дойдоха да вземат чаршафите, и щяха да ги развоят като окървавено знаме от прозореца, за да докажат консумирането на брака, но Даниел ги спря.

— Няма нужда — каза той. — Не харесвам старите порядки.

Момичетата не казаха нищо, но повдигнаха вежди към мен, сякаш добре знаеха, че изобщо не сме споделили леглото си, и подозираха, че той не може да изпита желание към мен. Майка му, от друга страна, ме гледаше, сякаш това ѝ доказваше, че не съм девствена и че синът ѝ беше въвел в дома ѝ блудница.

Беше лоша брачна нощ и неприятна първа брачна утрин и се случи така, че те не излязоха цял ден, а си останаха у дома, и този ден не можахме да се любим, нито на следната нощ, нито пък на последващата.

Само след няколко дни вече се бях научила да лежа като камък под съпруга си, а той се беше научил да получава удоволствие мълчаливо и възможно най-бързо. Само след няколко седмици вече се любехме колкото бе възможно по-рядко. Ранното обещание на онази нощ на кораба, която бяхме прекарвали в правене на любов, и която ме беше оставила замаяна от задоволено желание, не можеше да бъде

търсено или изпълнено в спалня, където подслушваха четири любопитни жени.

Започнах да се мразя заради надигането на желанието си и последвалото смущение, че ще ни чуят. Беше ми непоносимо да знам, че всяка дума, която изричах, всеки затаен дъх, дори звукът от целувката ми, можеше да бъде чул от критични, застанали нащрек подслушвачи. Присвивах се при мисълта, че неговите сестри знаеха, че го обичам, трепвах при мисълта, че са толкова отблизо запознати с нещо, което трябваше да бъде съкровено, само наше. Първата сутрин, след като най-сетне се бяхме любили, когато Даниел слезе долу, долових погледа, който му хвърли бързо майка му. Беше поглед, изразяващ пълно притежание, както фермер може да гледа някой як бик за разплод. Беше чула приглушения ми вик на наслада предишната нощ и беше възхитена от мъжеството на сина си. За нея аз не бях нищо повече от крава, която скоро трябва да носи в утробата си теле, заслугата за всичко беше на сина ѝ, славата на основателка на фамилия щеше да се падне на нея.

След това внимавах да не слизам долу по същото време като Даниел. Чувствах се като обгорена от блесналите погледи на сестрите му, които се стрелкаха бързо от неговото лице към моето и обратно, сякаш за да разчетат как приглушените думи и ласки, които си бяхме разменили през нощта, ни бяха преобразили в съпруг и съпруга. Ставах преди другите и слизах долу, като полагах подпалките върху снощните въглени, и слагах кашата за закуска да се вари, или чаках, докато той вече беше закусил и излязъл.

Когато слизах късно, сестрите му се мушкаха и си шепнеха.

— Виждам, че още спазваш същите часове като в двора — каза веднъж злобно Мери.

Майка ѝ направи жест с ръка да я накара да млъкне.

— Остави я на мира, ще има нужда от почивка — каза тя.

Бързо я стрелнах с поглед: за първи път ме защитаваше от хапливия език на Мери — а после проумях, че не защитаваше мен, Хана, Дори не и съпругата на Даниел — сякаш всичко, което принадлежеше на Даниел, бе осветено от блясъка, който хвърляше той върху това домакинство — защитаваше ме, защото се надяваше, че очаквам дете. Тя искаше ново момче, още едно момче за Дома Израилев, още един малък Д'Израели, който да продължи рода. И ако

можех да го родя скоро, докато тя беше още млада и дейна, тя щеше да го възпита като свой син, в собствената си къща, под свой надзор и да казва гордо: „малкото момче на сина ми, на моя син, доктора, нали знаете“.

Ако не бях служила три години в двора, щях да се бия като котка със свекърва си и трите си скъпи зълви: но бях виждала и по-лоши неща, бях чувала и по-лоши неща, и бях понесла много по-лоши неща, отколкото те можеха някога да си представят. Знаех, че веднага, щом се оплача от тях на Даниел, върху мен ще се стоварят цялата му тревога и цялата му обич — към мен, към тях, и към семейството, което се опитваше да създаде.

Той беше твърде млад, за да поеме такава отговорност — да осигури безопасността на едно семейство в такива трудни и опасни времена. Изучаваше лекарските умения, всеки ден трябваше да съветва мъже и жени, които гледаха смъртта в лицето. Не биваше да се прибира у дома при сборище от жени, разкъсвани от злоба и завист.

Затова си държах езика и когато сестрите му остроумничеха за моя сметка или дори открито критикуваха хляба, който бях купила на пазара, прахосничеството ми в кухнята, печатарското мастило по ръцете ми, книгите ми на кухненската маса, не казвах нищо. Бях живяла в двора и бях виждала как придворните дами се състезават за вниманието на кралицата. Знаех всичко за женската злоба, просто никога не бях мислила, че ще трябва да се справям с нея у дома.

Баща ми виждаше част от това и се опитваше да ме защити. Намери ми текстове за превеждане, и аз сядах на тезгяха на книжарницата и превеждах от латински на английски или от английски на френски, докато мирисът на мастило откъм пресата долиташе успокояващо от двора навън. Понякога му помагах да печата, но оплакванията от страна на госпожа Карпентър, ако изцапах с мастило престилката, или, по-лошо, роклята си, бяха толкова ожесточени, че и двамата с баща ми се опитвахме да не будим възмущението ѝ.

Докато лятото се влачеше бавно и майката на Даниел ми даваше най-хубавата храна, гърдите на мършавите френски пилета, най-сочните сладки праскови, осъзнах, че тя очакваше да ѝ кажа нещо. В последните дни на август вече не издържа.

— Имаш ли нещо да ми кажеш, дъще? — попита тя.

Почувствах как се сковавам. Винаги трепвах, когато ме наричаше „дъще“. Никога не бях искала друга майка освен онази, която ме беше родила. Всъщност смятах за безочие от страна на тази неспособна да вдъхва любов жена да се опитва да предявява претенции за собственост върху мен. Аз бях дете на майка си, а не нейно, а ако бях искала друга майка, тогава щях да избира кралицата, която полагаше главата ми в скута си, галеше къдриците ми и ми казваше, че ми има доверие.

Освен това сега познавах майката на Даниел. Цяло лято я бях наблюдавала и бях опознала специалния ѝ подход. Ако ме наричаше „дъще“ или ме хвалеше за начина, по който бях сресала косата си под шапчицата, значи се опитваше да изкопчи нещо: сведения, обещание, някаква проява на близост. Погледнах я без помен от усмивка, и зачаках.

— Имаш ли да ми кажеш нещо? — подтикна ме тя. — Една малка новина, която ще направи една стара жена много, много щастлива?

Осъзнах какво намеква.

— Не — казах кратко.

— Не си сигурна?

— Сигурна съм, че не чакам дете, ако това имаш предвид — казах рязко. — Месечното ми неразположение беше преди две седмици. Искаше ли да научиш още нещо?

Тя беше толкова погълната от това, което казвах, че не обърна внимание на грубостта ми.

— Но какво става с теб? — настоя тя. — Даниел е бил с теб поне по два пъти на седмица след сватбения ви ден. Никой не може да се съмнява в него. Болна ли си?

— Не — изрекох със студени устни. Тя, разбира се, знаеше точно колко често се любим. Беше подслушвала без никакъв срам, щеше да продължи да подслушва. Никога не би ѝ дошло на ума, че може да не изпитвам удоволствие от докосването или целувката му, знаейки, че тя е точно от другата страна на невероятно тънката стена, наострила уши. Не би си и представила, че съм се надявала на удоволствие. Що се отнасяше до нея, въпросът опираше до удоволствието на Даниел и това, той да ѝ направи внук.

— Тогава какво става? — повтори тя. — През всеки ден от последните два месеца чакам да ми кажеш, че очакваш дете.

— Тогава съжалявам, че трябва да ви разочаровам — казах студено като принцеса Елизабет в някое от високомерните си настроения.

С едно внезапно движение тя сграбчи китката ми и я изви, така че бях принудена да се обърна и да я погледна в лицето: пръстите ѝ се впиваха в кожата ми.

— Нали не вземаш нещо? — изсъска тя. — Нямах никаква отвара, която да пиеш, за да попречиш на детето да се появи? Нещо, научено от хитрите ти приятелки в двора? Някой трик на развратница?

— Разбира се, че не! — казах, разгневена. — Защо бих го направила?

— Бог знае какво би или не би направила! — възкликна тя, истински разстроена, като ме отблъсна от себе си. — Защо искаше да отидеш в двора? Защо не пожела да дойдеш с нас в Кале? Защо си толкова неестествена, толкова лишена от женственост, защо приличаш повече на момче, отколкото на момиче? Защо идваш сега, твърде късно, когато Даниел можеше да избира между всички момичета в Кале? Защо ти е било изобщо да идваш, ако няма да родиш?

Бях зашеметена от гнева ѝ: той ме лиши от дар слово. За миг не казах нищо. После бавно намерих думите:

— Бях измолена за шут, изборът не беше мой — казах. — Ако имате смелост, би трябвало да упрекнете за това баща ми, не мен. Носех момчешки дрехи, за да защитя себе си, както добре знаете. И не дойдох с вас, защото се бях заклела на принцеса Елизабет, че ще бъда с нея във времето на изпитания. Повечето жени биха сметнали, че това е проява на вяроност, а не измяна. А дойдох сега, защото Даниел ме искаше, а аз исках него. И не вярвам и на една дума, която казвате. Не е вярно това, че би могъл да има най-добрите момичета в Кале.

— Би могъл и още как! — каза тя, обуздавайки гнева си. — Хубави момичета, и при това плодовити. Момичета, които идват със зестра, а не в мъжки дрехи, момиче, което щеше да има бебе в люлката още това лято и да си знае мястото, и да бъде щастливо, че живее в къщата ми, и гордо, че може да ме нарича „майко“.

Почувствах силен студ, подобен на страх, някаква ужасна несигурност.

— Мислех, че говорите общо — казах. — Да не искате да кажете, че има определено момиче, което харесва Даниел?

Госпожа Карпентър никога не би ми казала цялата истина за каквото и да е. Тя се извърна от мен и отиде до гърнето от закуската, окачено до огнището, и го свали от куката, сякаш се готвеше да излезе навън с него и да го изтърка отново.

— На това „чисто“ ли му казваш? — запита тя ядосано.

— Значи Даниел харесва някакво момиче тук, в Кале? — попитах.

— Никога не ѝ е предлагал брак — отвърна тя неохотно. — Винаги е казвал, че двамата с него сте сгодени и ти е дал дума.

— Еврейка ли е, или не? — прошепнах.

— Не е еврейка — каза тя. — Но е готова да приеме нашата религия, ако Даниел се ожени за нея.

— Да се ожени за нея ли? — възкликнах. — Но вие току-що казахте, че винаги е казвал, че е сгоден за мен!

Тя занесе гърнето до кухненската маса.

— Не беше нищо сериозно — каза тя, като се опитваше да се измъкне от собствената си недискретност. — Просто нещо, което тя ми каза веднъж.

— Говорили сте с нея дали Даниел би я взел за жена?

— Трябваше! — избухна тя. — Тя дойде вкъщи, когато той беше в Падуа, изпъчила корем, и искаше да разбере какво ще направим за нея.

— Корем ли? — повторих сковано. — Тя е чакала дете?

— Тя има син от него — каза майката на Даниел. — И то чудесно момченце, истинско копие на баща си като бебе. Никой не може да се усъмни чие дете е, нито дори за миг, дори тя да не беше прекрасно момиче, добро момиче, каквото е всъщност.

Отпуснах се на столчето до масата и объркано вдигнах поглед към нея.

— Защо не ми е казал?

Тя сви рамене:

— Защо му е да ти казва? Нима ти си му казвала нещо през всичките тези дълги години, през които го накара да те чака?

Помислих си за прикованите в мен тъмни очи на лорд Робърт, и за докосването на устните му по шията ми.

— Не съм лягала с друг мъж и не съм зачевала дете — казах тихо.

— Даниел е красив млад мъж — каза тя. — Наистина ли мислеше, че ще те чака като отшелник? Или изобщо не мислеше за него, докато се правеше на шут, обличаше се като блудница и тичаше Бог знае след кого?

Не казах нищо, докато слушах омразата в гласа ѝ и наблюдавах гневната руменина по бузите ѝ и пияната, избила по устните ѝ от гневната ѝ реч.

— Той вижда ли детето си?

— Всяка неделя в църквата — каза тя. Долових бързо прикритата ѝ тържествуваща усмивка. — А два пъти седмично, когато ти казва, че работи до късно, той отива в къщата ѝ да вечеря с нея и да види детето си.

Надигнах се от масата.

— Къде отиваш? — попита тя, внезапно разтревожена.

— Ще го пресрещна, докато се прибира вкъщи — казах. — Искам да говоря с него.

— Не го разстройвай — каза тя настойчиво. — Не му казвай, че знаеш за тази жена. Няма да е от полза за теб, ако се скарате. Помни, че той се ожени за теб. Би трябвало да бъдеш добра съпруга и да не мислиш за другата. По-добри жени от теб са си затваряли очите и не са обръщали внимание на нищо.

Спомних си изражението на безмълвна болка върху лицето на кралица Мери, когато чуваше кръшния смях на Елизабет, докато кралят шепнеше в ухото ѝ.

— Да — казах. — Но вече нямам желание да бъда добра съпруга. Не знам какво да мисля, или за какво трябва да ме е грижа.

Внезапно забелязах гърнето с петното от каша отстрани, грабнах го и го запратих към задната врата. То се удари в дървото с отекващо дрънчене и се търкулна на пода.

— Можете сама да си изтъркате проклетото гърне! — изкрещях в стреснатото ѝ лице. — Можете освен това вечно да си чакате внук от мен.

Излетях гневно от къщата и през пазарния площад, без да виждам сергиите и обичайните търговци. Проправих си път през рибарския кей, без дори да чувам дюдюкането на рибарите заради забързаната походка и непокрытата ми глава. Стигнах тичешком до вратата на къщата на лекаря и тогава осъзнах, че не можех да заблъскам по нея и да настоявам да видя Даниел. Щеше да се наложи да почакам. Покачих се на ниския каменен зид на отсрещната къща и се настаних да го чакам. Когато минувачите ми се усмихваха или ми намигаха, аз им отправях гневен поглед, без да ми мигне окото, сякаш отново носех момчешките си дрехи и бях забравила как да пригласявам полите си и да свеждам свенливо очи.

Не обмислях какво ще му кажа, нито имах представа какво мога да направя. Просто чаках, както куче чака господаря си. Просто чаках, изпълнена с болка, както чака куче, чиято лапа е заклещена в капан, и не може да направи нищо, освен да чака, без да разбира защо е тази болка, без да знае какво може да се направи. Просто търпи. Просто чака.

Чух как часовникът удари четири, а после — четири и половина, преди страничната врата да се отвори и Даниел да излезе, като се провикна, за да се сбогува, и затвори вратата зад себе си. В едната си ръка държеше плоско шише с някаква зелена течност, и когато стигна до портата, се отправи в друга посока, не към дома. Изпитах внезапен ужас, че отива да посети любовницата си, и че аз, подобно на някоя мнителна съпруга, ще бъда заловена да го шпионирам. Веднага прекосих пътя и изтичах към него.

— Даниел!

— Хана! — Задоволството, че ме вижда, беше неподправено. Но след един бърз поглед към побелялото ми лице каза: — Нещо не е наред ли? Болна ли си?

— Не — казах, с трепереща устна. — Просто исках да те видя.

— И ето че сега ме виждаш — каза той небрежно. Хвана ме под ръка. — Трябва да занеса това в къщата на вдовицата Джерин, ще дойдеш ли с мен?

Кимнах и закрачих редом с него. Не можех да вървя съвсем в крак с него. Плътната фуста под роклята ми пречеше да правя същите големи крачки, както когато бях паж. Повдигнах полите си настрани, но те все още ме караха да се клатушкам, сякаш бях кобила,

приклещена в пръстена за обяздване на коне. Даниел забави крачка и тръгнахме мълчаливо. Той ми хвърли крадешком един поглед и от мрачното ми изражение се досети, че не всичко е наред, но реши да свърши първо с доставянето на лекарството.

Къщата на вдовицата беше една от по-старите постройки във вътрешността на пресичащите се улици на стария град. Къщите бяха нагъсто подредени под закрилящата ги грамада на крепостта, а малките улички до една бяха засенчени от издадените напред еркери на къщите, редящи се от двете им страни, простиращи се на север и юг и пресечени от съседния път, който се простираше на изток и запад.

— Когато най-напред дойдохме тук, си мислех, че никога няма да се науча да се ориентирам — каза той, за да завърже разговор. — А после научих имената на кръчмите. Не забравяй, че този град е в английски ръце от двеста години. На всеки уличен ъгъл има някой „Храст“ или „Прасе и свирка“, или „Почивка на пътешественика“. На тази улица има кръчма, наречена „Зелениковият храст“. Ето я.

Той посочи към сградата, пред която се полюшваше олющена табела.

— Ще се забавя само миг.

Той свърна към тесен вход и потропа на вратата.

— А, доктор Даниел! — долетя отвътре дрезгав женски глас. — Влезте, влезте!

— Не мога, госпожо — каза той с приятната си усмивка. — Съпругата ми ме чака и ще се прибера вкъщи с нея.

От вътрешността на къщата се дочу смях и забележка, че това момиче е щастливка да има мъж като него, а после Даниел се появи, като прибираше монета в джоба си.

— Сега — каза той. — Да ви отведе ли у дома покрай градските стени, милейди? Да подишате малко морски въздух?

Опитах се да му се усмихна, но бях твърде наскърбена. Оставих го да ме отведе до края на улицата, а после по една тясна алея. В самия край на алеята беше извисяващата се градска стена, плитки каменни стъпала водеха нагоре по нея. Изкачихме се по тях, все по-нагоре, докато стигнахме до бойниците и можехме да погледнем на север към хоризонта, където се намираше Англия. Англия, кралицата, принцесата, милорд Робърт: всички те изглеждаха много далечни. В този момент ми се струваше, че бях познавала по-добър живот, когато

бях шут на кралицата, отколкото когато позволих на Даниел, коравосърдечната му майка и злобните му сестри да ме направят на глупачка.

— Хайде — каза той, изравнявайки стъпките си с моите, докато вървахме покрай стената, а чайките крякаха над главите ни и вълните се плискаха в камъните. — Какво има, Хана?

Не извъртах безкрайно разговора, както би сторила една жена. Минах направо към същността му, сякаш все още бях разтревожен паж, а не измамена съпруга.

— Майка ти ми каза, че си имаш някаква жена от Кале, и че тя има дете от теб — казах рязко. — И че виждаш нея и детето й три пъти седмично.

Почувствах как забавя крачка, а когато вдигнах поглед към него, бузите му бяха пребледнели.

— Да — каза той. — Вярно е.

— Трябваше да ми кажеш.

Той кимна, опитвайки се да си събере мислите.

— Предполагам, че трябваше. Но ако ти бях казал, щеше ли да се омъжиш за мен и да дойдеш да живееш с мен тук?

— Не знам. Не, вероятно не.

— Тогава разбираш защо не ти казах.

— Ти ме измами и се ожени за мен с лъжа.

— Казах ти, че си голямата любов на живота ми, и това наистина е така. Казах ти, че според мен трябва да се оженим, за да се погрижим за майка ми и за баща ти, и все още мисля, че постъпихме правилно. Казах ти, че е редно да се оженим, за да можем да живеем заедно, като Чедата Израилеви, и че мога да те опазя в безопасност.

— На сигурно място в бордей! — избухнах.

При тези думи Даниел се сви: за първи път му казвах направо, че презирам малката му къща.

— Съжалявам, че мислиш така за дома си. Казах ти, че се надявам да намеря нещо по-добро по-късно.

— Ти ме излъга — повторих.

— Да — каза той простичко. — Трябваше.

— Обичаш ли я? — попитах. Долових жалната нотка в гласа си и издърпах ръката си от неговата, изпълнена с негодувание, че любовта ме кара да се принизявам толкова, та да хленча при мисълта за

измамата. Отдръпнах се на една крачка от него, за да не може да ме притисне към себе си и да ме прегърне и утеши. Вече не исках да бъда влюбено момиче.

— Не — каза той безцеремонно. — Но когато дойдохме най-напред в Кале, бях самотен, а тя беше хубава и дружелюбна, и приятна компания. Ако бях проявил разум, нямаше да отида с нея, но го сторих.

— Повече от веднъж? — попитах, наранявайки себе си.

— Повече от веднъж.

— И предполагам, че с нея не си се любил, затискайки устата ѝ с ръка, за да не чуват майка ти и сестрите ти?

— Не — каза той кратко.

— А синът ѝ?

Изражението му изведнъж стана топло:

— Той е бебе на около пет месеца — каза. — Силно и здраво.

— Тя с твоето име ли си служи?

— Не. Запазила е своето.

— Със семейството си ли живее?

— На служба е.

— И те ѝ позволяват да задържи детето?

— Държат се добре с нея, те са стари хора. Харесва им да имат дете вкъщи.

— Знаят ли, че ти си бащата?

Той кимна.

Олюлях се, потресена.

— Всички ли знаят? Сестрите ти, свещеникът? Съседите? Хората, които дойдоха на сватбеното ни угощение и ми пожелаха хубави неща? Всички?

Даниел се поколеба:

— Градът е малък, Хана. Да, мисля, че всички знаят за това. — Той се усмихна. — А сега, мисля, всички ще разберат, че си ми разгневена с право, и че те моля за прошка. Трябва да свикнеш да бъдеш част от едно семейство, част от един град, част от Народа. Ти вече не си само Хана, сама за себе си. Ти си дъщеря и съпруга, и се надявам, че един ден ще бъдеш майка.

— Никога! — възкликнах: гневът и разочарованието ми към него изтръгнаха думата от устните ми. — Никога.

Той ме придърпа към себе си и ме притисна плътно.

— Не изричай това — каза. — Дори не и в пристъп на гняв към мен, когато искаш да кажеш нещо, за да ме наскърбиш в отговор. Нито дори, когато заслужавам наказание. Знаеш, че те чаках и те обичах и ти имах доверие, дори когато мислех, че си влюбена в друг мъж и може никога да не дойдеш при мен. Сега си тук и сме женени, и аз благодаря на Бог за това. А сега, когато си тук, ще изградим живота си, колкото и трудно да ни е било да бъдем заедно. Ще бъда твой съпруг и твой любим, и ти ще ми простиш.

Изтръгнах се от хватката му и го погледнах в лицето. Кълна се, че ако имах сабя, щях да го пронижа.

— Не — казах. — Никога повече няма да легна с теб. Ти си измамник, Даниел, и ме призова да ти се доверявам, докато изричаше лъжи. Не си по-добър от другите мъже, а мислех, че си. Казваше ми, че си.

Той щеше да ме прекъсне, но думите се изсипваха от устата ми като дъжд от камъни.

— И аз наистина съм Хана, сама за себе си. Не принадлежа на този град. Не принадлежа към Народа. Мястото ми не е при майка ти или семейството ти, а ти ми показва, че мястото ми не е и при теб. Отхвърлям те, Даниел. Отхвърлям семейството ти, отхвърлям и твоя народ. Няма да принадлежа на никого и ще бъда сама.

Обърнах се рязко и се отдалечих с бързи крачки от него, докато горещите сълзи се стичаха по студените ми бузи. Очаквах да го чуя как бърза след мен, но той не дойде. Остави ме да си отида и аз се отдалечих с едри крачки, сякаш исках да си отида направо у дома, прекосявайки увенчаните с гребени от пяна сиви вълни до Англия, чак до Робърт Дъдли, и да му кажа, че ще бъда негова любовница още тази нощ, ако желае, тъй като не ми беше останало нищо за губене. Бях вкусила от почтената любов, и тя не се беше оказала нищо друго, освен лъжи и безчестие: труден път, при това заплатен накрая с фалшива монета.

Кречех яростно покрай стените, докато направих пълен кръг около града и се озовах на същото място — загледана към морето, там, където се бяхме скарали. Даниел си беше отишъл: не очаквах да го намеря, където го бях оставила. Сигурно се беше прибрал вкъщи да

вечеря, и се беше показал пред семейството си спокоен и владеещ чувствата си както винаги. Или може би беше отишъл да вечеря с другата си жена, майката на детето му, както ми бе казала майка му, че прави два пъти седмично, през вечерите, когато бях стояла на прозореца да гледам как ще се зададе, и го бях съжалявала, че работи до късно.

Краката ми, в глупавите момичешки обувки с високи токове, които трябваше да нося сега, ме боляха от обикалянето около градските стени, и аз се отправих с куцане надолу по тесните каменни стълби към портичката до кея, предвидена за внезапни излизания на малки отряди, които да нападат обсаждащите. Шепа рибарски лодки се готвеха да опънат платна във вечерния прилив, един от многобройните малки търговски кораби, които редовно прекосяваха морето между Франция и Англия, качваше товар: двуколка, пълна с домакински вещи за семейство, което се връщаше в Англия, бъчви с вино за лондонските винари, кошници с късни праскови, ранни сливи, стафиди, големи денкове с изтъкано платно. Една жена на кея се разделяше с майка си: жената прегърна дъщеря си, и сложи качулката си на главата на момичето, сякаш за да я топли, докато успеят да се съберат отново. Момичето трябваше да се отскубне и да изтича нагоре по мостчето, а после се наведе през борда да ѝ целуне ръка и да помахва. Момичето може би отиваше на служба в Англия, може би напускаше дома си, за да се омъжи. Помислих си със самосъжаление, че аз не бях изпратена в света с майчина благословия. Никой не беше планирал сватбата ми, мислейки за предпочитанията ми. Сватовникът беше избрал съпруга ми така, че да създам безопасен дом за баща си и мен, и да даря майката на Даниел с внук. Но никой дом не можеше да е безопасен за нас, а тя вече имаше петмесечен внук.

Обзе ме внезапен порив да изтичам при капитана на кораба и да го попитам колко ще ми вземе за пътуването. Ако се съгласеше да му дължа сумата, можех да му платя, щом стигна в Лондон. Изпитвах желание, остро като забит в корема ми нож, да изтичам при Робърт Дъдли, да се върна при кралицата, да се върна в двора, където бях ценена от мнозина и желана от негова светлост, и където никой не можеше да ми изневери и да ме посрами, където можех да бъда господарка на себе си. Бях изпълнявала службата на шут: слугиня, понизша от придворна дама, по-нищожна от музикант, наравно може би с

някое любимо скъпо кученце; но дори като такава бях по-свободна и по-горда, отколкото бях сега, застанала на кея без пари в джоба, без да имам къде да отида, освен в дома на Даниел, съзнавайки, че ми е бил неверен в миналото и че това можеше да се случи отново.

Здрачаваше се, когато отворих вратата и пристъпих прага на къщата ни. Даниел тъкмо си слагаше наметалото, когато влязох в магазина: баща ми го чакаше.

— Хана! — възкликна баща ми, а Даниел прекоси стаята с две крачки и ме взе в обятията си. Позволих му да ме прегърне, но погледнах зад него към баща ми.

— Тъкмо тръгвахме да те търсим. Толкова закъсня! — възкликна баща ми.

— Съжалявам — казах. — Не мислех, че ще се разтревожите за мен.

— Разбира се, че се разтревожихме. — Майката на Даниел слезе на половината път по стълбите и се наведе през перилото да ме сгълчи. — Една млада дама не може да тича из града по здрач. Трябваше да се прибереш веднага.

Стрелнах я със замислен поглед, но не казах нищо.

— Съжалявам — каза Даниел, доближил устни до ухото ми. — Нека поговоря с теб. Не се разстройвай, Хана.

Вдигнах очи към него: мургавото му лице беше смръщено от тревога.

— Добре ли си? — попита баща ми.

— Разбира се — казах. — Разбира се, че съм добре.

Даниел смъкна наметалото от раменете си.

— Казваш „разбира се“ — възропта той. — Но градът е пълен с всевъзможни грубияни и войници, а сега си облечена като жена, нямаш закрилата на кралицата и дори не можеш да се ориентираш.

Освободих се от обятията на Даниел и измъкнах едно столче от тезгяха на магазина.

— Оцелях, прекосявайки половината християнски свят — казах меко. — Смятам, че мога да се справя за два часа в Кале.

— Сега си млада дама — напомни ми баща ми. — Не дете, което се преструва на момче. Не е редно дори да излизаш сама навън вечер.

— Изобщо не би трябвало да излизаш, освен за да отидеш на пазар или на църква — допълни троснато майката на Даниел, както стоеше на стълбите.

— Мълчи — каза й тихо Даниел. — Хана е невредима, това е главното. И гладна, сигурен съм. Какво ни е останало за нея, майко?

— Всичко свърши — каза тя нелюбезно. — Ти сам изяде последното месо със зеленчуци, Даниел.

— Не знаех, че има само толкова! — възкликна той. — Защо не запазихме малко за Хана?

— Е, кой можеше да знае кога ще се прибере? — зададе майка му очевидния въпрос. — Или пък дали не вечеря някъде навън?

— Хайде — нетърпеливо се обърна към мен Даниел, като задърпа ръката ми.

— Къде? — попитах, смъквайки се от столчето.

— Ще те заведе в кръчмата да вечеряш.

— Мога да й намеря малко хляб и резен говеждо — предложи веднага майка му при мисълта, че двамата ще излезем заедно да вечеряме.

— Не — каза Даниел. — Тя ще вечеря нещо топло, както е редно, а аз ще изпия чаша ейл. Не стой будна да ни чакаш, майко, нито пък вие, сър.

Той покри раменете ми с наметалото си и бързо ме избути през вратата, преди майка му да успее да предложи също да дойде, и излязохме на улицата, преди сестрите му да имат време да отбележат, че не съм подходящо облечена за вечер навън.

Отидохме мълчаливо до кръчмата в края на пътя. В предната част на сградата имаше общо помещение, но отзад се намираше хубав салон за пътници. Даниел поръча бульон и хляб, блюдо с различни видове месо и две малки чаши ейл, ние седнахме на една от пейките с високи облегалки, и за първи път, откакто бях дошла в Кале, почувствах, че можем да говорим насаме и без да ни прекъсват за повече от един откраднат миг.

— Хана, толкова съжалявам — каза той веднага след като прислужницата сложи напитките пред нас и си отиде. — Изключително дълбоко съжалявам за онова, което направих.

— Тя знае ли, че си женен?

— Да, знаеше, че бях сгоден, когато се срещнахме за първи път, и й казах, че отивам в Англия да те взема и ще се оженим, когато се върнем.

— Тя не възразява ли?

— Не и сега — каза той. — Свикнала е.

Не казах нищо. Струваше ми се изключително невероятно жена, която се е влюбила в мъж и му е родила дете, да свикне за по-малко от година с мисълта, че той се е оженил за друга.

— Нима не изпита желание да се ожениш за нея, когато узна, че тя носи твоето дете?

Той се поколеба. Съдържателят донесе бульона, хляба и месото и се засуети около масата, което ни даде възможност да помълчим. После си тръгна, а аз загребах пълна лъжица бульон и си напълних устата с хляб. Пресядаше ми на гърлото, но не исках да изглеждам, сякаш съм изгубила апетит заради сломеното си сърце.

— Тя не принадлежи към Народа — каза Даниел простичко. — И във всеки случай, аз исках да се ожения за теб. Когато разбрах, че чака дете, изпитах срам от онова, което бях сторил; но тя знаеше, че не я обичам и че съм ти дал дума. Не очакваше да се ожения за нея. Затова й дадох малка сума пари за зестра и й плащам всеки месец за издръжката на момчето.

— Искал си да се ожениш за мен, но не достатъчно, за да стоиш далече от другите жени — отбелязах горчиво.

— Да — призна той. Не трепна от истината, дори когато тя беше изречена дръзко от устата на разгневена жена. — Исках да се ожения за теб, но не се отдръпнах от една друга жена. Но какво ще кажеш ти? Напълно чиста ли е съвестта ти, Хана?

Не обърнах внимание на думите му, макар обвинението да бе справедливо.

— Как се казва детето?

Той си пое дъх.

— Даниел — каза и забеляза как трепвам.

Напълних си устата с бульон, натъпках хляба след него и задъвках, макар да ми се искаше да го заплуя с него.

— Хана — каза той много тихо.

Забих зъби в парче месо.

— Съжалявам — повтори той. — Но можем да превъзмогнем това. Тя не предявява претенции към мен. Ще издържам детето, но не е нужно да ходя да я виждам. Момчето ще ми липсва, надявах се да го видя как расте, но ще те разбера, ако ти е непоносимо да я виждам. Ще се откажа от него. Ние с теб сме млади. Ще ми простиш, ще имаме собствено дете, ще намерим по-хубава къща. Ще бъдем щастливи.

Свърших да дъвча хапката си и я прокарах с глътка ейл.

— Не — казах кратко.

— Какво?

— Казах: „Не“. Утре ще си купя момчешки дрехи и с баща ми ще намерим ново помещение за книжарницата. Отново ще работя като негов чирак. Няма да нося обувки с високи токове никога повече, докато съм жива. Стискат ми на краката. Никога вече няма да се доверя на мъж, докато съм жива. Ти ме нарани, Даниел, излъга ме и ми измени, и аз никога няма да ти простя.

Той пребледня силно:

— Не можеш да ме напуснеш — каза. — Ние сме женени пред Бога, нашия Бог. Не можеш да нарушиш обет, даден в името на Бога. Не можеш да нарушиш обещанието си към мен.

Изправих се, когато чух това, сякаш беше предизвикателство.

— Изобщо не ме е грижа за твоя Бог, нито за теб. Утре ще те напусна.

Прекарахме безсънна нощ. Нямаше къде другаде да отидем, освен у дома, и лежахме един до друг, напълно неподвижни в тъмната спалня, докато майка му бе нащрек зад едната стена, а сестрите му възбудено слухтяха от другата страна. На сутринта изведох баща ми от къщата и му казах, че съм взела решение и че няма да живея с Даниел като негова съпруга.

Той реагира така, сякаш на раменете ми беше израснала втора глава, сякаш се бях превърнала в чудовищно, странно създание от някой далечен остров.

— Хана, какво ще правиш с живота си? — попита той тревожно. — Не мога да бъда винаги с теб, кой ще те закриля, когато си отида?

— Ще се върна на кралска служба, ще отида при принцесата или при моя господар — казах.

— Твоят господар е признат за предател, а принцесата ще се омъжи за някой от испанските принцове, преди да е изтекъл месецът.

— Не и тя! Тя не е глупачка. Няма да се омъжи и да се довери на мъж! Тя е достатъчно благоразумна и няма да повери сърцето си на мъж.

— Тя не може да живее сама, също както и ти не можеш да живееш сама.

— Татко, моят съпруг ми измени и ме посрами. Не мога да го приема обратно, сякаш нищо не се е случило. Не мога да живея със сестрите и майка му, които до една шушукат, закрили устата си с ръце, всеки път, когато той се прибере късно у дома. Не мога да живея и да се преструвам, че мястото ми е тук.

— Дете мое, къде е мястото ти, ако не тук? Ако не при мен? Ако не при съпруга ти?

Имах готов отговор:

— За мен няма място никъде.

Баща ми поклати глава:

— Една млада жена винаги трябва да има определено място, тя не може да живее, ако не е заета да служи някому.

— Татко, моля те, нека си направим малко собствено магазинче, както беше в Лондон. Нека ти помагам в печатницата и книжарницата. Позволи ми да живея с теб и ние ще можем да бъдем спокойни и да изкарваме прехраната си тук.

Той се поколеба за един дълъг миг, и внезапно го видях така, както би го видял някой непознат. Той беше стар човек, а аз исках да го отведа от един дом, където беше започнал да се чувства удобно.

— Как ще се обличаш? — попита той накрая.

Идваше ми да се изсмея на глас — толкова маловажно беше това за мен. Но осъзнах, че за него имаше значение дали има дъщеря, която изглежда така, сякаш се вписва в света, или вечно няма да бъде в крак с този свят.

— Ще нося рокля, ако пожелаеш — казах, за да му угодя. — Но под нея ще нося ботуши. Ще нося отгоре късо палто и жакет.

— И венчалния си пръстен — постанови той. — Няма да се отричаш от брака си.

— Татко, той се е отричал от него всеки ден.

— Дъще, той е твой съпруг.

Въздъгнах.

— Много добре. Но можем да заминем, нали? И то веднага?

Той положи ръка върху лицето ми:

— Дете, мислех си, че имаш добър съпруг, който те обича, и че ще бъдеш щастлива.

Стиснах зъби, та сълзите да не избият в очите ми и да го накарат да си помисли, че може да се размекна, че все още мога да бъда млада жена, с възможност да намери любовта.

— Не — казах простичко.

Не беше лесна работа да разглобим отново пресата и да я преместим от двора. Щях да взема със себе си единствено новите си дрехи и бельо. Татко също имаше малък сандък със собствените си дрехи, но трябваше да преместим всички книги и ръкописи и всички принадлежности за печатане: чистата хартия, буретата с мастило, кошниците с конци за подвързване. На носачите им беше нужна седмица да свършат с пренасянето на всичко от къщата на семейство Карпентър до новия магазин, и през всеки ден от тази седмица баща ми и аз трябваше да се храним мълчаливо на масата, докато сестрите на Даниел ме гледаха със смесица от страх и ужас, а майката на Даниел тръшкваше чиниите върху масата с пълно презрение, сякаш хранеше две бездомни кучета.

Даниел странеше от къщи, спеше в къщата на наставника си и се прибираше у дома само да си смени дрехите. В тези моменти непременно си намирах работа при баща ми отзад, или опаковах книги под тезгяха на книжарницата. Той не се опитваше да спори с мен или да ме умолява и, водена от упоритостта си, аз смятах, че това доказва правотата на решението да го напусна. Смятах, че ако ме беше обичал, щеше да дойде да ме потърси, да ме помоли отново, да ме умолява да остана. Със силата на волята си се заставях да забравя упоритостта и гордостта му, и много грижливо внимавах да не насочвам мислите си към живота, който си бяхме обещали, когато казахме, че ще бъдем такива хора, каквито искаме да бъдем, че няма да сме обвързани от правилата на евреите, или на хората от нееврейски произход, или на света изобщо.

Бях намерила малък магазин при южната градска порта: отлично място за пътници, които се готвеха да напуснат Кале и да пътуват през намиращите се под английско владение земи около града, за да се опитат да влязат във Франция. Това беше последната им възможност да купят книги на родния си език, а за онези, които искаха карти или съвети за пътуване през Франция или Испанска Нидерландия, ние имахме добра сбирка от разкази на пътешественици — главно измислени, трябва да се признае, но добро четиво за лековерните. Баща ми вече имаше утвърдена репутация в града и старите му клиенти скоро откриха новото място. През повечето дни той седеше на слънце пред магазина на ниско столче, а аз работех вътре, стоях наведена над пресата и поставях метални форми — сега нямаше кой да ме хока, че папам престилката си с мастило.

Баща ми беше уморен: преместването му в Кале и разочарованието от провалената ми женитба го бяха изтощили. Радвах се, че може да седи и да си почива, докато аз работех за двама ни. Отново усвоих уменията да чета огледално. Отново се научих как да прокарвам по хартията топките от еленова кожа и конски косъм, с които се попиваше мастилото, отново усвоих бързото обръщане на чистия лист и плавно повдигане на дръжката на пресата, така че лицевата част на печатарската буква само да докосне леко като целувка бялата хартия и да е чиста, когато се отдели.

Баща ми се тревожеше много за мен, за злощастния ми брак и за бъдещия ми живот, но когато видя, че съм наследила цялото му умение и цялата му любов към книгите, започна да вярва, че дори и утре да умреше, аз може би все пак щях да оцелея с този занаят.

— Но трябва да спестим пари, *querida* — казваше той. — Трябва да бъдеш осигурена.

---

[1] Райският вир (фр.). — Бел.прев. ↑

ЕСЕНТА НА 1556

През първия месец в малкия ни магазин безусловно ликувах заради бягството си от домакинството на семейство Карпентър. На няколко пъти срещях майката на Даниел или сестрите му на пазара или на рибарския кей, тогава майка му извърщаше поглед, сякаш не ме виждаше, а сестрите му сочеха, побутваха се и зяпаха, сякаш бях минаваща през града прокажена, а свободата беше болест, която можеше да прихванат, ако се доближат твърде много. Всяка нощ в леглото се разполагах нашироко като морска звезда, с ръце и крака, сочещи към всички ъгли, наслаждавайки се на пространството, и благодарях на Бога, че отново можех да се нарека сама, неомъжена жена и да разполагам с цялото легло само за себе си. Всяка сутрин се събуждах, изпълнена с истински възторг, че не е нужно да се нагаждам към нечий друг модел. Можех да си обуя здравите ботуши под прикриващия ги подгъв на ролята, можех да печатам, можех да отида в пекарницата да взема закуската ни, можех да отида с баща ми да вечеряме в кръчмата, можех да правя каквото ми харесва, а не онова, което трябваше да прави една млада омъжена жена, опитваща се да угоди на вечно недоволна свекърва.

Видях Даниел едва към средата на втория месец, а и тогава буквално се сблъсках с него, докато излизах от църква. Сега трябваше да седя отзад в дъното: като напуснала семейството си съпруга бях в положение, което не можеше да се облекчи с нищо, освен с пълно разкаяние и завръщане при съпруга ми, ако той проявеше достатъчно добрина да ме приеме. Сам свещеникът ми беше казал, че съм не по-добра от прелюбодейка, дори по-лоша, тъй като бях встъпила в грях сама, а не дори подтикната от друг. Той ми изпрати списък от покаяния, за чието изпълняване щеше да ми е нужно цялото време чак до Коледа следващата година. Бях по-решена отвсякога да изглеждам набожна и затова прекарвах много вечери на колене в църквата и винаги присъствах на католическата литургия, с увита в черен шал глава, седнала отзад. Така че именно от тъмнината на най-бедната

скамейка пристъпих в светлината на църковната врата и, полузамаяна, се блъснах в Даниел Карпентър.

— Хана! — възкликна той и протегна ръка да ме закрепим.

— О, Даниел.

В продължение на един миг останахме да стоим, много близо, погледите ни се срещнаха. В този миг почувствах внезапна тръпка на несъмнено желание и разбрах, че го искам, и че той също ме искаше, а после пристъпих настрани, сведох поглед и промърморих:

— Извини ме.

— Не, спри — каза той настойчиво. — Добре ли си? Добре ли е баща ти?

При тези думи вдигнах поглед, без да мога да потисна напушилия ме смях. Разбира се, той знаеше отговорите и на двата въпроса. С шпионки като майка си и сестрите си той вероятно знаеше до последната буква, какви страници бях сложила върху пресата, и какво имахме за вечеря в бюфета.

— Да — отвърнах. — Добре сме и двамата. Благодаря.

— Много ми липсваше — каза той, като бързо се опита да ме задържи. — Чаках да говоря с теб.

— Съжалявам — казах студено. — Но нямам нищо за казване, Даниел, извини ме, моля те.

Исках да се махна от него, преди да ме въвлече в разговор, преди отново да ме накара да се почувствам разгневена, или оскърбена, или да изпитам ревност. Не исках да изпитвам нищо към него — нито желание, нито негодувание. Исках да се държа студено с него, затова се обърнах и си тръгнах.

С две крачки той се озова до мен и постави длан върху ръката ми.

— Хана, не можем да живеем разделени така. Погрешно е.

— Даниел, не биваше изобщо да се женим. Това беше погрешно, а не раздялата ни. Сега ме пусни.

Ръката му се отпусна отстрани до тялото, но той продължаваше да ме гледа.

— Ще дойда в магазина ви този следобед в два — каза той твърдо. — И ще говоря с теб насаме. Ако излезеш, ще чакам да се върнеш. Няма да оставя нещата така, Хана. Имам право да говоря с теб.

От покрития вход на църквата излизаха хора, а други чакаха да влязат. Не исках да привличам повече внимание от това, което вече си бях спечелила като избягалата съпруга от Кале.

— В два часа тогава — казах, направих му лек реверанс и тръгнах надолу по пътеката. Майка му и сестрите му, които влизаха в църквата зад гърба му, отдръпнаха полите си дори от самите плочи на пътеката, по които вървах, сякаш се страхуваха, че ще се измърсят от допира до мен. Казах бодро: „Добро утро, госпожо Карпентър.“ А когато се отдалечих достатъчно, за да не може да ме чуе, казах: „И Бог да ви порази всичките.“

Даниел дойде в два часа и аз го изведох от къщата, нагоре по каменните стъпала край покрива на стражевата кула до градските порти, откъдето се разкриваше гледка към границата на английските земи, и по на юг, към Франция. В сянката на градските стени, край портите, имаше нови къщи, строени да подслонят нарастващото английско население. Ако французите някога отново тръгнеха срещу нас, тези нови стопани щяха да бъдат принудени да изоставят огнищата си и да се укрият вътре, зад стените. Но преди французите да успеят да се приближат, трябваше да преодолеят каналите, които щяха да бъдат наводнени от морските шлюзове, осемте големи укрепления, земните насипи, и решителната им отбрана. Ако успееш да преминат всичко това, щеше да им се наложи да се изправят пред самия укрепен град Кале, а всички знаеха, че той е непревземаем. Самите англичани го бяха спечелили преди два века, едва след обсада, продължила единайсет месеца, а после гражданите на Кале се бяха предали, изтощени от гладуване. Стените на този град никога не бяха щурмувани. Никога нямаше да бъдат щурмувани: това бе цитадела, прочута със своята непревземаемост по суша, и по море.

Облегнах се на стената, загледах се на юг към Франция и зачаках.

— Споразумях се с нея и няма да я виждам повече — каза спокойно Даниел, с нисък глас. — Платих ѝ известна сума, а когато започна собствена практика, ще ѝ платя още. След това вече никога няма да видя нея или детето ѝ.

Кимнах, но не казах нищо.

— Тя ме освободи от всякакви задължения към нея, а господарят на къщата, в която работи, и съпругата му казаха, че ще осиновят детето ѝ и ще го отгледат като техен внук. Тя няма да ме види повече, а на него няма да му липсва нищо. Той ще израсне без баща. Дори няма да ме помни.

Той ме чакаше да реагирам. Все още не казвах нищо.

— Тя е млада и... — той се поколеба, търсейки дума, която да не ме обиди. — Хубава. Почти със сигурност ще се омъжи за друг мъж и тогава ще ме забрави така напълно, както съм я забравил аз — той направи пауза. — Следователно няма причина ти и аз да живеем разделени — каза той убеждаващо. — Нямам предварителен брачен договор, нямам задължения. Принадлежа само и единствено на теб.

Обърнах се към него.

— Не — казах. — Освобождавам те, Даниел. Не искам съпруг, не искам никой мъж. Няма да се върна при теб, независимо какво споразумение си сключил с нея. Тази част от живота ми приключи.

— Ти си моя законна съпруга — каза той. — Омъжена за мен по законите на страната и пред Бога.

— О! Бог! — възкликнах пренебрежително. — Не и нашият Бог, така че какво значение има това за нас?

— Сам баща ти изрече еврейските молитви.

— Даниел! — възкликнах. — Той не може да си ги спомни всичките, дори двамата с майка ти, макар да си блъскаха ума заедно, не можах да си спомнят всички думи на благословиите. Нямахме равин, нямахме синагога, нямахме дори двама свидетели. Всичко, което ни обвързваше, беше вярата, която ние успяхме да вложим в брака си — нямахме нищо друго. Аз пристъпих към брака с вярата, с доверие в теб, а ти пристъпи към него с лъжа на уста, като криеше жена и нейното дете в люлката. Който и Бог да сме призовали — било е безсмислено.

Лицето му беше пепеляво.

— Говориш като алхимик — каза той. — Ние изрекохме обвързващи клетви.

— Ти не си бил свободен да ги дадеш — процедих.

— Ти следваш разума до края му и стигааш до лудост — каза той отчаяно. — Каквито и да са правилните или погрешните неща в нашата женитба, аз те моля да изградим един брак сега. Моля те да ми

простиш и да ме обичаш, като жена, не да ме анализираш като учен. Обичай ме със сърцето си, а не с разума си.

— Съжалявам — казах. — Няма да го сторя. Умът и сърцето ми са неделими. Няма да се разсека на части, така че сърцето ми да може да получи своето, а разумът ми да смята, че това е погрешно. Каквото и да ми струва това решение, аз го вземам цялостно, като цялостна и завършена жена. Ще платя цената, но няма да се върна при теб и в онази къща.

— Ако е заради майка ми и сестрите ми... — подхвана той.

Вдигнах ръка.

— Успокой се, Даниел — казах тихо. — Те са такива, каквито са, и аз не ги харесвам, но ако ти ми беше останал верен, щях да намеря някакъв начин да живея с тях. Без любовта ни всичко това е без значение.

— Какво ще правиш тогава? — попита той и аз долових отчаянието в гласа му.

— Ще остана тук с баща си, а когато дойде подходящият момент, ще се върнем в Англия.

— Искаш да кажеш, когато мнимата принцеса се възкачи на трона, а предателят, когото обичаш, излезе от Тауър — обвини ме той.

Извърнах глава от него.

— Каквото и да стане, няма да е твоя грижа какво правя — казах тихо. — Сега искам да си вървя.

Даниел сложи длан върху ръката ми. През тънкия ленен ръкав почувствах колко гореща е дланта му. Гореше от страдание.

— Хана, обичам те — каза той. — За мен ще бъде равносилно на смърт, ако отказваш да ме виждаш.

Обърнах се отново към него и го погледнах право в очите, като момче, не като жена, която среща погледа на съпруга си.

— Даниел, нямаш кого друг да виниш, освен себе си — казах рязко. — Не съм жена, с която можеш да си играеш. Ти ме измами и аз изтръгнах любовта си към теб от сърцето и от ума си и нищо, *нищо*, няма да я възстанови. Ти си непознат за мен, сега и завинаги. Свършено е. Върви си по пътя, а аз ще вървя по своя. Свършено е.

Той изхлипа дрезгаво, сякаш гърлото му бе възпалено, обърна се и се отдалечи бързо. Върнах се в магазина възможно най-тихо и бързо, качих се по стълбите до малката празна спалня, в която бях

отпразнувала свободата си, хвърлих се по очи на малкото легло, покрих главата си с една възглавница, и мълчаливо заплаках за любовта, която бях изгубила.

Това не беше последния път, в който го видях, но повече не говорихме насаме. През повечето недели в църквата го зървах как усърдно отваряше требника си и казваше молитвите си, съблюдавайки внимателно всяка стъпка от литургията, без да откъсва очи от Светото причастие и свещеника, както всички правехме винаги. Седнали на скамейката си, майка му и сестрите му ми хвърляха кратки погледи крадешком, а веднъж ги видях заедно с доста обикновено изглеждаща светлокоса млада жена, която носеше бебе на хълбока си, и предположих, че това беше майката на детето на Даниел и че майката на Даниел беше приела като свое задължение да доведе внука си на църква.

Извърнах глава от любопитните им погледи, но изпитах странното замайване, което не бях изпитвала отдавна. Наведох се напред, стиснах гладкото изтъркано от годините дърво на скамейката и зачаках усещането да отмине, но то се усили. Зрението ме навестяваше.

Бих дала всичко да ме подмине. Последното, което исках, беше да предизвикам зрелище в църквата, особено когато онази жена беше там с детето си; но вълните на мрака сякаш се спуснаха от преградата между нефа и мястото за хористите, откъм свещеника зад нея, от свещите в каменните сводести прозорци, спуснаха се и ме погълнаха, така че не видях дори как кокалчетата на пръстите ми побеляха, когато се вкопчих в скамейката. После видях само полата на роклята си, докато падах на колене, а сетне не виждах нищо друго, освен тъмнина.

Чух шум от битка и как някой крещеше: „Не детето ми! Вземи го! Вземи го!“, и почувствах как казвам: „Не мога да го взема.“ А настойчивият глас изпищя отново: „Вземи го! Вземи го!“ и в този миг се разнесе ужасен грохот, сякаш падаше отсечена цяла гора, и връхлетяха бурно мъже, коне, връхлиташе опасност, и аз исках да побягна, но нямаше накъде да бягам, и заплаках от страх.

— Вече си добре — разнесе се някакъв глас, и това беше обичният глас на Даниел, аз бях в обятията му, и слънцето грееше

топло върху лицето ми, и нямаше тъмнина, нямаше ужас, нямаше го ужасният трясък на рухващо дърво и тропота на копита по камъни.

— Припаднах — казах. — Казах ли нещо?

— Само „Не мога да го взема“ — каза той. — Това Зрението ли беше, Хана?

Кимнах. Трябваше да седна и да се отдръпна от него, но се облегнах на рамото му и почувствах съблазнителното усещане за безопасност, което той винаги ми вдъхваше.

— Предупреждение ли? — запита той.

— Нещо ужасно — казах. — Боже мой, ужасно видение. Но не знам какво. Така става — виждам достатъчно, за да почувствам ужас, но не достатъчно, за да разбера.

— Мислех, че ще изгубиш Зрението — каза той тихо.

— Изглежда, че не е така. Не беше видение, което бих пожелала.

— Тихо тогава — каза той успокоително. Обърна лице на една страна и каза: — Ще я отведа вкъщи. Можете да ни оставите. Тя няма нужда от нищо.

Изведнъж осъзнах, че зад него имаше малък кръг от хора, които се бяха събрали от любопитство да видят жената, която беше извикала и беше припаднала в църква.

— Тя е ясновидка — каза някой. — Беше юродива на кралицата.

— В такъв случай не е могла да предвиди добре... — каза някой с иронична усмивка и подхвърли някаква шега за това, че съм дошла от Англия да се омъжа, а после съм напуснала мъжа си, преди да са минали и три месеца.

Видях как Даниел пламна от гняв и с усилие се изправих до седнало положение. Ръката му веднага ме обгърна по-здраво.

— Не мърдай — каза той. — Ще ти помогна да се прибереш вкъщи, а после ще ти пусна кръв. Ти гориш, трескава си.

— Не съм — възразих му веднага. — И ми няма нищо.

Баща ми се появи до Даниел.

— Ще можеш ли да ходиш, ако и двамата ти помагаме? — попита той. — Или да докарам носилка?

— Мога да вървя — казах. — Не съм болна.

Двамата ми помогнаха да се изправя на крака и тръгнахме надолу по тясната пътека към уличката, която водеше към градските порти и нашия магазин. На ъгъла видях групичка чакащи жени —

майката на Даниел, трите му сестри и жената с бебето на хълбока. Тя се взираше в мен, точно както се взирах и аз в нея, докато всяка от нас измерваше с поглед другата, оглеждаше, преценяваше, сравняваше. Тя беше млада, отхранена с мляко жена с широки бедра, с розова кожа, зряла като праскова, с розови усмихнати устни и светли коси, с широко лице, което не познаваше измама и хитрост, със сини, леко изпъкнали очи. Тя ми се усмихна — свенлива усмивка, наполовина извинителна, наполовина изпълнена с надежда. Бебето, което притискаше към себе си, беше истинско еврейско момченце, тъмнокосо, тъмнооко, със сериозно лице, с прекрасна маслинена кожа. Бих разбрала, че е дете на Даниел в мига, когато го видех, дори госпожа Карпентър да не беше издала тайната.

Когато я погледнах, видях зад нея сянка — сянка, която изчезна в мига, щом обърнах поглед към нея. Бях видяла нещо като конник, който яздеше зад нея и се навеждаше ниско към нея. Примигнах: нямаше нищо, освен тази млада жена, притиснала бебето към себе си, и жените от семейството на Даниел, загледани в мен, докато аз гледах тях.

— Хайде, татко — казах с много уморен глас. — Отведи ме вкъщи.

ЗИМАТА НА 1556–1557

Разбира се, за броени дни плъзна мълва, че съм припаднала в църквата, защото съм бременна, и през следващите седмици доста жени идваха в книжарницата и искаха книги, които бяха подредени на високи лавици, така че трябваше да излизам иззад тезгяха и да се протягам нагоре, за да видят корема ми.

До зимата трябваше да признаят, че са сгрешили, и че дъщерята на книгопродавеца, странната уродлива жена, още не беше получила заслуженото възмездие. Към Коледа всичко беше почти забравено, а до дългата студена пролет бях почти приета като поредния ексцентрик в този град на бегълци, скитници, бивши пирати, цивилни, които следваха войската, и безразсъдни авантюристи.

Освен това, тази година имаше по-интересни неща за най-непоправимите сплетници. Отдавнашното желание на крал Филип да въвлече страната на съпругата си във война срещу Франция най-сетне бе възтържествувало над нейния здрав разум, и Англия и Франция бяха обявени за врагове. Макар да бяхме защитени зад яките стени на Кале, беше ужасяващо да си помисля, че френската армия може да се приближи до бастионите, които обкръжаваха укрепената част на града. Клиентите ни бяха разделени в мненията си: такива, които смятаха кралицата за глупачка, управлявана от съпруга си, и луда, че е предизвикала мощта на Франция, и такива, които мислеха, че това е прекрасна възможност за Англия и Испания да нанесат поражение на французите, както бяха направили веднъж преди, и този път да си поделят плячката.

ПРОЛЕТТА НА 1557

Пролетните бури принуждаваха корабите да си стоят в пристанището, поради което новините от Англия закъсняваха и бяха ненадеждни. Не бях единственият човек, който чакаше всеки ден на кея и се провикваше към пристигащите в пристанището кораби: „Какви са новините? Какви са новините от Англия?“ Пролетните вихри запращаха дъжд и солена вода по керемидите и прозорците на къщата, и смразяваха баща ми чак до костите. В някои дни му беше твърде студено и бе твърде изтощен изобщо да стане от леглото и аз стъквах малък огън в огнището в спалнята му, сядах до леглото и му четях от скъпоценните останки от нашата Библия. Насаме, и тихо, само на светлината на свещите, аз му четях на напевния, звучен език на нашата раса. Четях му на староеврейски, а той се облягаше на възглавниците си и се усмихваше, когато чуваше старите думи, които обещаваха на нашия Народ земя, и най-сетне — безопасност. Възможно най-старателно криех от него новините, че страната, която бяхме избрали за свое убежище, сега беше във война с едно от най-силните кралства в християнския свят, а когато питаеше, изтъквах, че поне сме вътре в градските стени и че каквото и да се случи другаде на англичаните във Франция или на испанците малко по-нататък, в Гравелин, поне знаехме, че Кале никога няма да падне.

През март, когато градът полудя по крал Филип, който минаваше през пристанището на път за Грейвсенд, не обърнах твърде голямо внимание на слуховете за неговите планове за война и намеренията му към принцеса Елизабет. Започвах да се тревожа много за баща си, който не даваше вид да укрепва. След двуседмични тревоги, преглътнах гордостта си и повиках току-що получилия разрешителното си доктор Даниел Карпентър, който беше започнал независима практика в малък кабинет в далечния край на кея. Той дойде незабавно, щом уличният хлапак предаде съобщението ми, и влезе много тихо и внимателно, сякаш не искаше да ме безпокои.

— Откога е болен? — попита ме той, докато изтръскваше пръските морска вода от дебелото си тъмно наметало.

— Не е наистина болен. Изглежда най-вече уморен — казах, като взех наметалото от него и го разстлах пред малкия огън да се изсуши. — Не яде много, хапва супа и сушени плодове, но нищо друго. Спи и денем, и нощем.

— Каква е урината му? — попита Даниел.

Донесох стъкленицата, която бях запазила за диагнозата, и той я отнесе до прозореца и погледна цвета ѝ на дневна светлина.

— Той горе ли е?

— В задната спалня — казах и последвах изгубения си съпруг по петите нагоре по стълбите.

Чаках отвън, докато Даниел премери пулса на баща ми, положи хладните си ръце на челото му и тихо го попита как се чувства. Чух приглушения им разговор, плътния звук на говора на двама мъже, които си казваха всичко, изричайки думи, които не ми говореха нищо, таен език, който жените никога не можеха да разберат.

После Даниел излезе и ме загледа сериозно и нежно. Отведе ме долу и не проговори, докато не влязохме отново в магазина, а дървената врата към стълбището се затвори зад нас.

— Хана, бих могъл да му поставя вендузи, и да му давам лекарства, и да го измъчвам по дузина различни начини, но не мисля, че аз, или който и да е друг лекар, може да го излекува.

— Да го излекува ли? — повторих глупаво. — Той просто е уморен.

— Той умира — каза тихо съпругът ми.

За миг не можех да възприема чутото.

— Но, Даниел, това не е възможно! Няма нищо, което да не е наред с него!

— В корема му расте буца, която притиска белите дробове и сърцето му — каза тихо Даниел. — Самият той я усеща, знае го.

— Просто е уморен — възразих.

— А ако почувства нещо по-лошо от умора, ако почувства болка, ще му дадем лекарство за облекчаване на болката — увери ме Даниел. — Слава Богу, че засега се чувства само уморен.

Отидох до вратата на магазина и я отворих, сякаш ми се искаше да влезе клиент. Онова, което исках, беше да избягам от тези ужасни

думи, да избягам от тази скръб, която неотклонно се разстилаше пред мен. Дъждът, който капеше от стрехите на всички къщи по улиците, се стичаше през камъните на калдъръма към канавката на малки кални ручейчета.

— Мислех, че просто е уморен — повторих глупаво.

— Знам — каза Даниел.

Затворих вратата и се върнах в магазина.

— Колко време, как мислиш?

Мислех, че ще каже месеци, може би година.

— Дни — каза той тихо. — Може би седмици. Но мисля, че не повече.

— Дни ли? — казах неразбиращо. — Как е възможно да са дни?

Той поклати глава, в очите му имаше съчувствие.

— Съжалявам, Хана. Ще бъде съвсем скоро.

— Да помоля ли някой друг да го погледне? — настоях. — Може би наставникът ти?

Той не се обиди.

— Ако искаш. Но всеки ще каже същото. Можеш да напипаш буцата в корема му, Хана, това не е мистерия. Тя притиска корема му, сърцето и дробовете. Изстиска живота от него.

Рязко вдигнах ръце.

— Спри — казах нещастно. — Спри.

Той млъкна веднага.

— Съжалявам — каза. — Но той не чувства болка. И не се страхува. Подготвен е за смъртта. Знае, че тя идва. Тревожи се единствено за теб.

— За мен! — възкликнах.

— Да — каза той спокойно. — Трябва да го увериш, че си осигурена, че си в безопасност.

Поколебах се.

— Аз лично му се заклех, че ако изпаднеш в някакво затруднение или попаднеш в опасност, ще се погрижа за теб повече отколкото за който и да било. Ще те закрилям като своя съпруга, докато си жива.

Хванах се за дръжката на вратата, за да не се хвърля в ръцете му и да заплача като наскърбено дете.

— Това е било любезно от твоя страна — успях да кажа. — Не се нуждая от закрилата ти, но е било мило от твоя страна да го успокоиш.

— Имаш закрилата ми, независимо дали се нуждаеш от нея, или не — каза Даниел. — Аз съм твой съпруг, и не го забравям.

Той вдигна наметалото си от столчето пред огъня и го метна на раменете си.

— Ще дойда утре, и ще идвам всеки ден по пладне — каза той. — И ще намеря някоя добра жена да седи при него, за да можеш да си почиваш.

— Аз ще се грижа за него — изрекох сърдито. — Нямам нужда от никаква помощ.

Той спря на вратата.

— Наистина ти трябва помощ — каза тихо. — Това не е нещо, с което можеш да се справиш добре сама. И ще получиш помощ. Аз ще ти помагам, независимо дали го искаш или не. И ще се радваш за това, когато всичко приключи, дори и да се съпротивляваш сега. Ще бъда добър с теб, Хана, независимо дали ме искаш, или не.

Кимнах: не бях убедена, че ще успея да проговоря. После той излезе в дъжда, а аз се качих горе при баща ми, взех Библията на староеврейски и му почетох още малко.

Както бе предсказал Даниел, баща ми отпаднаше много бързо. Верен на думата си, Даниел доведе нощна болногледачка, така че баща ми никога не беше сам, в стаята му винаги гореше свещ и се чуваше тихият шепот на думите, които той обичаше да чува. Жената, Мари, беше здраво френско селско момиче, дъщеря на набожни родители, и можеше да рецитира всички псалми, един след друг. Нощем баща ми заспиваше, приспан от напевния бавен говор на Ил дьо Франс. Намерих момче, което да се грижи за магазина денем, докато аз седях с баща си и му четях на староеврейски. Едва през април намерих един нов том, в който имаше малък оцелял откъс от молитвите за мъртвите. Видях признателната му усмивка. Той вдигна ръка: замълчах.

— Да, време е — беше всичко, което каза. Гласът му едва се долавяше. — Ще бъдеш ли добре, дете мое?

Сложих книгата на седалката на стола си и коленичих до леглото му. Той с усилие положи ръка върху главата ми за благословия.

— Не се тревожи за мен — прошепнах. — С мен всичко ще бъде наред. Имам магазина и печатарската преса, мога да си изкарвам

прехраната, а Даниел винаги ще се грижи за мен.

Той кимна. Вече се унасяше, твърде далече, за да ме посъветва, твърде далече, за да ме увещава.

— Благославям те, *querida* — каза той нежно.

— Татко! — Очите ми бяха пълни със сълзи. Сведох глава към леглото му.

— Бъди благословена — повтори той и продължи да лежи безмълвно.

Седнах отново в стола си и примигнах. През мъглата на сълзите едва виждах думите. После започнах да чета:

— Да се възвиси и освети Великото Име, в света, който е създал по волята своя, ще въведе царството Си, през живота ви и дните ви и дните на целия Израилев Дом, скоро и в близко време, Амен!^[1]

През нощта, когато болногледачката почука на вратата ми, бях облечена, седнала на леглото и чаках да ме повика. Приближих се до леглото на баща си и видях лицето му, усмихнато, грейнало и лишено от всякакъв страх. Знаех, че мисли за майка ми и ако имаше някаква истина във вярата му, или дори във вярата на християните, скоро щеше да я поздрави в рая. Казах тихо на болногледачката: „Можете да отидете и да доведете доктор Даниел Карпентър“, и я чух как затрополи надолу по стълбите.

Седнах до леглото му, взех ръката му в своите и почувствах как бавният пулс пърха като сърцето на птиче под пръстите ми. Долу вратата тихо се отвори и затвори и чух стъпките на двама души.

Майката на Даниел стоеше на прага на спалнята.

— Не се натрапвам — каза тя тихо. — Но ти едва ли знаеш как трябва да се направят нещата.

— Не знам — казах. — Прочетох молитвите.

— Точно така — каза тя. — Постъпила си правилно, а аз мога да свърша останалото. Можеш да гледаш, и да се учиш, така че да знаеш как се прави. За да можеш да го направиш за мен, или за друг, когато дойде моментът.

Тя тихо се приближи до леглото.

— Как си, стари приятелю? — каза тя. — Дойдох да се сбогувам с теб.

Баща ми не каза нищо, но ѝ се усмихна. Тя внимателно плъзна ръка под раменете му и го повдигна, и го обърна на една страна, за да гледа към стената, с гръб към стаята. После седна до него и изрече всички молитви за умиращите, които можа да си спомни.

— Сбогом, татко — казах тихо. — Сбогом, татко. Сбогом.

Даниел се грижеше за мен, както беше обещал. Като зет, всички движими имуществва на баща ми станаха негови по право; но той ми ги приписа още същия ден. Дойде в къщата и ми помогна да разчистя малкото вещи, които баща ми беше пазил по време на дългите ни пътувания, и помоли Мари да остане за следващите няколко месеца. Тя можеше да спи долу в кухнята, щеше да ми прави компания, и да ме пази нощем. Госпожа Карпентър изрази с намръщена гримаса неодобрението си към моята независимост, която не подходдаше на жена, но успя да запази спокойствие.

Тя направи приготовленията за заукойната литургия, а после — и за тайната еврейска церемония, проведена същия ден, зад затворени врати. Когато ѝ благодарих, тя само махна с ръка.

— Това са ритуалите на нашия Народ — каза тя. — Трябва да ги помним. Трябва да ги изпълняваме. Забравим ли ги, забравяме себе си. Баща ти беше голям учен сред нашия Народ, имаше книги, които бяха почти забравени, а той имаше куража да ги опази. Ако не бяха мъжете като него, нямаше да знам молитвите, които изрекох край леглото му. А сега ти знаеш как се прави, и можеш да научиш децата си, и ритуалите на нашия Народ могат да бъдат предадени на поколенията.

— Те сигурно ще бъдат забравени — казах. — След време.

— Не, защо? — каза тя. — Ние помнем Цион край реките на Вавилон, помним Цион и край портите на Кале. Защо да забравяме някога?

Даниел не ме попита дали ще му простя и дали можем да започнем отначало като съпруг и съпруга. Не ме попита дали копнея за докосване, за целувка, дали копнея да се почувствам жива като млада жена през пролетта, а не вечно като момиче, борецо се срещу света. Не ме попита дали сега, след като баща ми бе мъртъв, изпитвам чувството, че съм ужасно сама на света, и че винаги ще бъда Хана, сама за себе си, нито принадлежаща към Народа, нито съпруга, а сега

— дори не и дъщеря. Той не ме попита тези неща, аз не ги изрекох доброволно, и затова се разделихме вежливо на прага ми, с чувство на тъга и съжаление. Предполагам, че си е отишъл у дома, а на път към къщи се е отбил в къщата на закръглената светлокоса майка на сина си, а аз влязох в къщата си, затворих вратата и дълго седях в тъмнината.

Студените месеци винаги са били тежки за мен: испанската ми кръв все още не бе достатъчно силна за влажните дни на зимата по северното крайбрежие, а в Кале не беше много по-добре, отколкото в Лондон, под проливния дъжд и сивите небеса. Без баща имах чувството, че някаква част от мразовития студ на морето и небесата се беше промъкнала в самата кръв във вените ми, и в очите ми, тъй като плачех неудържимо без причина. Не се хранех както трябва, ядях като някой печатарски чирак, с грубо отрязана филия хляб в едната ръка и чаша мляко в другата. Не съблюдавах ограниченията по отношение на храненето, както правеше баща ми, не палех свещта в чест на Шабата. Работех през Шабата, и печатах светски книги и смешни книги, и текстове на пиеси и поеми, сякаш познанието вече нямаше значение. Оставих вярата си да отmine заедно с надеждите ми за щастие.

Не можех да спя добре нощем, но през деня от прозевки едва успявах да печатам. Търговията в магазина вървеше бавно: когато времената бяха толкова несигурни, никой не се интересувахе от книги, освен от молитвеници. Много пъти слизах до пристанището, пресрещах пътници, които идваха от Лондон, и ги питах за новини, като си мислех, че може би трябва да се върна в Англия и да разбера дали кралицата ще ми прости и ще ме приеме отново на служба при себе си.

Новините, които те носеха от Англия, бяха мрачни като следобедното небе. Крал Филип беше дошъл да посети съпругата си в Лондон, но не ѝ беше донесъл много радост, и всички казваха, че си е отишъл у дома само за да види какво може да получи от нея. Имаше зловни клюки, че взел със себе си любовницата си и двамата танцували всеки ден под измъчения поглед на кралицата. Сигурно беше принудена да седи на трона си и да го гледа как се смее и танцува с друга жена, а после да търпи гневните му изблици срещу членовете

на съвета, които се помайваха и не се справяха във войната срещу Франция.

Исках да отида при нея. Мислех си, че сигурно се чувства отчаяна, изоставена и без приятели в един двор, който отново бе омаян от испанците и се беше изпълнил с лукава радост, оглавяван от новата любовница на краля и присмиващ се на липсата на изтънченост на англичаните. Но другата новина от Англия беше, че изгарянето на еретиците продължава безмилостно, и аз разбрах, че не мога да бъда в безопасност в Англия — всъщност и никъде другаде.

Реших да остана в Кале, въпреки студа, въпреки самотата си, да остана и да чакам, и да се надявам, че някой ден в скоро време ще се почувствам по-способна да взема решение, че някой ден в най-скоро време ще си върна оптимизма, че някой ден, един ден, отново ще се науча да изпитвам радост.

---

[1] Началните редове на еврейската зауспокойна молитва „кадиш“.
— Бел.прев. [↑](#)

ЛЯТОТО НА 1557

В началото на лятото улиците се изпълниха с вербуващи офицери, които минаваха с маршова стъпка по улиците, биеха барабани и подсвиркваха на момчетата, приканвайки ги да се запишат като доброволци за английската армия, за да се бият срещу французите. На пристанището цареше неспирна суматоха от пристигащи и заминаващи кораби, които разтоварваха оръжия, барут и коне. В полята извън града беше изникнал малък лагер и на войниците нареждаха да маршируват насам-натам, крещяха им и после отново ги караха да маршируват. Знаех само, че допълнителното движение през градската порта ми докарваше много допълнителни клиенти. Офицерите и войниците от тази раздърпана, набързо събрана армия не се интересуваха много от книги и знания, а аз се боях от настоящите им, алчни погледи. Градът стана неуправляем заради стотиците новодошли мъже и аз започнах отново да нося тъмни панталони, подпъхвах косата си под шапката и обличах дебело късо палто въпреки лятната жегата. Носех кинжал в ботуша си и бях готова да го използвам, ако някой ме беше нападнал или проникнал в магазина. Задържах Мари, болногледачката на баща ми, като своя квартирантка, и двете с нея залоствахме вратата в шест часа всяка вечер и не я отваряхме до сутринта, като загасвахме свещите, ако чуехме кавга на улицата.

Пристанището беше почти задръстено от пристигащи кораби: щом мъжете потеглеха с маршова стъпка от полята извън града към отдалечените укрепления, лагерът веднага се изпълваше с нови войници. В деня, когато кавалерията мина с тропот през града, ми се струваше, че шумът ще събори комина от покрива. Други жени на моята възраст се редяха по улиците, като подвикваха приветствия и махаха на минаващите войници, хвърляха цветя и оглеждаха офицерите, но аз държах главата си сведена. Бях видяла достатъчно смърт: сърцето ми не се вълнуваше при звука на тръбите и настойчивото биене на барабаните. Видях сестрите на Даниел да вървят, хванати под ръка, край крепостните стени, в най-хубавите си

рокли, като съумяваха да гледат скромно надолу и същевременно да се озъртат, отчаяно копнеещи да получат внимание от всеки минаващ английски офицер. Не можех да си представя да изпитам отново желание. Не можех да си представя възбудата, която сякаш беше завладяла всички освен мен. Изпитвах само тревога за магазина, ако войниците станеха неуправляеми, и признателност, че за късмет бях избрала къща, която се намираше зад стените, макар и само на един ярд навътре, вместо на един ярд извън тях.

Към средата на лятото английската армия, събрана, наполовина обучена и обзета от желание да се сражава, потегли от Кале, водена лично от крал Филип. Те се насочиха към Сен Кентен, а през август щурмуваха града и го отвоюваха от французите. Това беше огромна победа срещу омразен враг. Гражданите на Кале, изпълнени с амбиция да си възвърнат изцяло изгубените английски земи във Франция, полудяха от радост при този първи знак, и всеки завръщащ се войник бе отрупван с цветя, а в охотно протегнатата му ръка поставяха рог с вино, и го благославяха като спасител на своя народ.

Видях Даниел в църквата в неделя, когато свещеникът проповядваше за победата на богоизбрания народ над коварните французи, а после, за мое удивление, се помоли кралицата благополучно да роди син и престолонаследник. За мен тази новина беше по-добра от превземането на Сен Кентен, и за първи път от дълги месеци почувствах как се ободрявам. Когато си помислих, че тя отново носи дете в утробата си, почувствах как повдигам сведеното си лице се усмихвам. Колко ли щастлива беше, това сигурно я връщаше към радостта, която бе изпитвала в началото на брака си, и сега сигурно смяташе, че Бог е простил на англичаните и тя може да стане благосклонна кралица и добра майка.

Когато Даниел се приближи до мен, докато всички излизахме от църквата, той видя оживлението по лицето ми и се усмихна:

— Значи не знаеше за състоянието на кралицата?

— Откъде бих могла да знам? — казах. — Не се виждам с никого. Чувам само най-общи клюки.

— Има новини и за стария ти господар — каза той с равен тон. — Научи ли?

— Робърт Дъдли? — Почувствах, че се олюлявам от шока, когато чух думите му. — Какви новини?

Даниел пхна ръка под лакътя ми да ме задържи.

— Добри новини — каза той тихо, макар да виждах, че те не му носят голяма радост. — Добри новини, Хана, успокой се.

— Освободен ли е?

— Той и още половин дузина мъже, обвинени в държавна измяна, бяха освободени преди известно време и се сражаваха заедно с краля. — Начинът, по който Даниел изви устни, показваше, че според него лорд Робърт се грижеше най-вече за собствената си кауза. — Твоят господар събрал собствен конен отряд преди месец...

— Минал е през града? И аз не съм разбрала?

— Би се при Сен Кентен и беше споменат в докладите заради храбростта си — каза кратко Даниел.

Почувствах как грейвам от удоволствие.

— О! Колко прекрасно!

— Да — каза Даниел без въодушевление. — Нали няма да се опитваш да го намериш, Хана? Извън градските стени е опасно.

— Той ще се прибере през Кале, нали? Когато французите поискат мир?

— Така предполагам.

— Ще се опитам да го видя тогава. Може би ще ми помогне да се върна в Англия.

Даниел пребледня, лицето му стана още по-сериозно от преди:

— Не можеш да рискуваш да се върнеш, докато правилата срещу ереста са още толкова строги — каза той тихо. — Веднага ще те подложат на разпит.

— Ако съм под закрилата на негова светлост, ще бъда в безопасност — казах с проста увереност.

Струваше му голямо усилие да признае влиятелността на лорд Робърт.

— Предполагам. Но, моля те, говори с мен, преди да вземеш решение. Знаеш ли, той може и да не се ползва с твърде добро име, това е само една смела постъпка в дълъг живот, изпълнен с предателства.

Не обърнах внимание на критиката.

— Мога ли да те изпратя до вратата на дома ти?

Той ми предложи ръката си и аз я поех и закрачих редом с него. За първи път от месеци почувствах как малко от собственото ми

мрачно настроение изчезва и се разтваря. Кралицата очакваше дете, лорд Робърт беше свободен и обсипан с почести заради храбростта си, Англия и Испания, съюзени, бяха победили френската армия. Със сигурност нещата щяха да започнат да се подреждат и за мен.

— Майка ми казва, че те е видяла на пазара в панталони — отбеляза Даниел.

— Да — казах небрежно. — Когато по улиците има толкова много войници и грубияни, така се чувствам в по-голяма безопасност.

— Би ли се върнала отново в моята къща? — попита Даниел. — Искам да те пазя. Можеш да задържиш магазина.

— Той не носи печалба — признах честно. — Не страня от теб заради магазина. Не мога да се върна при теб, Даниел. Взех решение и няма да го променя.

Бяхме стигнали до вратата ми.

— Но ако си в беда или опасност, ще ме повикаш — настоя той.

— Да.

— И няма да заминеш за Англия или да се срещнеш с лорд Робърт, без да ми кажеш?

Свих рамене:

— Нямам планове, с изключение на това, че бих искала да видя отново кралицата. Сигурно е много щастлива, иска ми се да я видя сега, когато очаква детето си. Толкова бих искала да я видя, изпълнена с радост.

— Може би когато мирният договор бъде подписан — предложи той. — Мога да те заведа до Лондон да я посетиш и да те върна, ако ти харесва това предложение.

Погледнах го предпазливо:

— Даниел, това наистина ще бъде мило.

— Бих направил всичко да те зарадвам, всичко, което ще те направи щастлива — каза той нежно.

Отворих вратата:

— Благодаря ти — казах тихо и се отдалечих от него, за да не допусна грешката да пристъпя напред и да се сгуша в обятията му.

ЗИМАТА НА 1557–1558

Носеха се слухове, че победената френска армия се е обърнала кръгом и се прегрупира по границата. Всеки чужденец, който пристигаше в Кале за коледния пазар, беше смятан за шпионин. Французите трябваше да тръгнат срещу Кале, за да отмъстят за Сен Кентен, но те сигурно знаеха, както знаехме всички, че градът не може да бъде превзет. Всички се страхуваха, че укрепленията извън града ще бъдат минирани, че дори сега опитните френски сапъори дълбаеха като червеи самата тъкан на английската земя. Всички се страхуваха, че стражите ще бъдат подкупени, че крепостта ще падне чрез предателство. Но над всичко това господстваше радостна увереност, че французите не може да успеят. Филип Испански беше блестящ командир, беше извел на бойното поле цвета на английската армия, какво можеха да направят французите, когато армия като нашата нападнаше собствените им граници, а зад тях имаше непревземаема крепост като нашата?

После слуховете за френско настъпление станаха по-подробни. Една жена, която идваше в магазина ми, предупреди Мари, че трябва да скрием книгите си и да заровим скъпоценностите си.

— Защо? — запитах настоятелно Мари.

Лицето ѝ беше побеляло.

— Аз съм англичанка — каза ми тя. — Баба ми беше чистокръвна англичанка.

— Не се съмнявам в лоялността ти — казах, без да мога да повярвам, че някой се опитва да докаже произхода си пред мен, която бях мелез по рождение, образование, религия и избор.

— Французите идват — каза тя. — Онази жена е от моето село и била предупредена от приятелката си. Дошла е да се укрие в Кале.

Тя беше първата от мнозина. Постоянен поток от бегълци от английските земи се стичаше през портите. Хората бяха убедени, че ще са в най-голяма безопасност в този недосегаем град.

Търговската камара, която почти управляваше града, направи голямо спално помещение в Стейпъл Хол, внесе храна преди френското настъпление, и предупреди всички здрави млади мъже и жени в Кале, че трябва да се подготвят за обсада. Французите идваха, но английската и испанската армия щяха да ги преследват упорито. Не трябваше да се боим от нищо, а трябваше да се подготвим.

После през нощта, съвсем неочаквано, укреплението Ниоле падна. То беше едно от осемте укрепления, които пазеха Кале, и затова загубата не беше голяма. Но Ниоле се намираше на река Ам, и оттам се контролираха морските шлюзове, които трябваше да наводнят каналите около града, така че никоя армия да не може да премине. След като Ниоле беше във френски ръце, не разполагаме с друга защита, освен останалите укрепления и високите стени. Бяхме изгубили първата отбранителна линия.

Още на другия ден чухме тътен на оръдия, а после през града се понесе слух. Укреплението Ризбан, което охраняваше вътрешното пристанище на Кале, също беше паднало, макар да беше новопостроено и наскоро укрепено. Сега самото пристанище лежеше открито за френските кораби, а английските кораби, които се поклащаха дръзко на котва в пристанището, можеха всеки момент да бъдат превзети.

— Какво ще правим? — попита ме Мари.

— Това са само две укрепления — казах упорито, опитвайки се да скрия страха си. — Английската армия ще разбере, че сме под обсада, и ще дойде да ни спаси. Ще видиш, след по-малко от три дни ще бъдат тук.

Но вместо това френската армия се подреди в редици пред стените на Кале, и френските стрелци с аркебузи изстрелваха градушка от стрели. Стрелите описваха дъги над стените и избиваха безразборно хора, които тичаха по улиците, отчаяно опитващи се да влязат в къщите си.

— Англичаните ще дойдат — казах. — Лорд Робърт ще дойде и ще атакува французите в гръб.

Залостихме кепенците на магазина и се спотайвахме в задната стая, изпаднали в ужас, че големите порти, толкова близо до малкия ни магазин, ще бъдат прицел на атаката. Французите докараха обсадни машини. Макар да бяхме скрити в задната стая на магазина, чувах

блъскането на големия таран по залостените порти. Нашите войници на крепостните стени стреляха, отчаяно опитвайки се да избият войниците, които събаряха защитните съоръжения. Чух рев и съскане, когато голямо буре с врящ катран беше съборено от стените и изсипано върху нападателите отдолу: чух писъците им, когато бяха опърлени и обгорени, а обърнатите им нагоре лица понесоха най-страшния удар. Мари и аз, обзети от отчаяние и страх, се снишавахме зад вратата на магазина, сякаш тънките дървени дъски можеха да ни защитят. Не знаех какво да правя, нито пък къде да отида, за да съм в безопасност. За миг си помислих да изтичам през улиците до къщата на Даниел, но бях твърде изплашена, за да махна резето на входната врата, а освен това навън цареше безпорядък, оръдейни снаряди описваха дъги над градските стени и падаха по улиците, горящи стрели се сипеха като дъжд по сламените покриви, а подкрепленията тичаха през тесните улици към стените.

После тропотът на стотици конски копита се разнесе по улицата пред вратата ни и аз осъзнах, че английската армия, разквартирувана в града, се събира за контраатака. Сигурно смятаха, че ако могат да прогонят френската армия от портите на града, близката околност може да бъде завзета отново, и напрежението — свалено от градската отбрана.

Чухме как конете преминават, а после — тишината, докато се събираха при портата. Осъзнах, че за да излязат, портата ще трябва да бъде разтворена широко, и в този момент малкият ми магазин щеше да се озове точно в центъра на битката.

Това беше достатъчно. Прошепнах на Мари на френски:

— Трябва да се измъкнем оттук. Отивам при Даниел, искаш ли да дойдеш с мен?

— Ще отида при братовчедите си, живеят близо до пристанището.

Промъкнах се до вратата и я откряхнах съвсем леко. Гледката, която видях, когато надникнах, беше ужасяваща. На улицата отвън цареше пълен хаос, сред който войници тичаха нагоре по каменните стъпала към стените, въоръжени до зъби, а хората помагаша на ранените да слязат. Над открит огън затопляха ново голямо буре с катран само на метри от сламения покрив на една съседна къща. А от другата страна на портата се носеше ужасният шум от цяла армия,

която блъскаше по вратата, катереше се по стените, стреляше нагоре, подреждаше оръдия и изстрелваше снаряди, твърдо решена да щурмува стените и да влезе в града.

Отворих широко вратата и почти веднага чух ужасяващ вик от стените точно над магазина, когато градушка от стрели се изсипа върху група незащитени мъже. Мари и аз изтичахме на улицата. Зад нас, а после навсякъде около нас, се разнесе ужасен трясък. Френската обсадна машина беше изстреляла с катапулт голям товар от камъни и отломки през стената. Той се посипа по улицата ни като срутваща се планина. Керемидените покриви рухнаха като купчинки карти, разпръснати по пода, камъни прелитаха през сламата, удряха отгоре комините, те се накланяха, търкаляха се по стръмните покриви и падаха към калдъръмената настилка, за да се разбият около нас със звук на оръдеен изстрел. Сякаш от самите небеса се сипеха камъни и огньове, сякаш ужасът щеше да ни погълне.

— Тръгвам! — извика ми Мари, като се устреми надолу по една уличка, която водеше към рибарския кей.

Не можах дори да я благословя: мирисът от дима на горящите сгради заседна в дъното на гърлото ми, сякаш бях прободена с нож, задуши ме и аз млъкнах. Мирисът на пушека — самият мирис на кошмарите ми — изпълваше въздуха, изпълваше ноздрите ми, дробовете ми, така че не можех да дишам, а очите ми бяха пълни със сълзи, та не можех и да виждам.

От крепостните стени над мен чух ужасен писък и когато вдигнах очи, видях мъж, който пламтеше: горящата стрела още беше заседнала в дрехите му, когато се хвърли на земята и се затъркаля, опитвайки се да потуши пламъците, пицейки като еретик, докато тялото му гореше.

Отдръпнах се от вратата и хукнах да бягам — накъдето и да е, само да се махна от мириса на горяща човешка плът. Искях да намеря Даниел. Той ми се струваше като единственото сигурно убежище в един свят, превърнал се в кошмар. Знаех, че ще трябва да си проправам с усилие път през потъналите в безпорядък улици, пълни с изплашени хора, втурнали се към пристанището, докато войниците трополяха в противоположната посока към крепостните стени, и някак да се промъкна през кавалерията, чиито коне се въртяха и блъскаха из

тесните улици, в очакване да нахлуят навън през портите и да отблъснат френската армия.

Притисках се назад, към стените на къщите, докато на улицата се събираше конен отряд. Големите хълбоци на животните се блъскаха един в друг, и аз се отдръпвах назад във входовете, боейки се, че ще ме съборят и ще бъда стъпкана.

Зачаках възможност да мина, като гледах как другите хора се стрелкаха между големите копита на конете. Виждах улицата на Даниел от другата страна на площада, и чувах как мъжете крещат, а конете цвият и тръбачът отправя призива за вдигане на оръжие, и си мислех не за майка ми — която се беше изправила срещу смъртта като светица — а за кралицата — която се беше изправила пред смъртта като боец. Кралицата — която беше яхнала собствения си кон и беше препуснала в тъмнината да защити своите хора. И докато мислех за нея, намерих смелост да изтичам от входа, да се стрелна край опасните копита на едрите коне и да се сниша в ново убежище по-надолу по улицата, когато със силен тропот премина голям конен отряд. Вдигнах очи и видях знамето, което носеха пред себе си, изцапано с кал и окървавено от по-раншна битка, видях мечката и жезъла, избродирани върху яркия фон, и извиках:

— Робърт Дъдли!

Един мъж хвърли поглед през рамо към мен:

— Начело, където е винаги.

Започнах да си проправям път назад, сега вече без да се боя от нищо, като принуждавах конете да обръщат глави настрана, плъзгайки се между големите им хълбоци.

— Пуснете ме да мина, пуснете ме да мина, сър. Отивам при Робърт Дъдли.

Всичко сякаш беше сън. Едрите коне с възседналите ги мъже, толкова високо над мен, че приличаха на кентаври. Солидните им, тежки доспехи, които блестяха на слънцето, сблъскващи се с дрънчене, когато се докоснеха един до друг, звънящи като цимбали, когато стовареха алебардите си върху щитовете; чувах силния им груб рев над тропота на конете по калдъръма, по-силен от буря.

Озовах се в началото на площада, и там беше неговият знаменосец, а до него...

— Милорд! — извиках.

Покритата с шлем глава бавно се обърна към мен: наличникът на шлема беше спуснат, така че той не можеше да ме види. Смъкнах шапката от главата си и косата ми се разпиля по раменете, и аз вдигнах лице към тъмния рицар, покачен високо на едрия си кон.

— Милорд! Това съм аз! Шутът Хана.

Облечената му в рицарска ръкавица ръка повдигна фалшивото лице от метал, но сянката на шлема остави лицето му в мрак и все още не можех да го видя. Конят се раздвижи, докато той властно го удържаше с другата си ръка. Беше обърнал глава към мен, усещах очите му върху себе си, пронизващи под заострените краища на шлема.

— Госпожице-момче!

Беше неговият глас, идващ от устата на този велик мъж-божество, на този едър мъж от метал. Но беше неговият глас, толкова близък, топъл и познат, сякаш ми говореше, след като беше танцувал на летния празник на крал Едуард.

Конят пристъпи боязливо: отдръпнах се назад на един праг — извисих се на не повече от четири инча.

— Милорд, това съм аз!

— Госпожице-момче, какво, по дяволите, правиш тук?

— Живея тук — казах, като наполовина се смеех, наполовина плачех, че го виждам отново. — А вие?

— Свободен съм, сражавам се, печеля — а тъкмо сега може би губя. В безопасност ли си тук?

— Не мисля — казах честно. — Можем ли да удържим града?

Той смъкна ръкавицата от дясната си ръка, измъкна един пръстен от пръста си и го хвърли към мен, без да го е грижа дали ще го уловя или не.

— Иди с това на „Уиндфлайт“ — каза той. — Моят кораб. Ще се видим на борда, ако се наложи да отплаваме. Върви сега, качвай се на борда. Трябва да нападаме.

— Укреплението Ризбан е изгубено! — изкрещях, за да надвикам шума. — Не можете да отплавате, ще насочат оръдията към пристанището.

Робърт Дъдли се изсмя високо, сякаш самата смърт беше шегата.

— Госпожице-момче, не очаквам да преживея този щурм! Но ти може да имаш късмет и да се измъкнеш. Върви сега.

— Милорд...

— Това е заповед! — извика ми той. — Върви!

Ахнах, като поставях с усилие пръстена му върху пръста си. Той го беше носил на малкия си пръст: на мен ми стана на средния, точно над венчалния ми пръстен: пръстенът на Дъдли върху моя пръст.

— Милорд! — извиках отново. — Върнете се невредим!

Тръбата свиреше толкова високо, че не се чуваха ничии думи. Готвеха се да нападнат. Той спусна наличника на шлема върху лицето си, нахлузи ръкавицата обратно върху ръката си, вдигна копието си от мястото, където го бе оставил, наклони го към шлема си като поздрав към мен, и обърна коня си, за да застане с лице към отряда си.

— Дъдли! — извика той. — В името на Бог и на кралицата!

— За Бог и за кралицата! — изреваха те в отговор. — За Бог и за кралицата! Дъдли! Дъдли!

Те потеглиха към градските стени, излизайки от площада, и подобно на цивилните, които следваха войниците, вместо да се подчинят на заповедта му, аз тръгнах след тях. От лявата ми страна бяха улиците, спускащи се към пристанището, но аз следвах подрънкването на сбруите и оглушителния тропот на подкованите копита по калдъръма. Ревът на обсаждащата армия се усили, когато приближиха до портата, и яростта на французите ме накара да се колебая. Отдръпнах се и погледнах назад, за да потърся пътя към пристанището.

Тогава я видях. Жената на Даниел, цялата изпоцапана, с хубава рокля, наполовина смъкнала се от рамото, разголвайки гръдта ѝ. Детето беше на хълбока ѝ, вкопчено в нея, с широко разтворени тъмни очи, косата ѝ се спускаше по гърба, окото ѝ беше насинено, лицето — изпълнено с болка: бягаше като преследвана сърна, като подскочаше и се препъваше по калдъръма на улицата.

Позна ме веднага. Беше ме наблюдавала, както я бях наблюдавала аз, всяка неделя на литургия. И двете — принудени да седим на скамейките за бедняците в дъното на църквата. Всяка от нас — хваната в капана на позора от решителността на другата.

— Хана! — извика ми тя. — Хана!

— Какво има? — извиках раздразнено. — Какво искаш от мен?

Тя ми показва детето си:

— Вземи го!

Веднага си спомних яркото си видение в църквата, първия път, когато я бях видяла. Тогава, както и сега, бях чула писъци и силен шум. Тогава, в моя кошмар, тя беше извикала: „Вземи го!“ Докато тя се провикваше, небето внезапно потъмня от градушка от стрели и камъни и аз се сниших в един вход, но от другата страна на улицата тя отново ме последва, промъквайки се през падащите камъни:

— Хана! Хана! Нуждая се от помощта ти.

— Върви си вкъщи — извиках грубо. — Иди в някое мазе или на друго подобно място.

Последните коне се изтегляха от площада: чухме скърцането на противотежестите, когато дръпнаха назад големите порти, та лорд Робърт и неговата конница да излязат, и мощния яростен рев, когато потеглиха с гръмък тропот да посрещнат френската армия.

— Нима ни оставят? — изпищя тя ужасено. — Нима бягат?

— Не, потеглят да се бият. Намери си убежище... — извиках нетърпеливо.

— Бог да ни е на помощ, не е нужно да излизат, за да се бият с тях, те вече са вътре! Трябва да се обърнат и да се бият! Французите са тук! В града са! Изгубени сме! — извика държанката на Даниел. — Те бяха...

Думите ѝ внезапно проникнаха в ума ми и аз рязко се извъртях кръгом да я погледна отново. Изведнъж осъзнах какво означаваха насиненото ѝ око и разкъсаната ѝ рокля. Французите бяха в града, и я бяха изнасилили.

— Влязоха през пристанището! Преди десет минути! — изкрещя ми тя, и докато викаше думите, видях по улицата зад нея да нахлуват като прилив конници, френската кавалерия, по улиците и зад милорд, като пресякоха пътя от пристанището за него и хората му: по устата на конете им беше избила пяна, копията им бяха наведени в готовност за нападение, наличниците на шлемовете им — спуснати, така че сякаш имаха лица от желязо, шпорите им се забиваха в хълбоците на конете им и оттам избиваше кръв, копитата скърцаха по калдъръма — пълният ужас на кавалерийско нападение в затворено пространство. Първата редица ни врхлетя след миг, едно копие се спусна към мен, и без да мисля, аз грабнах кинжала от ботуша си и с късото острие отблъснах удара. Силата на удара изби кинжала от ръката ми, но ми спаси живота, тъй като ме отхвърли назад върху вратата на къщата зад

мен. Усетих я да поддава и аз се отдръпнах назад в тъмнината на непозната къща, докато чувах жената на Даниел да крещи:

— Спаси бебето ми! Вземи го! Вземи го!

Още докато тя тичаше към мен, протегнала го пред тялото си, още докато го тикаше в ръцете ми, а аз го почувствах, топъл, мек и тежък, се чух да казвам:

— Не мога да го взема.

Видях как копието минава през тялото ѝ, пронизвайки гръбнака ѝ, когато тя изкрещя отново: „Вземи го! Вземи го!“, в този миг се разнесе ужасен трясък, сякаш цяла гора рухваше едновременно, и суматоха от втурващи се мъже и коне, и опасност, и аз с препъване се отдръпнах назад в тъмната вътрешност на къщата, здраво притиснала момчето към себе си, и вратата се затръшна и скри улицата, с трясък като от гръм.

Обърнах се да благодаря на спасителя си, който и да бе той, но преди да успея да проговоря, се разнесе рев на пламъци и внезапно изригна горещ дим, някой се промъкна покрай мен и отново отвори широко вратата.

Сламеният покрив на това временно убежище беше запален, разгоря се като клада и за секунди пламна като куп подпалки. Всички, които се бяха скрили в къщата, се блъскаха покрай мен да излязат на улицата отвън, предпочели да се изправят пред безмилостното кавалерийско нападение, отколкото пред смъртта чрез изгаряне, а аз, душейки дима като изплашен плъх, се втурнах навън след тях, носейки вкопчилото се в мен дете, здраво стиснало рамото ми.

Като по милост, улиците бяха пусти за момента. Френските конници се бяха впуснали да преследват отряда на лорд Робърт в опасен лудешки устрем. Но жената на Даниел беше там, където я бяха оставили, с две големи рани от копието, пронизало тялото ѝ. Лежеше мъртва, в дълбока локва от собствената си кръв.

При тази гледка притиснах детето ѝ по-плътно към себе си и затичах надолу по улицата, далече от портата, надолу по каменните стъпала към пристанището: стъпките ми отекваха глухо в някакъв ритъм на страха. Не можех да чакам и да търся Даниел, не можех да направя нищо друго, освен да се възползвам от възможността, която бях получила с пръстена на лорд Робърт. Побягнах към пристанището като престъпник, по петите на когото са пуснали преследвачи, и си

давах сметка, че навсякъде около мен всички останали също бягаха, някои — понесли вързопи с вещи, други — притиснали към себе си децата си, отчаяно опитващи се да се измъкнат от града, преди французите да обърнат конете си и отново да се промъкнат вътре.

Лодките бяха вързани само с едно въже, всички платна бяха вдигнати в готовност да потеглят след миг. Огледах се отчаяно наоколо за знамето на лорд Робърт и го видях издигнато в самия край на кея, където щеше да е най-лесно да се измъкнем. Затичах надолу по кея, краката ми тропаха глухо по дъските, и спрях с усилие, когато един моряк скочи от кораба и застана пред дървеното мостче, като измъкна блестяща къса тежка сабя от ножницата ѝ, насочвайки я към гърлото ми.

— Дотук, момче — каза той.

— Лорд Робърт ме изпрати — изрекох задъхано.

Той поклати глава:

— Всички можем да кажем това. Какво става в града?

— Лорд Робърт изведе отряда си в нападение, но французите са вече в града, зад гърба му.

— Може ли да се обърне кръгом и да промени посоката?

— Не знам. Не го видях.

Той изкрещя някаква заповед през рамо. Мъжете на палубата застанаха до въжетата за платната, а двама скочиха на брега и хванаха въжето, готови да вдигнат котва.

Протегнах ръка да покажа пръстена на лорд Робърт, сложен здраво на пръста ми, над венчалния ми пръстен.

Морякът го погледна веднъж, а после погледна отново по-внимателно.

— Неговият пръстен — каза той.

— Собственият му пръстен. Той сам ми го даде. Видя ме, преди да ги изведе. Аз съм негов васал. Бях шутът Хана, преди да дойда тук.

Той отстъпи назад и ме обхвана с един бърз поглед.

— Нямаше да те позная — каза той. — А това? Синът ти ли е?

— Да. — Лъжата беше изречена и заглъхнала, преди да имам време да помисля, пък и да бях помислила, нямаше да си я взема назад. — Пуснете ме на борда. Заповедта на негова светлост е да отида в Англия.

Той отстъпи настрани и ми кимна да се кача по тясното дървено мостче, а после се разположи отново точно в подножието.

— Но ти си последната — каза решително. — Та ако ще да дойде някой с къдрица от косата му или панделка, завързана във „възел на влюбените“.

Чакахме цял един дълъг час, докато останалите се изсипваха от града към кея. Морякът трябваше да повика други мъже да дойдат да отблъскват бегълците от кея и да ги обсипват с ругатни, наричайки ги страхливци, докато зимният следобед притъмняваше и никой не можеше да ни каже дали лорд Робърт е разкъсал френските редици, или те са влезли в града зад гърба му и са го покосили. Тогава видяхме как градът се обля в светлина от единия до другия край, когато френската обсадна армия направи пробив в стените и подпали първо един сламен покрив, а после и друг.

Морякът, който стоеше на стража на подвижния мост, рязко даде заповеди и екипажът се приготви. Седях съвсем тихо на палубата, люлеейки детето, опряно на рамото ми, ужасена, че ще заплаче и те ще решат, че един допълнителен пътник не си струва допълнителния риск, особено ако милорд не идваше.

После надолу по кея забързано се втурнаха мъже и коне, последва рязко спиране и суматоха, докато те скачаха от седлата, смъкваха доспехите си и тичаха бързо към чакащите кораби.

— Спокойно, момчета, спокойно — разнесе се гръмливият вик на моряка, който стоеше на стража на подвижното мостче. До него стояха рамо до рамо шестима стражи, с готови, извадени от ножниците саби, питаха всеки, който се опиташе да се качи на борда, за паролата, и отпратиха доста, които изтичаха отново надолу по кея, като търсеха друг кораб, който да склони да ги приеме на борда. През цялото време от града се разнасяха експлозиите на запален барут и пукотът на чупещите се керемиди на покривите и тътенът от обстрелването на сградите.

— Това не е поражение, това е пълен разгром — прошепнах объркано в ушенцето на детето, то се обърна и се прозина, оформяйки с мъничката си подобна на розова пъпка уста съвършено „ooo“, сякаш беше в пълна безопасност и не трябваше да се бои от нищо.

Тогава видях негова светлост. Щях да го позная във всяка тълпа. Той вървеше, с меч в едната ръка и шлем в другата, влачейки крака

като победен човек. Следваха го редица мъже, куцащи, окървавени, със сведени глави. Той ги отведе до кораба и отстъпи встрани, докато те се качваха по мостчето и се хвърляха с дрънчене на огънатите си доспехи върху палубата.

— Това е достатъчно, сър — каза му тихо морякът, когато корабът беше напълно натоварен. Негова светлост вдигна очи, като човек, току-що събудил се от сън, и каза:

— Но трябва да вземем останалите. Обещах им, че ще ми служат, а аз ще ги отведа към победата. Не мога да ги оставя тук сега.

— Ще се върнем за тях — каза внимателно морякът. Той праметна силната си ръка около раменете на негова светлост и решително го издърпа нагоре по мостчето. Лорд Робърт вървеше бавно, като човек, който ходи насън, с отворени очи, но без да вижда нищо.

— Или ще се качат на друг кораб. Опъвайте платна! — извика морякът на мъжете при въжето на кърмата. Мъжът хвърли въжето на брега, а другите развиха платната. Бавно потеглихме от кея.

— Не мога да ги оставя! — Робърт, внезапно пробудил се, загледа разширяващата се водна бездна между кораба и сушата. — Не мога да ги оставя тук!

Мъжете, оставени на брега, нададоха жален вик:

— Дъдли! Дъдли!

Морякът притисна лорд Робърт в голяма мечешка прегръдка, отдръпвайки го от перилата на кораба, за да му попречи да скочи на брега.

— Ще се върнем за тях — увери го той. — Ще получат официална закрила и ще могат да отплават с други кораби, а ако се случи най-лошото, французите ще ги освободят срещу откуп.

— Не мога да ги оставя! — Робърт Дъдли се бореше да се освободи. — Хей! Вие! Моряци! Обърнете към пристанището. Върнете се на кея!

Вятърът издуваше платната, те заплющяха, а после, щом моряците опънаха въжетата по вятъра, платната се изопнаха и започнахме да се изтегляме. Зад нас в Кале се разнесе гръмовен трясък, когато вратите на цитаделата поддадоха и френската армия се изсипа в самия център на английската власт във Франция. Робърт се обърна, изпълнен с болка, към сушата.

— Трябва да се регрупираме! — извика той. — Ще изгубим Кале, ако тръгнем сега. Помислете си за това! Кале! Трябва да се върнем, да се регрупираме и да се бием.

Морякът все още не го пускаше, но сега целта на хватката му беше не толкова да удържи младия лорд, колкото да го държи в прегръдката си, докато бе така обзет от печал.

— Ще се върнем — каза той и го залюля на една страна, после на друга. — Ще се върнем за останалите, а после ще превземем отново Кале. Никога не се съмнявайте в това, сър. Нито за миг не се съмнявайте в това.

Лорд Робърт отиде до кърмата на кораба, като оглеждаше пристанището и виждаше безредното отстъпление. Усещахме мириса на облака дим от горящите сгради, който се стелеше над водата. Чувахме как пицят хора: французите си отмъщаваха за оскърблението на гладуващите граждани на Кале, които се бяха предали на англичаните преди толкова много време. Лорд Робърт изглеждаше почти решен да се хвърли във водата и да отплува обратно, за да се погрижи за евакуирането на пристанището, но дори той в яростта си можеше да види, че е безнадеждно. Бяхме изгубили, англичаните бяха изгубили. Беше съвсем просто и жестоко, и пътят на един истински верен войн не беше да рискува живота си в някакъв драматичен подвиг, а да обмисли как да спечели следващата битка.

Той прекара целия път до Англия, загледан над кърмата на кораба към смаляващия се бряг на Франция, дълго след като застрашителният профил на крепостта беше потънал под хоризонта. Когато светлината се оттегли рано от сивото януарско небе, той продължи да стои, загледан назад, а когато малката студена луна се появи, той още беше там, опитвайки се да съзре някаква надежда на черния хоризонт. Знаех това, защото го наблюдавах, седнала върху намотано въже на мачтата, точно зад него. Негов шут, негов васал, безсънна, защото той беше безсънен, разтревожена, защото той бе разтревожен, поболяла се от страх за него, за себе си, и за онова, което щеше да ни донесе бъдещето, когато слезехме на суша в Англия — една причудлива тройка: една еврейка, вероотстъпница, с християнско

копеле на хълбока си, и един току-що освободен предател, който беше отвел войниците си към поражението.

Не очаквах съпругата му Ейми да е на кея, но тя беше там, заслонила очи с ръка, оглеждайки палубата, докато го търсеше. Видях я, преди тя да го види, и прошепнах в ухото му:

— Съпругата ви.

Той слезе бързо по подвижния мост при нея: не я взе в обятията си, нито я поздрави с някаква проява на привързаност, а я изслуша напрегнато и после се обърна към мен:

— Трябва да отида в двора. Трябва да обясня на кралицата какво стана в Кале — каза той кратко. — Заради това ще се търкалят глави, сред тях навярно и моята.

— Милорд — прошепнах.

— Да — каза той гневно. — Изглежда, че не направих кой знае какво в интерес на издигането на семейството си. Хана, върви с Ейми, тя ще отседне при приятели в Съсекс. Ще изпратя да те намерят там.

— Милорд — приближих се малко по-плътно до него. — Не искам да живея в провинцията — това беше всичко, което успях да кажа.

Робърт Дъдли ми се усмихна широко:

— Сигурен съм, скъпа. Самият аз не мога да я понасям. Но трябва да я потърпиш за месец-два. Ако кралицата ме обезглави, задето не съм успял да се справя, можеш да отидеш сама, където искаш. Съгласна ли си? Но ако оцелея, ще отворя лондонската си къща и ще се върнеш на служба при мен. Както пожелаеш. На колко години е детето?

Поколебах се, давайки си сметка, че не знам.

— Почти на две — казах.

— Омъжи ли се за баща му? — попита той.

Погледнах го в лицето:

— Да.

— И как го кръсти?

— Даниел, на баща му.

Той кимна:

— Ейми ще се грижи за вас — каза той. — Тя обича деца. — Той щракна с пръсти и съпругата му дойде при него. Видях я как поклаща глава в знак на несъгласие, а сетне свежда очи, когато той наложи волята си. Когато тя ме стрелна с поглед на неподправена омраза, се досетих, че ѝ е наредил да се грижи за мен и за сина ми, а тя би предпочела да отиде с него в двора на кралицата.

Тя беше довела коня му. Загледах го как се мята на седлото, а войниците му възсядат конете си около него.

— Лондон — нареди той кратко и насочи коня си на север, към съдбата, която го очакваше, каквато и да бе тя.

Не можех да си изясня що за човек беше Ейми Дъдли, докато яздехме през леденостудената селска провинция на Англия в студените дни на януари 1558 г. Тя яздеше добре, но изглежда, не изпитваше голямо удоволствие от това, нито дори в дните, когато слънцето се издигаше като червен диск на хоризонта и червеношийките подскачаха и се криеха в лишените от листа живи плетове, а утринният мраз караше кръвта да пее. Мислех, че е така навъсена поради отсъствието на съпруга ѝ; но нейната компаньонка, госпожа Одингсел, не се опитваше да я ободри, дори не говореха за него. Яздеха мълчаливо, като жени, свикнали с това.

Трябваше да яздя зад тях, по целия път от Грейвзенд до Чичестър, с детето, привързано на гърба ми, и от усилието всяка вечер изпитвах болки от задника чак до гърба. Това необикновено дете почти не беше издало и звук от мига, в който майка му почти го беше хвърлила към мен, когато френската кавалерия я прегази. Бях сменила пелената му с малко лен, който ми заеха на кораба, и го бях увила в моряшка плетена жилетка. През повечето време го мъкнех със себе си наоколо, сякаш беше сандък, който някой бе настоял да нося против волята си. Не беше се оплакал, не беше проронил и една дума на недоволство. Докато спеше, се облягаше на мен, сгушен, сякаш беше мое родно дете; буден, седеше в скута ми или на пода, или в краката ми, или стоеше, държейки се здраво с една ръка за панталоните ми. Не казваше нито дума — нито на френски, езикът на майка му, нито на английски. Гледаше ме със сериозни тъмни очи и не казваше нищо.

Изглежда беше твърдо убеден, че трябва да бъде с мен. Не заспиваше, освен ако не го наблюдавах, а ако се опитав да го оставя да лежи и да се отдалеча от него, той се надигаше и започваше да щипука след мен, все така безмълвен, все така безропотно, но ако изостанеше, лицето му започваше да се сбръчква, сякаш се канеше да заплаче.

Не бях жена с развит майчински инстинкт. Като момиче не си играех с кукли, а, разбира се, не бях имала и невръстен брат или сестра, за които да се грижа. И въпреки това не можех да не се възхищавам на упоритостта на това малко човече. Внезапно бях влязла в живота му като негова закрилница, и той искаше да бъде сигурен, че ще остане до мен. Започнах да харесвам усещането от допира на ръчичката му, която доверчиво посягаше да хване моята. Започнах да спя с него, сгушен до мен.

Лейди Ейми Дъдли не правеше нищо, за да ми помага с него по време на дългото пътуване в студа. Нямаше причина да го прави — тя не искаше нито мен, нито него. Но щеше да бъде мило от нейна страна да нареди на някой от мъжете да ме качи на допълнително седло зад себе си, така че да мога да държа детето в ръце и да облекча измъчения си гръб. Сигурно беше видяла, че в края на дълъг ден, прекаран на седлото, бях толкова изтощена, че едва можех да стоя. Щеше да бъде мило от нейна страна да се погрижи да ми намерят място за нощувка, да се погрижи да има каша за детето. Но тя не правеше нищо за мен, нищо за него. Гледаше и двамата ни гневно и с подозрение, и не разговаряше с мен, освен когато ми идваше нареждане да бъда готова да тръгна в уреченото време.

Изпитвах присъщото на всички жени с деца самодоволство, и си напомнях, че тя е безплодна. Мислех си също, че наказва и двамата ни заради ревността си, защото подозира, че съпругът ѝ е бащата на детето ми. Реших, че скоро трябва да ѝ дам ясно да разбере, че не бях виждала негово благородие от години, и че сега бях омъжена жена. Но Ейми Дъдли не ми даваше възможност да говоря с нея: отнасяше се към мен така, както се отнасяше с мъжете, които язدهа с нея — като част от студения пейзаж, като с някое от окичените с ледени висулки дървета. Изобщо не ми обръщаше внимание.

Имах много време да размишлявам, докато се движехме бавно на югозапад по замръзналите пътища, лъкатушещи през села и покрай ниви, където беше ясно, че гладът е завладял земята. Големите врати

на хамбарите стояха отворени — нямаше нито сено, нито слама, които да се пазят в тях. Селата често тънеха в мрак, къщите бяха празни. Някои малки паланки бяха напълно запустели: хората бяха отчаяни и не можеха да се изхранват от бедната земя поради постоянно лошото време.

Пътувах по пустите пътища, оглеждайки мръсната околност, която имаше вид на прокълната, но умът ми бе насочен към съпруга ми и града, който бях напуснала. Сега, когато бягството ни беше приключило и се бяхме озовали в сравнително сигурно убежище, ми прилошаваше от страх за Даниел. Сега имах време да осъзная, че Даниел и аз отново се бяхме изгубили един друг, и се бяхме изгубили толкова окончателно, че можеше никога да не се срещнем. Дори не знаех дали е жив. Бяхме хванати като в капан в страни, които воюваха помежду си, и се бяхме разделили по време на най-ожесточената битка, която християнският свят беше виждал. Щеше да ми е невъзможно да се върна при него в Кале, и нямах представа дали не е загинал при онова първо жестоко нахлуване в града, а можеше и да е заболял от някоя от многобройните заразни болести, които следваха ранените на една армия в поход. Знаех, че ще сметне за свой дълг да тръгне да помага на болните и ранените, и можех само да храня неправдоподобната надежда французите да проявят милост към един лекар от вражески народ в града, който беше трън в очите им от две столетия.

След армията в града щеше да навлезе френската католическа църква, търсейки еретици в един град, който някога гордо бе изтъквал протестантската си религия. Ако Даниел се беше спасил от смърт по време на боевете, ако се беше спасил и не беше прихванал някоя болест от войниците, можеше да бъде заловен като еретик или по обвинение, че е евреин.

Знаех, че като се тревожа за него, изобщо не помагах на нито един от двамата ни, но беше невъзможно да пропъдя тревогата, докато яздох по студените, замръзнали пътища. Не можех да изпратя писмо в Кале, докато не бъдеше обявен някакъв мир, а това щеше да стане едва след месеци. По-лошото бе, че не можех да очаквам да получа вест от него, той нямаше представа къде съм отишла, нито дори дали съм жива. Когато отидеше до магазина ми край градската стена да ме търси, както със сигурност щеше да направи, щеше да го намери

опустошен или изгорен, и даже Мари, ако беше оцеляла, нямаше да може да му каже къде съм. А после той щеше да разбере, че майката на малкия Даниел е мъртва и че момчето също е изчезнало. Нямаше как да предположи, че аз и синът му сме заедно на сигурно място в Англия. Щеше да мисли, че е изгубил съпругата и детето си в ужасната битка.

Не можех да се радвам на безопасността си, когато знаех, че той може още да е в опасност, за мен не можеше да има щастие, докато не научех, че е жив. Не можех да се установя в Англия, не мислех, че мога да се установя където и да било, докато не разбере, че Даниел е в безопасност. Яздех по студените пътища, чувствайки тежестта на сина му, привързан към гърба ми, и започвах да се чудя на собственото си безпокойство. Някъде по пътя — мисля, че в Кент — с простата яснота на зимното слънце, което се издигаше над хоризонта и блестеше ослепително в очите ми — ме осени прозрението. Не можех да се установя никъде без Даниел, защото го обичах. Бях го обичала може би от мига, в който го видях на портите на двореца Уайтхол, където се бяхме скарали, бях обичала неговото спокойствие и вяност, и търпението, което проявяваше към мен винаги, оттогава насам. Чувствах се така, сякаш бях израснала с него. Той бе видял как бях измолена за шут на краля, познаваше предаността ми към кралицата и знаеше, че бях очарована от принцеса Елизабет. Беше видял момичешкото ми обожание към моя господар, беше ме виждал и как се боря със себе си, за да се превърна в жената, която бях сега. Единственото нещо, което не беше видял, единственото нещо, за което никога не му бях позволила да се досети, беше изходът на тази вътрешна битка: моментът, в който можех да кажа: „Да, аз съм жена, и обичам този мъж.“

Всичко, което се беше случило в Кале, се стопи пред този единствен факт. Натрапничеството на майка му, злобата на сестрите му, дори неговото глупаво лекомислие да смята, че всички можем да живеем щастливо под един малък покрив. Сякаш нищо нямаше значение, освен това, че сега знаех, че го обичам, и че се налагаше да призная, че може би беше твърде късно дори да му го кажа. Можеше да е мъртъв.

Ако беше мъртъв, тогава явно нямаше особено значение дали е лягал с друго момиче: по-голямата загуба засенчваше по-дребната

измяна. Докато се качвах на коня си сутрин и слизах уморено през нощта, осъзнавах, че наистина съм вдовица, за каквато се бях обявила. Бях изгубила Даниел, и едва сега наистина имах достатъчно разум да откроя, че съм го обичала през цялото време.

Щяхме да отседнем в едно имение на север от Чичестър. Зарадвах се, когато влязох с тропот в двора на конюшната по пладне и предадох уморения си кон на един от конярите. Бях изтощена, когато последвах лейди Дъдли нагоре по стълбите до голямата зала, и неспокойна — не познавах тези хора, а да зависи от милосърдието на нейна светлост не беше положение, която една жена би избрала доброволно. Бях твърде независима в мислите си, а тя беше твърде съдържана и студена, за да накара когото и да било да се почувства добре дошъл.

Лейди Дъдли влезе първа в голямата зала: аз последвах госпожа Одингсел с Дани на хълбока ми. Там беше нашата домакиня, лейди Филипс, която подаде ръка на лейди Дъдли и направи дълбок реверанс.

— Ще получите обичайната си стая с изглед към парка — каза тя, а после се обърна с усмивка към мен и госпожа Одингсел.

— Това е госпожа Карпентър. Може да дели една стая с икономката ви — каза рязко лейди Дъдли. — Тя е позната на негова светлост, която той спаси от Кале. Предполагам, че той скоро ще ми съобщи какво да правим с нея.

Лейди Филипс повдигна вежда при резкия тон на Ейми, която ме бе представила едва ли не като блудницата на Робърт Дъдли. Госпожа Одингсел направи реверанс и тръгна към стълбите, но аз не я последвах веднага.

— Имам нужда от някои неща за детето — казах смутено.

— Госпожа Одингсел ще ти помогне — каза ледено съпругата на Робърт Дъдли.

— В скрина, в който заделяме дрехи за бедните, има няколко бебешки дрешки — каза лейди Филипс.

Направих реверанс.

— Беше много мило от страна на негова светлост да ми даде място на кораба си на връщане от Кале — казах ясно. — Още повече, че не ме беше виждал от толкова отдавна, тъй като бях на служба при

кralицата. Но сега съм омъжена жена, съпругът ми е лекар в Кале, а това е синът на съпруга ми.

Видях, че и двете ме разбраха и бяха чули споменаването на службата ми при кralицата.

— Негова светлост е винаги добър към слугите си, независимо колко са незначителни — каза грубо Ейми Дъдли и ме отпрати с махване на ръка.

— Имам нужда от прилични дрехи за сина си — казах, отстоявайки позицията си. — Не от скрина за просяците.

И двете жени ме погледнаха с подновено внимание.

— Имам нужда от дрехи за дете от добро семейство — казах простищо. — Ще му уший пелени веднага щом мога.

Лейди Филипс, която явно се питаше що за странна жена е посрещнала в къщата си, ми отправи предпазлива усмивка:

— Скътала съм някои неща — каза тя внимателно. — Момчето на сестра ми ги носеше.

— Сигурна съм, че ще са подходящи — казах с учтива усмивка. — Благодаря, ваша светлост.

Още преди да бе изминала и седмица, вече отчаяно исках да си тръгна: мрачните земи на Съсекс през зимата сякаш се притискаха към лицето ми като студено прозоречно стъкло. Варовиковите хълмове на Южна Англия се привеждаха над малкия замък, сякаш всеки път щяха да ни размажат в студената варовита пръст. Небето над хълмовете беше металносиво, изпълнено със сняг. След по-малко от две седмици започнах да страдам от главоболие, което ме измъчваше през всички светли часове на денонощието и ме оставяше единствено през нощта, когато потъвах в сън, толкова дълбок, че приличаше на смърт.

Ейми Дъдли беше желана и редовна гостенка тук. Сър Джон Филипс имаше някои дългове към негова светлост, които се изплащаха чрез гостоприемството му към лейди Дъдли. Времето за престоя й беше неопределено, никой не споменавахе кога ще си тръгне, или къде ще отиде след това.

— Тя няма ли си собствена къща? — запитах раздражено госпожа Одингсел.

— Не и такава, която би предпочела да използва — каза тя кратко и здраво стисна устни, решена да не разказва клюки.

Не разбихах защо. Негова светлост беше изгубил повечето от обширните си земи и състоянието си, когато бе арестуван за държавна измяна, но нима съпругата му нямаше близки и приятели, които да са му опазили поне едно малко имение?

— Къде живееше тя, когато той беше в Тауър? — запитах.

— С баща си — отвърна госпожа Одингсел.

— Къде е той сега?

— Мъртъв, Бог да даде покой на душата му.

Без къща, която да поддържа или земи, чието обработване да ръководи, лейди се отдаваше на пълно безделие. Никога не я виждах с книга в ръка, никога не я видях дори да напише писмо. Тя излизаше сутрин, придружена само от един коняр, на дълга езда, която продължаваше до обяд. На обяд ядеше малко и без апетит. Следобед седеше с лейди Филипс и двете клюкарстваха и шиеха. Никоя подробност от домакинството на семейство Филипс, и на техните съседи и приятели, не беше прекалено незначителна за тях. Когато госпожа Одингсел и аз седяхме с тях, едва не припадах чисто и просто от отегчение, докато лейди Филипс преразказваше историята за позора на Софи, и какво подметна Амелия, и какво казал Питър за всичко това, за трети път в рамките на три дни.

Госпожа Одингсел ме хвана, че се прозявам.

— Какво те мъчи? — попита ме тя без съчувствие.

— Толкова съм отегчена — казах искрено. — Тя клюкарства като фермерска съпруга. Защо ѝ е да се интересува от живота на доячките?

Госпожа Одингсел ми отправи насмешлив поглед, но не каза нищо.

— Тя няма ли приятели в двора, не получава ли новини от негова светлост, та трябва да клюкарства цял следобед?

Жената поклати глава.

Лягахме си рано, което напълно ме устройваше, а Ейми Дъдли ставаше рано сутрин. Течаха обикновени дни, отегчително обикновени, а тя минаваше през тях със студено безразличие, сякаш не пропиляваше собствения си безценен живот в безделие. Живееше живота си като жена, която играе роля в безкрайна, безсмислена жива картина. Минаваше през дните си като кукла на пружина — като онези

кукли, които бях виждала в ковчежетата за скъпоценности в Гринич — като малък златен войник играчка, който можеше да бие барабан или да се навежда и изправя, за да даде оръдеен изстрел. Каквото и да вършеше, тя го вършеше така, сякаш бе движена от невидими зъбчати колела, сякаш обръщаше глава и говореше само когато зъбчатите колела тиктакаха вътре в нея. Нищо не бе в състояние да предизвика оживление у нея. Живееше в състояние на покорно очакване. Тогава осъзнах какво чака. Чакаше знак от него.

Но нямаше знак от Робърт, макар януари да свърши и да започна февруари. Нямаше и следа от Робърт, макар тя да ми казваше, че той ще дойде скоро и ще ме накара да се заловя за работа, нямаше знак от Робърт, макар че явно не беше арестуван по заповед на кралицата: каквато и да беше вината за загубата на Кале, тя нямаше да бъде приписана на него.

Ейми Дъдли беше свикнала с отсъствието му, разбира се. Но когато бе спала сама през всичките тези години, докато той беше в Тауър, тя е била наясно защо е сама в брачното ложе. За всички — за баща си, за неговите приближени и роднини — тя е била мъченица на любовта си към Робърт, и всички те се бяха молили за неговото завръщане и нейното щастие. Но сега сигурно и тя, и всички останали постепенно осъзнаваха, че лорд Робърт не се беше върнал у дома при съпругата си, защото предпочиташе да не го прави. По някаква причина, той не бързаше да сподели леглото ѝ, да се наслади на близостта ѝ. Освобождаването от Тауър не означаваше завръщане към малкия кръг, в който протичаше съществуването на съпругата му. За лорд Робърт свободата означаваше двора, означаваше кралицата, означаваше бойни полета, политика, власт: един по-широк свят, за който лейди Дъдли не знаеше нищо. По-лошо от невежеството бе това, че тя се боеше. Тя мислеше за по-широкия свят единствено със страх.

Големият свят, който за лорд Робърт бе естествена среда, за нея беше място на постоянна заплаха и опасност. Тя гледаше на амбицията му, на неговата естествена, дадена му от Бога амбиция, като на опасност, възприемаше благоприятните му възможности единствено като риск. Тя му беше, във всеки смисъл на думата, неподходяща съпруга.

Най-сетне, през втората седмица на февруари, тя изпрати да го повикат. На един от неговите хора бе наредено да отиде до двора в Ричмънд, където кралицата се беше оттеглила в предвидената за усамотението ѝ стая, за да роди детето си. Нейна светлост каза на слугата да съобщи на негово благородие, че има нужда от него в Чичестър, и да го изчака, за да го придружи до вкъщи.

— Защо не му пише? — попитах госпожа Одингсел, изненадана, че лейди Дъдли е готова да оповести публично желанието си съпругът ѝ да се прибере у дома.

Госпожа Одингсел се поколеба:

— Предполагам, че може да постъпи, както предпочита — каза тя грубо.

Смущението ѝ ми разкри истината.

— Не умее ли да пише? — попитах.

Госпожа Одингсел ме погледна намръщено:

— Не много добре — призна тя неохотно.

— Защо не може? — настоях аз, дъщеря на книгопродавец, за която четенето и писането бяха умения, толкова естествени като храненето и говоренето.

— Кога да се научи? — възрази госпожа Одингсел. — Тя беше още момиче, когато се омъжи за него, и младоженка, когато той се озова в Тауър. Баща ѝ смяташе, че за една жена е достатъчно да умее да се подписва, а съпругът ѝ така и не отдели време да я научи. Тя може да пише, но бавно, и може да чете, ако се налага.

— Не е необходим мъж, за да те научи да четеш и пишеш — казах. — Това е умение, което една жена може да усвои сама. Аз бих могла да я науча, ако иска.

Госпожа Одингсел извърна глава:

— Тя не би се унижила дотам, че да се учи от теб — каза грубо. — Би се учила единствено заради него. А той не си прави труда да я учи.

Пратеникът не изчака, а се върна вкъщи веднага, и ѝ съобщи, че негово благородие казал, че ще дойде да ни посети за кратко, а междувременно съобщаваше на нейно благородие, че с него всичко е наред.

— Казах ви да изчакате за отговор — каза тя раздражено.

— Милейди, той каза, че ще се видите скоро. А принцесата...

Тя рязко вдигна глава:

— Принцесата ли? Коя принцеса? Елизабет?

— Да, принцеса Елизабет заяви, че той не може да тръгне, докато всички чакат да се роди детето на кралицата. Каза, че не би могла да понесе още едно оттегляне преди раждане, което може да продължи с години. Каза, че не можела да издържи без него. Но милорд каза, че е готов да си тръгне, дори да напусне една лейди като нея, защото не ви е виждал, откакто е дошъл в Англия, а вие сте го повикали.

При тези думи тя леко се изчерви: суетата ѝ бе разпалена като пламък.

— И какво още? — попита тя.

Пратеникът придоби малко смутено изражение.

— Само малко закачки между негово благородие и принцесата — каза той.

— Какви закачки?

— Принцесата остроумничеше за това, че на него му харесва повече в двора, отколкото в провинцията — каза той, като се мъчеше да намери думи. — Остроумничеше за очарованието на двора. Каза, че той не бива да се погребва в нивята със съпругата си.

Усмивката изчезна от лицето ѝ.

— И какво каза той?

— Някакви други шеги — каза той. — Не мога да си ги спомня, милейди. Негово благородие е остроумен мъж, и той и принцесата... — той млъкна наред изречението, когато видя изражението ѝ.

— Той и принцесата какво? — изсъска му тя.

Пратеникът запристъпва смутено от крак на крак и почна да върти шапката в ръцете си.

— Тя е остроумна жена — каза той глуповато. — Думите летяха така бързо между тях, че не можех да разбера какво казват. Нещо за провинцията, нещо за обещания. През известна част от времето говориха на друг език, така че казаното си остана тайна между тях... Несъмнено тя много го харесва. Той е много галантен мъж.

Ейми Дъдли скочи от стола си и отиде с резки крачки до еркерния прозорец.

— Той е много неверен мъж — каза тя съвсем тихо. После се обърна към пратеника: — Много добре, можете да си вървите. Но

следващия път, когато ви наредя да го изчакате, не искам да ви видя да се връщате тук без него.

Той ми хвърли поглед, който казваше съвсем ясно, че един слуга едва ли би могъл да нарежда на господаря си да се върне при съпругата си, докато господарят му флиртува с една английска принцеса. Изчаках, докато излезе от стаята, а после се извиних и затичах надолу по галерията след него. Дани подскачаше на хълбока ми, вкопчен в рамото ми, обвинил крачетата около кръста ми, докато тичах.

— Спрете! Спрете! — извиках. — Разкажете ми за двора. Всички лекари за кралицата ли са повикани? И акушерките? Готово ли е всичко?

— Да — каза той. — Очаква се тя да роди детето в средата на март, следващия месец, ако е рекъл Бог.

— А какво казват? Тя добре ли е?

Той поклати глава:

— Казват, че е сломена от загубата на Кале и отсъствието на съпруга си — каза той. — Кралят не каза, че ще се върне в Англия за раждането на сина си, така че тя трябва да понесе родилните мъки съвсем сама. И е зле обслужвана. Цялото ѝ състояние беше прахосано за армията, а слугите ѝ дори не получават заплащане и не могат да купят храна на пазара. Дворът сякаш е обитаван от призраци, а сега, когато тя се усамоти в очакване на раждането, изобщо няма кой да следи какво вършат придворните.

Почувствах как ме пробожда ужасна болка при мисълта, че тя е зле обслужвана, а аз стоя и чакам с лейди Ейми Дъдли, и не правя нищо.

— Кой е с нея?

— Само няколко придворни дами. Никой не иска да бъде в двора сега.

— А принцеса Елизабет?

— Тя пристигна на кон, изглежда великолепно — каза пратеникът. — Много е омаяна от негово благородие.

— Кой го казва?

— Не е нужно някой да го казва. Всички го знаят. Тя не си прави труда да го крие. Показва го.

— Как го показва?

— Язди с него всяка сутрин, храни се, седнала от дясната му страна, танцува с него, приковала очи в лицето му, чете писмата му, застанала до него, усмихва му се, сякаш си имат някаква обща тайна, разхожда се с него из галерията и говори приглушено, отдалечава се от него, но винаги поглежда назад през рамо, така че всеки мъж на негово място би пожелал да я сподери, нали знаете.

Кимнах. Бях виждала Елизабет, когато си беше набелязала да отмъкне нечий съпруг.

— Знам много добре. А той?

— Много е увлечен по нея.

— Дали ще дойде тук, как мислите?

Пратеникът се усмихна под мустак:

— Не и докато принцесата не го пусне. Той е изцяло на нейно разположение. Не мисля, че може да се застави да се откъсне от нея.

— Той не е неопитно момче — казах с внезапно раздражение. — Може да решава сам, надявам се.

— А тя не е неопитно момиче — каза той. — Тя е следващата кралица на Англия, и не може да откъсне очи от нашия господар. Как мислите, какво може да излезе от това?

Открих, че поради липсата на работа в домакинството, прекарвах цялото си време с детето, Дани, а всичките ми мисли бяха насочени към баща му. Реших да пиша на Даниел и да адресирам писмото до стария магазин на баща ми в Лондон. Ако Даниел дойдеше да ме търси или изпратеше някого да ме намери, това щеше да е едно от местата, на които щеше да отиде най-напред. Щях да изпратя препис от писмото на негова светлост и да го помоля да го препрати до Кале. Със сигурност имаше пратеници, които ходеха до града, нали?

Скъпи съпруже,

Странно е, че след всичко, което преживяхме, трябва отново да сме разделени, и аз отново съм в Англия, а ти — в Кале, но мисля, че този път ти си в по-голяма опасност, отколкото аз. Всяка нощ се моля да си здрав и невредим.

Имах добрия късмет да ми предложат място на английския кораб, принадлежащ на лорд Робърт, и в суматохата на битката сметнах за най-добре да приема. Сега ми се иска да бях стигнала до теб, но, Даниел, не знаех какво да правя. Освен това, имах да мисля и за друг живот. Майката на детето ти беше убита от френски конник пред очите ми, и последното, което стори, беше да сложи сина ви в ръцете ми. Сега той е при мен и аз се грижа за него като за мой собствен. Той е в безопасност и е добре, макар че още не говори. Ако успееш да ми отговориш, може би ще ми кажеш какво да правя? Той говореше ли преди? И кой език знае?

Той се храни добре и расте, и се учи да ходи по-уверено. Живеем в Чичестър, в Съсекс, при съпругата на лорд Дъдли, докато успея да си намеря служба. Смятам да отида в двора или при принцеса Елизабет, ако тя се съгласи да ме приеме.

Много ми се иска да можех да те попитам какво според теб ще бъде най-добре да направя. Много ми се иска да беше с мен тук, или аз да бях с теб. Моля се да си в безопасност, Даниел, и ти казвам сега, както трябваше да ти кажа преди, че никога не съм преставала да те обичам, дори когато напуснах дома ти. Обичах те тогава, обичам те и сега. Искан ми се да бяхме останали заедно тогава, искам ми се да бяхме заедно сега. Ако някога Бог ми дари още една възможност с теб, Даниел, искам отново да бъда твоя съпруга.

Твоя съпруга (ако ми позволиш да се наричам така)
Хана Карпентър

Изпратих писмото до негова светлост, заедно с придружаваща бележка:

Милорд,

Съпругата ви е много любезна към мен, но злоупотребявам с гостоприемството ѝ тук. Моля ви,

позволете ми да дойда в двора или да разбера дали принцеса Елизабет е съгласна да ме вземе на служба при себе си.

Хана Грийн

Не получих никаква вест от Даниел, и почти не се надявах да получа, но не можех да определя дали мълчанието се дължеше на голямото разстояние, или означаваше смърт. Мълчанието му не ми позволяваше да разбера дали бях вдовица, избягала съпруга, или той просто вече не искаше да знае за мен. Чаках също и съобщение от негова светлост, а не получавах нищо.

Докато чаках вест от лорд Робърт, ми беше ясно, че съпругата му чакаше същото. И двете вдигахме нетърпеливо поглед, щом чуехме по алеята към къщата с тропот да се задава конник. И двете се взирахме навън през прозореца, когато ранните зимни вечери се спускаха около замъка и още един ден си отиваше без вест от него. С отминаването на всеки ден виждах как надеждите й гаснат. Ейми Дъдли бавно, но сигурно бе принудена да признае, че каквато и любов да беше изпитвал към нея, когато е бил млад мъж, а тя — млада жена, чувството бе залиняло от дългите години на амбициозно издигане, когато беше последвал бащината си свита и бе изоставил нея, а после е било напълно заличено от годините, прекарани в Тауър, когато го бе вълнувала единствено мисълта да се опази жив. В онези години, когато се беше борил да запази разсъдъка си и да не полудее, притиснат от самотата на затворничеството и страха от смъртната присъда, съпругата му е била най-последното нещо, за което е мислел.

Чаках го, но не като изпълнена с негодувание влюбена жена. Чаках го като човек, който можеше да ме освободи от сънливото замайване на домашната скука. Бях свикнала да управлявам собствения си магазин, да плащам сама пътя си, да печеля собствени пари. Да живея от неохотното милосърдие на друг човек беше много унижително за мен. И бях свикнала да участвам в живота на света: дори малкият скучен свят на английския Кале беше по-вълнуващ от живота в тази селска къща, където нищо не се променяше, освен

времето и сезоните, а Бог знае, че те се точеха бавно като години, като десетилетия. Искях новини за кралицата, за усамотението ѝ преди раждането, за дългоочакваната поява на нейното дете. Ако родеше син сега, английският народ щеше да ѝ прости загубата на Кале, ужасната зима, която Англия бе преживяла тази година, дори болестта, която върлуваше из страната в този сезон на студове и дъжд.

Най-сетне пристигна бележка от двора:

Ще бъда при вас следващата седмица.

РД

Ейми Дъдли реагира хладно, с голямо достойнство. Не накара слугите да обърнат къщата надолу с главата, за да я подготвят за пристигането му, не повика съседите и васалите на пиршество. Погрижи се сребърните съдове и калаените супници да бъдат лъснати допълнително, и да постелят най-хубавите чаршафи за леглото ѝ, но с изключение на това, не направи специални приготовления за завръщането на негова светлост. Само аз виждах, че тя чакаше, както куче чака да чуе стъпките на господаря си на прага: никой друг не би забелязал напрежението в тялото ѝ всеки ден, от пукването на зората, когато той можеше да подрани, до здрач, когато той можеше да закъснее. Тя започна да си ляга веднага щом се стъмнеше, сякаш дните на чакане бяха толкова непоносими, че искаше да проспие часовете, когато не беше вероятно той да пристигне.

Най-сетне, в петък, когато нямаше каква храна да му предложим, освен шарани от крепостния ров, видяхме свитата му да се задава по алеята, със знамето му начело на движеща се в тръс колона от ездачи, с равна стъпка, двама по двама, блестящи в ливреята на неговия дом, Робърт пред всички тях, като млад крал, а зад него — присвих очи срещу ниското зимно слънце, което грееше към мен — яздеше Джон Дий, преподобният и уважаван католически свещеник, помощник на епископ Бонър.

Пристъпих до прозореца в горната галерия, където играех с Дани, за да мога да видя посрещането на Робърт Дъдли. Предната врата на къщата беше широко разтворена и Ейми Дъдли стоеше на най-горното стъпало, склонила ръце пред себе си, самото

олицетворение на смирена сдържаност, макар да знаех, че изпитва буен копнеж да бъде с него. Чувах как останалите от домакинството тичат надолу по стълбите и се хлъзгат по полираните дъски на пода, за да са по местата си, когато почетният гост влезеше в коридора.

Лорд Робърт дръпна юздите на коня си и спря, скочи от седлото, метна юздите на един чакащ коняр, подхвърли някаква реплика през рамо към Джон Дий, поклони се и целуна ръка на съпругата си, сякаш беше отсъствал две нощи, а не през по-голямата част от брачния им живот.

Тя хладно направи реверанс, а после се обърна към мистър Дий и кимна, без да хаби любезностите си за помощника на епископа. Усмивнах се: на Робърт надали щеше да му хареса да види стария си приятел пренебрегнат: тя постъпваше като глупачка, че се отнасяше така хладно към него.

Вдигнах Дани, който дойде при мен охотно, с лъчезарната си усмивка, но без да казва нищо, и тръгнах надолу по големите стълби към залата. Членовете на домакинството се бяха събрали, строени, сякаш бяха армия в очакване на войскови преглед, начело със сър Джон Филипс и съпругата му. Милорд стоеше, окъпан в светлина, на вратата, широките му рамене докосваха страничните греди, усмивката му беше уверена.

Както винаги се удивих на неговия блясък. Годишите на затворничество не бяха оставили по него тежки белези — само две дълбоки вдлъбнатини от двете страни на устата му и някаква суровост в дълбините на очите му. Изглеждаше като човек, който е понесъл трудности и се е научил да живее със съзнанието за поражение. С изключение на тази сянка, той беше същият млад мъж, когото бях видяла да върви заедно с един ангел на Флийт Стрийт преди пет години. Косата му още беше тъмна, гъста и чуплива, погледът — все така предизвикателен и ясен, устата — готова да се усмивне широко, а цялата му осанка — като на принц, какъвто и можеше да бъде.

— Много се радвам, че съм с вас — обърна се той към всички тях. — И благодаря на всички ви, задето сте служили така добре на мен и семейството ми, докато отсъствах — той замълча. — Сигурно нямате търпение да научите новини за кралицата — каза той. Хвърли поглед нагоре към стълбите и за първи път ме видя облечена като жена. Удивеният му поглед обхвана скъсената рокля, която си бях

ушила с помощта на госпожа Одингсел, тъмната ми коса, пригладена назад под шапчицата, тъмнокосото дете на хълбока ми. Той ме погледна озадачено, а после отново, позна ме въпреки роклята, после поклати объркано глава, но продължи да говори:

— Кралицата се оттегли в покоите си и очаква да роди син. Кралят ще се върне в Англия, когато се роди бебето: междувременно отбранява границите на испанските си владения в Ниските земи, и се е зарекъл отново да завладее Кале за Англия. Принцеса Елизабет посети сестра си и ѝ поднесе благопожелания. Принцесата е в добро здраве, добър дух и е много красива, хвала на Бога. Каза на кралицата, че няма да се омъжи за никой испански принц, нито за някой, избран от краля. Ще остане невяста на Англия.

Това ми се стори странен начин да се съобщават новини за кралицата, но слугите се радваха да ги чуят, а при името на принцесата се разнесе заинтересован шепот. Тук, както и в останалата част от страната, настроението против кралицата беше много силно. Обвиняваха нея за загубата на Кале, тъй като тя ни беше въвлякла във война с французите противно на традицията на семейството ѝ, и против мнението на съветниците ѝ. Обвиняваха я за глада в страната и за лошото време, обвиняваха я, че не е родила дете по-рано, обвиняваха я за смъртта на еретиците.

Един здрав син беше единственото нещо, което щеше да я издигне отново в очите им, а някои от тях дори не искаха и това. Някои от тях, сега може би повечето, биха предпочели тя да умре бездетна и короната да отиде направо при принцеса Елизабет — поредната жена, макар да им беше втръснало от кралици. Но тази принцеса беше добра протестантка, и то такава, която вече беше отказала да се омъжи за испански принц и която сега се кълнеше, че изобщо няма намерение и желание да се омъжва.

След като изслушаха новините, те замърмориха тихо и започнаха да се разпръсват. Робърт топло разтърси ръката на Джон Филипс, целуна лейди Филипс по бузата и след това се обърна към мен:

— Хана? Наистина ли си ти?

Слязох бавно по стълбите, давайки си сметка за присъствието на съпругата му зад него, все още застанала в рамката на вратата.

— Милорд — казах. Стигнах до най-долното стъпало и му направих реверанс.

— Никога не бих те познал — каза той невярващо. — Ти си повече от момиче, Хана. Ти си зряла жена, и най-после си захвърлила панталоните! Наложил ли се да се учиш отново да ходиш, съвсем отначало? Покажи ми обувките си! Хайде! На високи токове ли си? И с бебе на ръце? Това е истинско преобразяване!

Усмигнах се, но чувствах как очите на Ейми се забиват в мен като свредели.

— Това е синът ми — казах. — Благодаря ви, че ни измъкнахте от Кале.

Лицето му помръкна за миг:

— Искате ли да можех да ги спася всичките.

— Имате ли новини от града? — попитах го. — Съпругът ми и семейството му може още да са там. Препратихте ли писмото ми?

Той поклати глава:

— Дадох го на пажа си и му казах да го даде на някой рибар, който навлиза навътре във френските морета, и да го помоли да го предаде на някой френски кораб, ако срещне такъв, но не можах да направя повече за теб. Не сме чули нищо за мъжете, които бяха пленени. Дори не сме започнали с предложенията за мир. Крал Филип ще ни държи във война с Франция възможно най-дълго, а кралицата не е в състояние да спори. Ще има някаква размяна на пленници и някои мъже ще бъдат изпратени у дома, но Бог знае кога — той поклати глава, сякаш за да прогони спомените за падането на непревземаемата крепост. — Знаеш ли, никога преди не съм те виждал в рокля. Преобразена си!

Опитах се да се засмея, но видях, че Ейми идва да повика съпруга си.

— Сигурно искаш да се измиеш и да смениш дрехите, с които си яздил — каза тя решително.

Робърт ѝ се поклони.

— В спалнята ти има топла вода — каза тя.

— Тогава ще се кача — той хвърли поглед през рамо. — А някой трябва да покаже на Дий къде да отседне. — Свих се и се отдръпнах, но негова светлост не забеляза. Провикна се: — Хей, Джон — виж кой е тук!

Джон Дий излезе напред и видях, че беше по-променен от Робърт. Косата му бе посивяла на слепоочията, очите му бяха

потъмнели от умора. Но излъчването му на увереност и вътрешен покой бе силно като всякога.

— Коя е тази дама? — попита той.

— Мистър Дий, аз съм Хана Карпентър — казах предпазливо. Не знаех дали ще признае, че за последен път се бяхме срещнали на най-ужасното място в Англия, когато бях изправена на съд и се борех за живота си, а той бе мой съдник. — Бях Хана Грийн. Юродивата на кралицата.

Той бързо ме погледна отново, а после бавна, сърдечна усмивка плъзна от очите към устните му.

— А, Хана, нямаше да те позная в рокля.

— А сега той е доктор Дий — каза небрежно негова светлост. — Шамбелан на епископ Бонър.

— О — казах предпазливо.

— А това синът ти ли е? — попита Джон Дий.

— Да. Това е Даниел Карпентър — казах гордо, а Джон Дий протегна ръка напред и докосна пръстите на малкото ми момче със своите. За мое учудване, Дани извърна глава и притисна лице в рамото ми.

— Колко е голям?

— Почти на две години.

— А баща му?

Намръщих се:

— Разделих се със съпруга си в Кале. Не знам дали е в безопасност — казах.

— Нямах ли... усещане за него? — попита ме Джон Дий, с нисък глас.

Поклатих глава.

— Доктор Дий, Хана ще ви заведе до стаята ви — прекъсна ни рязко гласът на Ейми, която говореше за мен, сякаш й бях слугиня.

Тръгнах първа нагоре по стълбите към една от малките спални на първия етаж, следвана от Джон Дий. Лорд Робърт изтича нагоре по стъпалата зад нас, вземайки ги по две наведнъж: чухме как вратата се затръшна, когато влезе в стаята си.

Едва бях показала на Джон Дий къде ще спи, гардероба, където можеше да сложи дрехите си, и му бях наляла топла вода да се измие, когато вратата на стаята се отвори и лорд Робърт влезе.

— Не си отивай, Хана — каза той. — Искам да чуя новините ти.

— Нямам новини — казах хладно. — Тук съм, както знаете, през цялото това дълго време, със съпругата ви, без да правя нищо.

Той се изсмя кратко.

— Отегчаваш ли се, госпожице-момче? Нима може да има и по-лошо от брачния живот?

Усмихнах се. Не смятах да казвам на лорд Робърт, че се бях разделила със съпруга си, преди да е изминала и година от женитбата ни.

— А запази ли дарбата си? — попита тихо Джон Дий. — Винаги съм мислил, че ангелите навестяват само девици.

Замислих се за миг. Не можех да забравя, че последния път, когато го бях видяла, той беше съветник на епископ Бонър. Спомних си жената, която бе присвила осакатените си пръсти в скута. Спомних си мириса на урина в малката стая и топлата влага в панталоните ми, и срама си.

— Не знам, сър — казах, със съвсем тих глас.

Робърт Дъдли долови смущението в гласа ми и погледна бързо от мен към приятеля си.

— Какво има? — попита остро. — Какво става?

Доктор Дий и аз си разменихме странен съучастнически поглед: този на тайния мъчител към безмълвната му жертва, поглед, изпълнен със споделен ужас. Той не каза нищо.

— Нищо — казах.

— Странно нищо — каза лорд Робърт, тонът на гласа му стана по-суров. — Ти ми кажи, Джон.

— Тя беше доведена пред Бонър — каза Джон Дий кратко. — Ерес. Бях там. Обвиненията бяха снети. Освободиха я.

— Боже мой, сигурно си се напикала от страх, Хана! — възкликна Робърт.

Улучи целта толкова точно, че бузите ми пламнаха и се изчервиха, и притиснах сина на Даниел към себе си. Джон Дий ме стрелна с кратък извинителен поглед.

— Всички се страхувахме — каза той. — Но на този свят всички правим, каквото трябва да правим, Робърт. Всички правим най-доброто, което можем. Понякога носим маски, понякога можем да бъдем себе си, понякога маските са по-истински от лицата. Хана не

предаде никого и очевидно самата тя беше невинна. Беше освободена. Това е всичко.

Лорд Робърт се наведе и сграбчи най-праволинейния, най-усърдния шамбелан на епископ Бонър за ръката:

— Това е всичко, наистина. Не бих искал тя да бъде изтезавана, тя знае твърде много. Радвам се, че си бил там.

Джон Дий не се усмихна в отговор.

— Никой не беше там по свой избор — каза той. — Не само тя беше невинна, имаше много други, които бяха изпратени да бъдат жигосани и изгорени.

Преместих поглед от единия мъж към другия, питайки се на кого всъщност са верни. Сега поне знаех достатъчно, за да не питам, и да не се доверявам на никой отговор.

Лорд Робърт се обърна отново към мен:

— А при това положение *имаш* ли все още дарбата си, макар да си загубила девствеността си?

— Проявява се толкова рядко, че е трудно да се каже. Но имах истинско видение в Кале, след сватбата си: видях как конница нахлува по улиците.

Затворих очи, за да не допусна спомена.

— Видяла си французите да влизат в Кале? — попита невярващо лорд Робърт. — Мили Боже, защо не ме предупреди?

— Щях да го направя, ако разбирах какво съм видяла — отвърнах. — Не се съмнявайте в мен. Щях да дойда веднага, ако можех да разбера какво виждам. Но беше толкова неясно. Видях жена, която беше посечена, докато бягаше от тях, и викаше... — млъкнах наскоро изречението. Нямаше да кажа дори на тези радващи се на доверието ми мъже, че ми беше извикала да взема сина й. Сега Дани беше мой. — Бог знае, че бих предупредила тази жена... макар че... не бих искала никой да загине от такава смърт.

Робърт поклати глава и се обърна да погледне през прозореца.

— От все сърце и душа ми се иска да бях предупреден — каза той мрачно.

— Ще гадаеш ли отново за мен? — попита Джон Дий. — За да можем да разберем дали се е съхранила дарбата ти?

Погледнах го напълно невярващо:

— Нима търсите съветите на ангелите? — попитах шамбелана на инквизитора. — Именно вие?

Джон Дий изобщо не се смути от острия ми тон.

— Аз не променям убежденията си. А в тези тревожни времена се нуждаем още повече от напътствия. Но трябва да питаме дискретно. Винаги има опасност за онези, които търсят познания. Но ако можем да узнаем дали кралицата ще роди здраво дете, ще можем по-добре да правим планове за бъдещето. Ако е дадено тя да бъде благословена със син, тогава принцеса Елизабет би трябвало да промени плановете си.

— А аз да променя своите — отбеляза лорд Робърт иронично.

— Както и да е, не знам дали мога да го направя — казах. — През цялото време, докато бях в Кале, видях бъдещето само веднъж.

— Да опитаме ли тази вечер? — попита лорд Робърт. — Искаш ли да опитаме и да видим дали ще се получи лесно, Хана? Заради старите времена?

Погледът ми се плъзна покрай него към Джон Дий.

— Не — казах категорично.

Джон Дий погледна право към мен: тъмните му очи срещнаха открито моите.

— Хана, признавам, че пътят, който следвам, е тъмен и потаен — каза той простишко. — Но точно ти би трябвало да се радваш, че бях там, в „Сейнт Пол“, когато ти беше призована на съд.

— Радвах се, че невинността ми беше призната — казах твърдо. — И не искам да отида отново там вътре.

— Няма — каза той простишко. — Давам ти думата си за това.

— Значи ще гадаеш за нас? — настоя неговата светлост.

Поколебах се.

— Ако зададете един въпрос заради мен — започнах да се пазаря с тях.

— Какъв е той? — попита Джон Дий.

— Дали съпругът ми е жив или мъртъв — казах. — Това е всичко, което искам да знам. Дори не питам за бъдещето, дали ще го видя отново. Ще бъда щастлива само да знам, че е жив.

— Нима го обичаш толкова много? — попита скептично лорд Робърт. — Твоя млад човек?

— Да — казах простишко. — Не мога да се успокоя, докато не разбера, че е в безопасност.

— Ще попитам ангелите, а ти ще гадаеш за мен — обеща Джон Дий. — Тази вечер?

— Когато Дани заспи — казах. — Не мога да го направя, докато се заслушвам да чуя къде е.

— В осем часа? — попита лорд Робърт. — Тук?

Джон Дий хвърли поглед наоколо:

— Ще помоля мъжете да донесат масата и книгите ми.

Лорд Робърт забеляза колко малка е стаята и изсумтя нетърпеливо:

— Тя винаги прави така — каза раздразнено. — Никога не настанява приятелите ми в най-хубавите стаи. Поболяла се е от ревност към тях. Ще ѝ кажа...

— Има много място — каза Дий миролюбиво. — А и със сигурност ѝ е неприятно да идваш с голяма свита, след като сигурно се е надявала да си само на нейно разположение. Не трябва ли да отидеш при нея сега?

Лорд Робърт тръгна неохотно към вратата.

— Елате с мен — каза той. — Елате и двамата, и ще изпием по чаша ейл да отмием прахта от пътя.

Поколебах се.

— Не мога да дойда — казах, когато той задържа вратата отворена, за да мина.

— Какво?

— Тя не ме приема — казах неловко. — Не ме допуска да седя при нея.

Тъмните вежди на Робърт рязко се сключиха.

— Казах ѝ, че трябва да те задържи при себе си като нейна компаньонка, докато решим къде трябва да живееш — каза той. — Къде се храниш?

— На масата за прислужниците. Не седя със съпругата ви.

Той пристъпи бързо към стълбите, а после се спря и се върна.

— Ела — каза той, като ми подаде ръка. — Аз съм господар тук, не е нужно да влизам в спор, за да бъдат изпълнени желанията ми. Просто ела, и ще вечеряш с мен сега. Тя е глупава жена, която не възнаграждава онези, които служат вярно на съпруга ѝ. Ревнива жена, която мисли, че едно хубаво лице е по-добре да се гледа отдалече.

Не се приближих до протегнатата му ръка. Усмивнах му се спокойно, без да напускам мястото си в прозоречната ниша.

— Милорд — казах. — Предполагам, че се връщате в двора след няколко дни?

— Да — каза той. — И какво от това?

— Ще ме вземете ли със себе си?

Той изглеждаше изненадан:

— Не знам. Не бях мислил.

Почувствах как усмивката ми преминава в смях:

— Така си и помислих — казах. — Значи може да се наложи да остана тук за още няколко седмици?

— Да. И следователно?

— И следователно не бих искала да предизвиквам гняв у съпругата ви, ако смятате да нахлуете и да профучите отново навън като пролетен вятър, нарушил покоя на овощната градина.

Той се засмя:

— В покой ли си, моя малка овощна градинке?

— Живеем в състояние на тиха враждебност — казах искрено. — Но бих предпочела по-скоро това, отколкото откритата война, която ще предизвикате. Идете и седнете при нея сега, а аз ще се срещна с вас отново тук довечера.

Робърт ме потупа по бузата.

— Бог да благослови предпазливостта ти, Хана. Мисля, че изобщо не биваше да те давам на краля. Днес щях да бъда по-добър човек, ако се бях вслушвал в думите ти.

После затича надолу, като си подсвиркуваше, а аз потръпнах, когато чух вятърът в прозорците на замъка да му отвърща със свирене.

На вечеря наблюдавах Ейми. Тя изобщо не свали очи от съпруга си по време на продължителното хранене. Болезнено копнееше да привлече вниманието му, но не притежаваше умение да го запленива. Тя не знаеше нищо за дворцовите клюки, никога не беше чувала и половината от имената, които той споменаваше. Аз, седнала на най-лошото място, бях забила очи в чинията си, сдържайки се да не вдигна поглед и да се разсмея на някоя история за жена, която познавах, или

да го прекъсна, за да го попитам какво е станало с един или друг млад придворен.

Лейди Ейми не притежаваше дори вродената съобразителност да го подканя да говори, дори ако самата тя не знаеше нищо. Тя присвиваше устни всеки път, щом той заговореше за някоя жена, неодобрително свеждаше поглед, когато той през смях споменаваше кралицата. Беше откровено груба към Джон Дий, когото явно смяташе за отстъпник от победената протестантска кауза. Но не изгаряше от желание да чуе новини и за принцеса Елизабет.

Мислех си, че когато негова светлост я беше срещнал за първи път, сигурно е бил привлечен от непокварената ѝ свежест. Била е младо момиче, което не е знаело нищо за двора или за интригите, с които баща му се е издигал към властта. Била е обикновена дъщеря на скуайър в Норфолк, с големи сини очи и големи гърди, надигащи се в деколтето на роклята ѝ, сигурно му е изглеждала като възплъщение на всичко, което дамите от двора не са били: искрена, безхитроствена, вярна. Но сега всички тези добродетели бяха недостатъци за него. Той се нуждаеше от съпруга, която може да долавя посоката на промяната, да пригоди речта и стила си към господстващите моди, да бди над него и да го предпазва. Той се нуждаеше от съпруга, която да разбира бързо и умее да се държи подходящо във всякаква компания, съпруга, която можеше да заведе в двора и да знае, че има шпионка и съюзница сред дамите.

Вместо това беше обременен с жена, която в суетата си беше готова да оскърби шамбелана на един от най-влиятелните духовници в страната; която не проявяваше интерес към събитията в двора и по широкия свят, и се дразнеше от неговия интерес към тях.

— Никога няма да имаме един нов малък Дъдли, ако тя не положи повече усилия с него — прошепна ми недискретно една от по-приближените ѝ прислужнички.

— Какво я мъчи? — настоях. — Мислех, че няма да може да му се насити.

— Така и не може да му прости, че е отишъл в двора със свитата на баща си. Мислеше, че затварянето му в тъмница ще му е за урок. Че ще го научи да не бъде прекалено амбициозен.

— Той е Дъдли — казах. — Те са родени да бъдат прекалено амбициозни. Това е най-алчният, най-амбициозен род на света. Само

някой испанец може да обича златото повече от един Дъдли, само един ирландец може да изпитва по-голяма страст да разширява владенията си.

Погледнах надолу по масата към Ейми. Тя ядеше захаросан сушен плод: поръсената със захар слива разтегляше устата ѝ, докато тя я смучеше. Взираше се право напред, без да обръща внимание на оживения разговор на съпруга си с Джон Дий.

— Познаваш ли я добре?

По-възрастната жена кимна:

— Да, и започнах да я съжалявам. На нея ѝ харесва да има скромно положение в живота, и иска от него да харесва същото.

— Тогава е щяла да постъпи по-добре, ако си избере някой провинциален земевладелец — казах. — Защото Робърт Дъдли е мъж с велико, а не незначително бъдеще, и никога няма да допусне тя да застане на пътя му.

— Тя ще го принизи, ако може — каза с предупредителен тон жената.

Поклатих глава:

— Не и тя.

Ейми се беше надявала да остане будна до късно със съпруга си, или да си легне рано заедно с него, но в осем часа той се извини и ние се събрахме в стаята на Джон Дий при затворена врата, затворени капаци на прозорците, и само една запалена свещ, чието отражение проблясваше в огледалото.

— Нали не възразяваш да направиш това? — попита Джон Дий.

— Какво ще питате?

— Дали кралицата ще има син — каза Робърт. — Няма нищо важно от това. И дали можем да спечелим отново Кале.

Погледнах към Джон Дий.

— И дали съпругът ми е жив — напомних му.

— Ще видим, каквото ни бъде дадено — каза той тихо. — Да се помолим.

Затворих очи, заслушах се в напевните звуци на латинския и се почувствах възстановена, завърнала се. Бях отново у дома, у дома с дарбата си, с негова светлост, и със себе си. Когато отворих очи,

пламъкът на свещта не само грееше ярко, но и топлеше лицето ми, и аз се усмихнах на Джон Дий.

— Още ли имаш дарбата си? — попита той.

— Сигурна съм в това — казах тихо.

— Гледай пламъка и ни кажи какво чуваш или какво виждаш.

Пламъкът на свещта се полюшваше, движен от леко течение, ярката му светлина изпълни ума ми. Напомни ми на лятното слънце на Испания, и ми се стори, че чувам майка ми да ме вика, с глас, щастлив и изпълнен с увереност, че никога нищо няма да се обърка. После изведнъж чух гръмко блъскане, което ме накара да ахна и да скоча на крака, рязко изтръгната от мечтите си, със сърце, блъскащо в гърдите, обезумяла от страх, че ще ни арестуват.

Лицето на Джон Дий беше побеляло. Бяхме разкрити. С нас беше свършено. Лорд Робърт беше извадил сабята си от ножницата и един нож от ботуша си.

— Отворете! — разнесе се вик иззад залостената врата и върху дървото се стовари мощен удар, от който вратата се разлюля навътре. Бях сигурна, че това са хората на Инквизицията. Прекосих стаята и се приближих до лорд Робърт.

— Моля ви, милорд — казах бързо. — Не им позволявайте да ме наранят. Прободете ме със сабята си, преди да ме заловят, и спасете сина ми.

С едно плавно движение той се покачи в прозоречната ниша, издърпа ме горе до себе си и изби с ритник стъклото на прозореца.

— Скачай — посъветва ме той. — И бягай, ако можеш. Аз ще ги задържа за малко — разнесе се нов ужасен удар по вратата. Той кимна на Джон Дий и каза: — Отвори.

Джон Дий разтвори широко вратата и в стаята врхлетя лейди Ейми Дъдли.

— Ти! — възкликна тя щом ме видя, наполовина измъкнала се навън през прозореца. — Така си и мислех! Блудница!

Застанал зад нея, един слуга със смутено изражение държеше боздуган. Красивата резбована врата на семейство Филипс беше непоправимо раздробена на трески. Робърт рязко пхна сабята си обратно в ножницата и повика с жест Джон Дий.

— Моля те, Джон, затвори каквото е останало от вратата — каза той уморено. — До разсъмване това ще се е разчуло из половината

графство.

— Какво правиш тук? — настоя Ейми, като влезе с отривисти крачки в стаята, обхващайки с поглед масата, свещите, пламъците, които мъждукаха, уловени от идващо от прозореца течение, свещените символи. — На какъв мръсен разврат си се отдал?

— Няма нищо подобно — каза уморено Робърт.

— Какво прави тя тук с теб? А той?

Той пристъпи напред и улови ръцете ѝ.

— Милейди, това са моят приятел и моята вярна служителка. Молахме се заедно за моето благополучие.

Тя се отскубна от хватката му и замахна към него, със стиснати в юмруци ръце. После го заудря по гърдите.

— Тя е блудница, а той се занимава с черни изкуства! — изкрещя тя. — А ти си един лъжлив измамник, който ми е разбивал сърцето толкова пъти, че не мога да ги преброя!

Робърт я хвана за ръцете.

— Тя е моя вярна служителка и почтена омъжена жена — каза той тихо. — А доктор Дий е шамбелан на един от най-изтъкнатите духовници в страната. Мадам, умолявам ви да се овладеете.

— Ще се погрижа да го обесят за това! — изкрещя тя в лицето му. — Ще го разоблича като човек, който си има работа с дявола, а тя не е нищо повече от вещица и уличница.

— Няма да постигнеш друго, освен да станем за посмешище — каза той спокойно. — Ейми, знаеш каква си. Успокой се.

— Как мога да бъда спокойна, когато ме срамиш пред собствените си приятели?

— Не си посрамена... — започна той.

— Мразя те! — изпищя тя внезапно.

Джон Дий и аз се отдръпнахме към стената и хвърлихме изпълнени с копнеж погледи към вратата, обзети от желание да се озовем далеч от тази врява.

Тя се отскубна с вой от хватката му и се хвърли по очи на леглото. Крещеше от ярост, напълно обезумяла. Джон Дий и негова светлост се спогледаха стреснато. Чу се лек шум от разкъсване и аз осъзнах, че беше захапала покривката на леглото и я разкъсваше със зъби.

— О, за Бога!

Робърт я хвана за раменете и я повдигна от леглото. Тя веднага се хвърли като котка да забие нокти в лицето му. Робърт я сграбчи за ръцете и я притисна надолу, докато тя падна на пода, на колене в краката му: той стискаше здраво китките ѝ.

— Познавам те! — нахвърли се тя върху него. — Ако не е тя, тогава е някоя друга. В теб няма нищо друго, освен гордост и похот.

Лицето му, разкривено от гняв, постепенно се отпусна, но той продължи да държи здраво ръцете ѝ.

— Наистина съм грешник — каза той. — Но, слава на Бога, поне не съм обезумял.

Устата ѝ потрепери, после тя отново нададе вой, като вдигна очи към суровото му лице: от очите ѝ се лееха сълзи, от устата ѝ се откъсваха ридания.

— Не съм обезумяла, болна съм, Робърт — каза тя отчаяно. — Поболях се от скръб.

Той срещна погледа ми над главата ѝ.

— Доведи госпожа Одингсел — каза кратко. — Тя знае какво да прави.

Стоях като вкаменена, гледайки как Ейми Дъдли скърца със зъби и се гърчи в краката на съпруга си.

— Какво?

— Доведи госпожа Одингсел.

Кимнах и излязох от стаята. Половината хора от домакинството се навъртаха на площадката пред стаята.

— Вървете да си гледате работата! — казах рязко, а после затичах по дългата галерия. Открих госпожа Одингсел, седнала пред малък огън в един студен ъгъл на стаята.

— Нейно благородие плаче, а негова светлост ме изпрати да ви повикам — казах дръзко.

Тя веднага се изправи на крака, без да се изненада, и тръгна бързо надолу по галерията. Аз почти тичах до нея.

— Това случвало ли се е преди? — попитах.

Тя кимна.

— Болна ли е?

— Той лесно я разстройва.

Запечатах думите в ума си, предположих, че това са лъжите на предана служителка.

— Винаги ли е била такава?

— Когато бяха млади и влюбени, това минаваше за страст. Но тя беше спокойна единствено когато той беше в Тауър — с изключение на времето, когато принцесата също беше хвърлена в тъмница.

— Какво?

— Тогава се поболя от ревност.

— Та те бяха затворници! — възкликнах. — Едва ли са танцували заедно на балове с маски.

Госпожа Одингсел кимна.

— В нейното съзнание те бяха любовници. А сега той е свободен, и тя знае, че той се вижда с принцесата. Това ще ѝ разбие сърцето. Не го казвам в преносен смисъл. Тя ще умре от това.

Бяхме пред вратата на доктор Дий. Сложих длан върху ръката ѝ:

— Нейна болногледачка ли сте? — попитах.

— По-скоро неин пазач — каза тя и тихо влезе вътре.

За тази вечер се отказахме от гадаенето, но на другия ден, когато лейди Дъдли остана в стаята си и не се виждаше никъде, доктор Дий ме помоли за помощ при тълкуването на едно пророчество, което според него можело да се отнася за кралицата. Трябваше да му прочета поредица от привидно несвързани гръцки думи, които той внимателно написа. Всяка от тях имаше числена стойност. Срегнахме се в библиотеката — помещението беше леденостудено, защото не се използваше. Робърт поръча да запалят огън в огнището, а един слуга дойде и разтвори капациите на прозорците.

— Прилича на шифър — отбелязах, след като слугите приключиха и отново останахме сами.

— Това е шифърът на древните — каза той. — Може би са знаели дори кода на живота.

— Код на живота ли?

— Ами ако всичко е било създадено от едни и същи неща? — попита ме той внезапно. — Пясъкът и сиренето, млякото и земята? Какво, ако зад илюзията за различие, отвъд външната им обвивка всъщност, в света има само една форма, и човек може да я види, да я нарисова, дори да я пресъздаде?

Поклатих глава:

— Какво тогава?

— Тази форма ще бъде кодът за всичко — каза той. — Поезията, която крие сърцето на света.

Дани, който спеше на широкото столче за крака до мен, докато пишех, се размърда, събуди се и седна, озъртайки се усмихнато. Лъчезарната му усмивка стана още по-широка, когато видя лицето ми.

— Здравей, момчето ми — казах нежно.

Той се смъкна от столчето и започна да щатука към мен, като се държеше предпазливо с ръка за стола си, а после за моя, за да се закрепим. Хвана една гънка на роклята ми и внимателно вдигна поглед към лицето ми.

— Много е мълчалив — каза тихо Джон Дий.

— Той не говори — казах, като се наведох усмихнато към извърнатото нагоре лице на Дани. — Но не е глупав. Знам, че разбира всичко. Носи разни неща и знае имената им. Знае собственото си име — нали, Дани? Но не говори.

— Винаги ли е бил такъв?

Страхът стисна сърцето ми: страхът, че не знаех нищо за това дете, а ако признаех, че не знам, някой можеше да ми го отнеме. Той не беше мое дете, не беше роден от мен, но майка му го беше сложила в ръцете ми, а баща му беше мой съпруг, и каквото и да дължах на своя съпруг Даниел по отношение на любовта и дълга, то можеше да бъде изкупено от грижата ми за неговия син.

— Не знам, той беше с кърмачката си в Кале — излъгах. — Тя ми го доведе, когато градът беше под обсада.

— Може да е изплашен — предположи Джон Дий. — Видял ли е боевете?

Сърцето ми се сви: почувствах присвиването като болка. Погледнах го невярващо:

— Изплашен? Но той е съвсем невръстен. Как би могъл да разбере, че е в опасност?

— Кой знае какво може да мисли или разбира той? — каза Джон Дий. — Не вярвам, че децата не знаят нищо освен онова, на което ги учат, сякаш са празни глинени гърнета, които трябва да бъдат напълнени. Той сигурно е познавал един дом и една жена, която се е грижела за него, а после може би се е уплашил, докато са тичали из

улиците да те търсят. Мисля, че децата знаят повече, отколкото допускаме. Може би сега той се страхува да говори.

Наведох се над детето, и ясните му черни очи отвърнаха на погледа ми, като бистрите очи на малко еленче.

— Даниел? — попитах.

За първи път мислех за него като за истински човек, който може да мисли и чувства, някой, който беше лежал сгушен в прегръдките на майка си и беше почувствал как ръцете ѝ го хвърлят силно в ръцете на някаква непозната. Дете, което беше видяло майка си стъпкана от кон и окървавена от копие, което беше видяло майка си да умира в канавката, а после беше почувствало как го отнасят като нежелан вързоп на някаква лодка, стоварен без обяснение в Англия, тръскан и подрусван върху някакъв кон, до някаква студена къща в средата на нищото, без познато лице около себе си.

Това беше дете, видяло майка си да умира. Беше дете без майка. Наведох се над него. Почувствах паренето на горещи сълзи под клепачите си. Това беше дете, чиято скръб и страх тъкмо аз можех да разбера. Бях скрила собствения си детински страх зад всички езици на християнския свят, в това, че бях започнала да говоря гладко всички езици. Той, толкова по-малък, толкова по-уплашен, беше онемял.

— Дани — казах нежно. — Аз ще ти бъда майка. При мен ще бъдеш в безопасност.

— Нима той не е твое дете? — попита Джон Дий. — Толкова прилича на теб.

Вдигнах поглед към него и се изкуших да му доверя истината, но страхът ме накара да замълча.

— Към Избрания Народ ли принадлежи? — попита тихо Джон Дий.

Кимнах безмълвно.

— Обрязан ли е? — попита той.

— Не — казах. — Не и в Кале, а тук е невъзможно.

— Може би се нуждае от външен знак, че е един от Народа — предположи Дий. — Може би е нужно да се озове сред народа си, преди да може да проговори.

Погледнах го объркано:

— Откъде ще знае?

Той се усмихна:

— Това малко създание е било изпратено от ангелите — каза той.
— Вероятно знае повече от всички нас, взети заедно.

Лейди Ейми Дъдли не излезе от стаята си през следващите три дни, докато Робърт и Джон Дий излизаха на лов, четяха в библиотеката, играеха на карти, залагайки малки суми, и говореха, ден и нощ, докато яздеха и се разхождаха, на вечеря и по време на игра, за това какво бъдеще може да очаква страната, как трябва да се променят аристокрацията и парламентът, колко далеч може да се разпрострат границите отвъд морето, каква възможност има малкото островно кралство Англия срещу големите континентални сили, и — голямата идея, от която Джон Дий беше обсебен — как единствено на Англия е отредено да изпраща кораби по целия свят и да създаде нова форма на кралство — владения, които се простират отвъд морето, империя. Империя, която можеше да господства над непознатите места по света. Той беше изчислил колко голям е може би светът и беше убеден, че има големи земи, до които още не се бяхме докоснали.

— Христофор Колумб — казваше той на негова светлост. — Смел човек, но не и математик. Очевидно е, че не може да има път към Китай, който можеш да достигнеш за броени седмици. Ако направиш необходимите изчисления, можеш да докажеш, че светът е кръгъл, но далеч, далеч по-голям, отколкото Колумб е смятал. И в тази голяма допълнителна четвъртина трябва да има суша. А какво е необходимо, за да може тази суша да стане английска?

Често се разхождах, яздех или се хранех заедно с тях, а те често ме питаха какви са порядките в Испания, какво съм видяла в Португалия, или какъв успех според мен може да има подобен замисъл. Внимавахме да не обсъждаме какъв трябва да бъде монархът на трона, който да предприема такива уверени и амбициозни планове. Докато кралицата очакваше да роди син и наследник, нищо не можеше да бъде сигурно.

Вечерта на третия ден от посещението им негова светлост получи съобщение от Дувър, и остави мен и Джон Дий сами в библиотеката. Джон Дий беше начертал карта на света по модела на своя приятел Жерар Меркатор, и се опита да ми обясни, че трябва да си представя света кръгъл, и да мисля за тази карта като за обелената

кора на света, като кората на портокал, смъкната и изгладена до хоризонтално положение.

Той се мъчеше да ме накара да проумея, докато се разсмя и каза, че трябва да се задоволя с това, че виждам ангели: явно не можех да виждам географската дължина. Той взе географските си карти и тръгна с тях към стаята си, когато лорд Робърт влезе в библиотеката с лист хартия в ръка.

— Най-последно имам вести за съпруга ти, в безопасност е — каза той.

Скочих на крака и открих, че треперя.

— Милорд?

— Бил е пленен от французите, които са заподозрели, че е шпионин, но го държат заедно с други английски войници — каза ми той. — Предполагам, че мога да уредя да бъде разменен срещу други военнопленници, или освободен срещу откуп, или нещо такова.

— В безопасност ли е? — попитах.

Той кимна.

— Невредим? — попитах невярващо.

Той кимна отново.

— Не е болен, нито ранен?

— Виж сама — каза той, като ми подаде листа с изписаните върху него три реда. — Държат го в крепостта. Ако искаш да му пишеш, мога да се погрижа да му изпратят писмото.

— Благодаря — казах. Четях и препрочитах писмото. В него не пишеше нищо повече от това, което той вече ми беше съобщил, но по някакъв начин с думите, написани с черно мастило върху изпоцапвания от пътуване лист, новината изглеждаше по-истинска. — Слава Богу.

— Слава Богу, наистина — каза негова светлост с усмивка.

Импулсивно го хванах за ръката.

— И благодаря и на вас, милорд — казах пламенно. — Мило е от ваша страна да си правите толкова труд заради мен. Знам го. Благодарна съм ви.

Той нежно ме придърпа в прегръдката си, и сложи топлатата си ръка на талията ми.

— Скъпа, знаеш, че бих направил всичко по силите си, за да те направя щастлива.

Поколебах се. Ръката му беше лека, усещах топлината на дланта му през тъканта на роклята си. Почувствах как се навеждам към него. Лорд Робърт хвърли крадешком бърз поглед нагоре и надолу из пустата галерия, а после устните му се сведоха към моите. Той се поколеба: беше толкова опитен прелъстител, че познаваше силата на забавянето, за да се усили желанието. После се наведе малко по-ниско и ме целуна, нежно, а после все по-страстно, докато ръцете ми обвиха шията му и той ме притисна към една стена: главата ми бе наклонена назад, очите — затворени, бях напълно отдадена на прекрасното усещане от докосването му.

— Лорд Робърт — прошепнах.

— Лягам си. Ела с мен, скъпа моя.

Не се поколебах.

— Съжалявам, ваша светлост, не.

— Съжалявам, ваша светлост, не? — повтори той иронично. — Какво искаш да кажеш, госпожице-момче?

— Няма да легна с вас — казах спокойно.

— Защо не? Не ми казвай, че не изпитваш желание, защото няма да ти повярвам. Мога да го вкуся по устните ти. Искаш ме толкова много, колкото те искам и аз. А тази вечер взаимното ни желание е доста силно.

— Такова е желанието ми — признах. — И ако не бях омъжена жена, щях да се радвам да бъда ваша любима.

— О, Хана, един съпруг, който е толкова далече и е на сигурно място в тъмница, не би трябвало да те тревожи. Кажи само една дума, и той може да си стои там, докато обявят всеобща амнистия. Ако питат мен, той може да си стои там вечно. А сега ела с мен в леглото.

Решително поклатих глава:

— Не, милорд, съжалявам.

— Не съжаляваш достатъчно — каза той ядосано. — Какво те мъчи, дете?

— Не е това, че той може да ме залови в изневяра — казах. — Въпросът е там, че не искам да му изменям.

— Ти му изменяш в сърцето си — каза весело Робърт. — Облягаш се на ръката ми, накланяш глава, отваряш устни за целувките ми. Той вече е предаден, госпожице-момче. Останалото е само

осъществяване на желанието. Не е по-лошо от това, което вече си направила.

Усмихнах се на убедителната му логика, която служеше на собствените му интереси.

— Може би, но е погрешно. Милорд, казвам ви истината. Обожавам ви от деня, в който ви видях за първи път. Но обичам Даниел с истинска и почтена любов, и искам да му бъде добра съпруга, да му бъде вярна.

— Това между нас няма нищо общо с истинската любов, скъпа — каза той с простата си несдържана грубост.

— Знам — казах. — А сега искам любов. Похотта не ми е необходима. Искam любов. Неговата любов.

Той ме погледна: в тъмните му очи напираше смях.

— Ах, Хана, това е голяма грешка за жена като теб, която има възможност да постигне много и няма нищо за губене. Ти си най-близкото подобие на свободна жена, което съм познавал. Момиче, образовано много повече, отколкото е присъщо за пола му, съпруга, чийто съпруг е на цели мили от нея, жена с дарби, амбиция, с необходимия усет, за да ги използва, и с тяло на красива блудница. За Бога, момиче, стани моя любовница. Не трябва да се принизяваш до положението на съпруга.

Не можах да се сдържа и се изсмях.

— Благодаря — казах. — Но аз искам да бъде съпруга, без да се принизявам. Искam да избира Даниел, когато го намеря отново, и да го обичам вярно и от сърце.

— Но една нощ с мен ще ти достави такава наслада, знаеш — каза той, отчасти от суета, отчасти като последен опит.

— Напълно сигурна съм в това — казах, толкова безсрамна, колкото и той. — И ако не ме интересуваше нищо друго, освен удоволствието, тогава щях да ви умолявам за тази вечер и за всяка нощ след това. Но аз се влюбих, милорд, и никой освен любимия ми няма да ме удовлетвори.

Той отстъпи назад и ми направи красив, почтителен поклон, толкова нисък, сякаш се кланяше на кралица.

— Госпожице-момче, ти винаги надхвърляш очакванията ми. Знаех, че от теб ще стане прекрасна жена, но никога не съм очаквал, че

ще стане изненадваща и почтена жена. Надявам се, че съпругът ти е достоен за теб, наистина се надявам. А ако не е...

Засмях се:

— Ако ми разбие сърцето за втори път, тогава ще се върна при вас толкова безсърдечна, колкото сте и вие самият, милорд — казах.

— Е, добре, споразумяхме се — каза той със смях и си легна сам.

След няколко дни негова светлост и Джон Дий бяха готови да се върнат в двора. Джон Дий щеше да отиде отново при епископ Бонър и да записва обвиненията и казаното при разпитите на стотици мъже и жени, обвинени в ерес. Щеше да гледа как ги изпращат на изтезания, а после, когато признаеха, щеше да гледа как ги изпращат на кладата.

Отидохме до конюшните заедно, за да проверим дали конете са готови за пътуването, и между нас увисна неловко мълчание. Никога нямаше да го попитам как събира сили да изостави тези безгрижни дни в провинцията и да се върне към работата си на палач.

Той проговори пръв:

— Хана, знаеш ли, по-добре е, че там съм съветник аз, по-добре, отколкото който и да е друг.

За миг не го разбрах, после си дадох сметка, че това беше заговор, нов заговор в рамките на друг заговор, сред големите заговори. По-добре беше поддръжниците и приятелите на принцеса Елизабет да бъдат разпитвани от Джон Дий, отколкото от човек, непоклатимо верен на кралицата, който държеше да види как всички те изгарят.

— Не знам как можете да го понасяте — казах протичко. — Жената, която видях, без нокти на пръстите на ръцете...

Той кимна и каза тихо:

— Да ни прости Господ. Съжалявам, че те арестуваха, Хана.

— Благодаря ви, че ме спасихте, ако това сте направили — казах неохотно.

— Не знаеше ли, че се застъпих за теб?

— В онзи момент не го разбрах напълно — казах предпазливо.

Джон Дий хвана ръката ми и я потупа.

— Права си. Имах по-голяма цел от това да спася живота ти. Но се радвам, че беше само докосната, а не пречупена от всичко това.

Влязохме в конюшната. Там беше лорд Робърт, който наблюдаваше товаренето на една каруца с вещи, които му бяха нужни за покоите му в Ричмънд: един красив гоблен и няколко фини килима. Приблжих се и го заговорих насаме.

— Ще ми пишете ли, за да ми съобщите как е кралицата? — попитах.

— Интересува те кой ще бъде наследникът?

— Интересува ме кралицата — казах. — Нямам по-верен приятел, откакто за първи път дойдох на служба при нея.

— А после избяга и я остави — отбеляза той.

— Милорд, както знаете, времената бяха опасни. Тогава бях в по-голяма безопасност далече от двора.

— А сега?

— Не очаквам безопасност. Но трябва да намеря някакъв начин да си изкарвам прехраната и да отглеждам сина си.

Той кимна:

— Хана, бих предпочел за момента да останеш тук, но през лятото ще те повикам при себе си в двора. Искам да видиш отново кралицата и да постъпиш на служба при нея.

— Милорд, вече не съм шут. Имам дете, за което да се грижа, и чакам съпруга си.

— Дете мое, наистина си глупачка, ако мислиш, че можеш да спориш с мен.

Това ме спря.

— Нямам намерение да споря — казах миролюбиво. — Но не искам да бъда разделена от сина си, и не мога отново да нося мъжки дрехи.

— Можеш да го изпратиш при дойка. И можеш да бъдеш шут в женски дрехи, така добре, както и в мъжки. В края на краищата, има много глупачки в женски дрехи. Няма да си изключение.

Прехапах устната си, за да запазя спокойствие въпреки усещането за опасност, което изпитвах.

— Милорд, той още е почти бебе, и не говори. Намира се в чужда страна, ние и двамата не познаваме никого тук. Моля ви, позволете да остане с мен. Моля ви, позволете ми да го задържа.

— Ако настояваш да останеш с него, тогава ще трябва да останеш тук, в провинцията, с Ейми — предупреди ме той.

Претеглих цената, която трябваше да платя, за да бъда майка на Дани, и за своя собствена изненада, открих, че си струва да я платя. Нямах да го изоставя, каквото и да ми струваше.

— Много добре — казах. Отстъпих назад до стената, за да не преча на носачите, които носеха два големи стола и маса към дъното на каруцата.

Лорд Робърт се намръщи: не беше очаквал, че ще поставя детето преди собствената си амбиция.

— О, Хана, ти не си жената, каквато се надявах, че ще бъдеш. Една вярна съпруга и предана майка не ми е от голяма полза! Много добре! Ще те повикам, когато имам нужда от теб, може би през май. Можеш да доведеш момчето — изпревари ме той. — Но ела веднага щом те повикам. Ще ми трябваш, за да подслушваш и шпионираш в двора.

Лорд Робърт потегли по пладне, в студен мартенски ден, и съпругата му стана от постелята, където лежеше болна, за да го изпрати. Тя стоеше, отново мълчалива, като жена, направена от сняг, в коридора на къщата, докато той потупваше с шапката по ръката си и намяташе пелерината на раменете си.

— Съжалявам, че беше болна по време на цялото ми посещение — каза той бодро, сякаш говореше на малко познат домакин. — Не съм те виждал от вечерята първата вечер.

Изглежда, че тя почти не го чу. Успя да се усмихне безизразно, усмивката ѝ приличаше повече на гримаса.

— Надявам се, че ще бъдеш в по-добро здраве и настроение, когато дойда отново.

— Кога ще бъде това? — попита тя тихо.

— Не мога да кажа. Ще ти изпратя съобщение.

Сякаш отказът му да обещае беше заклинание, което я накара да се съживи. Тя се раздвижи и го погледна гневно:

— Ако не дойдеш скоро, ще пиша на кралицата и ще се оплача от теб — заплаши тя, с нисък и гневен глас. — Тя знае какво е да бъдеш изоставена от лъжовен съпруг, който тича след всяко хубаво лице. Знае що за жена е сестра ѝ. Страдала е от поведението на Елизабет, както

съм страдала аз. Виждаш ли, аз знам това. Знам какво означавате ти и принцесата един за друг.

— Държавна измяна е да правиш такива неща — отбеляза той тихо, с дружелюбен тон. — Едно такова писмо би било доказателство за измяната ти. Току-що измъкнахме семейството си от Тауър, Ейми, не ни хвърляй обратно вътре.

Тя прехапа устна и руменината нахлу в бузите ѝ.

— Във всеки случай твоята блудница няма да остане тук с мен!

Робърт въздъхна и погледна през коридора към мен.

— Аз нямам блудница тук — каза той със сдържано търпение. — Трудно може да се каже дори, че имам съпруга тук, както добре знаеш. Тази почтена дама, госпожа Карпентър, ще остане тук, докато я повикам да работи за мен в двора.

Ейми Дъдли нададе лек яростен писък, а после затисна устата си с ръка.

— Наричаш това, което тя върши, „работа“?

— Да — каза той тихо. — Както казах. Ще изпратя да я повикат. И ще дойда да те посетя отново — той сниши глас и заговори внимателно. — И ще се моля заради теб и заради себе си, когато те видя отново да бъдеш спокойна. Това не е начин да подобрим отношенията си, Ейми. Не бива да се държиш като луда.

— Не съм луда — изсъска тя. — Ядосана съм. Ядосана съм на теб.

Той кимна: не желаше да спори с нея, и явно за него и без друго нямаше значение как предпочита да нарича тя своето състояние.

— Тогава ще се моля да си възвърнеш не здравия разум, а доброто настроение — каза той. Тръгна към предната врата, където го чакаше конят му.

Лейди Дъдли не обърна никакво внимание на Джон Дий, когато мина покрай нея, макар че той спря и се поклони, невъзмутим както винаги. Когато и двамата излязоха, тя сякаш внезапно осъзна, че след миг ще бъде късно, и забърза навън след тях към горната площадка на стълбите. Разтвори широко големите двойни врати и светлината на зимното слънце плисна в тъмния коридор. Бях заслепена и притворих очи, виждайки я като сянка на върха на стълбите. За миг ми се стори, че тя не стои върху широко каменно стъпало, а на самия остър като нож ръб между живота и смъртта, пристъпих напред и протегнах ръка

да я задържа. При докосването ми тя се извъртя рязко и щеше да падне по каменните стъпала, ако Джон Дий не я беше хванал за ръката и не я беше задържал.

— Не ме докосвай! — изсъска тя. — Не смей да ме докосваш!

— Стори ми се, че видях...

Джон Дий я пусна и ме погледна внимателно.

— Какво видя, Хана?

Поклатих глава. Дори когато той бързо ме дръпна настрана, където почти не можеха да ни чуят, не му описах видяното.

— Твърде неясно е — казах. — Съжалявам. Сякаш тя се крепеше на самия ръб на нещо, и можеше да падне, а после едва не падна. Няма значение.

Той кимна.

— Когато дойдеш в двора, ще опитаме отново — каза. — Мисля, че още имаш дарбата си, Хана. Мисля, че ангелите още ти говорят. Само притъпените ни чувства на смъртни хора ни пречат да ги чуем.

— Бавите негова светлост — каза му рязко лейди Дъдли.

Джон Дий погледна надолу към стълбите, където лорд Робърт тъкмо се мятеше върху седлото.

— Той ще ми прости — каза. Пое ръката ѝ и се готвеше да сведе глава над нея, но тя я отдръпна.

— Благодаря ви за гостуването — каза той.

— Всеки приятел на негова светлост винаги е добре дошъл — каза тя, почти без да движи устни. — Независимо от това каква компания предпочита.

Джон Дий слезе по стълбите, яхна коня си, вдигна шапката си за поздрав към нейна светлост, усмихна ми се и двамата мъже потеглиха.

Докато тя ги гледаше как се отдалечават, чувствах как гневът и омразата ѝ към него бликаха от нея, както кръвта блика от рана, докато останала единствено болката и обидата. Тя остана изправена, докато те свърнаха зад ъгъла на парка, а после коленете ѝ омекнаха и се подвиха, а госпожа Одингсел я хвана под ръка, за да я отведе вътре и нагоре по стълбите до стаята ѝ.

— Сега какво? — попитах, когато госпожа Одингсел излезе, затваряйки внимателно вратата след себе си.

— Сега тя ще плаче и ще спи няколко дни, а после ще стане и ще бъде като полумъртва: студена и празна отвътре, без сълзи за

проливане, без гняв, без любов, която да даде. После ще бъде като хрътка на къс повод, докато той се върне, а след това гневът ѝ ще се излее отново.

— И така отново и отново? — попитах, вътрешно ужасена от този цикъл на болка и гняв.

— Отново и отново — каза тя. — Единственото време, когато беше спокойна, бе, когато мислеше, че ще го обезглавят. Тогава можеше да скърби за него и за себе си, и за любовта, която са споделяли като млади.

— Искала е той да умре? — казах невярващо.

— Тя не се страхува от смъртта — каза госпожа Одингсел тъжно. — Мисля, че копнее смърт — за него и за себе си. Какво друго освобождение може да има за тях?

ПРОЛЕТТА НА 1558

Чаках вести от двора, но не можех да науча нищо освен общи клюки. Бебето, което трябваше да се роди през март, закъсняваше, а към април хората започваха да казват, че кралицата отново е сгрещила, и че няма дете. Всяка сутрин и вечер коленичех в малкия параклис на семейство Филипс, молейки се пред статуята на Богородица кралицата да чака дете и може би дори да ражда, дори в този момент. Не можех да си представя как ще бъде в състояние да понесе едно ново разочарование. Знаех, че е храбра жена, на света нямаше по-смела жена от нея, но да излезе от стаята, където се беше усамотила преди раждането, за втори път и да каже на света, че това отново е било грешка, продължила десет месеца и няма бебе — не можех да си представя как някоя жена може да понесе унижението от това, а най-малко — кралицата на Англия, върху която бяха приковани очите на всички в Европа.

Клюките по неин адрес до една бяха зловни. Хората казваха, че се е престорила на бременна умишлено, за да се опита да докара съпруга си у дома, казваха, че смятала да вмъкне тайно някакво бебе и да го представи като католически принц за Англия. Дори не я защитавах срещу зловния шепот, който чувах всеки ден. Познавах я, както не я познаваше никой от тях, и знаех, че е напълно неспособна да лъже съпруга си, или да излъже своя народ. Тя беше твърдо решена да постъпва правилно пред своя Бог, и за нея това винаги беше на първо място. Кралицата обожаваше Филип и беше готова да направи почти всичко на света, за да го има до себе си. Но никога не би сторила грях заради него, нито заради който и да е мъж. Тя никога нямаше да отхвърли своя Бог.

Но докато времето се стопляше, а бебето не идваше, аз си помислих, че нейният Бог трябва да е наистина строг и суров, щом можеше да приема молитвите и страданието на такава кралица, а да не ѝ даде дете, което да обича.

Госпожице-момче,
Кралицата скоро ще излезе от усамотението си, и аз
имам нужда от съветите ти. Можеш да ми донесеш
требника от синьо кадифе, който оставих в параклиса на
мястото, където седях; и ела веднага.

Робт.

Отидох в параклиса: Дани вървеше пред мен. Трябваше да се
привеждам, за да може той да се държи за пръстите ми с две ръце и да
ходи, като се крепи за мен. Гърбът ме болеше, когато стигнахме в
параклиса, аз седнах в стола на Робърт и оставих Дани да продължи до
една от скамейките, където се настани. Никога не бих повярвала, че ще
се навеждам, докато ме заболи гърбът, заради едно малко момче, и
въпреки това, когато взех требника и тръгнахме обратно към стаята си,
отново се наведох ниско, за да позволя на Дани да се държи за
пръстите ми. Мълчаливо се помолих може би дори сега, в този миг,
кралицата да може да роди син и да може да познае радост като тази,
такава странна, неочаквана радост — щастието да се грижа за дете,
чийто живот е изцяло в ръцете ми.

Той не беше обикновено дете. Дори аз, която знаех толкова малко
за децата, можех да разбера това. Подобно на къща със спуснати
капаци на прозорците, това дете беше обгърнало себе си с щит, и като
бе затворило вратите и прозорците, се беше изолирало от живота на
външния свят. Струваше ми се, че стоя отвън, викайки за отговор,
който можеше никога да не дойде. Но бях твърдо решена да продължа
да го призовавам.

Дворът беше в Ричмънд и още щом пристигнах, разбрах, че нещо
се беше случило. В конюшните цареше атмосфера на потисната
възбуда, всички клюкарстваха по ъглите, и нямаше кой да поеме конете
ни — нямаше ги дори конярите на семейство Дъдли.

Хвърлих юздите на най-близкия млад мъж, и с Дани на ръце
закрачих по настаната с големи каменни плочи пътека към входа на

двореца, намиращ се откъм градината. Видях още хора, които си шепнеха на групи, и почувствах как страхът стисва сърцето ми. Ами ако някой от многобройните заговори на Елизабет беше предизвикал бунт право тук, в самия кралски дворец, и тя беше поставила кралицата под арест? Ами ако кралицата беше започнала да ражда това късно заченато бебе, и то я беше убило, както толкова много хора я бяха предупреждавали, че ще стане?

Не смеех да попитам някой непознат, защото се боях от отговора, който можеше да получа, затова продължих нататък, като вървях все по-бързо и по-бързо, през входа на вътрешната зала, като се оглеждах за приятелско лице. Търсех някой, когото да попитам, някой, на когото можех да се доверя. В дъното на залата беше Уил Сомърс, седнал съвсем сам, напълно изолиран от останалите шушукащи групички. Приблжих се до него и го докоснах леко по рамото.

Безучастният му поглед се насочи първо към Дани, а после към мен. Не ме позна.

— Мистрес, не мога да направя нищо за вас — каза той кратко и извърна глава. — Днес нямам настроение за шеги, мога да докарам само най-низш хумор, защото самият аз съм с много нисък дух.

— Уил, аз съм.

Когато чу гласа ми, той млъкна и ме погледна по-внимателно.

— Хана? Шутът Хана? Хана, Невидимият шут?

Приех с кимване упрека, който се долавяше в думите му.

— Уил, какво се е случило?

Той не подметна нищо за дрехите ми, за детето ми, или за каквото и да е.

— Става дума за кралицата — каза той.

— О, Уил, не е мъртва, нали?

Той поклати глава:

— Не още. Но може да е само въпрос на време.

— Бебето? — попитах, изпълнена с мъчителна увереност, че знам отговора.

— Случи се отново — каза той. — Нямаше бебе. Отново. И тя отново стана за посмешище на Европа и причина за унижението си.

Без да мисля, протегнах ръце към него за утеха, и той ги хвана здраво.

— Болна ли е? — попитах след миг.

— Нейните дами казват, че не иска да се надигне от пода — каза той. — Седи прегърбена на пода, с вид повече на просякия, отколкото на кралица. Не знам как може това да се случи, Хана. Не знам как стана. Когато си я спомням като дете, толкова лъчезарна и мила, когато си спомням как се грижеше майка ѝ за нея, и как баща ѝ я обожаваше и я наричаше свое дете, своята най-хубава принцеса на Уелс, и сега този мизерен край... какво ще последва?

— Защо? Какво ще последва? — повторих, ужасена.

Той повдигна рамо и ми отправи крива, тъжна усмивка.

— Тук — нищо особено — каза с пренебрежение. — Ще се случи в Хатфийлд. Там е наследницата; очевидно тук не можем да създадем наследник. Два пъти опитахме да създадем наследник тук, и нищо не излезе. И изобщо тук нищо не е наред. Но в Хатфийлд — та половината ѝ придворни вече са там, а останалите бързат да се присъединят към тях. Не се съмнявам, че сигурно вече си е подготвила речта. Тя ще е напълно подготвена за деня, когато ще ѝ кажат, че кралицата е мъртва и тя е новата кралица. Сигурно е планирала всичко — къде ще седи и какво ще каже.

— Прав си. — Споделях огорчението му. — Приготвила си е речта. Смята да каже: „Това стана от Господа, и е дивно в очите ни.“

Уил нададе горчив дрезгав смях:

— Мили Боже! Тази принцеса е удивителна. Откъде знаеш това? Откъде знаеш, че възнамерява да каже това?

Почувствах как в гърлото ми заклокочи смях:

— О, Уил! Тя ме попита какво е смятала да каже кралицата при възкачването си на трона, а когато ѝ казах, сметна, че е толкова хубаво, че самата тя би го използвала.

— Е, защо не? — запита той, внезапно отново огорчен. — Тя е готова да вземе всичко останало. Съпруга на кралица Мери, обичта на хората, престола, а сега дори и думите от устата на сестра си.

Кимнах:

— Мислиш ли, че мога да видя кралицата?

Той се усмихна:

— Няма да те познае. Ти си се превърнала в красива жена, Хана. Само заради роклята ли е? Сигурно добре плащаш на този, който ти шие роклите. Това ли те преобрази?

Поклатих глава:

— Мисля, че е любовта.

— Към съпруга ти? Намери го, нали?

— Намерих го, а след това го изгубих почти веднага, Уил, защото бях глупачка, изпълнена с гордост и ревност. Но имам сина му, и той ме научи да обичам, без да мисля за себе си. Обичам го повече, отколкото смятах за възможно. Толкова много, колкото не знаех, че мога да обичам някого. Това е синът ми, Дани. И ако някога видим отново баща му, ще мога да му кажа, че най-сетне съм зряла жена, и съм готова за любов.

Уил се усмихна на Дани, който свенливо сведе глава, а после погледна Уил в милото сбръчкано лице и отвърна на усмивката му.

— Може ли да го оставя при теб, докато попитам на вратата на кралицата дали може да я видя?

Уил протегна ръце и Дани отиде при него с доверието, което Уил така лесно будеше у всички. Качих се по стълбите до приемната на кралицата, а след това — до затворената врата на личните ѝ покои. Благодарение на името си успях да стигна до личните ѝ покои, а после видях Джейн Дормър да стои пред затворената врата.

— Джейн, аз съм — казах. — Хана.

Признак за скръбта на кралицата и отчаянието на Джейн беше това, че тя не подхвърли нищо за неочакваното ми завръщане, нито за новото ми облекло.

— Може би ще говори с теб — каза тя много тихо, нащрек за подслушвачи. — Внимавай какво говориш. Не споменавай краля, нито пък бебето.

Почувствах как куражът ми се изпарява:

— Джейн, не съм сигурна, че ще иска да ме види, можеш ли да попиташ?

Ръцете ѝ се озоваха върху кръста ми, и тя ме побутна напред.

— И не споменавай Кале — каза. — Нито кладите. Нито кардинала.

— Защо не кардинала? — запитах, като се опитвах да се извия и да се отскубна. — Кардинал Поул ли имаш предвид?

— Той е болен — каза тя. — И е в немилост. Отзован е обратно в Рим. Ако той умре или замине за Рим, за да бъде наказан, тя ще бъде напълно сама.

— Джейн, не мога да вляза там и да я утешавам. Не мога да кажа нищо, за да я утеша. Тя изгуби всичко.

— Никой не може да ѝ каже нищо — отвърна тя безцеремонно. — Тя е толкова унижена, колкото може да бъде една жена, но въпреки това трябва да се надигне. Тя все още е кралица. Трябва да се надигне и да управлява тази страна, или Елизабет ще я изтика от трона, преди да е изтекла и седмица. Ако тя не седне на трона си, Елизабет ще я блъсне в гроба.

Джейн ми отвори вратата с една ръка и ме бутна в стаята с другата. С препъване влязох вътре, направих реверанс и чух как вратата се затваря тихо зад мен.

Стаята тънеше в дълбоки сенки, капациите на прозорците бяха все още затворени заради усамотението. Огледах се наоколо. Кралицата не седеше на нито един от извисяващите се столове, нито се беше свила в голямото легло. Не беше на колене пред молитвения си стол. Не я виждах никъде.

После чух слаб шум, тих звук, сякаш момиченце си поемаше дъх след пристъп на ридания. Звук, толкова тих и толкова слаб и толкова покъртителен, сякаш го издаваше дете, което е плакало толкова дълго, че е забравило да плаче, и се е отчаяло, че скръбта никога няма да отшуми.

— Мери — прошепнах. — Къде сте?

Когато очите ми привикнаха към тъмнината, най-после я видях. Лежеше сред разпилени тръстики на пода, с лице, обърнато към ламперията, присвита и прегърбена, както умираща от глад жена се прегърбва над празния си стомах. Запълзях на ръце и колене по пода към нея, като пътьом разбутвах разпръснатите билки, чието ухание ме следваше, докато се приближих до нея и нежно докоснах раменете ѝ.

Тя не реагира. Мисля, че дори не разбра, че съм там. Беше обхваната от такава дълбока и непроницаема скръб, та си помислих, че ще бъде хваната в капана на тази вътрешна тъмнина до края на живота си.

Галех раменете ѝ, както човек гали умиращо животно. След като думите не можеха да постигнат нищо, може би едно нежно докосване можеше да помогне: но не знаех дали може изобщо да го почувства. После внимателно повдигнах раменете ѝ от пода, положих главата ѝ в скута си, свалих шапчицата от клетата ѝ уморена глава и бърших

сълзите ѝ, които се лееха от затворените ѝ клепачи надолу по умореното ѝ, набраздено от бръчки лице. Седях мълчаливо с нея, докато по-дълбокото ѝ дишане ми подсказа, че е заспала. Дори в съня ѝ сълзите още набъбваха от затворените ѝ клепачи и се стичаха по мокрите ѝ бузи.

Когато излязох от покоите на кралицата, лорд Робърт беше там.

— Вие — казах, без особено удоволствие.

— Да, аз — каза той. — И не е нужно да ме гледаш така намръщено. Не съм виновен аз.

— Вие сте мъж — отбелязах. — А за скръбта, от която страдат жените, най-често са виновни мъжете.

Той се изсмя кратко:

— Признавам се за виновен в това, че съм мъж. Можеш да дойдеш и да вечеряш в покоите ми. Накарах да ти приготвят малко бульон, хляб и плодове. Момчето ти също е там. При Уил е.

Тръгнах с него: беше обвинил ръка около кръста ми.

— Болна ли е? — попита той, допрял уста до ухото ми.

— Никога не съм виждала човек в по-лошо състояние — казах.

— Кърви ли? Болки ли има?

— Сърцето ѝ е разбито — казах кратко.

Той кимна при тези думи и бързо ме въведе в покоите си: Това не бяха великолепните покои, с които разполагаше някога семейство Дъдли. Бяха три скромни стаи, но той беше накарал да ги подредят много спретнато с две легла за слугите му, личен кабинет за него, огнище, до което беше поставено гърне с бульон, и маса, подредена за трима ни. Когато влязохме, Дани вдигна поглед от скута на Уил и нададе лек радостен писък — най-силният звук, който беше издавал — и протегна ръце нагоре към мен. Взех го в прегръдките си.

— Благодаря ти — казах на Уил.

— Той ми беше утеха — каза той искрено.

— Можеш да останеш, Уил — каза Робърт. — Хана ще вечеря с мен.

— Нямам апетит — каза Уил. — Видях толкова много печал в тази страна, че стомахът ми е пълен с нея. Болен съм от скръб. Искане ми се да можех да имам малко радост за подправка.

— Времената ще се променят — каза насърчително Робърт. — Вече се променят.

— Именно вие сигурно сте готов за нови времена — каза Уил, внезапно се бе оживил. — След като при предишното царуване бяхте един от най-великите лордове, а по време на сегашното бяхте предател, очакващ смъртна присъда. Предполагам, че промяната ще е много благоприятна за вас. На какво се надявате от следващото царуване, милорд? Какво ви обеща следващата кралица?

Почувствах как по тялото ми премина лека тръпка. Това беше същият въпрос, който бе задал слугата на Робърт Дъдли, същият въпрос, който си задаваха всички. Какво можеше да бъде непостижимо за Робърт, щом Елизабет го обожаваше?

— Нищо, освен добро за страната — каза небрежно Робърт с приятна усмивка. — Ела и вечеряй с нас, Уил. Сред приятели си.

— Добре — каза той, като седна на масата и придърпа една купа към себе си. Качих Дани на стола до мен, за да може да яде от моята купа, и взех чаша вино, която лорд Робърт ми наля.

— За нас — каза Робърт, като вдигна чашата си в иронична на здравица. — Една сломена кралица, един отсъстващ крал, едно изгубено бебе, една кралица в очакване, двама шутове и един разкаял се предател. За наше здраве.

— Двама шутове и един стар предател — каза Уил, като вдигна чашата си. — Общо трима глупаци.

ЛЯТОТО НА 1558

Отново поех службата си при кралицата, сякаш това се разбираше от само себе си. Тя беше толкова нервна и подозрителна към всички около нея, че приемаше да бъде обслужвана само от хора, които са били около нея от най-първите дни. Сякаш почти не беше забелязала, че съм отсъствала в продължение на повече от две години, и че сега бях зряла жена, при това облечена като жена. Обичаше да ме слуша как ѝ чета на испански, обичаше и да седя до леглото ѝ, докато спеше. Поради дълбоката тъга, която я бе завладяла след провала на втората ѝ бременност, тя не прояви интерес към съдбата ми. Казах ѝ, че баща ми беше починал, че се бях омъжила за годеника си, и че имаме дете. За нея представляваше интерес само това, че съпругът ми и аз сме разделени — той във Франция, в безопасност, надявах се, докато аз бях в Англия. Не споменах Кале: тя беше толкова унижена от загубата на града, на английската слава, колкото се срамуваше и от загубата на бебето.

— Как можеш да понасяш раздялата със съпруга си? — попита тя внезапно, след три дълги часа на мълчание един сив следобед.

— Липсва ми — казах, сепната от това, че внезапно ми беше заговорила. — Но се надявам да го намеря отново. Ще отида във Франция възможно най-скоро: ще отида и ще го потърся. Или се надявам той да дойде при мен. Ако се съгласите да ми помогнете да изпратя съобщение, това ще успокои сърцето ми.

Тя се обърна към прозореца и се загледа навън към реката.

— Държа флотилия от кораби, готова да доведе краля при мен — каза тя. — Имам коне и удобни жилища за почивка по протежение на целия път от Дувър до Лондон. Всички те го чакат. Хората прекарват живота си, изкарват прехраната си, като го чакат. Една малка армия се занимава само това — да го чака. Аз, кралицата на Англия, собствената му съпруга, го чакам. Защо не идва?

Не можех да ѝ дам отговор. Никой не можеше да ѝ даде отговор. Когато попита испанския посланик, той се поклони ниско и

промърмори, че кралят трябвало да бъде с армията си — тя трябвало да разбере нуждата от това — французите още заплашвали земите му. Това я удовлетвори за един ден, но на следващия ден, когато го потърси, испанският посланик си беше отишъл.

— Къде е той? — попита кралицата. Държах шапчицата ѝ, докато чаках камериерката да свърши с прическата ѝ. Красивата ѝ кестенява коса сега беше посивяла и оредяла, когато се разрешихе с четката, изглеждаше рядка и суха. Бръчките по лицето ѝ и умореният ѝ поглед я правеха да изглежда далеч по-стара от своите четирийсет и две години.

— Къде е кой, ваше величество? — попитах.

— Испанският посланик, граф Фериа?

Пристъпих напред и подадох шапчицата ѝ на камериерката, като ми се искаше да можех да измисля нещо остроумно, за да я развеселя. Хвърлих поглед към Джейн Дормър, която беше близка приятелка с испанския граф, и видях смущението, което бързо се изписа на лицето ѝ. Нямаше да получа помощ от нея. Стиснах зъби и казах истината:

— Мисля, че замина да се срещне с принцесата.

Кралицата се обърна да ме погледне, с ужасени очи.

— Защо, Хана? Защо му е да прави това?

Поклатих глава:

— Откъде да знам, ваше величество? Нима той не ходи от време на време да поднесе почитанията си на принцесата?

— Не. Не го е правил. През повечето време, откакто той е в Англия, тя беше под домашен арест, заподозряна в предателство, и самият той настояваше да я екзекутирам. Защо би отишъл да поднесе почитанията си сега?

Никоя от нас не отговори. Тя пое шапчицата от ръцете на чакащата жена и я сложи, като срещна собствения си открит поглед в огледалото.

— Сигурно кралят му е наредил да отиде. Познавам Фериа, той не е човек, който би се замесил доброволно в заговор. Сигурно кралят му е наредил да отиде.

Тя замълча за миг, мислейки как да постъпи. Останах със сведен поглед: непоносимо ми беше да вдигна очи и да я видя, изправена пред съзнанието, че собственият ѝ съпруг изпраща съобщения на нейната наследница, на нейната съперница, на своята любима.

Когато се обърна отново към нас, изражението ѝ беше спокойно.

— Хана, искам да поговоря с теб, ако обичаш — каза тя, като протегна ръка.

Отидох до нея, тя ме хвана под ръка и се облегна леко на мен, докато вървахме от стаята към приемната ѝ.

— Искам да отидеш при Елизабет — каза тя тихо, когато отвориха вратите. Навън почти нямаше хора, които да чакат да се срещнат с нея. Всички бяха в Хатфийлд. — Просто иди, уж отиваш на посещение. Кажи ѝ, че наскоро си се върнала от Кале и искаш да видиш как е. Можеш ли да направиш това?

— Ще трябва да взема сина си — поставих условие.

— Вземи го — кимна тя. — И виж дали можеш да разбереш от самата Елизабет или от дамите ѝ, какво е искал граф Ферия от нея.

— Може и да не ми кажат нищо — казах с неудобство. — Те със сигурност знаят, че служат при вас.

— Можеш да попиташ — каза тя. — Ти си единствената моя приятелка, за която вярвам, че ще бъде допусната до Елизабет. Винаги си била посредник между нас. Тя те харесва.

— Може би посланикът е правел просто посещение на вежливост.

— Може би — каза тя. — Но е възможно кралят да я притиска да се омъжи за Савойския херцог. Тя ми се закле, че няма да приеме, но Елизабет няма принципи, има само маски. Ако кралят е обещал да подкрепи претенциите ѝ да бъде моя наследница, тя може и да сметне, че си струва да се омъжи за братовчед му. Трябва да знам.

— Кога искате да замина? — попитах неохотно.

— Утре на разсъмване — каза тя. — И не ми пиши, заобиколена съм от шпиони. Ще чакам да ми кажеш какво е намислила тя, когато се върнеш при мен.

Кралица Мери пусна ръката ми и отиде сама на вечеря. Когато знатните благородници и дребните дворяни се изправиха на крака, докато тя отиваше към високата маса в голямата зала, забелязах колко малка изглеждаше: дребна жена, смазана от задълженията си в един враждебен свят. Гледах я как пристъпва към трона си, сяда и оглежда намалелия си двор с напрегнатата си, решителна усмивка, и си помислих — не за първи път — че тя беше най-храбрата жена, която бях познавала. Жената с най-лошия късмет на света.

За мен и Дани пътуването до Хатфийлд беше весело. Той беше яхнал странично коня пред мен, докато се умори твърде много, и тогава го привързах на гърба си и той заспа, унасян от подрусването. Пътувах с охрана от двама мъже: след изредилите се една след друга епидемии през зимата и лишенията поради няколко поредни лоши жътви, пътищата бяха постоянно застрашавани от разбойници, бандити или просто скитници и просяци, които настояваха с крясъци да им дадем пари и заплашваха с насилие. Но с тези двама мъже, яздещи в тръс зад нас, Даниел и аз бяхме спокойни. Времето беше чудесно, дъждът най-после беше спрял, а по пладне слънцето бе толкова горещо, че ни беше приятно да закусваме в някое поле, на сянка в някоя гора, или понякога край някоя река или поток. Оставях Даниел да щипука бос, или да седи гол във водата, докато тя се плискаше около него. Сега той стоеше стабилно на краката си, втурваше се за кратко напред и се връщаше при мен, и постоянно искаше да го вдигна нагоре, за да види още, да докосва предметите, или просто да милва лицето ми и да ме кара да обръщам поглед в една или друга посока.

Докато яздехме, аз му пеех — испанските песни от моето детство — и бях сигурна, че ме чуваше. Малката му ръчичка махаше в такт с музиката, той леко се присвиваше от удоволствие, когато започнех да пея, но никога не запяваше с мен. Оставаше си безмълвен като спотаило се зайче, като еленче в орловата папрат.

Старият дворец в Хатфийлд беше мястото, където отглеждаха кралските деца от поколения насам, избран заради чистия въздух и близостта си до Лондон. Беше стара постройка, с малки прозорци и тъмни греди по средата. Мъжете влязоха първи и ни отведоха до предната врата, за да можем Дани и аз да слезем от конете и да влезем вътре, докато те отведат конете до порутените конюшни недалече от къщата.

В коридора нямаше кой да ни посрещне. Видях само едно момче, внасящо пънове за огъня, който се поддържаше постоянно, дори посред лято.

— Всички са в градината — каза той. — Разиграват пиеса.

Посочи към една врата в дъното на къщата и с Дани на ръце аз я отворих, тръгнах по каменния коридор към друга врата, а после излязох на слънцето.

Каквато и пиеса да беше имало, тя очевидно беше приключила, и беше останала само игра на гоненица. Воали от златотъкан плат и сребро и преобърнати столове бяха пръснати из овощната градина, а придворните дами на Елизабет бягаха във всички посоки от някакъв мъж в центъра на кръга, върху чието лице беше метнат тъмен шал, за да закрие очите му. Докато гледах, той улови една развята фуста и притегли към себе си едно момиче, но то се изви, отскубна се и побягна със смях. Те се събраха около него и с много кикот и гукане го обръщаха отново и отново, докато той се замая, а после се оттеглиха. Той отново се втурна в една посока, докато те бягаха насам-натам, кикотейки се с онази опияняваща смесица от момичешка игривост и женска възбуда. Сред тях, с развяваща се свободно пусната червена коса, захвърлила шапчицата си, с пламнало и зачервено лице и заливаща се от смях, беше принцесата. Тя не беше онази Елизабет, която бях виждала с лице, побеляло от ужас. Не беше принцесата, която бях виждала подпухнала на леглото ѝ, поболяла се от страх до мозъка на костите. Тя беше принцеса, вървяща към лятното слънцестоене на живота си, към разцвета на женствеността си, приближаваща се към трона. Тя беше принцеса от вълшебните приказки, красива, силна, упорита, непобедима.

— Е, хвала на Бога — прошепнах полугласно, скептична като всеки шут.

Докато гледах, тя потупа мъжа с вързаните очи по рамото и понечи да побегне отново. Този път той беше твърде бърз за нея. Ръката му се стрелна бързо, тя не успя да отскочи назад, той я сграбчи за талията, и макар тя да се бореше, я притисна към себе си. Сигурно беше почувствал как се задъхва, облегната на него. Сигурно беше усетил мириса на парфюма в косата ѝ. Сигурно я беше познал веднага.

— Хванах те! — извика той. — Кой е това?

— Трябва да познаете! Трябва да познаете! — извикаха дамите.

Той прокара ръка по челото ѝ, по косата, носа, устните.

— Красавица — каза уверено. Беше възнаграден от всеобщ плах кикот.

Без никакъв срам, той остави ръката си да се залута надолу по брадичката ѝ, надолу по шията, обгърна врата ѝ с длан. Видях как червенината пламва по бузите на Елизабет и осъзнах, че гори от страст при докосването му. Не се отдръпна от него, не понечи да го спре. Беше готова да стои пред него и да му позволява да я опипва от горе до долу, наблюдавана от целия си двор.

Преместих се малко по-напред, за да видя по-добре този мъж, но превръзката покриваше цялото му лице: виждах само гъстата му тъмна коса и яките квадратни рамене. Казах си, че знам кой е.

Той я държеше здраво, сред всичките ѝ дами се разнесе лек, почти невярващ шепот, когато той я улови с една ръка за талията, а с другата проследи линията на деколтето на роклята ѝ, а върхчетата на пръстите му леко докоснаха гърдите ѝ. Бавно, омайващо, той плъзна ръка надолу по предницата на роклята ѝ над бродирания корсаж, покрай колана на талията ѝ, по плътната пола на роклята ѝ отпред, сякаш искаше да помилва символа на нейния пол, защитен от фустите, сякаш искаше да я докосне като блудница. Принцесата все така не го спираше, все така не се отдръпваше от него. Стоеше напълно неподвижна, притисната към този мъж, който бе обвинил едната си ръка около кръста ѝ, и я придърпваше към себе си, сякаш тя беше някоя разпусната прислужница, готова да се предложи. Тя не се възпротиви, дори когато той спусна ръка надолу по предницата на роклята ѝ, чак до самия ѝ чатал под фустата, а после плъзна другата си ръка надолу от талията ѝ и обхвана с длан задника ѝ, сякаш тя бе негова собствена жена.

Елизабет издаде лек, тих стон, изви се и се освободи от хватката му, като едва не падна назад сред дамите си.

— Коя беше? Коя беше? — заповтаряха те, облекчени, че се е освободила от прегръдката му.

— Предавам се — каза той. — Не мога да играя някаква глупава игра. Извивките, които докоснах, са част от рая.

Той смъкна превръзката от очите си и аз видях лицето му. Очите му срещнаха очите на Елизабет. Той знаеше отлично коя жена е била в ръцете му, беше разбрал от мига, в който я бе уловил, както беше възнамерявал; както и тя бе пожелала да му позволи. Беше я милвал пред целия двор, беше я обсипвал с ласки като приет любовник, а тя го

беше оставила да я гали, сякаш беше блудница. Тя му се усмихна с многозначителната си, страстна усмивка, и той се усмихна в отговор.

Разбира се, мъжът беше негова светлост Робърт Дъдли.

— А ти какво правиш тук, дете? — попита ме той преди вечеря, като се разхождахме на терасата: дамите от малкия двор на Елизабет наблюдаваха разходката ни, докато се преструваха, че не гледат.

— Кралица Мери ме изпрати да поднеса почитанията ѝ на Елизабет.

— Охо, моя малка шпионке, отново ли се върна на работа?

— Да, и то изключително неохотно.

— И какво иска да знае кралицата? — Той замълча за миг. — Нещо за Уилям Пикъринг? За мен?

Поклатих глава:

— Доколкото ми е известно, не.

Лорд Робърт ме придърпа до една каменна пейка. На стената зад мен растяха орлови нокти. Мирисът им беше много сладък. Той посегна и откъсна едно цветче. Венчелистчетата, алени и меденозлатисти, висяха като език на змия. Той докосна леко врата ми с цветчето.

— Е, какво иска кралицата?

— Исква да знае какво е правил тук граф Ферия — казах простиичко. — Тук ли е той?

— Замина вчера.

— Какво искаше?

— Донесе съобщение от краля, от самия възлюбен съпруг на кралица Мери. Невярно псе — не е ли именно такъв, този развратен стар испанец?

— Защо казвате това?

— Госпожице-момче, имам съпруга, която не върши нищо в мой интерес, и не проявява любезност към мен, но дори аз не бих ухажвал собствената ѝ сестра под носа ѝ и не бих я позорил, докато е още жива.

Олюлях се на мястото си и хванах ръката му, която още си играеше с цветето.

— Той ухажва Елизабет?

— Обърнал се е към папата да поиска разрешение да се оженят — каза той рязко. — Какво ще кажеш за този испански дворцов етикет? Предполагам, че ако кралицата остане жива, Филип ще поиска анулиране на брака им и ще се ожени за Елизабет. Ако кралицата умре, тогава Елизабет е престолонаследница и още по-тлъста плячка. Той ще я грабне, преди да е изтекла годината.

Погледнах го, лицето ми беше напълно зашеметено от ужас.

— Това не може да бъде — казах, отвратена. — Това е предателство. Това е най-лошото, което би могъл да й причини. Най-лошото на света, което може да й причини.

— Това е неочакван ход — каза той. — Неприемлив за една любяща съпруга.

— Кралицата ще умре от скръб и срам. Да бъде зарязана, както беше зарязана майка й? И то заради дъщерята на Ан Болейн?

Той кимна:

— Както казах, невярно испанско псе.

— А Елизабет?

Той хвърли поглед над рамото ми и се изправи.

— Можеш да я попиташ сама.

Направих плавно реверанс, а после се изправих. Черните очи на Елизабет ми хвърлиха бърз поглед. Не й харесваше да ме вижда седнала до Робърт Дъдли, докато той галеше врата ми с цветчета от орлови нокти.

— Принцесо.

— Чух, че си се върнала. Негова светлост каза, че си станала жена. Не очаквах да те видя чак толкова...

Зачаках.

— Дебела — каза тя.

Вместо да се почувствам обидена, каквото бе нейното намерение, аз се изкикотих силно на детинската й, ревнива грубост.

Нейните очи също веднага заиграха. Елизабет никога не се цупеше.

— Докато вие, принцесо, сте по-красива от всякога — казах незабавно.

— Надявам се. И за какво говорехте, доближили глави така плътно?

— За вас — казах простичко. — Кралицата ме изпрати да разбере как сте. И се зарадвах, че ще дойда да ви видя.

— Предупредих те да не чакаш, докато стане твърде късно — каза тя, като обхвана с жест придворните дами, безделническите красиви мъже, придворните от Лондон, които видяха, че ги разпознах и изглеждаха леко смутени. Двама членове на съвета на кралицата отстъпиха назад пред внимателния ми поглед: с тях беше един дипломатически пратеник на Франция, а също и един-двама дребни владетели.

— Виждам, че в двора на ваша светлост цари веселие — казах с равен тон. — Както и е редно. Но не мога да се присъединя към вас, дори ако бихте склонили да ме приемете. Трябва да служа на сестра ви. В нейния двор няма веселие, тя има малко приятели. Не бих я оставила сега.

— Тогава трябва да си единственият човек в Англия, който не я е изоставил — каза тя бодро. — Миналата седмица ѝ отмъкнах готвача. Тя изобщо яде ли нещо?

— Справя се — казах сухо. — А дори испанският посланик, граф Фериа, нейният най-голям приятел и доверен съветник, отсъстваше от двора, когато тръгнах.

Тя стрелна с бърз поглед Робърт Дъдли и го видях как кимна, в знак, че ѝ разрешава да говори.

— Отхвърлих молбата му — каза тя тихо. — Нямам планове да се омъжвам за никого. Можеш да увериш кралицата в това, защото е вярно.

Направих ѝ лек реверанс.

— Радвам се, че не се налага да ѝ отнеса новини, които да я направят още по-нещастна.

— Искане ми се тя да изпитваше някаква тревога за хората в страната — каза остро Елизабет. — Изгарянето на еретици продължава, Хана, продължава агонията на невинни хора. Би трябвало да кажеш на кралицата, че тъгата ѝ от загубата на едно дете, което никога не е съществувало, е нищо в сравнение със скръбта на жена, която вижда как синът ѝ отива на кладата. А има стотици жени, които са били принудени да гледат това.

Робърт Дъдли ми се притече на помощ:

— Ще вечеряме ли? — попита той небрежно. — А след вечеря ще има музика. Настоявам за един танц.

— Само един ли? — запита тя: настроението ѝ се повиши веднага.

— Само един — каза той.

Тя направи малка, кокетна, нацупена гримаса.

— Танцът, който започва, когато засвири музиката след вечеря, и свършва, когато слънцето се покаже и никой не може да изтанцува и стъпка повече — каза той. — Искам този танц.

— А какво ще правим след това, когато сме танцували толкова, че не можем повече? — попита предизвикателно тя.

Преместих поглед от нея към него: не можех да повярвам, че разговарят с такъв интимен тон. Всеки, който ги чуеше, щеше да си помисли, че са любовници в най-първите дни на страстта си.

— Ще правим, каквото пожелаете, разбира се — каза той, с копrienен глас. — Но знам какво бих искал аз.

— Какво? — промълви тя.

— Да лежа със...

— Със?

— С лъчите на утринното слънце по лицето си — довърши той.

Елизабет пристъпи малко по-близо до него и прошепна някаква фраза на латински. Умишлено запазих неразбиращо изражение. Бях разбрала латинските думи така бързо, както и лорд Робърт: Елизабет беше прошепнала, че иска целувки на сутринта... От слънцето, разбира се.

Тя се обърна към придворните си:

— Ще вечеряме — обяви на висок глас. Тръгна сама, с вдигната глава, към вратите на голямата зала. На влизане в тъмната ѝ вътрешност спря и хвърли поглед през рамо към лорд Робърт. Видях поканата в погледа ѝ, и в почти мигновено замайване за миг, разпознах този поглед. Бях виждала същия този поглед преди, отправен към съпруга на кралицата, крал Филип. Бях виждала този поглед и преди това, когато тя беше девойка, а аз бях дете: отправен към лорд Томас Сиймор, съпругът на нейната мащеха. Беше същият поглед, беше поканата, изпълнена със същото онова желание. Елизабет обичаше да избира любовниците си сред съпрузите на други жени, обичаше да възбужда желание у мъж, чиито ръце бяха вързани, обичаше да

тържествува над жените, които не успяваха да задържат съпрузите си, а повече от всичко на света обичаше да хвърля онзи поглед през рамо и да види как някой мъж тръгва напред, за да отиде при нея — както тръгна лорд Робърт сега.

В двора на Елизабет царяха младост, веселие и оптимизъм. Това беше дворът на млада жена, очакваща щастливата си съдба, очакваща престола вече убедена, че именно тя ще го наследи. Едва ли имаше значение, че кралицата не я беше посочила за наследница: всички опортюнисти, служещи на собствените си интереси хора от двора и съвета на кралицата вече се бяха заклели във вярност на тази изгряваща звезда. Половината от тях вече бяха настанили свои синове и дъщери на служба при нея. Посещението от граф Фериа беше просто поредната сламка, понесена от вятъра, който вееше плавно и сладко към Хатфийлд. То подсказваше на всички, че влиянието на кралицата, подобно на щастието ѝ, подобно на здравето ѝ, беше почти изчезнало. Дори съпругът на кралицата беше прехвърлил верността си към нейната съперница.

Бе лято, всички в двора бяха весели и аз прекарах следобед и вечерта в тази щастлива компания. Накрая се почувствах отвратена и смразена до кости. Спах в малко легло, здраво обгърнала с ръце детето си, а на другия ден се запътихме обратно към кралицата.

Гледах да не броя с колко мъже и жени се разминахме, поели пътя към Хатфийлд, докато отивахме в обратната посока. Не ми беше нужно да усилвам горчивия вкус в устата си. Отдавна, много преди този ден, бях видяла как същият този двор измества верността си от един болен крал към една наследница в очакване, и знаех колко мимолетна е верността на придворните. Но дори при това положение, въпреки че го знаех, имаше нещо в обръщането на този прилив, което оставяше по-силен вкус за безчестие и предателство.

Открих кралицата да се разхожда край реката: зад нея вървяха само шепа придворни. Отбелязах кои са: поне половината от тях бяха най-непреклонните, най-убедени католици, чиято вяра нямаше никога да се промени, независимо кой беше на трона; двама испански

благородници, наети от краля да стоят в двора и да правят компания на съпругата му, и Уил Сомърс, преданият Уил Сомърс, който наричаше себе си глупав шут, но никога не го бях чула да каже и една глупава дума.

— Ваше величество — казах и направих реверанс.

Кралицата ме обгърна с поглед, забеляза калта по наметката ми, погледна и детето до мен.

— Направо от Хатфийлд ли дойде?

— Както наредихте.

— Може ли някой да вземе детето?

Уил пристъпи напред и Дани грейна. Оставих го долу, той издаде тихичкото си гукане от удоволствие и заситни към Уил.

— Съжалявам, че го водя при ваше величество, помислих, че може да искате да го видите — казах неловко.

Тя поклати глава:

— Не, Хана, не искам никога да го виждам — тя ми направи знак да тръгна редом с нея. — Видя ли Елизабет?

— Да.

— И какво каза тя за посланика?

— Говорих с една от дамите й — внимавах да не посоча лорд Робърт като фаворита на този изменнически втори кралски двор. — Тя каза, че посланикът е дошъл да я посети, за да поднесе почитанията си.

— И какво друго?

Поколебах се. Задължението ми да бъда честна към кралицата и желанието да не я нараня явно бяха в пълно противоречие. Бях се питала как да постъпя по целия път на връщане към двора и бях решила, че трябва да я излъжа така, както я лъжеха и останалите. Не можех да се заставя да й кажа, че собственият й съпруг предлага брак на родната й сестра.

— Той изложил предложението на савойския херцог — казах. — Лично Елизабет ме увери, че няма да се омъжи за него.

— Савойският херцог? — попита тя.

Кимнах.

Кралицата протегна ръка, аз я поех и зачаках, без да знам какво ще ми каже.

— Хана, ти си моя приятелка от много години, и мисля, че си вярна приятелка.

— Да, ваше величество.

Тя сниши гласа си до шепот.

— Хана, понякога си мисля, че съм полудяла, напълно полудяла от ревност и скръб.

Тъмните ѝ очи се напълниха със сълзи. Хванах здраво ръката ѝ.

— Какво има?

— Съмнявам се в него. Съмнявам се в собствения си съпруг. Съмнявам се в брачните ни обети. Ако се усъмня в това, моят свят ще се разпадне, и въпреки това наистина се съмнявам.

Не знаех какво да кажа. Тя стискаше болезнено ръката ми, но аз не трепнах.

— Кралице? Мери?

— Хана, отговори ми на един въпрос, и после никога вече няма да мисля за това. Но ми отговори искрено, и не казвай никому.

Преглътнах, питайки се каква ли нова ужасна бездна се разтваря пред краката ми.

— Ще го сторя, ваше величество. — Обещах си, че ако въпросът излагаше на опасност мен или Дани, или негова светлост, ще си позволя да излъжа. Познатата тръпка на страха, естествена част от дворцовия живот, накара краката ми да потреперят: чувах страха да пулсира в ушите ми. Кралицата беше бяла като мъртвешки саван, очите ѝ — безумно вторачени в мен.

— Чу ли някакъв намек, че сам кралят ухажва принцесата като бъдещ жених? — прошепна тя, толкова ниско, че едва я чух. — Въпреки че е мой съпруг, въпреки че се е заклел пред Бог, пред папата и нашите две кралства? Моля те, кажи ми, Хана. Знам, че това е въпрос на луда жена. Знам, че съм негова съпруга и е невъзможно той да постъпва така. Но съм обсебена от мисълта, че той я ухажва, не за развлечение, не като флирт, а за да стане негова съпруга. Трябва да знам. Този страх ме измъчва.

Прехапах устна, и на нея не ѝ трябваше нищо повече. Съобразявайки бързо като жена, която вижда осъществен най-големия си страх, тя разбра веднага.

— Мили Боже, *наистина* е така — каза тя бавно. — Мислех си, че подозрението ми към него е част от болестта ми, но не е. Виждам го

по лицето ти. Той ухажва сестра ми, за да ѝ предложи брак. Собствената ми сестра? И собственият ми съпруг?

Притиснах студената ѝ ръка между своите.

— Ваше величество, за краля това е въпрос на политика — казах. — Все едно да направи завещание, за да се погрижи за бъдещето. Той трябва да се подsigури в случай, че с вас стане нещастие или умрете. Опитва се да осигури Англия за Испания. Негов дълг е да се грижи Англия да бъде в безопасност и в лоното на истинската вяра. Ако се случи да умрете, в някакъв момент в бъдещето, ако той се ожени за Елизабет след вашата смърт, тогава Англия ще остане католическа — а нали именно това искахте да подsigурите вие двамата с него.

Тя поклати глава, сякаш се опитваше да се вслуша в припрените ми думи, но нищо от тях не ѝ звучеше смислено.

— Мили Боже, това е най-лошото, което можеше да ми се случи — каза тя тихо. — Видях майка си изместена от трона и опозорена от по-млада жена, която ѝ отне краля, която се смееше, докато го правеше. А сега дъщерята на тази жена, същата тази незаконна дъщеря, ми причинява точно същото.

Тя млъкна рязко и ме погледна.

— Нищо чудно, че не можех да го повярвам. Нищо чудно, че го смятах за свое собствено безумно подозрение — каза тя. — Именно от това се боях цял живот. Че ще свърша като родната си майка — пренебрегната, изоставена, докато една уличница от рода Болейн се възкачва тържествуващо на престола. Кога ще спре тази порочност? Кога ще бъде победено магьосничеството на рода Болейн? Отсякоха ѝ главата и въпреки това, ето че дъщеря ѝ се надига като змия, със същата отрова в устата!

Подръпнах леко ръката ѝ.

— Ваше величество, не рухвайте. Не тук. Не и пред всички тези хора.

Мислех за нея, мислех и за придворните на Елизабет, които щяха да се смеят до сълзи, ако чуеха, че кралицата е изпаднала в отчаяние, защото е научила най-сетне онова, което цяла Европа знаеше от месеци — че съпругът ѝ ѝ е изменил.

Тя се разтρεсе от глава до пети от усилието, но се овладя и примигна, за да прогони сълзите.

— Права си — каза тя. — Няма да бъда посрамена. Няма да кажа нищо повече. Няма да помисля нищо повече. Ела с мен, Хана.

Хвърлих поглед назад към Дани. Уил седеше на земята, момчето бе възседнало коленете му, и той му показваше как може да си мърда ушите. Смахът на Дани беше изпълнен с наслада. Хванах кралицата под ръка и нагодох крачките си към бавните ѝ стъпки. Придворните изостанаха зад нас, като се прозяваха.

Кралицата се загледа нататък към бързо движещата се вода. Пристигащите и заминаващите кораби бяха малко, търговията на Англия вървеше зле, откакто тя беше във война с Франция, а нивите даваха все по-слаба и по-слаба реколта с всяка изминала година.

— Знаеш ли — прошепна ми кралицата, — знаеш ли, Хана, обикнах го от мига, в който за първи път видях портрета му. Помниш ли?

— Да — казах, спомнила си също и предупреждението си, че той ще ѝ разбие сърцето.

— Обожавах го, когато го срещнах: помниш ли сватбения ни ден, когато той изглеждаше толкова красив и бяхме толкова щастливи?

Кимнах отново.

— Благоговеех пред него, когато той ме отведе в леглото и легна с мен. Той ми даде единствената радост, която бях познала в живота си. Никой не знае какво беше той за мен, Хана. Никой никога не ще узнае колко много го обичах. А сега ти ми казваш, че той има намерение да се ожени за най-голямата ми неприятелка, когато умра. Той очаква с нетърпение смъртта ми и своя живот след това.

Тя постоя тихо няколко минути, а придворните ѝ, спрели безцелно зад нея, местеха погледи от нея към мен и се питаха какви ли още лоши новини съм донесла. После я видях как настръхна и ръката ѝ се вдигна към очите, сякаш внезапно беше почувствала болка.

— Освен ако реши да не чака до смъртта ми — каза тя тихо.

С един бърз поглед към пребледнялото ми лице тя разбра останалата част от историята. Поклати глава.

— Не, никога — прошепна тя. — Не и това. Той никога няма да се разведе с мен, нали? Не и както баща ми се разведе с майка ми? Без никакви основания, освен похот към друга жена? И то блудница, и дъщеря на блудница!

Не казах нищо.

Тя не заплака. Тя беше кралица Мери, някогашната принцеса Мери, която още като малко момиче се беше научила да държи главата си изправена и да сдържа сълзите си, и дори ако устните ѝ бяха разранени от хапане, а устата ѝ — пълна с кръв, какво значение имаше, стига да не плаче там, където някой можеше да я види?

Тя просто кимна рязко, сякаш беше получила силен удар по главата. После повика с жест Уил Сомърс и той пристъпи напред, с Даниел до себе си, и нежно пое протегнатата ѝ ръка.

— Знаеш ли, Уил — каза тя меко, — ето едно странно нещо, достойно за твоето остроумие. Струва ми се, че най-големият ужас в живота ми, който бих сторила всичко да избегна, е бил да завърша живота си така, както майка ми завърши своя: изоставена от съпруга си, бездетна, изместена от една блудница — тя го погледна и се усмихна, макар че очите ѝ бяха потъмнели от сълзи. — И виж сега, Уил, не е ли смешно? Ето ме тук, и тъкмо това ме сполетя. Можеш ли да измислиш шега за това?

Уил поклати глава.

— Не — каза той кратко. — Не мога да направя шега от това. Някои неща не са забавни.

Тя кимна.

— Пък и във всеки случай, жените нямат чувство за хумор — каза той твърдо.

Тя не можеше да го чуе. Виждах, че все още се опитва да възприеме ужасната мисъл, че кошмарът ѝ се е сбъднал. Щеше да бъде като майка си, изоставена от краля, доизживявайки дните си със сломено сърце.

— Предполагам, че човек може да разбере причината за това — отбеляза Уил. — За липсата на чувство за хумор у жените. Предвид сегашните обстоятелства.

Кралицата го пусна и се обърна към мен.

— Съжалявам, че бях нелюбезна по отношение на сина ти — каза тя. — Той е чудесно момче, сигурна съм. Как се казва?

Уил Сомърс хвана Даниел за ръката и го придърпа към нея.

— Даниел Карпентър, ваше величество.

Виждах, че тя успява да запази самообладание с последните останки от волята си.

— Даниел — тя му се усмихна. — Когато пораснеш, бъди добро момче и верен мъж — гласът ѝ потрепна само за миг. Тя положи обсипаната си с пръстени ръка върху главата му и каза нежно: — Бог да те благослови.

Тази нощ, докато чаках Дани да заспи, взех лист хубава хартия и писах на баща му.

Скъпи съпруге,

Докато живея тук, в най-тъжния кралски двор в християнския свят, с една кралица, която никога не е вършила друго освен онова, което е смятала за правилно, и въпреки това беше предадена от всички, които обичаше на този свят, дори от онези, които се бяха заклели пред Бог да я обичат, мисля за теб и за дългите години, през които си ми бил верен. И се моля един ден да можем отново да бъдем заедно и да видиш, че съм се научила да ценя любовта и верността; и да обичам, и да бъда вярна в замяна.

Твоя съпруга,
Хана Карпентър

После взех листа, целунах името му, написано най-отгоре, и го хвърлих в огъня.

Дворът трябваше да тръгне за двореца Уайтхол през август. Обичайното пътуване беше отменено заради бременността на кралицата, а сега, когато се разбра, че няма дете, изглеждаше така, сякаш тя бе изоставена и от лятото. Времето определено не беше достатъчно хубаво, за да подмами придворните да отидат в провинцията. Беше студено и всеки ден валеше дъжд, реколтата отново щеше да е лоша, из цялата страна щеше да цари глад. Щеше да бъде поредната лоша година от царуването на Мери, поредната година, в която Бог не се усмихваше на Англия.

Суетнята около преместването беше по-малка от обикновено: тази година с кралицата пътуваха по-малко хора, по-малко от когато и да било преди, и имаше по-малко вещи и придружители. Дворът се стапаше.

— Къде са всички? — попитах Уил, като доближих коня си до неговия, докато влизахме в града начело на дворцовата свита, точно зад кралицата в носилката ѝ.

— Хатфийлд — изръмжа той сърдито.

Смяната на въздуха не подобри с нищо състоянието на кралицата, която още същата нощ се оплака от треска. Тя не вечеря в голямата зала на двореца Уайтхол, а се оттегли в стаята си и поръча да ѝ донесат две-три блюда. Почти не хапна. Минах покрай голямата зала на път за покоите ѝ и спрях да хвърля поглед вътре. За миг в съзнанието ми се появи внезапна ясна картина, ярка почти като пророческо видение: празният трон, лакомо хранещите се придворни, оставените без надзор придворни дами, слугите, коленичещи пред празния трон и поднасящи кралската вечеря на отсъстващия монарх върху блюда, които нямаше никога да бъдат докоснати. Така беше, когато най-напред дойдох в двора, преди пет години. Но тогава крал беше Едуард, болен и изоставен в покоите си, докато дворът се веселеше. Сега на негово място беше моята кралица Мери.

Отстъпих назад и се блъснах в един мъж, който вървеше зад мен. Обърнах се, за да се извиня. Беше Джон Дий.

— Доктор Дий! — Сърцето ми заблъска глухо в гърдите от страх. Направих му реверанс.

— Хана Грийн — каза той, като сведе глава над ръката ми. — Как си? И как е кралицата?

Огледах се бързо наоколо, за да се уверя, че никой не може да ни чуе.

— Болна — казах. — С висока температура, болки навсякъде по костите, разплакани очи и течащ нос. Тъжна.

Той кимна.

— Половината град боледува — каза той. — Мисля, че не сме имали дори един ясен слънчев ден през цялото лято. Как е синът ти?

— Добре, и благодаря на Бога за това — казах.

— Каза ли вече някоя дума?

— Не.

— Мислех си за него и за нашия разговор относно него. Имам един познат — учен, който може да те посъветва. Лекар.

— В Лондон ли? — попитах.

Той извади лист хартия:

— Записах как можеш да стигнеш до него, в случай, че те срещна днес. Можеш да му довериш всичко, което пожелаеш да споделиш.

Взех листа с известно безпокойство. Никой никога не би могъл да узнае всичките дела на Джон Дий, нито пък да опознае всичките му приятели.

— Да видите негова светлост ли сте дошли? — попитах. — Очакваме го да пристигне тази вечер от Хатфийлд.

— Тогава ще изчакам в покоите му — каза той. — Не искам да вечерям в голямата зала, когато кралицата не седи начело на масата. Не ми харесва да виждам празен английския трон.

— Не — казах, обзета от топлота към него въпреки страха, който ми вдъхваше както винаги. — Самата аз си мислех същото.

Той покри ръката ми със своята.

— Можеш да се довериш на този лекар — каза. — Кажи му коя си и от какво се нуждае детето ти, и знам, че той ще ти помогне.

На другия ден завързах Дани на хълбока си и тръгнах към града да търся къщата на доктора. Той живееше в една от високите тесни къщи до Инс Корт. Едно мило момиче посрещаше посетителите. Тя каза, че докторът ще ме приеме веднага, ако само изчакам за миг в предната стая, и Дани и аз седнахме сред рафтовете, пълни с различни късове скали и камъни.

Докторът влезе тихо в стаята и ме видя да разглеждам едно парче мрамор, прекрасен каменен къс с цвят на пчелен мед.

— Интересувате ли се от камъни, госпожо Карпентър? — попита той.

Внимателно оставих парчето на мястото му.

— Не. Но съм чела някъде, че определени видове камъни се намират на разни места по целия свят, някои на пластове едни до други, или пък един върху друг, и още никой досега не е обяснил защо.

Той кимна:

— Нито пък защо от някои може да се добиват въглища, а от други — злато. Вашият приятел мистър Дий и аз размишлявахме върху това онзи ден.

Погледнах го малко по-внимателно, и ми се стори, че разпознах човек от Избания народ. Кожата му имаше същия цвят като моята, очите му бяха тъмни като моите, тъмни като тези на Даниел. Имаше характерен дълъг нос, извити вежди и високи скули, черти, които познавах и обичах.

Поех си дъх, събрах смелост и започнах без колебание:

— Името ми беше Хана Верде. Пристигнах от Испания с баща си, когато бях дете. Погледнете цвета на кожата ми, вижте очите ми. Аз съм една от Народа. — Обърнах глава и прокарах пръст надолу по носа си. — Виждате ли? Това е моето дете, моят син, той е на две години и се нуждае от помощта ви.

Мъжът ме гледаше така, сякаш се канеше да отрече всичко.

— Не познавам семейството ви — каза той предпазливо. — Не знам какво разбирате под „Народа“.

— Фамилията на баща ми беше Верде в Арагон — казах. — Ние сме стара еврейска фамилия, но сме променили името си толкова отдавна, че не знам какво трябва да е било. Братовчедите ми са семейство Гастон в Париж. Сега съпругът ми е приел името Карпентър, но произхожда от фамилията Д'Израели. Той е в Кале — млъкнах за миг, когато открих, че гласът ми потрепери леко, щом изрекох името му. — Беше в Кале, когато превзеха града. Мисля, че сега е в плен. Нямам скорошни вести от него. Това е синът му. Не е говорил, откакто напуснахме Кале: мисля, че се страхува. Но той е син на Даниел д'Израели, и се нуждае от рожденото си право.

— Разбирам ви — каза той тихо. — Можете ли да ми дадете някакво доказателство за принадлежността си към еврейската раса, и за вашата искреност?

Прошепнах много тихо:

— Когато баща ми почина, обърнахме лицето му към стената и изрекохме: „Да се възвиши и освети Великото Име, в света, който е създал по волята своя, ще въведе царството Си, през живота ви и дните ви и дните на целия Израилев Дом, скоро и в близко време, Амен!“

Мъжът затвори очи и каза.

— Амен. — А после ги отвори отново. — Какво искаш от мен, Хана д'Израели?

— Синът ми не говори — казах.

— Ням ли е?

— Видя дойката си да умира в Кале. От този ден насам не е говорил.

Той кимна и взе Даниел на коляното си. Много внимателно докосна лицето му, ушите, очите. Спомних си как съпругът ми усвояваше уменията да се грижи за децата на други хора, и се запитах дали някога щеше отново да види собствения си син, и дали можех да науча това дете да казва името на баща си.

— Не виждам физическа причина той да не говори — каза лекарят.

Кимнах.

— Може да се смее, и да издава звуци. Но не казва думи.

— Искате ли да го обрежа? — попита той много тихо. — Това ще го бележи за цял живот. Тогава ще могат да го разпознаят като евреин. Той ще познае себе си като евреин.

— Сега пазя вярата в сърцето си — казах с глас, малко по-силен от шепот. — Когато бях млада, не мислех за нищо, не знаех нищо. Само тъгувах за майка си. Сега, когато съм по-възрастна и имам собствено дете, знам, че съществува нещо повече от връзката между една майка и нейното дете. Съществува Народът и нашата вяра. Нашето малко семейство живее в пределите на нашия род. И това продължава. Независимо дали баща му е жив или мъртъв, независимо дали аз съм жива или мъртва, Народът продължава да съществува. Макар да изгубих баща си и майка си, а сега и съпруга си, аз почитам Народа, знам, че има Бог, знам, че Неговото име е Елоим. Все още знам, че има вяра. И Даниел е част от това. Не мога да му го откажа. Не е редно.

Той кимна.

— Дайте ми го за миг.

Той отнесе Даниел в една вътрешна стая. Видях как тъмните очи на сина ми поглеждат малко неспокойно над рамото на непознатия, и се опитах да му се усмихна окуражаващо, докато го отнасяха. Отидох до прозореца и се хванах за резето му. Стиснах го толкова силно, че остави отпечатъци по пръстите ми, и си дадох сметка за това едва

когато пръстите ми се сгърчиха силно. Чух лек писък откъм вътрешната стая и разбрах, че е свършено, и че Даниел вече беше син на баща си във всяко отношение.

Равинът изнесе сина ми при мен и ми го подаде.

— Мисля, че ще проговори — беше всичко, което каза.

— Благодаря ви — отвърнах.

Той ме придружи до входната врата. Нямаше нужда да ме предупреждава да внимавам, нито бе нужно да му обещавам, че ще бъда дискретна. И двамата знаехме, че от другата страна на вратата се намираше една страна, в която бяхме презирани и мразени заради расата и вярата си, макар че нашата раса беше най-изгубеният и разпръснат народ на света, а вярата ни бе почти забравена: не беше останало нищо, освен няколко полузабравени молитви и няколко усърдно пазени ритуала.

— Шалом — каза той тихо. — Вървете в мир.

— Шалом — отвърнах.

В кралския двор в Уайтхол нямаше радост, а градът, който някога се бе отправил в поход, за да защити Мери, сега я мразеше. Облакът дим от кладите в Смитфийлд тровеше въздуха по протежение на половин миля във всички посоки: всъщност той тровеше въздуха из цяла Англия.

Тя не отстъпваше. Тя знаеше с абсолютна сигурност, че мъжете и жените, които отказваха да приемат светите тайнства на църквата, бяха обречени да горят в ада. Изтезанията на земята не бяха нищо в сравнение с мъките, които щяха да търпят след това. И затова всичко, което можеше да убеди семействата им, приятелите им, размирните тълпи, които се събираха в Смитфийлд, подвикваха обиди към палачите и ругаеха свещениците, си струваше да бъде направено. Имаше души, които трябваше да бъдат спасени въпреки упорството си, и Мери щеше да бъде добра майка на своя народ. Тя щеше да ги спаси въпреки тях самите. Нямаше да слуша онези, които я умоляваха да прощава, вместо да наказва. Отказваше да слуша дори епископ Бонър, който казваше, че се страхува за безопасността в града, и искаше да гори еретиците рано сутрин, преди да се съберат много хора. Казваше, че каквато и да е опасността за нея и за нейната власт, Божията воля

трябва да бъде изпълнена и тя ще се погрижи за това. Тези хора трябваше да бъдат изгаряни, а другите трябваше да видят това. Казваше, че болката е жребият на мъжа и жената, и питаше кой би дръзнал да се обърне към нея и да поиска от нея да позволи на народа си да избегне болката, която бе отплата на греха?

ЕСЕНТА НА 1558

През септември се преместихме в Хамптън Корт с надеждата, че свежият въздух ще прочисти дишането на кралицата, което беше хрипливо и мъчително. Лекарите ѝ предложиха да пие смес от масла и други лековити напитки, но изглежда нищо не помагаше. Тя изпитваше неохота да се вижда с тях, и често отказваше да си вземе лекарството. Помислих си, че си спомня как малкият ѝ брат беше почти отровен от лекарите, които опитваха първо едно, после друго, а сетне — трето; но после осъзнах, че вече не я беше грижа за лекарствата, вече не я беше грижа за нищо, дори за здравето ѝ.

Пътувах към Хамптън Корт, за първи път настанила Дани на допълнително седло зад мен. Той беше достатъчно голям и достатъчно силен, за да язди с праметнати отстрани крака и да се държи здраво за кръста ми по време на краткото пътуване. Още беше ням, но раната беше зарасла и той беше спокоен и усмихнат както винаги. По силата, с която стискаше кръста ми, се досещах, че се вълнува от пътуването и от това, че яздеше истински за първи път. Конят беше кротък и спокоен и ние бавно се движехме редом с носилката на кралицата надолу по влажните, мръсни пътеки между нивите, където хората се опитваха да приберат мократа реколта от ръж.

Дани се оглеждаше наоколо, без да пропусне и миг от това — първата му истинска езда. Махаше на хората на полето, махаше на селяните, които стояха на праговете си, за да ни гледат, докато минавахме край тях. Помислих си колко много говореше за състоянието на страната това, че нито една жена не отвърщаше на помахването на едно малко момче, само защото то пътуваше в свитата на кралицата. Селата, също градовете, се бяха обърнали срещу Мери и нямаше да ѝ простят.

Тя пътуваше със спуснати завеси на носилката, в полюляваща се тъмнина, а когато стигнахме до Хамптън Корт, отиде право в покоите си и нареди да затворят капациите на прозорците, така че отново беше потопена в здрач.

Дани и аз влязохме в двора с конюшните и един коняр ми помогна да сляза от седлото. Обърнах се и протегнах ръка към Дани. За миг си помислих, че ще се вкопчи и ще настоява да остане върху коня.

— Искаш ли да погалиш коня? — изкуших го.

Лицето му светна веднага и той протегна към мен малките си ръчички и трмаво се смъкна долу. Приблжих го до шията на коня и го оставих да погали топлата благоуханна кожа. Конят, красиво доресто животно с едър кокал, обърна глава да го погледне. Дани, съвсем мъничък, и конят, много едър, се втренчиха един в друг, напълно омаяни един от друг, а после Дани издаде дълбока въздишка на наслада и каза:

— Хубаво.

Беше толкова естествено и непринудено, та за миг не осъзнах, че беше казал нещо: а когато все пак осъзнах, едва се осмелих да си поема дъх, за да не му попреча да проговори отново.

— Той *наистина* беше добър кон, нали? — казах престорено небрежно. — Ще го яздим ли отново утре?

Дани премести поглед от коня към мен.

— Да-а — каза той решително.

Притиснах го към себе си и целунах копринената му косица.

— Тогава ще го направим — казах нежно. — А сега ще го оставим да си легне.

Краката ми бяха омекнали и се подгъваха, докато се отдалечавахме от конюшните: Дани вървеше до мен, като посягаше с малката си ръчичка да хване моята. Почувствах, че се усмихвам, макар че по бузите ми се стичаха сълзи. Дани щеше да проговори, Дани щеше да порасне като нормално дете. Бях го спасила от смърт в Кале, и го бях върнала към живот в Англия. Бях оправдала доверието на майка му, и може би някой ден щях да мога да кажа на баща му, че съм опазила сина му от любов към него, и от любов към детето. Струваше ми се прекрасно, че първата му дума беше „хубаво“. Може би това беше прозрение. Може би животът щеше да е хубав за моя син Дани.

За известно време тук, далече от града, кралицата изглеждаше по-добре. Разхождаше се край реката с мен сутрин или вечер: не

можеше да понася ярката светлина в средата на деня. Но Хамптън Корт беше пълен с призраци. Именно по тези пътеки и в тези градини тя се беше разхождала с Филип, когато бяха младоженци, кардинал Поул току-що бе пристигнал от Рим, а пред тях се простираше целият християнски свят. Именно тук му беше прошепнала, че очаква дете, и беше започнала първото си усамотение в родилната стая, сигурна в щастието си, уверена, че ще роди син. И именно тук беше излязла от усамотението си, бездетна и болна, и беше видяла как Елизабет се превръща в красавица и се радва на триумфа си, с още една стъпка по-близо до трона.

— Изобщо не се чувствам по-добре тук — каза ми тя един ден, когато Джейн Дормър и аз влязохме да ѝ пожелаем лека нощ. Отново си беше легнала рано, почти превита на две от болки в корема, изгаряше от треска. — Другата седмица ще отидем в двореца Сейнт Джеймс. Ще прекараме Коледа там. Кралят харесва Сейнт Джеймс.

Джейн Дормър и аз се спогледахме мълчаливо. Не смятахме, че крал Филип ще се прибере у дома при съпругата си за Коледа, след като не се беше прибрал у дома, когато тя изгуби надежда, че ще има дете, след като не се беше прибрал, когато тя му писа, че е толкова болна, че ѝ се струва непоносимо да живее.

Както се опасявахме, придворните в двореца Сейнт Джеймс бяха твърде малобройни. Милорд Робърт получи по-големи и по-хубави покои, не защото звездата му изгряваше, а просто защото в двора имаше по-малко хора. В някои дни го виждах, когато се хранехме, но през повечето време той беше в Хатфийлд, където принцесата поддържаше обкръжение от жизнерадостни хора, а пред вратата ѝ се стичаше постоянен поток посетители.

Освен това в онзи стар дворец невинаги играеха игри. Правеха планове как принцесата ще управлява страната, когато се възкачи на престола. И ако познавах Елизабет и милорд Робърт, те сигурно се питаха колко ли скоро ще стане това.

Лорд Робърт ме виждаше съвсем рядко; но не ме беше забравил. Един ден през септември дойде да ме потърси.

— Мисля, че ти направих голяма услуга — каза той с очарователната си усмивка. — Още ли си влюбена в съпруга си,

госпожо Карпентър? Или ще го изоставим в Кале?

— Имате вести за него? — попитах. Отпуснах ръка надолу и почувствах как ръката на Дани се вмъкна в моята.

— Може и да имам — каза той предизвикателно. — Но ти не отговори на въпроса ми. Искаш ли той да се прибере у дома в Англия, или ще забравим напълно за него?

— Не мога да се шегувам по този въпрос, особено пък пред сина му — казах. — Искам да се прибере у дома, милорд. Моля ви, кажете ми, имате ли вести за него?

— Името му е в този списък — той ми подхвърли листа. — Войници, които ще бъдат освободени срещу откуп, цивилни граждани, които ще бъдат върнати в Англия. Всички, от цялата област във владение на Англия извън Кале, ще се приберат у дома. Ако кралицата успее да намери пари в хазната, можем да върнем всички тях, където им е мястото.

Почувствах как сърцето ми блъска глухо в гърдите.

— В хазната няма пари — казах. — Страната е почти разорена.

Той сви рамене:

— Има пари да се поддържа флотилията в очакване кралят да се прибере у дома. Има пари за авантюрите в чужбина. Спомени пред нея това, докато се облича за вечеря, а аз ще говоря с нея след това.

Изчаках, докато кралицата се измъкна с усилие от леглото и седна пред огледалото, докато застаналата зад нея камериерка започна да разресва с четка косата ѝ. Джейн Дормър, която обикновено така ожесточено защитаваше спокойствието на кралицата, сама се беше разболяла от треска и беше на легло. Бяхме само кралицата и аз, и някакво незначително момиче от рода Норфолк.

— Ваше величество — казах простишко. — Получих вести за съпруга си.

Тя обърна към мен безучастния си поглед.

— Бях забравила, че си омъжена. Жив ли е?

— Да — казах. — Той е сред английските пленници, които се надяват да бъдат освободени срещу откуп и да напуснат Кале.

Интересът ѝ съвсем леко се усили.

— Кой урежда това?

— Лорд Робърт. Неговите войници също са задържани в плен.

Кралицата въздъхна и извърна глава.

— Много пари ли искат?

— Не знам — казах искрено.

— Ще говоря с лорд Робърт — каза тя, сякаш беше много изтощена. — Ще направя каквото мога за теб и съпруга ти, Хана.

Коленичих пред нея.

— Благодаря ви, ваше величество.

Когато вдигнах очи, видях, че наистина е изтощена.

— Иска ми се да можех да върна съпруга си у дома толкова лесно — каза тя. — Но не вярвам, че той някога отново ще се завърне при мен.

Кралицата беше твърде болна, за да се занимава сама с делата по прехвърлянето на сумата — треската винаги се влошаваше след вечеря и тя почти не можеше да диша от кашлица — но тя написа искане за пари до хазната и лорд Робърт ме увери, че работата ще бъде свършена. Срегнахме се в двора при конюшните: той тръгваше към Хатфийлд и не искаше да се бави.

— Тук, при теб, в двора ли ще дойде? — попита той небрежно.

Поколебах се. Не бях мислила за подробностите по срещата ни.

— Предполагам — казах. — Ще му оставя съобщение в старата му къща и в стария ни магазин на Флийт Стрийт.

Не казах нищо повече, но започваше да ме обзема една дълбока тревога. Ами ако докато бе отсъствал, любовта на Даниел към мен не се беше усилила, както моята към него? Ако беше решил, че съм мъртва и че трябва да си създаде нов живот другаде, в Италия или Франция, както бе казвал толкова често? И нещо по-лошо: ако беше сметнал, че съм избягала с лорд Робърт и съм избрала позорен живот без него? Ако ме беше отхвърлил?

— Мога ли да му изпратя съобщение, когато го освободят? — попитах.

Лорд Робърт поклати глава.

— Ще трябва да му имаш доверие, че ще дойде и ще те намери — каза той бодро. — Той от верните мъже ли е?

Помислих си за годините, в които неотклонно ме беше чакал и бе наблюдавал как започвам да го обичам, и как ме беше оставял да си отивам и да се връщам при него.

— Да — казах кратко.

Лорд Робърт скочи на седлото.

— Ако видиш Джон Дий, ще му кажеш ли, че принцеса Елизабет иска онази негова карта? — каза той.

— За какво ѝ е някаква карта? — попитах, незабавно обзета от подозрения.

Лорд Робърт ми намигна. Наведе се от коня си и заговори с много нисък глас:

— Ако кралицата умре, без да посочи Елизабет за своя наследница, може да се наложи да водим битка.

Конят му се размърда и аз отстъпих бързо назад.

— О, не — казах. — Не отново.

— Не битка с хората на Англия — увери ме той. — Те искат протестантската принцеса. А с испанския крал. Мислиш ли, че той ще остави такава плячка да му се изплъзне, ако мисли, че може да дойде и да предяви претенциите си към нея?

— *Отново* се въоръжавате и кроите заговори за започване на война? — попитах, ужасявайки се от отговора.

— Защо иначе ще си искам обратно войниците? — запита той. — Благодаря ти, че ми помогна с това, Хана.

Задавих се от ужас.

— Милорд!

Той потупа коня по шията и хвана по-здраво юздата.

— Тази мрежа се плете постоянно — каза той простиичко. — И ти винаги си в нея, Хана. Не можеш да живееш с една кралица и да не бъдеш заплетена в дузина интриги. Живееш в змийска яма и ще ти кажа искрено — не притежаваш дарба за това. Сега върви при нея. Научих, че е по-зле.

— Съвсем не — казах упорито. — Можете да съобщите на принцесата, че кралицата се е съвзела и днес е по-добре.

Лорд Робърт кимна: изобщо не ми повярва.

— Е, както и да е, Бог да я благослови — каза той дружелюбно. — Защото, независимо дали ще оживее или ще умре, тя изгуби Кале,

изгуби бебетата си, изгуби съпруга си, изгуби и трона си — изгуби всичко.

Лорд Робърт отсъства в продължение на повече от седмица и затова не можех да получа вести за освобождаването на английските пленници. Отидох до старата ни печатница и забодох бележка на вратата. Времената бяха толкова лоши, а наемите в Лондон — толкова високи, че все още никой не беше наел печатницата, и много от книгите на баща ми още бяха натрупани на купчини, недокоснати, в мазето. Помислих си, че ако Даниел не се върнеше при мен, и ако кралицата не се възстановеше, това място можеше отново да стане мое убежище. Можех отново да се заема с продажба на книги и да се надявам на по-добри времена.

Отидох до старата къща на Даниел, която се намиреше в Нюгейт, точно отвъд „Сейнт Пол“. Съседите там не бяха чували за семейство Карпентър: бяха новодошли в града. Бяха дошли с надеждата да намерят работа, след като били принудени да продадат фермата си в Съсекс. Погледнах студентите им изпити лица и им пожелах всичко добро. Те обещаха, ако Даниел дойде, да му кажат, че съпругата му го е търсила и че го очаква в кралския двор.

— Какво красиво момче — каза жената, като сведе поглед към Дани, който ме държеше за ръката и стоеше до мен. — Как се казваш?

— Дан’ил — каза той, като се потупа с юмруче по гърдите.

Тя ми се усмихна:

— Дете с бърз ум — каза тя. — Баща му няма да го познае.

— Надявам се, че ще го познае — казах малко задъхано. Ако не беше получил писмото ми, Даниел дори нямаше да знае, че съм взела сина му и той е в безопасност при мен. Ако дойдеше при мен след освобождаването си, целият ни живот като семейство можеше да започне отново. — Наистина се надявам, че ще го познае — повторих.

Когато се върнах в двора, в покоите на кралицата цареше суматоха. Беше припаднала, докато се обличала за вечеря, и я бяха сложили да си легне. Лекарите бяха повикани и ѝ пускаха кръв. Тихо подадох Дани на Уил Сомърс, който беше в личния кабинет на

кралицата, и влязох през охраняваните от пазачи врати в спалнята на кралицата.

Джейн Дормър, бяла като платно и самата тя видимо болна, стоеше при горния край на леглото и държеше ръката на кралицата, докато лекарите отскубваха тлъсти черни пиявици от краката ѝ и ги пускаха отново в стъкленицата им. По слабите крака на кралицата имаше синини там, където жестоките уста на пиявиците се бяха впивали в нея, камериерката издърпваше чаршафа надолу. Кралицата беше затворила очи от срам, че е така разголена и изложена на показ, беше извърнала глава от разтревожените лица на лекарите си. Докторите се поклониха и излязоха от стаята.

— Лягай си, Джейн — каза немощно кралицата. — Болна си не по-малко от мен.

— Не и докато не се погрижа ваше величество да хапне малко супа.

Кралицата поклати глава и махна с ръка към вратата. Джейн направи реверанс и излезе, като остави кралицата и мен сами.

— Ти ли си, Хана? — попита тя, без да отваря очи.

— Да, ваше величество.

— Би ли се съгласила да напишеш едно писмо, което ще ти продиктувам, на испански? И да го изпратиш на краля, без да го показваш на никого?

— Да, ваше величество.

Взех хартия и перо от масата, придърпах едно столче и седнах до леглото ѝ. Тя ми диктуваше на английски, а аз превеждах думите на испански, докато пишех. Изреченията бяха дълги и гладки: разбрах, че тя отдавна чакаше да му изпрати това писмо. През всичките нощи, когато беше плакала за него, тя беше съчинявала това писмо, за да го изпрати от смъртното си ложе, знаейки, че той ще е далече, наслаждавайки се на приятен живот в Ниските земи, ухажван от жени, обсипван с ласкателства от мъже, в очакване да се ожени за сестра ѝ. Написа му писмо като онова, което нейната майка написала на баща ѝ от смъртното си легло: писмо, изпълнено с любов и вяност към един мъж, който не ѝ беше поднесъл нищо друго, освен сърдечни страдания.

Любими съпруге,

Тъй като сметна за угодно да стоиш далече от мен в болестта и скръбта ми, аз ти пиша тези думи, които ми се иска да можеш да ти кажа, докато гледам обичното ти лице.

Не би могъл да имаш, и никога не ще имаш полюбяща съпруга. Видът ти изпълваше сърцето ми с радост всеки ден, в който бяхме заедно: съжалявам единствено, че прекарахме толкова много време разделени.

Струва ми се много трудно това, че трябва да се изправя пред смъртта така, както се изправях и пред живота: сама и без човека, когото обичам. Моля се никога да не познаеш самотата, която ме съпътстваше през всеки ден от живота ми. Ти все още имаш любящ родител, който да те съветва, имаш любяща съпруга, която не искаше нищо толкова силно, колкото това, да бъде до теб. Никой никога не ще те обича по-силно.

Не ми казват, но зная, че съм близо до смъртта. Това може да е последната ми възможност да се сбогувам с теб и да ти изпратя обичта си. Дано се срещнем на небето, макар че не можахме да бъдем заедно на земята.

Затова се моли
твоята съпруга,
Кралица Мери

Докато напиша това под нейна диктовка, по бузите ми вече се стичаха сълзи, но тя беше спокойна.

— Ще оздравеете, ваше величество — уверих я аз. — Джейн ми каза, че често страдате от есенно неразположение. Когато започнат първите мразове, ще бъдете по-добре и всички ще посрещнем Коледа заедно.

— Не — каза тя протичко. В тона ѝ нямаше и следа от самосъжаление. Сякаш се беше уморила от света. — Не. Не и този път. Не вярвам.

ЗИМАТА НА 1558

Лорд Робърт пристигна в двора със съветниците на кралицата, за да настоява пред нея да подпише завещанието си и да посочи наследника си. Всички членове на съвета бяха посетили Хатфийлд предишния месец, всичките им съвети към кралица Мери се диктуваха от бъдещата кралица.

— Тя е твърде болна, за да приема когото и да било — каза рязко Джейн Дормър.

Двете с нея стояхме рамо до рамо на вратата за покоите на кралицата. Лорд Робърт ми намигна, но аз не се усмихнах в отговор.

— Това е неин дълг — каза внимателно лорд-канцлерът. — Тя трябва да изготви завещание.

— Тя го направи — каза рязко Джейн. — Преди да се оттегли в очакване да роди последния път.

Лорд-канцлерът поклати глава и придоби смутено изражение.

— Тя посочи детето си за наследник, а краля — за регент — каза той. — Но дете нямаше. Сега тя трябва да посочи принцеса Елизабет, без да определя регент.

Джейн се поколеба, но аз останах твърда.

— Твърде болна е — заявих. Беше вярно: кралицата кашляше и изхвърляше черна жлъчка, не беше в състояние да лежи, тъй като тя изпълваше устата ѝ. Освен това не исках да я видят болна и прикована на легло, все още страдаща за съпруга си, от поражението, което Елизабет беше нанесла на надеждите ѝ.

Лорд Робърт ми се усмихна, сякаш разбираше всичко това.

— Мистрес Карпентър — каза той. — Вие знаете. Тя е кралица. Не ѝ се полагат спокойствието и усамотението на една обикновена жена. Тя знае това, ние знаем това. Тя има дълг към страната си и вие не бива да заставате на пътя ѝ.

Поколебах се, и те забелязаха това.

— Отдръпнете се — каза херцогът, Джейн и аз се дръпнахме неохотно назад и ги пуснахме да влязат при кралицата.

Те не се забавиха дълго, а след като си отидоха, влязох да видя кралицата. Тя лежеше подпряна на възглавниците си, до нея имаше купа, в която да се стича черната жлъчка, която избликуваше от устата ѝ, щом се закашляше, кана със сок изстискани лимони и захар, за да прогонва горчивия вкус, и една прислужница. Но никой друг. Беше по-самотна от просякия, която умираше, раздирана от кашлица, на прага на някой непознат.

— Ваше величество, изпратих писмото до съпруга ви — казах тихо. — Дай Боже да го прочете и да се върне у дома при вас, и все пак да прекарате весела Коледа с него.

Кралица Мери дори не се усмихна на картината, която нарисувах.

— Няма да се върне — каза тя с безразличие. — А и аз бих предпочела да не го виждам как ме подминава и поема към Хатфийлд.

Тя се закашля и притисна парче плат към устата си. Прислужницата пристъпи напред, взе го от нея, поднесе ѝ купата, а после я отдръпна.

— Имам друга задача за теб — каза кралицата, когато успя да проговори отново. — Искam да отидеш с Джейн Дормър в Хатфийлд.

Чаках.

— Поискай от Елизабет да се закълне в безсмъртната си душа, че ако наследи кралството, ще запази истинската вяра — каза тя: гласът ѝ едва се долавяше, но думите ѝ звучаха твърдо както винаги.

Поколебах се.

— Няма да се закълне — казах, познавайки Елизабет.

— Тогава няма да я посоча за своя наследница — каза тя решително. — Мери Стюарт във Франция ще предяви претенции към трона и французите ще я подкрепят. Елизабет има избор. Може да си проправи с борба път до трона, ако успее да намери достатъчно глупаци да я последват, а може и да се възкачи на него с моята благословия. Но трябва да се закълне да поддържа вярата. И трябва наистина да го мисли.

— Как ще разбере, че наистина го мисли? — попитах.

Тя беше твърде отпаднала, за да обърне глава към мен.

— Вгледай се в нея с дарбата си, Хана — каза тя. — Това е последния път, когато ще те помоля да прозреш в бъдещето заради мен. Вгледай се в нея с дарбата си и ми кажи какво е най-доброто за моята Англия.

Щях да възразя, но простото съжаление към нея ме накара да си замълча. Това беше жена, вкопчила се в живота, висящ на най-тънък косъм. Единствено желанието ѝ да изпълни своя дълг към Бог, към Бога на майка си, и към страната на баща си, я поддържаше жива. Ако успееше да си осигури обещанието на Елизабет, можеше да умре със знанието, че е направила най-доброто по силите си, за да задържи Англия на сигурно място, в лоното на католицизма.

Поклоних се и излязох от стаята.

Джейн Дормър, самата тя все още възстановяваща се от треската си и изтощена от грижите за кралицата, пътуваше в носилка, а аз с Дани, яхнал коня по мъжки пред мен. Движехме се на север към Хатфийлд и отбелязвахме с неприязън многобройните хубави коне, чиито ездаци отиваха в същата посока — от боледуващата кралица към цъфтящата от здраве наследница.

Старият дворец беше окъпан в ярки светлини. Когато пристигнахме, имаше някакво празненство.

— Не мога да се храня заедно с нея — каза кратко Джейн. — Нека да помолим да ни приеме и после да си тръгнем.

— Разбира се, че можем да вечеряме — казах практично. — Сигурно умираш от глад: аз със сигурност съм гладна, а и Дани трябва да яде.

Тя беше пребледняла и трепереше от гняв.

— Няма да се храня с тази жена — изсъска тя. — Кой мислиш, че е там вътре? Половината благородници на Англия, ламтящи за място в двора, сега нейни най-скъпи приятели, същите онези, които ѝ се присмиваха, презираха я и я заклеяваха като копеле, когато нашата кралица беше в разцвета на силата си.

— Да — казах решително. — А сред тях е и мъжът, когото вие обичате, граф Фериа, испанският посланик, който навремето настояваше за смъртта ѝ. Сега той носи любовни писма от самия съпруг на кралицата. Измяната не е нещо ново в Англия. Ако не

желаете да се храните заедно с хора с лъжливи сърца, ще умрете от глад, Джейн.

Тя поклати глава:

— Ти нямаш усет кое е правилно и кое — грешно, Хана. Ти нямаш вяра.

— Не мисля, че вярата може да се преценява по това с какво се храниш — казах, мислейки си за бекона и мидите, които бях яла в противоречие със закона на моя народ. — Мисля, че вярата е в сърцето. Аз обичам кралицата и се възхищавам на принцесата, а колкото до останалите, тези измамни мъже и жени, те ще трябва сами да намерят път към своите истини. Ти иди и яж в кухнята, ако така ти харесва. Аз влизам вътре да вечерям.

Идваше ми да се изсмея на зашеметеното ѝ изражение. Вдигнах Дани на хълбока си и, напрягайки се да поема тежестта му, влязох в трапезарията на Хатфийлд.

Елизабет вече разполагаше с атрибутите, полагащи се на кралица, сякаш беше актьор, който упражнява роля в пълен костюм. Седеше под златен балдахин, опънат над дървен стол, така гъсто покрит с дърворезба и толкова тежък, че почти можеше да мине за трон. От дясната си страна беше настанила испанския посланик, сякаш за да подчертае тази връзка; от лявата ѝ страна беше настанен най-облагодетелстваният благородник в този двор, негова светлост милорд Робърт. До него беше най-приближеният човек на Великия инквизитор на Лондон, бичът на протестантството, доктор Джон Дий, от другата страна на испанския посланик беше братовчедът на принцесата, който веднъж я беше арестувал, но сега бе силно обичан от братовчедка си. Зад него беше един изпълнен със стаена амбиция мъж, убеден протестант: Уилям Сесил. Погледнах към масата на Елизабет и се усмихнах. Никой не би могъл да предположи какъв ход ще предприеме тази жена, хитра като котка, съдейки по хората, удостоени с места до нея. Тя беше настанила редом едни до други испанци и англичани, католически и протестантски съветници: кой можеше да разбере какво е наумила?

Джон Дий, който гледаше надолу из залата, улови усмивката ми и вдигна ръка за поздрав към мен. Лорд Робърт проследи посоката на погледа му, видя ме и ми направи знак да изляза напред. Промъкнах се

през придворните и направих реверанс на принцесата, която ме стрелна с усмихнати очи, блеснали като черни кехлибари.

— О, това е момичето, което толкова се страхуваше да бъде жена, че първо стана шут, а после стана вдовица — каза тя язвително.

— Принцесо Елизабет — казах, като направих реверанс.

— С мен ли дойде да се срещнеш?

— Да, принцесо.

— Съобщение от кралицата ли ми носиш?

— Да, принцесо.

Вниманието на всички на масата леко се изостри.

— В добро здраве ли е нейно величество?

Испанският посланик, граф Фериа, се наведе напред.

— Вие със сигурност ще знаете това по-добре от мен — казах с язвителен тон, който не можах да потисна, виждайки го на масата до Елизабет. — След като тя пише съкровено само на един човек, след като обича само един мъж в целия свят, и той е вашият господар.

При тази моя грубост Елизабет и негова светлост си размениха прикрити усмивки. Графът извърна глава.

— Можеш да седнеш при придворните ми дами и да се срещнеш с мен насаме след вечеря — нареди принцесата. — Сама със сина си ли дойде?

Поклатих глава:

— Джейн Дормър дойде с мен, и ни придружиха двама благородници от домакинството на кралицата.

Графът се намеси отново:

— Мистрес Дормър е тук?

— Вечеря сама — казах дръзко, с безизразно лице. — Не искаше да се храни в тази компания.

Елизабет прехапа устна, за да прикрие нова усмивка, и ми махна да дойда на масата.

— Виждам, че ти не си толкова придирчива — подметна тя.

Срещнах погледа на блестящите ѝ черни очи, без да трепна.

— Вечерята си е вечеря, принцесо. Ние и двете сме гладували в миналото.

Тя се засмя на тези думи и кимна да ми направят място.

— Станала е остроумен шут — обърна се към лорд Робърт. — Радвам се за това. Никога не съм вярвала много във видения и

предсказания.

— Веднъж тя ми разкри красиво видение — каза той, с много нисък глас: очите му бяха приковани върху мен, но се усмихваше на нея.

— О?

— Каза ми, че ще бъда обожаван от кралица.

И двамата се засмяха с тихия смях на заговорнически влюбени — и той отправи усмивка към долния край на залата, където седях аз. Срегнах погледа му с изражение, твърдо като кремък.

— Какво ти става? — запита ме Елизабет след вечеря. Стояхме в алкова в галерията на Хатфийлд. Придворните ѝ бяха далече, звуците на лютня, които се носеха край нас, заглушаваха думите ни.

— Не харесвам граф Фериа — казах безцеремонно.

— Даде това да се разбере достатъчно ясно. Наистина ли мислиш, че ще ти позволя да влизаш на вечеря с мен и да обиждаш гостите ми? Вече свали шутовските дрехи, ще трябва да се държиш като дама.

Усмигнах се.

— Тъй като нося съобщение, което искате да чуете, мисля, че ще го изслушате, преди да наредите да ме изхвърлят през портите, независимо дали съм шут или дама.

Тя се засмя на дързостта ми.

— Освен това се съмнявам, че и вие го харесвате — казах дръзко. — Отначало той беше ваш враг, сега е ваш приятел. Предполагам, че сега около вас има много такива като него.

— Такива са повечето от тези придворни. Ти също.

Поклатих глава:

— Винаги съм се възхищавала и на двете ви.

— Обичаш нея повече, отколкото обичаш мен — настоя тя ревниво.

Изсмях се високо на детинското ѝ поведение, и лорд Робърт, застанал наблизко, се обърна да ме погледне с усмивка.

— Но, принцесо, тя ме обича, а вие никога не сте правили нищо друго, освен да ме оскърбявате и да ме обвинявате, че съм нейна шпионка.

Елизабет също се засмя.

— Да. Но не забравям, че ти дойде да ми служиш в Тауър. Не забравям и че ме дари с истинско видение. Когато усети мириса на дима от кладите, разбрах, че трябва да стана кралица и да донеса мир на тази страна.

— Е, амин за това — казах.

— И какво е съобщението ти? — попита тя по-сериозно.

— Може ли да говорим в личния ви кабинет? И може ли да доведе при вас Джейн Дормър?

— Заедно с лорд Робърт — постави условие тя. — И Джон Дий.

Сведох глава и я последвах, когато тръгна надолу по галерията към покоите си. Придворните се кланяха, докато минаваше край тях, сякаш вече беше кралица. Усмихнах се, припомнила си един ден, когато беше куцала с обувката си в ръка и никой не ѝ беше предложил ръка. Сега бяха готови да разстелят плащовете си в калта, за да опазят краката ѝ сухи.

Влязохме в стаята ѝ и Елизабет отнесе малък дървен стол до огнището. Направи ми знак, че мога да си придърпам стол, и аз го отнесох до другия край на огнището, сложих Дани на коляното си и се облегнах назад на дървената ламперия. Съзнавах, че трябва да мълча и да слушам. Кралицата искаше да ѝ съобща дали Елизабет ще се съгласи да запази истинската вяра. Трябваше да се вслушвам през думите и да открия значението зад тях. Трябваше да прозра през маската на усмихнатото ѝ лице и да вникна в сърцето ѝ.

Вратата се отвори и в стаята влезе Джейн. Тя направи на Елизабет съвсем лек реверанс и застана пред нея. Елизабет ѝ направи знак да седне.

— Ще остана права, ако ви е угодно — каза Джейн сковано.

— Имате да обсъждате дела с мен.

Елизабет я подкани да започне.

— Кралицата помоли Хана и мен да дойдем при вас и да поставим пред вас един въпрос. Кралицата изисква да отговорите напълно вярно и искрено. Тя би искала да се закълнете в душата си, че отговорът, който давате, е истината и цялата истина.

— И какъв е този въпрос?

Дани се изви в скута ми и аз го преместих малко по-близо, като опрях главичката му на бузата си, така че да мога да гледам над него

към бледото лице на принцесата.

— Кралицата ми поръча да ви кажа, че ще ви посочи за своя наследница, за своя единствена истинска наследница, и ще бъдете кралица и ще заемете престола на Англия без дори една дума на несъгласие, ако ѝ обещаете, че ще се придържате към истинската вяра — каза Джейн тихо.

Джон Дий рязко си пое дъх, но принцесата беше напълно неподвижна.

— А ако не го сторя?

— Тогава кралицата ще посочи друга наследница.

— Мери Стюарт?

— Не знам и не желая да правя предположения — отвърна Джейн.

Принцесата кимна.

— Върху Библия ли трябва да се закълна? — попита тя.

— В душата си — каза Джейн. — В безсмъртната си душа, пред Бога.

Моментът беше тържествен. Елизабет погледна към лорд Робърт и той пристъпи леко към нея, сякаш искаше да я защити.

— А тя кълне ли се, че в замяна ще ме посочи за наследница?

Джейн Дормър кимна:

— Ако влезете в лоното на истинската вяра.

Елизабет си пое дълбоко дъх.

— Ще се закълна — каза тя.

Тя се изправи. Робърт Дъдли тръгна напред, сякаш искаше да я спре, но тя дори не го погледна. Не се изправих, както бе редно да сторя. Стоях напълно неподвижна, с очи, приковани върху бледото ѝ лице, сякаш исках да я разчета като чиста страница с текст, току-що свалена от пресата, по която мастилото още не беше изсъхнало.

Елизабет вдигна ръка.

— Заклевам се в безсмъртната си душа, че ще задържа тази страна в лоното на истинската вяра — каза тя. Ръката ѝ потрепери леко. Тя я свали, склучи ръце пред себе си и се обърна към Джейн Дормър.

— Тя поиска ли нещо друго?

— Нищо повече — каза Джейн, с много слаб глас.

— Значи можете да ѝ кажете, че съм го направила?

Погледът на Джейн се плъзна към мен, и принцесата веднага го забеляза.

— А, значи затова си тук — тя се нахвърли върху мен. — Моята малка прорицателка шпионка. Трябва да отвориш прозорец в душата ми, да прозреш в сърцето ми и да съобщиш на кралицата онова, което мислиш, че знаеш, онова, което си представяш, че си видяла.

Не казах нищо.

— Ще ѝ кажеш, че съм вдигнала ръка и съм изрекла клетвата, която е поискала от мен — нареди ми тя. — Ще ѝ кажеш, че аз съм истинската наследница.

Изправих се на крака: главицата на Дани се полюшваше сънливо на рамото ми.

— Ако позволите, ще останем тук тази вечер и ще се върнем при кралицата утре — казах, избягвайки отговора.

— Има още нещо — каза Джейн Дормър. — Нейно величество иска от вас да платите дълговете ѝ и да се погрижите за доверените ѝ слуги.

Елизабет кимна:

— Разбира се. Уверете сестра ми, че ще зачета желанията ѝ, както би сторил всеки истински наследник.

Мисля, че единствено аз можех да доловя лекия изблик на радост под мрачния глас на Елизабет. Не я осъждах за това. Подобно на Мери и тя беше чакала цял живот момента, когато можеше да чуе новината, че е кралица, и сега мислеше, че ще я получи със сигурност, утре, или на по-следващия ден.

— Ще тръгнем призори — казах, мислейки си за крехкото здраве на кралицата. Знаех, че ще се държи, за да чуе, че Англия е на сигурно място, в лоното на истинската вяра, че каквото и друго да беше загубено, тя е върнала на Англия Божието благоволение.

— В такъв случай сега ще ви пожелаая лека нощ и късмет — каза мило Елизабет.

Тя ни остави да стигнем до вратата и Джейн Дормър да излезе преди мен, а после каза толкова тихо, че единствено аз, която се ослушвах дали няма да ме повика, я чух:

— Хана.

Обърнах се.

— Знам, че си както нейна, така и моя вярна приятелка — каза тя тихо. — Направи това последно нещо в служба на господарката си и приеми думите ми като истина, и ѝ позволи да отиде при Бог донякъде успокоена. Дай ѝ мир, и дай мир на страната ни.

Поклоних ѝ се и излязох.

Мислех, че ще си тръгнем от Хатфийлд без друго сбогуване, но когато отидох да взема коня си в заскрежената студена утрин, докато слънцето гореше в червено като разжарен въглен на белия хоризонт, там стоеше лорд Робърт, красив и усмихнат, загърнат в тъмночервен кадифен плащ, а до него беше Джон Дий.

— Синът ти достатъчно топло ли е облечен за пътуването? — попита ме той. — Много е студено и вятърът е пронизващ.

Посочих зад гърба си. Дани вървеше с усилие под тежестта на много дебело вълнено палто, понесъл един шал, който бях настояла да вземе. Надзърна към мен изпод тежка вълнена шапка.

— Горкото момче е почти удавено в дрехи — казах. — По-скоро ще се изпоти, отколкото да измръзне.

Робърт кимна.

— Мъжете ще бъдат освободени от Кале след около седмица — каза той. — Ще ги вземат с кораб, който ще ги докара в Грейвсенд.

Почувствах как сърцето ми заби малко по-бързо.

— Изчервяваш се като момиче — каза лорд Робърт малко насмешливо.

— Мислите ли, че ще е получил писмото ми, което изпратих, когато най-напред се прибрах у дома? — попитах.

Лорд Робърт сви рамене.

— Възможно е. Но съвсем скоро ще можеш да му кажеш всичко и сама.

Приближих се малко по-плътно до него.

— Виждате ли, ако не го е получил, няма да знае, че съм се измъкнала от Кале. Може да помисли, че съм мъртва. Може да не дойде в Англия, може да отиде в Италия или някъде другаде.

— Само заради нищожната вероятност да си мъртва? — попита критично лорд Робърт. — Без никой да му го спомене? Без доказателство? А синът му?

— Какви доказателства в суматохата след битката? — попитах объркано.

— Все някой щеше да те потърси — каза той. — Ако беше загинала, щяха да намерят тялото ти.

Размърдах се неловко. Даниел дойде при мен и протегна ръце.

— Дан'ил горе! — нареди той.

— Чакай малко — казах разсеяно. Обърнах се отново към лорд Робърт. — Виждате ли, ако някой му е казал, че съм заминала с вас...

— Тогава ще знае, че си жива, и къде да те намери — каза той логично. После спря и се плесна по челото. — Госпожице-момче, правила си ме на глупак през цялото време. Отчуждила си се от него, нали? И се страхуваш да не си помисли, че си избягала с мен? И няма да дойде за теб, защото те е отхвърлил? А пък сега ти не искаш мен, а искаш него, но имаш само неговия син... — Той млъкна наскоро изречението, осенен от внезапно съмнение. — Той наистина е син на съпруга ти, нали?

— Да — казах упорито.

— Твой ли е? — попита той: някакво чувство го предупреждаваше, че някъде наблизо се крие лъжа.

— Да — казах без колебание.

Лорд Робърт се изсмя високо.

— Бога ми, момиче, наистина си глупачка. Не си го обичала, докато не си го загубила.

— Да — признах през стиснати зъби.

— Е, повече жена, отколкото глупачка — каза той честно. — Бих казал, че жените обичат мъжете най-много, когато са ги изгубили или не могат да ги имат. Е, толкова по-жалко, малък мой шуте. Най-добре да се качиш на някой кораб и да отплаваш при своя Даниел колкото можеш по-скоро. Иначе той ще излезе от тъмницата и ще бъде свободен като отлитаща птица, и ти никога няма да го намериш.

— Мога ли да се кача на кораб до Кале? — попитах безизразно.

Той се замисли за миг.

— Не много лесно: но можеш да заминеш с кораба, който ще отведе моите войници у дома. Ще ти напиша бележка.

Той щракна с пръсти да повика един коняр и го изпрати да изтича и да доведе писар с перо и хартия. Когато момчето дойде, той

му продиктува три реда, които щяха да позволят на мен и сина ми да се качим свободно на кораба.

Направих му нисък реверанс в знак на искрена признателност.

— Благодаря ви, милорд — казах. — Наистина съм ви дълбоко благодарна.

Той се усмихна с пленителната си усмивка.

— Удоволствието е мое, мой скъпи малки шуте. Но корабът ще отплава след по-малко от седмица. Ще можеш ли да оставиш кралицата?

— Тя отпада бързо — казах бавно. — Именно затова толкова исках да тръгна веднага. Държи се, за да чуе отговора на Елизабет.

— Е, благодаря ти за това сведение, което ми отказа по-рано — каза той.

Прехапах устна, когато осъзнах, че да му кажа, означаваше да кажа на Елизабет, и на онези, които участваха в подготовката на плановите ѝ, кога трябва да е готова да свика армията си, за да предяви претенциите си за трона.

— Нищо лошо не е станало — каза той. — Ние плащаме на половината от нейните лекари, за да ни уведомяват как е.

Джон Дий се приближи.

— Е, успя ли да прозреш в сърцето на принцесата? — попита той тихо. — Можеш ли да разбереш дали е била искрена в клетвата си да запази истинската вяра? Вярваш ли, че тя ще бъде католическа кралица?

— Не знам — казах простиичко. — На път за вкъщи ще се моля за напътствия.

Робърт щеше да каже нещо, но Джон Дий сложи длан върху ръката му.

— Хана ще каже на кралицата каквото трябва — каза той. — Тя знае, че това, което има значение, не е една или друга кралица, не е едно или друго име на Бога: това, което е най-важно, е да се въдвори мир в тази страна, така че всеки човек, застрашен от изтезания или преследване, да може да дойде тук и да е сигурен, че ще бъде справедливо изслушан.

Той замълча и аз си спомних как баща ми и аз бяхме дошли в тази Англия и с надежда за сигурно убежище.

— Това, което е важно, е човек да може да вярва в каквото желае, и да отдава почит на Бог, както пожелае, на Бог, когото назовава, както пожелае. Важното е да създадем тук една силна страна, която може да бъде световна сила завинаги, в която мъжете и жените да могат свободно да задават въпроси и свободно да учат. Тази страна е предопределена да стане място, където мъжете и жените ще знаят, че са свободни.

Той спря. Лорд Робърт беше свел глава към мен и ми се усмихваше.

— Знам какво ще направи тя — каза нежно лорд Робърт. — Защото тя още е моята госпожица-момче с нежно сърце. Тя ще каже каквото трябва, за да утеши кралицата в последните ѝ часове, Бог да я благослови, бедната жена. Никоя кралица не се е възкачвала на трона с по-големи надежди и не е умирала сред такава тъга.

Наведох се и взех Даниел в прегръдките си. Конярите доведоха коня ми от конюшните, и Джейн Дормър излезе от къщата и се качи в носилката, без да каже и дума на някого от двамата мъже.

— Късмет в Кале — каза Робърт Дъдли с усмивка. — Малко жени успяват да намерят любовта на живота си. Надявам се ти да успееш, госпожице-момче.

После ми помаха с ръка, отстъпи назад и ме остави да си вървя.

Обратното пътуване към двореца Сейнт Джеймс беше студено и дълго, но малкото телце на Дани, който яздеше пред мен, беше топло, и понякога го чувах как възторжено запява някоя песничка.

Яздех мълчаливо, потънала в мисли. Краят на пътуването ми, когато щях да видя кралицата, се изправяше все по-ясно пред мен. Все още не знаех какво щях да ѝ кажа. Все още не знаех какво бях видяла, нито какво да съобщя. Елизабет вдигна дясната си ръка и положи клетвата, която бе поискана от нея, ролята ѝ беше изпълнена. Сега аз трябваше да преценя дали е била искрена или не.

Когато стигнахме в двореца, във входната зала цареше потискаща тишина, малцината стражи играеха карти, светлината на огъня потрепваше, факлите догаряха. Уил Сомърс беше в приемната на кралицата, заедно с още половин дузина други, главно платени дворцови служители и лекари. Нямаше приятели или любящи

родственици, чакащи да видят кралицата, молеши се за нея в болестта ѝ. Тя вече не беше любимката на Англия, и залата кънтеше от пустота.

Дани забеляза Уил и затича към него.

— Влез — каза Уил. — Тя питаше за теб.

— По-добре ли е? — попитах с надежда.

Той поклати глава:

— Не.

Предпазливо отворих вратата към личния ѝ кабинет и влязох. Две от дамите ѝ седяха до огнището, клюкарствайки с наслада, вместо да се грижат за нея. Сkochиха виновно, когато влязохме.

— Тя не искаше никого до себе си — каза една от тях отбранително на Джейн Дормър. — И не спира да плаче.

— Е, дано и ти лежиш сама, разплакана и лишена от грижи някой ден — изсъска ѝ Джейн, двете ги подминахме и влязохме в спалнята на кралицата.

Тя се беше свила на леглото като малко момиченце, косата ѝ бе разпиляна в облак около лицето. Не обърна глава при звука от отварянето на вратата: беше дълбоко потънала в скръбта си.

— Ваше величество? — каза Джейн Дормър: гласът ѝ потрепери.

Кралицата не помръдна, но чухме как тихите откъслечни ридания продължават, равномерни като биене на сърце, сякаш плачът, подобно на пулса, се беше превърнал в признак на живот.

— Аз съм — каза Джейн. — И шутът Хана. Върнахме се от посещението при принцеса Елизабет.

Кралицата въздъхна много дълбоко и уморено обърна глава към нас.

— Тя положи клетвата — каза Джейн. — Закле се, че ще задържи страната в лоното на истинската вяра.

Пристъпих до леглото и взех ръката на кралица Мери. Беше малка и лека като на дете, от нея не беше останало нищо. Тъгата я бе изхабила и превърнала на прах, който можеше да бъде отвян от вятъра. Спомних си как беше влязла в Лондон в опърпаните си червени дрехи, с грейнало от надежда лице, и за куража ѝ, когато се обърна срещу великите лордове на кралството и ги победи в собствената им игра. Спомних си каква радост изпитваше заради съпруга си, и как копнееше за дете, което да обича, син за Англия. Спомних си за неотклонната ѝ преданост към паметта на майка ѝ и нейната любов към Бог.

Малката ѝ ръка изпърха в моята като умираща птица.

— Видях как Елизабет се закле — подхванах аз. Готвех се да ѝ кажа най-щадящата лъжа, която можех да съчиня. Но вместо това не устоях и ѝ казах истината — внимателно, сякаш Зрението изричаше истината чрез мен. — Мери, тя няма да я запази. Но ще направи нещо по-добро от това да я запази. Надявам се, че можете да разберете това сега. Тя ще стане по-добра като кралица, отколкото е като жена. Ще научи народа на тази страна, че всеки мъж и жена трябва да се съобразява със собствената си съвест, трябва сам да намери път към Бога. И ще доведе тази страна до мир и благоденствие. Вие направихте най-доброто, което можехте да направите за народа на тази страна, и имате добра наследница. Елизабет никога няма да бъде жената, която бяхте вие, но ще бъде добра кралица на Англия, знам това.

Тя повдигна леко глава, клепачите ѝ изпърхаха и се отвориха. Погледна ме с прямия си честен поглед още веднъж, а после затвори очи и остана да лежи неподвижно.

Не останах да видя как слугите се втурват към Хатфийлд. Опаковах торбата си, хванах Дани за ръка и се качих на една лодка надолу по реката до Грейвзенд. Носех писмото на негова светлост, което трябваше да покажа на капитана на кораба, и той ми обеща койка веднага щом потеглят. Изчакахме ден-два, а после Дани и аз се качихме на малкия кораб и отплавахме за Кале.

Дани беше възхитен от кораба, от движещата се палуба под краката си, от плискането и разбиването на вълните, скърцането на платната и крясъка на чайките.

— Море! — възкликаваше той отново и отново. Хвана лицето ми в двете си ръчички и се вгледа в мен с огромните си тъмни очи, копнеещ да ми покаже огромното си възхищение. — Море. Мамо! Море!

— Какво каза? — възкликнах, удивена. Никога преди не беше изричал името ми, очаквах, че ще ме нарече „Хана“. Не бях помисляла — предполагам, че трябваше да ми хрумне — но никога не бях помисляла, че ще ме нарече „мамо“.

— Море — повтори той послушно, и се заизвива, за да го пусна на земята.

Кале беше различен сега, с пробива в градските стени, изпоцапани с черен катран от обсадата, камъните — потъмнели от дима на пожара. Лицето на капитана беше мрачно, когато влязохме в пристанището и видяхме английските кораби, опожарени там, където бяха завързани на котва — до пристанищната стена, подобно на безброй еретици на кладата. Той пусна котва с военна прецизност и спусна подвижния мост с предизвикателна твърдост. Взех Дани на ръце, слязох по подвижния мост и влязох в града.

Струваше ми се, че сънувам, докато вървах към руините на стария си дом. Виждах улици и къщи, които познавах; но от някои от тях липсваха стените или покривите, а къщите със сламени покриви бяха платили ужасна дан: бяха почти разрушени.

Не исках да слизам до улицата, където някога живеехме аз и съпругът ми, страхувах се от онова, което можех да намеря. Ако къщата ни още стоеше, а майка му и сестрите му бяха още там, не знаех как да се помира с тях. Ако срещнех майка му и тя още ми се гневеше и поискаше да ми отнеме Дани, не знаех какво щях да кажа или направя. Но ако тя беше мъртва, а къщата на Даниел — разрушена, щеше да бъде още по-лошо.

Вместо това се качих заедно с капитана и въоръжения страж до крепостта под бялото знаме на примирието. Очаквах ни: командирът се показва доста любезен и заговори с капитана на бърз френски. Капитанът спря, разбирайки може би една дума от три, а после се наведе напред и каза много високо и бавно:

— Дойдох за английските мъже, каквото беше споразумението, според условията, и ги очаквам незабавно.

Когато не получи отговор, повтори думите си, малко по-рязко.

— Капитане, бихте ли желали да говоря от ваше име, аз мога да говоря френски? — предложих.

Той се обърна към мен с облекчение:

— Можете ли? Това вероятно ще помогне. Защо не ми отговаря този глупак?

Пристъпих малко напред и се обърнах към командира на френски:

— Капитан Гатинг поднася извиненията си, но не може да говори френски. Мога да ви превеждам. Аз съм мадам Карпентър. Дойдох за съпруга си, за когото е платен откуп, а капитанът идва за другите мъже. В пристанището ни чака кораб.

Той се поклони леко:

— Задължен съм ви, мадам. Мъжете са събрани и готови. Първи ще бъдат освободени цивилните граждани, а след това войниците ще слязат на пристанището. Оръжията няма да им бъдат върнати. Постигнато е споразумение за това.

Преведох на капитана и той ме погледна намръщено.

— Трябва да получим обратно оръжията — каза той.

Свих рамене. Можех да мисля единствено за Даниел, чакащ някъде зад стените на крепостта да бъде освободен.

— Не можем.

— Кажи му, че сме съгласни; но му кажи и че не съм доволен — каза кисело капитанът.

— Капитан Гатинг е съгласен — казах без замисляне на френски.

— Моля, влезте вътре.

Командирът ни преведе по подвижния мост и влязохме във вътрешния двор. Друга дебела стена между укрепленията с вход, затворен с подвижна вертикална решетка, водеше към централния вътрешен двор, където бяха събрани около двеста мъже: войниците — в една група, цивилните граждани — в друга. Обходих с поглед редиците, търсейки Даниел, но не го видях.

— Господин комендант, търся съпруга си, Даниел Карпентър, цивилен гражданин — казах. — Не го виждам, и се страхувам, че може да не го забележа в тълпата.

— Даниел Карпентър ли? — попита той. Обърна се и рязко даде някаква заповед на мъжа, който охраняваше цивилните граждани.

— Даниел Карпентър! — кресна мъжът.

В средата на една от редиците един мъж излезе напред.

— Кой пита за него? — каза Даниел, моят съпруг.

Затворих очи за миг, тъй като светът сякаш се раздвижи около мен.

— Аз съм Даниел Карпентър — повтори Даниел без най-леко потрепване в гласа, като пристъпи напред досами свободата,

посрещайки новата опасност, която може би го заплашваше, каквато и да бе тя, без миг колебание.

Командирът му направи знак да излезе напред и да отстъпи в страни, за да мога да го видя. Даниел ме видя за първи път и аз видях как пребледня силно. Изглеждаше по-възрастен, малко уморен, беше по-слаб, но това беше просто зимна бледност и зимна слабост. Беше си същият. Беше обичният ми Даниел с тъмната чуплива коса и тъмните очи и създадената за целувки уста и онази особена усмивка, която беше само за мен: с нея той озаряваше само мен, тя беше едновременно страстна, упорита и развеселена.

— Даниел — прошепнах. — Моят Даниел!

— О, Хана — каза той тихо. — Ти.

Зад нас цивилните граждани се подписваха и потегляха към свободата. Не чувах даваните на висок глас заповеди, нито тропота на краката им. Всичко, което виждах, всичко, за което си давах сметка, беше Даниел.

— Избягах — казах. — Съжалявам. Страхувах се и не знаех какво да правя. Лорд Робърт ми даде писмо за безопасно пътуване до Англия и аз се върнах при кралица Мери. Писах ти веднага. Нямаше да замина без теб, ако бях имала време да помисля.

Той пристъпи напред и взе нежно ръката ми.

— Сънувах те отново и отново — каза тихо. — Мислех, че си ме напуснала заради лорд Робърт, щом ти се е удала възможност.

— Не! Никога. Изведнъж осъзнах, че искам да бъда с теб. Опитвах се да ти изпратя писмо. Опитвах се да се свържа с теб. Кълна се, Даниел. Не съм мислила за нищо и за никой друг, освен за теб, от мига, в който заминах.

— За да бъдеш моя съпруга ли се върна? — попита той простищо.

Кимнах. Осъзнах, че в този изключително важен момент напълно бях изгубила дар слово. Не можех да говоря, не можех да изтъкна доводи, за да се защитя, не можех да го убедя на нито един от многото езици, които знаех. Не можех дори да шепна. Просто кимнах енергично, а Дани, завързан на хълбока ми, обвил ръце около врата ми, се изкикоти и също кимна, като ми подражаваше.

Бях се надявала, че Даниел ще бъде обзет от радост и ще ме грабне в прегръдките си, но той беше мрачен.

— Ще те приема обратно — каза сериозно. — И няма да те разпитвам, и няма да говорим повече за времето, в което бяхме разделени. Никога няма да те укоря дори с една дума, кълна се в това: и ще отгледам това момче като свой син.

За миг не разбрах какво искаше да каже, а после ахнах.

— Даниел, той е твой син! Това е синът ти от твоята държанка. Това е нейният син. Бягахме от френската конница и тя падна, пронизана от копие; даде ми го, докато падаше. Съжалявам, Даниел. Тя умря веднага. А това е твоето момче, отгледах го като свой син. Сега той е моето момче. Той е и мой син.

— Той е мой? — попита Даниел удивено. Погледна детето за първи път и видя, както всеки трябваше да види, тъмните очи, които бяха негови, и дръзката малка усмивка.

— Той е и мой — казах ревниво. — Той знае, че е моето момче.

Даниел издаде тих звук — нещо средно между смях и ридание, и протегна ръце. Дани също протегна ръце и отиде доверчиво при него, обгърна шията му с пълничките си ръчички, погледна го в лицето и се облегна назад, за да може да го разгледа внимателно. После тупна с юмруче по гърдите си и каза, вместо представяне:

— Дан'ил.

Даниел кимна и сам посочи към гърдите си.

— Татко — каза той. Малките оформени като полумесеци вежди на Дани се повдигнаха с интерес.

— *Твоят* татко — каза Даниел.

Хвана ме за ръката и я притисна под своята, докато прегръщаше силно сина си с другата. Приблужи се до офицера, отговарящ за освобождаването на цивилните, съобщи името си и те го отметнаха от списъка. После тръгнахме заедно към отворената подвижна решетка на крепостната порта.

— Къде отиваме? — попитах, макар че всъщност не ме беше грижа. Стига да бях с него и Дани, можехме да отидем където и да е по света, независимо дали бе плосък или кръгъл, независимо дали беше в центъра на небесата или се въртеше безумно около слънцето.

— Ще си създадем дом — каза той решително. — За теб, за мен и Даниел. Ще живеем като Народа, ти ще бъдеш моя съпруга и негова майка, и едно от чедата Израилеви.

— Съгласна съм — казах, изненадвайки го отново.

Той се закова на място:

— Съгласна си? — повтори невярващо.

Кимнах.

— А Даниел ще бъде възпитан като дете от Народа? — поиска да се увери той.

Кимнах.

— Той вече принадлежи към него — казах. — Погрижих се да го обрежат. Ти трябва да го наставляваш, а когато стане по-голям, ще се учи от еврейската Библия на баща ми.

Той си пое дъх:

— Хана, дори в мечтите си, не съм и сънувал това.

Притиснах се до гърдите му.

— Даниел, когато бях момиче, не знаех какво искам. Тогава бях глупачка във всеки смисъл на думата. А сега, когато съм зряла жена, знам, че те обичам и искам този твой син, и другите ни деца, които ще дойдат. Видях как една жена разбива сърцето си от любов: моята кралица Мери. Видях как друга разкъсва душата си, за да я избегне: моята принцеса Елизабет. Не искам да бъда Мери или Елизабет, искам да бъда себе си: Хана Карпентър.

— И ще живеем някъде, където ще можем да следваме убежденията си без да ни застрашава опасност — настоя той.

— Да — казах, — в тази Англия, която Елизабет ще създаде.

БЕЛЕЖКА НА АВТОРА

Образите на Хана и нейното семейство са измислени, но по време на този период както в Лондон, така и на други места в Европа е имало еврейски семейства, криещи вярата си. Задължена съм на вълнуващата история на Сесил Рот и на телевизионната водеща и създателка на филми Наоми Грин за това, че ми позволи да надникна в живота на тези смели хора. Повечето от другите образи в този роман са действителни, създадени от мен в това художествено произведение така, че да съответстват на историческите сведения, както аз ги разбирам. По-долу следва списък на някои от използваните от мен източници, а относно историята на Кале съм задължена също и на френския историк Жорж Фуке, който щедро сподели с мен времето и знанията си.

Билингтън, Сандра, *A Social History of the Gool*, 1984

Брагард, Филип, Търмот, Йохан, Уилямс, Джон (ed.), *Walking the Walls, Historic Town Defences in Kent, Cote d'Opale and West Flanders*, Kent County Council, 1999

Бриджън, Сюзън, *New Worlds, Lost Worlds, The rule of the Tudors 1483-1603*, 2000

Гай, Джон, *Tudor England*, 1988

Грийн, Доминик, *The Double Life of Doctor Lopez*, 2003

Дарби, Х. К., *A New Historical Geography of England before 1600*, 1976

Доран, Джон, *A History of Court Fools*, 1858

Йейтс, Франсес, *The Occult Philosophy in the Elizabethan Age*, 1979

Креси, Дейвид, *Birth, Marriage and Death, Ritual, Religions and the Life Cycle in Tudor and Stuart England*, 1977

Леноар, Лорент, *A la découverte des anciennes fortifications de Calais*, Nord Patrimoine Editions, 2002

Лоудс, Дейвид, *The Tudor Court*, 1986

- Маршъл, Питър, *The Philosopher's Stone, A quest for the secrets of Alchemy*, 2001
- Нийл, Дж. Е, *Queen Elizabeth*, 1934
- Плаудън, Алисън, *Elizabeth: Marriage with my Kingdom*, 1999
- Плаудън, Алисън, *The Young Elizabeth*, 1999
- Плаудън, Алисън, *Tudor Queens and Commoners*, 1998
- Ридли, Джаспър, *Elizabeth I*, 1987
- Рот, Сесил, *A History of the Mattanos*, The Jewish Publication Society of America, Philadelphia, USA, 1932
- Старки, Дейвид, *Elizabeth*, 2001
- Съмърсет, Ан, *Elizabeth I*, 1997
- Търнър, Робърт, *Elizabethan Magic. The Art and the Magus*, 1989
- Уелсфорд, Енид, *The Fool: His Social and Literary history*, 1935
- Уиър, Алисън, *Children of England*, 1997
- Уиър, Алисън, *Elizabeth the Queen*, 1999
- Ули, Бенджамин, *The Queen's Conjuror*, 2001
- Фонтен, Реймон, *Calais, ville d'histoire et de tourisme*, Syndicat d'initiative de France (P.d.G), 2002
- Хейнс, Алан, *Sex in Elizabethan England*, 1997
- Хибърт, Кристофър, *The Virgin Queen*, 1992

Издание:

Филипа Грегъри. Шутът на кралицата

Английска, първо издание

Редактор: Боряна Джанабетска

Художник: Христо Хаджитанев, 2009 г.

ИК „Еднорог“, 2009 г.

ISBN: 978-954-365-061-3

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.